

HIERONYMI
FRACASTORII
VERONENSIS
OPERA OMNIA

QUORVM NOMINA
sequens pagina plenius indicat.

ACCESSIT INDEX LOCVPLETISSIMVS.

Ex Tertia Editione.

Cum Illustriss. Senatus Veneti decreto.

VENETIIS, APVD IVNTAS,
M. D. LXXIII.

*Alleg. J. Sen. Sen. Caballero aduigues
Bibliotheca Libr. is.*

INDEX OPERVM
FRACASTORII

Quæ in hoc volumine continentur.

- Homocentricorum siue de Stellis, liber vnus.
De causis Criticorum dierum, libellus.
De Sympathia, & Antipathia rerum, liber vnus.
De Contagionibus, & Contagiosis morbis, & eorum
curatione, libri tres.
NAVGERIVS siue de Poetica, dialogus.
TVRRIVS siue de Intellectione, dialogus.
FRACASTORIVS siue de Anima, dialogus.
De Vini temperatura Sententia.

P O E M A T A

- Syphilidis, siue de Morbo Gallico, libri tres.
Ioseph libri duo.
Carminum liber vnus.

HIERONYMI
FRACASTORII
VITA.

HIERONYMVS Fracastorius Veronensis, FRACASTORIA perantiqua Veronæ, atque ob id valde nobili, Familia ortus, non antiquorum modo ciuium suorum Catulli, & C. Plinij gloriam æmulari, sed omnes prorsus nostræ, & superioris ætatis homines præstanti omnis doctrinæ laude, & eximia in pangendis carminibus gloria, longo interuallo superare contendit.

Is, Paulophilippo Fracastorio, & Camilla Mascarella Vicentina, summæ probitatis parentibus ortus, atque à patre liberaliter educatus, vt primum per ætatem in luce hominum versari cœpit, tale de se specimen apud omnes præbuit, vt, iam tum ex eo adhuc puero, qui postea vir futurus esset, facile homines coniectarentur. quod immortalis Dei maturo quoque testimonio pridem fuerat confirmatum, quum penè infans, & vix cunis egressus, à matre quadam die in vlnis blande pertractatus, dum grauis fortè tempestas repentè coorta esset, ipsa fatali de cœlo iccta fulmine, incolumis seruaretur. Patauium, ad capiendum animi cultum, adhuc adolescens, profectus, ingenti cura, atque indefesso

† ij labore,

labore, iam tum ad summum gloriæ fastigium generosi spiritus indole sibi iter aperuit, quum post bonarum literarum cognitionem, ad arcana cuiusque doctrinæ, sed Mathematicarum præcipue scientiarum infinita lectione, inusitataque memoria sibi esse penetrandum iudicasset. Sed quum Philosophiæ studijs per multos annos operam dedisset, Petro Pomponatio Mantuano præceptore vsus, tanto animi ardore, atque alacritate, Genio sua-dente, se totum ad Medicinam conuertit, tanta porrò contentione in Gymnasio per quotidianas medicorum disceptationes se se exercuit, vt doctores ipsi atque æqualis iuuentus, eum ad omnia natum esse diuino quodam consilio faterentur, illique maximos Suggestus honores tunc detulerint, quod Patauij ante illum nemini, nisi maturo in studijs, & perfectæ demum ætatis viro, contigerat. Studiorum socios, & sodales habuit Patauij, illustriores quosque eius ætatis iuuenes, Gasparem Contarenum, qui postea Cardinalis fuit, Andream Naugerium, & Marcum Antonium Contarenum Patricij ordinis Venetos, eisdem postea clarissimis legationibus ac magistratibus insignes, Ioannem Iacobum Bardulonum Mantuanum, qui grauissimus Philosophus fuit, Pomponium ac Lucam Gauricos fratres Astronomiæ peritissimos, & Ioannem Baptistam Rhamnusium, qui postmodum X. virum consilij Senatus Venetiarum à Secretis, fuit, Græcarum literarum, sed Cösmographiæ præsertim atque omnis ferè Historiæ peritissimum: sed præter cæteros Marcum Antonium, Ioannem Baptistam, & Rhaymundum Turrianos, nobilissimos fratres Veronenses, præcipuè coluit; quibuscum quotidiano ferè in conuictu Patauij versabatur, quum Hieronymus eorum pater exactæ doctrinæ, & auctoritatis vir, primum inter medicos in eodem Gymnasio honestissimis conditionibus suggestus locum obtineret. Sed, exorto demum bello, & cuerso Patauiño Gymnasio, quum nuntiata esset illi patris mors, & in patriam iter pararet, Liuianus Venetarum copiarum Imperator, musarum liberalis hospes, & ingeniorum censor longe grauissimus, honestissimis accitum conditionibus in Academiai Foroiulensem ad Portum Naonem institutam, in Andreæ Naugerij, & Ioannis Cottæ præcellentium poetarum contubernium euocauit. Vbi cum aliquandiu versatus esset, carminumque, quæ ab eo quotidie, ex nobili semper occasione summæ dignitatis

dignitatis emanabant, autoritate vniuersæ Italiæ carus ac iucundus esse cœpisset, illius scripta exinde publico semper exceptaplau su, reliquorum ad hanc diem omnium famam oppresserunt. Sed quum plurib. bellis Liuiannm securus esset, eo tum demum ex ipsa Gallorum ad Abduam victoria fuso ac capto, se in patriam sero contulit, quum omnia penè funditus euerfa ac deuastata direptionibus, & incendijs paterna bona exposita reperisset. Duxit vxorem viuo adhuc suadenteque patre, dum studiorum causa Patuij moraretur, haud pari fœlicitate, quum non duorum modo, quos immature sibi ereptos nobili carmine acriter dolet, filiorum funeri interfuisset, nisi præter Paulumphilippum (quem hodie Veronæ præclaro florentem ingenio admiramur) tertium quoque annis grauem, & consilio maturum amisisset. Fuit Fracastorius parua quidem, sed quadrata corporis statura, latis humeris, & barba decenter honestatus, nigra comâ proluxa que; facie rotunda, subnigris oculis, naso, ab diutissime contemplandis stellis contracto, limo que: Cæterum totius oris aspectu, ingenium maximè viuudum, miram probitatem sincerique animi candorem referente. Domum habuit Veronæ, iuxta D. Euphemix, quamquam secessu Caphio, Melsineoque plurimum oblectaretur. de quo quidem Caphio monte, antequam sermo vterius proferatur, pauca ideo dicenda esse videntur, ne locus, toto Veronensi agro hoc tam eximio cultore celeberrimus, quum is, ingenuo pudore detentus de eo pauca admodum scripserit, omnino ignoretur.

Est CAPHIVS mons, ad radices Baldi xv. millia passuum Venæ distans, inter Athesim, & Benacum medius. ibi, quum paulolum ascenderis, villa in collis iugo, in media planitie ad conspectum Benaci (non eximijs illa quidem, vt reguli, ac beatioris fortunæ homines, opibus ingenioque validiores supra ciuilibus fortunæ censum ædificarunt, picturis exornata, sed vno tantum loci ingenio, ac situs prærogatiua admirabilis) reperitur. Quadrata domus est, ac liberiori vndique, præterquam ab aquilone, cœli facie coronata: nam qua ab oriente Athesim ad radices montis ex intima Germania propè Baldum rapido cursu defluentem attingit, Veronam urbem, & circumfusulas innumerabiles in subiecta planitie villas longissime prospectat; atque in his, omnis generis armenta errantia, & fumantia sub vesperam tecta intuetur. ab occidente autem Benacum è conuerso lætissima facies excipit: pari

F R A C A S T

hercle occurrentium collium varietate mirabilior ac iucundior: quum vel altos interdum Benaci fluctus, & beatam Catulli peninsulam, ac veliferas item classes, & piscantium nauiculas longè aduenientes perspectare, tum diuersa oppida apricis promontorijs exposita lubet contemplari. hinc Bardolinum subiectum: hinc frequenti olea, & citrijs colles coronatos: hinc demum nemorosa & læta virentibus pascuis, nascentium montium iuga despectantur. noxios ventorum flatus ad meridiem paululum extans ante domum cubitus eminentibus pomiferis arboribus iucundus, ac Baldus mons ad aquilonem vergens, omnem hyemis duritiem procul expellit: ita tamen, vt & in media æstate quum ex alto Sol vrget, obortis Actesijs blandissime ventiletur, nec ardere in cœlo Sibirium sentiat: & per hyemem, apricum ferè semper solem, & nebulae omnis expertem diem admittat. Benacus porrò, qui maritimi littoris naturam æmulatus nunquam gelascit, atque omnem hyemis duritiem suauiter frangit, frequenti nobilium Troctarum, & Carpionum piscatione, non parum momenti ceteris quoq; affert commodis. Hic illum interior domus æstiuis hybernisque cubiculis atque interioribus conclauijs, vbi amicos benigne atque hilariter excipere consueuerat, perquam commoda, quòd magnopere musis expetitur, strepitu vacua, atque alti plena silentij, omnibusque munditijs nitida, ad secretiora accedentem studia comiter accipiebat: quando editis æternæ famæ carminibus, nobile illius caput fertis, & virenti per omnem Europam laurea coronaret. Vitæ genus adamauit quietum, cunctis solum curis & liubus, quum vir minime ambitiosus & paruo contentus, honestæ ac iucundæ vitæ ad bonam semper frugem percupidus, vnam tantum studiorum laudem spectaret: hilari ac frugimensa, exactissima semper ad tuendam valetudinem ratione instructa: tam aperto, liberali, & perblando semper ingenio, vt quum summa esset morum temperie, facilitateque naturæ, non eloquio, non cultu, fastum vllum ostenderet: nunquam in alieni operis censura amarulentus aut parcus laudator esse consueuisset: vt etiam Ioannis Baptistæ Montani medici clarissimi, illius vel æmulum, vel, vt plures iudicabant, in re medica principatum acriter affectantis mortem, nobili epigrammate sit prosecutus. Medicinam, ad quam perdiscendam se totum ab adolescentia conuertit, & in qua, nominis celebritate primum inter illustres totius Europæ medicos

medicos locum obtinebat, toto vitæ tempore ita exercuit, vt in affectis corporibus sanandis, in quibus illi mirifica quædam & diuina prorsus vis fuit, nullius quæstus potiusquam officij rationem haberet. Et quoniam, hac vitæ ratione multorum amicitiam suo sibi beneficio comparauerat, inimicum vero merito habebat neminem, omnes non Venetię tantum, atque illius orę, sed externi etiam principes & reguli, vt de, vel desperata vel dubia vitæ re illum consulerent, maximis ad se conditionibus accersebant: à quibus ille discedens, salute eidem restituta, nullum prorsus pretium, præter amicum animum in patriam referre vnquam volebat. Delectabatur, cum in otio esset, antiquorum historias, & illustria clarissimorum virorum facta perlegere: adeo vt Plutarchus atque interdum Polybius ex manibus ferè nunquam exciderent. Mathematicis item scientijs, & præsertim Musicæ, oblectandi animi causa studium adhibebat: sed, ex mitioribus omnibus disciplinis, in vnâ Cosmographiam incumberebat: quam tanto studio quandoque colere consueuerat, vt grauioribus quandoque studijs intermissis terrarum omnium ab Lusitanis primum in oriente, mox à Columbo in occidente nostro sæculo inuentarum descriptiones & loca, ligneis orbibus ad amussim affabrefactis, altitudinum & latitudinum adhibitis dimensionibus delinearet. Consuetudo assidua illi erat multum cogitandi, plurima secum animo voluendi: neq; enim vel deambulando tempus vllum labi frustra vir nunquam otiosus, patiebatur: ideoq; & raro admodum, & nisi plurimis adhortationibus inuitatus, loquebatur: tristemq; ac seuerum homines existimabant, quum illius sermonibus ad hilaritatem sæpius conuersis, nihil lætius, nihil vrbanius posset reperiri. Sed qui herbarię facultati ac simplicibus medicamentis ex antiquorum libris accurate perdiscendis egregiam pridem operam nauauerat, non obscure laudis compositionem atque aduersus pestilentes febres mirę potestatis antidotum, quod DIASCORDION appellant, medentibus simul & pharmacopolis necessarium, superioribus annis magna hercle nostri seculi utilitate parauit, quum multis præterea herbis ab antiquis pridè descriptis, sed nostro æuo incerta similitudine perobscuris, eruditam claritatē attulerit. Amicos habuit nobiles quosq; totius Europe, atq; in omni doctrinę genere præstantes viros, ne vllum aut alterum eorū hoc loco commemorem, tam fausto, foeliciq; semper euentu, vt illum

F R A C A S T .

omnes, non vt summæ doctrinæ ac probitatis virum adamarent, sed quasi quoddam in terras delapsum numen mirarentur. Sed grassante demum in vrbe pestilentia, quum primo quoque tempore in suos se Caphios transtulisset, & multum otij nactus esset, superatis hercle omnibus, quicumq; plurimos ab hinc annos flourissent, poetis, Syphilida Petro Bembo Leonis X. Pont. Max. tunc à secretis dicatam, perenni atque eo propè æterno carmine decantauit: tanta omnium admiratione, vt quum non multo post annos Neapolim ad Iacobum Sanazarium in lucem edita deferretur, vir ille omnium nostræ & superioris ætatis disertissimus, & Virgilianæ maiestatis affectator egregius, atque alieni carminis laudator alioqui parcus atque amarulentus, Hippolyto Medici Cardinali, qui forte ad eum salutandum, nobili eruditorum corona stipatus, atque adeo ipso Montano acri æmulo accesserat, hunc vnum esse confessus sit, à quo non Ionianus modò Pontanus, sed ipsemet quoque in Partu Virginis accurata carminis dignitate, viginti amplius annorum lima ac labore perpoliti, esset victus. Cæterum in amicitijs alendis ac conseruandis (vt pauci solent) fuit Hieronymus in primis diligens ac circumspectus. amabat omnes, omnium semper obsequijs, ac commodis erat intentus, vt, vel in media hyeme à Christophoro Cardinale Madrutio Principe Tridentino, qui Fracastorium mirifice diligebat, valetudinis causa accersitus, Tridentum magnis itineribus, semel atque iterum per abruptas conualles, proficisci non grauaretur. eorum vero, quorum fidem beneuolentiamq; in se cognitam atque exploratam habebat, mutuis atque ijs quidem ferè semper maioribus, obsequijs prosequeretur, &, non viuentes solum, quod magnum est, coleret, sed suam in vita functos etiam, quod præstantius est, beneuolentiam, quantum in se esset, voluerit testatam relinquere. id quod ex postremis illius scriptis facile patet, quibus Turrianorum Veronensium nobilissimorum fratrum memoriam, cum eorum alterum in Dialogo de Intellectione atriter disputantem, alterum in Dialogo de anima multa differentem & acute percunctantem induceret, posteritati voluit commendare: Andreæ porrò Naugerij præaltam ingenij vim atque eloquentiam, & Ioannis Iacobi Bardulonis Mantuani subtile ac valde acutum in omni philosophia ingenium, quum vel nulla, vel ea certe pauca ingenij sui monumenta reliquerint, suo de Poetica dialogo Ioanni Baptistæ

Rhamnu-

V I T A.

Rhamnufio, tanquam veteri amico & sodali dedicato, apposite atque eleganter posteris manare definiuit. Sed, quod ad Fracastorij gloriam vel maxime pertinet, tanta, vir eximius nullius fastus appetens, & humilia hæc atque terrena semper despiciens, non apud suos Veronenses, aut reliquas tantum Italiae ciuitates, sed in omni etiam Europa autoritate fuit, vt ex innumerabili diuersarum gentium & Illustrium procerum multitudine, quæ Pischeriam ad Carolum V. Cæsarem ex Germania Mediolanum & Genuam proficiscentem, atque inde in Algerium expeditionem parantem visendum conuenerat, ipse quoque, qui forte solennis pompe die è proximis Caphijs cum iucundioribus amicis spectatum descenderat, solus demonstrante illum palàm Madrutio Principe Tridentino, gressum Cæsaris æstiuo in Sole ac puluere huc illuc prospectantis tenuerit. Sed postremo, quum Christianæ reip. quæ totius orbis Tridenti generale pridem Concilium indixerat, suam non semel operam ac fidem præstitisset, in patriam eo se animo contulit, vt, abdicata prorsus omni antiquæ Medicinæ opera, quæstuque, quicumque ex ea, vel amplissimus posset prouenire, Aesculapio sacra facturus, læto animo ad musarum vireta contenderet. quo alacriore mente extremum postea vitæ diem, qui exacte Christianam semper pietatem coluisset, quum grauis quotidie ætas præcipitante iam canitie properaret, foeliciter clauderet. Scripsit summa ingenij fertilitate nondum senex de Stellis, astrologiæ omnis peritissimus, in Ioannis Matthæi Giberti Episcopi Veronensis, & gratissimi Mecenatis gratiam, librum summæ eruditionis Paulo III. Pontifici Maximo dicatum, in quo præter alia multa, quæ de Eccentricis orbibus atque Homocentricis differit, de duobus illis præcipue motibus à Ioanne Baptista Turriano inuentis agit, quorum ope quum aditus ad multa eorum, quæ in natura abditissima sunt, pateat, tum via ad ea sine vlla obliquitate demonstranda aperitur, quæ circa stellas apparent. Scripsit de Criticis item dieb. alterum, contra Galenum. Scripsit grauiori ætate, ac plane senex, de Sympathia & Antipathia rerum, & Contagionibus, & contagiosis morbis pari ingenij splendore libros ad Alexandrum Farnesium Cardinalem, eundem liberalissimum Mecenatem, atque inde præclaram nominis famam latissime propagauit. nouissime vero, dum duos Dialogos accurate & eleganter, de Poetica vnum, & de Intellectione alterum conscriptos in manibus haberet,

haberet iam iam editurus, Tertium de anima, quem aduersus infana non minus quam impia Pomponatij præceptoris placita conscripserat, & Iosephi historiam, quam heroico carmine fuerat aggressus, summo vate dignam, fatali morbo properante absolueri non potuit. Carmina quædam ingenij ad maiora tendentis præludia, quæ viuens publicari nunquam voluit, magni tamen atque ingentis illius spiritus vim referentia extant. Ex ijs, ea præsertim, quibus Cæsar Fregosius Palladis virenti olea coronatæ caput, nobili gemina vel decenter coelatum, Margaritæ Valesiæ Nauarræ Reginæ Francisci Gallorum regis sorori, dono misit. Citriorum Epigrammata, & perennis famæ Odæ, tenera quadam ac prædulci ad Malsesenum suauitate decantatæ, ac nusquam apud amicos repertæ, ideo perierunt, quòd eruditus vir, atque vna tantum sciendi gloria contentus, omnem qui ex carminibus inani hercle si non ridenda antiquorum comparatione publicatis prouenit factum ita prorsus contempsit atque despexit, vt quod plerique alij summa ope nituntur, ne illorum quidem archetypum apud se in hunc vsum esse vnquam pateretur. vt, hæc etiam qualiacunque sunt, quæ nunc in lucem emissa leguntur, non exiguo labore ac cura ab amicis hinc inde collecta, prout dispersa prius quæque reperiebantur, in vnum diuinitus redacta sint. Fato functus est septuagenario maior, octauo Idus Augusti M D LIII. dum pranderet, apoplexia correptus in mensa, quum nimio æstu damnatos menses, in suis Caphijs, vrbe secedens, deuitaret. eo quidem tranquilliore vitæ excessu, quod Paulumphilippum filium tanti nominis heredem relinqueret, cum bona etiam spe præclaræ posteritatis, quando iam ex eo plures auitæ indolis nepotes non semel aut iterum amplexus esset. Ferunt Hieronymum, dum langueret, cognito fatali morbo, post multas amicas sibi herbas in olfactum balbutiente lingua efflagitatas, amisso penitus sermonis vsu, manu sæpius in verticem exporrecta, ijs, qui aderant, innuere voluisse, vt celeriter cucurbitula affecto & laboranti cerebro, quo ille peropportuno remedio se olim Veronæ vnâ Monialium virginum Diuo Bernardino dicatarum curasse adhuc meminerat, subuenirent: sed, re nequaquam a domesticis intellecta, quum alij alia adhibenda tum esse remedia prædicarent, frustra expectato remedio, leniter sub noctem expirasse. Illius ossa Veronam paulo post in D. Euphemie, honorificentissimo relata funere, sunt

V I T A.

sunt condita : flebili id carmine huius sæculi celebrantibus omnibus poetis. Aenea illius & Andreae Naugerij effigies scite expressa Patauij in fornice portæ iuxta pontem D. Benedicti, à Patauina iuuentute atque vniuerso Gymnasio salutatur : quam Ioannes Baptista Rhamnusius, supremum amicitiae munus persolvens, addita antiquorum Aetæ peruetusta dicatione ex ruinis Salonarum vrbis Dalmatiae eruta, ad studiosae posteritatis solatium luculenter exornauit : vt doctissimorum hominum simulachra, qui arcta viuentes inter se necessitudine coniuncti fuerant, à posteris quoque in nobilissimo terrarum orbis Gymnasio eodem in loco pariter spectarentur. Cæterum Veronenses gratissimi ciues, quod ad perenne Fracastorij decus vehementer pertinet, ne à Rhamnussio eiusdem amico, pietate in tantum ciuem superari paterentur, biennio postquam idem Rhamnusius Patauij aeneam Fracastorij imaginem collocasset, iisdem communi consensu, vno omnium nobilissimo decreto, marmoream Veronae statuam præclara maiorum suorum imitatione, qui Catulli Vatis, & C. Plinij, reliquorumq; ciuium suorum memoriam marmoreis imaginibus honestare voluerunt, in publico cum laurea erigendam curarunt : quæ hodie Veronae visitur in veteri Arcu lapideo vrbis propè Comitium, in Area quæ Minorum appellatur ; nec procul ab eodem Catullo, cæterisque illustrioribus ciuibus Veronensibus, artificio Danesij Catanei Carrariensis ex Lunensi agro, præstantissimi huius ætatis statuarij, non minus pia quam admiranda comparatione conspicitur.

Quum autem varijs elogijs ab amicis
sepulchrum Fracastorij Veronæ
ornaretur, Adami
Funani carmen

omnium
consensu principem
locum obtinuit.

A D A M I

ADAMI FVMANI VERONENSIS.

H Onge vir vnus omnium doctissimus,
Verona per quem non Marones Mantua,
Nec nostra priscis inuident iam secula,
Virtute summam consecutus gloriam
Iam grandis auro hic conditur FRASTORIVS.
Ad tristem acerba mortis eius nuntium
Vicina fleuit ora, flerunt vltima
Gentes, perisse musicorum candidum
Florem, optimarum & lumen artium omnium.

E X E M P L V M E X A C T I S
C O N S I L I O R V M

Magnifica Communitatis Verona.

Die Iouis post Nonam, XXI Nouembris, M. DLV In Camera Consilij, in Consilio Duodecim, & Quinquaginta, præsentibus Clarissimis Rectoribus, & Magnificis Dominis Camerarijs, in vocibus Quinquaginta octo.

Pro erigenda Statua marmorea, Excellentissimo Domino Hieronymo Fracastorio Poetæ Clarissimo felicis memoriae, posita fuit Pars infrascripta, Die XII Instantis publicata, & nunc repetita, & capta de Ballotis XLV Pro, & XIII contra. cuius tenor est, videlicet.

LA fuit virtus, & diuersarum scientiarum cognitio Excellentissimi Domini HIERONYMI FRACASTORII Ciuis nostri, vt inopinata eius mors ingentis mœroris, & luctus causam non solum nobis, & cunctis Italiæ Ciuitatibus præbuerit, sed etiam multis barbaris nationibus, ad quas tanti viri fama peruenerat. Ille enim Philosophiæ, & Medicinæ peritia nostri temporis celeberrimos homines æquauit: Humaniorum vero literarum scientia, & in primis Poesi, sicuti multos ex veteribus, ita omnes, qui post annos mille quingentos aliquod in eo genere scribendi nomen habuere, superauit. Testantur diuinum illud Syphilidis, siue de Morbo Gallico, Poema, Heroico carmine scriptum: atque item Libri duo, nuncupati Ioseph, quos morte præuentus absolueri non potuit, compluresq; alij lusuf Poetici, qui nuperime in lucem prodire. Proinde cum patres nostri eos etiam Cites suos, qui ante humani generis redemptionem singulari

singulari quadam eruditione, ac ingenij splendore florere, publicis monumentis, & Imaginibus decorandos censuerint; NOS etiam, tantum Virum, Nobili genere ortum tamque illustrem Poetam, quem nos ipsi aluimus, & in patriæ sinu morientem vidimus, pari honoris, & gloriæ titulo defraudare non debemus: Et Ideo ad propositionem Spectabilis Domini Christophori Fracastorij Prouisoris Communis

V Adit Pars, posita per Spectabiles Dominos Prouisores, & Consilium Duodecim, quod maiorum nostrorum exemplo, qui Catullum, Plinium, & reliquos Ciues suos, qui in diuersis scribendi facultatibus præstitere, ex veterum instituto marmoreis imaginibus honestare voluerunt, erigatur ipsius Domini **HIERONYMI** marmorea Statua, Poetæ habitum referens, redimitaque tempora Lauro, supra Arcum viæ, Salæ huius Consilij contiguæ, iuxta ordinem reliquarum constituenda.

Angelus Zauarifius
Cancellarius Communis.

LVDOVICI NOGAROLAE
COMITIS

Ad Paulum Rhamnusium
Venetum.

FRASTORI monumenta hoc tu dum, PAVLE libello
Colligis, è cæcis eripiens tenebris,
Scilicet ut vates, Medicaq; excelluit arte,
Percurritq; domos atherias animo,
Ingenteis VERONA refert tibi nunc mea grates
Cum Baldo, Benacoq; suo, atq; Athesi.
Qui tanto assurgent plausu, quantum ipsa labore
Fama sui cuius se efferet aucta tuo.

LOUISI MON ICI VOCI

COMITIS

VERONENSIS

INDEX RERVM. AC

VERBORVM MEMORABILIVM.

quæ in hoc opere continentur.

- A**BRANIVS Zacutus perpetuas condidit ephemeridas 19.b
 eiusdem observatio circa stel-
 lam spicam ibid.c
 Abscessus, ex febre pestilenti ortus, cum
 maturuerit, quid agendum 104.c
 Absis, quid sit 13.a
 Absis, & antabsis, semper ex diametro op-
 ponuntur 37.b
 Acetum, putredinibus resistit 81.a
 Aceti generatio 81.b
 Accidentia orbibus, quæ sint 5.c
 Acerva, si ab alio edantur, cur salina in os
 alteri profiliat 75.b
 Achores quibus nominib. vocata 96.d
 quod genus morbi sint; & qua corporis
 parte oriantur 96.d
 Actio non fit, nisi inter contraria 61.d
 Actio, & reactio, quomodo fiant 61.d
 propter quid 62.b
 Actiones spūaliū, quot, & quæ sint 51.c
 Actioni, quot, & quæ potissimum requi-
 rantur 65.b
 Actio & passio, circa quæ fiat 77.b
 Actus rememorandi, quinam sint, & quo-
 modo fiant 126.a
 Actus memorandi, & imaginandi, qui di-
 cantur 125.d
 Adamas, & electram, quō pilos & surcu-
 los, ad se trahere videantur 62.c
 Adamas, cur paleas, & surculos trahat
 66.b
 Adamas, cur solo sanguine hircino molle-
 scat 66.b
 Adiantum, cur non madescat. 63.d. & 64.d
 Adianthi, quot species sint 64.a
 Admiratio, quando fiat, & quid sit 73.c
 Admiratio, cur intentio nominetur
 Eracastorij. ibid.
- Admiratio, a quib. excitetur ibidem
 Adolescentibus Syphilide laborantibus qua
 pacto succurrendum 110.a
 Aegri, cur tristes sint 72.b
 Aegritudinum progressus, status, solu-
 tio, & crisis, ex quibus innotescant
 55.c.d
 Aer, quot modis alteret 82.c
 Aequinoctialis, in quot gradus diuisa sit
 28.d
 Aequinoctiorum anticipatio ab Aplane,
 quanta sit iuxta Ptholomeum 30.a
 & iuxta Albatenum 30.c
 cur incerta sit .d
 Aequinoctij anticipatio quanta fuerit a
 Natali Christi, usque ad tempora Auto-
 ris 30.d
 Aequinoctiorum anticipatio, cur nulla quan-
 doque fiet ab Aplane, & quando hoc
 erit 31.a
 Aequinoctiorum lationes, cur semper oppo-
 nantur 9.a
 Aequinoctium, quota die Martij spectaba-
 tur, circa natalem domini 30.d
 & tempore Iulij Cesaris ibidem
 Aequinoctiū quādoq; diu duraturū est. 32.b
 Aequinoctium, quib. semper adsit, & quam
 ob causam 28.a
 Aerē ē foraminib. propulsari densatione aut
 pondere, cur dici non possit 64.b
 Aeris locus naturalis, quis, & quomodo sit
 ei conuenientissimus 58.d
 Aer, quomodo consideretur & eius locus
 naturalis, quomodo soli coniunctus 59.a
 Aer, cur maximē ad suauitatem saporum
 conducatur 68.d
 Aer in foraminibus siccorum existens, cur
 ab aqua propulsetur, & quomodo, iuxta
 aliorum & Authoris opinionem 64.b.c
 †† Aesti-

Aestimatiua, quid sit	135.b	Anima, est substantia corporis organici	150.c
Affectus vnus, membri aliquius principis, an alijs communicetur vnus, vel plures specie	70.b	Anima, quo pacto admirari, & cogitare soleat	134.d
Afirmatio, & negatio, quid sint	125.c	Anima, an semper intelligat	147.b
Afirmatio vtrum negatione prior	125.c	Anima, quomodo cauere debeat deceptiones	140.a
Agricolę quęnam obseruent circa arbores, sata, & vindemiam, sub quadraturis, lu- na, & quam ob causam, iuxta aliorum, & Authoris sententiam	50.a.b	Animę sempiternitas, Arist. quę	151.b
Albatenij encomion	14.d	Animę immortalitas, sophistica	151.b
Albatenus, quo tempore, & quot annis à Christo, & à Ptholameo fuerit	18.d	Animalium brutorum prudentia, & ingenium	136.d
Alphonsi regis obseruatio circa stellam spissam. 19.b & quot annis à Christo suum de stellis librum ediderit.	ibid.	Anima quot modis bono fruatur	71.b
Alyssam herba, Dioscor. & Plin. quęnam sit	105.d	quot modis malum euitet	72.a
Amor quid sit, & quomodo causam per se gaudij respiciat	71.d	Animę vegetatiuę consensus & dissensus	66.d. & animę cognitiuę
cur britis etiam insit. ibid. quos hominũ maxime, & quos parum capiat	72.b	Animę constrictio & dilatatio quando fiat, & quomodo, iuxta aliorum & auctoris opinionem	67.b
quomodo à libidine differat	71.d	Animę motus primi & simplicissimi	67.c
Amphicyrthos quid	39.d	Animalium attractio qualis sit	67.a
Analogia, & nõ analogia quę dicantur	65.b	Animalium primę motiones quomodo contingant	59.b
Andrea Naugerij mors, & laus	87.b	Animalium cur quędam reliqua fera omnia odio prosequantur	72.c
Angeli, & hominis idem finis, felicitas ipsa, ad quam sunt creati	151.d	Animalia an cordis motum sentiant	69.b
Angelorum beatitudo, quę	151.d	Animam Musicam esse, quid sibi voluerit Plato	68.b
Anima humanę immortalitas: ac excellentia	149.a	Animatim per se & proprię quod nata sit	71.a
Anima, quid sit, scđm philosophos	149.d	Animi affectus quomodo efficiantur.	61.a
Anima, in his, quę dicuntur viuere, est principium vite	149.d	Anni vnus ac pluriū diuersitates	16.c
Animę motũ percipere, est difficillimũ	198.d	ratio diuersitatis duplex	29.b.c. 31.b
Animas à Deo creati, decens est	159.a	Anni principium quandoque à libra inchoatum iuxta Aegyptios	32.c
Anima cognoscens, quomodo de vno in aliud feratur, in ipso phantasię opere	124.c	Annua mensura cur varia sit	29.c. 31.b
Animę, cũ intelligit, quo pacto moueatur	125.a	Annua mensura quandoque constituetur ex integro quadrante	31.a
Anima, quo componat, vel diuidat	125.b	Antabsis quid sit	13.a
Anima, quãdo vera dicatur, vel falsa	125.c	Antabsis & Absis ex diametro semper opponantur	37.b
Anima confusa, confundi & memoriam, quo pacto dignoscatur	128.a	Annue mensura varię obseruationes ab Antiquis & ab alijs comperte	26.c.d
Anima, est principium agendi, & patiendi	122.b	Albatenij obseruationes	30.c
		Annus quid sit	26.b
		Annus quomodo ab Antiquis & a posterioribus	26.c

Posterioribus metiebatur 26.b
 quō rectius metiatur à posteriorib. ibid.
 Antipathia. & latens rerum dissensus 58.a
 Antipathia contrariorum 64.a
 Antiqui quid potissimum circa Stellas at-
 tenderint & obseruauerint 14.a. 18.c
 Antiqui cur decepti fuerint in obseruationi-
 bus 19.a
 Antiqui admodum imperfectam cognitionē
 habuerunt mundi inferioris 1.b
 Anthrax, morbus, qui 96.d
 Aplane unde dicta sit 3.c
 Aplane cur ab omnibus supra planetas col-
 locata fuerit 3.d. & 14.a
 Aplane quomodo cognita fuerit à nobis esse
 remotissima 3.d
 Aplane, quomodo ordine, & natura prior sit
 omnibus planetis, eosque contineat, ac ve-
 hat omnes 14.a. 29.b
 Aplane ab antiquis prioribus non satis co-
 gnita 14.a
 Aplane cur tot syderib. clara 14.b 15.c
 Aplane quomodo à posterioribus Antiquis
 magis cognita fuerit 14.b.c
 Aplane quot annis gradum ac totā eius re-
 uolutionem expleat iuxta Ptholæ 14.d
 iuxta posteriores Antiquos 17.a
 iuxta authoris opinionem 18.c d. 20.b
 Albateny 19.a
 Aplane cur authoris sententia à intelligen-
 tiac omni moueri nequeat 15.b
 Aplane cur & à quo inaequaliter moueatur
 ab occidente in orientem iuxta priores
 & posteriores antiquos 15.d 16.ab. 17.b
 iuxta autoris opin. 18.c
 Aplane si iuxta modum priorum astro-
 nomorum per trepidationem mouetur
 quomodo esse possit, & quot orbibus id
 fiat 16.d
 quomodo si iuxta Posteriorū modū 17.a
 Aplane quomodo non perfectē mouetur per
 trepidationem iuxta Posteriorum senten-
 tiam 17.a
 Aplane omnibus planetis numerū dierū tri-
 buit 4.c. quō Eudoxum extollit 46.b

Aplane non aequaliter sed modo tardius mo-
 do velocius mouetur 65.a
 Antiquorum. 15.D. Authoris 18.c
 Aplane cur modo directā, modo retrograda
 agatur iuxta Antiquorum priorum opi-
 nionem, & quot annis sic moueatur 16.a
 b. nihil certi haecenus est cōpertum ibid.c
 & 17.b. opinio auto. 18.b
 Aplane si semper directā incedat, quomodo
 fiat 17.b
 Aplane quot modis directē possit incedere
 ibid.
 Aplane quot orbis supra se habeat secundum
 priores Antiquos 15.d. & 16.d. secun-
 dum posteriores quot habere oporteat,
 & eorum usus ibid. 16.d
 Aplane à quo orbe moueatur ab Oriente in
 Occidens 16.d. opinio Eudoxi 44.b
 Aplane cur inaequaliter moueatur per par-
 uos circulos iuxta priores Astron. 16.a
 Aplane quot orbis habeat sibi deseruientes
 20.a. & quo ordine sint dispositi.
 Aplane à quo orbe, & quantum recipiat
 supra motum proprium in unoquoque
 centenario, & quantum ab eo deriva-
 tur 18.d. 19.a
 idem figura demonstratur 19.d. & 29.c
 Aplane cur per se moueri non possit per tre-
 pidationem, nec ullus alius orbis 16.c
 Aplane licet citius quā planete conuertatur,
 minus tamē manifestus est eius motus 3.d
 Aplanes Anticircitoris motus qualis &
 quantus 20.b
 Aplanes Anticircitoris contrahectus quo-
 modo moueatur ibid.
 Aplanes circulus medius cur inconstans
 sit 20.b
 Aplanes circulus medius cur debeat esse
 subalternus cum circulo solis 14.d
 Aplanes circitoris motus qualis, quantus,
 & quotuplex sit iuxta autoris opi. 20.a
 qualis esse debeat si Aplane semper dire-
 ctum feratur utronis modo. 17.c. 18.a.
 si per trepidationem moueatur 17.b
 Aplanes circunducentis motus qualis, quan-

- tus, & quadruplex sit* 20.a
*Aplanes circitoris contraiectus quomodo
 moueatur* 20.b
*Aplanes circitor quantum addat supra mo-
 tum proprium ipsius in una quarta* 19.a
*Aplanes circulus medius in quibus punctis
 fecerit aequinoctialem* 14.c
*Aplanes declinatio ab æquinoctiali quanta
 sit* 14.c
*Aplanes inæqualitas quo pacto esse possit
 iuxta modum priorum Astronom.* 16.d
iuxta posteriorum modum 17.a. & si
 semper directe feratur, quò fiat 17.b
Apl. inæqualitas quot annis procedat 18.d
quò ignota fueris Ptol. & Albat. 19.b
*Aplanes motus compositus quomodo ab
 Antiquis posteriorib. cognitus fuerit,
 proprium verò eiusdem cur non satis ex-
 presserint* 14.b. quomodo compositus sit
 iuxta alios 15.b
*Aplanes motus an directus semper vel re-
 trogradus sit, & qualis ab Autore sta-
 tuatur* 18.b
*Aplanes motus proprius qualis sit secundū
 autoris sententiam* 18.c d
Aplanes motus quò fuit velocissimus 18.d
*Aplanes inæqualitatis reuolutio tota, &
 diuisio in quartas ab authore figurata
 describitur* 19.d
*Aplanes motus ab ortu in occasum solus ab
 Antiquis prioribus cognitus* 14.a
*Aplanes motus quomodo velocior ab Al-
 batenio notatus quàm a Ptolæmo* 14.d
*Aplanes inæqualitas motus quomodo per
 quartas diuidatur* 18.d
*Aplanes inæqualitas in quot annos diuida-
 tur ab autore* 19.d. 29.c
*Aplanes orbis primus, qui & primum mo-
 bile vocatur, quomodo & quanto tempo-
 re moueatur* 20.a
*Aplanes puncta maximæ velocitatis, tardi-
 tatis, & neutra, quæ, & quomodo osten-
 dantur* 17.d
*Aplanes motus qualis fuit in Christi nati-
 uitate* 18.c
- Aplanes stellarum circulos non veros esse,
 quò ab Antiquis fuerit deprehensum* 14.b
*Aplanes Stellarum motus qualis prioribus
 Antiquis manifestus fuerit* 14.c
*Aplanes Stellarum sinus quando, & cur pro-
 ximiores & angustiores sint* 17.d
*Aplanes stellarum motus occultus, ab alijs
 per trepidationem vocatus, ab Antiquis
 inuentus fuit* 16.d
Aplanes stella vix moueri videntur 3.d
*Aplanes stella quot modis in longitudinem
 moueantur secundū priores Astron.* 16.a
*Appetitus, quando fiat, quid sit, & quomo-
 do ex gaudio & tristitia cõpositus* 71.b
eiusdem diuisio ibid.
*Appetitus hominis & brutorum, quomodo
 differant, & quid sint* 71.d
*Apparentia circa sydera, cur semper diffici-
 lia habita fuerint* 1.b
*Aqua, quot modis consideretur, & eius lo-
 cus naturalis, quò sibi aptissimus sit* 59.a
*Aqua, cur in pennis, puluere, & alijs siccis
 non consistat, vel rotundetur* 63.d
Aqua, quot modis sitū nãle exquirat 63.d
*Aqua, cur promptissimè admittatur à cal-
 ce, spongijs, & alijs siccis, cum potius re-
 pelli deberet ob siccitatem.* 64.a
*Aqua, cur in spõgiosis ingrediatur, et quò, in
 xta multorum sententias* 64.b c. & 65.a
Aqua, cur aqua optimè misceatur 65.c
*Aqua, & lac, cur non inebrient, prout vi-
 num* 144.b
Aqua mirabilis ad loca ex syphilide corrosa
 109.d
*Aquilarum penna, cur alias pennas dissol-
 uant* 66.c
*Arbores duratura, cur certo tempore à ru-
 sticis cadi soleant* 50.a
*Argētū trahere argētū quò ab Auth. expe-
 rimēto cognitum, & alia scitu digna* 62.d
*Argen. viuū, cur auidissimè oleū & vinū ebi-
 bat* 65.c. cur durioribus tātū misceatur,
 & alia miranda de eo, vide 66.a
*Argumentorum modi, à qua potentia exer-
 ceantur* 133.a
 Aristotc-

<i>Aristoteles ex poetica , non minus laudis consecutus,quam ex philosophia.</i> 112.c	<i>Brassica cur iuxta rutam seri nolit.</i> folio 66.c
<i>Ars communis benedicendi, qua omnes mo- dos contemplatur</i> 116.b	<i>Bubo, morbus, qui</i> 96.b
<i>Ars, & scientia , circa qua sint necessariae</i> 123.b	<i>quibus in membris fiat ibid. eius à phyge thylo differētia. ibi. quādo fiat pestilēs. ibi.</i>
<i>Asinus punctus statim pellem constringe- re: mox repente eandem distendere, à quo edoctus fuerit</i> 72.a	<i>Bubonium, quod proprie</i> 104.b
<i>Aspectus noster, per quam lineam fiat</i> 27.b	<i>vbi nascatur</i> ibid.
<i>Aspera, cur animae ingrata</i> 69.b	<i>cur ita vocatum, & ad quē valeat.</i> ibid.
<i>Astronomia , quomodo fuerit apud Anti- quos imperfecta</i> 1.c	<i>Bruta, an imaginari possint, & separata con- iungere</i> 128.d
<i>Astronomia, est scientia subalterna</i> 2.c.	<i>Bruta , aliquando melius recordantur loco- rum, quam homo</i> 127.a
<i>quib subalternetur</i> 3.a	<i>Brutorum appetitus varij</i> 137.c
<i>Astronomia quibus facultatibus utilis sit, & necessarij</i> 2.c	<i>Butyrum cur sacchari feruorem compefeat</i> 76.c
<i>Astronomiē nobilitas</i> 2.c	C <i>Adentes inopinate, cur risum moueant</i> 74.a
<i>Astronomiæ ratio , qualis fuerit temporib. Eudoxi, & Callippi</i> 44.d	<i>Calidis & siccis, quando in contagiosis mor- bis uti liceat</i> 99.b
<i>Astronomi, quam rationem posuerint crisi- bus</i> 48.c. 49.c	<i>Calli, apud Gracos, qui</i> 96.c
<i>Attractio similium an omnis fuit per efflu- xionem athomorum, ut voluerunt antiqui</i> 60.c. & 63.b	<i>Callip. quot sphaeras posuerit 2. b. & 46. b</i> <i>idem plura circa planetas animaduertit quam Eudoxus, & quē</i> 145.c d
<i>Attractio omnis quomodo possit esse à calo- re, ut voluit Alex.</i> 61.b	<i>Callippus in quo conueniat , & differat ab Eudo. circa demonstrationes apparētium in Stellis 45. c d. ibid. interpretatur loca Arist.</i>
<i>Attractio mutua quorū & qualiū sit</i> 62.e	<i>Callip. & Eudox. motum diurnum nominum Planet. in Aplanen non retulerunt</i> 46.b
<i>Attractio perpendiculi pixidis navigatoriē cur semper ad polos vertitur iuxta aliorū opinionem</i> 62. d, autoris op. 63. a	<i>Calor , cur in timore ad cor fugiat</i> 72. d
<i>Attractio lactis ex mammellis ab infanti- bus facta qualis sit, & quomodo fiat</i> 71. c	<i>Calor, & sanguis, cur membra dolere concur- rant</i> 75. b
<i>Attractiones simplices, & organicae quē di- cantur</i> 67. a	<i>Calx, & multa alia sicca , cur promptissime aquam admittant</i> 64. a
<i>Audaces natura qui magis sint</i> 73. b	<i>Calx , cur aqua dissoluatur , & incalescat</i> 64. b
<i>Aurum cur nō imbibat oleū , nec vinū</i> 65. c	<i>Canes rabidi: & à cane rabido demorsi , cur liquida timeant</i> 90. d
<i>Aurum quomodo à fulmine colliquitur ille- so loculo</i> 65. c	<i>Candela flamma , cur à frigido iuxta posita fugetur</i> 63. c
B <i>Alnea , cur Syphilide laborantib. pa- rum, aut nihil profint</i> 109. c	<i>Canis, cur in rabiem incidat</i> 90. c
<i>Belli imago cur formidabilis</i> 73. a	<i>Canis rabidi, indicia</i> 90. c
<i>Boli armeni vis, contra venena</i> 98. b	<i>Canis rabidi morsus , cur interimat cetera animalia, præter hominem</i> 90. d
<i>Bona & vera, quē cognoscimus, cur difficile operemur</i> 134. a	<i>Carbunculo, ex febre pestilenti orto, quibus succurrendum</i> 104. b

I N D E X

Catablepba , cur hominem ad mille passus conspicuum interficiat	64.a	currendum	97.b
Causitica propriè, qua	82.a	Contagionis per fomitem , efficientis signa	78.b
Certum , quid sit	183.b	Contagiosa ex fomite, qua possint fieri	78.c
Cholera abundantes, cur iurgia, & rixas somniaent	141.b	Contagiones in animalia quò penetrèt	80.b
Cholericorum natura	145.b	Contagionum analogia, qua	80.d
Christi origo, ac beatitudo	152.b	Contagio omnis, utrum quadam putrefactio sit	81.a
Cibi , peticulis laborantibus concedendi, q	102.b	Cotagionum seminaria, quo pacto ad distans ferantur, & in orbem	79.c.d
Circitor orbis, & eius motus proprius	8.d	Contagionem ad distans, qua faciant	78.c
21.c		Contagio , quo pacto transeat ab vno in a- liud	77.a
Circunducens orbis	8.d	Contagio , quando proprie fieri dicatur	77.a
Citria mala, cur flaccescunt, inperso pane in eorum cumulum	66.b	Contagionis , à rabido cane demorsi, signa	90.b
Cinarum radix vnae deferatur, & ad qua conferat 108.d. eius vsus, & preparatio. ibid. eius succedanea	ibidem	Cognitio rerum, vnde fiat	121.d
Cometa cur ois in latitudinè moueatur	44.a	anima , quid sit	122.a
Cometa insignis magnitudinis visi, & eorū motus admirandi 43.c.d. ipsorum coma è directo semper solum opposita	44.a	Contagio , quid sit	77.b
Cæli quarta an omnes similes vel dissimiles, & quomodo	50.c	Contagionū differētia, quotuplex, & q̄	77.c
Cælum Antiquis non satis cognitum	1.b	Contagionis fomes, qui	77.c
Cælum quomodo rarum, & densum	13.b	Contagiones curaturus, ad qua aduertere de- beat	97.b
Cælum an possit esse medium specierum à stel- lis ad nos venientium	13.b & 42.b	Contagiones , quanam conueniant cum ve- nenis, & qua non	81.d
Cælum an agat in hæc inferiora, & quò	51.b	Cotagio in fructibus quomodo accidat	78.a
Constrictio & dilatatio cur, & quando si- mul, & quando alternatim fiat	69.c	Contagionum indicia, qua	83.b
Continui solutio cur anima ingrata	69.b	Cordis motus, an ab animali sentiatur	69.b
an sentiatur	ibidem	propter quid fiat, an per se, an per accidens: an sui motus beneficia co- gnoscat ibidem d an consensum habeat cum phantasia, & an speciebus ipsius afficiatur, cum non cognoscat	70.c
Contraiecti motus quantus	9.c	sur principaliter moueatur, recepta specie bo- ni vel mali, in phantasia ibidem. cur in ti- more, non autem in tristitia simplici per se laboreat	72.d
Contrariorum gradus cur certi cum certis stare possint, alij verò cum alijs minime, & qui sint	61.c	Corpora , ad contagiones paratiora, qua	83.a
an unus vel plures in a- liud inducti ab eodem tolli possint	ibidem	Credere , & non credere, quid sit	133.b
Contraria cur sese mutuo expellant	63.c	Corpora vniuersi in primo & simplici ne- xu an contrarietatem inter se, & ad lo- ca inclinationem habeant	58.c.d
ipsorum actio & reactio	61.d & 62.a	quomodo locentur ibidem, finis primus & prima ac secunda ipsorum consensio qua	
Cordis motus	22.d		
Color alb. & ruber intensi, cur molesti	68.c		
medij verò cur omnes grati, & potissimū viridis deinde puniceus & flavus. at ni- ger, cur minus deleat	ibidem		
Contagionum initijs, quibus remedys suc-			

<i>qua sit ibid. d. eorundem consensus quam admirabilis. 588. & ipsorum connexio à quopendeat</i>	58.c	<i>Cutelli parantur alij ferrum trahentes: alij abigentes</i>	63.d
<i>Corpus primum quomodo locetur</i>	58.d	<i>Cutis contagiosæ infectiones, quæ</i>	96.d
<i>Corpus in quo stella feruntur cur rareferi non possit</i>	3.c	D <i>ceptio circa enthymemata, quomodo accidat</i>	139. b
<i>Corporum cælestium finis, ac propria perfectio. 46. d ipsorum species & indiuiduū idem sunt</i>	ibidem	<i>ductionem. ibid. item circa Syllogismos ibid. c item compositionis & diuisionis</i>	ibidem
<i>Crisis ratio quæ fuerit apud Pythagoreos, Philosophos, Astronomos, Medicos, & Aegyptios. 48. c. d. refellitur Pythagoricorum, Philosophorum 49. b Astronomorum & Medicorum</i>	50. & 51	<i>Deceptiones, quomodo fiant circa colores</i>	139.a
<i>Crisis quid sit 50. d eiusdem processus qualis iuxta Medicos & Astronomos 49. c eiusdem ratio penes eosdem 50. c an fieri posset à luna vel per se vel alio modo mota, vt voluerunt Medici & Astrologi 50. d. & 51. a. an vel per eiusdem actionem aliquam spiritualem 51. d. 52. a cur ex dolore, ira & similibus quandoque impediatur, & quomodo à luna pendere posset, & quot ad eam requirantur 52. a cur in paroxysmis & morborum statibus maxime appareat, & quæ vera & non vera dicatur 52. b quando expectanda & non expectanda 52. c. d ratio eiusdem penes autoris sententiam 53. a. & 55. b cur potiss. circa melancholiae motus & digestiones attendatur 53. a</i>		<i>Deceptionis definitio</i>	138.a
<i>Crisis quando, & in quibus morbis, fieri possit in 4. 7. & 13. 54. a in 11. vero 14. 17. & 20. 54. b similiter in 15. 21. & 27. 53. c</i>		<i>Deceptiones, quæ circa amphibologiam contingunt</i>	139.d
<i>Crisis an in sexta fiat & in 4.</i>	54.d	<i>Deceptiones in somno, quid sint, & quib. ex causis fiant</i>	141.a
<i>Crisis morborum acutissimorum</i>	54.a	<i>Decoctio. peticulis conferens, quæ</i>	103.a
<i>morborum mediocrium. ibid. b morborum chronicorum</i>	ibid. c	<i>Democriti de poetica volumina</i>	112.c
<i>Crisis tertianarum simplicium, cur raro diebus parib. videatur</i>	54. b	<i>Deum & immaterialia, quo pacto dignoscamus per alienam speciem</i>	128.b
<i>Crisis imperfecta, quandoque perfectam nunciat</i>	55. b	<i>Diascordion Fracastorij, ad quæ conferat</i>	104. c
<i>Cuckmis, cur supposito oleo recuruetur</i>	63. d	<i>Dicotomos, quid</i>	39. d
		<i>Didonis & Aeneæ fabulæ an veræ</i>	119. c
		<i>Diei significata</i>	25. d
		<i>Diei ciuilibus diuersitates ibid. & 26. a. ratio diuersitatum 27. b. c. & 31. b. quando equalis, vel maior vel minor sit nocte, & quando maximus fiat. ibid. & 27. c cur alijs semper minor sit naturali die, alijs equalis, alijs maior: ita vt sex menses continuos quibusdam dies illucescat</i>	26. a. 27. c. 28. a
		<i>Diei naturalis diuersitates 26. a ratio diuersitatis 28. a. 31. b. quando & quibus longior, breuior, & mediocris sit 26. a. b. & 28. b cur in Septentrionali parte minores, in australi verò maiores videantur, & cur minores fiant circa sectiones, maiores verò circa tropicos</i>	28. c
		<i>Dies & nox, in quo arcus fiant</i>	27. b
		<i>Dies non critici, qui</i>	54. d
		<i>Dies 6. 8. 10. & 12. cur non possint esse critica 54. d nec 16 nec 19. 22. 23. 26 nec 29. 55. a vtrum 28 sit magis critica</i>	27. 55. a

<i>Dies critica in morbis acutissimis</i>	54. a	<i>curtorum. 54. a. mediocrium. b. morborum</i>	
<i>in mediocrib. b. in chronicis. d. cur tam</i>		<i>chronicorum</i>	c
<i>quam critica sint.</i>	54. c. d. cur 7.	<i>Dies pares cur raro critici in terminis sim-</i>	
<i>maxime critica, & potissimum in acutis:</i>		<i>plicibus</i>	54. b
<i>54. d. cur 14. maxime critica in morbis</i>		<i>Discursus, ex quot propositionib. fiat.</i>	131. c
<i>mediocribus. & cur 20. & 21. & 11.</i>		<i>Diuinare p sōnia, vtrū aliq̄do accidit.</i>	142. a
<i>magis criticę sint: quā 4. & 13. 20. verò</i>		<i>Doctrina non est sufficiens principium ad vir-</i>	
<i>& 21. superent principatu, undecimam.</i>		<i>tutes</i>	134. a
<i>Dies medię. 55. a. 3. 5. 17. & 18. quomodo ad</i>		<i>Dormientes, cur aliquando vigilę opera</i>	
<i>crisim se habeant. & cur. 13. propinqua</i>		<i>exerceant</i>	140. d
<i>sit. ad criticos dies.</i>	ibidem.	<i>Dubitare, quid sit</i>	133. b
<i>Dies indicatiui</i>	55. a	<i>Dura, quibus de caussis resistent alteratio-</i>	
<i>oēs sunt quarti à die crisis perfecta. ibid.</i>		<i>nibus</i>	80. a
<i>Dierum criticorum vsus in re medica.</i>	55. b	E <i>Brij, cur qua vident, circulariter & qua</i>	
<i>Dies prima egitudinis, cur maxime atten-</i>		<i>si duplicia vident</i>	138. d
<i>denda Medico.</i>	55. c	<i>Ebrij cur parum timidi</i>	73. b
<i>Dierū criticorum ratio qua fuerit apud Ty-</i>		<i>Eccentrici ab Hipparco interp. recepti qua-</i>	
<i>thagoricos, Philosophos, Astronomos,</i>		<i>re absurdi. 1. h. quomodo Philosophia, na-</i>	
<i>Aegyptios. & Medicos. 48. c. d. an Pytha-</i>		<i>tura, & ipsis orbibus aduersentur. 1. c. cur</i>	
<i>goricorum & philosophorū ratio proban-</i>		<i>nō possint esse in natura. 46. c. 47. & 48.</i>	
<i>da. 49. b. similiter Medicorum & Astro-</i>		<i>Eccentrici orbis iuxta Antiquos qd 12. d. ip-</i>	
<i>nomorum. 49. c. 50. 51. ipsorū cause an</i>		<i>sorum qui simpliciter & non simpliciter</i>	
<i>à Medicis & à Gal. satis cognitę fuerint.</i>		<i>dicantur</i>	13. a
<i>48. c. d. auth. opi. 53. a. cur ipsorum ratio</i>		<i>Echeneis cur & quomodo tardare nauigia</i>	
<i>tota ex melācholia pēdeat, & quō. 53. b.</i>		<i>possit</i>	63. b
<i>Dierum egitudinum diuisio</i>	49. a	<i>Eclipsis solis quando maxima fiat, & quid</i>	
<i>Dies critici, & ipsorum diuisio 49. a. ipso-</i>		<i>necessario requiratur ad eclipsim</i>	41. c
<i>rū qui magis & minus principes sint. ibi.</i>		<i>Ecstasis q̄do fiat, qd sit, & quib. accidat. 73. c</i>	
<i>Archigenes, & Hipp. de 20. & 21. prin-</i>		<i>Ecstasim patientes, cur Deos & Angelos se</i>	
<i>cipatu differentia</i>	ibidem.	<i>aspicere putent</i>	143. b
<i>Dies non critici</i>	49. a. & 54. d	<i>Elementorum consensus, & dissensus circa</i>	
<i>Dies medię</i>	49. a. & 55. a	<i>qualitates contrarias</i>	61. c
<i>Dies indicatiui 49. a. quid sint</i>	55. a	<i>Elementorum attractio, an simplex, vel or-</i>	
<i>Dies sexta an crises videat</i>	49. a	<i>ganica</i>	67. a
<i>cur rarissimas videat</i>	54. d	<i>Electrū trahere electrū, & argentū, nedum</i>	
<i>Dies quinta cur nautis fugienda.</i>	49. d	<i>surculos & paleas quō ab autore experi-</i>	
<i>Dies critici an à luna p̄se, vel alio modo no-</i>		<i>mento cognitū, & alia scitu digna. 62. d</i>	
<i>tapendere possint 50. d 51. a. an potius ab</i>		<i>Elementum quomodo conferat ad saporum</i>	
<i>ipsa per aliquod spirituale agente</i>	51. c	<i>suauitatem, & ingratitudinem</i>	68. d
<i>quādo expectādi, & nō expectādi. 52. c. d.</i>		<i>Elemētorū cōsensus cum proprijs locis 58. d.</i>	
<i>Dies critici in terminis puris</i>	52. c	<i>ipsorū cōseruatio propria & cūis 59. a. an</i>	
<i>Dierum cur aliquę in morbis placidiss. alię</i>		<i>ipsorū loca ppria sint nexus certorū corpo-</i>	
<i>acerbiores, & alię acerbiss. fiant.</i>	53. a	<i>rū, qb. cōsentiāt qualitatibus: & quot mo-</i>	
<i>Dies aptissima ad crises</i>	53. a	<i>dis ipsa elemēta considerētur ibidem. cur</i>	
<i>Dies critici morborum acutissimorum & a-</i>		<i>moueantur ad propria loca</i>	59. b. 60. a
		<i>Elemen-</i>	

<i>Elementorum partibus consensus, & effectus mirandi.</i>	59.b.c	<i>Stium</i>	47.a
<i>cur nihil patientur contranaturam quum sese condensant aut rarefaciunt</i>	59.d	<i>quot motus ab antiquis ei tribuatur.</i>	21.b
<i>cur ad consimiles partes moueri non possint</i>	60.a	<i>eius centrum à centro Solis nunquam dissociatur.</i>	36.d
<i>Elephantia, cur dolores non excitet: vt morbus gallicus</i>	95.a	<i>& quoties in anno terrę appropinquet, iuxta antiquos</i>	37.b
<i>Elephantia, cur amentiam non causetur, quū in melancholia exusta cōsistat.</i>	95.a	<i>& quomodo monstrabatur ab eis ibidē. eius semidiameter quantus sit.</i>	37.a
<i>Elephantiasis correptis, cur membra tumescant. & cur fiat pruritus & tēgō.</i>	95.a. & cur id genus morbi à facie incipiat	<i>& in quot locis recipiat velocitatem, & tarditatem</i>	ibidem.
	ibidem.	<i>an in Saturno, Ioue, & Marte, recte ponatur ab Antiquis</i>	47.a
<i>Elephantię curatio duplex, & quę.</i>	110.b	<i>an in Sole & Venere</i>	47.b
<i>Elephantię medicamenta conferentia, quę</i>	110.c	<i>Erisipelatis origo, unde</i>	95.c
<i>Elephantiasis contagio, cur tarda.</i>	95.a	<i>quando grauius</i>	ibidem.
<i>cur fomitem relinquat.</i>	ibidem.	<i>Essere Arabib. quod</i>	95.d
<i>quando perse fiat: & quando ab alijs concipiatur</i>	ibidem.b	<i>Eunuchi, & Mulieres, cur minus corripiantur elephantiasis</i>	95.a
<i>Elephantiam, non esse morbum Gallicum nec Lepram probatur.</i>	94.a	<i>Exanthemata, Plinio, quę</i>	96.b
<i>Elephantiasis in Italia apparitio, & eius signa</i>	94.b	<i>quot sint generum</i>	ibidem.
<i>Elephantia Arabib. quę sit</i>	94.b	<i>Exemplum, quid sit, & quomodo fiat</i>	131.c
<i>Elephantię accidentia, & notę</i>	94.b	<i>Exemplis, cur Rethores utantur</i>	131.d
<i>Elephantia unde dicta</i>	94.c	<i>Exiccare, & humectare quippiam, quot modis dicatur</i>	165.c
<i>Elephantiasis à morbo gallico, differentię</i>	94.d	F <i>amilię quędam, in creta laudando fecerant</i>	75.c
<i>Elephantiasis, cur magis frigidis, quàm calidas regiones infestet</i>	94.d	<i>Familiarum cur sepe non possimus recordari</i>	127.d
<i>Emplastrum, ad gumositates, ex syphilide prouenientes, conferens</i>	109.d	<i>Febris pestilentis, indicia.</i>	85.a
<i>Emplastrum pro rabie affectis, conferens, quale</i>	105.c	<i>Febris hectica, unde fiat</i>	85.c
<i>Ennius poeta, ridiculus habitus.</i>	113.d	<i>Febres pestilentes, in quibus ab alijs putridis differant</i>	85.c
<i>Entymema, quid sit: & quomodo ab exemplo distinguatur</i>	131.d	<i>Febres, quę sunt è venenis, cur lethales, non autem pestilentes</i>	86.a
<i>Entymema, est efficacius exemplo.</i>	122.a	<i>Febrium pestilentum, analogia, quę</i>	86.b
<i>Entymematum, alia facilia, alia difficilia</i>	132.b	<i>Febres pestilentes, omnes interimentes, quę</i>	86.c
<i>Epibialtes, cur timorem incutiat.</i>	73.a	<i>Febrium pestilentum, accidentia, & signa</i>	86.b
<i>Epicyclus quid</i>	13.a	<i>Febres pestilentes, cur ab initio mites appareant.</i>	86.d
<i>an possit esse in natura corporum cele-</i>		<i>Febres pestilentes, quę proprię sint.</i>	99.d
		<i>Febres pestilentes curaturo, quę precipue attendenda</i>	99.d
			Febri

Febri pestilenti, quo pacto obuiandū. 203. b	feriat laurum. ibid. cur aurum & vina colliquet, illesso loculo & vase 65. c
Febre pestilenti affectus, qua vitios ratio instituenta. 103. c	Furunculi notę 96. a
Februm & phrenesim patientes, cur mira quedam faciant, & dicant 243. a	Futurum quomodo dignoscamus 128. c
Febres pestilentes, in quibus ab alijs diffe- rant 85. a	G alenus, an dierum criticorum caus- sas verè attigerit 49. c
Febres contagiosę, qua 84. a	Galenus, quid per totam substantiam, & si- militudinem intellexerit 61. b
Februm contagiosarum differentia 84. a	Gargarismus, ad fauces ex syphilide corro- sas, qualis 109. d
Febris verè pestilentis signa, qua 89. a	Gaudium, quando fiat: quid sit. cur phanta- się magis, quā intellectui attribuat. 71. b. quādo simplex, & quādo appetitus no- cerur: & eius affectus quot sint. 71. b. d. & quot ad ipsum concurrant. ibidem. d
Febres composita & hemitribęi quando manifesti fiant 53. a	Genius poetarum, non multum differt, ab eo philosophorum 48. a
Febres pestilentes, & maligna, quę. 84. d	Genij hominum, diuersi 147. d
Felle suffusis, cur oīa videātur lutea. 139. a	Gradus vnus, aut plures vnus contrarij, in aliud inducti, vtrum ab eodem tolli pos- sint: & cur certi certis gaudeant: alij ve- ro cum alijs stare non possint. 61. c
Ferrum, an mutatum à sua natura à Ma- gnete, per se & ad ipsum moueatur 60. b. quomodo ad ipsum trahatur. 6. d. & 60. a. & 62. b	Gradus, vt octo, an cum aliquo sui contrarij gradu stare possit, simpliciter, vt 7. 5. & vt quatuor 61. c
Ferrum trahere ferrum, & magnetem, ab Autore experimento cognitum, & alia scitu digna 62. d	Gravia cur sursum quādoq; trahant. 58. b
Feruoris causę 7. c	Guaiacum, quale prius deferebatur. 107. d eius in syphilide curanda vis 107. d quale eligendum 108. a vtrum cortex, ligno prestanti. ibidem.
Figura & situs, quomodo faciant ad volu- ptatem & molestiam tactus 69. b	Guaiacum, & Cyna, vtrum conferant peti- culis 102. d
Figura descriptionis inęqualitatis totius re- uolutionis Aplanes. 19. d. & 29. a	Guaiaci decoctum, quomodo conficiendum. folio 108. b. c
Flamma magna, cur in parua candela nutri- ri nequeat 65. b	Guaiaci preparatio, quomodo fiat. 108. b item eius exhibitio ibidem.
Flores, & folia quedam, cur circunuertan- tur cum Sole 63. a	Gustus, cur serè omnia quandoque auer- setur 72. c
Fomitum, cur alia relinquunt, alia non. folio 78. c	Gutta rubea, medicis, quę 95. c
Fetus, cur signa retineant eorum, quę matres pregnantēs auidissimè appetiue- rant 75. b	H abitus quando firmiores 134. c
Formę naturales, quomodo sese propa- gent 60. d	Helleborus, rabidis valde confe- rens 105. d
Frigiditas siccitati per se maxime ingrata. folio 69. a	Hipparcus inter primos, eccentricos rece- pit. 1. b quo tempore fuerit 18. c quid
Fracastorius, cur homocentrica scripse- ris. 1. d. & quo tempore. 30. d	
Fulgur, quid sit 80. b	
Fulmen, quid sit 76. c cur malos nauium tangat. carinas verò & spondas ipsarum minimè. & cur non	

I N D E X

- quid de spica stella obseruauerit* 14. c
*opus edidit contra Endoxum & Callip-
 pum.* 46. c
Homines cur in pudore erubescant, & o-
 culos demittant. 75. a. quinam facillime irā
 concipiant, & tardius exequantur, &
 è contra, & quomodo ad utrunque prom-
 ptissimi. 74. b. & qui ad utrunque tardis-
 simi sint 75. a
Hominum cur alij vinū, alij alia fastidiant
 69. a. quinam tristes, & qui latibun-
 di 72. b
 cur senes exri & conualescentes melan-
 cholici ibi e. n. & qui amore maxime, &
 qui parum alliciantur ibidem
 cur quidā alij omnes ferè odio prosequan-
 tur. 72. c. cur alij citra causam alios amēt,
 alios odio habeant 73. a
 cur alij ad risum promptissimi, alij durio-
 res 74. b
 cur in conuiujs homines effuse ridere so-
 leant 74. c
Homocentrici apparentiam circa stellas non
 demonstrabant iuxta Antiquos 1. b
Homocentrica quo tempore ab autore com-
 posita 30. d. utilitas. 2. d
Homerus dicitur omnem Græciam primus
 erudisse 14. b
Homines rudi ingenio præditi cuius sint di-
 spositionis 145. b
 item affabiles ibidem.
Homo est miraculum maximum 131. a
Homines, cur alij fortis, alij debilis sint ima-
 ginationis 126. a
Herpetis, ab Erysipelate, discrimen 95. d
Historici finis, & scopus, qui esse de-
 beat 117. a
Homines, brutis vicini, qui 127. a
Homo solus cognoscit, coniuicta horis, die-
 bus, & annis 127. b
Homines nonnulli, cur imaginantur, &
 memorantur aliqua, magis quam alia.
 folio 127. b
Hominis felicitas, duplex, & quæ 152. a
Hora vna quot gradus comprehendat. 28. d
Horarum equalitas & inequalitas. 28. d
 & quot modis æquales, & inæquales di-
 cuntur. ibidem. cur nec vnius diei horæ,
 nec multorum æquales sint. ibidem.
Horæ æquinotiales qua 28. d
Horror quando fiat 73. c
Humiditas cur saporis reddat suauiores.
 68. d. cur tactui suauis 69. a
Humorum cur vnus ac solus rarissime infi-
 ciatur 52. b
 & quomodo actu & potentia in sanguine
 contineantur ibidem.
 à quo secernantur & actu humores fiant,
 quum vitari incipiunt, & quomodo plu-
 res corrupti quando formam vnā con-
 ficiunt, & morbum vnum, quandoque
 plures 52. c
 qui aptissimi & qui ineptissimi sint admi-
 stionem vnius formæ conficiendam, &
 quam ob causam, & cur plures non sub
 vna forma peccantes, singuli quandoque
 manifestum, quandoque immanifestum
 prodant paroxysmum 52. d
Ignis syluaticus, qui 96. a
Imaginari volentes, cur frontem contra-
 bant 147. a
Imaginatio, quid sit, quomodo fiat 125. d
Imitatio, an prolabatur in peiora. 120. c
Ignis quot modis consideretur, & eius loca
 59. a. eiusdem locus naturalis quomodo si-
 bi conuenientissimus 58. d
Ignotum quot modis offeratur, & quos af-
 fectus producat 73. c
Improvisa cur timorem incutiat 73. a
Incubus cur timorem incutiat 73. a
Inductionis diuisio. 50. b. necessaria qua sit,
 & qua probabilis ibidem.
Infantes quomodo solo intuitu à quibusdam
 fascinentur 75. c
Intestina quomodo feces deponant 69. d. cur
 sic fuit. 70. a. motus ipsorum an fiat ali-
 ter sentiente 69. b
Insanus simpliciter, quis dicetur 143. d
Inductionum alia probabiles, alia necessa-
 riæ 132. d
Inopinata,

<i>Inopinata, cur saepe magis veniant in mentem</i>	128.b	<i>lipsis Planctus</i>	376
<i>Ira, ex quo, & quando fiat, an omnibus animalibus communis: & quot ad ipsam requirantur</i>	74.c	<i>& eius motus ab ortu in occasum</i>	ibid.
<i>eius affectus, quot sint: & ipsa quid sit, & à quibus facile, & à quibus tarde concipiatur</i>	74.d	<i>quot annis suam expleat circuitionem</i>	23.c.24.d
<i>Iracundi, cur tristes</i>	72.b	<i>eius sectiones æquinoctiales & ecliptica, quales</i>	23.c
<i>Intellectionis contemplatio, debet existimari præcipuè digna homine</i>	121.b	<i>cur variabilis</i>	24.a
<i>Intellectionis contemplatio difficillima. folio</i>	121.c	<i>an trabatur à Saturno. ibidem. eiusdem inæqualitas in motu.</i>	23.c
<i>Instrumentum visus, et cæterorum sensuum quodnam sit</i>	146.c	<i>in qua mediètate tardior, & in qua velocior spectetur</i>	ibidem.
<i>Intellectio, quid propriè</i>	121.c.122.a	<i>ratio Antiquorum & Authoris</i>	23.d
<i>Intellectus, potest coniuncta separare: & separata coniungere</i>	128.c	<i>eiusdem punctus maxima tarditatis, & velocitatis</i>	23.c. & 24.a
<i>Intellectus, in generatione, cui assimilatur</i>	153.b	<i>eiusdem inæqualitas directionis, status, & retrogradationis</i>	ibidem.
<i>Intelligendi actus, in qua parte fiat.</i>	147.a	<i>ratio Antiquorum, & Authoris</i>	23.b
<i>Intellectus, quomodo circa propositiones & ratiocinium decipiatur</i>	139.b	<i>reuolutiones huius inæqualitatis quot sint, & quot annis fiant</i>	23.c
<i>Intellectus, quo pacto uniatur corpori. folio</i>	156.c	<i>quando velocissimus, & quando tardissimus videatur</i>	ibidem.
<i>Intellectus, est indiuisibilis</i>	156.d	<i>eiusdem inæqualitas in latitudine</i>	23.c
<i>Insectum, quod propriè vocetur</i>	77.b	<i>maxima latitudo quanta sit, circa puncta media</i>	23.d
<i>Interlunium, quid sit</i>	39.d	<i>Iuppiter, quot orbes habet sibi seruietes, & quo ordine dispositos</i>	24.b
<i>Intentiones primæ & secundæ uocatæ, quid sint, & quomodo fiant</i>	137.d	<i>quot circitores habeat</i>	23.d
<i>earum termini, qui</i>	ibidem.	<i>horu singuli quot orbes contineant.</i>	24.b
<i>Inuerecundi, qui sint, & quot modis dicantur</i>	75.a	<i>eorum motus quales, & quanti sint. ibid.</i>	ibid.
<i>Intelligentia, cur non possit esse forma multarum spherarum</i>	4.c	<i>Eudoxi opinio</i>	46.a
<i>Intelligentia communis cælum vniuersum & reliquos orbes mouens, an detur. an insit in Aplane</i>	15.b	<i>Instinctus naturæ, quid sit</i>	135.c
<i>Io. Baptista Turrius, quot motus in sphericis inuenerit Antiquis ignotos.</i>	1.c. & 8.a	L <i>Acti, cur facile in risum moueantur</i>	94.b
<i>Io. Baptista Montani, laus</i>	84.d	<i>Lapides, cur tantopere durent</i>	80.b
<i>Ioannes Iacobus Bardulus Mantuanus, mathematicus, & Astronomus excellentissimus</i>	112.c	<i>Laurus, cur à fulmine non feriatur.</i>	76.c
<i>Iuppiter, quem consensum habeat cum aliis</i>		<i>Laus, quomodo landatum fascinare possit</i>	75.c
		<i>Lebetis fundus, cur frigeat, aqua tamen in ipso feruescente</i>	76.b
		<i>Lenticulæ, siue Peticulæ, quo pacto aliis curantur</i>	101.b
		<i>Lenticula, quibus inuentur, cum expelluntur</i>	103.a
		<i>Lepra Aegypto familiaris, quæ membra primum innadat</i>	94.b
		<i>Lepræ</i>	

I N D E X.

<i>Lepra ab elephantia, differentia.</i>	95.b	<i>medio motu agitur, quot gradus in una die conficiat</i>	39.d
<i>eius origo.</i>	ibidem.	<i>Lunę inequalitatis periodus an oīno equalis sit periodo circuitiois ibi. rō auto.</i>	41.a
<i>Libido qd sit, & quō ab amore differat</i>	71.d	<i>Lunę relatio ad Solem qualis.</i>	39.d
<i>Linea quot modis dici possit vna, vel eadem.</i>	41.b	<i>quomodo conuenientiss.</i>	41.b
<i>Linea subalterna est similis recta</i>	7. c	<i>Lunę cōiūctio, oppositio, et aspect⁹ p quadrātes quō nominētur, & q̄ ad ipsa cōsequātur.</i>	39 d
<i>intersecans videtur curua</i>	ibidem.	<i>quo ad res & quādo in vniuersum coniuncta dicitur</i>	41.b
<i>Lichena, Grecis & Plinio, quid</i>	96.c.	<i>Luna in coniunctione obscuratur.</i>	39.d
<i>quādo prius in Italia visa. ibid. earum origo. ibi. cur sint sordida putrefactio.</i>	96.c	<i>ratio autoris, & utrum eclipsis dicenda sit illa obscuratio</i>	41.c
<i>Linimentum Syphilide affectis valde conferens</i>	109.d	<i>Lunę cernua, ante, & post oppositionē quō differant</i>	39. d
<i>Lenia cur deorsum quādoq; trahantur.</i>	58.b	<i>cornuū ratio quę sit</i>	41. d
<i>Liqdorū q̄ bene miscibilia sint, et q̄ nō</i>	65.c	<i>Lunę coniunctionis vnius tempus quantum ab alio distet</i>	39.d
<i>Loco coniuncta, cur facilius imaginamur, ac recordamur, his quę subiecto.</i>	127.a	<i>Luna quādo vespertina in occasu & quando matutina in exortu spectetur ibi. rō.</i>	41 d
<i>Locustę, pestem portendentes</i>	83.c	<i>Luna modo citius mō tardius in nouilunio se se terris ostendit</i>	40.a
<i>Locus rerum valde distantium cur non facile distingui possit</i>	3.d	<i>ratio autoris</i>	41.c
<i>Lucentia cur per diem minora, per noctem autem maiora omnia videantur</i>	13 d	<i>Lunę macula cur eundem semper situm seruat, quo ad nos</i>	48.a
<i>Lues gallica, quando in Italia caperit erum pere</i>	91.b	<i>Luna conuersio quot modis metiatur</i>	40.c
<i>Lumen ingens cur molestum sit</i>	68.c	<i>Luna quomodo rebus inferiorib. & maxime in iudicijs commotionē inserat iuxta Medicos, & Astrologos</i>	49.c
<i>Luna cur omnium Planetorum ultimam sedem habeat. 4. a. eius motus communis ab ortu in occasum, & proprius, quales sint.</i>	39.c & 3. d	<i>Lunę diuersitates in coniunctionibus, oppositionibus, & aspectibus quot, & quę sint.</i>	40 a.
<i>eiusdem quotuplex motus sit, & effectrix causa motus diurni iuxta Eudoxum. 44. d. quanto tempore totum ambiat orbem. 39.c. & 41.a. eius dē circulus medius cur eclipticā secet, et quō à diuersis nōuentur sectiones ipsius, quę singulis dieb. variabiles sunt</i>	39.c	<i>ratio diuersitatis in aspectibus penes Antiquos 40.c. eiusdem ratio autoris. 42. b. 43. a. in coniunctionibus vero & oppositionib. 41. c. quę à nautis & agricolis in his obseruentur.</i>	49.d
<i>rō antiquorum 40.b. ratio Autoris. 41.a</i>		<i>Luna in coniunctionibus vel prope ipsas coniunctiones duntaxat Solē obscurat.</i>	40.a
<i>Luna declinatio maxima ab equinoctiali quot gradus sit</i>	39.c	<i>Luna in oppositionibus duntaxat eclipsatur. 40.a. ratio autoris</i>	41.d
<i>Lunę inequalitas velocitatis & tarditatis ibid. ratio Antiquorum. 40.b. ratio autoris. 41. a. Callippi ratio</i>	45.c	<i>Luna diuersitas in veloci & tardo motu quę sit 40.a. ratio Autoris</i>	42.c
<i>Luna nō habet inequalitatē in vna medietate magis qui in alia 39.d. rō autoris. 41.b</i>		<i>Luna quando, & quoties maior & propinquior & remotior terrę appareat</i>	40.a
<i>Luna an retrogradā vel sp̄ directa feratur. 39 d. rō Antiq. 40. b. Autoris ratio 41.a</i>		<i>ratio Antiq. 40. b. Auto. ratio 42. b. in qua parte maior & propinquior, minor & remotior videntur</i>	32.b
<i>Luna dum velocissime, vel tardissime, vel</i>			

I N D E X

- Lunę eclipses quādo maiores & quando minores fiant 40. a. Antiquorum ratio. 40. b.
 Authores ratio 41. d. 43. a.
- Luna cur sola diuersitatem faciat in aspectu 40. d.
- Luna cur prima figura arcualis appareat. 41. d. & cur exiguum sit quod pro nouilunio appareat ibid.
- Luna orbis qualis ab Antiquis positus fuerit, & quot orbis ei addiderint, & quomodo eius epicyclus opposito modo agatur ac aliorum epicycli. 40. b. an orbis ipsius eccentricus sit. 47. d. etiam epicycli vertatur. b. a. orbis ei additus ab authore 42. d.
 an rationalis sit 43. b. & 44. a.
- Lunę sphaera cur à Mercurio non circunducatur 41. a.
- Luna an in solis coniunctionibus duntaxat lucere desinat 41. b.
- Luna nona quando die prima & quando tertia expectanda sit, & qua die ut plures sese nobis ostendere soleat, & quomodo secundum sui medium à sole superilluminetur 41. d.
- Luna visio quid sit 43. a.
- Luna quot orbis habeat sibi seruietes, & quo ordine dispositos, ipsorumque motus quales & quanti sint 44. c.
- Apparentia circa ipsam quomodo ab Eudoxo ostendebantur. 44. d. à quo motus per Zodiaci longitudinem protensus recipiat, & cur modo in vno termino, modo in alio videntur. 45. a. eidem quot sphaera à Callippo addantur & quam ob causam. 45. c. quot sphaera ferentes ei tribuantur ab eodem, & cur nullam restitutionem habeat 46. b.
- Luna an possit in malis per suas septimas commotionem dare ad crisim 50. d.
 an spiritali aliquo concurrat 51. c.
- M**agnes quō trahat. 60. a. & 62. b. c.
- Magnes in Ilua insula existens, cur nauium illuc proteruentium perpendicula non trahatur. 76. b. & cur in minera quidam minus valeat quā in extrahis. ibid.
- Magnetem trahere magnetem, argentum, & ferrum, quomodo ab Authore fuerit experimento cognitum, & alia scitu digna 62. d.
- Magnes cur per vnam faciem ferrum solum, per aliam magnetem, & per aliam vtrumque trahere possit. 62. d.
- Magnetis genus ferrum abigens 63. d.
- Maris estus, an semper augeatur circa luna quadraturas 49. b.
- Maris imago, cur formidabilis sit 73. a.
- Mars, quot annis suum expleat motum 24. c. & 25. c. medius circulus ipsius quomodo equinoctialem & eclipticam secet, & in quibus gradibus ecliptica secabatur Authoris tempore. 24. c. an rapiatur cum Ioue ibid.
- Mars, in qua medietate tardior, in qua velocior feratur: & eius punctus maxime uelocitatis & tarditatis. 24. c. ratio Antiquorum, & Authoris. ibid.
- Martis inaequalitas, directionis, status, & retrogradationis: & eius reuolutiones quot sint, & quot annis fiant, & an aequales inter se 24. c. quomodo ostendebantur ab Eudoxo 45. a. & a Callippo ibidem. c.
- Mars, in coniunctione solis velocissimus, in oppositione tardissimus 24. c.
- Martis inaequalitates in latitudine, & quomodo ipsius latitudo maxima in parte australi maior fiat, quā in septentrionali 24. c. Antiquorum ratio ibidem d. & Authoris 25. a.
- Mars, quot orbis habeat sibi seruietes, & quo ordine dispositos, ipsorumque motus 25. b. eiusdem circitor primus, quot orbis habeat ibidem. & ipsius motus & effectus, quales 24. d. eiusdem circitor secundus, & ipsius orbis, quot sint 25. b. & motus proprius, & effectus, quales 25. a.
- Marsi, cur illesi serpentes tractent 73. a.
- Mathematici,

I N D E X.

- Mathematici*, cuius sint dispositionis 148.b
- Matricis affectus*, cur reliqua membra torpida reddat iuxta Gal. & Authoris sententiam. 70.a
- Medicorum opinio de diebus criticis an rationalis sit* 48.c
50.d
- Medicorum munus, quale, & quomodo preterita, ac futura in morbis possint cognoscere* 55.c. 56.a
- Medium, quomodo dispositum videre faciat res maiores, & propinquiores. folio* 13.c. & 42.b
- Medium specierum à stellis venientium, quo duplex* 13.b
- Medici, cur nova semper inducunt* 108.a
- Medicorum, in curandis Peticulis dissensio* 101.b
- Medicamenta vrentia, & vrentibus vicina, que* 99.a
- Melancholici, cur suspiciosi 144.c. cur sepe radio vite affecti, mortem sibi consciverint. 144.c. cur quandoque falsa recipiant* ibid.d
- Melancholia, quot sit generum* 144.c
cur sæpenumero reddat viros sapientes, & excellentes 145.a
- Melancholia, cur ineptissima ad consciscendam mixtionem unius forma. 52.d*
eius natura à multis non recte perspecta. 53. b. cur ipsa precipue dierum criticorum rationem efficiat; & quomodo in morbis ferè semper aut principaliter peccet. ibidem, eiusdem motus latentes. 53.c. an ab Hipp. & Gal. cogniti fuerint ibid. d
- Melancholiæ modi, & conditiones quotuples sint, & in quibus morbis, prima. 23. ubi dicitur moveatur* 53.d
quomodo eius motus cognoscatur in alijs morbis 55.c
- Melancholici, cur tristes* 72.b
- Melancholici, qui proprie cur fiant formidolosi* 143.d
cur inquieti 144.a
144.b
- Melancholiæ temperata effectus, qui* 145.c
- Melancholici, cur tristia, & obscura, & funera somnient* 141.b
- Medicamina & simplicia frigida, & succi, que* 99.a
- Memorari volentes, cur scalpamus posteriorem cerebri partem* 147.b
- Membrorum diuisio penes sensum, & motum* 69.b
- Membrorum constrictio, & dilatatio, cur fiat, & quando. 67.c. & quando fiat alternatim* 69.c
- Membrorum motus tremulus, in quo differat à constrictione, & dilatatione. ibid.*
- Membra, cur quandoque recepta speciemali dilatentur solum, non autem constringantur* 69.d
- Membrorum effectus varij, in receptione boni. 70.a. eorumque consensus diuinus ibidem.*
- Membro aliquo dolente, cur calor & sanguis concurrat* 75.b
- Membrorum principum affectus vnus, an alijs membris communicetur vnus vel plures species* 70.b
- Membra animata, quo pacto moveantur* 135.d
- Memoriæ cur insideant sæpius repetita. 127.c*
cur nonnulla vel familiarissima, difficile memoremur 127.c
- Memoria, in quibus differat à subiectione* 126.b
- Memoria, quid sit* 126.c
- Mensis civilis, quot diebus constet, & eius in quartas diuisio* 49.c
- Mensis lunaris, quot dies contineat. ibid.*
- Mens nostra, videtur constare ex mundo quodam* 121.c
- Mercurius, quam affinitatem habeat cum Venere, & in quo ab ea discrepet. 36.b.*
an rapiatur ab eius orbe, & an equaliter cum ipsa vertatur. 36.b. eiusdem motus proprius, qualis. ibidem. cur idem modo tardus, modo citius perficiatur, & quanto tempore. 39.b. eiusdem motus circuli

<i>circuli sectiones, quales ibid. Relatio ad solem, & ab eo maxima distantia quanta sit.</i>	36. b. ratio antiquorum.	37. a	<i>Morbi Gallici origo, & nota</i>	91. b
<i>& Auctoris</i>		38. c	<i>Morbus Gallicus, quas corporis partes cepit primum inuadere.</i>	91. c
<i>Mercurius, semper Solem comitatur, modo preuius, modo assecutor. & quotis diebus modo matutinus, modo vespertinus spectetur</i>		36. b	<i>Morbi gallici cause</i>	92. a
<i>Mercurius, rarissime videtur</i>		36. b	<i>Morbus gallicus, an fuerit elephantiasis</i>	92. a
<i>Mercurij diuersitates in longitudine, quot, & que a Ptolemeo notate fuerint</i>		36. b	<i>Morbus gallicus, Ab astrologis olim predictus</i>	92. b
<i>Mercurij diuersitates in latitudine, quot & que sint</i>		37. a	<i>Morbi insoliti, certis apparer temporib.</i>	92. b
<i>Mercurius, in punctis medijs semper australis spectatur</i>		38. a	<i>Morbi, cur alij contagiosi, & alij non: & cur contagiosi lenes sint</i>	81. c
<i>Mercurius, quot circitores habeat, & ipsorum orbis, quot sint: eorumq; motus quales & quanti</i>		38. & 39. d	<i>Morbi gallici materia, que</i>	93. a
<i>Mercurius, quot orbis habeat sibi seruientes, & quo ordine dispositos.</i>		38. d	<i>Morbus gallicus, ab astrologis predictus</i>	82. d
<i>Miluus, cur pullo viso non timeat. curiosè etiam fictus pullo timorem incutiat</i>		72. d 73. a	<i>Morborum acutorum status vsque quo protendatur</i>	94. a. mediocrum 54. b & 55. a chronicorum 54. c
<i>Mimi, cur risum moueant</i>		74. a	<i>Morbi, per summa errantes, qui</i>	83. a
<i>Mirmecia, quo medicamine tollantur.</i>		92. c	<i>Morbus Gallicus, inter quos recensendus</i>	92. c
<i>Minois quid</i>		39. d	<i>Morbi omnium perniciosissimi, nisi statim succurratur, qui sint</i>	105. c
<i>Mistorum sympathie & antipathie quot, & que sint</i>		62. b	<i>Morbillorum & Variolarum exitus nouimpendiendus; & cur</i>	99. c
<i>Mista an omnia sibi similia trahant, & quomodo similia esse debeant, que mutuo se trahunt.</i>	62. c. ipsorum proprium subiectum cur sepe lateat	ibidem.	<i>Morbus gallicus, quo nomine apud exteranationes dictus</i>	91. b
<i>Mista non organica quo attrahant</i>		67. a	<i>Morbi cito afficientes, qui</i>	83. a
<i>Mista quomodo actu potentia habeant partes secundarias, & ipsorum partes primæ quomodo animatæ</i>		71. a	<i>Motus quomodo cognoscatur</i>	128. c
<i>Mista, quot modis intereant, & corrumpantur</i>		77. b	<i>Motus, quid sit</i>	128. c
<i>Mistio valida, quotuplex</i>		78. b	<i>Motus & tempus, ubi habeant esse.</i>	128. c
<i>Mistio elaborata, que</i>		78. b	<i>Motus in longitudinem an per se insit primo orbi. alijs verò per accidens</i>	10. d Eudoxi opinia. 45. a. Callipp. 45. c & 46. b
<i>Montes ferri, & magnetis sub polis, & eorum effectus mirandi.</i>	63. a. an dentur huiusmodi montes.	25. d & 76. a	<i>Motus in latus cur nec per se nec per accidens prima orbi inesse possit, & quomodo alijs per se insit</i>	11. b utrum simpliciter & ad rectos angulos sit cum motu in longitudinem ibid. & 20. b.
<i>Morbus gallicus, apud populos nomi orbis, plurimum abundat</i>		91. b	<i>Motus planetarum proprii quales.</i>	11. c
			<i>utrum in idem fiant cum motu ipsorum diurno, an in opposita. ibidem quomodo ab Antiquis cognitum fuerit in opposita fieri</i>	14. c
			<i>Motus obliquus penes quid recto opponatur</i>	5. b. & 15. b
			<i>Motus</i>	

I N D E X

Motus tremulus ex quibus compositus sit, & quomodo à constrict. & dilatatione differat	69.c	Mulieres cur facillime videre soleant	74.b
Motus partium aliàs non sine phantasia facti, qui sint	69.b	Musici, quod genus hominum sint	148.b
ibidem c. & qui aliter non sentiente fiant	69.b	Myrmecia. ab Auic. perperã intellecta	96.b
Motus projectorum in aere cur in principio segnior sit, in progressu velocior, & tandem in fine adhuc lentescat	59.c	N Augerij Oratoris Veneti, mors, & laus	87.b
Motus celi quot fuerint ab Antiquis deprehensi 1.b. quot fuerint inuenti nostra ætate	ibid. & c	Naugerij encomia	112.c
Motus quomodo cognoscatur	3.d.6.a	Nauigia, cur & quomodo ab Echeneide firmari possint	63.b
Motus in longinquis cur non facile distinguatur	3.d	Natale Christi seruatoris nostri, sub quo motu Aplanes fuerit	18.c. & 30.a
Motus simplex quis sit	4.b. 10.c. 11.a & 16.c	Natura semper eligit, quod melius est, aut minus malum	86.d
Motus inferiores, an agant in superiores	4.c	Nautarum obseruationes circa testacea sub quadraturis lune	50.a
Motus orbium proprij oppositi sunt ipsorum motui communi	4.b	Necessarium, quid sit	133.b
Motus, quo orbis orbem ducit, quis sit: an tractio, an pulsio, an uectio, vel quid aliud	6.d	Nerui, quo pacto sentiant, & intelligent. folio	146.c
Motus proprius penes quid attendatur, & mensuretur	6.c. & 12.c	Noctis imago, cur formidabilis sit	73.a
Motus obliquus quomodo longitudinis & latitudinis sit particeps	5.b	Nox & dies, in quo accuſiant	27.b
Motus orbium an contrarij inter se, & sibi ipsis resistant	5.b. & d	Nox quibusdam adest per unum mensem, per duos, vsque ad sex menses, & quomodo	28.a
Mouere per se, & per accidens quid sit	6.b	Nox longissima æquatur diei longissime	7.b
Motus in longitudinem & latitudinem qui sint	7.d	Neuilunium, quid sit, & quando fiat	39.d
Motus principales quot, & qui in natura spherarum esse possint	7.d	Numeri quomodo faciant ad suauitatem, & molestiam in sonis	68.c
Motus in latitudinem factus Antiquis ignotus	8.a	O bseruationes Nautarum, circa comotionem nauis sub quadraturis lune	49.d. & circa testacea, & crustacea 50.a
Motus trepidationis qualis sit	8.d	Obseruata ab Agricolis circa arbores, facta, & vindemiam sub lune quadraturis. folio	50.a
cur potius tripudiationis motus dicens fit	9.d	Obseruata ab Astronomis Aegyptijs circa morbos in mense lunari	50.b
an per se vel per accidens alicui orbi possit inesse, & cur omnium compositissimus, & ex quot motibus constet	16.c	Odiu, quid sit, & an omnibus animalibus insit	72.b
Motus stellarum ab ortu in occasum, an simplex vel compositus	10.c	Odor gratus vni animali, cur alteri ingratus	ibidem
Fracastorij.		Odor ingratus, quis sit, & quomodo fiat. folio	69.a
		Oleum, cur aque non misceatur, nec continuum ei, nec planè contiguum fieri possit, similiter cur ei superstet	65.d
		Oleum in charta positum, cur serueat, charta	†††

- ta non accensa 76. b & cur pulmento fer-
uorem compefcatur ibid. c
- Operationes organicae, quomodo diuidantur
67. a
- Orbes quot, & qui sint 3. c. an vnus in alio
contineatur, & quo ordine 3. d
- Orbis vnus vnus habet motum simplicem
& vniformem 4. b. & 10. c
- Orbem vnus moueri. a duabus intelligen-
tijs nullus vnquam dixit 4. b
- Orbes superiores mouent & inferiores 4. b
quomodo id fpectetur ibid. c. & 45. d
an patiatur ab inferioribus 4. b
- Orbes inferiores an moueantur ab ortu in
occasum a communi intelligentia. 4. c
- Orbis quomodo orbem moueat 5. a
vtrum resistat qui trahitur ibid.
opinio Autoris 5. b
quod is motus fit, an tractio an passio an ve-
ritas. 6. d. opinio Auto. 7. a
- Orbis per quam partem motum inchoat 5. c
- Orbibus quoniam accidant, & quae per se in-
sint ibid.
- Orbes cur in ortum vel in occasum per acci-
dens ferantur. ibid. orbis primus cur sem-
per in vnam partem feratur 5. d. an con-
trarietas inter eos fpectetur, & quomodo. ibid.
- Orbes retroducti an motum proprium confi-
cere possint 6. a
- Orbis cur alium trahat sine labore ibid.
- Orbes per se in orientem mouentur, & per
occidens in occasum 6. b. & 4. d
- Orbis primus quo motu reliquos orbes ve-
hat 7. b an feratur a Septentrione in me-
ridiem, ut voluerunt Aegyptij 31. d
- Orbium si duo in idem moueantur, cur minor
semper velocius mouetur, & quomodo
monstretur 7. b. 11. a. & 33. b
- Orbes subalterni qui dicantur 7. b
- Orbis minor cur semper impediatur, si duo
orbes in oppositum ferantur 7. c
- Orbis quomodo in longitudinem & latitu-
dinem moueantur 7. d
- Orbis minor cur motu suo in oppositum om-
nia successinè moueat, si duo orbes sese ad
rectos angulos fecerint 8. a
- Orbis inferior si alicui circitori contrafera-
tur in latitudinem super polis circundu-
centis, cur oporteat contrauetum hunc
a circitore mouere motu trepidationis. 8. d
- Orbes an per se vel per accidens moueantur
ab ortu in occasum ut quaedam voluerunt. 10. d
- Orbis primus cur per se moueatur ab ortu in
occasum. 11. a. cur nec per se, nec per acci-
dens in latus moueri possit 11. b
- Orbes primo proximiores, cur non tamen ve-
lociores sint proprijs motibus 12. b
opinio Arist. an vera sit ibid.
- Orbes an impediatur a primo, & quomodo 12. c
- Orbium partes quales sint 13. b
- Orbes planetarum simpliciter eccentrici, &
ipforum deferentes non simpliciter ab
Antiquis positi 13. a
- Orbes ferentes, & resituentes cur a Callip-
po positi fuerint 45. d
- Orbes eccentrici & epicycli an possint esse in
natura 46. c
- Oscitatio quomodo fiat, & cur oscitante ali-
quo nos pariter oscitemus 75. b
- Ordo naturae, quomodo a Deo dispositus.
folio 137. a
- Organici corporis unitas, & forma, quae.
folio 150. d
- Organicorum genera, quot, & quae 149. d
- P**artes sphaerae vtrum quo proximiores
sunt medio, eò maiorem & veloci-
orem circa centrum describant circulum 3. a
- Partes vniuersi cur orbibus accidant 5. d
- Partes mixti secundariae quomodo actu, &
potentia sint in mixto 71. a
- Partes prima mixti quomodo animatae sint. ibid.
- Partium consensus quatenus in toto sint. 59. b
- Partis primariae affectus vnus specie, an
alijs communicetur vnus vel plures spe-
cie 70. b
- Partis octimestris cur moriatur, septimestris
autem viuac 66. d
- Perpendiculum pyxididis navigatoriae, cur
ad polos evertatur 62. d
- Rhamnusi obiectiones 75. d

Perpendiculum cur in nostro mari declinet dextrorsum à polo, in alio verò sinistrorsum	63.a	Phthificis deploratis , conferens remedium quale	105.b
Peripateticorum sententia , de immortalitate animorum	154.a	Phyma, morbus, qui & quando fiat	96.a ibidem
Personati cur risum moueant	74.a	Pili & surculi quomodo ad electrum , & Adamantem trahantur	62.c
Pestis, cur magis afficiat plebem, quam nobiles	88.d	Pilula ad capillos & pilos ex Syphilde cadentes	110.a
Pestis ephemeræ in Anglia, natura, & causa. 87.d quo pacto curetur	ibid.	Pituita exuberantes, cur somnient aliquando aquas lotiones, & dulcia	141.b
Peste laborantes , cur febrim non sentiant. folio	86.d	Planeta cur non ex se moueantur & cur sic dicti	3.b ibid.c
Peticularum curatio , secundum Fracastorium	101.d	Planeta tardius circumuertuntur in occasum quàm Aplane , & motum habent manifestiorem	3.d 12.a
Peticularum signa	88.a	Planeta nobis proximiores sunt , quàm alia sydera, & quomodo cognoscatur	3.d
Peticulae, cur magis inuadant		Planeta an aequaliter in occasum vertantur	3.d. & 10.a
Phantasia Veneris cur virgam erigat. folio	75.b	Planetarum ordo qualis & quomodo cognitus fuerit	4.a. & 10.a
Phantasiæ consensus, & dissensus cur maximum habeat consensum cum corde	70.b ibid.c	Planeta cur semper in mediis circulis locum habeant	5.c
Philosophi cur non facile rideant	74.b	Planetae an per se an per accidens , ut quidam voluerunt , ab ortu in occasu moueantur	10.d
Phlegma cur aptissimum ad conficiendam missionem vnius formæ	52.d	Planeta cur tardius quàm primus orbis vertantur in occasum, & cur inter se alij magis, alij minus tarde	12.a
Phantasia, non esse veram , neque falsam, quo pacto intelligendum	126.d	Planeta cur modo altiores modo depressiores sint iuxta Antiquos	13.a
Philosophia naturalis , est magis digna homine , quàm cetera omnes scientiæ. folio	121.a	Planeta quidam cur maiores videantur in quadraturis ad solem existentes	13.d
Philosophi natura, & dispositio	147.d	Planetae omnes retrogradi , secundos habent circuitores	2.d
Phantasiae actus , in qua cerebri parte fiat. fol.	147.a	Planetarum consensus , & conuenientia, qualis	23.b
Phlebotomiam cur aliqui duplicent in pestilenti febre laborantibus	100.b	Planetae, in qua parte minores , & remotiores nobis videantur	32.c
Phlegmon, quando fiat erysipelatodes, quando oedematodes , & quando scyrrhodes	96.a	Planeta, cur non faciant diuersitatem in aspectu, sicut Luna	40.d
Phthisis contagiosa, qua	89.d	Planeta, eo maiores apparent, quoad quadraturas accedunt	42.c
Phthisis, quomodo contrahi possit	90.a	Planeta omnis suum habet orbem ferentem,	
Phthisis fomes, quando duret	90.a		
Phthisim, in quibusdam familijs , vsque in quintam & sextam generationem perdurare	90.a		
Phthisi ex contagione, quo pacto succurrendum	104.d		

tem, & oppositum ei resistentem, præter ultimam spheram, iuxta Callippi sententiam	46.a	Poetæ, nostra tempestate pauci sunt	folio	117.d
Planetæ, à quo recipiant motum diurnum, iuxta Eudoxum	45.a	Poeticus furor, quando irreat		117.d
iuxta Callippum	45.c	Poetæ, Deorum filij, à quibusdam dicti.	folio	117.d
opinio Autoris	11.a	Poeticæ artis munus proprium		117.d
Plantæ, utrum habeant organicas attractiones	67.a	Poetis solis, cur effingere concessum.	folio	118.a
Plenilunium, quid sit	39.d	Poetis, quis dicendi peritus possit aquari		118.a
Poetæ, an falsa assument	119.c	Poetica utilitas & excellentia		118.a
Poetæ tradunt nobis magis grata & chara, quàm alij artifices	119.c	Poeta, num semper vera effingant.	folio	118.a
Poeta vetus, qui dicatur	119.d	Poetam, ac Philosophum esse unusquisque appetit		118.b
Poetas, quosnam excluderit à Repub. Plato	120.b	Poetici sermonis utilitas, maxima		118.c
Poetæ, num sciant ea, circa quæ versantur.	folio	Poeta, plurima docet		118.d
folio	120.b	Poetæ, quas afferant utilitates de quibus tractent		ibidem
Poeta, quatenus dicendi peritus, ignorat ea, de quibus scribit	120.b	Poetica ars, cui accommode comparetur.	folio	116.b
Poeta, quo pacto vitæ humanæ profint.	folio	Poeta, quando orator dici possit		117.b
folio	114.c	Poetam decet & iuvenes & senes venerari		112.c
Poeta, quid proprij habere debeat, ut ab alijs differat	115.a	Pomata, ad pilos ex Syphilde cadentes confirmandos		110.a
Poetarum institutum quale sit	115.b	Pomum, cur calefcit, illo linteo		76.b
Poetarum finis, unde sumendus	115.b	Potiones diversorum, cur nos delirare faciant		143.b
Poetæ officium proprium	115.c	Primum mobile quomodo se habeat ad Aplanem		16.b
Poetæ, in quo ab alijs differant	115.c	Primum mobile, cur semper in unam partem feratur		5.d
Poetæ, ac Philosophi, utrum natura efficiantur, an arte	112.d	Primum mobile, quomodo locetur		68.d
Poetica, est furor, & insania quedam, ut aiunt	113.b	Proiecta in aere, à quo motum continuum habeant, & quomodo per aera portentur		59.b
Poetarum origo	113.d	Probabile, seu apparens, quid sit		153.b
Poetarum finis, in quo consistat	113.c	quotuplex sit		ibidem
114.a		Præcipitiorum imago, cur formidabilis.	folio	73.a
Poeta, plura docet, & magis utilia, quàm quivis alius artifex	119.a	Primum mobile, an intelligentiæ communi ducatur		4.c
Poetarum fictiones, non debent prorsus à veritate aberrare	119.b	Primum mobile, cur per se in longitudinem moveatur		11.a
Poeta effingunt multa, quæ vera sunt.	folio			
folio	119.b			
Poeta, quo pacto dicatur affectare pulchrû sermonem	117.b			
Poeticæ artis partes, quot, & quæ.	folio			
folio	117.c			

Phora, morbus, apud Græcos, qui 95.c
Rhylli & Marsi, cur illesi serpentes tractent 73.a
Poeta maximas merentur laudes 114.a
Ptolemæus, quot motus sphaerarum receperit. 8. a. eiusdem encomiū. 9. d. quot annis fuerit post Hipparchum. 14. b. & post Christum. 18. c. quid notauerit de Stella spica. 14. c. in quo ipse & Albatenus maxime fuerint decepti in obseruationib. 19. a. 30. c. eiusdem obseruationes quot annis fuerint post obseruationes Mentonis, & Euctemonis 30. b
Pueri, cur timidiore sint. 73. b. cur facillimè ridere soleant 74. b
Pueri, cur cātilenis somno intēdatur. 140. d
Pudendagra, & Mentagra morbi, cur ita vocati. 91. b
Pulli, cur viso Miluo uero, vel ficto expauescant 72. d
Pulmonis, phtisi tabefacti, indicia 90. a
Pulmonaria forma, & vires 105. b
Pulueres, in curatione peticularum adhibendi, qui 102. c
Pulueres, ad syphilidem conferentes qui 109. c
Puluis, peticulis conferens, qui 103. a
Punctū summū in æthera naturali cur impediatur, non autem in mathematica. 27. c
Puncta tarditatis & velocitatis, semper è diametro opponuntur 36. c
Pustula è pituita originem trahentes, qua 96. c
Putrefactio sordida, & conclusa, qua dicitur 81. c
Putrefactionis definitio 77. d
Qualitates, quotuplices sint, & q̄. 79. a
Qualitates materiales, quo pacto possunt multa efficere 79. a
Qualitatum contrariarum consensus, & dissensus quales. 61. c. quomodo ipsarum gradus alij, alios compatiantur, & qui sint. ibidem. utrum gradus vnus aut plures vnus contrarij in aliud inducti, ab eodem tolli amplius possent ibidem

Quiditas intellectus, quanam sit 154. b
Quiescere per se, & p̄ accidens quid sit. 6. b
Quodlibet, cur non agat in quodlibet. 65. b
Rabie affecti, quibus curandi 105. c
Rabiei contagem, quę prohibeant. folio 105. d
Raresfactio & addensatio, corruptibilium sunt affectiones 3. c
Ratiocinandi modi, quot, & qui 133. a
Ratio medendi, quotuplex, & quę 97. b
Ratiocinium, quid sit 131. b
Refractio, & reflexio, quomodo differant 13. c
Remi, & ligna in aqua, cur fracti appareant 138. b
Reminiscentia, quid sit, & qua dicamur reminisci 126. c
Res simpliciter pulchra, quęnam sint. folio 117. b
Resinę abstergentes, & materiam constantem agentes, qua 99. a
Resolutio, quomodo à compositione differat 135. a
Rhetor uerus, quis: & quę nam uera benedicendi ars 116. d
Rhetor, quę scire debeat, ut omnibus conuenientem modum tribuat 116. d
Risus, quomodo fiat, & quid sit. 73. d
Risum mouentia, qualia. cur noua, repentina, leuia, & arguta esse debeant 73. d
Risus cur concinna & ludicra 74. a
Res maxime distantes, cur non moueri uideantur 3. d
Res, quot modis maiores, & propinquiores uideantur 42. b
Res inferiores quomodo à luna maximam commotionem recipiant 49. d
Risus, cur à Mimis, & Personatis, & inopinatè cadentibus excitetur 74. a
Risus quomodo ex admiratione & lætitia sit cōpositus, cur non sine molestia fiat. ibid.
Risus ex titillatione ortus, an sit propriè risus 74. a

- quibus facilis, & quibus durus sit. ibi. b
 Risus, in aliquibus nunquam visus 74. c
 Ruta, & brassica cur iuxta seri nolint.
 folio 66. c
 Sacerdotū ritus, in rabie affectis 105. c
 Sanguis crassus, & calidus, ad corpo-
 ris vires: subtilis verò ad ingenium, va-
 let 145. d
 Sanguinei, cur in somnis rubra, & ignes vi-
 deant 141. b
 Sanguis, quando eijciendus, laborantibus
 febre pestilenti 100. c
 Saliva cur alio acerba edente, alteri in os pro-
 filiat 75. b
 Sanguinei cur latibundi 72. b
 Sanguinei cur alijs minus timidi 73. b. & q
 nā eorum prōptissimi sint ad iram. 74. d
 Sapores valde acuti cur molesti, & tactum
 feriant 68. c. falsus cur acuitatem habeat
 gratam, nec asper sit, amarus nō sit asper:
 & dulcis cur omnium saporum suavissi-
 mus sit ibidem. d
 Sapor ponticus cur asper & ingratus sit:
 acerbus cur minus ingratus, & acidus
 cur adhuc minus ibidem.
 Sapor acetosus quomodo fiat ibidem
 Saporum suauitas, & insuauitas quomodo
 ab elementis fiant, & sapor ingratus
 quis sit 68. d. cur non omnes omnibus
 ēque grati sint 69. a
 Sata facile luxuriantia cur circa oppositio-
 nes luna à rusticis non serantur 50. a
 Saturni situs quō ab Antiq. cognitus. 4. a
 Saturnus motum communem habet, & pro-
 prium. 20. c. eiusdem motus proprius
 quot annis perficiatur ibid. & 23. b. &
 12. c. Bidoxi & Callippi op. 45. a. 46. a
 Saturnus cur omnium citissime in occasum
 ducatur 20. c
 Saturnus in quibus punctis secet Aequino-
 ctialem, & eclipticam, & quantum va-
 riet singulis centum annis. 5. ibidem. cur
 appareat modo ante punctum sectionis,
 modo post, cum deberet tantummodo in
 puncto sectionis apparere 22. c
 Saturnus in qua medietate tardior & in qua
 velocior spectetur, & eius puncti maxi-
 me tarditatis & velocitatis qua sint, &
 quomodo variables 10. c
 Antiquorum ratio 21. a. Auctoris. 21. c
 Saturni inaequalitas penes directionem, fla-
 tum, & retrogradationem, & huius inae-
 qualitatis revolutiones quot sint, & quo-
 tis annis fiant, & quomodo inuicem sint
 inaequales 20. d. antiquorum ratio. 21. b
 Auctoris 21. d
 Saturnus in coniunctione cum sole velocissi-
 mus & directissimus spectatur, tardissi-
 mus verò & maxime retrogradus in op-
 positione. 20. d. Antiquorum ratio. 21. b
 Auctoris 22. a
 Saturni inaequalitas in latitudine, & appa-
 rentia circa ipsam 20. d
 Saturnus, quot orbes habeat illi seruietes,
 & quo ordine dispositos 23. a
 cur duos habeat circitores 21. d
 Saturni circitor secundus, quot orbes ha-
 beat, & ipsorum motus quāui & quales.
 folio 23. a
 Scordij vis, in preseruandis cadauerib. 98. b
 Scurra, & faceti, qui dicantur. 148. b
 Sensus exteriores, cur indigeant certo orga-
 no: interiores verò non 123. a
 Sensus communis, cur sic dictus. 123. a
 Seminis humani, cur duo tantum genera
 sint. 66. d. eiusdem emissio, cur
 voluptuosissima 69. a
 Sensus communis, in qua parte corporis fiat
 146. c. d
 Sensuum sympathia, & antipathia 68. a
 Separatio continui, an sentiat 69. b
 Siccorum, quot species sint 64. c
 Simile, quomodo trahatur à simili; iuxta
 Antiquos. 60. b. an per similitudinem
 & naturam. ibidem. an per qualitates
 naturales, vel spirituales. ibidem
 an per modum tum naturalem tum vio-
 lentum ibidem. b
 Similia trahere sua similia quomodo ab
 Auctore experimento cognitum fuerit,
 & cur

- & cur alia valenter, alia segniter trahant* 62.c
- Situs medij, quomodo rē visam euariet.* 13.d
- Smaragdus, an ad peticulas conferat, necne.* 102.d
- Sol cū Venere & Mercurio aqualiter in occasum vertitur* 3.d. & 10.a
- Solis locus apud Antiquos varius & ambiguns.* 4.a
- Sol quō simpliciter in occasum, secundum quid verò in orientē mouetur.* 6.c. & 25.c
- Sol quomodo in eadem parte oriatur & occidat* 15.a
- Sol non rapitur ab orbe Martis.* 25.c
- eiusdem circu. medius in quibus punctis fecet aequinoctialem. ibid. cur in dies magis contra feratur motui pri. orbis.* 31.b
- Sol subalternus cum Aplane circumfertur.* 25.d. & quanto tempore suum expleat motum. ibidem. quo motu dies, & noctes, annos & anni tempora efficiat. ibid.
- Sol in aurora, cur ruber appareat, nullius existens coloris* 138.b
- Solis circulus cur necessario in latitudinem circumagatur.* 32.b. & quot minuta à Ptolemæo vsque ad tempora Autoris ad equinoctialem appulerit ibi. eiusdem partes quandoque permutabuntur. ibid.
- Sol quandoque per aequinoctialem iter est habiturus* 32.b
- Sol quandoque mouebitur per se ab ortu in occasum velocius primo orbe.* 32.c
- Solis Sella cur per flexus & sinus non moueatur* 33.a
- Sol quot orbes habeat sibi seruiantes, & quo ordine dispositos* 32.d
- Solis circitor quot orbes habeat, & ipsorum motus qualis, & quantus sit* ibidem.
- eiusdem circitoris motus proprius qualis & quantus sit.* ibid. & 29.b
- Sol motu medio quot minuta peragat singulis diebus* 32.d
- Solis conuersio quanto seuior sit conuersione primi orbis.* 25.d. & 31.b. eiusdem diuersitates in motibus 25.d
- Sol quibusdam est in conspectu per dies 2. naturales, alijs per 3. alijs verò per sex menses continuos* 26.a
- Solis conuersiones quō inæquales, & in qua parte longiores, & breuiores obseruētur. ibid.*
- Sol quantum peragat in die naturali mediocri, minima, & maxima* ibidem.
- Sol in qua medietate tardior, & in qua velocior spectetur.* 26.c. eiusdem punctus maxime tarditatis, & velocitatis. ibid.
- Solis inæqualitas circa tropicos* 26.d
- Solis declinatio maxima ab equinoctiali iuxta Antiquos.* 26.d. iuxta Autorem. 16.a
- & cur semper minuatur & quot modis fiat* 31.c. cur in dies corripitur 16.a
- Solis distantia à luna quanta sit* 41.b
- Sol in qua parte minor & remotior, maior & propinquior videatur* 27.a. 32.c
- Solis eclipses non sunt extra sectiones.* 41.c
- quādo et in qua parte totus eclipsetur ibi.*
- Solis eclipses in qua parte maiores, & minores fiant.* 27.a. cur minores fiant iuxta Antiquos luna existente in imo epicyclo. 48.c. quando maxima fiant in coniunctione lunę. 41.c. cur maiores fiant in septentrione. 42.a
- Solis ortus ibi fuit quandoque, vbi nunc occasus iuxta Aegyptiorum decreta.* 27.a
- & 31.d. an verum esse possit.* 32.a
- Sol cur sic in Aequinoctiali, & in omni parallelo intra tropicos contento, semel autem in tropicis cernatur* 27.a
- Sol in Aequinoctiali existens cur dies nocti pares producat* 27.a
- Sol in qua parte existens maiorem apporet diem.* 27.c. cur minores faciat dies circa sectiones, maiores verò circa tropicos. 28.c
- Solis ortus cur, & quando corripiantur, & producantur* 28.b
- Sol cur inæqualiter contra feratur primo orbi* 28.c
- Solis motus annuus cur inæqualis sit.* 29.a
- Solis Absis, & antabsis cur mutantur.* ibid.
- Sol cur unum tantum habeat circitorem ibi. & quō semper directus progrediatur. ibi.*

<i>Sol cur velox & tardus sit.</i> 29.a	<i>Ratio Callippi</i> 45.c	<i>Soni integri, & fracti qui sint</i> 68.b
<i>Sol cur recipiat mutationem ab Aplan.</i> 29.b		<i>Sorbi arboris effectus, in eum, qui aliae demorsus fuit à cane rabido</i> 90.b
<i>Solis motus velocior per quot annos accidat</i> 29.c		<i>Species habere, quæ propriè dicantur.</i> 118.b
<i>Sol quantum ab Aplane recipiat de centum in centum annos</i> 29.d. 30.d		<i>Species spirituales quò se habeant cum formis quarum sunt species, & quò materiales, & spirituales sint, & dicantur</i> 60.d
<i>Solis circuli diuersitates penes rectitudinè, & obliquitatem cur difficile percipiantur.</i> 31.b. eiusdem circuli sectiones an debeant in latitudinem mutari. 32.d		<i>Species omnes ab anima recipiuntur sub specie boni vel mali</i> 67.c. & 69.c
<i>Solis sectionis motus cur discerni nequeat. folio</i> 33.a		<i>Species in tempore recepta, cur magis delectent ijs, quæ in momento recipiuntur.</i> 71.c
<i>Sol à quo motum diurnum recipiat iuxta Eudoxum.</i> 44. d. à quo recipiat motum per Zodiaci longitudinem per sensum iuxta Eudoxum & Callippum. 45. a. à quo declinationem ab æquinoctiali recipiat. ibidem. quot sphaera ei addantur à Callippo & ob quam causam. 45. c. & ipsius ferentes, & restituentes orbes quot sint iuxta eundem Callippum 46.a		<i>& quomodo species gaudium efficientes momento perficiant</i> ibidem
<i>Solis orbis an eccentricus statui posset, ut voluerunt Antiqui</i> 47.b		<i>Species eorum, quæ intelligimus, an intelligibiles</i> 122.b
<i>Solitudinis imago cur formidabilis.</i> 73.a		<i>Species, quæ in sensu, cur diuersa ab ea, quæ in intellectu</i> 122.b
<i>Solstitia cur continenter corripiantur</i> 32.b		<i>Species, ex sensib. quo pacto ad animam, quæ intelligit, introrsum ferat</i> 122.b
<i>Somniare diuersa, quid faciant</i> 141.b		<i>Species in tactu sine materia, quo pacto recipiatur</i> 122.c
<i>Somniorum, in vigilijs, cur difficile recordemur</i> 142.a		<i>Species, quæ in sensu, num eadem sit, quæ ad intellectum fertur</i> 122.c
<i>Somnium, quid sit</i> 141.a		<i>Species in sensu & intellectu, est eadem: diuersa tamen ratione</i> 122.c
<i>Somniorum causa</i> 141.a		<i>Spēs, cur in intellectu diutius maneāt.</i> 122.d
<i>Somnari familiaria, & per diem gesta, vnde accidat</i> 141.a		<i>Species, quomodo situentur</i> 123.c
<i>Somnus, quid sit</i> 140.b		<i>Specis, quanam diutius reseruentur.</i> 123.d
<i>Somnum, quæ inducant</i> 140.b.d		<i>Species, quot modis reddantur debiles, intereant, ac reuiuiscant</i> 123.d
<i>Somnus, duplex, & qui</i> 140.c		<i>Species eadem prorsus est in sensu, quæ & in intellectu</i> 130.b
<i>Somnium Card. Petri Bembi.</i> 142.b		<i>Spēs sepius repetita, cū fiat potentior.</i> 127.c
<i>Vini nocumenta</i> 142.d		<i>Sphaeræ ratio quæ sit</i> 3.a
<i>Soni à quo habeant ut audiantur. 59.b. cur non sentiantur nisi aere condensato. ibi. c</i>		<i>Sphaera cur non vna tantum sed plures, & quot fuerint cognita</i> 3.c
<i>Soni omnes excedentes cur molesti</i> 68.a. cur valde acutus, grauis intense, asper, & uniformis omnes molestè recipiantur. ibid. b. cur immusici soni molesti, musici vero graui sint ibidem. c		<i>Sphaera cur habere nequeant intelligentiam pro forma</i> 4.d
		<i>Sphararum motus non solum in longitudinè, sed & in latitudinem spectatur</i> 7.d
		<i>Sphaeræ partes cur æquales quo ad visum, & quomodo ipsarum punctum summum nõ impediri contingat</i> 27.c
		<i>Sphaerarum numerus, dimissio, & situs.</i> 44.c
		<i>Sphaeræ quot ponantur ab Eudoxo ad ostendendum</i>

<i>lum apparentia citra solem ; & lunam</i>	
44.d	& à Callippo 45.d
<i>ad ostendendum vero apparentia circa</i>	
<i>singulos alios quinque planetas</i>	45.a
<i>Spiritualium actiones quot & quæ sint</i>	51.b
<i>Spiritus quomodo moueri possint ad omnem</i>	
<i>partem, cum unum sint & cognitione ca</i>	
<i>reant</i>	70.c
<i>Spica, quantum distet ab Ecliptica, primo</i>	
<i>à Tymocrate compertum.</i>	14.d obserua-
<i>tiones Alphonsi regis circa ipsam</i>	69.b
<i>Abraniij Zacuti, & Autoris</i>	10.c
<i>Spiritus, utrum animati</i>	70.d
<i>quomodo partes sint carnis, nerui, &</i>	
<i>aliorum: & quomodo in sanguine existen</i>	
<i>tes, moueantur</i>	71.a
<i>Spiritus, non sunt anima</i>	150.b
<i>Spongiæ, quomodo aquam, & humida tra</i>	
<i>hant</i>	64.a. & d
<i>Spongiarum sensus, quomodo fiat</i>	69.c
<i>Stella, quo proximiores sunt medio, ed maio</i>	
<i>rem & velociorem circa centrum descri</i>	
<i>bunt circulum: & quo magis absunt, ed</i>	
<i>minorem & tardiozem. & utrum de om</i>	
<i>nibus stellis verum sit.</i>	3.a
<i>Stellarum, aliæ semper eundem situm ser</i>	
<i>uant, aliæ continenter euariant.</i>	3.c
<i>& quæ in eadem sphæra sint, & qua</i>	
<i>non</i>	ibid.
<i>Stellas non errantes à nobis remotiores es</i>	
<i>se, quàm Planetas; quomodo deprehen</i>	
<i>sus fuerit</i>	3.d
<i>Stellæ, quomodo circa conspectum, ortum, &</i>	
<i>occasum differant</i>	10.a
<i>Stellæ omnes, cur conspicuæ ijs, qui rectum</i>	
<i>Orizontem habent: obliquum verò haben</i>	
<i>tibus, cur non omnes</i>	10.b
<i>Stella sola in orbibus est sensibilis</i>	33.a
<i>Stellæ illius medietatis, in qua horizō premi</i>	
<i>tur sub polo, & illius medietatis, in qua</i>	
<i>horizon eleuatur supra polum, quibus,</i>	
<i>& cur citius orientur</i>	10.c
<i>Stellæ, cur modo maiores & propinquiores,</i>	
<i>modo minores & remotiores videantur</i>	12.d
<i>Stellæ propè horizontem existentes, cur</i>	
<i>maiores & propinquiores: in medio ve</i>	
<i>rò cæli minores appareant</i>	13.c
<i>Stellæ omnes ad septentrionem accedentes,</i>	
<i>cur minores nobis appareant, australibus</i>	
<i>verò maiores, & è contra eædem in meri</i>	
<i>diem secedentes</i>	13.d
<i>Stellæ, cur per diem aut non videantur, aut</i>	
<i>tenuiores appareant.</i>	14.a
<i>Stellæ, quantum ab equinoctio elongari pos</i>	
<i>sint</i>	16.b
<i>Stellæ, utrum semper directè ferantur.</i>	17.b
<i>Stellæ, quomodo veloces & tardè reddan</i>	
<i>tur</i>	37.b
<i>Stellæ, an ex se moueri possint</i>	3.a
<i>Suffitus, pro syphilide effectis preparatio &</i>	
<i>affectus</i>	109.c
<i>Subnotionis memorandi, ac reminiscendi</i>	
<i>actus, cuius potentiæ sint</i>	126.c
<i>Subnotionis obiectum, quale sit</i>	125.b
<i>Subnotionis actus, cuius sit potentiæ.</i>	125.b
<i>Subnotio, quæ sit, quomodo fiat, & quodnam</i>	
<i>illius subiectum</i>	124.b
<i>Superbi, cur faciliè iram concipiant.</i>	75.a
<i>Sydera magnas egritudines portendentia,</i>	
<i>qua</i>	93.a
<i>Sydera magna & noua producētia, quæ.</i>	83.a
<i>Syllogismus idem, utrum possit compositio</i>	
<i>nem facere, & resolutionem</i>	235.a
<i>Sympathia. i. latens rerum consensus.</i>	58.a
<i>Sympathia rerum in uniuerso existentium</i>	
<i>quam admirabilis</i>	58.b
<i>causa finalis & agens iuxta alios, & in</i>	
<i>xtra Autorem.</i>	ibid.c
<i>Sympathia elementorum cum proprijs locis</i>	
<i>quæ sit</i>	58.d
<i>& partium ipsorum quatenus sunt in to</i>	
<i>to</i>	59.b
<i>Sympathia similium quàm admiranda</i>	59.d
<i>Sympathia & Antipathia elementorum</i>	
<i>circa qualitates contrarias</i>	61.c
<i>Sympathia & Antipathia mistorum quæ</i>	
<i>sit</i>	62.b
<i>Sympathia & Antipathia animæ vegeta</i>	
<i>tiuæ</i>	66.d

- Anime cognitricis.* 67. b. *ata sensitivæ* 68. a
Syphilide affecti, quo pacto inungedi 109. b
que iuamenta & nocumenta ex imita-
tionem percipiant 109. b
Syphilis morbus, quando Italiam primum
inuasit 91. b
Syphilidem, per sudorem curantes aliqui,
quibus vijs incedant 108. c
Syphilis, quo pacto arceatur 106. d
Syphilide affectis, qua victus ratio insti-
tuenda 106. d. *qui cibi salubres: qui insa-*
lubres *ibid.*
Syphilide affectis, quale vinum propinan-
dum 107. a
Syphilidis seminaria, quomodo dignoscantur
107. a. & quomodo extinguantur. *ibid.*
Syphilidis curatio diuersa. 107. b. *& quæ me-*
lior *ibid.*
Syphilidis materia, quibus digeratur 107. c
Syphilidi, decoctum conferens, quale 107. c
Syphilis morbus perperam olim Medicis co-
gnitus, & curatus 106. a
Syphilis, à Fracastorio carminib. decantata
106. c
Syphilidæ curaturo, q̄ prius cōsiderāda 106. c
Syphilis, quando curatu contumax 106. c
Sympathia & Antipathia membrorum sim-
plicium, & compositorum, continuorum,
& contiguorum 70. a
Sympathia, & Antipathia Phantasiæ.
folio 70. b. & 75. b
Sympathia, & Antipathiæ aliorum à Rhā-
nusio propositæ 75. d
Syrupi, febribus pestilentibus, & præcipue
periculis, conferentes, qui 103. a
Syrupus rosatus solutivus, in febre pestilen-
ti longè conferens 104. a
Syrupi, ad periculas extinguentes, conferen-
tes, qui 104. a
Tactus voluptas, & molestia à quibus, &
quomodo fiat 69. a
Terra quot modis considerari possit, & si-
tus ipsius quis sit, & quomodo convenien-
tissimus 59. a
Terra cur saporem ingratum faciat 68. d
Terra cur ingratiſſima sit quo ad tactū 69. a
Testacea cur magis pinguescant sub quadra-
turis luna, iuxta Aliorum, & Authoris
sententiam 50. a
Theſſali quomodo laudādo fascinoſabant 75. c
Timor, quid sit, & eius effectus 72. c
Timentes, cur palleant, & tremant *ibid.*
Timor & tristitia simplex, quō differāt 72. d
Timor, cur maior sit, quum de improviso
aliquod malum oriatur, quam si antea
præuisum fuerit 72. d
& quot modis inferatur *ibid.*
Timor in incubo unde fiat 73. a
Timorosa, quæ magis & minus sint in som-
no *ibid. b*
& q magis & minus natura timidi sint *ib.*
Titillatio, quid sit, & cur à nobis nos ipsos
tangentibus fieri nequeat 74. b
Thymocaris quot annis fuerit ante Hippar-
chum. 14. b. *quid scripserit de spica Stella.*
ibid. c. & quomodo præinuenit distantiam
ipsius spica ab ecliptica *ibid. d*
Tormentillæ vis, cōtra morsum Viperæ 98. a
Trabentia, quot, & quibus modis trahāt. 6. d
Trepidatio, quid sit, & quomodo fiat 8. d. 9.
d. cur non possit esse causa correptionis
Tropicorum 31. c
Tristitia, quomodo fiat, & quæ proprie, &
improprie dicatur. 72. a. *eiusdem primus*
appetitus, quis sit *ibidem.*
Tristitia, quō simpliciter tristitiæ & odiū ample-
xetur. 72. b. *simplex tristitia, quō fiat* 72. c
Tristitia simplex an per se cor afficiat. quo-
modo à timore differat 72. d
Tympana Lupina, cur dissoluant tympana
ex agnino corio conflata 66. c
V *Acuū cur in natura esse nequeat.* 58. b
Variola & Morbilli, quo pacto curan-
di 99. c
Variola, & Morbilli, qui proprie dicti 84. b
quibus contingant *ibid.*
quando dignoscantur, adesse *ibid.*
Variolæ, & morbilli, ut plurimum acciden-
tibus salubres 84. c
quibus analogæ huiusmodi infectio *ibid. d*
Vectio

- Vectio omnis fit cum attractione. quomodo sit intelligenda propositio* 7.a
- Vectio orbium celestium aded mirabilis, ut imaginatione comprehendi nequeat* 7.b
- Vegetabilia quō alimentum trahant* 67.b
- Velocitas, & tarditas propria orbium quid sequatur* 12.c
- Venarum motus fit animali nō sentiēte* 69.b
- Venarū dilatationes propter quid fiant* 69.d
- Vena, quę nam secari debeat patienti pestilentem febrem* 100.d
- Velle, & nolle quid sint* 133.c
- Venus cur supra Mercurium locata 4.a. consensus ipsius cum Mercurio maxim⁹* 23.b
- Veneris situs, motus diurnus, & conuenientia cum alijs planetis* 33.a
- Venus motu proprio equaliter fertur cum sole. 33.b. cur tamen non pari passu feratur* 34.d
- Venus quanto tempore suum expleat cursum. 33.b. & 36.a. cur non semper anno vno eundem expleat* 34.c
- Venus ab orbe solis non rapitur. 33.b. Ratio Authoris* 34.b
- Veneris circulus medius in qua parte secet æquinocetialem & eclipticam* 33.b
- Veneris inæqualitas medietatum iuxta tarditatem & velocitatem. 33.b. Antiquorum ratio 33.d. Authoris 34.c. eiusdem punctus maximę velocitatis & tarditatis. 33.b. eiusdem inæqualitas directionis, status & retrogradationes, & eius resolutiones quot sint & quotis annis fiat. 33.b. Antiquorum ratio 33.d. Authoris. 34.c. quomodo ostendebatur ab Eudoxo. 45.a. à Callippo* 45.c
- Venus nunquam soli opponitur, & distantia maxima ab eo quanta sit* 33.b
- Antiquorum ratio 34.a. Authoris 34.c*
- Venus quomodo solem præcedat, & sequatur. 33.b. ratio Authoris* 34.d
- Venus quando lucifer; & quando heesperus vocetur. 33.c. quādo vespertina, & quādo matutina appareat. 34.d. cur vespertina sēp recedat à sole motu veloci, & accedat motu tardo. econtra verò matutina* 35.a
- Venus & Mercur. sem p solē comitātur* 36.b
- Veneris vicissitudo præcedendi, insequendiq. solem quotis mensibus fiat. 33.c. Authoris ratio* 34.d
- Veneris elongatio matutina, & vespertina quando iuuetur, & quando impediatur. 33.c. Antiquorum ratio* 34.a
- Veneris maxima elongatio quando fiat. 35.b & ipsius motus qualis. 33.c.* 35.a
- Veneris inæqualitas penes latitudinē quāta sit, & quō diuersa ab alijs planetis* 33.c
- Veneris latitudo maxima & minima* 33.c
- Venus in punctis medijs semper septentrionalis spectatur: in sectionibus verò tum australis, tum septentrionalis* 33.d
- Venus, dum soli coniungitur, cur velocissima semper, aut tardissima: dum verò maximè ab eo elongatur, semper medium motum habeat* 35.a
- Venus, quot orbes habeat sibi deseruientes, & quo ordine dispositos* 35.d
- Venus, cur duos habeat circitores* 34.c
- Veneris circitor primus, quot orbes contineat, ipsorumq. motus, quanti & quales sint* 36.a
- Veneris circitor secundus, quot orbes contineat, & ipsorum motus, quanti, & quales sint* 36.a
- Veneris phantasia, cur virgam erigat* 75.b
- Verecundia, quid sit, & eius affectus* 75.a
- Verecūdi, cur in facie maximè erubescāt ibi.*
- Venenorum genera, quę* 81.d
- Verū & falsum quid sint, & circa quę* 133.b
- Verrucarum genera, quot, & quę* 96.b
- Vesica, quo pacto vrinam expellat* 69.d
- Victus, in peticulis, ratio* 101.c
- Via antiquorum in inuestigandis causis apparentium circa Sydera, quot, & quę fuerint* 1.b
- Via, qua utitur Fracastorius, in scribendis homocentricis, quę sit* 1.d.2.d
- Vig Astronomorum in demonstranda velocitate & tarditate stellarum, quot, & quę fuerint* 37.b

<i>Vigilia & somnus, quid sint : & de miris, qua in somno contingunt</i>	140.a	<i>Vniuersale, quomodo in nobis fiat</i>	129.d
<i>Vigiliam, qua impediunt</i>	140.a	<i>Vniuersale, quid sit</i>	130.a
<i>Vigilare animal, quando dicatur</i>	140.a	<i>Vniuersi nexu, & consensus, an in partibus ipsius ad intelligentia directis, an à materia, aut ab alio pendeant</i>	58.c
<i>Vinum, quale dici debeat</i>	162.b	<i>Vniuersi partes cur orbibus accidunt</i>	5.c
<i>Vinum, an calidum, vel frigidum sit</i>	164.d	<i>Vniuersale, quomodo intellectu fiat</i>	130.a
<i>Vinum, an sit humidum</i>	168.a	<i>Vnisonum cur aliud vnisonum moueat.</i>	66.b
<i>Vinum, cur vino & aqua bene misceatur.</i>	65.c	<i>ibidem narratur historia statuae cuiusdam cereae se mouentis Tintinabulo pulsante</i>	
<i>65.c cur aqua mistum, contiguum, non continuum faciat</i>	ibidem	<i>Vniuersalium, quanam prius abstrahantur</i>	130.b
<i>Viri, & praesertim philosophi, cur non facile rideant</i>	74.b	<i>Vniuersalia, sunt maxime nota</i>	127.d
<i>Virtutem fortius operari in propinquiora, quam in remotiora, an verum sit in omnibus</i>	11.d	<i>Volare nos in somnis, quomodo appareat.</i>	folio 141.d
<i>Virtutes, quomodo in nobis fiant</i>	134.b	<i>Voluntas quid sit</i>	71.d
<i>Virtus, & ars, quid sint</i>	133.d	<i>Voluntas, & intellectus, quid sint</i>	133.c
<i>Virtutes assequi, difficilius est, quam scientias</i>	133.d	<i>Voluntatis habitus, quomodo in nobis fiant.</i>	folio 133.d
<i>Visus, quomodo plura nobis ostendat, quam ceteri sensus</i>	126.d	<i>Voluntas, quo differat ab intellectu</i>	133.g
<i>Visus quando, & cur tremulus fiat</i>	3.d	<i>Voluntatis, & intellectus habitus, quomodo fiant in nobis</i>	133.g
<i>Vndarum circulationes quid sint</i>	59.c	<i>Volaticae, à quo humore fiant</i>	96.c
<i>Vndimia, Arabibus que</i>	96.b	<i>quot sint generum</i>	ibidem
<i>Vnguentum ad inungendum Syphilide affectos conferens, quale</i>	109.a	<i>Voluptas per honestatem suauissima, qua.</i>	folio 112.a
<i>Vniuersalia, cur maxime nota</i>	127.d	<i>Vrentia medicamenta, qua</i>	98.d
<i>Vniuersale quonam modo, & qua potentia fiat</i>	129.a	<i>Vrentibus quando in contagionibus uti liceat</i>	99.b
<i>Vniuersale non sit ab extrinseco intellectu.</i>	129.a	<i>Vrina, peste laborantium, signa</i>	86.d
<i>folio</i>			

O M O D

HIERONYMI FRACASTORII
VERONENSIS
HOMOCENTRICORVM, SIVE DE STELLIS,
LIBER VNVS.

AD PAVLVM III. PONTIFICEM MAX.

BVAE in vita mortales inuenere PAVLE Terti Pontifex Beatissime, nec ab vno oīa inuenta sunt: nec in lucem simul omnia prodire, sed hæc vna ætate, illa alia, vt dies & rerum conditio tulit. Fortunatissima autem illa mihi fuisse videntur sæcula, quibus concessum fuit in difficilibus, ac magnis dignū quidpiam inuenire potuisse, quod certe scælicioribus illis priscorum sæculis large donatum fuit. nostram vero ætatem hanc quum mecum ipse considero, equidem non satis scio scælicem ne an infælicem hac in re debeam appellare, quando eorum quæ ab antiquis inuenta fuerant, multa quidem aut profus interiere, aut vix tenuem sui vmbra nobis relinquere valere. Contra vero multa alia, quæ ne antiqui quidem nouere, perinde ac enascentia ætate nostra comperta sunt: qua in re vel maguum quoddam fatum tempestas hæc habuisse videtur mihi, vt si priscis illis comparanda forte non sit, multis tamen anteponenda videatur. Maiores nostri (vt alia per multa taceam) vltra Fortunatas insulas ab occasu, vltra Catygaram ab ortu nihil penè nouere, atque inferioris mundi huius, quem nos mortales colimus, vix dimidium attingere valere: nunc, tot Insulæ, tot littora, tot gentes patent, ac totum quodcunque Maris Terræque est, & cognitum nobis & nauigatum fuit. Sed certe & superioris quoque mundi illius, quod Cælum dicimus, magnā partem ipsis illis maioribus nris ignotā fuisse possumus affirmare: nā ij & celestē regionē cōtēplati, nec sanè multos orbis agnouere, & præcipuos illorū motus vix duos deprehendere potuerunt. Nunc vero (quasi vtriusq; Mundi cognitio fato quodā reseruata fuerit ætati nre,) & maiore numero & magis admirando cogniti orbis sunt, & præcipui duo alij motus adinuenti: per quos cum aditus ad multa eorum patet, quæ abditissima sunt in natura: tum via ad ea oīa sine vlla obliquitate demonstranda, quæ circa stellas apparent, qua de re nunc ego (quod tibi in primis tum reliquis oibus, qui ætatis nostræ inuentis ornamentisq; gaudent, gratissimū futurum sperem,) nonnulla scripturus sum. Non te latet quicumq; Astronomica sunt professi, oēs semper in reddendis eorum causis, quæ circa sidera apparent, magnam habuisse difficultatem. duæ enim quum essent viæ eas reddendi causas, altera per orbis illos, quos Homocentricos vocant: altera per eos, quos appellant Eccentricos, in vtraque quidē suus labor, suus scopulus impēdebat. Si. n. Homocentricis vteretur, apparentia non demonstrabant. si vero Eccentricis, melius quidē demonstrare videbantur, sed iniq; & quodāmodo impie de diuinis illis corporibus sentiebant, situsq; illis ac figuras dabant, quæ minime cælum deceant. quas ob difficultates Eudoxum ex antiquioribus necenon & Calippum, q̄ per homocentrica demonstrare vellent, in multis defecisse accepimus. Hipparchū vero iter primos maluisse Eccentricos orbis recipere, q̄ ijs, q̄ apparebāt, deesse. quæ

Fracastorij.

A

Ptole-

Ptolémæus Phœludienſis & ab eo mox p̄nè omnes ſecuti ſunt. Verùm quia vero **C**
 àdverſus hoſcē (quântum ad Eccentricos pertinebat) omnis ſemper Philoſophia,
 imò ipſa Natura magis, ac orbēs ipſi ſēp̄ reclamare. nemo. n. qui Philoſophus
 eſſet, hæcenus inuentus eſt, qui inter diuina illa & perfectiſſima corpora monſtro
 ſas ſphæras ſtātū audire poſſet. Ea de caſſa pleriq; diuerſis etatibus, qui philoſo
 phię ſimul & apparētibus ſatisfacerēt, ſublatis è cælo Eccentricis tētarūt alia que
 dā moliri, ſed alij quū pauliſper ꝑceſſiſſēt, ſp̄e deſtituti ab inceptis deſtitere. Alij
 quū mala tētarēt tollere, peiora multo intulere. Ita nullo hac in re (quod dignum
 eſſet) inuēto monſtroſa quidē hæcenus, & magna ex parte imperfecta permāſit
 Aſtronomia, & quēadmodū inferioris mundi, ita & ſuperioris magna pars morta
 libus occulta fuit. Aetate noſtra Ioānes Baptiſta Turrius ciuis noſter maximi ac ꝑe
 nē diuini ingenij vir, & ſecretioris cuiuſdā Philoſophię cultor admirādos duos in
 Sphæris motus inuenit: illos (vt arbitror quos tū Albateticus tū pleriq; alij Aſtro
 nomi latere in ſtellis vaticinati ſūt. per quos ſibi ille viſus eſt aditū naçtus ad mul
 ta eſſe, præcipue vero ad ea ſine vllis eccētricis demōſtranda que circa ſtellas viſun
 tur. quā rē magna illa ſp̄e agitare aīo ceperat quum aliter decernentē fortuna, ſub
 ipſis initijs immatura inexpectataq; morte præuētus eſt, Iuuenis etate, ingenio, ſtu
 dijs, virtute diſciplinaq; ferē omni florētiſſimus & admirāduſ. Moriturus autem
 quū iā eſſet, (qualē Trimegiſtū Mercuriū ferūt morientem aſtātes amicos rogāſſe,
 vt memores forēt illius nauis quā in medio ethere perpetuo aſcēdere, & deſcē
 dere docuiſſet) ita ille ad nos cōuerſus, qui aſtabamus amici quū multa alia dixiſ
 ſet, tū me reſpiciens, quiddā, inquit, habeo Fracaſtori, quod te ſupremū rogē. hor
 tate vero me vt diceret, memorē inquit te fore velim eorū circularū, quos Time^o **D**
 ad figurā X litterę primū ſecat: mox ita retorquet, vt linearū capita inter ſe coeāt
 (Significabat autē à ſe inuentus motus) tū, quod mihi nunc inuidet mors, ſi te præ
 ſtaturū ſperem, acceptū per me negotiū perfecturum, magna moriēti mihi con
 ſolatio futura eſt. cui ergo memorē fore me, ſi opus fuiſſet, & deſyderio illi^o ſatiſ
 facturū promiſi. Illo igitur (vt Dijs placuit) vita ſuncto, quū decedere de aīo pie
 tas mihi illa non poſſet diē vnū tantū ingeniū totq; inuēta cōdidiſſe, maxime aut
 miſerādū videretur infractū illud cęleſtium rerum inceptū, mecum ipſe agitare aīo
 occēpi, nū per me forte fieri poſſet, vt ſi non oīa, hoc ſaltē (quod promiſiſſe) ſtel
 larū negotiū ab interitu defenderetur. quod ſi præſtare poſſem, videbar mihi ipſe
 & ſatis memorię tāti amici feciſſe, & nō parū dediſſe etati noſtrę, ſi co inuēto nō
 fuiſſet fruſtrata, quod illi fata quodāmodo reſeruauiffent. Ad hoc autē & nō parum
 impulere me Io. Matthei Giberti religioſiſſimi noſtrę vrbis Ep̄i exhortationes, q
 quum Ioan. Baptiſtam Turrium, & totā Turrianam gentē inenarrabili quadam
 beneuolentia ſemper proſecutus fuiſſet, magnopere optabat memoriā illius inter
 mortales viuere. Ego vero deſyderiū eius adimplere, nō ſolū ob venerationē tan
 ti Ep̄iſcopi, ſed ex debito quodā tenebar. per cuius liberalitatē eſſet factū, vt qua
 ſi manu miſſus in libertatē, & ocio frui poſſe, & omni penē ea cōmoditate, que ad
 ſtudia literarū expetitur. Haſ ergo ob cauſas, tametſi rei difficultate nouitateq; nō
 parū deterrebar, appuli: tñ animū ad totū Aſtronicū negotiū omni cura ſtu
 dioq; euoluendū per inuenta à Ioāne Baptiſta principia. quanquā via, quā ille in
 ire ceperat, vti forte ſecretior, & rarioris cuiuſdā intelligentię, ita minime tēta
 viſa eſt, ſed iter oīno aliud longe planius tenēdū. quo demū effectū eſt, vt ne mea
 me (vt arbitror) ſefellerit ſp̄e: & plane cognouerim, quęcūq; circa ſtellas apparēt,
 aptiſſime

Aptissime per homocentricos orbis monstrari posse. Isthaec igitur de re presens hoc opus scripsi, ac tunc forte absoluti, quum te Pontificem Max. magna totius Christiani orbis lætitia factum fuisse nobis allatum est. Quum vero à sanctissimorum tuorum pedum osculatione ad nos reuersus esset Ioannes Mattheus Gibertus Episcopus, ego illi quasi fructus nunciaturus eius oculis, quod ipse peperisset mihi, dixi negotium de stellis perfecisse me: ac sub eius auspicio dedicationemque, si ita sibi videretur, æditurum. qui quum mihi gratulatus fuisset, minime inquit sub nostro, sed sub maiore auspicio edes. meum. n. si est hoc munus, placet ut nouo Pontifici nouum dicetur opus, quod celi ac siderum contemplationem complectatur, quorum ille clauis atque imperium gerit. gratissimum. n. illi futurum puto regno suo audire decus dignitatemque suam esse restitutam. præsertim quod is post religionis, & Christianæ Reipublice curas nullo alio magis tenet studio, quam totius Philosophiæ, præcipue illius quam circa sidera, & celestes orbis versatur. Illi præterea quum celi omnes omnis Dei terra gaudeat & gratuletur, fiet quod hoc pacto ut & celi quodammodo ipsi & simul Verona tua, atque ego pariter congaudeamus, gratulatumque eamus tanto Pontifici, quem Deus optimus suam tandem Rempublicam miseratus ecclesiæ periclitanti præfecit. Ego tantum ego hoc auspiciū capiens, & desiderio nostri Episcopi morem gerendum duxi, & plane cognoui. nulli conuenientius quam tibi debere stellarum orbiumque contemplationes, in quibus potestatem tantam vnus est mortalibus cunctis habeas. Acquisitum præterea est, ut & tu nouis plerisque orbibus, qui nunc primi cogniti sunt, gratuleris, & illi tibi: quos fata tuum in Pontificatum quodammodo reseruauere, ut patente iam & terra omni, nihil in inferiori hoc mundo sit, nihil in superiori, quod tibi non sese aperiat ac gratuletur. Quod si & ea quoque te tenebit tum digna tum necessaria cura, quem Iulium Cæsarem Pontificem Max. habuit, reformandi anni, & solaris cursus ad vera æquinoctia reducendi, succurrendique lapsis cyclis, hinc te non inuitabunt modo, sed & apertissimam viam ostendent sidera, quibus cum magna quadam esse tibi cognatio videtur. Illa nascenti salutaria felicitateque adfuere: Romanum, Farnesiumque familia esse voluere: crescentem fortunam bonis, virtutibus, disciplinisque omnibus ornauere: ac postremo in terris Pontificem summum ac Dei Vicarium effecere. Tu igitur opus hoc (qualecunque est,) quasi eo te stellæ cum reliquis orbis gratulationibus salutatum veniant, benignus accipies. ac si quando à Christianæ Reipublice curis vacabis, ad remittendum animum leges. Cæterum non me latet quæ valde noua sunt, præsertim & maiorum nostrorum placitis aduersantia, ea & odium quoddam secum afferre consueuisse, & suspensionem temeritatis cuiusdam. Quosdam præterea fore scio, quos nouorum orbium numerus, multiplicitasque offendat. alios qui quasi adiecta rebus astronomicis difficultate horum lectionem refugiant. Verum in ijs quæ noua in lucem veniunt, æquum est non ab authoribus summum esse iudicium, sed ab ijs quæ scribuntur. quæ lecta intellectaque si recte tradita fuerint, delectare potius, quam noua sint, quam odio haberi debent. Aduersari vero maioribus nostris ea in re liceat nobis, in qua & ipsi maioribus eorum & philosophiæ omni, ac ipsi demum naturæ sunt aduersati. Orbium autem nouitatem numerumque nemo ægre ferre debet, quando Callippo sphaeras quinque & quinquaginta inducente neque Aristoteles neque totæ Athenæ eum numerum egredulere. Porro difficultatem astronomicis rebus additam nemo putet. quandoquidem illud nos vere pollicemur, & priori astronomiæ lucem quandam aditumque perfacilem esse per hæc adiectum, & longe minus vnumquemque in homocentricis nostris laboraturum, quam in eccentricis aliorum.

Astronomiæ autem scientia tametsi vna ex ijs est, quæ subiectæ subalter
 naque dici consuevere, nobilissima tñ existimanda est; & digna, quæ
 inter p̄cipuas censetur, tum q̄ circa cælum & diuina illa versatur cor
 pora, q̄ sydera appellamus, tum q̄ mathematicę discipline subiecta ex
 certissimis magna ex parte ratiocinat̄. Videtur autem & eo super alias admiranda,
 q̄ annorum supra mille tum p̄teritos tñ futuros vniuersi celi motus dicere posse,
 solisq; ac lunæ & aliorum conuentus, oppositiones, defectus, & quicquid quæque
 sæcula aspectura in cælo sunt, nouisse, admiratione profecto dignum est, & cogni
 tio diuinitatis cuiusdam particeps. At vero & non propter se ipsam solum, sed & p̄
 pter alia multa expetenda atq; amplexanda viderur, ad quæ non modo utilis, sed &
 necessaria quodammodo est. nam qm̄ quæ hic sunt à superioribus & reguntur, &
 varijs afficiuntur modis, superiorum quidem status mutationesq; cognouisse vti
 lissimum certe est, & in vita magno opere desiderandum. quamobrem & prognosti
 cæ facultati in multis, & medicinali, & nauticæ arti ac rusticæ, & multis alijs sum
 mopere accommoda est, tum vero & ad multos vsus ciuitatū idonea, atq; in vniuer
 sum ad oīa, in quibus vlla temporis & monumenti rerum ratio est, potissimum aut̄
 & ad totam Geographiam necessaria. Præterea & ad cōponēdos quoq; animos nō
 parum conducere videtur hæc speculatio, tum quidem q̄ paruitatem nostrimet, &
 vitæ nostrę non aliter magis cognoscimus, q̄ eorum immortalium corporum ma
 gnitudinem, & perpetuitatem admirantes, tum q̄ aīum ab his terrestribus attol
 lentes diuinorum cōmercijs assuescimus. Hinc primum de Dijs cognitio habita,
 hinc eorū amor & veneratio, hinc prima æternitatis admiratio fuit. In homocentri
 cis autem nostris non solum ea vtilitas inerit, quæ totam sequitur astronomiā, sed
 & alia quædam magno opere desideranda. primum. n. & ad veritatem ipsam, qua ni
 hil optatius esse debet, & ad proprias celestiuū motuum causas pernoscendas facere
 videntur satis, deinde & ad qualitates motuum ipsas, quarum multę hæctenus in
 ambiguo atque obscuro fuere. quod & in Aplane orbe, & in Sole perspicere satis
 licet. qualis enim quousque sit non errantium stellarum motus, & quomodo an
 nua mensura tam varia di uersis temporibus inueniatur, & qua ratione solstitorū
 diuersitas fiat, nulli quidem (vt par erat,) hæctenus tradidit, sed ne tradendi qui
 dem facultatē, & viā per cognitos hæctenus motus vlli habuere, quod ætati nostræ
 (vt dies & fatum affert,) reseruabatur. Hac igitur de re acturi in primis illud præfa
 bimur, quod Aristoteles monet, in difficillimis & valde abditis in natura satis cum
 fecisse, qui rem ad id quod esse pōt, deduxit. quapropter & nos qui per homocen
 tricos orbes demonstrare pollicemur, quæ circa stellas spectantur, satis quidem fe
 cerimus, si in tam abdita re tam difficili nihil impossibile, nihil inconueniens & ab
 sonum induxerimus, quod certe ijs faciunt, qui per Eccentricos orbes demonstra
 re hæctenus voluerunt. de quibus rōnem habebimus loco suo. vbi ostendemus nedū
 necessarios non esse propter ea quæ apparēt, sed ne posse etiam esse in natura, & ap
 parentium multa non demonstrare, pluribus etiam aduersari. Is autem proceden
 di nobis erit modus, vt in singulis ante omnia præponamus quęcunque apparent,
 quęq; obseruata traduntur. mox quo pacto alij ea ostendere conati sint. tum demū
 quo pacto eadē nobis demonstranda videantur per ea principia, quæ nuper inuen
 ta sunt. Nunc vero ad rem ipsam accingamur in primis nonnulla ceu supposita præ
 mittentes

Amittentibusque disciplinis obsequiuntur, praesertim subiectis. Quod si quaedam a natura
 Philosophia nobis peccata fuerint, non est est illimet diuina nos profectum Astro-
 nomia parum quidam mathematica disciplina, parum & naturali subiecta est.

SECTIO PRIMAE DE PRINCIPALIIS.

Stellas per se non moueri, sed in Sphaeris duci. Cap. 2.

Hudigitur in primis statueremus est nobis, stellas quas oriri atque oc-
 cidere & circumferri uidemus, non ex se ac sponte moueri, sed in orb-
 bus inclusas duci, quod quod etiam ab alijs (quantum esse poterat satis) de-
 claratum demonstratumque iam diu est, non ab reuera fuerit & nunc quoque mon-
 strari, quoniam nonnulli sunt non ex antiquis solum, sed e recentioribus etiam uel ma-
 gnae autoritatis uiri, qui moueri per se stellas ac sponte circumagi perinde, ac
 aetheris animalia quaedam scripsere, sed certe hi nulla uerum uera, sed ne uerissimi-
 dem ratione adducti ita sunt opinati, quia & ratio omnis & ipse etiam sensus docet
 stellas omnes Sphaeris affixas ueluti. Primum, si ad eam siderum multitudinem, quae non erra-
 tia dicuntur, respiciamus, quali quod depicta ante oculos formam Sphaerae ea ueluti
 sidera conspiciemus, ea non est Sphaerae ratio, ut quae in medio circulo partes luna,
 et solae Sphaerae comae maximam uelocissimum, & circa centrum describantur circulum.
 reliquae uero a medio quanto absunt magis, tanto minores, tardiores, & a centro re-
 motiores circulos ducant usque ad polos, ubi minimi, tardissimi, & a centro remo-
 tissimi circuli sunt, ita tamen ut omnes inter se comparati circuli aequaliter circumueant, atque
 orbem expleant. Haec autem omnia plane praesertim in stellis uidemus, quae inerrantes di-
 cuntur, nam quae in uocato equinoctiali circulo sunt, et solae maximam uelocissimam
 & circa centrum circulum signant, ab eo uero deinceps quanto aliquae recedunt magis, ta-
 to minores, tardiores, & a centro remotiores circulos obeunt usque ad polos. Circa
 quos quae sunt stellae & minimos, & tardissimos & a centro remotissimos agunt, quae
 tamen omnes circuli, si inter se comparentur, aequaliter quod orbem peragat, & ad idem reuertantur,
 quae omnia quum in tota illa multitudine siderum in utraque celi medietate eli-
 bella respondeant, dubitare nemo debet in Sphaera aliqua constitutas coaffixasque
 esse, quae ita feruntur stellas, praesertim quae sponte moueri possent, nulla profectu
 esset, quae non circa centrum uerteretur, eadem natura superiorum corporum est, ut cir-
 ca centrum conuertantur. Ad eos porro, qui Planetae dicuntur, si quis respiciat, &
 ipsos consimiliter uidebit non ex se moueri, sed in orbibus insitor ferri, nam eos mo-
 do ante, modo retro, & nunc dextra, nunc sinistra, & modo tardius, modo uelo-
 citius agi constat, quae diuersitas ab aiali fortasse, & composito aliquo corpore, quod
 instrumenta plura & principia mouendi diuersa habeat, fieri per se posset, a simpli-
 ter autem & immortali corpore, quate est celum & caelestia omnia, quod simplex est, uel
 dum omnino est, unum autem unius est naturae, una uero natura, unius rationis effectrix per se
 est, ex se igitur tam diuersa obire planetas, impossibile est, in Sphaeris autem delatos
 non impossibile, ut in sequentibus ostendemus. At uero & alia etiam ratio mon-
 strat in orbibus rapit, quae circumagiuntur stellae, si enim non sunt in orbibus, sed sese agunt,
 oportet quod aut in uacuo moueri, aut in alio corpore, quod ipsi cedat, quae admodum
 nec est uacuum, ac nec uacuum esse, nec tale potest corpus, quod cedat, ubi enim corpo-
 rum cessante est, illic & rarefactionem esse, & ad densationem necesse est, alioqui
 moto quolibet totum moueri oportet, quod intra mundum est, ut certo reuereri non

poterit rariis quoque sic hinc stellis, tum quod summam raritatem fortiter perscere non
vtra potest: tum quod corruptibilitatem affectio quaedam est rarefactio adde fatioque, &
istis semper violentia versatur, caelestia vero nec corruptibilia sunt, nec violentie
vlli obnoxia. atque ex his quidem & alijs multis non moueri per sese sydera vnusquis-
que, qui non sit peritiam, potest existimare.

Non vnam tantum Spharam esse, sed plures. Cap. 3.

Hoc quum ita se habeat, sequi & illud videtur, vti non vna vni sit Sphera, sed
plures. Stellarum enim, quas videmus, alie semper eundem inter se situm,
eandem rationem seruant, alie continenter euariant. quae ergo ad alias hanc ratio-
nemque euariant, esse eadem in sphaera non possunt, nisi per se mouerentur. at non
per se moueri dictum est, quotquot ergo rationem ad alias mutant, tot oportet &
sphaeras esse, quae illas ferat: quae uero non mutant, in eadem esse sphaera oes consenta-
neum est, in pluribus enim si essent, situ profecto respectuque ad alias conuiterent, ea-
rum orbibus diuersimode euariatis. Septem igitur quae sunt stellae, si perpetuo errantes sede
ad alias mutet, reliquae uero oes, quarum infinita pene multitudo est, semper inter se
eandem rationem conseruent, octo ad summum cogniti orbis sphaerae quibus stellae sunt a
Dijs datae. quotum vnus assignatus ijs fuit, quod nunquam oberrat sydera, quod & ob id Apla-
nen fuit appellatus, quod in eo infixae sydera nunquam errat. Septem uero tributi sunt ijs, quae ab
errore illo perpetuo Planetae, hoc est Errones sunt appellati. At uero quod & aliae quoque
sunt sphaerae ratione magis, quam stellarum aspectu cognita, in sequentibus ostendemus.

Quo ordine se habeant Sphaerae nota. Cap. 4.

Contineri orbis vnum in alio vti manifestum, recipiendum est, quo autem ordine octo
illi se habeant, qui stellis sunt insigniti, non vna apud antiquos opinio fuit. Apla-
nen tamen oes vno consensu supra planetas statuunt. primum quidem ea ratione, quod com-
parantes Aplanen planetis, viderunt ocyus circūverti Aplanen in occasum, serius
autem planetas. rursus uero & Aplanen viderunt quaquam citius conuerteretur, mi-
nus tamen ostendere motum suum, Planetas uero manifestiorē facere. quinimo & Aplanen
stellas perspexerunt apparere ne quidem moueri, nisi loca multi spatij comparassent,
planetas uero per minus interuallum motum prode animaduertare. Apertissimum id
signum fuit, non errantia sydera longius abesse a nobis quam planetas, quod iure fit. non
cognoscitur enim motus nisi collatis locis, quae successiue post se relinquit id quod
mouetur. in propinquis autem facile est loca conferre & distinguere, quaquam mini-
mum et distent. at in longinquis non facile. quoniam quod inter vnum & alium locum est inter-
uallum, e longinquo habitum non facit, nec in oculo angulum, si parum sit, propter quod
nec moueri apparent, quae valde distant, nisi loca multi interstitij comparauerimus,
quae ob rem Aplanen longissime a nobis sitam animaduertere. Esse praeterea remo-
tiora non errantia sydera alio etiam indicio deprehendere, quae ea scilicet micaret,
Planetae autem non tremulus quidem eorum est visus, quod micare dicimus. neque enim ipsae
tremunt stellae, sed visus. quod tum sic, quum in magna distantia eundem locum re-
dere visu volumus. laborat enim quae sentit pars. Ad haec autem planetae saepe visi sunt
aliquas non errantium stellarum occultare. Propter haec igitur, supremam omnium Aplanen
constituere. Porro & planetas quoque quum inter se comparassent, viderunt & illos non
equaliter in occasum verti. sed Saturnum ocyus circūferri, mox Iouem, mox Martem,
tardissimam uero omnium Lunam. Solem uero, Venere, & Mercurium, inter se quidem equa-
liter,

Alicuius Luna tñ citius, tribus vero reliquis tardius. Saturnus ergo supra alios cognouerūt esse cōsimili ratione, qua & Aplanē cognouerāt, viderūt, n. quamq̄ citius ille in occasum cōuerteret, tardissimū tñ eo in motu videri, qui & si nō micabat, proprius tñ erat, vt micaret q̄ reliqui, sub Saturno Iouē collocare eisdē. de causis, sub Ioue Martē. Lunā vero oīum imam cōstituerē, tñ q̄ tardissima in occasum acta, ve locissima tñ in eo motu videbat. tñ q̄ ab ea planetas reliquos obscurari manifestū erat, in sole aut Venerē & Mercurio quū ea rō nō apparet, magna apud antiquos dubitatio fuit, quis eorū superior foret. Venerē tñ supra Mercuriū (sensu ita psuadēte) collocauere. q̄s aut loc^o Soli daret, nō satis liq̄ dū fuit. Plato. n. Aegyptios quosdam secutus supra Lunā statim cōstituit Solē. ea fortallerōne, q̄ cōuenientissime p̄p̄ta terrā, ea locantē sidera, quē maxime beneficio terrarū sunt facta. cū quo & id quoq; accedit, q̄ si Sol supra Venerē & Mercuriū foret, oporteret ab ijs aliquā tñ per obscurari, quū suppositi soli essent. nihil aut quū pati ab ijs videat Sol, existimare aliq̄ pōt nō supra esse. Prisci vero añ Platonē oēs & recētiōres oēs post ipsū, supra Venerē & Mercuriū Solē locant, q̄ parua satis distātia a cētro terrē ad Lunę globū viderēt: magnā vero ad Solē. quare tñ quum interfit inter utruq; cōuenientissime medijs Venus Mercuriusq; constituent. Verū tam hęc q̄ oppositē rōnes ex ijs certe sunt, q̄ cōtra dici solēt, necessariū nihil cōuenētes. Nos in ambigua re maiore hōrum partē atq; ipsū Ptolemēū secuti ita spherarū ordinē statuē^o, vt prima supremaq; oīum sit Aplanē, secūda Saturnus, tertius Iuppiter, quart^o Mars, quintus Sol, sexta Venus, septim^o Mercuri^o, octaua & vltima oīum Luna, ad nos prima.

Primi orbem non nisi vnum motum habere. Cap. 5.

Recipiendū præterea est unū orbē non nisi vnum motū habere, atq; eū simplicē & vniformē. Simplex aut est motus, q̄ super duobus polis p̄ se immotis ab eodē in idē redit. Ita autē esse necesse est p̄pter prædictā causam, q̄ simplex est orbū vnusquisq; simplex añ eō vnū est, & vnus naturæ. Siue igitur orbis a seipso moueat, siue a mētē aliqua & uocata intelligētia, uno tantum modo moueri necesse est. qm̄ unum & naturæ vnus est principū, quod mouet. a duobus enī intelligētis vnū orbē moueri nemo est, qui dixerit. una igit si est q̄ mouet intelligētia, nec duos quidē præbere motus potest, nec unū diuersimode se habētē, si simplex est, & unū. Per uoluntatē aut & ex libito mouere (tametsi pius nemo simpliciter negare dēt) at in orbib. tñ inducī nō pōt, quorum motus naturales oīno sunt, oē. n. corpus naturalē sibi aliquē motū poscit. Igitur si intelligētia eo semp̄ motu mouet, q̄ orbi p̄ natura debet, unō quidē semper mouebit motu; si uero non eodē semper motu mouet, sed quandoq; & contrario, in cōueniens certe erit pugnantia vimq; intercedere inter mouentē intelligētia, & motum orbē, diuinū corpus & immortale.

Superiorum orbium motu agi & inferiores, ab inferioribus vero nihil superiores pati. Cap. 6.

Ad hęc autē recipiendū & illud est superiorum orbū motu simul & inferiores agi, inferiores uero nihil in illos facere, q̄ supra sunt. utruq; aut & ex signis p̄bari, & ex suis causis pōt. Primum. n. q̄ inferiores nihil in eos operentur, q̄ supra siti sunt, ex eo manifestū est, q̄ superiores nihil in suis motibus immutant: oportet autē & tardari sepe, & citari, & retro etiā duci, si quicquā ab inferiorib. pateretur. quare uideremus, & primum orbem modo, tardiozem, modo uelociorem agi:

Aplane a Saturno retroferri; ab Ioue Saturnum. quæ quum minime videantur, ma-
 Ailestum in diuini præbent in inferiores motus nihil in superiores efficere. q̄ uero in
 inferiores orbis h̄s abriter motibus, quibus & superiores, uideri licet in primo or-
 be, cuius motu & reliqui quoq; circumferuntur. Idem & in Aplane spectatur, cuius
 eouersione constat inferiores oēs circunduci. at uero circa Lunam idē spectare pos-
 sumus in eo orbe, qui deferens Draconis uocatur: secum enim ille uehit, quicunq;
 sub ipso orbis sunt. quod quum in prædictis appareat, & in oībus consimiliter esse
 censendum est: eadem enim omnium ratio. q̄ uero in quibusdam non idē specte-
 tur, accidit quidem propter quosdam contrarietates orbis (ut in sequentibus pape-
 ricimus.) Causa uero cur horam unumquodque sit, manifesta fiet, si illud iam in-
 quiratur, quo pacto orbis mouere orbem possit: quod quidem & non parua habet
 difficultatem, & non unam opinionem.

Utrum plures orbis ab una communi intelligentia ducantur. Cap. 7.

FVerè in primis, qui putarint non a primo orbe moueri ab ortu in occasum in se-
 riores reliquos, sed esse communem unam intelligentiam; quæ uniuerso celo
 per se applicata ipsum totum, quatenus totum, primo mouet atq; agit, partes ue-
 ro quodammodo per accidens. sicut. n. aia ipsum aia primo ceti totum motat, mem-
 bra uero deinceps: ita & intelligentia quæ celi totius aia est, ipsum uniuersum pri-
 mo impellit, mox & sphaeras oēs, ceu membra, ab ortu in occasum uertit. quæ obrem
 non ita esse, ut unus orbis alium trahat, sed simul oēs eodē motu ducit. Verum. n. ue-
 ro q̄ cōmunis hæc intelligentia effingi nō possit, ex ijs fortasse poterit aliquis exi-
 stimare. primum quidē q̄a quemadmodum motu primi reliqui alij aguntur, ita & **D**
 motu Aplane ferri omnes alios constat, q̄ infra illa sunt, aut ergo, & hic necessarij
 erit alia cōmunis intelligentia, q̄ oēs simul moueat: aut sufficiet Aplane ipsa reli-
 quos alios ducere, q̄ infra sunt. q̄ si alia cōmunis intelligentia requirit, iam igitur
 tres erunt intelligentiæ, q̄ orbem unum moueant, ut Saturnum, aut Iouē, duæ qui-
 dem communes, & una propria, imo in Luna quatuor requirerent, q̄ penè ridicula
 sunt. Si uero in Aplane necessaria non est cōmunis intelligentia, sed ipsa sufficiens,
 est inferiores orbis ducere: pari ratione nec in motu primi orbis necessaria erit in-
 telligentia cōmunis: q̄n̄ sat erit primus ipse, qui reliquos oēs trahat. Præterea con-
 iunctum ē sphaeris oībus nihil certe aliud est q̄ sphaeræ ipsæ, è quibus nihil unum cō-
 flatur, quod vnus naturæ & rationis p se sit, non pōt igitur cōmunis illa intelligē-
 tia esse illius forma, quod unum p se nō sit, at certe intellectum oēm alicuius, for-
 mam esse necesse est. quæ ob eam singulis tm orbibus singulæ intelligentiæ sunt
 data. Ad hæc aut impossibile est intelligentiā vnā plures sphaeras mouere: aut. n.
 vna habitudine, atq; vna rōne mouebit, aut pluribus. at pluribus quidē si moueat
 iā simplex & unum non erit. vna aut habitudine & ratione mouere, q̄ plura sunt,
 quatenus plura specie, mole, & natura differentia impossibile est. vnum. n. quate-
 nus unum ad plura proportionē habere non pōt, nec plura ad unum. indigere au-
 tem diuersis proportionibus diuersos orbis, illud indicat, q̄ alij pro natura tar-
 dius, alij uelocius mouent. Postremo quod (ut opinor) eodem cit, illud est, q̄ p̄ prij
 motus orbis oppositi sunt cōmuni: ut qui Saturni, aut Solis est motus, illi contra-
 rius est, qui ab ortu in occasum fieri impossibile autē est in eodē duas esse formas,
 quæ in opposita per se mouentur, & quæ mouetur duas habebit oppositas in-
 clinas

Aclinationes, (ad utrumque. n. formam inclinare necesse est) & mouerem aut utrumque aut alterum frustrari accidet; qm̄ circa idē operantur, & alterum in oppositū alteri mouet, quare utrunq; frustrabitur, si vtrunq; validum sit: aut alterum, si alterum longe potentius fuerit. oppositos autē esse motus illos statim ostendemus, quāquam obliqui sint, & non super eisdē polis. Ex his igitur q̄ nō sit vlla cōis intelligentia in vniuersum monstratū sit, in parte autē demonstrabitur & in sequentibus.

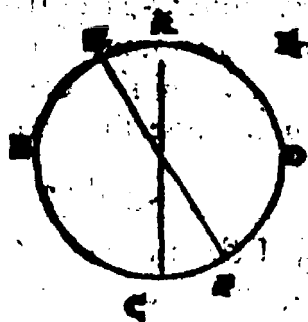
Quod vnus orbis alium ducat sine resistentia. Cap. 8.

Rectius ergo illi (vt mihi videtur) existimant, qui orbem moueri ab orbe, quatenus corpus a corpore, putant: verū & hoc suas quoq; difficultates habet. primum. n. illud in dubio est, vtrum vllō modo resistat orbis, qui ab alio trahitur, an non. resistere. n. debere v̄: qm̄ nullum est corpus, quod vim retinentiāque non faciat, quū in contrarium illi parti trahitur, in quam per naturam inclinatur. videntur autem planetæ oēs in ortum per se eniti. quare & primo orbi resistere, a quo in occasum retrahuntur. at si resistent, quō fit vt non laboret qui trahit, & non retardetur a resistente? Præterea & illud simul quærendū est, quis nā motus sit illē, quo orbis orbē ducit, tractio ne, an impulsio, an uectio, an aliud. Ad priorem igitur difficultatē passim dici cōsuevit non resistere tractū orbē, nec cōtrarios esse planetarum motus cū primo: qm̄ non super eisdem polis fiant, nec per eandē lineam, sed per obliquam. qualis est c. d. cum a. b. contrarij autem forent, si per eandē lineam vterq; fieret vt per. a. b. sed certe hi neq; difficultatem euadunt: neq; recte illud dicunt, **B** cōtrarios fore motus si sup eadē lineā fierent. nō euadūt qdem difficultatē, q̄ obliquus omnis motus partim lōgitudinis, partim latitudinis particeps est, signū cuius illud est, q̄ si Sol aut alius planeta nihil a superioribus impediret, vtique simul & in orientē, & septentrionē, uel meridiem uersus moueret. nunc aut motum in longitudinē simpliciter non operatur, raptus a primo cōrinate in occidentē, sed solum eum q̄ in latus fit, quiq; cum alio stat. si igitur cōtrarij essent planetarum motus cū primo, si vtriq; per eadē lineam forent, ita profecto & cōtrarij suut, quū per obliquā agunt. nam quamquā non opponatur obliquus motus quatenus in latus fit, at opponit tñ quatenus, & in longū ferri nititur. demonstrant autē hoc grauiā, & leuiā. quorum hæc si deorsum, illa sūsum trahantur siue per rectam, siue per obliquam lineam, semper trahēti resistunt. quapropter difficultatem non euitant. Sol. n. & si non vim patitur a motu primi, quā in latus sese mouet, at pati tñ videtur, quā in lōgitudine impeditur. nec impeditur solum sed profus eū amittit motū. nam simpliciter Sol in orientē motu pprio nō fertur, sed solum scdm̄ quid, vt statim declarabitur.

Nos autem dicimus motus orbium qualescunq; sint siue in idem, siue in opposita, siue per eandē lineā, siue per obliquā, nullā vnq; contrarietatem inter se habere, nullā resistentiā facere qui trahuntur, nihil laborare qui trahūt. superiores itē dicimus retroducere alios posse. hos autē nihilominus semper motus proprios efficere, qui nec vnquā vllō pacto, vllō casu tolli, aut impediri possint, ne fiant. quāq; etiā retroducāt aliquis orbis per eandē & rectā lineā ac super eisdē polis. Quare omnia

oia ut comodius ostendamus, in primis illud supponimus medium circulum q per e
 naturā semel factus est in aliquo moto orbe, ipsum nunquam mutari orbe illo quo,
 quonq; lubet modo mutato, ut si eius orbis qui est a b c d
 medius, circulus semel per se factus sit a c, ille quidem
 nunquam mutabitur, quāquam orbis ipse diuersimode
 varietur. si. n. polus d transferatur vbi e, remanebit tñ idē
 medius circulus a c, qui per e f agetur. medium autē cir-
 culum uoco, qui moto orbe, medius inter polos & maxi-
 mus oium ac uelocissimus designatur. causa autē q ista
 quā mutetur, iccirco est, q ea orbis pars per naturam me-
 dium describit circulum q in eo orbe ceteris per se prae-
 stantior ac potentior est. si. n. nunc primum moueri ali-
 quis orbis inciperet, utiq; per naturam pars illa prius motum inchoaret, quae prae-
 stantior ac ualentior esset. quare & ab illa medius describeretur circulus. nihil autē
 refert siue incipiat moueri orbis, siue etiam aeterno tēpore dimotus sit, idem enim
 omnino p natura sit. hac de causa Planetæ semper in medijs circulis locum habēt.
 qm stella præstantissima est in toto orbe pars, & ab ea ille pducitur circulus, q me-
 dius ac maximus est. Igit semel factus p naturā circulo medio in aliquo orbe, idē il-
 le semper manet, qm eadē natura semper perstat & partes eadē semper sunt, quan-
 quam orbis ipse uarie cōmutetur & transferat. Ex his sequit ut quēdā accidat or-
 bibus & aduētia sint, quēdā uerō p se insint. accidūt qdem uniuersū partes oriēs,
 occidens, septentrio, & merides. q. n. aut in occasum aut in ortum ferant, p acci-
 dens habēt, & forinsecus aduenit. si enim p se inesset certā in partem moueri, muta-
 to quidē orbe & polo eius, mutaretur & medius circulus. si quidem oporteret mo-
 ueri orbē eam in partē, q per se & pro natura indita foret. quod qdem p alium me-
 dium circulum eueniret. ut si orbis a b c d p se haberet moueri ab occasu in ortum.
 p lineā certā, ceu p æquinoctialē, trāsflato qdē polo d ubi e, mutaret & medius cir-
 culus q prius fuit, ut a c, fieretq; alius nouus, q per æquinoctialē ptenderet. hoc
 aut quum fieri nullo pacto possit, ut mutet medius circulus p natura semel factus,
 mutent autē orbes ipsi diuersimode, & poli eorū, necesse est uniuersū partes oēs acci-
 dere orbib. neq; eos hāc magis q illā p se respicere, sed indifferentes ipsos p sese exi-
 stere, quocunq; uertant, qd cū in planetis alijs, tñ in Luna uidere manifestissimū
 licet. nā qm qui Draco in cauocat, pperuo quodā modo uarietur, & nunc caput in
 uno signo habeat, nūc in alio: ipse tñ Lunæ orbis p eundē semper mediū circulum
 circūuertit: ut accidit modo in hāc, modo in illā partē agi. Idē & in planetis relijs
 euenit: ac in primo etiānum orbe cōtingeret, si supra haberet alig d, quod dimoue-
 re ipsum de situ posset: nihil aut quū supra habeat, a quo dimoueat, ut pote primus,
 inde obtinet ut uas in partē ferat semp. tametsi Aristoteli uī sine quendā habere
 hoc i natura. Vniuersi igit partes quū aduētiq; sint orbib., atq; illis accidat, tum id
 solum p se inesse ijs uidet, ut p mediū circulum suū certo partiū ordine conuertan-
 tur. sicut. n. quædam partes per naturam medium circulū faciunt, ita, & quædam cer-
 tum ordinem in motu pbent, ut ab hac & in hanc solum fiat. at hoc unum per se &
 (ut aiunt) essentialē est, reliqua oia accidunt: siue. n. in ortum siue in occasum uer-
 tatur orbis, siue dextra siue sinistra, indifferens ipse est, & natus uerti in omnia, dū
 suo sese & per naturam indito motu agit. si qua igit oppositio inter orbes uersat.

A in eo certe est, quod per accidens diximus, hoc est circa vniuersi partes, in quibus tardari, & sisti, & retrodici, & citari orbes, vnus ab alio potuere. verum contrarietas, & vis dici hæc non potest: si quidem uiolentia tunc solum fit, quum quid contrarietas propriam torquetur. in eo autem quod per se diximus, nulla vis, nulla contrarietas accidit: quoniam in eo nihil pati orbes possunt, non tardari, non citari, non sisti, non retrodici, & ad summum nihil impediri villo pacto: quoniam motus ille, qui per se inest ac proprius orbibus, idem semper manet, & eodem modo fit semper, quocumque in vniuerso per accidens orbis vertatur. qua de causa, nec laborat qui trahit, nec resistit qui trahitur, quoniam in contrarium non nititur, quum ad vniuersum non in unam magis quam in aliam partem inclinatur. Dubitabit autem fortasse aliquis in ijs orbibus, qui retroducuntur, (præsertim si qui per eandem lineam retroagantur) quomodo fieri possit, ut retro aliquis orbis ducatur, proprium tamen ipse motum conficiat, primum. si mutari videtur non solum quod per accidens est, partes scilicet vniuersi, sed & id quod per se dictum est, ordo scilicet partium in medio circulo. quæ, non præcedebat prius, nunc sequitur, & est contrarium. Præterea & qui retroducitur orbis, prorsus proprio motu priuari videtur: non enim cognoscitur motus ullus nisi per fixum aliquid in vniuerso, ad quod vel accedit, vel recedit, si quid moueri debet. at retroductus orbis ad nullum fixum in vniuerso accedit, vel recedit proprio motu, sed proprio raptu solum. Porro nec moueri is orbis dicitur, quod non circa centrum conuertitur: at retroductus circa centrum non uertitur alio motu quam raptu, per se igitur non videtur pacto moueri.

B Distinguendum ergo est de eo, quod moueri dicitur & quiescere. est enim & per se moueri, & per accidens: similiter & per se quiescere, & per accidens. per se id mouetur, quod ratione sui partes commutat in eo, quod coextenditur sibi: quiescit autem per se, quod ratione sui partes non mutat in eo quod coextenditur sibi. per accidens autem mouetur, quod partes mutat in vniuerso & in communi loco, verum non ratione sui, sed ratione coextenti. per accidens uero quiescit, quod per se motum in loco proprio, partes in loco communi & in vniuerso non mutat, non autem ratione sui, sed alterius, in quo est. Per se igitur in opposita moueri impossibile: & per se moueri & quiescere impossibile. similiter & per accidens in opposita moueri, aut moueri, & quiescere impossibile. per se autem moueri in unam partem, per accidens in aliam: aut per se moueri, per accidens quiescere non impossibile. similiter per se quiescere, per accidens moueri non impossibile. Qui igitur aduerso amne tamen in nauis currit, quantum amnis contrafert, & mouetur, & quiescit. sed non secundum idem: mouetur quod per se in nauis ceu in proprio loco, quiescit autem per accidens: in vniuerso enim quiescit, & non ratione sui, sed nauis, & amnis, qui contraferunt. Idem si minus currat, quam nauis contrauehat, in opposita quidem mouebitur, non autem secundum idem, sed per se in occidentem in loco proprio, in orientem uero per accidens, in vniuerso, quo nauis ducit. Idem & de orbibus dicendum est: nam Saturnus quidem, & Sol & orientem uersus mouetur, & uersus occidentem. sed per se in orientem, signato in certo puncto in loco, in quo est, ut in Aplane, ab eo semper magis & magis orientem uersus recedit, per accidens autem in occidentem fertur: si enim ad vniuersum comparatur, & ad communem locum, partes quidem continenter mutabit uersus occidentem, verum non ratione sui, sed alterius, in quo est: ex uehente enim orbe & uelotuum totale motum fit, quod in loco utriusque communi, & in vniuerso uersus occidentem transfertur. Idem Saturnus, si per se tantum moueretur in orientem, quan-

quantum per accidens retrahitur in occidentē, & moueretur, & quiesceret. sed ^C
 p se qdē moueretur in loco suo, per accidēs autē quiesceret in uniuerso. Ad obseruandum igitur propriū motū nō necesse est in uniuerso moueri (per id. n. nō mensuratur proprius motus, sed satis est per se moueri, & in loco proprio partes mutare, penes quod proprius motus & attenditur & mēsuratur. atq; hoc nec impediri ullo pacto pōt, nec ulla ratione mutari. nā quāquā retroducatur orbis suū p eandē lineā siue per obliquā in uniuerso, p se tñ & ad propriū locū cōparatus semper eodē modo mouebitur: semper suū atq; inatū motū cōficiet: qua de causa nulla uis, nulla cōtrarietas in eiusmodi motu uersat, i eo uero qd p accidēs diximus, & impediri orbis pnt, & tardari, & citari, sed neq; in hoc uolētia & labor est, quā orbis nō in unā magis quā i aliā partē inclināt in uniuerso. Si igitur ordo partū mutari ut retro ducto orbe, hoc certe est in eo, quod per accidens diximus, ratione ad uniuersū habita, non in eo qd per se est. quare & proprius motus nihilo secius fit ac prius, & eodē partū ordine p se. quāquā retro orbis ducatur. p fixū uero aliquid in uniuerso, nō mensurari nō cognosci oportet propriū motū, sed per fixū aliquid in loco proprio, à quo uel ad quod semper recedit uel accedit orbis p se. Idē & semper circa centrū p se conuertitur, quāquā per accidens retrorsum circa idē centrū ducatur. quod satis est ad eū exercendū motū, q proprius est. Dupliciter autē quū Sol, & alij planetæ moueri dicantur, & p se in ortū, & p accidēs in occasū, si querat quis simpliciter quorsum mouetur Sol, in occasū fortasse dicendū est: secundū qd aut in ortū simpliciter. n. est, quod ad uniuersum est. secundum qd uero quod ad locū propriū cōparatur, hic tñ, & motus est, & p se motus ac proprius. Quod igitur nulla uis, nulla resistentia inter orbis per se uersetur, & quo retroduci orbis possint, at proprios tñ motus efficere, & qd sit p se, & quid p accidēs in orbū motu, haften⁹ dictū est. un⁹ qd motus ille sit, quo orbis orbē ducit, expediamus. ^D

Quod uectio quaedam sit, qua orbis orbem ducit. Cap. 9.

Difficillimum autē a me semper habitū, illud fuit, quis nam motus ille sit, quo unum orbē alium secū ducere uidemus, utrum tractio an pullio, an uectio, an aliud qd, ac primum quidem tractio nō uidetur, qm quæ sese trahunt omnia aut p asperas & inæquales superficies trahuntur, aut alligata nexu aliquo. alia qdē continuitate cōmuni ob uacuū, alia uinculo aliquo, alia spiritali specie, quali ferrum ad Magnetem trahitur. at in cēlo inæquales superficies non sunt, sed planissimæ & læuissimæ oēs (alioqui uacuū inter ipsas intercidat) neq; orbis orbi succedit ob uacuum. nec uinculo ullo colligati sunt inuicem, sed nec spiritali specie (quod maxime dicendum uideretur) si. n. superior inferiorem duceret, q illi esset alligatus ea specie, utiq; & inferiores in opposita acti eadē alligatione resisterēt, impedirentq; trahentes, & tardarent, ac retro etiā ducerēt, qm multi inferiorū uelociore multo sunt: constat autē inferiores nihil in eos facere, q supra sunt, ut declaratū iam est. Eisdem de causis neq; impulsio uidetur esse motus ille: nam & ipsa aut per inæquales superficies fit: aut mole, qua impellit, quod sibi obuiat corpus: aut spiritali specie (ut antiparistasi multorum patet) at nullo horū cēlū pellere cēlū pōt. At uero nec uectio uidetur esse, quod. n. uehitur alligatū semper, est cum uehente, & semper attractio aliqua fieri in uectione uidetur: aut. n. simul defertur uectum, ob inæquales superficies attractum, aut innititur atque insidet

A det in vehente: hoc aut est illi alligari: pōdere. n. fit ne dūelli possit, quod vehitur: at cœlum cœlo non innititur, nec vllō alligatur modo. Propter hæc quibusdam neque attractio neq; impulsio neq; vectio videtur is motus, sed opus virtutis, & spiritalis speciei a superiori orbe demissæ, non quidē quæ orbem alliget, sed quæ eo motu inferiorem moueat, quo & superior agitur: quæ proprie neq; tractio, neq; pulsio est, neque vectio, sed naturalis motus ceu a forma datus. Verum & hoc consimiles habet difficultates: si enim superior orbis speciem in inferiorem demittit, utiq; & inferior speciem mittet in superiorem: Circulo enim & in orbem diffunduntur spiritalia hæc, ut in lumine, & sono, & alijs patet: quare & superiores impediri & transmutari accidet ab inferioribus. Præterea si a primo orbe species demittitur, quæ reliquos oēs mouet, fortius quidē eos mouere necesse est, qui propinquiore sunt primo. quo igitur modo Sol, Venus, & Mercurius equaliter moueri poterunt Sole propius existēte? Item & illud quæri potest: nunquid quæ reliquos mouet species, & ipsum et primū moueat, an nō. si quidē nō mouet: mirū certe vī mouere alios, ipsum aut in quo est, non mouere: at si mouet: si quidē & intelligentia etiam ipsa mouet, duo erūt vnus mouentia pter necessitatem. si vero sola species mouet, erit igitur primum mouens natura posterius primo mobili, & in magnitudine, & diuisibile.

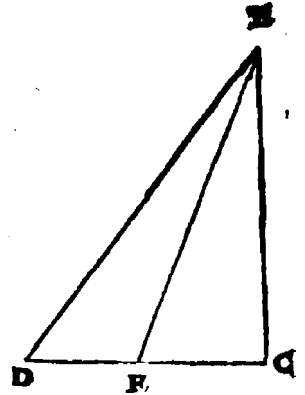
Videtur igitur mihi ventionis species quedam esse, qua orbis orbem ducit. Omne enim contentum in alio, natum est cum eo atque in eo conuehi, nisi resistētiam faciat, & in oppositam partem inclinet: at cœlum cœlo nihil resistit (ut dictum est) neq; in vnā partem magis, quā in aliam inclinat. quid igitur prohibet continente motu ne simul & contentum quoq; cōmoueatur, quā simul sunt, & alterum in altero? Neq; illud verū est ventionem oēm cum attractione fieri, nisi in his quæ hic sunt, & contrarietatem inter se habent, atq; oppositas inclinationes: in ijs enim alligatio quedam requiritur, si vehi debent. at in quibus resistētia, & cōtrarietas nulla versatur, nec opposita inclinatio, nihil aliud requiritur, quā simul esse, & alterum in altero. propter quod primus orbis reliquos omnes vehit: nec solum illos, sed & ignis spheram, atq; aeris, quæ diu resistētia nō fit: verum vbi ad eas partes aeris ventū est, quæ aliquo pacto resistunt, tum circunductio aeris cessat, atq; in his solum corporibus sphericis & diuinis vera vectio inuenitur, quia contrarietatem nullam inter se habent, in alijs aut non proprie vectio est, sed tractio quedam magis. Nos autem propter consuetudinem eorum, quæ hic videmus, non plane possumus cœlestem illam, ac simplicem orbium ventionem imaginatione cōprehēdere. Si igitur hæc ita se habent, iam tandem & illud manifestum esse potest, cur superiorum orbium motu circunducantur & inferiores, hi vero nihil in superiores efficiāt: siue. n. motus ille sit vectio quedam (ut par est credere) siue fiat ab intelligentia communi, clarū est motu superiorum agi & inferiores, horum vero motu nihil superiores pati.

Si duō orbis in idem mouentur, minorem semper velocius moueri.

Cap. 10.

AD hæc & illud supponendum est, si duo orbis in idem ferantur, minorem ac contentum semper velocius moueri, tum autem maxime quum subalterni fuerint, mox quanto anguli minores, atq; acutiores extiterint. dico aut subalternos orbis, quorum circuli medijs alter sub altero est, & poli sub polis. necesse aut est minorem orbem, cōtentumq; velociorem reddi, quā continentem, quā in eo vehitur. quare oēm in primis velocitatem requirit, quam habet cōtinens, deinde & suam ipse,

ac propriam superaddit, nō aliter q̄ qui in naui vehitur, si in idē cum naui ipse se- C
 se agar, quamquam tardissime, semper tamen velocius omni
 pūcto feretur, cum quo moueri cepit. tum autem velocissi-
 mus fit orbis minor, quum subalterni fuerint, quoniam su-
 balterna linea rectæ similis est, quæ omnium est breuissi-
 ma, & totus motus in rectum fit. quum vero subalterni non
 sunt, sed sese intersecant, totus quidem motus nō in rectum
 est, sed & in latus: quæ linea similis est curuæ. in spacium. n.
 e c citius peruenitur per lineam b c, quàm per b e: & per b e
 citius quàm per b d: quia trianguli b e c maius latus est b e,
 opponitur enim maiori angulo. & similiter trianguli b d e
 maius latus est b d. Non existentibus autem subalternis tā-
 to velocior est motus, quanto anguli acutiores sunt, quo-
 niam motus subalterno propinquior est, & plus recti habet:
 vbi vero anguli maiores sunt, motus magis a subalternatione remotior est.

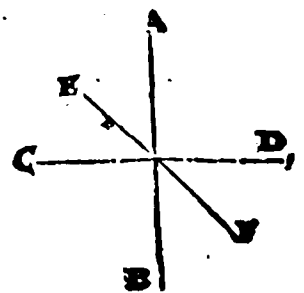

Si duo orbis in opposita ferantur, minorem semper impediri. Cap. 11.

SI vero duo orbis in oppositas ferantur partes, minorem semper impediri necesse est, & aut tardari solum, aut sisti, aut etiam retroduci. causa autem est, q̄ vectio in vnā partem fert, proprius motus in aliam. si igitur æquales fuerint vectio, & motus proprius, sisti minorem continget: neque. n. in hanc, neque in illam agatur partē, æquatis potentijs in diuersa mouētibus. at si maior sit vectio, retroducetur minor superate vectio: si vero minor vectio fuerit, præualebit quidē proprius motus, ne aut sistatur aut retroducatur orbis, at tardabitur tamen. maxime autē **D**
 fient hæc, quū subalterni orbis erunt, mox quanto anguli minores atq; acutiores extiterint. Intelligenda autē sunt hæc ratione ad vniuersum habita, quod per accidens inesse orbibus dictum est. sic. n. nihil inconuenit & tardari, & sisti, & retroduci etiam orbis, quum nihilominus per se ipsi semper suos motus efficiant.

In natura spherarum non solum esse motum in longitudinem, sed & in latitudinem factum. Cap. 12.

Illud præterea nobis ponendū est, in natura spherarum non solum esse eum motum, qui in longitudinem agitur, sed & alios quoque, qui in latitudinem. dico autem longitudinē ab oriente in occidentem vel è contrario: latitudinem vero à Septentrione in Meridiem, vel contra. Principalissimi autem motus, qui in ea natura esse possint, tres tantum vidētur esse, non plures, nec pauciores, illi scilicet, qui sese inuicem secant ad rectos angulos: hi enim soli (quæadmodū & axes super q̄bus sunt) determinati ac certi sunt, reliqui vero indeterminati & infiniti sunt: propter quod nec in natura esse per se possunt: si. n. vnus eorum esset per se in natura, pari ratione & omnes possent: at infinitum nullum & indeterminatum per se esse potest in natura: qua re nec plures axes per se, nec plures motus esse possunt, quàm tres illi, qui sese ad rectos secant angulos. sed ne pauciores quidē contingit esse: quoniam si is est, qui super ab fit, cur non sit & ille, qui super c d? & si hic, cur non & qui super e f? Eorum autem motuum, qui

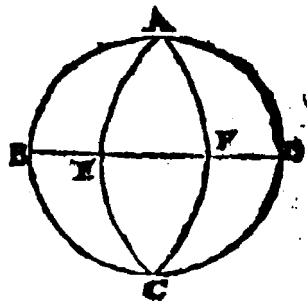
in

A in latitudinem fiunt ad rectos angulos cum æquinoctiali, ab Hiparchi quidem temporibus vsque ad nostra aut nulla cognitio fuisse videtur, aut nulla opinio. si quidem Ptolemæus inter primas suppositiones recipit, non esse alios in sphaeris motus, quàm duos, alterum qui ab ortu in occasum per æquinoctialem fit, alterum qui ab occasu ad ortum oblique per zodiacum contraagatur. ante Hipparchum vero quandam de ijs motibus opinionem fuisse apud Eudoxum, & Callipum coniecturam licet ex ijs accipere, quæ Aristoteles circa primam philosophiam reliquit: refert enim eos sphaeram quandam posuisse, cuius poli in zodiaco siti essent. At vero & antiquiorem de his motibus opinionem extitisse apud vetustissimam illam Aegyptiorum gentem, fidem quandam præbent ea, quæ Pomponius Mela ex Herodoto accepta, de ea gente scribit his verbis. Mandatumq; literis ferunt, ex quo Aegyptij sunt, quater cursus suos vertisse sydera, ac Solem bis iam occidisse, vnde nunc oritur, atq; ortum, vbi nunc occidit. Atqui occidisse vnquam Solem, vnde nunc oritur, nulla prorsus via alia intelligi potest, quàm per prædictos motus: de quo in sequentibus nonnulla dicemus.

Primus ætate nostra Ioan. Baptista Turrius Veronensis grauissimus philosophus, inter alia multa, quæ diuino penè ingenio inuenit, vidit in sphaerarum natura oportere tres illos motus per se esse, reliquos autem alios omnes per accidens inexistere. per se autem dico esse non vna in sphaera, sed in vniuersa ea natura, in qua principales etiam naturales sunt tres illi prædicti motus. oportere autem ita esse, verisimiles quidè rationes satis habet. primū quidem quia ijs ascitis, & facillime & regulariter ea omnia mōstrari possunt, quæ circa sydera apparent: nō ascitis autē, non possunt, nisi per absurda, & inconuenientia plurima. at vero & propter bonum ac finem necessarij in natura sphaerarum videntur. sic enim non solum perfecta erit sphaeræ ratio, sed & alia perficiet magis. per hosce enim motus fieri paulo post ostendemus, vt punctus omnis qui in sphaera est, quandoque vbi-que fiat, & ad omnia & vndequaue sese conuertat. quod necessarium quidem videtur, quo virtutes, quæ ab orbibus huc demittuntur, vndique & ad punctum omnem impartiantur, & quæcunque possibilis sunt in natura fieri, quandoque etiam fiant. aliæ profecto generationes in mundo fierent, si forte fortuna Sol per æquinoctialem (vti per Eclipticam) iter teneret. Futurum igitur est, vt Sol quandoque viam illam teneat, quo fiant illæ generationes. in natura enim quod possibile est, necessarium etiam est. ad ipsas præterea insularum montiumque generationes si quis respiciat, videatque tempus illud fuisse, quum è mari facti, & olim mari contacti fuerint, futurumque rursus, vt quæ mare nunc integit, habitabile olim fiat, quodque habitatur, ac colitur, condendum quandoque Oceano fore: tum videat maximas illas terræ mutationes, eluiones, exarsiones, magnasque æstates illas, atque hyemes, quas Aristoteles refert: agnoscat quidem in Cælo mutationes esse oportere, quæ tanta efficiant longe alias, & maiores, quàm illæ sint, quas quotidie videmus in angusto admodum constitutas. atque equidem crediderim hosce motus eos ipsos esse, quos in stellis latere primum vaticinatus est Albatenius: mox & summus vir Ioannes è Regio monte quodammodo est auguratus, quum scripsit. Siue igitur instrumentorum incertitudo hanc varietatem immiserit, siue motum quendam adhuc nobis occultum stellis fixis natura indiderit, difficile admodum est, & erit, huius motus qualitatem metiri.

Si duo orbés sese ad rectos angulos fecerint, minorem motu suo in omnia opposita successiue mouere. Cap. 13.

Supponendum deinde & illud est, duorum orbium si medijs circuli sese ad rectos angulos fecerint, minorem motu proprio successiue in opposita omnia mouere. vt si orbis maior a b c d habeat medium circulum b d. qui secet medium circulum alterius orbis a e' c' f ad rectos angulos, primum quidem circunducetur orbis minor in latitudinem. quoniam motus qui in latus fiunt non sese impediunt, & maiores ducere minores, & contentos dictum est. quo fiet vt minor circunductus in latitudinem motu proprio in opposita omnia successiue per se moueat in occidentem, in Orientem, in Septentrionem, & Meridiem. cuius causa est, quod circunducto orbe in latitudinem partes permutantur, & quæ supra erat, fit infra & è contrario. permutatis autem partibus necesse est & motum proprium permutari. vnus. n. circuli superior pars in occasum, inferior in ortu mouet. Si igitur partes illæ permutentur, totus motus commutabitur. quod facile est sic videre. intelligatur minoris motus esse a c in a per f ab oriente scilicet in occidentem in vna medietate: in alia vero esse ab a m c per e. ab occidentem in orientem. quoniam igitur circulus hic a e c' circunducitur à maiore orbe in latitudinem per b d, palam quod f quandoque fiet vbi d, quandoque vbi e, quandoque vbi b, & postremo iterum vbi f. Ergo si nunc mouet ab orientem in occidentem, quum erit vbi d, fiet motus a septentrione in meridiem, quum vero erit vbi e, motus erit ab occidente in orientem: quum autem vbi b, motus agetur a meridie in septentrionem: ac postremo redeunte ad primum locum motus redibit ab orientem in occidentem. Consideranda autem sunt & intermedia loca. Horum autem duorum orbium maiorem illum, qui circunducit, vocemus Circunducentem, minorem vero, qui circunducitur, ac proprio motu successiue in omnia opposita mouet, vocemus Circitorem: vti enim his nominibus necessarium sæpenobis erit: quare vt quod facillime intelligamur, legentes rogamus, vt ad hæc nomina bene ac memoriter aduertant, vt si quando à nobis adducentur, planè intelligamur, quid per ea significemus.

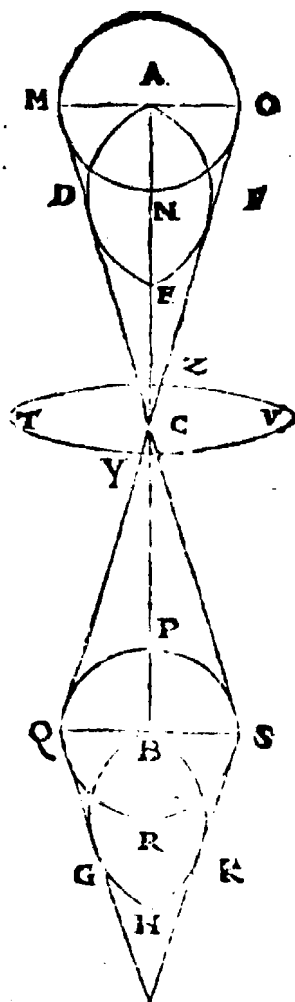

Si Circitori alicui alius orbis contraferatur in latitudinem super polis Circunducentis, hunc contrauectum moueri a Circitore motu trepidationis. Cap. 14.

Postremo & illud nobis recipiatur, si Circitori orbi alius inferior contraferatur in latitudinem, & super polis Circunducentis, contrauectum hunc à Circitore eo admirabili motu, aut consimili moueri, quem trepidationem, vel accessum & recessum vocant. Est autem motus is, quem trepidationem appellant, vt duo puncta è diametro opposita (qualia essent æquinoctia) ita agant, vt paruos describant circulos lationibus semper oppositis.

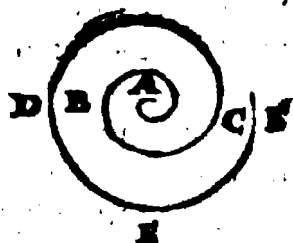
Punctus autem medius, qui tropici vicem supplet, modo versus vnum eorum punctorum duorum, modo versus alium accedat in eadem semper linea manens: vt si a & b sunt æquinoctia, c tropicus, parui quidem circuli erunt a d e f ex parte a: ex parte b autem b g h i k. verum perfecti circuli non sunt hi, sed ouales quodammodo: perfecti autem solum sunt duo alij, quos describunt duo puncta ab æquinoctijs distantia, quanta est semidiameter circulorum priorum, circa a quidem l m n o, circa

A circa vero p q r f. Hoc ergo motu agi necesse est, si aliquis orbis minor Circitori contraferatur in latitudinem. qm̄ enim omnis Circitor duos habet motus, vnū datū a Circunducente, quo circumfertur in latitudinem, alterum proprium, quo successiue mouet in omnia opposita, per priorem quidem motum nihil mouebit cōtrauectum hunc tertiū in latitudinem, qm̄ illi contrafertur æqualiter, per proprium autem motum mouebit, trepidationem vocatam afferens. nam quoniam Circitor per motum suum mouet in omnia opposita (ut dictum est) fit quidem, ut æquinoctia puncta contrauecti orbis, quæ potissimum Circitor respicit vti polos circūductionis, motu suo & ipsa in opposita omnia successiue ducantur, ante, retro, dextra, & sinistra, & in intermedia, atq; in summa taliter, ut ab ijs parui circuli describantur, quorum semidiameter tāta erit, quātum Circitor mouere potest in vna quarta circūductionis in latitudinem suæ. erunt autem oppositæ semper lationes æquinoctiorum. quoniam vnus circuli si vnus punctus mouetur in vnam partem, oppositus in oppositam semper agitur. quū igitur a ante ducetur, b retro ferri necesse est: & quum a dextra, b sinistra flectere. Sit medius circulus contrauecti orbis u z t y, per quem in altitudinem contrafertur. diuidaturque circūductio Circitoris in quatuor quartas, moueat autem per quartam u z, quæ sit septentrionalis inferior, palam

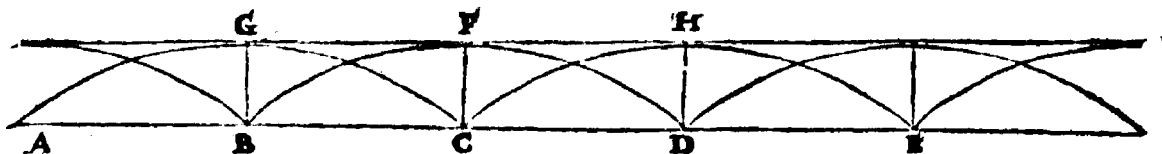
B q̄ partim in longum, partim in latus mouebit: quare polos cōtrauecti, quos potissimum respicit, & in longum, & in latus aget lationibus semper oppositis. atq; a quidem in latus mouebit versus meridiem, in longum uero uersus orientem. quocirca ab a describetur arcus a d: c uero in latus quidem uersus septentrionem, in longum versus occidentem ducetur, describeturq; ab ipso arcus b k. Rursus uero moueat Circitor per aliam quartam circūductionis z t, quæ est inferior meridionalis, d quidem mouebitur in longum uersus orientem, in latus uero versus septentrionem, duceturq; ab eo arcus d e: k uero oppositus in longum uersus occidentem agetur, in latus uersus meridiem, designabitq; arcum k h. Porrò Circitore mouente per aliam quartam t v, quæ est meridionalis superior, e in longum versus occidentē flectet, in latus versus septentrionem, facto arcu ef: at h oppositus arcum trahet h g. Postremo per vltimam quartam y u, quæ est superior septentrionalis, f à Circitore mouebitur in longum quidem versus occidentem, in latus uersus meridiem: fietq; arcus fa, peracto circulo a d e fa, g uero oppositus describet arcum gb, facto circulo b k h g b. Non sunt autem hi perfecti omnino circuli, sed oblongi magis, quā lati, quoniam linea a c b quādoque obliqua fit m o c q, & latitudo maxima est m o, quæ continenter uersus punctum medium angustatur: vnde fit, ut diameter lōgitudinis a e maior sit, quā diameter latitudinis d f. Perfecti autem circuli soli sunt ij duo, quos describunt l a b vna parte, & p a b alia, horum enim tanta est diameter longitudinis, quanta & latitudinis, quoniam circa maximam latitudinem fiunt. ab ijs uero omnes alij ouales sunt, & tanto oblongi magis quā lati, quanto puncto medio proximiores sunt.

Dubitet autem fortasse aliquis circa ea quæ dicta sunt. videtur enim contrauecti **C** orbis poli debere à Circitore moueri, non ita vt circulos faciant in idem redeuntes, sed helices magis, & umbilicos, qui ab angusto sese continenter magis, & magis expandant, qualis est a b c d e f. ita autem esse oportere videtur, signato medio circulo contrauecti orbis, quem Circitor motu proprio de puncto in punctum successiue secat, atque eleuat. videtur enim continue magis & magis tollere eum debere. quod si fiat, necesse est & polos continue magis & magis per umbilicum actos expandi, non autem per paruos circulos in idem reuerti, (vt dictum est.)

Ad quod dicimus falli nimirum, si quis ita existimet contrauectum orbem moueri, vt per umbilicos agat: neque enim id accidit, ut medius circulus eius continenter magis & magis tollatur. quoniam quidem nihilo plus eleuari ille potest, quo Circitor tollere in vna quarta circunductionis valet. ut si medius circulus contrauecti sit a b c d e, Circitor autem in vna quarta suæ circunductionis non plus tollere ipsum possit, quam sit b g, dico quod medius circulus ille nunquam eleuabitur supra lineam g f h. sit. n. quod in vna quarta Circitor eleuauerit b usque ad g facto semicirculo a g c, tunc fiet, ut punctus omnis post g successiue tollatur in g f h. in fine autem quartæ & ipsum e inuenie-

I K

tur vbi f, facto alio semicirculo b f d. supra f autem non tolletur c, quoniam si supra tolletur, ut in K, sequeretur quidem, ut Circitor plus mouere posset in vna quarta, & eleuare, quod esset b g, quod est contra suppositum. similiter & d tolletur usque ad h, non ultra propter eandem rationem. & ita de alijs omnibus punctis successiue dicendum est. nullus enim supra lineam g f h eleuabitur, sed omnes successiue illam tangent de puncto in punctum. vnde & successiue noui, & noui semicirculi fient alijs punctis sublatis, alijs subsidentibus in coronam, & quodam quasi tripudio. quare & motus iste, si recte consideretur, tripudiatio magis uocari, quam trepidatio mereretur, eo quod puncta omnia ceu tripudiantia unum post aliud, hæc quidem tolluntur, illa subsistunt. hac de causa quantum medius circulus eleuari potest à Circitore in una quarta, tanta & diameter est paruorum circulorum, qui describuntur à polis contrauecti orbis. De principijs igitur, ac suppositis hactenus determinatum sit satis.

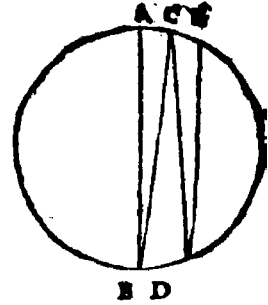
SECTIO SECUNDA.

De ijs quæ apparent in motu ab ortu in occasum. Cap. I.

VNC autem quæ circa sydera visuntur, & eorum causas prosequamur à primis, & vniuersalissimis incipientes. Eorum autem, quæ apparent, alia vel omnibus manifesta esse possunt, alia non nisi Astronomis nota obseruataque sunt: quibus adhibenda videtur fides, ijs præsertim, qui tum magni circa disciplinas fuere, tum Philosophiæ, & ueritatis amatores: qui quidem neque falli, neque fallere nati sunt: qualis Ptolemæus diuinus certe

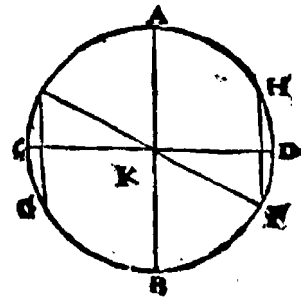
A certe, uir, & cæteris antepōnendus: tum & Hipparchus, & pleriq; alij egregij: quos ad tantum laboris, ac studij nihil certe aliud potuit impulisse, q̄ amor ueritatis, & eorum diuinorum corporum, circa quæ mentiri nefas, atq; impiū sit. Ex omnibus autem quæ apparent, ille & primus, & communissimus sese offert motus, qui ab ortu in occasum t̄ra celeritate cōuertitur: eo cōstat circumagi stellas omnes, atq; orbis q̄ manifesti sunt nobis: uerū nō æqualiter iter oēs, sed alios citius, alios tardius: citissime quidem omnium Aplanen, mox Saturnum, mox Iouem, deinde Martem, tardissimam uero omnium Lunam: Solem autem, Venerem, ac Mercurium æqualiter quidem inter se, superioribus uero trib. planetis, & Aplane tardius. Hæc igitur ita se habere illis credendū est, qui cuncta diligentissime obseruauere. Ad hæc autē, & illud in hoc motu constat, circulos qui describuntur à stellis, tum inerrantibus, tum planetis in idem non redire: ut si ab a inceperint, non redibunt quidem per b in a sed in c: & rursus non in c per d, sed in e: quare nō ueros fieri circulos manifestum est, sed helices, ac spiras magis: nō quidem quæ cōtinenter pcedant, sed quæ intra certos terminos concludantur hinc quidem in meridie, inde in septētrione cōstitutos. Porro & circa conspectū ortūq;, atq; occasum syderū differentia mortaliū nō parua est: alij stellas oēs quæ in uniuerso sunt cælo circumspicere possunt: alij quasdam solum: quibusdam certa sydera nunquam conduntur: certa nunq̄ spectantur certa oriuntur, & occidunt: & quæ oriuntur, & occidunt, alijs citius, alijs tardius, quanq̄ sub eodē meridiano degant.

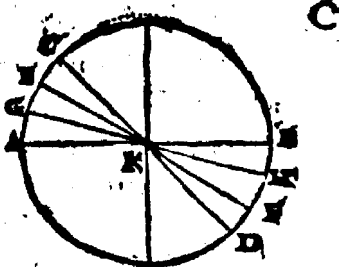
De causis eorum quæ apparent in diurno motu.

Cap. 2.

B Nobis igitur de apparentium causis agentibus quædam cum alijs communia erunt, quædam non communia: in multis enim illis debendum est, qui primi de rebus Astronomicis tractauere: in multis uero, si & nos principium demus, nobis illi gratias habere poterunt, qui ea à nobis acceperint: in primis igitur ea mortaliū differentia, quæ circa conspectum syderum, ortumq; atque occasum eorum versatur, è diuersitate horizontium pendet: quorum alij recti sunt, qualis c d ad æquinoctialē a b: alij obliqui qualis e f. qui igitur rectum habent Horizontem, ij stellas omnes quæ in uniuerso cælo sunt, videre possunt: qm̄ in æquinoctiali habitant, & æqualiter ad Polum vtrunq; spectant. Eorum uero, quibus obliquus est Horizō, nulli stellas omnes videre possunt: sed quasdam nunquam uident, quasdam semper in conspectu habent: quædā ijs oriuntur, & occidunt: qm̄ obliqui Horizontis semper vna pars supra alterum Polorum eleuatur, ut K e, alia infra alium deprimitur, ut K f, Poli sunt c & d, Horizō obliquus e f. quæ igitur stellæ intra Polum c & circum eg ab e descriptum continentur, illæ nūquam ab ijs videntur, quib. obliquus Horizon est e f: quæ uero continentur intra Polum d, & circulū fh descriptū ab f, illæ semper in eorum prospectu sunt, & nunquam occidunt: reliquæ omnes & oriuntur, & occidunt. ita & de alijs obliquis Horizontibus dicendum est. Qui uero sub polis degunt, neq; ortū, neq; occasum ullius stellæ habent, sed stellas unius medietatis oēs semper uident, alterius nullas spectare possunt, qm̄ eorum Horizon est æquinoctialis: ultra quam quæ sunt stellæ, semper conduntur, quæ citra, sem-

per in propatulo sunt. Porro quæ sunt in ea medietate, in qua sub Polo Horizon premitur, illæ citius ijs oriuntur, qui de pressiore Horizonem habent: citius enim redeunt stellæ in K d, quàm in K f, & K h. quæ vero sunt in medietate illa, in qua supra polum eleuatur Horizon, eę citius ijs oriuntur, qui minus eleuatum habent Horizonem: citius enim perueniunt in K g, quàm in K e, & K c. Cur autem circuli qui hoc in motu describuntur à stellis non in idem redeant, sed spiras trahant, causa nõ alia esse põt, nisi qđ motus ille, quo stellę in occasum circumferunt, vnus & simplex non est, sed compositus ẽ duobus. dictũ est enim in suppositionibus primis motum simplicem esse, qui ab eodem in idem redit: hic ergo, quum in idem non reuertatur, simplex & vnus esse non potest, sed duo commisti simul, quorum vnus in longum, alius in latus fit: eiusmodi autem motum nulli orbi propriũ esse posse manifestum est ẽ suppositis à principio: diximus enim vnum orbem non nisi vnum motũ per se habere posse, & eum simplicem, duo igitur quũ sint motus, si alter per se vlli orbi inerit, alter de necessitate per accidens erit, & ab alio dabitur: ergo de utroq; querendum est, qualis quisque sit, & cui orbium per se, cui per accidens insit: prius autem de eo agamus, qui in longitudinem fit, quo orbis omnes, & stellæ circumaguntur in occasum, medius autem circulus est æquinoctialis, poli vero vniuersi. hoc ergo motu quum omnes circunducantur orbis, necesse est, aut omnes per se eum motum habere, aut omnes per accidens, aut aliquos per se, aliquos per accidens: nam, qui horum vnumquodque dixerint, inuenti sunt.

Quòd motus in longitudinem per se insit primo orbi, alijs per accidens. Cap. 3.

F Vere in primis nonnulli, qui putarint omnibus orbibus innatum, ac per se in se ab ortu in occasum in longitudinem ferri: quare non solum primum orbem hoc motu agi, sed & Saturnum, & Iouẽ, & alios: uideri autem in orientem per se ferri, nõ quidem qđ ita sit, sed qđ appareat solum, quoniam serius aliquanti per planetæ qđ Aplane in occasum redeant: & inter ipsos, alios etiam tardius, alios tarde minus. quo fit, ut redeunte ad occasum Aplane diebus singulis paululum quid derelinquantur ab occasu planetæ: quod in dies repetitum facit, ut quotidie magis & magis secedere ab occasu orientẽ verus uideantur, quum nihilominus per se semper in occasum ferantur: sed certe uel magnopere falluntur hi: primũ quidem quasi motus iste rectus in longitudinem factus ab oriente in occidentem per se planetis inest, ut proprius, per accidens certe inerit obliquus ille alius, quo totum zodiacum obeunt, Saturnus quidem annis 30, Iuppiter annis 12, Mars duobus, Sol, Venus, & Mercurius vno, Luna diebus 27, horis 8. quare motus hi ab alio dabuntur planetis, at certe si hoc dicatur, magna nimirũ inconuenientia, atq; absurda consequentur: impossibile enim est in aliquo orbe hæc duo simul esse, vt motus in longitudinem per se sit, motus uero in latus insit per accidens, & à superiori alio detur: tũ quia orbi dans motum in latus semper obliquabit motum in longum factum, & medium circulum flectet, vt nõ per æquinoctialem feratur, ac sic eueniet, ut motus rectus, & in longum actus nunquam per æquinoctialem agatur, cuius contrarium apparet: tum quia sequeret Solem, & Planetas alios non in eadem medietate oriri, atq; occidere: sed si in Septentrione oriatur, accidet in meridie occidere: quod apertissime falsum est, sequitur autem hoc, quoniam flexo medio circulo Solis, & aliorum ab

A eo orbe, qui motu in latus præbet, pars eius erit in septentrione, pars in meridie. quum autem per posita percurratur quotidie à Sole, & alijs per se circulus ille, qui fert in occasum, fiet quidem, ut si in septentrione oriatur Sol, occidat proculdubio in meridie (quod plane falsum est.) Constat enim in eadem parte & oriri, & occidere. Præterea si obliquus motus in aliquo superiori datur, coguntur quidem hi fateri superiores orbes ducere & inferiores: quod si sit, frustra quidem est dicere planetas per se moueri ab ortu in occasum, quando sufficit superior orbis, aut communis intelligentia, qui eum motum dent. ac postremo impossibile est planetas in idem cum Aplane, & primo orbe ferri, serius autem circunverti, & derelinqui quotidie ab occasu, (ut ipsi aiunt:) dictum est enim si vlli orbes in idem feruntur, inferiores semper velocius agi, quàm superiores. quum igitur illud manifestissimum sit planetas tardius in occasum verti quàm Aplanen, & primum orbem, impossibile est ipsos per se motum illum habere, qui in occasum fert.

Alij uero sunt, qui penitus contraria opinantes dicant nulli orbi per se inesse in occasum moueri, sed per accidens omnibus. ponunt autem hi communem (de qua supra diximus) intelligentiã, quæ per se nulli seorsum orbi applicita totum ipsum primo mouet, ceu animal vnum, cuius partes sunt orbes, ipsa uero cæu anima: de quo, quàm satis dictum est supra, nihil in præntiarum videtur aliud dicendum: non enim ut existimamus, effingi potest communis vna forma, quæ id moueat, quod vnum per se non sit.

Rectius ergo est existimare motum in longitudinem, qui per æquinoctialem fert, primo orbi proprium esse, & illi per se competere, reliquis uero per accidens, & à primo illis dari: quod enim is motus primo orbi debeatur, ex his manifestum esse potest: qui enim primo debetur, simplicissimum esse oportet, cuius neque poli, neque circulus medius mutationem vnquam recipiat: talis autem solus ille est, qui ab ortu in occasum per æquinoctialem fit: etenim nec poli, nec circulus medius hoc est æquinoctialis mutationem vnquam receperunt: quandoquidem in quo situ nunc sunt, in eodem semper, & patres nostri, & nationes omnes obseruauere: reliquorum vero omnium, tum poli, tum medij circuli mutationem pati, & situm variare cõspiciuntur. Si igitur primo debetur qui in longitudinem motus fit, primus autem reliquos vehere potest (ut dictum est,) manifestum quidem est quod reliquis alijs per accidens inest, & à primo datur, non quidem immediate omnibus, sed secundo statim, tertio autem per secundum, & ita reliquis, ijs mediantibus qui prope sunt. ita igitur se habet, qui motus in longitudinem ab ortu in occasum fit.

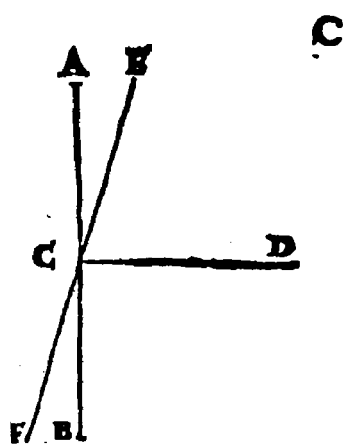
De altero motu, qui in latus fit.

Cap. 4

Nunc autem de eo motu, qui in latus fit, percurramus. Hic ergo in primo inesse nullo pacto potest, si quidem vnus orbis vnum tantum motum habet, (ut dictum fuit.) at primus alterum illum habebat motum, qui in longitudinem agitur, hunc ergo per se habere non potest, sed nec per accidens, quum primus sit, supra quem nullus est alius, à quo per accidens detur: reliquis autem alijs per se inesse omnibus necesse est, quoniam alter motus per accidens illis inerat.

De eo igitur quærendum est, qualis nam sit, vtrum simpliciter in latus, hoc est ad rectos angulos cum alio motu, qualis est cum a b, an magis obliquus tantum, qualis est cum a b: non esse autem simpliciter in latus, & ad rectos angulos cum alio motu, è duobus maxime cognitum fuit: primum quod motus ille, & latitudinis simul, & longitudinis particeps est: dico autem longitudinis esse participem non so-

lum qua rapitur a diurno motu, sed & qua proprius est: siquidem dato certo puncto in zodiaco continenter ab eo magis & magis abscedere in longitudinem stellæ videntur: quod fieri quidem non posset, si motus ille simpliciter in latitudinem foret: posset enim planeta latitudinem quidem zodiaci mutare, longitudinem autem non. deinde & alio etiamnum indicio cognitum idem fuit: quoniam quæ siebāt à stellis helices in toto eo motu, non continenter procedebant sese augendo vsq; ad polos (quod fieri oportuisset motu in latitudinem simpliciter existente,) sed intra certos terminos claudebantur in septentrione cōclusos, & meridie. Ex quibus manifestū cuilibet esse potest proprios motus planetarum obliquos esse, & secare alterum motum non ad rectos angulos, sed acutos, qualis est e f ad a' b'.

Quod proprii motus planetarum non sint in idem cum alio motu, sed in opposita. Cap. 5.

Oblivis igitur existentibus planetarum motibus quæri & illud potest, vtrum in idem fiant cum alio motu, an in opposita: si enim rectus motus sit ab in a, quæri potest an obliquus sit ab e in f, an e contrario ab f in e: non enim desunt, qui putent planetas proprijs motibus non ab occasu in ortum, sed cum primo concordet ab ortu in occasum ferri: videri autem contraferri, non quod ita sit, sed quod appareat propter causam quæ & supra prædicta fuit, quod scilicet derelinquant planetæ aliquantisper ab occasu à primo orbe, & ab A plane. serius enim paululo nescio quo circumvertuntur: vnde fit ut in dies magis & magis derelicti ab occasu videantur in orientem ferri, quum tamen in occasum agantur. differunt autem qui ita dicunt a priori D bus, illi enim dicebant planetas per se in occidentem moveri, tardius quidem A plane: hi autem non per se id planetas habere dicunt, sed per accidens causa raptus. virtutem enim, quæ orbis omnes in occasum mouet, fortius quidem, ac citius mouere primum, tardius vero alios, & inter ipsos tardius etiamnum, qui longius à primo absunt. Virtutes enim omnes valentius in propinquiora, segnius in remotiora operari, cuius signum & illud afferunt, quod Saturnus qui primo propinquior est, ocyus in occasum rapitur, post ipsum Iuppiter, deinde Mars, Luna vero tardissime omnium, quæ remotissima est: quo circa orbis omnes in idem cum primo ferri, tum proprijs motibus, tum & raptu, videri autem contra moveri, quod tardius, vt dictum est, circuducantur in occasum, quàm primus.

Sed certe & hi non minus falli quàm priores videntur mihi: primum quidem quia quod ipsi signum afferunt, eosdemmet redarguit: constat. n. (ut prius diximus) Solem, Venerem, & Mercurium æqualiter in occasum verti: quum nihilominus vnus eorum primo orbi propinquior sit, alius remotior: quomodo igitur dicunt virtutem orbis mouentem fortius mouere, qui propinquiores sunt? Præterea locum non habet in cælestibus, quod dicunt virtutes fortius in propinquiora, debilius in remotiora operari: Virtus. n. quæ in occasum omnes simul orbis mouet, aut est intelligentia communis, aut vectio, (vt demonstratū est.) si igitur est intelligentia communis, illa quidem indiuisibilis est, & æqualiter omnibus applicita, & æqualiter omnes mouens: si autem est vectio, impossibile est tardius planetas circumferri, quàm primum orbem, si in idem mouentur: diximus enim, si aliqui orbis in idem agantur, minores semper

- A** semper velocius ferri : sequitur igitur proprios planetarū motus non esse in idem cum primo orbe, sed oppositos: atq; hæc quidē sola causa est, cur in occasu derelinquantur à primo, hoc est, cur tardius in occasum circumuertantur, & eorum alij tarde magis, alij minus. Tres enim tātum possunt assignari causæ, cur illi derelinquantur à primo, quarum vna esset, si planeta per se in idem mouerentur cum primo orbe, tardius autem illo, & inter se alij tardius, alij minus tarde : quod supra improbatum à nobis fuit . Alia causa esset, si raptu fieret, q̄ omnes tardius primo circumferrentur, & inter se alij magis, alij minus tarde, quod pariter falsum est demonstratū à nobis. Tertia uero causa est, si propriij motus planetarum in contrarium primo orbi agantur : igitur quum è tribus his causis, duæ primæ reiectæ sint uti irrationales & falsæ, superest ut sola tertia recipi possit: hoc enim solum, q̄ motus planetarum propriij oppositi ferantur primo orbi, facit, ut diebus singulis derelinquātur ab occasu planetæ, & tardius diem obeant. quoniam enim obliquus omnis motus partim & recti particeps est, fit quidem vt contrauecti planetæ contra raptum quotidie aliquid de raptu demant, tm̄ scilicet, quantum quisque in vna die contraferri potest: vnde & illud pariter euenit, ut inter se alij citius circumducantur ad occasum, alij tardius: citius quidem qui per naturam tardiores sunt, minus enim cōtraferuntur, & minus de raptu demunt, tardius autē raptantur, q̄ per se velociores sunt, magis enim contraferuntur, & raptum magis tardant. qua de causa Saturnus, qui per se tardissimus est, citissime omnium in occasum circumfertur, minime. n. omnium contra agitur, vnde & rapitur omnium maxime: Luna uero, q̄ per se velocissima fit, tardissime omnium in occasum ducitur, maxime enim contrafertur, & maxime raptum tardat. ex alijs uero Iuppiter citius occidit, q̄ tardior per se est inferioribus.
- B** cunctis, mox Mars. Sol uero, Venus, & Mercurius, quoniam proprios motus æquales habent, æqualiter etiam in occasum vertuntur, tardius autem tribus superioribus, qm̄ illis velociores per se sunt: Luna autem citius, quoniam illa sunt tardiores. Quòd igitur obliqui sint planetarum motus, & q̄ non in idem cum primo, sed oppositum agatur, & qua de causa omnes tardius primo inter se alij magis, alij minus tarde in occasum circumuertantur. ac de toto motu, qui ab oriente in occidentem ducit orbem omnes, & stellas omnes, hæcenus dictum sit.

*Cur orbis primo propinquiores non tamen per se velociores
sint alijs. Cap. 6.*

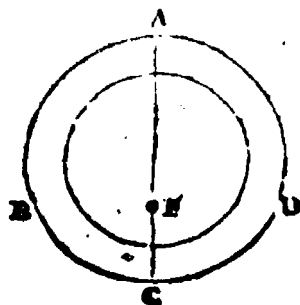
Quærat autem ad hæc fortasse aliquis, cur orbis primo propinquiores non tamen velociores sint proprijs motibus, quod fieri debere videtur: si enim velocitas consequitur magnitudinem, (ut in primo est videre) cōsentaneū erat & eos, qui primo propiores essent, eadem de causa velociores fore: quod certe non modo non est, sed contrarium magis spectatur. Saturnus enim, qui Aplane propinquior est, tardior multo reliquis alijs in suo motu videtur, deinde Iuppiter, deinde Mars: Luna uero quæ omnium est remotissima, per se velocissima cernitur.

Videtur igitur Aristoteli à primo orbe impediri oēs, qui infra sunt, q̄q; in oppositum p se nituntur, ac magis illi impediri, qui primo proximiores sunt: pp̄ quod Saturnum dicit tardissimū oīum, q̄ maxime impediāt: Lunam uero velocissimā, q̄ minime. quod certe (si licet de tanto Philosopho dicere,) aut nō uerū est, aut nō ad quæsitum. primum quidem falsum est illud, impediri magis eos orbem, qui pri-

mo proximiores sint, constat enim (vt diximus) Solem, Venerē, & Mercuriū equa-
liter per se circūuerti, quū nihilominus vnus alio propinquior primo sit. Præterea
quod dicit impediri à primo planetas, dupliciter intelligi potest, vno modo quod impe-
diant in eo quod per se est in motu proprio eorū, alio modo quod impediant in eo quod per
accidens est, hoc est ad vniuersum. si quidem intelligit impediri planetas in eo quod
per se est, hoc certe verum non est: supra enim ostendimus impediri nullo pacto or-
bes posse in proprijs motibus per se: cuius signum est, quod si Saturnus nihil traheret
à primo, sed derelinqueret in natura sua, nihilominus motū propriū perficeret an-
nis 30. sicut & nunc facit à primo raptus. raptus igitur nihil officit ad proprios motus
cōficiendos per se. Si vero intelligit in eo, quod per accidens est, impediri planetas
ratione. scilicet ad vniuersum habita, sic quidem verū dicit: impediuntur. n. planetæ: &
illi magis, qui primo proximiores sunt, velocius enim rapiuntur, quā remotiores: verū
hoc non est ad quæsitū: nō. n. quærimus hoc, sed cur proprii motus planetarū non
sint velocius, quāto propinquiores sunt primo: nam derelicti naturis proprijs Sa-
turnus per se tardior est alijs, mox Iuppiter, & Mars: adhuc autē nihil facit raptus,
quāto proprii motus per se non mensurantur per id, quod in vniuerso est, sed per zodia-
cum, aut per partes loci proprii, & spherarū in quibus sunt: sic enim & Saturni, & So-
lis motus mensurantur & aliorū. igitur siue rapiat, siue nō rapiat, Saturnus annis. 30. mo-
tum suum explet, & ualde respectu aliorum tarde: quod mirū est, quum amplioris
magnitudinis sit, & primo, qui velocissimus est propinquior. Aliter igitur fortasse
dicendū est velocitatē propriam, & tarditatē orbis nō solum sequi magnitudinem,
sed & quædam alia esse, ad quæ uelocitas, & tarditas consequatur, ut densitas molis, &
altitudo superficialium. dico autem altitudinem superficialium spatium illud, quod
inter concuam, & deuexam superficiem interiacet: potest enim esse orbis aliquis **D**
magnitudine quidem amplius, at mole rarissimus, & altitudinis superficialium par-
uæ: potest & minor esse, at densissimus, & longe distantium superficialium: potest
& omnia habere. propinquitas autem ad primum vti multum facit ad id, quod per
accidens habet orbis, hoc est quantum ad vniuersi partes, ita ad id, quod per se est,
nihil, aut conferre, aut officere videtur: hoc enim & non ad vniuersum mēsuratur,
sed ad locum proprium, & immutabile est, & perpetuum.

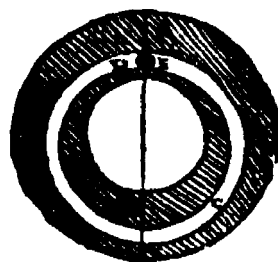
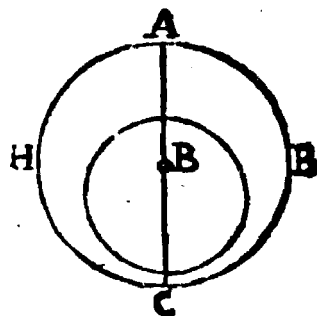
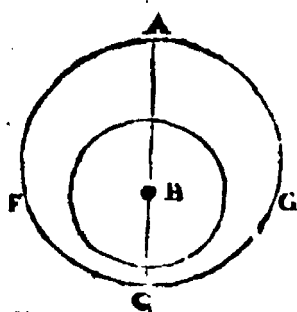
*Cur Stella omnes modo propinquiores, & maiores, modo minores,
& remotiores apparent secundum Astronomos. Cap. 7.*

Prosequamur autem & quædam alia communia, quæ circa stellas apparent. ete-
nim stellis omnibus id videtur accidere, ut modo maiores, & propinquiores,
modo minores, & remotiores videantur, cuius rei multæ tra-
duntur ab Astronomis causæ, & in quibus partim nobis cum
alijs conuenit, partim non conuenit. ac vna in primis ab ijs
assignatur, quam nedum non veram, sed ne possibilem qui-
dem existimamus: dicunt enim in stellis nō apparere, modo,
vt remotiores, & propinquiores spectentur, sed & reuocque
ita esse: duobus autem modis euenire dicunt, vt stellæ modo
propinquiores, modo remotiores à nobis fiant: vno modo
per vocatos ab ipsis Ecentricos orbis, alio per Epycyclos.

Ecentricum autem appellant orbem, cuius superficies, aut vna, aut ambæ, non
æqualiter à centro distant, sed si lineæ rectæ ad eas ducantur à medio, vna longior,
alia

A alia breuior erit: punctus autē, ad quem longissima pertingit linea, Absis ab ijs vocatur; ad quē vero breuissima, Antabsis. Simpliciter autem Eccentricum vocant, qui vtraq; superficie concava, & deuexa inæqualiter à centro distat: qualis a b c d ad centrum e, linea longior e a, breuior e c: non simpliciter autem Ecétricum vocant, qui altera solum superficie extra centrum vniuersi est: qualis a f c g ad centrum b, qui deuexa solum superficie Eccentricus est. aut qualis a h c K ad centrum b: qui concava solum superficie à centro exit. orbe igitur in quibus infixi sunt planetæ, simpliciter Eccentricos statuūt, circa quos duos alios locant, quos deferentes appellant, non quidem simpliciter Eccentricos, sed altera solum superficie, superiorem concava, inferiorē deuexa: deferens maior, vbi a, minor, vbi b: Eccentricus simpliciter vbi c. Epicyclū autem vocant paruam quandam spheram intra orbem sitam quales sunt nodi in tabula, verum non continuam cum orbe, sed contiguam solum: propter quod moueri Epicyclus potest in seipsum reuolutus: in cuius superficie est planetæ stella, veluti gemma in anulo. Epicyclus, vbi d e, stella vbi d. His igitur duobus orbibus fieri dicunt, vt planeta modo altior, modo depressior sit: nam in Abside quidem Eccentrici, & remotior à centro terræ, & sublimior fit, præsertim si & in summo Epicyclo sit: in Antabside vero propinquior redditur nobis, & magis si in imo Epicyclo exiterit: quæ autem propinquiora, omnia & maiora apparent, quæ vero remotiora minora simul videntur.

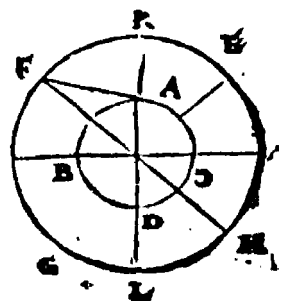
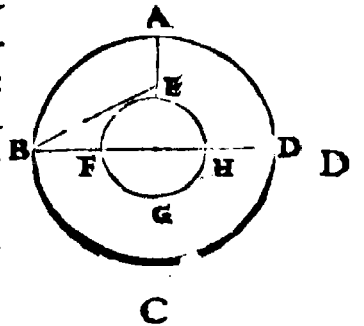

De causis eius apparentiæ alio modo. Cap. 8.

NOs autem vtranque dictarum causarum prorsus auferimus, & planetas nunquam altiores nunquam depressiores re ipsa fieri asseueramus, videri autem propter alias causa, quarū vna à medio pendet: dico autem medium, perspicuum illud corpus, per quod vocata rerum sensibilibum species ad visum venit: constat. n. si tenue hoc medium sit, minora & remotiora videri omnia, si crassum densumq; maiora & propinquiora, quod in ijs patet, quæ per aquam, & vitrum, & cristallum cernuntur: vnde & specillorum, quæ ocularia vocantur, vsus compertus est: propter quod, quæ partim in aqua, partim in aere sunt (vt remi) fracta apparent. pars enim, quæ in aqua est, propinquior videtur, quare nec directe illi supposita, q̄ in aere est: vnde & res fracta iudicatur. Hæc autem causa, quæ è medio pendet, non satis perspecta ab authoribus Eccentricorū fuisse videtur: nā ij non aliud mediū cōsiderarunt, q̄ aerem & aquam, & eiusmodi. ac Ptolemæus, quum vidisset quorundam apparentium causas in aerem referri non posse, existimauit causam mediij omnē exclusam fuisse. Nos autem dicimus non solum aerem, & aquam, & id genus esse medium specierum, quæ à stellis ueniunt, sed & calum ipsum, & celi partes: q̄ enim cælum perspicuum sit, manifestū est satis. q̄ autē & alicubi densius, alicubi rarius, indicat stellæ, & Lunæ corpus. sunt igitur in orbibus partes quædam rarissimæ tenuissimæq; per quas species transit nihil refracta: quædam uero densissimæ, per quas nullo modo

pertran-

pertransit species, sed tota retro reflectit, quales sunt stellæ. quædam porro sunt mediæ, C
 per quas partim quidam pertransit species, partim uero reflectit, quæ aliqui refractione
 appellant, ea differentia refractione separantes à reflexione, quæ in reflexione non per-
 transit ullo pacto species, sed tota reflit retro, in refractione uero, quanquam reflexio-
 nem quandam patitur, at pertransit tantum, & directe visum mouet: igitur quæ orbium par-
 tes refrangere species aptæ sunt, illæ & maiora, & propinquiora reddere omnia sunt ido-
 nea. Ergo quæ eiusmodi nonnunquam appareant stellæ, causa interdum in aere est, inter-
 dum non in aere, sed in cæli partibus: quæ modo crassiores, modo tenuiores quibusdam
 stellis subiiciuntur: propter causam igitur in aere, per hyemes in serenitate, & per austrum
 maiores redduntur stellæ, per æstatem, & Boream minores: per partes autem orbium quo
 etiam idem contingat, in sequentibus ostendemus. Sicut autem, si crassum medium sit, maio-
 ra & propinquiora uideri facit, ita & si idem multum fuerit, idem facit: quæ enim per plus
 densi medij ueniunt species, ista maiora omnia representant: qua de causa in eadem
 aqua, quæ in summo cernuntur, minora apparent, quæ in fundo, maiora. & per duo spe-
 cilla ocularia si quis prospiciat altero alteri superposito maiora multo, & propinquo-
 ra uidebit omnia: hac de causa quæcumque stellarum prope Horizontem sunt, maiores, &
 propinquiores uidentur, in medio cæli minores, & remotiores: species enim prope Ho-
 rizontem per medium crassum uenit, & per aerem vaporibus multis plenum, qui circa
 terram semper sunt: sed hoc non sufficit, nam & è medio cæli species tandem per eodem
 vapores uenit, quum iuxta terram est, uerum illud interest, quod prope
 Horizontem per plus illius aeris defertur species, è medio cæ-
 li per minus: sit terra e f g h, sphaera vaporum circa terram a b c d:
 Horizon b e. stella igitur prope Horizontem existens uidebitur
 per lineam b e, existens autem in medio cæli per lineam a e. maior autem
 est b e, quam a e, per plus igitur vaporum species uenit prope Horizon-
 tem: propter eandem causam stellæ omnes, quum in septentrionem acce-
 dunt, minores nobis apparent, australibus uero maiores: illæ
 eadem quum in meridiem secedunt, nobis quidem maiores, austra-
 libus uero minores redduntur: nobis enim prope Horizontem stella est, quum in me-
 ridie uersatur, australibus in medio cæli: contra uero in septentrione existens stella
 nobis in medio cæli sit, australibus prope Horizontem. sit terra a b c d, Horizon no-
 ster f a: sphaera vaporum circa terram e f g h: stella in septentrione, ubi e, in meridie,
 ubi f, æquinoctialis K l. stella igitur in meridie prope Horizontem est nobis, & uide-
 tur per lineam f a: in septentrione uero est in medio cæli, & uide-
 tur per lineam e a, quæ minor est. Eadem de causa quibusdam plane-
 tis tum maiores uideri accidit, quum in quadraturis ad Solem sunt: quoniam
 species per plus orbis tum refrangit: de quo posterius age-
 mus. At uero & situs medij plurimum rem uisam euariat, quod
 in specillis ocularibus manifestum, ac mirum est: si enim specil-
 lum in medio ponatur inter rem & oculum, multo maiorem ean-
 dem refert, si uero aut prope oculos, aut prope rem statuatur,
 longe minorem reddet: interdum uero quæ res maiores, & mino-
 res appareant, causa neque in propinquitate & distantia est, neque in medio, sed in uici-
 na specie alterius lucidi, maius enim omne, & intensius lucidum aut occultit, aut mi-
 nora uideri facit alia lucida: qua de causa lucentia per diem minora, per noctem ma-
 iora

A iora vident oīa, per noctē. n. tenuiores etiā radij, & iubar totū videri pōt, q̄ per diē ne visum quidē mouent pp̄ presentem Solis lucē: vnde & prope Solem quum sunt stellæ, aut nō vident, aut tenuiores vident: quod & prope Lunā ēt planetæ sustinēt.

Quæcunq; igitur maiora, aut minora vidētur, pp̄ aliquā harū causarū talia certe apparēt, in quibus exerceri debent, quibus nostra hæc fidē factura sunt. ac de his determinatū in uniuersum sit, ī alijs aut, quō unūquodq; fiat, sigillatim aperiemus.

DE APLANE

De ijs, quæ circa Aplanen apparent.

Cap. 9.

NUNC quæ circa unumquenq; orbium apparent, & quo pacto omnia, & quibus de causis fiant, prosequamur, præmittens, quæcunq; obseruata traduntur: primū autē ab Aplane ordiemur, quæ planetis omnibus, & ordine & natura prior est, quæ omnes continet, ac uehit. Quæ igitur primi antiqui circa Aplanen cognouere, non multa certe fuerunt: præter. n. eum motū, qui ab ortu in occasum fit, nihil ferē aliud nouere: quippe præcipue ijs cura fuisse uidentur, ut stellis nomina darēt, stellationesq;, hoc est stellarū figuras, atq; earū quoq; fabulas fingerent: tum & ortus, atq; occasus earū edocerent: & ut paucis dicamus, primi illi Poetæ magis circa sydera, q̄ Astronomi uisi sunt: quā ob rem, quum non multa de eo orbe nouissent, existimarunt etiā primū omnium esse, supra quem nullus alius foret, illiq; uti primo deberi motū, qui ab ortu in occasum fit. quæ opinio usq; ad Platonis, & Aristotelis tēpora sese etiā propagauit: uidebatur autem & eo quoq; cōsona, q̄ pulcherrimus oīum, & tot syderibus clarus ille orbis spectaretur, conuenire autē primo ornatū illum, p̄sertim q̄ non sine fine quodā à Dijs factus, a primo datus à Dijs optimis uideretur. qm̄ enim remotissimus oīum ille orbis erat, ac propter distantia non commode poterat uirtutes suas huc demittere, equū fuit, ut stellis pluribus abundaret, ut quod distātia demebat, syderū multitudo suppleret. Mox uero studio circa stellas maiore adhibito, perspecta in Aplane q̄dā alia fuere: deprehensum enim fuit circulos, qui ab ijs stellis fiebant, nō in idem redire, nec ueros circulos esse, sed helices. & spiras magis, quemadmodū & in planetis spectatum fuerat prius. Mediā Pleiadum scripsit Thymocharis suo tēpore declinare ab æquinoctiali gr. 14. m̄. 30 septentrionē uersus. Hipparchus uero post Thymocharim annos circiter 150. eādē suo tēpore declinare gr. 15. m̄. 30 retulit. Ptolemæus uero ab Hypparcho annis fere 260, obseruauisse scripsit eam stellam gr. 16. m̄. 15 declinare, quæ nunc ab æquinoctiali gr. circiter 25 distat. Igitur quum inerrantes stellæ perpetuo in alio, & alio latitudinis situ sint, circunducantur autē quotidie ab ortu in occasum, necesse est ab ijs nō ueros circulos, sed spiras magis describi. Ex quo & illud simul manifestū fuit, Aplanes motum simplicem, & unum non esse, sed compositū è duobus: quorum alter in latitudinem, alter in longitudinem, more planetarum, ageretur. Vter autem illorum proprius esset Aplane, non satis liquido expressisse uidentur: quum enim primo orbi deberi illum, qui in lōgitudinē fit, & ipsi existimarēt, primus autē crederet Aplane, prima frōte proprius uidebat, qui in longitudinē fiebat. uerum alia tum parabatur difficultas, qm̄ quidē non cōstabat plane, à quo alter ille daretur, qui in latitudinē agebatur, primo existēte Aplane. ea igitur re in ambiguo ab ijs relicta, quum considerassent motum, qui in latitudinem fiebat, uiderunt non simpliciter in latitudinem esse, & ad rectos angulos

cum

cū alio propter causas superius, & in planetis dictas: etenim & factæ helices intra C
certos terminos claudebantur, & motus ille in latus, non solū in latus fiebat, sed &
in longū etiā simul fieri spectabatur: signato. n. in zodiaco certo pūcto, in quo stel-
lā aliquā è nō errantibus vnā cū Sole, aut alio planetarū annotassent, videbāt de eo
puncto stellā & latitudinē simul, & longitudinē quoq; mutare. scripserat Thymo-
caris spicā stellā tempestate sua situm habere ante autumnale æquinoctiū gr. 8, qui
est Virg. gr. 22. Hipparcus vero post ipsum eandē dixit obseruauisse ante idē æqui-
noctiū gr. 6, qui est Virginis gr. 24, quā mox Ptolemæus notauit in gr. virginis 26,
m. 30. tēpestat aut nostra videt in libra gr. circiter 17. adeo in lōgitudinē sese agūt
Aplanes stellæ. Ex quibus manifestū fuit earū motū non simpliciter in latus fie-
ri, sed obliquū ad alium motū protendi. Adhęc & illud quoq; cognitum fuit obli-
quū illum motū non in idē cū alio ferri, sed in oppositū: si. n. in idem fuisset, oport-
uisset spicā stellā non pro signorū ordine in longitudinē progredi, sed cōtra ma-
gis: de quo & supra satis dictū à nobis fuit. Ergo quū motus hic æquinoctialem
secaret (vtpote obliquus) q̄ siuere deinceps, quibus nā in pūctis eā secaret, & quātū
ab ea maxime declinaret, ac postremo quanto tēpore reuolutionē totā Aplane ex-
pleret. obseruantes igitur stellarū progressum, viderunt earū circulū mediū secare
æquinoctialē in æquinoctijs punctis, in quibus & Sol illā secat: declinare porrò ab
ea, quantū & Solis tropicos, atq; in summa per Eclipticā protēdi, & eundē esse tra-
mitē Solis, & Aplanes. quā rē duobus præcipue signis deprehēdere, primū quidē, q̄
stellæ, q̄ erant in prima quarta zodiaci ab Ariete ad Cancrū, videbatur oēs ab æqui-
noctiali recedere versus Boreā: quæ vero erāt in secunda quarta à Cancro ad librā,
oēs ad æquinoctialē appellere videbant: rursus q̄ in tertia erant à Libra ad Capri-
cornū, recedere omnes ab æquinoctiali versus austrū: q̄ vero in vltima erant à Ca- D
pricornio ad Arietē, omnes ad æquinoctialē accedere: qui certe zodiaci progressus
est. Deinde viderunt latitudinē, & distantia earū stellarū ab Ecliptica nunq̄ muta-
ri, sed in eodē semper persistere. spicā cōperit Thymocaris ab Ecliptica abesse per
gr. 2: p̄ duos & Hipparcus vidit: p̄ duos & Ptolemæus: quod & posteriores quoq;
similiter comperere. nam & Albatenus vir in Astronomia clarus stellas ab Eclipti-
ca nihilo immutatas ab eo, quod antiqui tradiderant, scripsit obseruauisse: ita & Al-
phonso Rex. ita & ætate nostra spectatur. ergo quum nō mutetur stellarum latitu-
do ab ecliptica, necesse est medium circulum Aplanes subalternum esse cum Solis
circulo. Porrò vidit Ptolemæus ab Aplane peragi gra. 1: in annis 100: quare totā
eius reuolutionem expleri annorum millibus 36. quam rem tum antiquorum ob-
seruationibus multis, tum proprijs diligentissime animaduertit. atque hæc quidem
sunt, quæ de Aplane cognita, & scripta vsque ad Ptolemæi tempora fuere.

Post Ptolemæum aut, qui circa sydera philosophati sunt, alia quædam circa hūc
orbem obseruauere lōge alia ab ijs, quæ Ptolemæus tradiderat: inter quos Albate-
nius annotauit Aplanes motū suo tēpore multo velociorē, q̄ suo Ptolemæus adin-
uenisset: siquidē stellas accuratissime speculatus vidit gr. 1 peregisse illas nō in an-
nis centū, (vt Ptolemæus tradiderat) sed annis circiter 66. Septentrionalē quidē, q̄
est in fronte scorpion, comperit Albatenus in gr. 17, m. 50 Scorpion, quā Ptolemæus
in gr. 6, m. 20. deprehenderat. Fluxere autem à Ptolemæo ad Albatenum anni cir-
citer 749: quapropter in annis 749 peregit stella illa gr. 11, m. 30. manifestū igitur
fuit multo plus obiisse stellas, q̄ gr. 1. in annis 100, quod & nostro etiam tempore
videre

A videre manifestissime licet: spica. n. stella, quæ à Ptolemæo visa fuit in gr. 26. m̄. 30 virginis, nunc in libra gr. circiter 17, m̄. 30 spectatur: quare à Ptolemæo ad hæc vsq; tēpora confecit spica gr. circiter 21, quum tñ fluxerint anni solum 1395. Ex quibus alterum duorū statuere ratum licet, aut Aplanes motum non vniformem, & æqualē perpetuo esse, sed modo tardiozem, modo velociorem, quemadmodū & planetarū orbes se habent, aut Ptolemæum, & Hipparchum deceptos in syderū obseruatione fuisse. At qui hoc non solū dicere, sed iūspicari quidē nefas esse vī: si. n. decepti illi sint, equidem nescio, quid de alijs sperandū, quid de nobis promittēdum sit: præsertim q̄ nec satis difficile est hæc obseruationes recte facere circa stellas.

Ptolemæo uero uel facillimū fuit, cui non regionis æterna serenitas, non instrumenta infallacia, nō experientia plusquam humana, non summum ingenium, & doctrina consummatissima defuere. facillimum pariter & Hipparcho, quē nunquam satis laudatum omnis antiquitas dixit. superest igitur ut alterum illud pro constanti indubitatoq; constituamus inæqualem esse, & non vniformem Aplanes orbis motum, sed modo tardiozem, modo uelociorem spectari, quod omnibus quidem orbibus Dij ipsi certa lege indidisse, ac statuisse videntur. atque hæc quidem sunt, quæ circa hunc orbem apparent, atque uti uera obseruataque recipi à nobis debent.

De causis eorum, quæ in Aplane apparent. Cap. 10.

I Am igitur eorum, quæ circa Aplanen visuntur, causa à nobis quærendæ sunt: ac primum quomodo fiat, vt compositus, duplexq; sit illius motus: quando constat circulos, qui ab ea describuntur, non in idē redire. Necessarium igitur est aut vnum orbem duos motus habere per se posse, aut vnā intelligentiam duobus mouere motibus, aut duas intelligentias inesse vni orbi, aut supra Aplanen esse alios orbes, à quibus ea multiplicitas fiat. At certe unum orbem duos per se motus habere posse impossibile demonstratum est in suppositis primis: similiter & vnā intelligentiā duos sufficere motus posse, præsertim qui & oppositi sint. Duas vero intelligentias proprias uno in orbe esse, nemo est, qui dixerit: vnā autem communem, alteram propriam in vno esse orbe quidam ausi sunt dicere: ij quidem, qui communem intelligentiam inducunt: quiq; defendere student Aplanen primum omnīū orbem esse: à communi enim intelligentia dari dicunt motum, qui ab ortu in occasum communis est omnibus, à propria vero dari eum, qui per zodiacum in Aplane sit.

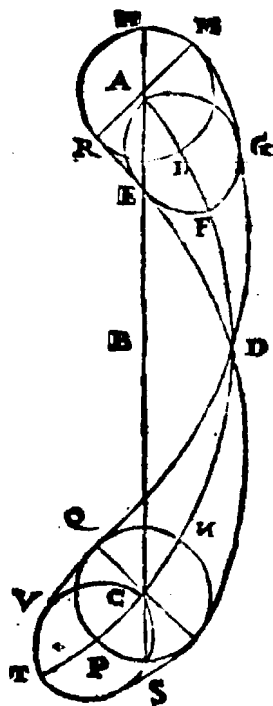
At vero cōmunem illam intelligentiā poni non oportere, supra quidem demonstratum est cōibus ad omnes orbes rationibus, nunc vero & proprijs in Aplane demonstratur. Primum quidem, quia positus duabus illis intelligentijs nunquam illud monstrari potest, quo pacto inæqualis, & multiformis sit Aplanes motus, modo uelocior, modo tardior inuentus: quando quidē intelligentiarum illarū vtraq; semper æqualiter & vniformiter mouet: quare nec illarum altera, nec ambæ eam dare inæqualitatē possunt. Præterea si cōmunis illa ponatur intelligentia, necessario illud sequetur, vt illa nunquā pro natura mouere possit: quod inconueniens certe est cū in omni virtute, tum præcipue in ea quæ æterna & diuina est. sequitur autem hoc, qm̄ assignata certa illa uelocitate, qua pro natura & per se mouere debet, nunq̄ tamen illa mouebit, impedita semper ab alia, quæ in oppositum mouet, & circa idem operatur: vtraq; enim vnūmet orbem mouet, sed hæc in ortum, illa in occasum: nec quicquā refert q̄ alter motus obliquus sit: diximus enim obliquos motus rectis opponi, si non quatenus in latus fiunt, at quatenus in longitudinem & ipsi contraferuntur.

runtur, propter hæc igitur, & ea, quæ supra de communi intelligentiâ dicta sunt, nemo (vt arbitror) ponere potest Aplanen orbem à duabus intelligentijs moueri. superest igitur, vt existimemus alios orbis supra Aplanen existere, & maiores illa, & natura priores, à quibus & alter motus, & inæqualitas illa immittatur.

Quòd vero aliqui orbis sint, ad quos sensu non ptingamus, nemo mirari debet: nã & illi aut suas habent stellas nõ sensibiles nobis, aut p habentes stellas sunt facti. eiusmodi aut orbis Astronomi oēs tum antiqui, tum recentiores semper receperunt: quos Theophrastus Anastro, hoc est instellatos appellare consueuerat. conuenire aut ornatũ illũ stellarũ primo orbi nullã habet necessitatem, perfectio. n. eius non in illo ornatu est, sed eo magis, q̃ magnitudine, & virtute omnibus alijs p̃stat: qui si non stellarũ multitudinem, at mole, magnitudineq̃, & vi distantiam satis compensat.

De causis inæqualitatis Aplanis secundum Astronomos. Cap. 11.

Quo autẽ modo, & quibus de causis ea in Aplane inæqualitas fiat, vt modo tardior, modo velocior ab occidente in oriẽtem vertatur, magnã diu difficultatẽ peperit inter Astronomos, neq; hæcenus quicquam aliud fuit, quod tãtam perplexionem in eorum animis implicarit: nam neq; quò per se fieret, neq; quomodo per accidens, apparebat. per se quidem, quia vnus orbis vnum tantum per se motũ, atq; eum vniformem habet (vt supra monstratum est.) per accidens autẽ quo pacto daretur ea inæqualitas, videre quidem non poterant p̃ cognitos hæcenus motus, quãquam plures etiam supra Aplanen orbis posuissent. sed neq; ad Eccentricos confugere hac in re poterãt. qm̃ si in vna medietate vidissent stellas tardius ferri propter Absidem, oportebat in alia medietate oppositas videre velociores propter Antabsidẽ: hoc autem non spectabatur. in tanta igitur ambiguitate pleriq; occultum quẽdam in stellis latere motum confessi sunt, quasi nuper inuentos vaticinantes: qualis autem esset occultus ille motus, diu dubitatum fuit: donec quidam ausi sunt dicere moueri Aplanen admirabili motu illo, quem alij accessum & recessum, alij trepidationem appellauerunt. viderunt enim diuersitatem omnem quæ in eo orbe apparet, demonstrari posse, si supra Aplanen alium orbem statuissent, qui motũ diurnũ daret, ipsa vero Aplane per se ita moueretur, vt puncta in ea sub æquinoctijs cõstituta paruos describerent circulos cõtrarijs semplationibus: circa vero hæc æquinoctia duo alia puncta, distantia gr. 4, m̃. 18, paruos & ipsa describerent circulos, ac perfectos: Tropicus vero modo versus vnum æquinoctiũ, modo versus aliud accederet, recederetq; perpetuo. Vt si æquinoctialis sit abc: medius circulus Aplanis Ecliptica adc: puncta sectionum siue æquinoctia a & c: Tropicus d equidem describet circulum a g f e oualem: c vero describet c ut s. porrò ex parte e h describet circulum perfectum h m l k: n vero designabit n q p o. Tropicus autem d modo versus c accedet, quum medius circulus a d c fiet, vel g d u, vel f d t: modo recedet versus a, quum medius circulus e d s, vel c d a fiet. si igitur ita moueri Aplanen ponamus, omnia demonstrari posse vident, q̃ in ea apparẽt. primũ quidẽ moueri in lõgitudinẽ stellas, deinde & inæqua-

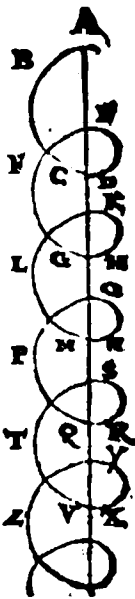
liter

A liter moueri: verum in lōgitudinem dupliciter, vno modo secundum rē, alio modo per apparentiā: secundū rē quidē, quū totus semicirculus a g f describetur, sic enim stellæ in orientē re ipsa ferent, per apparentiā vero, quū punctus sectionis a versus septentrionē secedet: accidit enim mutari sectionē & æquinoctiū: & si prius erat in primo arietis fixi, nūc in vltimo pisciū erit. si igitur simul cū Sole prius erat aliqua stella in a, reuertens post annū Sol ad æquinoctialem nō inueniet in eodem puncto stellā, peruenit enim ad æquinoctialē prius p̄ mutationē sectionis, quæ nō in primo arietis iam est, sed in vltimo pisciū: quare videbit stella mota fuisse pro signorū ordine gr. 1. cū non ita sit: sed id cōtingit propter anticipationē Solis qua ad æquinoctialē redijt vno gradu prius. q̄ si punctus sectionis a non in septentrionē sed in meridiem secedat, contrarium huius eueniet, non enim reditus in æquinoctialē anticipabitur, sed postponetur: & stellæ videbunt cōtra signorū ordinē retroferri. At vero & inæqualiter moueri Aplanen accidit p̄ paruos circulos, qm̄ mot⁹ per ipsos factus alicubi multū recti parū lateralis habet: alicubi parum recti, multū lateralis, vnde & qnq; retrogradas ferri stellas necesse est. Hoc igitur tanto motu demonstrare ea, q̄ circa Aplanen apparent, sibi visi sunt: quod eo etiā consonū habitum est, q̄ per eadē putarunt posse ostendere, quo pacto & Solis maxime declinationes in dies corripantur. Qm̄ aut ad positionem paruorū circularū sequebatur stellas etiā qnq; retrogradas fore, ausi sunt etiam dicere Aplanen modo directā, modo retrogradā agi: ac eorum alij dixere annis noningentis directā, noningentis retrogradā ferri, quorum opinio successu ipso sublata est, qn̄ annis iam pluribus q̄ noningentis peractis nunquā tamen retroagi stellæ visæ sunt. Alij vero dixere paruos circulos annis septem millibus cōpleri: q̄ si retrogradatio nulla, quam nos viderimus facta est, futuram tñ quandoq; . Ad positionē vero hanc sequitur stellas re ipsa non posse plus elongari ab æquinoctio primi orbis, q̄ sit diameter parui circuli: per apparentiam vero aliquando plus posse elongari, non multo tamen. quā rem suspectam habētes posteriores astronomi quēdā addidēre priorum opinioni: quū. n. priores tñ vnum cælum ponerent supra Aplanen, duosq; illi tñ motus darēt, diurnū scilicet, & trepidationē, posteriores vnū aliud cælū superaddidēre, & aliū motū, in Aplane. ponunt ergo hi in primis primū mobile, à quo motus diurnus datur, q̄ ad nos decimus orbis est: deinde sub ipso nonum ponunt, cuius medius circulus est subalternus eclipticæ, à quo & Aplane p̄ eclipticā mouetur. gr. 1, m̄. 28 in annis 200 pagens: sub eo Aplanen statuūt, q̄ per se motu trepidationis agitat. à nono igitur orbe fit, vt ab æquinoctio primi secedere possint stellæ, quāta est zodiaci lōgitududo tota, quod primi dicere nō potuere. ceterū & posteriores isti paruos circulos asserūt septē millibus annorū, vti primi tradiderūt, expleri. Verū. n. vero si motū hūc Aplanes, quo pacto posteriores assignāt, cōsideremus, videbimus paruos circulos nō esse veros circulos, nec in idem redire, sed magis p̄ helices quasdā agi p̄gressu anticipantes, regressu vero deficientes: qualis est ab c d e, & e f g h K, & reliqui. atq; hæc sunt, quæ hæctenus de Aplane & tradita, & existimata fuere.

Quod trepidatio nulli orbi per se inesse possit. Cap. 12.

O Perçpretium autem est de inducto trepidationis motu rationem habere: est enim, quomodo esse in spheris possit, est autem & quomodo non possit.

per

per se. n. & proprium vlli orbi esse hunc motum impossibile est, si vera sunt, quæ à C
 principio recepta fuere a nobis: diximus. n. vnum orbē vnum tm̄ motū, & eum sim-
 plicem per se habere: simplex autē est, qui super duobus polis per se immotis in idē
 redit, omnis autem alius simplex & vnus non est, sed compositus & plures motus.
 at certe inducta trepidatio non solum simplex non est motus, sed vel omnium cō-
 positissimus, quippe qui ē quatuor motibus constet: quorum vnus est ante, alius re-
 tro, alius dextra, alius sinistra: qui nec medium circulū, nec polos per se immotos
 habet, nec circa centrum sit. Præterea si tali motu moueri per se aliquis orbis pos-
 set, diuersissimæ quidem naturæ à reliquis esse eum oporteret, quod in cœlestibus
 illis spheris inconueniens profecto est: oēs. n. illæ in spheræ simplicitate conueniē-
 tes, etiā in motibus, qui spheræ naturā insequuntur, conuenientiā habent. quas ob-
 causas inducta trepidatio per se nulli inesse orbi potest, per accidens autē in aliqui-
 bus inueniri non solū impossibile nō est, sed & necessariū esse videt, vt ostēdemus.

*Si Aplane per trepidationem mouetur, quo pacto primi dixere, quo
 pacto esse possit. Cap. 13.*

Quoniam autem de Aplane nihil certi hætenus compertum est, vtrum semper
 directa feratur, an & quandoq; retrograda per paruos circulos, nec nos quicq;
 affirmare quidem ea de re possumus, nec debemus. Verūtamen quicquid detur,
 quicquid ponatur, siue per trepidationē Aplane agatur, vt primi dixere, siue vt po-
 stiores voluere, siue nō agatur per trepidationē, sed semper directa incedat, viam
 quidē nos facultatemq; pollicemur demonstrandi vnum quodq;, quō fiat: quod qui-
 dem præstare ij non possunt, qui hætenus de Aplane scripsere. si enim forte fortu-
 na directæ semper ferūtur stellæ, (vt par est existimare) illis nulla via relicta est de-
 monstrandi, quō eueniat. Sed iam ad oīa ea, quæ ponuntur, ostēdenda accingamur **B**
 incipientes ab ijs, q̄ primi scripsere: ostendamusq;, si ponatur Aplane per trepida-
 tionē, & per paruos circulos in idē redeuntēs moueri, quo pacto fieri possit. memi-
 nisse autē oportet eorū, quæ à principio dicta sunt de Circitore orbe, hoc est de eo,
 qui circūductus in latitudinē, motu proprio successiue in opposita omnia mouebat.
 itē & illud in memoriā est reuocandum, quod dicebamus, si alicui Circitori alius
 orbis contraferatur in latitudinem, hunc quidem cōtrauectum motu trepidationis
 agitari: quæ quoniam supra demonstrata sunt, nunc non aliter repetentur à nobis.

Ergo supra Aplanen non vnum, vt primi dixere, sed tres orbēs poni necesse est,
 Primum mobile, Circunducentem, & Circitorē, sub quibus statuatur Aplane, quæ
 per se Circitori contraferatur in latitudine super polis Circunducētis orbis. à Pri-
 mo igitur mobili motum recipiet ab oriente in occidentem omnibus spheris, à
 Circunducēte autē secundo, qui in latitudinem ducit, nihil recipiet, qm̄ illi contra-
 fertur æqualiter: similiter nec à Circitore, quatenus & ipse in latitudinem circūdu-
 citur: at vero ab eodem, quatenus motu proprio successiue mouet in oīa opposita,
 motu quidem trepidationis agetur. qm̄ enim Circitor in latitudinem per colurum
 superiorē circumfertur, palam est, q̄ proprio motu æquinoclia puncta maxime re-
 spicit, vt polos circūductionis: atq; ita in opposita omnia agit, vt paruos describāt
 circulos latioribus semper oppositis. quorum semidiameter gra. 4. m̄. 18. erit, si po-
 natur Circitor nō plus posse mouere in vna quarta circūductionis. si igitur circū-
 ductionis medietas fiat: in annis noningentis, eueniet quidem, quod quidam ē pri-

A mis dicebant, ut annis 900. directæ, 900. retrogradæ stellæ ferantur. si uero circumductionis medietas fiat in annis tribus millibus & quingentis, eueniet, quod alij è primis tradidere, compleri paruos circulos annis 7000. & dimidio tēporis directas, dimidio retrogradas stellas agi. si igit̃ mouetur Aplane per paruos circulos, qui perfecti sint, & in idem redeant, uti primi dixere, ita fieri & non aliter censendum est.

Si Aplane mouetur per trepidationem per helices factam, uti posteriores dixere, quo pacto fiat. Cap. 14.

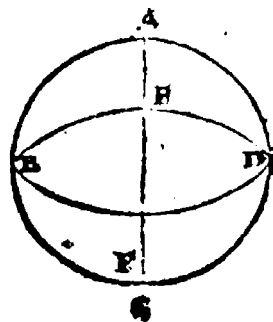
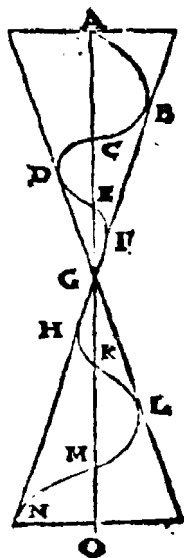
SI uero Aplane per trepidationem quidem mouetur, sed eo modo quo posteriores scripsere, per helices & paruos circulos non in idem redeunt, necessarius erit nobis alius orbis præter prædictos: non enim in tribus, sed in quatuor monstrari potest, quō fiat. nihilo autem mutato ordine prædictorum trium, loco Aplanes, alius orbis Circitori supponatur, qui (sicuti prius de Aplane dicebatur) ipsi Circitori contraferatur in latitudinem: sub eo loco quarto ponatur Aplane, quæ per se moueatur in longitudinem per Zodiacum, singulis 200. annis gr. 1. m̄. 28. pficiens, totam autem reuolutionem annis 49000. superadditus igitur tertius orbis contrauectus mouebitur quidem a Circitore motu trepidationis perfecto, sicuti prius & Aplane dicebatur. Aplane uero orbis quartus, & ipsa quidem per trepidationem agetur, sed non perfecte, neque enim parui circuli eius in idem redibunt, sed helices magis describent progressu anticipantes, regressu uero deficientes: quod euenit propter proprium Aplanes motum, qui per se continenter in lōgitudinem fit versus orientem, ac helices ipsas producit. Ceterum à Circitore, mediante tertio, ante, retro, dextra, & sinistra agitur per paruos circulos circa æquinoctia. oportet autem **B** Circitoris motum proprium velociorem esse, q̄ proprium Aplanes, sic enim retro ducere illam potest. Accidit autem modo tardius, modo uelocius agi Aplanen, qm̄ Circitor modo in idem cum ea, modo in ppositum mouet: in duabus enim quartis circumductionis in idem cum ipsa fertur, in duabus in oppositum. igitur in idē cum vertitur, citat quidem ac uelociorem illam reddit: quum uero in oppositū, tardat, atque etiam mox retroducit, quoniam uelocior est. Si igitur per trepidationem mouetur Aplane, ut posteriores existimant, ita fieri rationabiliter putandum est.

Si semper directæ est Aplane, quomodo fiat. Cap. 15.

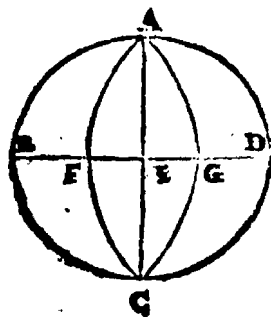
AT uero, si non per paruos circulos Aplane agitur, nec unquam retrograda sit, sed semper directæ incedit, & hoc quoq; iam demonstrandum est, quomodo fiat: quod facere illi quidem non possunt, qui solam trepidationem nouere. Dupliciter autem directæ esse Aplane potest, uno modo sectionum pūctis seu æquinoctijs simul mutatis, aut in septentrionē, aut in meridiem, alio modo ijs nunquam mutatis, sed ecliptica Aplanes semper sub ecliptica primi orbis fixa manente. plurimum autem refert utro modo fiat: si enim mutantur sectiones, dupliciter mensurare Aplanes motum oportebit, & per longitudinem secundum rem, & per longitudinem secundum apparentiam: si uero non mutantur sectiones, uno tantum modo moueri, & mensurari stellas in longitudine opuserit. quid autem in re sit, non satis exploratum habetur, sicut nec utrum directæ semper ferantur stelle: utrunq; tamē quō fieri possit, declarandum est: primum autem si sectionum pūcta mutantur. Ergo quæ de Circitore orbe superius dicta sunt, & hic quoque præsupponantur. quatuor quoq; orbis illos & ad hæc demonstranda recipimus, qui & modo recepti

Fracastorij. C sunt,

sunt, quorum neq; ordo, neque numerus est immutandus, vna tantum differentia C in ipsis adiecta, q̄ supra Circitor ponebatur velocior Aplanes motu, hic autem nō velocior ponendus est, sed tardior solum: sic enim non retroducere Aplanen poterit, sed tardare solum. vnde fit, vt stellæ, quę priore in casu helices illas & circulos non in idē redeuntē describēbant, hic nō helices, sed flexus quosdam, & sinus more anguis designent, quales sunt a b c, & c d e, & e f g, & reliqui. sit ecliptica a g o, Tropicus g, æquinoctia a & o: Circitor autem moueat per quartam suæ circūductionis austrālē inferiorem: mouebit ergo Aplanen circa æquinoctia, quę maxime respicit motu proprio, & in longum, & in latus: in longum quidem in orientem, & in idem cum Aplane, in latus vero versus septentrionem: a igitur motu veloci describet flexum a b. Rursus agatur Circitor per aliam quartam, quæ est inferior septentrionalis. in longum quidem mouebit, & nunc in orientem in idem cum Aplane, in latus vero versus meridiem: quare b motu adhuc veloci describet flexum b c. Porrò Circitor obeat aliam quartam, quæ est Septentrionalis superior, in latus quidem versus meridiem pellet, in longum vero, quantum ex se est, in oppositum ipsi Aplane: & si velocior illa foret, etiam retroduceret: at vero qm̄ tardior illa est, non retroducit quidem, sed tamen tardat, motu cōtinenter in orientē factō: quare c describet motu tardo flexū c d. Postremo Circitore actō per vltimā quartā, quæ est meridionalis superior, & quidē in latus duceť septentrionē versus, in longū vero in orientē quidem, sed motū tardo, ac fiet flexus d e, peracta vna reuolutione Circitoris: atq; ita & alij deinceps fient. Flexus autē, & sinus, qui describuntur à stellis, latiores quidem sunt, quo æqui- D noctijs sunt proximiores, angustiores vero, quo Tropico propinqui magis: cuius causa est, q̄ Circitor per motū propriū æquinoctia maxime respicit, atque illic maximam latitudinem operat̄: medius. n. circulus Aplanes, qui modo in b, modo in d, in pūcto medio, vbi Tropicus est, in conum desinit. Hoc igitur pacto mota Aplane manifestum est motū eius modo tardiorē, modo velociorē reddi, uelociorem quidem, quam Circitor in idē cum ea fertur, tardiorē vero, quū in oppositū: in vna igitur medietate circūductionis suę Circitor uelocem illā facit, in alia tardā. Atq; in citante medietate primū fit motus velox, augens cōtinenter uelocitatē, vsquequo subalternus fiat Circitor cum Aplane, quod fit in prima quarta. mox fit motus velox, minuens cōtinenter uelocitatē in alia quarta, in fine cuius Circitor solum in latus mouet ad rectos angulos. Mox fit oppositio ī alia medietate: & in prima quarta fit motus tardus, augens continenter tarditatem, usquequo iterum subalternus cum Aplane Circitor fiat. ab inde vero fit motus tardus, minuens tarditatem in alia quarta, vsque ad finem eius, vbi rursus Circitor solum in latus mouet. sunt igitur in toto hoc motu puncta quatuor ē regione opposita, vnum maximæ uelocitatis, aliud maximæ tarditatis, & duo neutra. Ecliptica a c, circūductio Circitoris b e d f, maxima uelocitas, ubi e, maxima tarditas ubi f, puncta neutra b d. si igitur directę semper feruntur stellę, mutantur autem sectiones, & æquinoctia, hoc certe pacto fieri putandum est.

A At uero si non mutantur sectiones, ne latitudo circa æquinoctia, sed per Eclipticam quasi fixam Aplane solum in longitudinem fertur, necessarium quidem est nobis, prædictis quatuor orbibus duos alios addere supra Aplanen, si eius inæqualitatē monstrare uolumus. Ergo nihil mutato prædicto ordine Circuudentis, Circitoris, & Contrauecti, sub Contrauecto hoc ponimus alium orbem, qui ab ipso Contrauecto circumferatur in latitudinem, sed ita, ut quantum Circitor circumducitur in unam partem, tantum hic nouus orbis in oppositam à Contrauecto trahatur: propter quod placet & orbem hunc Anticircitorem uocare. His ita ordinatis contingit quidem proprios motus Circitoris Anticircitorisq; in latitudine semper contra-poni, in longitudine uero conuenire semper, & modo utrunq; ab oriēte in occidentem mouere, modo econtra utrunq; ab occidente in orientem pellere. æquales igitur & pares si uelocitate per se ponantur, fiet quidem ut Aplane in latus neq; in hanc, neq; in illam mutari partē possit, contranitentibus inuicem illis duobus æquipotentibus: in lōgitudine uero modo ab utroq; simul citabit, modo ab utroq; retardabitur simul. sit ecliptica a e c. Circitor & Anticircitor cum ea subalterni, & uterq; moueat uersus a: deinde Circitor in f circumducatur, Anticircitor in g: circulus Circitoris sit a f c, Anticircitoris uero a g c. palam quod alter alteri apponetur, ne aut in hanc, aut in illam agatur partem. similiter & si Circitor in b ducatur, anticircitor in d.

B Verum sub hoc, quem Anticircitorem uocauimus, oportet & suum contrauectum in latitudine, collocare: alioqui & Aplane cum ipso circumduci poterit in latitudinem. sub his omnibus si ipsa constituatur per se motum habens in longitudinē per eclipticam, fiet quidem, ut sectionibus nihil mutatis ipsa modo citetur à Circitoribus, modo tardetur: citetur quidem quum in idem uterque Circitor & anticircitor mouent, tardetur uero, quum uterq; in oppositum contraferuntur.

Quærat autem fortasse aliquis è prædictis modis omnibus, quis rationabilior existimandus sit, quo Aplanen moueri putemus. Ad quos dicimus (quantum quidem nobis uidetur) rationabilius esse nunquā retrogradas agi stellas Aplanes existimare: quare nec moueri per trepidationem, nec eo modo, quo primi tradidere, nec quo posteriores. quoniam à Metonis & Eudoxi temporibus usque ad Hipparchum, & Ptolemæum, & ab his usque ad Albatenium, & Alphonsum, ac demum usque ad hæc tempora nemo est, qui non directam semper sydera uiderit atque audierit. quare uerisimilius existimandum est directam semper Aplanen ferri: directam autem non per flexus, & sinus illos, qui dicti sunt, sed nulla mutatione circa sectiones facta subalternam semper eclipticæ primi orbis procedere: cui rei satis ea consonant, quæ Ptolemæus scribit, quum inuestigat, an latitudo inerrantium stellarum ab ecliptica Solis mutetur: quod enim non mutetur, inter alia & hoc signum ponit, quod stellæ ad æquinoctialem comparatæ ita progrediuntur, ut processus eclipticæ distinguetur ad æquinoctialem: in tanta enim & tanta amotione ab æquinoctijs eā proportionem seruare scribit ad æquinoctialem, quam & ipsa ecliptica in eadem amotione reddit. uidetur ostendere hoc non mutari sectiones Aplanes in latitudine, nec fieri aut ullos paruos circulos, aut ullos flexus, vel sinus: si enim fierent, utique proportionem eclipticæ ad æquinoctialem non seruarent Aplanæ stellæ.

SVpposito igitur hoc pacto moueri Aplanen, donec probabiliora sese offerāt, reliquum esse videtur & illud demum ostendere, quantus sit eius motus, & quantum ipsa recipiat à Circitore, quantumq; amittat: & qualis sit Circitoris ipsius motus: & quomodo obseruata de tempore in tempus corresponsdeant ijs quę dicemus.

In primis autem dicamus, quę obseruata sunt, si non omnia, at saltem præcipua, & fide digna, & ad nostrum hoc institutum pertinentia. Primū igitur illud certum esse debet per id tempus, quod inter Hipparchum & Ptolemæum interfuit, stellas Aplanes motas fuisse tardo motu ita, vt non plus peregerint in annis centū, quàm gr. 1. vt recte Ptolemæus animaduertit: neq; enim deceptos in obseruationibus tantos Astronomos audendum est dicere. Deinde & illud etiamnum clarum est à Ptolemæo ad Albatenium vsq; auctum fuisse earum stellarum motum: quod Albatenij obseruationes superius assignatę demonstrant. mox vero ab Albatenij temporibus vsq; ad nostra motum quidem velocem fuisse dicimus, sed continenter minuentem velocitatem: quod paulo post apparebit ex obseruatis. Existimamus igitur propriū motum Aplanes per se talem esse, vt gr. 1. in annis 100. perficiat, verum à Circitore modo velociorem, modo tardiorem reddi: in eo aut tempore, quod fuit ab Hipparcho ad Ptolemæum, versatam fuisse Aplanen circa medium motum ac proprium: à Ptolemæo autem ad Albatenium motum dicimus factum fuisse velocem augentē: ab Albatenio vero motum fuisse velocem minuētem, in quo & nunc summus: mox fiet motus tardus augens primo tarditatem, ac deinde tardus minuens tarditatem. Videtur igitur mihi tum forte medius, ac proprius in Aplane motus fuisse, quum filius Dei CHRISTVS in lucem venit, ante quē Hipparchus fuit annis circiter 142. Ptolemæus vero post, annis fere 143. quantum enim deficiebat motus à medio, Hipparchi tempore, tantum excedebat Ptolemæi tempestate. quam ob causam mensurans ille motum, redactis defectu & excessu ad medium, vidit in annis 100. ab Aplane confici gr. 1. si igitur à CHRISTI Natali medium motum Aplanes auspiciemur, certum erit motum velocem augentē, qui ab inde subsecutus est, durasse per noningentos annos ad Albatenium vsq;, & non vltra: quę enim vsq; ad ipsum motus factus fuerit velox obseruationes eius demonstrant: quę vero & ab eo mox ceperit velocitas minui, ex sequentibus apparebit. à CHRISTO autem ad ipsum anni fuere. 900. à CHRISTO enim ad Ptolemæum anni fluxere 143. à Ptolemæo autem ad Albateniū anni 755. quare 900. à CHRISTO ad Albatenium. ex quo cōiicimus inæqualitatem Aplanes procedere de 900. in 900. annos, totam autem reuolutionem confici annorum tribus millibus sexcentis: ita vt in primis 900. annis fiat motus uelox augēs, in alijs 900. motus uelox minuens, in alijs vero 900. motus tardus augēs, ac postremo in vltimis 900: fiat motus tardus minuens. inter velocem autem & tardum motum est medius, qui & Aplane proprius est: inæqualitas autem datur à Circitore, qui modo citat, modo tardat (vt dictū est.) In Natali ergo Domini mouebat Circitor à puncto neutro, hoc est eo puncto, qui est inter quartā iuuantem & contrariam, in quo solū in latus mouet: quare & Aplane motu proprio agebatur, quo gr. 1. peragit in annis 100. mox per primā quartam iuuantem, quę est meridionalis inferior, cepit Circitor citare Aplanen, ac supra medium motum dare velocem augentem vsq; ad Albatenium per annos 900. in fine cuius quartę subalterno existēte Circitore cum Aplane in medietate iuuante velocissimus ac summus motus fit. mox per secundam quartam

A quartam iuuantem, quæ est inferior septentrionalis, factus fuit motus uelox quidẽ, sed minuens continenter, in quo & nunc sumus, erimusque per annos adhuc 265. à quo rursus medius motus redibit.

Quatum vero addat Circitor supra mediũ motum in vna quarta Circunductio- nis annorũ 900. possumus rationabiliter ex obseruatis excipere. à Ptolemæo enim ad Albateniũ cõstat motas fuisse stellas gr. 11. m̄. 30. (vt supra diximus) à Christo aut ad Ptolemæum peregerũt gr. 1. m̄. fere 30. qui ad summũ sunt gr. 13. peracti in annis 900. si igitur per se Aplane gr. 1. perficit in annis 100. certũ erit in his 900. an- nis stellas per se & motu proprio gr. 9. cõfecisse ex illis 13. Relinquitur ergo gr. 4. additos à Circitore fuisse in vna quarta annorum 900. quare & tm̄ per seipsum Cir- citore mouere in quarta vna. q̄ si gr. illi superadditi à Circitore diuidantur per an- nos 900. ita vt motus supra mediũ cõtinenter à nõgradu augeatur vsq; ad gr. 4. vide- bimus in primo centenariõ addi m̄. 5. sec. 20. in secundo mi. 10. sec. 40. in tertio mi. 16. in quarto mi. 21. sec. 20. in quinto mi. 26. sec. 40. in sexto mi. 32. in septimo mi. 37. sec. 20. in octauo mi. 42. sec. 40. in nono mi. 48. quæ oĩa mi. & sec. simul si cõ- ponamus, resultabũt gr. 4. qui additi gr. 9. medij motus cõ-

ficiẽt gr. 13. quos stellæ à Christo ad Albateniũ peregere. videns aut Albatenius à Ptolemæi temporib. vsque ad sua stellas perfecisse gr. 11. mi. 30. dixit nõ in annis 100. gr. 1. **ab** Aplane peragi, sed i annis circiter 66. sic. n. cõperiebat diuisis illis gr. 11. mi. 30. per annos 755. Nec Ptolemæus igitur, nec Albatenius in obseruationib. decepti sunt, sed in eo magis vterq; q̄ id perpetuũ putarunt, quod in parte **B** & certo tempore viderant: atqui non ita futurum erat, nã nec quale suo tempore Ptolemæus inuenit, annis sequenti bus tale fuit, nec quale Albatenius, quum inæqualitas mo- tus Aplanes nondum manifesta illis foret.

gr.	m̄.	sec.
0	5	20
	10	40
	16	
	21	20
	26	40
	32	
	37	20
	42	40
	48	
4	0	0

Post Albatenium aut motus secutus est uelox minuens Circitore à secunda quar- ta iuuantium præbente motum. in primo igitur cẽtenario post ipsum addita stellis fuere mi. 48. in secundo mi. 42. sec. 40. in tertio mi. 37. sec. 20. in quarto mi. 32. in quinto mi. 26. sec. 40. in sexto mi. 21. sec. 20. in septimo addentur mi. 16. in octauo mi. 10. sec. 40. in nono mi. 5. sec. 20. Huic aut rationi & eaquoq; respondent, quæ successiuis temporibus sunt obseruata post Albatenium. Alphonsus. n. Rex, qui an- no à Christo. 1251. stellas digessit, post Albateniũ annis circiter. 350. annotauit in- ter alias Spicã stellã in libra gr. 13. mi. 50. quæ ab Albatenio reperta fuerat in gr. 8. peregit igitur spica in annis 350. gr. 5. mi. 54. ac tãtundẽ quoq; peregisse per assignatã rationem debere videtur:

nã in primo huius quartæ post Albatenium centenariõ diximus addi motui mediom. 48. in secundo mi. 42. sec. 40. in tertio mi. 32. sec. 20. in sequẽtib. 50. annis mi. fe- rẽ 16. quæ oĩa simul cõstant gr. 2. mi. 19. quib. si addas me- diũ motũ, qui sunt gr. 3. mi. 30. fiẽt oĩno gr. 5. mi. 49. qua- re ratio hæc obseruatis recte respondet. Post Alphõsum quoq; oĩa prædictę rõni congruũt: accepimus. n. Abra- nium Zacutũ, qui perpetuas ephemeridas condidit, can-

gr.	m̄.	sec.
	48	
	42	40
	32	20
	16	
1	19	0
3	30	
5	49	0

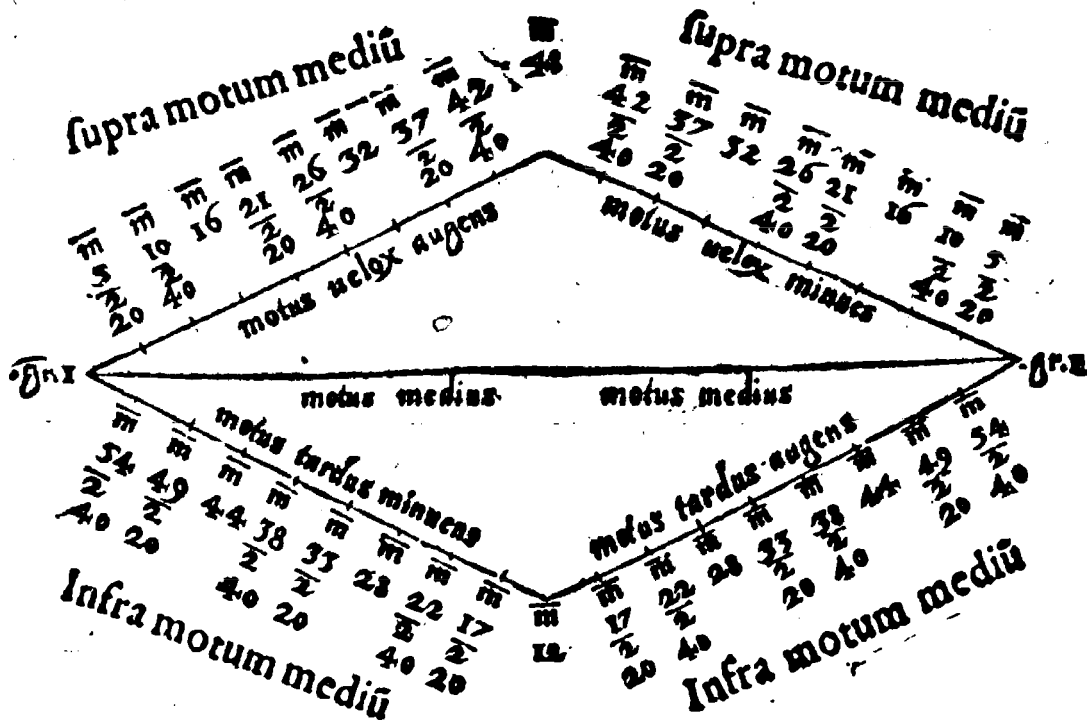
Fracastorij.

C 3 dem

dem Spicā cōperisse annis post Alphōsum 216. in libra gr. 17. mi. fere. 10. quam & C. nos annis post Zacutū 69. inuenimus in libra gr. 17. mi. fere 47. ab Alphōso aut ad hoc tēpus fluxere anni 280. in quib. Spica à gr. 13. mi. 50. repertis ab Alphōso progressa est ad gr. 17. mi. fere 47. qui sunt gr. 3. mi. 57. ac tantundē quoq; è nostra ratione peractum fuisse oportet, siquidē eo in tpe annorum 280. motus medij facti sunt gr. 2. mi. 48. additi uero à Circitore fuere primū in 50. cōtinuis mi. fere 13. in sequēti cētenario, qui est quintus huius quartæ, addita fuere m̄. 26. in alio centenatio, qui est sextus, addita sunt mi. 21. sec. 20. in reliquis annis 30. m̄. circiter 8. quæ omnia in summa sunt gr. 3. m̄. 57. quæ peracta fuere in annis 280. ex quibus patet & obseruata conuenire rationi huic, & motū post Albatenium procedere minuendo velocitatem, & annis nostris tendere uersus tardum: nunc enim debent stellæ in annis 100.

gr.	m̄	sec.
2	48	
	13	
	16	46
	21	20
	8	
<hr/>		
3	57	0

peragere gr. 1. m̄. circiter 16. Placuit autem totam inæqualitatis Aplanæ reuolutionem per hâc subscriptionē designare, quā diuisimus in quartas quatuor, quamlibet autem quartam in annos 900. annotantes quid in vnoquoq; centenatio addatur supra medium motum, & quid mox ab eo dematur. In prima igitur quarta est motus uelox augēs, qui supra medium motum addit singulo centenatio mi. & sec. descripta. in secūda quarta est motus uelox minuens uelocitatem, addens & ipse supra

medium in quolibet centenatio mi. & sec. descripta. in tertia uero est motus tardus infra medium motum, & in primo centenatio demuntur mi. 5. sec. 20. quare Aplanæ in eo centenatio non plus peragit quàm m̄. 54. sec. 40. & ita deinceps de alijs. in vltima aut quarta est motus tardus minuens tarditatem: tota igitur reuolutio huius inæqualitatis annis tribus millibus & sexcentis expletur.

A De ordine orbium seruientium Aplanæ. Cap. 17.

DEijs autem orbibus, qui quodammodo famulantur Aplanæ, quæ nōdum omnia dicta sunt, dignum erit postremo exponere, quo pacto sese habeant oēs, & quanto tempore quisque circumferatur. Omnium aut (vt diximus) primus & supremus est ille, quem *Antij* primum mobile vocat, qui tāta celeritate conuertit, vt horis 24. ab ortu per occasum ad idem rediēs circumferat, reliquos omnes, qui intra continent, secum uehēs. est autē motus eius per equinoctialē circulum simplicissimus, immutabilis, & æternus, nisi quum eius cōditor aliter forte uolet. Sub eo est, quem *Circunducentē* appellauimus, q̄ per colurum superiorē à septentrione in meridiē annis tribus millibus & sexcentis in latitudinē circumagit, & ipse secum uehēs oēs, qui subsunt orbis, nisi quātum aliqui cōtrauecti impediāt. quū autē hic à primo uehitur in longitudinē, palā q̄ mediij circuli utriusque sese inuicē ad rectos angulos secant. igit quum duplici agat motu, altero in latitudinē p se, altero in longitudinem per accidens, tardissimus autē sit, qui in latus est, velocissimus qui in longū, sit quidem, vt quæ puncta raptu velocissima sint, p se sint tardissima, q̄ vero per se velocissima, raptu tardissima fiāt: alterius. n. poli in medio circulo alterius sunt: tardissimi autē semp poli sunt, velocissimus medijs circulus. quo tandē fieri necesse est, ut tardissimus quisque punctus velocissimus olim fiat, & velocissimus quisque, tardissimus. Tertius aut orbis est, quē diximus *Circitorē*, cuius medijs circulus subalternus est inferiori coluro equinoctiorum, ceterū in latitudinem circumducit à p̄dicto annis 3600. p se vero in opposita oīa mouens, ac gr. 4. peragēs in una quarta circūductio nis. agit autē hic trib. motib. q̄ sese oēs ad rectos angulos inuicē secāt, & in eo expleti sunt tres illi principalissimi motus, q̄ in natura spherarū per se esse possunt. omnis quoque uelocissimus in eo punctus, tardissimus olim fiet, & tardissimus quisque uelocissimus, ita prouidentib. *Dijs*, vt virtutes celorū oēs vndiq; & ad partē oēm impartiantur. quartus orbis est *Cōtrauectus Circitori*, & *Circunducenti* in latitudinem, qui p Colurū superiorē duplo uelocior *Circunducente* à meridiē fertur in septentrionē: sub quo est quintus *Anticircitor* appellatus, qui à p̄dicto in latitudinē circumducit in ppositā semp *Circitori* partē ac proportionalē: vnde sit, vt proprio motu semper opponat *Circitori* in latitudine, in lōgitudine vero semp cōueniat, & in idē pellat. ergo hic si in latitudinē duci debet tm̄ in vnā partem, quantum *Circitor* in aliā, oportet contrauectum quartum duplo uelociorē esse *Circunducente* secūdo, & *Circitore*, quatenus in latitudinē agit etiā ipse: verum motibus proprijs æquales sunt *Circitor* & *Anticircitor* iste. sub *Anticircitore* oportet & suum *Contrauectū* statui illi æqualē, aut insensibiliter cedentē, alioqui continget & *Aplanen* simul in latitudinē circumduci, qđ quidē nō apparet: aut, si forte cōtingit, insensibiliter quidem accidit, & post lōga secula. Postremo sub his omnib. est *Aplane* orbis tot luminib. clarus, & lacteo distinctus circulo, q̄ per se gr. 1. in annis 100. obit, totā autē reuolutionē annorum millibus triginta sex, modo tardior, modo uelocior: medijs autem circulus eius per eclipticā *Solis* protendit, quem sitū per se, & per naturā habere nō est censendū: quū (vt supra diximus) qui in natura spherarū per se sunt motus, omnes sese secant ad rectos angulos. quapropter credendum est *Aplanen* circulum nō eodē in situ manere semper, sed & ipsum in latitudinē duci aut à *Cōtrauecto* ultimo, qui nō omnino æqualis sit *Anticircitori*, aut à *Circunducente* primo, q̄

Cōtrauectū quartū orbē superet pauxillo aliquo: unde nec circūductio *Aplanen* in

C 4 latitudinem

latitudinem deprehendi, nisi post longa annorum curricula potest. Inæqualitatis autem Aplane reuolutio annis 3600. expletur, ut dictum est. Ac de Aplane hæc quæ circa ipsam apparent, & quibus de causis fiant, probabiliter dictum sit.

DE SATVRNO

De ijs, quæ circa Saturnum apparent. Cap. 18.

SUNC ad eos orbis descendamus, in quibus uocati planetæ in circulis eorū medijs circumferuntur, soli ipsi spectabiles & insignes in sphaeris suis. Ordinem autem à Saturno, qui ab Aplane statim sequitur, præmittentes in primis, quæcunq; circa ipsum apparent. Quod igitur & ipse diebus singulis ab ortu in occasum uertatur à primo mobili, tum & quod proprium ipse motum habeat huic obliquum atque oppositum, dictum est in uniuersum prius, nunc propria magis recensemus. uidetur igitur proprium ille motum annis ferè 30. expleri, tardissime quidem omnium aliorum: quæ causa facit, ut citissime omnium in occasum ducatur, quod quæ minimum primo transferatur. Aequinoctialem autem non secant eisdem in punctis, in quibus Aplane & Sol, sed in alijs: quare neque subalternus cum ecliptica fertur, sed & illam quoque secant. sectiones eclipticæ (nam illæ maxime considerantur in planetis) altera in cancro tradit, altera in capricorno, variabiles singulis ceterum annis gr. 1.

Sunt præterea in eius motu inæqualitates non pauca, tum in longitudine, tum in latitudine: atque in primis illa, quæ & in Aplane dicta est, quod in una medietate circuitiois suæ tardior, in alia uelocior spectat. quippe in ea medietate, quæ est à uirgine ad pisces per sagittarium, aliquanto tardior incedit: in caetero, quæ à piscibus est ad Virginem per Geminos, uelocior properat: punctus autem maxime tarditatis nunc in Sagittario traditur gr. 13. maximæ uero uelocitatis in geminis, uariabiles quidem & ipsi, uti & sectiones.

Præter hanc autem inæqualitatem est & alia etiã, cuius periodus annis penè singulis paulo plus iteratur, non magis quidem in una medietate quam in alia, sed successiue in omni parte. est autem hæc, quod planeta modo directus & uelox, modo tardus tum, modo stans, modo etiã retrogradus spectari solet: per quam inæqualitatem certa periodo atque ordine cõtinenter pergit. reuolutiones autem huius inæqualitatis 57. obseruant in annis 59. die 1. horis ferè 18. fieri, quas si inter se cõpares, id etiã mirum habent, quod una non est æqualis alteri nec tota, nec earum partes, nam nec uelocitates æquales sunt, nec status, nec retrogradationes.

Illud porro in hac inæqualitate magnopere admirandum est, quod tum uelocissimus directissimusque planeta cernitur, quum Soli cõiunctus est, tardissimus uero, & maxime retrogradus, quum oppositus è regione sit Soli. atque hæc quidem in longitudine apparèt.

At uero & in latitudine sua quoque inæqualitas inuenitur, nam planeta, ubi a sectionibus eclipticæ digressus est, in eo quidem spatio, quod est à sectione ad punctum medium, & a puncto medio ad aliam sectionem, diuersimode quidem, & ualde inæqualiter ad eclipticam sese habet: nam modo ad ipsam accedit, non quidem, ut tangat, modo

Medius motus circuitiois.
Gr. m. sec. ter. quar. qn. sex.

0	0	5	1	23	48	42	hor.
0	2	0	33	34	28	51	dies
1	0	16	41	44	25	30	mês.

Circuitio tota

Annis 29. Diebus 162. hor. 12.

Medius motus inæqualitatis.
gr. m. sec. ter. quar. quin. sex.

0	2	22	49	19	14	19	horæ.
0	57	15	27	23	27	20	dies.
18	33	51	50	51	50	0	mês.

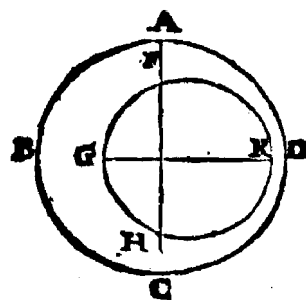
Tota reuolutio inæqualitatis
Diebus 378. hora 1. mi. 30.

Ado ab ea recedit: accedit autem directus, & velox, ac Soli coniunctus: recedit vero tardus, retrogradus, & Soli oppositus. quem motum si recte consideremus, videbimus per helices quasdam fieri progressu quidem anticipantes, regressu vero deficientes, minima item prope sectiones, maximas circa punctum medium, ut si ecliptica sit ad c, medius circulus Saturni a b c, prima helix erit a f g h, minima omnium, quæ à sectione vsq; ad punctum medium sunt: secunda erit h K l m n, maior quidem priore, reliquis vero minor, & ita de alijs. per has igitur actus planeta, ad Eclipticam quidem accedit directus, & velox: ac velocissimus in e, & K, & o, ac Soli coniunctus: recedit autem tardus, & retrogradus: maxime autem retrogradus, & Soli oppositus in g, & m, & q.

De causis apparentium secundum alios . Cap. 19.

Astronomi igitur suppositis ijs, quæ supra secundum eorum placita declarauimus, prædicta omnia demonstrant partim quidem per Eccentricum, partim per Epicyclum: quod n. in vna medietate tardior, in alia uelocior planeta feratur, Eccentrico ascribunt: faciunt n. orbem, in quo stella ipsa defertur, Eccentricum, quare in ea medietate, in qua est absis, tardio rem planetam incidere, in qua vero Antabsis, uelociorem agi. in hac n. arcus, per quem transit minor est, in illa maior. si n. totus zodiacus diuidatur in duas medietates in a d c, & c b a, Eccentricus autem sit f g h K, manifestum est, quod planeta transiurus medietatem zodiaci a d c, transibit quidem per arcum f K h: transiurus autem alteram zodiaci medietatem c b a, transibit

B per arcum h g f: at multo maior est f K h, in qua est absis, quam h g f, in qua est Antabsis: plus igitur moræ trahet in medietate in qua est absis, quam in alia. secundam autem inæqualitatem directionis status retrogradationis epicyclo donant. qui in medio circulo Eccentrici reuolutus ac planetam infixum gerens superna parte uersus ortum, inferna uersus occasum vertitur. quo fieri dicunt ut planeta delatus ab Epicyclo modo in idem cum eccentrico, modo in oppositum agatur. in idem quidem quum superna in parte est, in oppositum quum in inferna. quare & uelocem planetam fieri quum in idem cum Eccentrico fertur, tardum uero statem & retrogradum reddi, quum in oppositum retrahitur. retro n. ab Epicyclo ducitur, qui Eccentrico uelocior est. Circa Absidem uero tardiora fieri omnia, circa antabsidem uelociora. unde accidit reuolutiones huius inæqualitatis non æquales esse inter se. Plurimum n. interest in qua medietate fiant, in uelociori ne an tardiori. ea uero proportionem ad solem planetam moueri, ut tum sit in summo Epicyclo quum coniunctus est soli, in imo uero quum oppositus, quare hic maxime retrogradum, illic maxime directum esse.

Eam uero inæqualitatem quæ in latitudine apparet, Epicyclo rursus ascribunt, cui duos motus dant, præter eum quo uehitur ab eccentrico. alterum in longitudinem, alterum in latitudinem. signato enim medio circulo Epicycli, item centro eius, centrum dicunt semper per eccentrici circulum ferri. medium autem circulum epicycli non semper per eccentrici circulum subalternum uerti, sed diuersimode agi. siquidem centro Epicycli in sectione existente, medius circulus eius semper eclipticæ subalternus est, & quasi supinus. uerum ubi centrum à sectione digredi incipit,

pit,

pit, non amplius supinus, & eclipticæ subalternus fertur medius circulus epicycli, sed inclinatur, summo eius versus eclipticam, imo uersus oppositam partē flectere. quæ inclinatio maior & maior continenter fit, donec centrum perueniat ad punctū medium, in quo maxima ea fit. non tamen ut eclipticam vnquam attingat. ab inde vero resupinari quodāmodo ac sensim erigi incipit medius Epicycli circulus, donec in aliam sectionē perueniat, in qua rursus supinus ac eclipticæ subalternus red datur. sic igitur moto Epicyclo fieri dicuntur ut stella modo ad eclipticam accedat, modo ab ea abscedat. accedat autem directa & uelox, quoniam superna pars quæ inclinatur, & in qua est planeta, ad eclipticam accedit. recedat autem retrograda, quoniam tunc est in una Epicycli parte. Quod igitur ita fiat Astronomi omnes dicunt. quo autem modo fiat, & à quo tot motus Epicyclo dentur, nemo ostendit de qua re posterius inquiremus.

De causis apparentium per nostra principia. Cap. 20.

Tentandum est autem aliter prædictorum causas per nostra principia demonstrare, ac primum quod in vna medietate tardior, in alia velocior planeta agatur, causam ipsi non Eccentrico, sed Circitori orbi damus: habet. n. Saturnus Circitorem suum, quemadmodum & Aplane, Dijs ita disponentibus, ut orbes & in longitudinē & in latitudinem diuersimode moueri possent. quoniam autem omnis Circitor in latitudinem quidem circunducitur, proprio autem motu in opposita omnia mouet, palam quod & hæc omnia circa Saturni Circitorem contingunt. verum in latitudinem circunductio par est circuitioni Saturni, hoc est annis 29. diebus 162. horis 12. fit. proprius autem Circitoris motus tardior Saturni motu est. quoniam autem & modo in idem cum Saturno, modo in oppositum fertur Circitor, inde quidem fit ut modo planetam citet, modo etiam retardet, nunquam autem retroducat, quoniam tardior Saturno est. ea autem circitoris huius ad planetam proportio est, hoc nostro tempore, ut tum subalternus cum eo Circitor sit in medietate contraria, quum planeta in gr. 13. sagittarij peruenit: subalternus uero fiat in medietate iuuante, quum planeta in gr. 13. geminorum perductus est. quare hic est punctus maxime velocitatis, illic maxime tarditatis, quæ puncta alij absidē & antabsidem vocant. ubi. n. est maxima tarditas, illic maximam putant a centro distantiam esse, ubi uero maxima velocitas, illic maximam centro propinquitatem existimant. Nos autem tarditatem & velocitatem non a distantia & propinquitate, sed a circitore dari arbitramur, quum subalternus planetæ fit modo in contraria, modo in iuuante medietate.

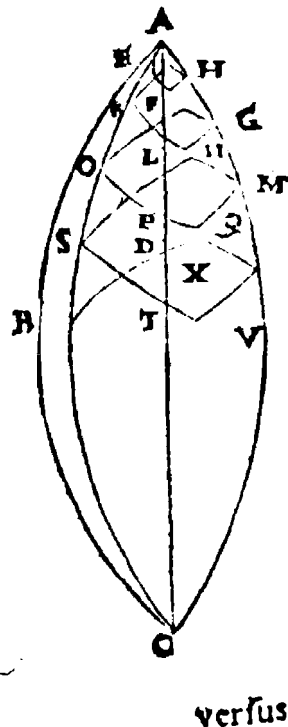
Secundam autem inæqualitatem directionis status & retrogradationis non assignamus Epicyclo, sed alteri Circitori. duos enim Circitores habent planetæ omnes, qui retrogradationem nouere. a quibus prædictæ duæ inæqualitates contingunt communes planetis illis.

Ergo quum prior Circitor in latitudinem circunducatur per puncta media, sectionesque ipsas respiciat uti polos circunductionis, tum secundus hic Circitor per sectiones in latitudinem circumfertur, puncta autem media respicit uti circunductionis polos. quare hic puncta media maxime in opposita per semouet, ille sectiones. est autem secundus hic tum circunductione tum & proprio motu multo velocior Saturno. siquidem dieb. 378. hora. 1. m. 30. circunducitur in latitudinem. proprio autem motu retroducere Saturnum potest. Quoniam igitur & hic more Circitorum

A torum in vna medietate circunductionis in idem agitur cū planeta, in alia in oppositū, manifestū est, q̄ & ipse modo planetā citat, modo retardat, nec retardat solū, sed successiue mox sistit, mox ēt retroducit. in contraria. n. medietate si Circitor velocior planeta sit primū quidē tardat solū a principio scilicet primę quartę contrarię, quū adhuc parua est oppositio, & anguli maiores, motusq; multū lateralis, parū recti habet. procedente vero motu & crescēte oppositione cōtinenter ad acutiores angulos, peruenitur ad certū punctū, in quo vectio, & planetæ motus æquantur, ac tū planeta sistitur: mox crescente adhuc oppositione, & superante vectioe, reductio planetę fit. quę continue maior & maior fit, donec ad subalternationē sit ventum, in qua & oppositio tota recta est, & maxima reductio. ab inde vero cōminuitur rursus oppositio, ac rursus ad aliū punctū consistentiæ deuenitur, ac postremo ad motū solū tardū. omnia igitur hæc potest in Saturnū facere secundus Circitor, qm̄ illo velocior est. Non sunt autē reuolutiones huius inæqualitatis inter se æquales, neq; totę, neq; earū partes, qm̄ multū refert in qua medietate cōtingāt, an in ea ī qua ratione alterius Circitoris tardior planeta erat, an ī qua uelocior, p̄sertim circa puncta maximę tarditatis & uelocitatis. propter quę inæquales reddūtur reuolutiones secundæ huius inæqualitatis. verum per accidens hoc est: per se enim æquales omnes sunt, & si mensurentur per motū medium Circitoris primi.

Quod autem in coniunctione cum sole velocissimus sit planeta, in oppositione tardissimus, causa est, q̄ hic secundus Circitor tum subalternus est cum planeta in medietate iuuante, quum ille Soli coniunctus est. tum autem subalternus est in medietate contraria, quum soli oppositus est planeta. quo enim tempore sol à coniunctione Saturni ad oppositionē transfertur, eo & Circitor ab vna subalternatione ad aliā sese agit, verū neq; p̄petuū hoc est, ut ī oī cōiūctione velocissimus, in oī oppositione tardissimus sit planeta, nisi p̄ mediū motū primę inæqualitatis mensura fiat.

Eius autē inæqualitatis quę in latitudine apparet, causa est idem secundus Circitor qui per sectiones circunductus puncta media respicit, uti polos circunductionis, ac in opposita maximē mouet. quoniam autem mouet in omnia opposita, palam quod & ante & retro, & dextra & sinistra torquere potest, atque helices facere, quę admodum & in Aplane dictum est, maximas quidem circa puncta media, quoniam illic maxima fit latitudo, quę circa sectiones in conum desinit. vt autē, clariora reddantur omnia, sit eclipctica a b c. circulus Saturni a d c. punctus medius d, sectiones a & c. moueatur autem Circitor a prima quarta iuuatiū q̄ est septētrionalis occidentalis, mouebit quidē & in lōgū & in latus, in longū versus orientē, in latus versus eclipticam & meridiē. si igitur planeta sit ubi a in sectione sese extra moturus, manifestū q̄ pulsus a Circitore in orientē simul & meridiē versus eclipticā, describet portionem helices primę a e motu ueloci ac directo. atque in e velocissimus erit, Circitore subalternō in medietate iuuante in fine primę quartę, cum quo sit & sol coniunctus in e. Rursus uero moueat Circitor per aliam quartam quę est occidentalis meridionalis, in longum quidem pellet orientem versus, in latus

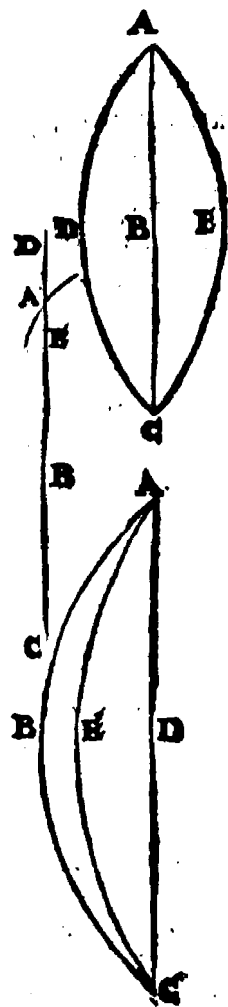

versus

versus septentrionem. planeta igitur ab e describet portionem e f, motu velocissimo
 nuente. deinde vero Circitoremouente a prima quarta contrarium, quæ est meri-
 dionalis orientalis, pelletur quidem planeta in longum primo paululum in orientem
 directus, mox stabit, mox retroagetur occidentem versus, in latus vero versus se-
 ptentrionem. designabit igitur portionem f g, Circitore subalterno in medietate cõ-
 traria, ac planeta maxime ab ecliptica recedente, ac soli opposito: postremo si à quar-
 ta vltima moueat Circitor, quæ est orientalis septentrionalis, agetur planeta in la-
 tus quidem versus eclipticam & meridiem, in longum uero retro primum, mox cir-
 ca finem eius quartæ versus orientem paulisper, motu primum retrogrado, mox tar-
 do solum, quare describet portionem g h. peracta una reuolutione Circitori atq;
 helice a f g h. quæ minima quidem omnium est, quoniam latitudo fit maxima cir-
 ca puncta media, minor vero continenter versus sectiones. vnius. n. circuli si medius
 punctus in oppositas partes pellatur, semper latitudo fit in medio & in ventre ma-
 xima, minima circa extrema. ut si circulus a b c ducatur in opposita circa b, latitudo
 maior erit d b e. versus a autem & c minor continue. pulso igitur Saturni circulo in
 opposita circa medium vbi d, describuntur duo hinc inde circuli a f c. & a u c. in
 quibus latitudo fit maxima in f d u.

Est autem dubitatio quædam circa sectiones, quoniam
 in obseruatis apparet planeta circa sectiones in ecliptica
 non solum in puncto sectionis, sed modo ante, modo post.
 vt si ecliptica sit d b c, sectio vbi a, apparet quidem plane-
 ta non solû ubi a, sed etiam ubi d & ubi e in ecliptica. per
 traditum autem modum non videtur posse in alio puncto
 videri quàm in a ubi sectio. nullus enim alius est punctus
 in Saturni circulo qui eclipticam contingat, nisi sectionis
 punctus. Ad quod dicimus, quum circulus Saturni a d c,
 accedit ad eclipticam a b c. fitque circulus a e c. tunc ille
 adeo propinquus eclipticæ fit iuxta sectiones, ut discerni
 non possit per certum spatium, an planeta sit in ecliptica,
 an extra, quam ob rem in ecliptica esse uideatur. vnde &
 Astronomi subalternum dixerere fieri in sectionib. cum ecli-
 ptica medium circulum epicycli.

Est autem & alia quædam dubitatio tum circa Circito-
 rem primum, tum & circa secundum. videtur enim vter-
 que tantum debere in latitudinem mouere, quâ tum in lon-
 gitudinem mouet. at certe primus Circitor in latitudinem
 aut nihil aut quam minimum mouebat, in longitudinem
 uero multum modo citans modo tardans planetam. secundus
 quoque & si quandam latitudinem facit circa helices, non
 tamen tantum in latus mouet, quantum in longum, si qui-
 dem Ptolemæus scribit latitudinem maximam quæ circa
 puncta media fit non esse maiorem quàm grad. 7. quod
 vero in longum præstat, longe plus est. ad quæ dicimus, in
 vtroque causam esse Anticircitores suos, qui latitudinem
 minuunt, vt iam dicemus.

A *De ordine & numero orbium seruientium Saturno. (Cap. 21.)*

Videntur autem qui ad Saturnum orbem attinent, omnes numero decem. duo enim quum sint Circitores, vnusquisque autem Circitor, qui nō tantum in latius moueat, quantum in longum, quinque orbibus egeat, ut in Aplane monstratum est: fit quidem vt in Saturno ad demonstranda quæ apparent, decem orbibus opus sit. Ordo igitur prioris Circitoris in quinque cōsistit orbibus, Circunducente, Circitore, Contrauecto, Anticircitore & suo Cōtrauecto. quorum primus est Circunducens, qui sub Aplane in latitudinem per se fertur per pūcta media intersectiones. circumfertur autem Saturno par annis. 29. diebus. 162. horis 12. sub eo est prior Circitor, qui eodem tēpore simul in latitudinem ducitur a prædicto. per se autem in opposita omnia mouet Saturno tardior. sub quo est Contrauectus suus, qui super polis Circunducentis contrafertur in latitudinem illo duplo velocior. mouetur autem hic a Circitore trepidationis motu (vt in alijs dictum est.) Ab eo sequitur Anticircitor, qui, vti & in Aplane diximus, in latitudinem quidem semper opponitur Circitori, aut æqualis illi aut quàm minimum cedens, in longitudinem uero semper in idem agitur cum Circitore. ex quo fit vt non tantum in latius moueatur Saturnus quantum in longum. sub quo est vltimus Contrauectus, a quo fit vt reliqui qui infra sunt, non circumferantur in latitudinem.

Ab his sequitur ordo Circitoris secūdi, in quinque orbibus pariter constitutus Circunducente, Circitore, Contrauecto, Anticircitore, & vltimo Contrauecto. quorum primus est Circunducens. qui non per puncta media (vti prior) sed per sectiones circumagitur in latitudinem, ac circuitionem explet diebus 378. hora 1. m. 30. ferè. cuius reuolutiones. 57. fiunt in annis Aegyptijs. 59. die 1. horis circiter 18. sub eo est secundus Circitor, qui eodem tempore circumducitur a prædicto in latitudinem, ceterum proprio motu in opposita omnia mouet multo velocior Saturno. sub quo est Contrauectus suus per trepidationem ab eo agitatus, duplo velocior Circunducente. A quo sequitur Anticircitor alter. qui per se semper opponitur in latitudine Circitori, non autem æqualis illi, sed tamen tantum contranitēs, quātum satis est, ut latitudo in Saturno nō maior fiat q̄ gr. 7. ac demum est vltimus Contrauectus. sub quibus omnibus est Saturni orbis planetam ferens, qui ab occidente in orientem actus circuitionem explet annis. 29. diebus. 162. horis. 12. in vna medietate tardior, in alia velocior. & insuper modo directus & velox, modo consistens, modo & retrogradus per helices (vt diximus) inæquales circumactus, ac de Saturno quidem hætenus dictum sit.

DE IOVE.

Deijs quæ circa Iouem apparent. (Cap. 22.)

VIDENTUR planetæ conuenientias inter se partiti, superiores enim tres Saturnus, Iuppiter, & Mars communia fere omnia habent, & magno pere vnus cum alio consentit. Venus uero cum Mercurio, Sol cum Luna. quapropter quæ de Saturno dicta sunt, eadem quasi repetentur & in Ioue, de quo consequenter agendum est, quoniam a Saturno inter planetas statim sequitur. Ergo quod & Iuppiter ab ortu in occasum feratur diebus singulis a primo mobili, tardius quidem Saturno, cæteris citius, tum & quod proprium ipse motum habeat huic obliquum, declaratum satis est supra. obseruāt autem circuitionem

uitionem suam ipsum obire annis circiter 12. hoc est annis 11. diebus 313. horis 10. Secat autem tum æquinoctialem, tum & eclipticam. sectiones eclipticæ altera nostro

	gr.	m.	sec.	ter.	quar.	quin.	sex.	
tempore in cancro traditur	0	0	12	25	6	6	56	horæ
capricorno. Illud uero mirum fortasse vide-	0	4	19	14	26	46	31	dies
ri hoc in orbe potest, quod quum superiores, ut	2	29	37	12	33	15	30	menses

dictum est, trahant inferiores, Iuppiter tamen a Saturno minime trahi videtur. Sunt autem in eius motu inæqualitates non pauca, in primis illa, quæ & in Aplano & Saturno dicta est. quæ scilicet in vna medietate tardior, in alia velocior spectatur. tardior quidem in ea, quæ est a cancro ad capricornum per virginem, velocior uero in ea, quæ a capricorno ad câcrum per pisces. punctus autem maximæ tarditatis in virgine, maximæ velocitatis in piscibus gr. 23. Sed nec minus secundam inæqualitatem directionis status & retrogradationis habere cernitur. si quidem singulis 13. mensibus diebus 8. horis ferè 21. certa periodo modo directus & velox, modo tardus tantummodo stans, modo retrogradus apparet. cuius inæqualitatis reuolutiones 65. annotantur fieri in annis Aegyptijs 71. quas item reuolutiones si inter se compares, æquales non reperias.

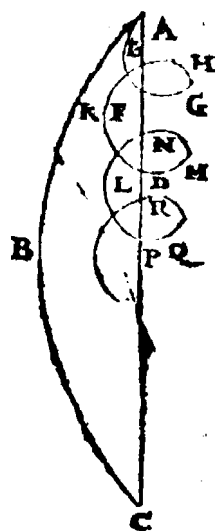
Ad solem quoque eandem habere rationem constat, quæ & Saturnus habuit, ut in conionctione velocissimus, in oppositione tardissimus videatur.

At uero & in latitudine eadem quoque fortitus est, quæ Saturnus. in omni enim reuolutione inæqualitatis secundæ ad eclipticam modo accedere, modo abscedere spectatur. accedere directus & velox, & soli coniunctus, abscedere uero tardus & retrogradus. totum uero motum per cõsimiles helices obire. quarum quæ prope sectiones sunt, minime, quæ circa puncta media maximæ sunt. prima helix a e f g h. secunda h k l m n & reliquæ. Latitudo autem quæ circa puncta media fit maxima gra. 4. tradi solet.

De causis apparentium in Ioue. Cap. 23.

Horum igitur causas Astronomi per eccetricum atq; epicyclum reddunt. primam inæqualitatem ecentrico, secundam epicyclo assignantes, & item eam quæ in latitudine fit. modus autem idem, qui & in Saturno dictus est. Cur autem non simul cum Saturno trahatur Iuppiter nulli quidem dixere, quod certe iniuste neglectum uidetur. si enim in alijs multis videbant inferiores orbes a superioribus trahi, debebant, saltem dubitare eum idem, & in Ioue non fiat.

Nos autem ab hoc primum incipientes, dicimus ob id contingere quodd sub Saturno alius orbis sit, qui in longitudinem illi contraferatur. Ad ea uerò quæ in latitudine apparent, in Saturno Contrauetos ponere non est nobis necessarium visum, quod confundi ea accidit cum Circitoribus Iouis & Circucentibus. quanto enim pauciores inducere orbes possumus, tanto gratius & planius futurum existimamus. Quod autem in vna medietate tardior in alia velocior agatur Iuppiter, causam primo Circitori damus. habet enim & ipse quæadmodum & Saturnus, Circitores duos, quorum prior in latitudinem circunducitur Ioui tempore par, proprio

Aprio autem motu tardior. Cæterum modo in idem cum Ioue, modo in oppositum fertur. quare & modo citat, modo retardat. ea vero proportione ad planetam se habet, ut tum subalternus sit in medietate contraria, quum planeta in gra. 23. virginis inuenitur, ubi est maximæ tarditatis punctus. quum vero planeta in gr. 13. piscium versatur, tum Circitor in iuuante medietate subalternus fit Ioui. quare & illic punctus maximæ velocitatis enascitur. Commodissime autem fit hæc proportio, quoniam circumductio Circitoris æqualis est motui Iouis. variantur autem puncta hæc ob Aplanes motum, ut & in Saturno dictum est.

Secundam autem inæqualitatem directionis & retrogradationis aliter Circitori ascribimus. qui tum circumductione tum proprio motu velocior multo est Ioue. si quidem circumducitur anno vno, mense vno, diebus 3. horis fere 15. vnde reuolutiones 65. in annis 71. conficiuntur, proprio autem motu retroducere planetam potest. ergo & hic quoniam modo in idem, modo in oppositum fertur, nunc quidem planetam citat, nunc retardat, pro natura conditioneque Circitorum, nec tardat solum, sed & sistit atque etiam retroducit, quoniam velocior est Ioue.

Quod vero velocissimus sit quum soli coniunctus est, tardissimus quum opponitur, causa eadem est, quæ & in Saturno dicta est. commune enim habere tres superiores planete, ut quo tempore sol a cõiunctionibus eorum, ad oppositiones sese traducit, eodem & Circitor ab vna subalternatione ad aliam sese conuertit. oportet autem mensurare per motum mediũ quod dictum est, alioqui perpetuum non erit ut Iuppiter in coniunctione velocissimus sit, in oppositione tardissimus.

Porro quæ in latitudine in Ioue apparent, eodem modo contingunt, quo & in Saturno dicebatur. Circitore enim secundo per sectiones in latitudinem actõ, pũ-
Bctæ media maxime in opposita ducuntur. vnde & consimiles helices sunt, nullo alio ab ijs, quæ in Saturno fiebant differentes, nisi quod Iouis helices productiores sunt, & directionem longiorem habent.

De ordine orbium Iouis. Cap. 24.

Qui vero ad Iouem orbes pertinet, vndecim ad summum omnes sunt. quorum primus est solitarius ille Contrauctus, qui statim sub Saturno subest: Reliqui vero decem sunt, quinque ad priorem Circitorem attinentes, & quinque ad secundum. in primo ordine est primus Circuducens, qui per puncta media in latitudinem sese conuertit Ioui par. secundus est Circitor primus, qui circumductione & ipse Ioui par est. proprio autem motu tardior, sub quo est Cõtrauctus suus duplo velocior Circuducẽte, ac sub eo Anticircitor, qui Circitori semper opponitur in latitudine, aut par illi aut modicũ quid cedens. nã & in prima inæqualitate quandã insensibilem latitudinem diligentiores notant. sub eo est suus Cõtrauctus. secundi autem ordinis primus est Circuducens, qui per sectiones in latitudinem agitur mensibus 13. dieb. 8. horis circiter 21. sub quo est secundus Circitor, per easdem sectiones circumductus, proprio autẽ motu puncta media in opposita maxime mouens. ac sub eo est Contrauctus suus. & sub ipso Anticircitor alter, qui in latitudine catenus Circitori opponitur, ut latitudo quæ in punctis medijs maxima sit, non maior inueniatur q̃ gra. 4. a quo postremo est Contrauctus suus. & sub ipso Iuppiter, qui per tot inæqualitates actus orbem demum obit annis 11. dieb. 313. horis ferè 20. itaigitur se habet & Iuppiter.

De ijs qua in Marte apparent.

Cap. 25.

MARS qui proximum locum inter planetas Ioui tenet, communia ferè omnia cum prædictis habet. motum ipse suum annis ferè duobus explet. hoc est anno 1. diebus 321. horis circiter 23. medius autem circulus eius tum æquinoctialem, tum & eclipticam secat. sectiones eclipticæ altera in tauro grad. 15. altera in scorpio tēpestate nostra traduntur, puncta media in aquario & leone. Habet item Mars ut nec ipse cum Ioue rapiatur. Porrò & primam quoq; inæqualitatem sustinet, ut in vna medietate tardior, in alia velocior feratur. tardior quidem in ea quæ est à tauro ad scorpionem per leonem. velocior in alia, quæ est in scorpio ad taurum per aquarium. quare hic est punctus maximæ velocitatis, illic maximæ tarditatis. coincidunt autem puncta hæc maxime tarditatis, & uelocitatis cum punctis medijs.

medius motus circuitionis							
gr. m.	sec.	ter.	quar.	quin.	sex.		
0	1	18	36	32	51	39	horæ
0	31	26	30	53	51	36	dies
15	43	18	26	55	46	30	mēs.

At vero & secundam quoq; inæqualitatem directionis, status, & retrogradationis habet, cuius reuolutiones 37. fieri in annis 79. diebus 3. horis fere 8. Ptolemæus tradit, quæ quidem reuolutiones nec æquales quidem inter se sunt. Ad solem præterea eodem se habet modo, quo & prædicti duo. nam & ipse in coniunctione velocissimus, in oppositione tardissimus cernitur. Ad hæc autem & in latitudine quoque easdem inæqualitates patitur. nam aliorum more per helices modo ad eclipticam accedit directus & velox, modo recedit tardus & retrogradus.

gr. m. sec. ter. quar. quin. sex.							
0	11	9	14	10	48	22	horæ
0	27	41	40	19	20	58	dies
13	50	50	9	40	29	0	mēs. D

Tota reuolutio
diebus. 779. horis 5.

Quod autem mirum videri potest in hoc planeta illud est, quod maxima latitudo quæ circa puncta media fit, maior quidem in parte australi, quam in parte septentrionali annotatur. quãdo in parte australi gr. circiter 7. mensuratur, in septentrionali gr. 4. m. fere 20. quum in alijs æqualis vtrinque sit. quanquam & in Saturno parum nescio quid difformis latitudinis quidam conspexerint.

De causis apparentium in Marte. Cap. 26.

Horum igitur omnium causas Astronomi per Eccentricum, & Epicyclum assignant, eo pacto quo & in prædictis dictum est. quamquam non parum in eo laborent cur latitudo in vna parte maior, quàm in alia fit.

Nos e Circitorum ratione causas omnium reddemus. primam autem inæqualitatem facit Circitor primus, qui per sectiones circumductus in latitudinem puncta media maxime in opposita per se mouet. est autem circumductione Marti par, proprio motu tardior. hic ergo quæquãque planetam citat, quæquãque tardat, ea proportione vt quum planeta ad gr. 15. leonis peruenit, tum Circitor subalternus sit in contraria medietate. subalternus uero in propitia quum planeta ad gr. 15. aquarij perductus est. quare hic punctus maximæ uelocitatis, illic maximæ tarditatis inuenitur.

Eius autem inæqualitatis quæ directionem & retrogradationem facit, causa est
secun-

A **Secundus Circitor**, qui & ipse per sectiones circumductus in latitudinem puncta media in opposita potissimum agit: verum circumductione tardior Marte est, proprio motu velocior: circumducitur enim annis duobus mense 1. diebus fere 19: vnde & reuolutiones 37 sūt in annis 79, diebus 3, horis fere 12: quo tempore modo in idē cum planeta, modo in oppositum fertur: quare & modo concitat, modo retardat, ac sistit, & etiam retroducit, quoniam Marte velocior est: velocissimus autem est in coniunctione cum Sole, tardissimus in oppositione propter superius, & in alijs dictam causam, q̄ in coniunctione subalternus est Circitor in medietate iuuante, in oppositione subalternus est in contraria: quod per se intelligi debet, & in medio motu respectu primi Circitoris. Similiter & q̄ diximus motum explere Martem anno 1, diebus 321, horis 23, per se intelligendum est. nam interdum fit, vt citius eum motum obeat, interdum vt tardius: cuius causa est, q̄ in circuitione planetæ quandoque intercidit solum motus iuuans absque retrogradatione, interdum incidit & retrogradatio aut tota, aut in parte: quæ fieri iccirco possunt, quod circumductio Circitoris longe tardior & diuturnior est, quàm planetæ reuolutio.

Eorū vero, quæ in latitudine apparent, causa est secundus Circitor, qui in opposita omnia mouens per helices Martem agit: nihil enim in hoc ab alijs differt, nisi q̄ helices Martis quàm longissimam habent directionem.

Illud vero dignū est postremo inquiri, cur fiat, vt maximalitudo, maior tñ in parte australi sit, quàm in parte septentrionali, quod vel facillimum visu est, quo pacto fiat. Facit autem hoc Circitor primus, qui in parte septentrionali latitudinem impedit, ne maior fiat, in australi uero adiuuat, vt expandatur: quoniā enim ille circumductione æqualis Marti est, dum planeta à sectione transit ad punctū medium in parte septentrionali superiori, Circitor ipse per secundam quartam iuuantiū mouebitur, quæ est septentrionalis occidentalis: pellet igitur planetæ circumulum in latitudinem versus eclipticam, & meridiem, ac impedit, ne maximam acquirat latitudinem in ea parte. Porro planeta à puncto medio in aliam sectionem delato, Circitor obibit aliam quartam, quæ est septentrionalis orientalis: deinde uero dum planeta à sectione in aliud punctum medium transibit in parte inferiori australi, Circitor aliam quartam percurret, quæ est meridionalis orientalis, à qua mouebit planetæ circumulum in superiori parte uersus septentrionem, in inferiori uersus meridiem: in qua quū & planeta sit in puncto medio, ubi latitudo sit maxima, clarū est illuc dilatari latitudinem uersus austrum, & ab ecliptica magis, quàm fieret in superiori medietate in puncto medio: hoc igitur facit primus Circitor, quando secundus alter Circitor per se vtrinque æqualem latitudinem operatur. In alijs autem planetis idem non eueniebat, aut saltē manifeste non eueniebat, qm̄ in ijs Anticircitor adhibebatur, hic autem Circitor Anticircitorem non habet, quare in latus mouere potest.

De ordine orbium Martis.

Cap. 27.

Orbes autem, qui Marti quodammodo famulantur, nouem numero oēs sunt: quorum primus est solitarius ille Contrauēctus, qui statim sub Ioue subest, à quo fit, ne reliqui circumducantur ab orbe Iouis. Ab hoc sequitur ordo Circitoris primi, qui in tribus tantum consistit, Circucente, Circitore, & Contrauēcto, Anticircitorem aut non habet. Circucentes aut per sectiones in latitudinem per se fertur Marti æqualis, sub quo est Circitor primus, ac sub eo Contrauēctus suus. Hos sequitur ordo Circitoris alterius, qui in orbibus quinque consistit, Anticir-

Fracastorij.

D

citore

citore enim hic habet, qm̄ non tm̄ in latus, quantum in longum mouet: primus ho-
rum est Circunducens, qui etiam per sectiones in latitudinē circumagitur annis
2, mēse 1, dieb. 19, horis 5 ferè: sub eo Contrauectus suus, ac sub ipso Anticircitor,
qui eo vsq; Circitori in latitudinē opponitur, quo latitudo per se non maior gr. 5,
& medio fiat: cui demum suus quoq; Contrauectus subijcitur, ac sub omnib. Or-
bis Martis, qui per varias helices totum zodiacum obit anno 1, dieb. 321, horis 23.

S E C T I O T E R T I A.

D E S O L E.

De ijs, quæ circa Solem apparent. Cap. 1.

ACTENVS de Aplane, & superioribus tribus planetis, quibus feran-
tur motibus, & quo pacto, & quibus concurrentibus sphæris, dictum
est, nunc prosequamur de Sole, qui, veluti cor, ac decus vniuersi cœli,
medium inter planetas locum tenet, ad quem cæteros oēs quādam cer-

ter relationem habere manifestum est. Præmittâtur autem & circa ipsum in primis,
quæ apparent, quæq; obseruata traduntur: mox de causis eorum dicemus. Primum
ergo illud constat non rari ipsam ab orbe Martis in motu eius proprio: quòd vero
ab ortu in occasum diebus singulis circun-
feratur, tum & q̄ proprium ipse motum
huic obliquum habeat, superius declaratū
est satis. Medius autem circulus eius æqui-
noctialem secat in eisdem punctis, in quib.
& Aplane, quæ æquinoctia puncta vocan-
tur, quare & subalternus cum Aplane per
medium zodiaci circulum fertur, qui ecli-
pticus vocatur: totam uero circuitiōnem conficit diebus 365, horis fere sex. per
motum igitur, qui ab ortu in occasum ducit, dies & noctes facit, per proprium au-
tem annos, & anni tempora.

Medius motus circuitiōnis .
Gr. m̄. sec. ter. quar. quin. sex.

0	2	27	50	43	3	1	horæ. dies. mēses.
0	59	8	17	13	12	31	
29	30	8	36	36	15	30	

D

Sunt autem & circa Solem diuersitates non pauca tum in motu, quo dies & no-
ctes facit, tum in eo, quo annos, tum & circa maximam ab æquinoctiali declinatio-
nem, ubi Tropici vocati sunt.

Diem autem quandoq; appellant id totum tempus, quo Sol supra horizontem
est, noctem vero id totum, quo sub horizonte conditur, qui ciuilis dies & nox ab
aliquib. vocatur, ab aliquib. dies, & nox artificialis: quandoq; autem diem vocant
integram Solis conuersionem ab ortu ad ortum, vel ab occasu ad occasum, vel à me-
ridie ad meridiem, vel à media nocte ad mediam noctem, vt cuique libet diei ini-
tium auspiciari: qui solet dies naturalis appellari. Est autem hæc conuersio Solis eo
ferior conuersione primi orbis, quo Sol per se potest primo orbi in vna sui con-
uersione cōtraferri, quod ferè est id paululum temporis, quo m̄. 59, sec. 8 confici à
So'e per raptum possunt.

Sunt ergo circa dies tum ciuiles, tum naturales diuersitates plurimæ, de quibus
omnibus agere si studeamus, curiosi fortasse videamur, & circa puerilia versari: atta-
men si quàm breuissime & non affectate de præcipuis egerimus, nulli quidem mo-
lestum (vt arbitramur) pluribus autem gratum futurum existimamus. Ergo cir-
ca ciuiles dies id primum apparet, quòd dies quandoq; nocti æqualis est, quandoq;

maior,

A maior, quandoq; minor: æqualis quidem, quum Sol in æquinoctiali circulo est, quod bis in anno contingit, quo tempore æquinoctiū in toto orbe spectatur: maior autē fit nocte dies, quum Sol ab æquinoctiali recedit, in ea enim parte, in quam sese ipse transfert, maiorem semper apportat diem, noctē minorem: quod eo usque fit, quo Sol ad Tropicum peruenit, in quo dies contingit omnium aliarum maxima: inde uero rediens sensim comminuit diem, donec rursus in æquinoctialē reuersus nocti eū coæquet: in opposita uero parte cōtraria operat̄, ac noctes illic die maiores p̄ducit.

Non est præterea eorundem dierum quantitas eadem singulis terram incolentibus, exceptis æquinoctij diebus: quippe qui sub æquinoctiali degunt, æquinoctium semper habent, reliqui omnes inæquales dies habent; qua enim in parte est Sol, tanto maiorem diem omnes habent, quanto ab æquinoctiali distat magis, noctem minorem: in opposita uero contrarium accidit. Horum igitur quibusdam ciuiliis dies semper minor est naturali, quibusdam æqualis, quibusdam semper maior: etenim aliqui sunt, qui dies naturales duas semper Solem in conspectu habent, alij tres, alij quatuor, & ita deinceps: quinimo & quibusdam vnus continuus mensis est dies, quibusdam duo menses, quidam tres, alijs quatuor, alijs quinque, ac demum & nonnullis sex menses diem vnum continuum traducunt.

At uero & circa dies, quas naturales vocant, diuersitates quædam uisuntur: nam primum si Solis conuersiones inter se compares, æquales quidem non reperiās, sed alias longiores, alia breuiores: breuiores obseruant, quæ fiunt Sole in septentrionali parte uersante, longiores, quæ in parte australi: breuiores item in utraque parte cæteris paribus, quum Sol circa sectiones degit, longiores quum circa Tropicos. Sunt ergo naturalium dierum alia longissime, alie breuissimæ, alie mediocres: atque in mediocribus obseruant die una peragere Solem motu proprio m̄. 59, sec. 8. ferè, in minimis m̄. 57, in maximis gra. 1. m̄. 1. ferme. Ad hæc breuiores, & citius ad ortus suos redeuntes uidentur conuersiones illæ, quas Sol obit à capricorno ad cancrum per arietem, tardiores uero, & productiores, quas agit à cancro ad capricornum per libram: atque hæc quidem circa dies tum artificiales, tum & naturales spectantur. nunc de annua diuersitate dicamus.

B Annum autem appellamus id totum tempus, quod Sol per proprium motum absomit, dum ab eodem in idem redit: id autem, ad quod redit, esse potest uel stella aliqua non errantibus, uel certus punctus zodiaco designatus, qualia aut æquinoctia, aut solstitia sunt. Antiqui igitur annum metiebantur per reditum Solis ad certam stellam, ac tunc completum annum intelligebant, quum Sol ad eandem stellam redisset, à qua prius recesserat. Posterioribus uero uisum est non à stellis annum dimetiendum fore, sed aut ab æquinoctio puncto, aut solstitio: quod conuenientius iudicatum iccirco fuit, quod annus sequitur proprium Solis motum, peractus autem circularis motus vnusquisque, quum circulum per se conficit, quod in Sole habere locum potest uel per æquinoctium punctum, uel per solstitium: per reditum autem ad certam stellam locum non habet, quoniam (ut diximus) stellæ proprium & ipsa motum habent, quare reuertente Sole ad punctum, in quo stellam reliquit, non tamen illic eam offendet, utpote aliquanto inde digressam, cui si se coniungere debet, plus circulo conficiat, necesse est: non igitur recte annus is dicitur, qui plus circulo continet: cui rei aduersantur, qui trepidationem induxere, sicut enim annus recte non is dicitur, qui plus circulo continet, ita nec, qui minus circulo continet,

annus recte dicitur: at per ea, quæ supra sunt demonstrata, si Aplane per trepidationem mouetur, sequitur Solem redire prius ad æquinoctium punctum, quam ad punctum eum, qui circulum præcise claudit, à quo recesserat prius: qua de causa & hi annum per certam stellam dimetiendum voluere, quod certe rectius est, si per trepidationem Aplane mouetur: at si non per trepidationem agitur, rectius est ab æquinoctio, vel solstitio annum metiri: rectius etiamnum est ab æquinoctio, quoniã solstitij punctum exacte habere difficilius multo est, quando circa solstitium umbra per tres & amplius dies nullam sensibilem mutationem facit.

Sunt autem & in annuo motu diuersitates non negligendæ, tum in vno anno, tũ & in pluribus inter se collatis: ac primũ in vno anno ea quoque in Sole inæqualitas obseruatur, quam prædicti omnes habuere, nam & ipse in vna medietate tardior, in alia velocior ferri conspicitur, tardior quidem in septentrionali, velocior in australi: siquidem australem percipit diebus 178, septentrionalem 187 scribunt: quini- mo & plus moræ trahere Solem in prima quarta zodiaci ab ariete ad cancrum Ptolemæus tradit, minus in alia. punctum autem maximæ tarditatis Ptolemæi temporibus scribunt fuisse in geminis, maximæ velocitatis in sagittario. Verum duo hæc nostris annis immutata videntur, nam nec punctus maximæ tarditatis in geminis est, sed in cancro, gr. fere primo, nec prima quarta tardius obitur, quam secunda.

Circa plures autem annos collatos inuicem multa etiamnũ diuersitas inuenitur, ac primum in ratione mensuræq; annui temporis, quæ certe varia admodũ & diuersa diuersis temporibus est obseruata: prisca enim annum inuenere ex dieb. constare 365, & quadrante præcisè, hoc est horis sex: tanto. n. tẽpore ab æquinoctio ad æquinoctiũ redire Solem obseruauere. Posteriores uero non plane eam mensurã cõperire, deesse. n. quadrãti paululum nescio quid, quod Ptolemæus dixit esse vnã ter centesimam diei, quæ sunt m̄. circiter 4, sec. 12 horæ: quam rem cognouit videns Solem in annis 300 redire ad æquinoctium vna die prius, q̄ computatio facta per quadrãtem integrum daret: signum id fuit singulis annis ex ijs 300 deesse vnã ter centesimam diei partẽ ac mensurã per quadrãtẽ factã in annis 300 vnã diẽ plus apportare, q̄ in re esset. Verum tametsi ita suo tempore Ptolemæus inuenit, perpetuum tamen deinceps non fuit, quãdo Albatenius post ipsum accuratissime annuũ tempus metitus vidit tẽpẽstate sua quadrãti plus ẽt deesse, q̄ Ptolemæus animaduertit, non. n. vnã tercentesimã diei, sed vnã centesimã deesse, quæ sunt m̄. 15, sec. 12 horæ fere: quod & ipse eodem modo cognouit, quo & Ptolemæus, videns in annis 100 anticipari æquinoctium à Sole vna die prius, q̄ ratio pe: quadrantem posceret. Sed neq; hoc etiam, quod Albatenius inuenit, ratum multo post fuit, siquidem alij obseruare non vnã centesimã, sed vnã centesimã trigesimã sextã deesse quadrãti, q̄ singulis 136 annis præueniret æquinoctium prius vna die, q̄ ratio quadrantis expostularet. Quod quidem neque ipsum diu firmum fuit, qn̄ alij aliter etiam deprehendere: qua in re non fuere quidem variæ opinionẽs, sed variæ magis obseruationes, & diuersis temporibus diuersæ annui temporis mensuræ cõpertæ.

Ad hæc autẽ & circa Tropicos Solis, hoc est circa maximã ab æquinoctiali declinationem spectatur etiãnum diuersitas sua, quando declinationẽ illã per diuersitates annorũ mutari cõstat. tradidit Ptolemæus per ea, quæ suo tempore obseruauit, declinationem Solis maximã esse gr. 23. m̄. 51. Albatenius vero post ipsum compe- rit eam gr. 23. m̄. 35. Nostris autem annis Ioannes à monte Regio retulit annotasse

Solis

▲ Solis declinationem gra. 23, m. 28. quod & nos quoque diligenti observatione comperimus, neque. n. eiusmodi observatio difficilis admodum est: quam Tropicorum inæqualitatem & antiqui quoque ante Ptolemæum animaduertisse videntur.

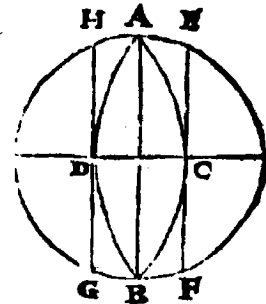
Postremo & illud in Sole apparet, quod existens in septentrionali parte & minor, & remotior videtur nobis. in australi vero maior, & propinquior. Eclipses quoque Solis, quæ fiunt in septentrione, maiores multo conspiciuntur, quàm quæ in meridie. Atque hæc ferè sunt, quæ circa Solem spectantur, quibus & illud addere dignum est, quod Pomponius Mela de Aegyptijs refert, fuisse olim, quum inde oriretur Sol, vnde nunc occidit, atque inde occidisse, vnde nunc oritur: cuius rei bene erit rationem habere, & videre, verum ne esse possit, & quomodo.

De causis diversitatis dierum civilium.

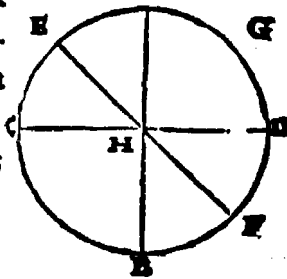
Cap. 2.

Horum igitur omnium causas tentantes reddere quædam quidè cum alijs communia recipiemus, quædam vero non communia afferemus. Quoniam igitur

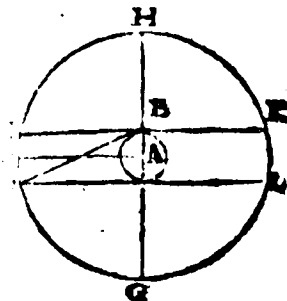
medius circulus, quæ est ecliptica, æquinoctialem secat in duobus illis punctis, quæ æquinoctia vocantur, hinc vero ad æstivum inde ad hibernum pertingit circulum, necesse est Solem circulum suum anno vno totum percurrentem, bis in æquinoctiali videri, bis quoque in omni parallelo, qui intra Tropicos continetur: in ipsis autem Tropice semel in æstivo, semel in hiberno. Aequinoctialis ab: Tropicus æstivus c: hibernus d: ecliptica a c b d: æquinoctium vernum a: autumnale b, ergo in æquinoctiali quum Sol est, æqualem necesse est fieri nocti diem: quum

B horizon cuiusque terræ incolentis æquinoctialem diuidit in duo æqualia, transit enim per centrum: quare arcus, qui supra horizontem est, æqualis est illi, qui infra: dies autem fit in arcu supra horizontem, nox in arcu infra horizontem: dies ergo nocti æqualis fit. Sit æquinoctialis ab: horizon rectus c d: Sol in æquinoctiali, ubi a: palam quod dies erit in tota h a, nox in tota h b: sed h a æqualis est h b, quia exeunt à centro ad circumferentiam circuli a d b c: dies ergo erit æqualis nocti. Rursus horizon obliquus habitantis, ubi g, sit e f, dies consimiliter erit in tota h a, nox in tota h b: quare & æquales.

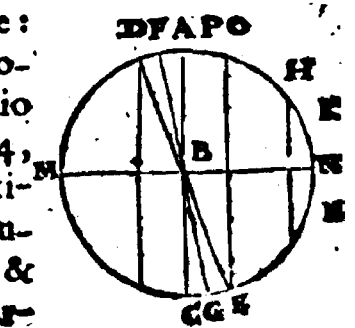
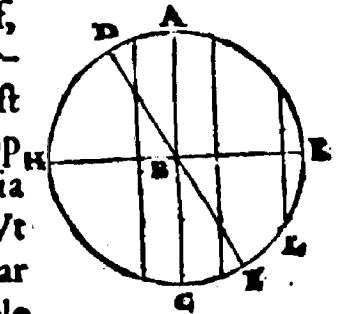
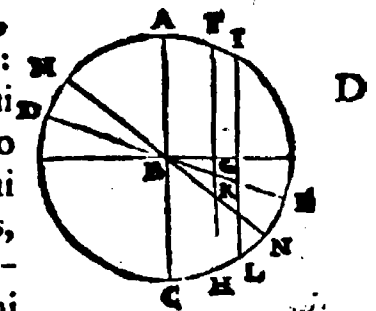
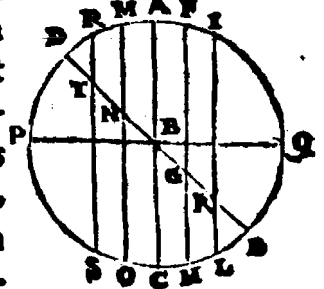
Sed habet dubitationem, quod dictum est omnem horizontem secare æquinoctialem in duo æqualia, sic enim oporteret nos à centro terræ videre, sola nanque calinea, quæ per centrum terræ pertransit, diuidere in duo æqualia æquinoctialem potest, quum autem non à centro, sed à superficie terræ fiat visus, non videtur horizon æquinoctialem diuidere, si enim per lineam æquidistantem lineæ centri aspectus sit, vt per b c, tunc minorem sphaeræ portionem videbimus c h k, si uero sit per lineam secantem centri lineam, ut per b f. tum maiorem sphaeræ portionem aspiciemus f h l: terra sit a b, linea centri ad.

Dicendum aspectum nostrum fieri per lineam æquidistantem lineæ centri, vt per b c. sic enim Astronomica instrumenta omnia in vsu sunt. quanquam enim videatur fortasse aspectus esse debere per lineam secantem centri lineam, vt per b f, quum

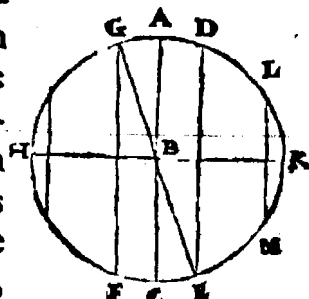
terra, mareq; sphaerica sunt, in sphaera autē summus punctus nō impeditur ab alijs, C non tamen ita est, ut per lineā secantem, vt per b f, videamus, qm̄ nō impediti summum punctū in sphaera locum habet in Mathematica sphaera, in naturali autē non, quia nedum terra, sed & mare ueluti planam superficiem per multum spatij habet: unde sit, ut nō per secantē lineam, sed per æquidistantem videamus: distantia autē huius lineæ à linea centri tanta est, quanta est semidiameter terræ: sed certe spatiū hoc semidiametri terræ in zodiaco propter immēsam distantiam basim in aspectu nostro non facit, neque in oculo angulum: quare neque pars vlla è notis est in vniuerso non gradus, non minutū, non secundum, non tertium, non deniq; aliud è nominatis: quam ob causam quantum ad uisum attinet, æquales dicendæ sunt sphaeræ partes, quas horizon vnusquisq; secat. atq; hoc pacto æquinoctiū accipiendū est.

Ab æquinoctiali uero quū digreditur Sol, in eam partem, in quam diuertit, maiorem semper apportat diem usque ad Tropicum, quoniam obliquus est illis horizon omnis, & semper deprimitur sub recto horizonte: maior igitur semper est arcus qui supra horizontem est, quā qui infra: in opposita uero parte oppositum. Sit æquinoctialis a b c, horizon rectus p q, obliquus d e, Sol in parte septentrionali, ubi f, palam q̄ dies erit in tota f g, nox in tota g h: maior autem est f g: in opposita uero parte dies erit in tota m n, nox in tota n o: maior autem est n o. Maior item fit dies, quanto Sol magis ab æquinoctiali recedit, ut si sit, ubi i: dies enim erit in tota k i, nox in tota k l: maior autem est k i non solum k l, sed & f g: quā ob rem in Tropico, ubi maxima est amotio Solis ab æquinoctiali, maxima etiam omnium aliarum dies producit: propter eandem causam & quanto aliqui longius siti sunt ab æquinoctiali, tanto maiorem diem habent, maior est enim dies i j s, qui sunt, ubi i, quam i j s, qui sunt, ubi f, quoniam his horizon minus depressus est, ut d e, illis depressior, ut m n: qui igitur sunt, ubi i, diem habent in tota k i: qui uero, ubi f, diem habent in tota g f: maior autem est k i, quam g f. Ergo qui sub arctico circulo degunt, i j s ciuilis dies æqualis est naturali vnum. n. diem habent integum ex horis 24, & in opposita parte noctem vnam horarum 24: quod iccirco fit, quia horizon eorum extremas zodiaci declinationes attingit. Vt si æquinoctialis sit a b c, æstiuus circulus e g, hibernus d f. arcticus circulus l m, horizon quidem eorum erit d e: Sole igitur existente in Tropico, ubi g, dies illis erit in tota g e: quare noctis vix punctum habebunt, reliquum, quæ sunt horæ 24, diem continuam videbunt. Sole uero existente in alio Tropico, ubi d, vnam ducent noctem continuam ex horis 24, & diem vix in puncto, ac Solem cernent. Qui uero intra arcticum circulum, & polū habitant, i j s dies ciuilis maior est naturali, longiorem enim habent omnes diem, q̄ horarum 24, & tanto magis, quanto ad polum propinquiōres sunt. Sit ar-

Arcticus

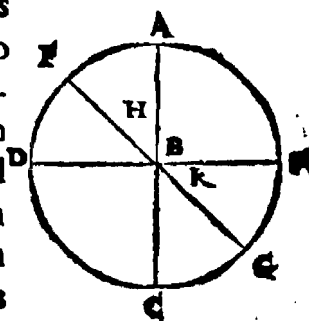
Acticus h l, polus n, habitent aliqui, vbi K, palàm q̄ Horizon eorum erit fg: Sole igitur existente in Tropico, ubi o, diem semper habebunt: nec solum in Tropico, vbi o, sed etiam existente ante Tropiçū, ubi p, diem habebunt. Alij igitur habebūt vnus mensis cōtinui diem, alij duorum, alij trium, alij & plus vsque ad polum, sub quo qui degunt, diem continuum mensium sex, quoniam horizon eorum est æquinoctialis: quādiu igitur Sol erit aut in æquinoctiali, aut citra, semper eum in conspectu habebunt: quādiu vero ultra æquinoctialem erit, tandiu noctem perpetuam sex mensium traducent. At qui intra arcticum circulum & æquinoctialem sunt, omnibus ijs semper minor est ciuilis dies, quàm naturalis, hoc est minor, quàm horarum 24. vnde & omnes diem & noctem habent, & ortum & occasum Solis, quoniam eorum horizon ultra extremas zodiaci declinationes protenditur, & arcum facit diei, & noctis in omni pararellelo, in quo fit Sol. Habitatio sit, ubi f, horizon erit de, supra quem (vbicunque sit Sol) semper arcus diei fit, & arcus noctis. At qui sub æquinoctiali degunt, ij semper æquinoctium habent, quoniam rectus est eorum horizon, vt h K, supra quem semper qui est arcus, æqualis illi fit, qui infra est.

De causis diuersitatis naturalium dierum.

Cap. 3.

Sunt autem & circa naturales dies, Solisq̄ conuerſiones integras suæ etiam diuersitates: quarum aliæ ex ipso Sole sunt, aliæ respectu incolentium terram, & horizontum eorum: quum enim alijs recti horizontes sint, alijs obliqui, quib. quidē recti sunt, ijs omnes naturales dies æquales sunt, quantū ex horizonte est: at quibus obliquus est horizon, ijs & dies inæquales sunt, & ortus solis, Sit horizon rectus de: in hoc igitur omnes dies ab vno ortu ab alium æquales erunt, quantum in horizonte est: tempus autem, quod absumit sol ab ortu ad ortum in hoc horizonte, sunt horæ 24. Horizon vero obliquus sit fg: si igitur sol hodie oriatur in æquinoctiali ubi b, cras quidem in horizonte recto redibit sol ad b horis 24: at vero si redeat ad horizontem obliquum ubi K, breuior erit illa reuolutio solis, & ortus correptus magis, quòd si redeat ad eundem horizontem obliquum, ubi h, longior erit reuolutio solis, & ortus productior. Hac de causa quum sol est in signis, quæ oblique oriuntur à capricorno ad cancrum per Arietem, semper ortus corripiuntur, reuertitur enim sol ad horizontem veluti occurſantem sibi, propter depressionem eius sub recto: quum vero est in signis, quæ recte oriuntur à cancro ad capricornum per Libram, semper ortus producitur, & reuolutio solis fit serior, quoniam reuertitur ad horizontem veluti fugientem, propter elevationem eius supra rectum. uerum diuersitates hæ dierum non è sole ipso dependent, sed causa horizontum & eorum situum. At vero & ratione solis ac motus eius secundum se reuolutiones solis, & naturales dies ualde diuersæ conspiciuntur: causa in vniuersum est, q̄ Sol non æqualiter contrafertur raptui primi orbis, sed interdum magis, interdum minus. igitur quum magis contrafertur, tum minus raptur, unde dies fit longior, & reuolutio Solis tardior: quū uero minus cōtrafertur,

tum magis rapi accidit, & celerius verti in occasum, vnde & dies minor fit, & reuolutio citatior. Duab. autem de causis euenit inequaliter contraferri Solē primo orbi: altera est inæqualitas motus Solis, diximus. n. id habere Solē, quod & alij, vt modo tardior, modo velocior feratur in suo circulo: altera pendet ex obliquitate circuli sui, qui alicubi multum lateralis, parum recti habet, alicubi multum recti parum lateralis. Propter causam igitur inæqualitatis motus, in septentrionali parte accidit dies minores videri, qm̄ in ea parte dictū est tardius moueri Solē, quare minus contraferatur raptui primi orbis, vnde accidit magis rapi, & celerius in occasum verti, & diem breuiorē fieri: in australi vero parte, q̄ illic velocior feratur, & magis contraferatur raptui, inde fit, vt dies productior sit. Propter circuli autē obliquitatē cæteris paribus minores circa sectiones facit dies Sol, qm̄ illic multum lateralis, parum recti habet circulus, quare minus contraferatur, vnde & magis rapitur, ac citius in occasum: circa Tropicos vero maiores producit dies, quoniā illic plus recti habet circulus, parum lateralis, vnde & magis contraferri accidit, & diem tardari, ac raptum. Verum hæ duæ causæ in septentrionali parte circa Tropicum opponi videntur, ratione enim tarditatis motus minus contraferatur Sol, ratione vero rectitudinis circuli, magis: at in australi medietae circa Tropicum vtraque causa concurrat, nam & Sol illic velociter mouetur, & rectitudo circuli est maxima: qua de re, si exactissime mensurarentur dies, in australi quidem plus adderetur in velocitate supra medium motum, quàm in septentrionali demeretur in tarditate.

De æqualitate, & inæqualitate horarum. Cap. 4.

Non æqualibus igitur existentibus diebus, necesse est & horas inæquales etiam ipsas esse, maiorum enim dierum maiores sunt partes in quatuor & viginti diuisæ, quæ horæ dicuntur, minorum uero minores. non solum autem, si dies inter se compares, inæquales sunt horæ, sed & in eadem etiam die inæquales sunt, si exactissime metiaris, neque enim est eadem velocitas, & tarditas solis mane & vespera, nec eadem rectitudo & obliquitas circuli: qua de causa fit, vt, si dies metiaris per æquales temporis partes 24, quales sunt horæ Horologiorum, spatia ipsa à sole percursa æqualia ipsa non sint: si vero mensura fiat per æqualia spatia, partes quidem temporis æquales ipsæ non erunt: solent tamen tam horas horologiorum, q̄ horas quibus æqualia spatia percurreuntur, æquales appellare, verum non simpliciter æquales sunt, sed secundum quid solum, illæ quidem æquales tempore, hæ æquales spatijs solum: facta autem mensura per æqualia spatia singulis 15 gra. vnam horam assignant, sic enim horæ 24. totam explent æquinoctialem in gr. 360. diuisam.

Est autem & alius modus, quo horæ æquales, & inæquales dici consueuere, qui maxime apud antiquos in vsu erat, diuidebant enim tum diem, tum noctē omnem in horas 12, ita, vt tot horas cūtineret nox omnis, quot & omnis dies, & semper numero horarum par esset nocti dies: vnde fiebat, ut horæ illæ quātitate temporis ualde inæquales redderentur, in æstiuis enim diebus, si nox diuideretur in tot horas numero, quot & dies, oportebat quidē horas illas noctis ualde angustas, & breues esse, quum & noctes breuissimæ essent, dies uero longissimæ: quare æstate horæ dierū q̄ longissimæ ducebantur, contra hyeme dierum horæ q̄ breuissimæ, noctium quæ longissimæ trahebantur: solæ autē illæ ueræ æquales erant, quæ fiebant Sole in æquinoctiali existente, nam pares erant horæ diei & noctis non solum numero, sed & temporis quantitate: has igitur solas æquales uocabant, quas & alij æquinoctiales

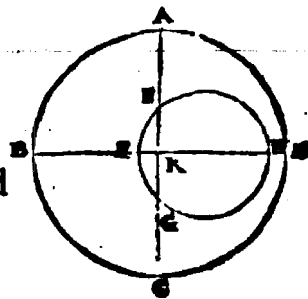
appel-

A appellabant, quarum proportione & nunc quoque æquinoctiales illæ appellantur, quæ æqualibus spatijs commensurandis sunt attributæ.

Cur solis motus sit inæqualis.

Cap. 5.

Nunc, cur & annuus Solis motus sit inæqualis, expediamus. Astronomi quidē causam in Ecentricum orbem referunt. nam quemadmodum omnium aliorum planetarum, ita & Solis orbem Ecentricum statuunt, cuius absis nunc in cancro gr. 1, olim in geminis esset, Antabsis in Capricorno nunc, olim in sagittario: mutata autē propter Aplanes motum. Ergo si zodiacus in duo equalia diuidatur a b c, & c da, Ecentricus autem sit e h g f, cuius absis h sit in septentrione, ubi d, antabsis f in meridie, ubi b, palam quod plus morę trahet Sol in prætereunda medietate zodiaci a d c, quam in prætereunda c b a, quā priorem medietatem trāsibit obiens arcum e h g, secundam per arcum g f e: maior autem est e h g, & plus temporis exposcens. de quo & supra dictum est.

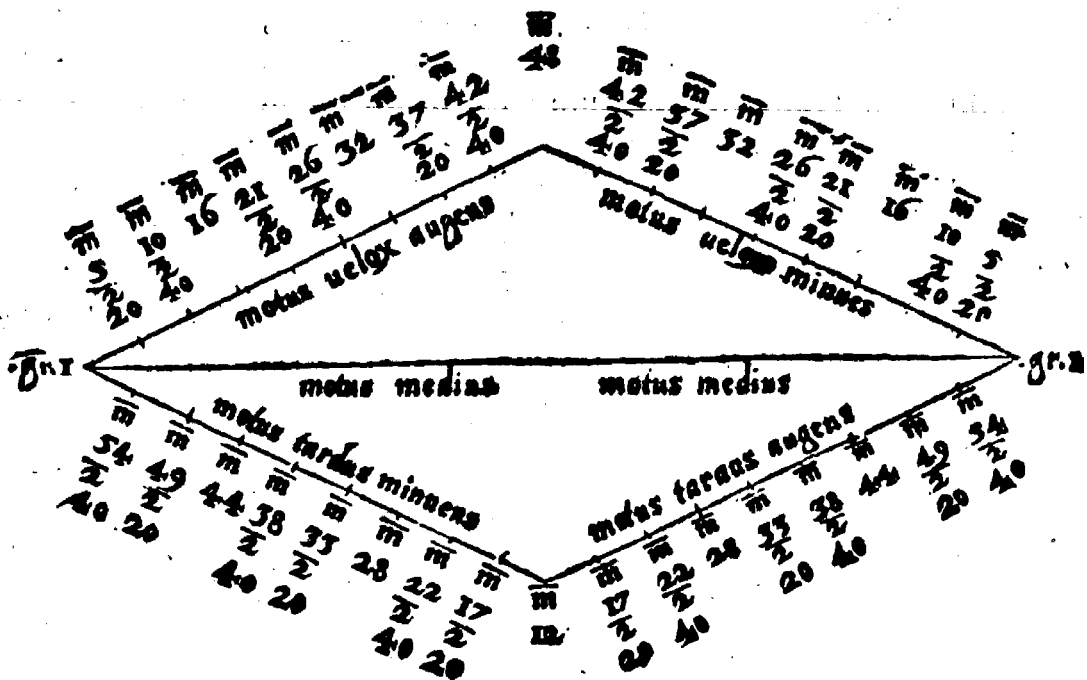
Nos rationem eius inæqualitatis Circitori orbis damus, nam & Sol quemadmodum, & prædicti, Circitorem suum habet: habet autem vnum tantum, quā in Sole secunda inæqualitas non inuenitur, quæ retrogradationē faciebat, nunquam enim retrogradus Sol fit, sed semper directus progreditur. Ergo & in Sole oportet tarditatem & velocitatem inesse, si eorum recordamur, quæ de Circitorum ratione dicta sunt supra. quoniam Circitor omnis modo in idem cum stella, modo in oppositum fertur, quare & modo citat, modo retardat, tantum si non velocior sit.

B Ergo Solis Circitor proprio quidem motu Sole tardior aliquanto est, circumductione autem par, cuius ea est cum eo proportio, vt tum subalternus sit in medietate contraria, quum planeta ad gr. 1. cancri peruenit, subalternus vero in medietate iuuante quum ad gr. 1. Capricorni: quare hic est punctus maximæ velocitatis, illic maximæ tarditatis, mutabiles autem propter Aplanes motum, vti & in alijs. Quæ de causa & à Ptolemæi tempore à geminis & sagittario mutata sunt in cancerum, & capricornum, & non iam prima quarta tardius obitur, quā secunda, quoniam tarditatis punctus in prima quarta tempestate nostra non est.

Quomodo in annis pluribus collatis inuicem diuersitas etiam sit. Cap. 6.

Quo autem modo, & qua causa fiat, vt & inter plures annos collatos inuicem inæqualitas etiam non parua inueniatur, iam dicendum. prædicta enim inæqualitas anni quidem vnus partes inæquales inter se facit, totos autem annos non: quare quum nihilominus & ipsi anni integri inæquales inter se sint, & alij maioris mensurę, alij minoris, operæpretium est diuersitatis huius rationem adinuenire: neq; enim dicendum est Astronomos, qui diuersis temporibus diuersam annui temporis mensuram annotauere, deceptos fuisse (vt diximus) sed magis id pro comperito cōstituendum est, diuersa diuersos comperisse, & sine menda vlla diligentissime obseruasse. Quoniam igitur supra demonstratum est Aplanes motum inæqualem admodum esse, & modo tardiorē, modo velociorem pergere, item & illud in obseruatis constare Aplanes motu reliquos orbis, qui infra sunt, pariter agi, ac rapi, hinc fieri necesse est, vt & Sol mutationē, alternationemq; aliquam recipiat ab Aplane, ipse quidem aliorum maxime, quā subalternus est: eius motus cum motu Aplanes. Igitur, quo tēpore Aplane velocior ipsa fit, quod accidit per annos mille octingentos, tum

tos, tum & simul citari Solem censendum est, quo fiat, ut citius solito reuertatur ad æquinoctia, & quanto velocior redditur, tanto etiam uelocius reuertatur: ex quo accidit & annos inæquales fieri, & mensuram anni temporis variari. Quæ ut manifestiora nobis fiant, ac simul & illud ostendatur, quantum Sol ab Aplane recipiat, subijciemus totum Aplanes motum secundum superius traditam subscriptionem, quam per suas quartas diuisimus: quarta autem quælibet annos noningentos continet, quos de centum in centum digessimus. In prima autem quarta est motus uelox, augens continenter uelocitatem: in secunda uelox minuens: in tertia tardus, augens tarditatem: in quarta tardus, minuens tarditatem: inter uelocem aut & tardum consistit medius motus, qui & Aplane proprius est, quo in annis 100. gr. vnum peragit.

Tempus igitur fuit, quum Sol ab æquinoctio ad æquinoctiũ rediret diebus 365. & quadrante præcise, hoc est horis præcise sex, quemadmodum antiqui recte annũ suum dimetientes adinuenerunt: quod ante Natalem Dñi annis quadringentis contigisse censendum est, quum Aplane motu tardo minuente perageret. m̄, 38, sec. 40. Hoc enim constituto cuncta optime respondere videbunt ijs, quæ de diuersitate mēsuræ annuæ à diuersis sunt obseruata: quæ ut manifeste conspici possint, bene erit recensere, de centum in centum annos, quantum Aplane addere Soli potuit. Supponamus igitur eo tempore, quo Aplane m̄. 38, sec. 40, in annis 100. peragebat, annis scilicet ante Christũ 400, annuam mensuram ex quadrante præcise cõstitisse. in sequenti igitur centenario auctus fuit Aplanes motus, & addita Soli m̄. 5, sec. 20: ob quæ ceptum est anticipari æquinoctium in annis 100. per tantũ tps, quãto m̄. 5. sec. 20, peragi à Sole p̄nt, quæ sunt horæ 2. m̄. circiter 15. horæ: ac tũc mensura annua cepit ex quadrante præcise nõ con-

m̄.	sec.
5	20
10	40
16	
21	20
33	20

Star.

A stare, sed minus continere. in scdo uero sequenti cetenario addita Soli fuere m. 10, se. 40. in tertio m. 16: in quarto m. 21, se. 20: quo tpe & Natalis Dñi fnit, & Aplana habuit motu mediū ac propriū. Si igitur oīa m. illa & se. cōiungamus, fient m. 53. se. 20: quæ à quadrāte, hoc est a tpe, quo annua mensura præcise ex quadrāte cōstabat, usq; ad Natalē Dñi addita Soli fuere: qui fuerūt anni 400. ante. Præuenit igit in ijs 400. annis æquinoctiū horis fere 22, & media, priusquā rō p quadrantē facta daret.

Recenseamus autem & quæ à Christi Natali addita Soli sunt usque ad Albatenij tpa, q̄ fuit quarta una, anni uidelicet noningenti, in primo igit cetenario addita sūt

m.	sec.
26	40
32	
37	20
42	40
48	
53	20
58	40
64	
69	20
432	0

Gr. 7, m. 12.

dies 7, horæ 7. fere.

B interfluxere) anticipasse æquinoctium die una, minus una uigesima, quod ad annos 300. proportionē unius diei habet. E nostra aut ratione sequitur anticipasse æquinoctium in annis illis 285, qui inter Hipparchi & Ptolemæi obseruationes fluxere, m. circiter 66, differentia intercidet m. 10, in annis 285. ita autē sequitur è nostra hac ratione, qm̄ in annis 100. post Natalē Christi addita Soli fuere m. 26, sec. 40: in annis uero 43, qui fuere ab hoc centenariio ad Ptolemæū, adiecta sunt m. circiter 10. In centenariio autē ante Natalem addita fuerant m. 21, sec. 20: in annis porrò 42, qui ante hunc centenarium fuere usq; ad Hipparchū, adiecta sūt m. fere 8, q̄ ad summū sūt m. circiter 66. potuit igit aut Hipparchus, aut Ptolemæus, aut vterq; differētiā illā m. 10 casu aliquo itulisse.

Fecit deinde & aliā Ptolemæus supputationē annorū 571, q̄ fuere à suis usq; ad Métonis, & Euctemonis obseruationes, in quo tpe vidit anticipasse æquinoctia duo bus dieb⁹, minus una duodecima, qui ad annos 600 pportionē habēt dierū duorū.

E nostra aut ratione sequit anticipasse æquinoctia in annis illis 571, m. 90, qm̄ in annis 400, qui præcessere Natalē Domini, addita fuere m. 53, sec. 20: in annis uero 100, qui secuti sunt Natalem, addita sunt m. 26, sec. 40: in annis 43 ab his sequentibus usque ad Ptolemæum addita m. 10: in annis porrò 28, qui fuere ante 400 illos, qui præcessere Natalem Do-

m.	sec.
53	20
26	40
10	
90	0

fuit

fuit, quia tunc mensura annua ex quadrante integro constabat: quae omnia in totum C sunt m. 90: ex quibus manifestum est rationem hanc parum abesse ab obseruatis à Ptolemeo. Post Ptolemeum Albatenus longe diuersa visus est obseruasse circa anni mensuram, & equinoctiorum anticipationes, si quidem ab obseruatis Ptolemei per annos 743. annotauit ipse eo tempore spatio anticipasse equinoctium diebus circiter septem prius, quam ratio per integrum quadratem postularet. E ratione autem hac nostra sequitur anticipasse dies sex, horas circiter 15. & mediam, in nono. n. centenariio, qui ad tempora Albatenij terminauit, addita fuere Soli m. 69. sec. 20. in octauo ante illum addita m. 64. in septimo praecedente m. 58, sec. 40: in sexto m. 53, sec. 20: in quinto m. 48: in quarto m. 42, sec. 40: in tertio m. 37, sec. 20: in annis vero 43. continuatis tertio centenariio addita fuere m. circiter 20: qui omnes sunt gr. 6, m. 33, sec. 20: dies autem 6, horae 15 cum dimidia ferè. quapropter merito existimauit Albatenus longe magis anticipare equinoctia, quam Ptolemeus scripsisset, & quadranti plus deesse, quam unam tercentesimam, quod ex obseruatis ab eo dixit esse centesimam unam. Neque igitur Ptolemeus, neque Albatenus in obseruationibus decepti sunt, quod momenti alicui esset, sed in eo magis uterque, quod perpetuum existimarunt, quod in parte temporis solum viderant: manifestum autem est, quod aliter futurum erat, ac Ptolemeus opinabatur, quoniam à Christi ortu ad annos nostros intercessere anni 1535, in quo toto tempore tercenteni anni solum quinquies interfuere: oporteret igitur ex eius opinione à Christo ad nostra tempora anticipasse diebus solum quinque, quum tamen constet anticipasse diebus circiter 13, siquidem circa Natalem Domini erat equinoctium die 24, Martij labente, nunc vero labente vndecima Martij spectat. Similiter neque, quod Albatenus in septingentis annis perspexit, idem in sequentibus erat futurum. si. n. singulis 100. annis una die proueniret equinoctium, oporteret à Christo ad nostra tempora iam diebus 15. prouenisse, at solum dies circiter 13. enumerant, quibus equinoctia rationem quadrantis prouenerunt: nihil igitur firmum perpetuumque in hoc equinoctiorum prouentu sperandum, atque attendendum est, quando nec Aplanis motus, à quo inaequalitas haec dependet, vnus & certus est: bene autem erit, si & reliquos annos, qui post Albatenum fluxere vsque ad haec tempora recenseamus, & pro ratione hac nostra videamus, quantum ab Aplane additum Soli sit. In primo igitur centenariio post Albatenum adiecta fuere m. 69, sec. 20. in secundo m. 64: in tertio m. 58, sec. 40: in quarto m. 53, sec. 20: in quinto m. 48. in sexto m. 42: sec. 40: quae sunt, omnino m. 336, videlicet gr. 5, m. 36: quibus si iungamus addita à Natali Christi ad Albatenum, quae erant gr. 7, m. 12, fiet gr. 12, m. 48, dies vero circiter 13: manifestum igitur est in annis 1500 tamen anticipasse equinoctia secundum rationem hanc nostram, & nihil plus. Quippe tempore Iulij Caesaris equinoctium spectabatur die 25.

Homo critica scriptura sic Fracastoro tom. 534.

m.	sec.
69	20
64	
58	40
53	20
48	
42	40
37	20
20	
<hr/>	
393	20

Dies 6, horae 15. cum dimidia ferè.

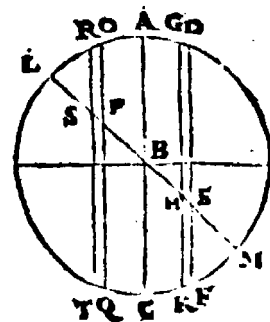
m.	sec.
69	20
64	
58	40
53	20
49	
42	40
<hr/>	
336	0
<hr/>	
Gr. 5. m. 36.	
7. m. 12.	
<hr/>	
12	48

Dies 13. Martij

A Martij labente, circa initia eius, annis vero Natiuitatis Christi die 24, circa finē eius cadebat: quum vero anno 1500 æquinoctiū habitū fuerit die 11, circa finem eius, palam quod aptissime dies 13 anticipationibus æquinoctiorum datur à Natali Dñi ad annum 1500. Manifestius aut (vt arbitror) eadē ratio in annis sequentibus apparebit, in quibus quum æquinoctiorum anticipatio minor continenter, & minor fiat, tēpus illud veniet, vt nulla tandē anticipatio eorum fiat, sed annua mensura rursus è quadrante integro constituetur, quum trāsacta quarta hac, in qua Aplanemotu veloci minuēte agitur, post annos 400 rursus mi. 28, sec. 40 peraget ī annis 100: à quo tpe mox fiet, vt iam non anticipēt æquinoctia, sed postponant, & annua mensura plus etiam quadrante requirat: atque his vicissitudinibus agetur Sol, vt modo anticipent æquinoctia, modo postponāt, interdum etiam stent, sed pauco tempore: maius vero est tempus, per quod anticipare contingit æquinoctia, quàm postponere: ex his igitur existimandum est ea cōtigisse, quæ diuersis temporibus diuersa sunt obseruata circa annuam mensuram, & inconstantiam æquinoctiorum. Vtrum autem fiant hæc per eam præciserationem, quam nos tradidimus, equidem non ausim affirmare, sed certe aut per eam fit, aut per valde proximā, quam rem alij fortasse ratione magis exacta absoluent, nos. n. vniuersalia magis percurrimus: ex his quoque & mutationes punctorum maximæ tarditatis, & velocitatis dependent.

De alia causa, cur annua mensura varietur. Cap. 7.

E St autem fortasse & alia causa, cur annua mensura euarietur, quam aliqui forte nimis affectatam dicent, nos negligendam ducimus: supra enim diximus mediū circulum Solis continenter versus æquinoctialem appellere, ac maximam eius declinationem in dies corripere: ex hoc sequitur eundem circulum contraferri in dies magis & magis motui primi orbis, qm̄ continenter plus recti, minus autem obliqui habeat: vnde accidit & minus rapi, Solisq; conuersiones productiores esse. Ex diebus vero quum anni constent, dies ex horis, horæ è minutis, hæc ex alijs, hinc & annos quandam diuersitatem recipere censendum est, & annos nostros cōstare è paucioribus aut horis, aut minutis, aut alijs partibus: non solum autem naturales dies, sed & ciuiles etiam variari ex hac eadem causa contingit: Sole enim magis in dies accedente ad æquinoctialem per circulum suum, nobis quidem, qui ad septentrionē incolimus, breuior fit cōtinenter dies; longior nox, australibus vero è contrario. nobis enim arcus diei minor redditur, noctis maior. Sit æquinoctialis ab c, declinatio Solis maior d e f, & r s t, minor g h K, & op q, hori zō l m: nobis igit ī maiori declinatione dies erat in tota e d, australibus in tota r s: in minori vero declinatione dies est nobis in tota h g, australibus in tota op: nobis ergo dies fit continenter minor, qm̄ hg minor est, quàm e d. Nobis item temperatior contingit tum æstas, tum hyems, æstate enim Sol à nobis magis amouetur in dies, vt pote ad æquinoctialem accedens, in hyeme vero propinquior nobis fit, vt pote ab austro versus æquinoctialem appropinquans. Sed certe diuersitas hæc rectitudinis, & obliquitatis circuli Solistam pauca est, & adeo sensim accedit, vt ab vna etate nec percipi, nec dijudicari planè possit, siquidē in annis 1385, q à Ptolemæo ad hoc vsq; tempus interfuere, declinatio Solis correpta est m̄. circiter 23 de quo iā sup̄ est dicēdū.

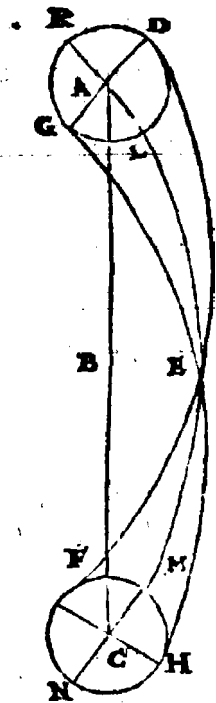
Cur

Qua autem causa contingat, vt maxima Solis ab æquinoctiali declinatio continenter comminuat*ur*, nunc expediendum est, non enim quod omnes hæcenus arbitrati sunt, in causa esse potest: quicumq*ue* etenim hæcenus ea de re scripsere, omnes trepidationem Aplanes causam assignant: factis siquidem paruis circulis per eum modum, qui dictus est, mutari & puncta declinationum necesse est, & modo versus polos expandi, modo versus æquinoctialem contrahi: expandi quidem, quum medius circulus *K* e*m* aut versus *d*, aut versus *g* agitur, contrahi vero, quum contra aut a *d* versus *l*, aut a *g* versus *K* idem regredit*ur*: atq*ue* ita fieri dicunt, vt puncta solstitia possint euariari.

Sed certe neq*ue* necessarium est huius rei causam in trepidationem referri, neque ijs consonum quæ obseruata sunt, forsasse autem & impossibile, si semper directè feruntur stellæ. Primum autem causa hæc, quam è trepidatione assignant, obseruatis aduersatur, duo enim sunt obseruata, quorum alterum cum assignata causa stare minime potest: obseruatum quidem est à Ptolemæi temporibus vsque ad nostra correptam semper fuisse Solis declinationem. Item & illud etiamnum obseruatum fuit, à Christo vsque ad Albatenum per annos 900. motum Aplanes semper fuisse velocem, atq*ue* augentem, vt dictum est: si igitur motus per id tempus fuit velox augens, oportet medium circulum *K* motum fuisse versus *d*, ac sic non correptio tropicorum, sed dilatatio facta fuisset: si vero correptio eorū est facta, oportuit aut *d* motū fuisse versus *l*, aut *g* versus *K*: at in neutro horū fit motus uelox augens, in altero enim fit motus uelox minuens, in altero motus tardus, & retrogradus: quare per id tempus, aut motus non fuit uelox augens, aut correptio Tropicorum non fuit, aut causa eius correptionis non est trepidatio, aut duo illa prima vti vera obseruataq*ue*, sunt recipienda. sequitur igitur vt trepidatio causa non sit correptionis Tropicorum.

Quod vero neq*ue* necessarium etiam sit ad eam recurrere, è principijs nostris manifestum iam fiet: q*uonia*m autem multipliciter contingit id fieri, bene erit modos oēs referre, quibus ea correptio possit accidere. Primum igitur, quod antiquos Aegyptios existimasse credere possumus, si quis arbitretur, primum mobile nō ab ortu in occasum ferri sed à septentrione in meridiem, videt quidem demonstrari posse, quo pacto Solis declinationes corripantur. q*uonia*m. n. tum Aplanes circulus, tum & Solis per medium zodi acum protenditur in longitudinem, si quidē supra ipsos ponatur primum mobile in latitudinem per se ferri, sed q*uonia*m tardissime, manifestū fiet, quomodo circulus ille Solis possit continenter circa solstitia variari: quinimo & illud quoq*ue* simul videtur ostendi, quod ab Aegyptijs mandatum literis Herodotus & Mela scribunt, fuisse olim, vt Sol inde oriretur, vnde nunc occidit, & è cōtrario: primo enim mobili circumact*o* in latitudinem, & secum ferente cum reliquis circulum Solis, necesse est eius circuli partes successiue permutari, vt, quæ superior prius fuerat, mox inferior fiat, & e contra: permutatis autē partibus, & illud necessarium est, vt totus motus permutetur: & si prius erat ab oriente in occidentem, nunc contra ab occidente

in

D

A in orientem ferat, vt a principio diximus. Hæc igitur existimasse antiquiores Aegyptios fortasse credendum est, quum scripsere, ex quo ipsi essent, quater cursus suos obijisse sydera, ac Solem bis iam occidisse, vnde nunc oritur. Quæ vero ipsos ad hæc existimanda impulerint, equidẽ nõ alia fuisse arbitror, quã q̃ & mox a posterioribus visa sunt, solstitia scilicet mutari: sed certe iniuste videntur ob eã causam putasse primum mobile non in longitudinẽ ab oriente in occidentẽ, sed in latitudinẽ a septentrione in meridiẽ per se ferri: duob. n. modis quum immutentur tropici, vno respectu habitationum, à quibus plus, aut minus amoueri accidit, alio respectu eclipticæ, ac unius ad alterũ, per assignatum quidem motum primi orbis in latitudinem, demonstrari fortasse potest, quõ respectu habitationum immutari contingat tropicos, at, quomodo respectu æquinoctialis, & ad se inuicem immutentur, & corripiantur, demonstrari minime potest, quã moto in latitudinem primo mobili accidit quidẽ vtrunq; Tropiciũ simul cum sua æquinoctiali in latitudinẽ circunduci, eadẽ inter se, & ad æquinoctialem, distantia, & mensura remanente: quod si & ad eclipticã, & ad se ipsos inuicẽ mutari debent, necesse est eclipticã ipsam immutabilẽ, fixam, atq; eternã statui, ad quã accedentes vterque magis, continenter, & magis, arcum simul, qui inter ipsos interiacet, vtrinq; contrahant: hoc autem esse non potest, nisi primus orbis in longitudinem per se actus eclipticã ipse eternã & inuariabilem inter polos, vniuersi perpetuos atque imotos trahat: quod si & nunc (vti primis a nobis est constitutum) confirmetur, ac sanciat, impossibile nimirũ illud erit, vt olim Sol ortus fuerit, vbi prius occiderat, & è contrario, vt Aegyptij literis mandauere, si de ortu & occasu diurno intellexerent: nam quã diurnus motus, ortusq; & occasus a primo mobili datur, impossibile est aliunde oriri Solem, quã ab ea parte, vnde & nunc oritur, quocunq; in situ ponatur circulus eius, quicunq; illi locus in vniuerso detur: quod si non de diurno ortu atque occasu intellexerent, sed de annuo, sic verum (ut arbitror) & opinari & mandare literis potuere: quod simul manifestũ fiet, vbi causam assignauerimus, cur solstitia continenter corripi conspiciantur. Meminisse autem oportet eorũ, quã circa Aplanen supra commemorata sunt, supra ipsam. n. contrauectum orbẽ vltimum ponebamus, a quo fiebat, ne simul cum Circunducente ipsa et Aplane circumtraheret in latitudinem: si igitur Contrauectũ hunc ponamus non omnino equalẽ Circunducenti, sed cedentẽ aliquantisper, verũ adeo parum, ut non nisi multo post deprehendi possit, tunc fieri necesse est, vt & hic Contrauectus, & cũ eo Aplane circumferantur in latitudinem, sed sensim, & quod nõ nisi post multa sæcula cognoscatur: quã autem ab Aplane trahi oēs orbis inferiores constat, inde etiã & illud fiet, vt & Solis circulus, & aliorũ planetarũ simul in latitudinem quoque circunducantur, sed tarde admodum, & quod longe post agnoscatur. Videtur autem (nisi fallimur) necessarium ita fore, ut Solis circulus in latitudinẽ circũagatur, quo oĩa, quæ possibilis sunt in natura fieri, quandoq; etiam fiant, & vt virtus omnis, quæ a Sole huc demittitur, & impartitur in terras, ad omnia successiue & vnde quaque sese cõuertat. Futurum igitur existimamus, vt, quemadmodum a Ptolemæi temporibus usque ad nostra Solis circulus ad æquinoctialem appulit m. circiter 23, ita deinceps annis labentibus continenter magis ac magis ad eandem appropinquans, tandem (quum Dijs volent) per ipsam æquinoctialem iter teneat, æquinoctiumq; mortalibus per multum temporis apporet: mox parte illa, quæ nunc in septentrione est, permutata in meridiem, & è contrario, magis in dies & magis ab æquinoctiali sese amoueat, donec eisdem Dijs ita prouidentibus

dentibus, Solis circūlus per vtrūque polum atq; æquinoctia protendatur, subalter nusq; fiat coluro æquinoctiorum; ac tūc quidem per helices à polo ad polum actus Sol anno vno oēs mūdi partes circūuisset; mox vero partibus permutatis, ac ea, quæ nunc supra est, facta infra, & è conuerso, motus etiam ipse permutabitur, & non iā ab occasu ad ortum feretur per se Sol, sed ab ortu in occasum maiori etiam velocitate, q̄ orbis primus, annumq; nō ab ariete, sed à libra reportabit nobis. Quod si significare voluerūt Aegyptij, nō de ortu & occasu diurno intelligētes, sed de annuo, & recte quidē tradidisse vident, & secretius quoddā monumentū in arcanis eorum literis mandauisse. vtrum autem hæc circa Solem futura sint, nepotes nostri videbūt. Quæ Solis mutationes si forte fortuna in natura sunt, iā nō admirabimur montiū in sularumq; generationes, non eluiones, nō exarsiones, & id genus alia, quorū cās in eas syderum mutationes (quas nūc videmus) referre cū satisfactione nō possumus.

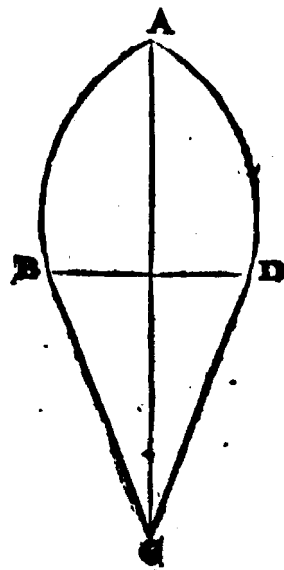
Cur Sol in septentrione minor, & remotior videatur. Cap. 9.

C Vr vero Sol in septentrione existēs minor nobis, & remotior videatur, causam superius diximus, talem enim fieri solem in septentrione, qualis est in medio celi, in meridie autem, qualis prope horizontem est: cuius signum illud est, q̄ austribus contra accidit, minor enim, & remotior ijs videtur, quum in meridie est, maior vero & propinquior, quum est in septentrione. Non solum autem id in Sole accidit, sed & in Luna, & alijs, vt dictum est, maxime autem id in Sole apparet circa solstitia, qm̄ illic est maxima ab æquinoctiali declinatio, & tunc maxime nobis in medio celi est. Si autem eccentrici essent, oporteret & extra solstitia idem visum fuisse, vbicunq; absis fuisset, quod à nullo traditum legimus: in ea quidem maximam tarditatem fuisse scribunt, minimum vero & remotissimum illic videri Solem nemo **D** (quod nos viderimus) tradidit, nisi forte in abside, quæ nunc in cancro est, quod q̄dem non ratione absidis, sed ratione maxime declinationis contingit. De Solis autem eclipsibus, & cur maiores fiant in septentrione, in ijs, quæ de Luna, dicemus.

De numero orbium Solis.

Cap. 10.

Q Vatuor autem videntur orbis, qui famulantur Soli, quorum primus est solitarius ille, qui statim sub Marte subest, a quo fit, ne simul cum Marte & Solis orbis rapiatur: post quem est ordo ad Circitorem pertinentium orbium, è quibus Circuducens est primus, qui in latitudinem per colurum superiorem a meridie in septentrionē vertitur Soli par, sub eo est Circitor eodem tēpore circuductus, ceterū motu proprio tardior Sole, cui subest Cōtrauctus sū^o, à quib. omnibus est orbis Solis, qui tametsi vero motu inæqualiter circuitiōnē suam obit modo tardior, modo velocior, at motu tamen medio m̄. 59, sec. 8 ferè singulis diebus peragit. Dubitet aut̄ fortasse aliquis, qm̄ sic vident̄ sectiones circuli solis in latitudinē mutari debere, qm̄ Circitori opposita oīa mouet, & tantum in latus, quantum in longū, nisi illi Anticircitor cōtra ponatur. Ad quæ dicimus nos anticircitorem non posuisse, ut euitaremus ingratam orbium

multi-

A multitudinem videtur autem & sine illo posse conuenienter facere, si ea proportionem ad Circitorem planeta moueatur, vt quū Circitor à prima quarta cōtrariarū mouet, quæ est superior meridionalis, pellendo sectionem uersus septentrionē, tum & Sol per se eandem in partem à sectione flectat: inde enim fit, vt discerni non possit illius sectionis motus in latitudinem, quā è toto orbe nihil sensibile est nisi stella: per flexus autem & sinus non accidit ipsam stellam moueri, propterea quod quartæ circunductionis Circitoris, & quartæ motus planetæ æquales sunt, sed solum illud euenire videtur vt prima & vltima quarta planetæ in maiorem latitudinem flectant, quā alia duæ. Vt si æquinoctialis sit a c, prima quarta a d maiorem latitudinem & flexionem faciet, quā d c: similiter & a b maiorem faciet, quā c b. quæ si minus facere satis videntur, nihil prohibet & ipsi Soli Antircitorem contraponere, qui sectionum latitudinem impediatur, ac per sex orbis demonstrari continget, quæ circa Solem apparent. ac de Sole satis dictum iam sit.

DE VENERE.

De ijs, quæ circa Venerem apparent. Cap. II.

V N C ad Veneris orbem transeamus, quam omnes supra Mercuriū & Lunam locant. habet autem Venus cum Mercurio conuenientiam non paruam, quædam tñ propria, & magnopere admiranda sortita est. igitur quod & ipsa diurno in primis agatur motu, sed tribus superioribus tardior, æqualis autem cum Sole, vti obseruatum recipiendum est. Habet itidem & proprium motum ab occasu ad ortum Soli æqualem: quanquam enim interdum citius, interdum tardius Sole orbem perficiat, at per setamen, & motu medio, qui & proprius est Soli, æqualiter cum eo vertitur, & anno vno cursum cum eo explet. illud quoque manifestum esse debet non rari. Venerem ab orbe Solis, si enim rapere-tur, æqualiter cum eo ferri non posset: diximus enim duorum orbium, si vterque in idem agantur, minorem semper velociorem reddi. Medius autem circulus Veneris tum & æquinoctialem, tum & eclipticam secatur. sectionum altera in ariete traditur gr. 1, altera in libra, mutabiles, vti & in alijs planetis.

Habet porro & Venus primam inæqualitatem medietatū. nā in ea, quæ est à piscibus ad virginem per geminos, tardior aliquanto incedebat Ptolemæi tpe, punctumque maxime tarditatis in geminis faciebat. in illa vero, quæ est à virgine ad pisces per sagittarium, velocior cernebatur, ac punctum maxime velocitatis faciebat in sagittario gr. 15, nūc vero in primo gr. cæcri maxima spectatur tarditas, maxima in capricorno velocitas.

At vero & secundam quoque inæqualitatem directionis, status, & retrogradationis sustinet, cuius reuolutiones quinq; in annis fieri obseruantur: quæ item reuolutiones neque æquales inter se sunt. Ad Solem vero eam relationem habere nō voluit Venus, quam tres superiores habent.

Medius motus inæqualitatis.

Gr. m. sec. ter. quar. qn. sex.

0 1 32 28 34 44 18 horæ.

0 36 59 25 51 11 28 dies.

18 29 42 56 15 44 menses.

buerit, vt velocissima esset in cōiunctione, in oppositione tardissima, imo (quod aliquot mirum sit) nunquam opposita Soli spectatur, quippe quum nec ab eo vnquam maiore interuallo distet, quā gr. 47, min. 32, nunc cum eo coniuncta, nūc præcedens, nunc sequens. præcedere autem aut sequi quum dicimus, in eo intelligimus motu, qui diurnus dicitur, nam & signorum ordine modo præcedit, modo & sequitur: ve-

Fracastorij.

E rum,

rum, quum signorum ordine precedit, diurno sequitur, quum vero diurno precedit, ordine signorum sequitur. igitur quum Sol anteit diurno in motu, tum in exortu matutina spectatur, appellaturq; a nobis Lucifer: quum vero Solem sequit, vespertina in occasu apparet Hesperus vocitata: utraq; autem vicissitudo precedendi insequendiq; Solem mensibus nouem fit, diebus 23, horis circiter 4, ac dimidia: maxima vero utrobique elongatio à Sole gr. 47, mi. 32 esse conspicitur: quo quum peruenit, rursus ad Solem remeat nunc præuia, nunc affecla, & modo affuturum nuntians Solem, modo affuisse: atque his vicissitudinibus nunq̄ adeo a Sole abscedit, ut opposita illi fiat, siquidem oppositio gr. non pauciores, q̄ 180 exposcit: videtur autem matutina elongatio in medietate tardiori adiuuari, vespertina impediri: contra autem vespertina elongatio iuuari in velociori medietate, matutina impediri. quum autem elongationes hæc impediuntur, nunquam ad id summum pertingunt, quod est gr. 47, mi. 32, sed solum ad gr. 45. mi. 30 perueniunt. Qualiscunq; autem in maxima elongatione inueniatur Venus, siue præcedens, siue sequens, semper medium motum habet, in cõiunctione vero cum Sole semper est aut in tardissimo motu, aut in velocissimo: matutina aut, si recedit a Sole, tardo semper recedit motu, si accedit, veloci: vespertina vero, si recedit, veloci semper recedit motu, si accedit, tardo.

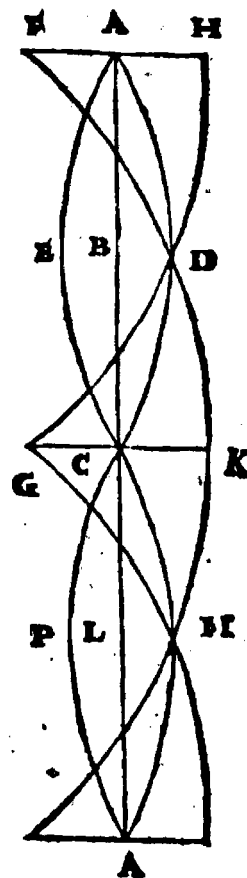
In latitudine vero maiorem etiamnum admirationem præbent, quæ circa Venere conspicuntur. nam, quum tres superiores planetæ per exiguam circa sectiones latitudinem ducerent ab ecliptica, maximam circa puncta media, tum contra Venere circa puncta media quam minimam latitudinem facit, utpote mi. 16, circa sectiones vero maximam, & gr. 7.

Sed & illud quoque non paruum affert admirationem, quod Venere duobus in locis latitudinem faciente, paruum quidem in punctis medijs, magnam circa sectiones, in punctis tamen medijs semper septentrionalis ab ecliptica spectatur, nunquam australis, in sectionibus vero tum australis, tum septentrionalis videri solet: australis vero quum videtur, in superiori quidem parte semper directa & velocissima est, in septentrionali tarda & retrograda: in inferiori vero parte è contrario. Sit ecliptica a b c, medius circulus Veneris a d c, sectiones a & c, punctus medius in superiori parte d, in inferiori m, uterque septentrionalis: in sectionum igitur loco maiorem latitudinem habebit Venus, fiet enim quandoque vbi f, quandoque vbi h, similiter & vbi g, & vbi k: in punctis autem medijs minorem multo latitudinem trahet, ex b nota e & d digressa: in eisdem præterea punctis medijs semper erit septentrionalis, in superiori quidem parte in d, in inferiori in m, nunquam autem in e, aut in p. directa autem & velox per f k, tarda, & retrograda per h g. cæterum & stella ipsa per helices motum explet, sicut & tres superiores planetæ.

De causis secundum Astronomos. Cap. 13.

Qui igitur de syderibus hæcenus tractauere, in prædictis omnibus ad eccentricum, atque epicyclum confugiunt.

Eccentrico primam dantes inæqualitatem, epicyclo secundam: absidem autem ponunt,

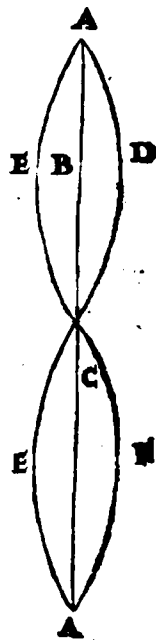
A nunt, vbi nō punctum maxima tarditatis, Antabsidē, vbi nos punctum maxime velocitatis: nunquam autem opponi Venerem Soli, sed semper aut coniunctam esse, aut precedere, aut sequi interstitio nunquam maiori gr. 47, m. 32. iccirco dicunt contingere, q̄ epicycli centrum equaliter, & coniunctum cum cetro Solis semper feratur: qua ē re fieri, vt planeta, qui in circumferentia epicycli circunducitur, non plus distare a Sole possit, quam sit semidiameter epicycli, quæ gr. 45, mi. 30 traditur: q̄ si plus etiam distare videatur, id ab ecentrico dari: q̄ enim centrum planetæ cum centro Solis semper coniunctum procedat, id in medio motu intelligendum est, vnde fieri potest, vt vero motu propter absidem & antabsidem seiungi etiam plus possit, quam gr. 45, mi. 30, ac abesse etiam 47, gr. mi. 32.

In parte autem absidis iuuari matutinam elongationem, quoniam ea fit per tarditatem epicycli, in parte vero antabsidis vespertinam iuuari, quoniam fiat per velocitatem epicycli, quæ ab ecentrici uelocitate iuuatur.

Quæ uero in latitudine apparent, partim epicyclo, partim ecentrico donant: Ecentrico quidem eam latitudinem dantes, quæ in punctis medijs sit, Epicyclo autem eā, quæ circa sectiones: cui tres assignant motus, unum in longitudinem, quo directionem, statum, & retrogradationem facit, duos uero in latitudinem, quorum alterum inclinationem uocant, alterum reflexionem. protractis enim duabus Diametris per epicyclum, altera per altitudinem sursum & deorsum, altera per lōgitudinem, ante & retro, inclinari dicunt diametrum altitudinis in sectionibus summo puncto uersus eclipticam, imo uersus septentrionem flectente: inclinari autem eousque, quo fiat latitudo gr. 7. Recedēte uero epicyclo a sectione paulatim releuari inquirunt diametrum altitudinis, ita, ut, in puncto medio erectissima sit, & cum ecentrico subalterna: quod si fieri debet, simul & alteram diametrum reflecti oportet, ac punctum, qui ante erat, septentrionalem fieri, qui retrō, australem. Quod uero semper septentrionalis planeta sit in punctis medijs, inde esse dicunt, quod ecentricus modo ultra eclipticam in e, modo citra in d deuiet per mi. 16, ea pportione ad epicyclū seruata, quod, dum epicyclus a sectione ad d punctum medium peruenit, tunc & ecentricus a linea a b c mouetur in d, & fit linea a d c, ac tunc in d planeta est septentrionalis. rursus moto epicyclo a puncto d in c alteram sectionem, ecentricus a d redit in b, & fit iterum linea a b c. Deinde uero in parte inferiori epicyclo moto a c in spūctū medium, ecentricus in parte superiori mouetur a puncto b in c: quæ pars qm̄ australis est, & superior, necesse est inferiorem fieri septentrionalem, in qua est planeta in spūcto medio. igitur tam inferiori ī parte, q̄ in superiori, semper septentrionalis est planeta in pūcto medio. Hæc igitur fieri Astronomi dicunt: quo autem modo fiant, & quo pacto ecentricus modo in d, modo in e feratur, & vnde vnus epicyclus tot motus habeat, nemo dicit. de quibus omnibus accurate rationem habebimus in sequentibus.

De causis per nostra principia. Cap. 13.

N Os autem per pauciora, & simplicia magis vnūquodq; eorū, quæ ī Venere apparent, possumus demonstrare, ea ī primis oīa cōfirmātes, q̄ de medio circulo eius, & sectionibus dicta sunt: q̄ autem nō trahatur ab orbe Solis, id fieri dicimus, quemadmodum & in alijs, à Contraucto orbe qui solitarius statim subiacet Soli.

Tardiorē vero in vna mediēte, velociorem in alia ferri: à primo Circitore da-
 ri dicimus, qui circunductione in latitudinem par est Veneris motui, per se autem
 & proprio motu tardior: ceterum more Circitorum, modo in idem, modo in op-
 positum illi agitur, unde & modo planetam citat, modo retardat, nō autem retrodu-
 cit, qm̄ tardior illo est. Ea autem est proportio eius ad venerem, vt, quum subalter-
 nus est Circitor in mediēte contraria, tum planeta in puncto maximæ tarditatis
 inueniatur, quum vero Circitor subalternus est in mediēte iuante, tū planeta sit
 in puncto maximæ velocitatis, qui olim in geminis, nunc in Cancro est, propter A-
 planes motum. Circūfertur autem Circitor hic per sectiones, ac puncta media ma-
 xime respicit vti polos circunductionis: quare & illa maxime in opposita mouet, at
 que in ijs operatur latitudinem min. 16.

Secunda vero inæqualitas directionis, & retrogradationis à secundo Circitore
 prouenit (nam, & Venus Circitores duos habet) qm̄ & ipsa retrogradationem no-
 uit. hic autem Circitor circunductione quidem tardior multo est planeta, proprio
 autem motu velocior, siquidem circunducitur in latitudinem mensib. 19. dieb. 16.
 horis circiter 9. Igitur, qm̄ & hic pro Circitorum natura modo in idem cum plane-
 ta, modo in oppositum agitur, palam, qd & modo eum citat, modo retardat: & quia
 velocior est, interdū ēt sistit, interdum retroducit: cuius reuolutiones scilicet in an-
 nis 8 sunt: q̄ quidem ne æquales ēt sunt inter se, nisi medio motu mensurentur, pp
 velocitatem & tarditatem superadditam ab alio Circitore, vt in alijs dictum est.

Cur autem non semper anno uno orbem expleat Venus, sed modo citius, modo
 tardius, causa est in Circitore secundo, qui circunductione multo tardior est plane-
 ta: quæ ē re fit, vt dum planeta circuitiones suas obit, in aliquibus nulla intercitat
 retrogradatio, in aliquibus aliqua intercitat, aut tota, aut in parte: in his ergo eur-
 sum retardat, in illis concitat. non nihil etiam ad hoc facit prior Circitor, at per se ta-
 men, & motu medio æqualiter cum Sole orbem peragit.

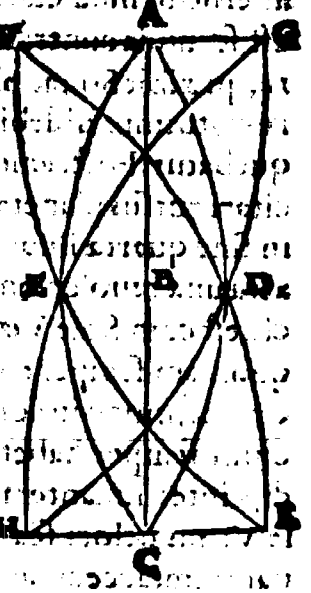
Ad Solem vero nunquam opponi Venerem, sed semper aut cōiunctam ferri, aut
 præcedere, aut sequi interuallo non maiore q̄ gra. 47. m̄. 32. causa præcipue pendet
 ē Circitore secundo, quando planeta ipse per se, & proprio motu equaliter cū Sole
 semper progreditur, & si nihil à Circitore reciperet, equali semper passu cum Sole,
 & coniecta cum eo ferri videretur: verum, qm̄ ab eo modo citatur, modo tardat,
 ac etiam retroducitur, inde fit, vt non semper pari passu cum Sole incedat, sed inter-
 dum præuolet, quum citatur, interdum pone sequatur, quum tardior redditur:
 quæ quoniam alternatim fiunt, alternatim quoq; modo præcedit Solem, modo con-
 sequitur: per tantum autem & præcedit, & sequitur, quantum Circitor & addere
 supra medium motum Veneris, & demere potest per unam quartam circunductio-
 nis: videtur autem & addere, & demere gr. 45. m̄. 30. addere quidem in mediēte
 iuante, demere in contraria. Statuatur igitur Venus cum Sole cōiuncta Circitore
 subalterno in mediēte iuante, manifestū quidem est tunc habere Venerem uelo-
 cissimum motum: si ergo obeat Circitor quartam illam, quæ à subalternatione se-
 quitur, addet quidem planetæ supra eius motum gra. 45. m̄. 30: quare prægredietur
 Venus ante Solem signorum ordine gr. 45. m̄. 30. ac vespertina apparebit post ip-
 sum diurno in motu: fit enim, ut diximus, vt quum signorū ordine præcedit, diurno
 sequatur, & ē conuerso. Rursus uero, si Circitor moueat per aliam quartam, quæ
 est prima contrariarū, demet quidē de motu planetæ gr. itidē 45. m̄. 30: quare quū
 prius

A prius ante Solem esset signorum ordine gr. 45; mi. 30. nunc fiet, ut iterum cōiunctus cum eo redeat, totidē anis gradibus, quot superaequisuerat prius Circitore sub alterno in medietate contraria: Porro si & aliā quoq; quartam obeat Circitor, quæ est secunda contrariarū, dementur iterum de motu planetæ gr. 45, mi. 30: unde interea præibit Sol, ac planetam retrò relinquet signorum progressu gr. 45, mi. 30: quare matutinus uidebitur ante Solem diurno in motu, quoniam signorum ordine sequebatur. Postremo si quartam ultimam peragret Circitor, quæ est prima iuuatiū citari rursus planetam continget: quam ob rem quū iterum gr. 45. mi. 30 acquirat, in fine quartæ illius Soli iungetur Circitore subalterno in medietate iuuante, ac peracta una reuolutione inæqualitatis secundæ. Manifestum igitur est, quoties coniuncta est cum Sole Venus, semper aut uelocissimum, aut tardissimum habere motum, quoniam semper eo tempore subalternum Circitorem habet modo in iuuante medietate, modo in contraria: quum uero est in maxima elongatione Venus a Sole, medium semper habet motum, quoniam tunc mouet a punctis neutris, hoc est medijs inter iuuantem medietatem & cōtrariam. Vespertina uero quum recedit a Sole Venus ueloci semper recedit motu, quia Circitor tunc mouet a secūda quarta iuuantium, accedit autē motu tardo, quia hoc dat Circitor a prima quarta contraria. Matutina uero si accedit ad Solem, ueloci accedit motu, quoniam id præstat Circitor iuuans: tarda uero recedit, quia eum recessum Circitor cōtrarius facit. Quoniam uero & illud interdum accidit, ut elongatio a Sole maior etiā fiat, quàm gr. 45, mi. 30. quippe quū sæpe gr. 47, mi. 32 spectetur, quæ omnium maxima est, hoc quidem addi a primo Circitore debemus existimare. nam & ille supra mediū motum Veneris & addit, & demit: uidetur autem addere gr. 2, mi. 2, ac tātundem etiam demere, addere in uelociori medietate, demere in tardiori. Quam ob rem si uelocitas huius cū uelocitate alterius cōcurrat, tūc maxima fit elōgatio planetæ a Sole, quæ esse possit gr. 47, mi. 32: ac uespertina tunc apparet Venus quam maxime a Sole distans: si uero tarditas cum tarditate iungatur, tunc iterum maxima fit elōgatio gra. 47, mi. 32, sed matutina est ea elongatio, Sole ordine signorū longe præcurrente: at si uelocitas unius cum tarditate alterius concurrat, elōgatio semper minor est, q̄ gr. 47, mi. 32. atque hæc quidem sunt causæ eorum, quæ in longitudine apparent.

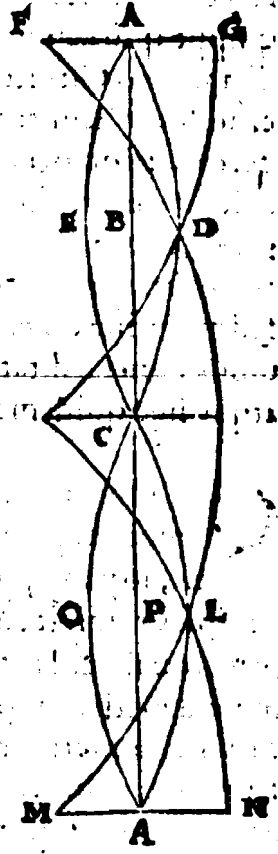
Cap. 14.

Quæ uero in latitudine tam mira spectantur, a duobus illis Circitoribus fiunt, quorum prior per sectiones actus in latitudinem p se puncta media maxime respicit, atq; in opposita mouet: secūdus uero p puncta media circumductus sectiones ipsas respicit, ac in opposita consimiliter agit: uelocior autem hic erat, quam prior, quare & latitudinem circa sectiones maiorem ipse operat, quàm prior circa puncta media, quippe quum hic mi. solū. 16 latitudinē expleat, ille gr. 7. Sit ecliptica a b c, punctus medius b, sectiones a & c, medius circulus Veneris, subalternus Eclipticæ. manifestum igitur quod prior Circitor per sectiones circumductus pellet b punctum medium in opposita, modo in d, modo in e: ipso enim mouente à quarta occidentali Septentrionali ageb in e, ac fiet circulus a e c: mouente autē a quarta occidentali australi e repelletur in b, ac redibit circulus prior a b c. Rursus Circitore acto per quartā australem orientalem b ducetur in d, fietque circulus a d c: postremo à quarta orientali septentrionali d reducetur iterum in b, facto circulo a b c. tota autem latitudo erit aut b e, aut b d, non maior quam mi. 16. At uero secun-

Circitor per quadrata media circunductus sectione ipse respicit, hinc oppositum
 inducit, non dicitur tunc illi à quarta inferiori septentrionali &
 pellitur in f. à in k, ac fiet circulus f d k. Inuenitur autè à quar-
 ta inferiori australi, reducitur in a, k in c, ac redibit circulus
 huiusmodi a b c: à quarta vero superiori australi: ducetur a in
 g, h in i, huiusmodi factus circulus g d h: postremo: à quarta superiori
 septentrionali relinquetur g in a, h in c, redibitq: circulus pri-
 mus a p q, peructa una revolutione secunde in equalitate: la-
 titudo autem tota erit ab a ad f, vel ad g, maior multo, quam
 in punctis medijs ut pote g n h.

Quod vero in punctis medijs septentrionalis semper spe-
 detur Venus in d & h, nunquam autem australis in e aut o,
 in causa est Circitor primus, qui, q: circunductione equalis
 est planetæ, tali proportione eius circulum mouet, q: sem-
 per septentrionalis inuenitur planeta in punctis medijs: dum
 enim stella à sectione a fertur in punctum medium b, cum
 Circitor mouet à quarta australi orientali, pellitq: b in d, in
 quo & planeta inuenitur septentrionalis: rursus dum planeta
 à puncto medio d in c, alteram sectionem graditur, Circitor à
 quarta orientali septentrionali reducit d in b: mox planeta à
 sectione c transeunte ad alium punctum medium l, Circitor a
 quarta septentrionali occidentali pellit b in e, in parte superio-
 ri circuli, in parte uero inferiori pellit p in l: si enim unius cir-
 culi superior pars australis est, inferior septentrionalis necessa-
 rio reddet punctus igitur medius in parte inferiori septentriona-
 lis est, quod planeta in eo inuenit: quæ ob rem tam in superiori
 medietate, q: in inferiori semper septentrionalis inuenit pla-
 neta in punctis medijs respectu eclipticæ, in d & l.

In sectionibus uero tam australis, q: septentrionalis esse so-
 let, qm secundus Circitor eam latitudinè operatur, qui eam
 proportionem non habet ad circulum planetæ, quam prior
 habere dictus est. Est autem Circitoris huius ea proportio
 ad Venerem, ut, quum australissima est illa, ut in f, tum Cir-
 citor a quarta prima iuuantium septentrionali inferiori mou-
 eat, ac directam & uelocissimam reddat subalternus factus
 in fine quartæ illius. quum uero borealissima est, ut in g, tum
 Circitor mouet a prima quarta contrariarum australi supe-
 riori, tardissimamq: ac maxime retrogradam illam facit in
 fine subalternus cum illa: at uero & per helices mouet, quo-
 niam in opposita omnia ipse agitur, & in hoc ab alijs circito-
 ribus prædictis in nullo differt.

De numero orbium Veneri seruientium. Cap. 15.

Videntur autem, qui Veneri quodammodo seruiantur, orbis omnes unde
 cum esse, quorum primus est solitarius ille Contrauectus Soli, a quo fit, ne si-
 mul

Prima & Vltima trahitur: reliqui decem continentur ordines Circitorum quorum
 ordo utem uterque orbibus constat, quoniam uterque Circitor plus addere in lon-
 gitudine videtur, quā in latitudine. Ordo igitur primus Circunducens, Circito-
 rem, Contrauectum, Anticircitorem, & vltimum Contrauectum habet, quorum
 primus est Circunducens, qui anno vno, Veneri par, in latitudinem per se fertur,
 per ipsas sectiones circumactus: secundus est Circitor primus æqualiter circundu-
 ctus à prædicto, proprio autem motu tardior planeta, à quo circa puncta media la-
 titudo fit min. 16: sub eo est Contrauectus suus, duplo velocior, ac sub ipso Anti-
 circitor, qui in latitudine eò opponitur Circitori, quò latitudo in punctis medijs
 non maior fiat, quàm mi. 16: sub quo subest Contrauectus suus. Ordo vero se-
 cundi Circitoris & ipse in quinque consistit orbibus, quorum primus est Circun-
 ducens: qui per puncta media in latitudinem circūducitur mensibus 19. diebus 16.
 horis fere 9: sub eo est Circitor secundus eodem tempore Circūductus & ipse in
 latitudinem, ceterum proprio motu planeta multo velocior: qui sectiones in oppo-
 sita agens latitudinem circa ipsas operatur gr. 7. additque Veneri per quartā quan-
 tūlibet gr. 45, min. 30, vel demit. sub quo est Contrauectus suus duplo velocior, cui
 Anticircitor suus subest non æqualis per se Circitori, sed tantum solum impediens,
 vt latitudo circa sectiones non maior fiat, quàm gr. 7: à quo postremus est Contra-
 uectus vltimus. sub omnibus autem planetæ orbis locatur, qui per tot inæqualitates
 actus motum suum anno vno per se cum Sole cōficit, modo antecambulo illius, mo-
 do affecta. atque hæc de Veneris satis dicta sunt.

D E M E R C U R I O.

De his, quæ circa Mercurium apparent. Cap. 16.

MERCVRIVM diximus affinitatem, conuenientiamque habere cum
 Veneris maximam, paucis quidem enim exceptis omnia ferè cum illa
 communi habet. Illud autem in primis constat non rari ipsum ab or-
 be Veneris, alioqui æqualiter cum ea verti non posset. (recipi autem
 debet inter obseruata, æqualiter ipsum verti) quod in medio motu intelligendum
 est, nam motu vero modo citius, modo tardius obire orbem constat. Secat autem
 medius circulus prius tum æquinoctialem, tum & eclipticam. sectiones eclipticæ an-
 nis nostris in aquario leoneque traduntur gr. 1. vtriusque.

Ad solem porrò neque Mercurius eam habet relationem, quam tres primi superio-
 res habere, vt in cōiunctione velocissimus, in oppositione tardissimus foret, quin
 imo Venerem imitatus nunquam adeo à Sole abscedit, vt ad oppositionem veniat:
 siquidem neque vnquam in interuallo maiore, quàm gr. 26. min. 30. remouetur à So-
 le, modo & ipse præcedens, modo consequens Solem, quasi hi duo planetæ. perpe-
 tuo quodam famulatu semper concomitentur Solem nunc præuij, nunc affecute-
 res, quam ob rem & ipse Mercurius modo matutinus ante Solem in exortu specta-
 tur, modo vespertinus post ipsum in occasu, quæ alternatio dieb. 57. horis circiter
 23. conficitur, ceterum ipse inter planetas rarissime videri solet.

Sunt autem in Mercurio diuersitates non pauca, & maxime etiam admiranda in
 motu eius, quas quæ maxime Ptolemæus animaduertit, referemus etiam, prout il-
 lius scriptis inueniuntur. Tres igitur illæ diuersitates in Mercurio annotauit in velo-

citare, & tarditate, prima fuit in duobus punctis è regione oppositis, i libra scilicet, & Ariete gr. vtriusq; decimo: in libra quidè tarditatem cõperit, in Ariete velocitatẽ.

Rursum consimilem diuersitatem animaduertit in duobus alijs punctis, verum non è regione oppositis, sed distantibus solum per signa 4, in aquario scilicet, & geminis: in aquario enim gr. 9. velocitatem notauit, in geminis tarditatem: quod ualde mirum uideri potuit, qm puncta tarditatis, & velocitatis inter se correspondentia semper è diametro opposita esse consueuerunt, ut in alijs monstratum est, hec autem non è diametro sese respiciebant, sed solum per signa 4. Præter has autem diuersitates, & tertiam quoq; vidit in Mercurio in esse, quæ directionem, statum, & retrogradationem facit, quæ certa sibi puncta non exposcit, sed successiue ubiq; fieri potest: cuius reuolutiones 145 obseruantur in annis 40 fieri. Vna autem reuolutio diebus 115, horis fere 22.

Primam autem diuersitatem, quæ in Libra & Ariete uisa est, animaduertit ex duabus Mercurij elongationibus à Sole equalibus, altera uespertina, altera matutina. Vespertina fuit Sole inuento in gr. 9, mi. 45, Aquarij, stella uero i gr. 5, mi. 0 Piscium: Matutina uero fuit stella in gr. 18, mi. 45 Tauri inuenta Sole uero in gra. 10, min. 0 geminorum. Ex his sequi uidetur, ut maxima, & minima longitudo, hoc est absis, & antabsis essent in Libra, & Ariete: quum enim hæc duæ elongationes æquales essent, & altera uespertina, altera matutina, necesse erat maximã, & minimam longitudinem esse in medioutriusque: puncta autem inter illas media erãt gr. 10 Libræ & Arietis: qua de causa in ijs statuit absidẽ & antabsidem, in Libra quidem absidẽ propter alia quædam obseruata, in Ariete uero antabsidem. quod & traditis quoque anti quorum ualde consonum uidebatur, eo etiam maxime, qd secundam diuersitatem demonstrare non poterat, nisi ita positis abside & antabside uti prædictæ elongationes ostendebant.

Medius motus inæqualitatis.

Gr. m. sec. ter. qu. qn. sex.

9	7	46	0	27	28	19	horæ.
3	5	24	6	59	35	51	dies.
93	12	3	29	47	55	0	mês.

Secundæ uero diuersitatis necessitas uisa est in Aquario & Geminis propter alias duas elongationes, quas Ptolemæus obseruauit: fuit autem utraq; maxima, hoc est gra. 26, mi. 30, altera uespertina, altera matutina:

matutina fuit Sole uiso i gr. 10, m. 0 Aquarij, stella uero in gr. 13, mi. 30 Capricorni: uespertina uero fuit Sole in gr. 10, mi. 30 geminorum, stella in gr. 7. m. 0 Cancr. Quum igitur centrũ epicycli per Astronomorũ principia nunq dissocietur à cẽtro

☉ gr. 10. m. 0. π

* gr. 13. m. 30. ρ

* gr. 10. m. 30. π

☉ gr. 7. m. 0. σ

Solis, oportuit in his duabus elongationibus centrũ epicycli fuisse in aquario & geminis: rursus uero & illud fuit necessarium in ijs duobus punctis epicycli centrum habuisse maximam tarditatem & maximã uelocitatẽ, qm duæ illæ elongationes erãt maximæ, quæ esse possent: ad quas conficiendas non satis est motus proprius epicycli, sed necesse est illũ iuari in uespertina per uelocitatẽ superadditam, in matutina per tarditatem adiunctam, siquidem elongatio, quæ merito epicycli per se fit, non maior est, q̃ gr. 22, mi. 30: prædictæ autẽ erant gr. 26, mi. 30. oportuit igitur pun

& a

D

Acta illa aquarij, & geminorum addidisse tarditatem, & velocitatem, quod magnam peperit admirationem, quum non essent à regione opposita, sed distantia solum per signa 4. Tertia vero diuersitas vnicuique in propatulo satis erat. atque hæc quidem sunt, quæ in longitudine fuere obseruata.

At verò & in latitudine quoque suæ diuersitates spectantur, illæ fere, quæ & in Venere visæ sunt: nam & Mercurius duob. in locis latitudinem ab ecliptica facit, in sectionibus, & punctis medijs: maior autem multo est, quæ in sectionibus fit, vtpote gr. 4. mi. 5, minor, quæ in punctis medijs mi. 45. Verum illud in Mercurio & Venere differt, quod Venere in punctis medijs semper septentrionali existente, Mercurius contra in eisdem punctis semper australis spectatur.

De causis secundum Astronomos.

Cap. 17.

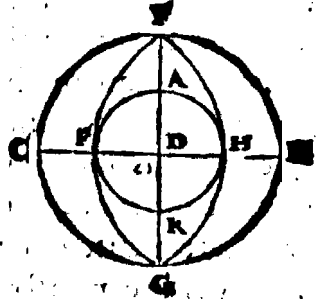
Quòd igitur à Sole nuquam elongetur Mercurius interuallo maiori, quàm gr. 26, mi. 30, iccirco fieri Astronomi dicunt, quod centrum epicycli semper coniunctum per se incedit cum centro Solis, quare quum stella in circumferentia epicycli vertat, amoueri à Sole non potest longius, quàm sit semidiameter epicycli, modo ante, modo retro, uti & in Venere contingebat: semidiameter autem tradunt gr. 22. mi. 30. quam ob rem nec causa epicycli amoueri à Sole longius potest stella, quàm gr. 22. mi. 30. quod si nonnunquam ad gr. 26. mi. 30. pertingat amotio, id fieri dicunt, quod epicyclus alicubi velocitatem & tarditatem recipiat, quod in quatuor locis ultra tertiam diuersitatem fieri comperere, in libra & ariete, in aquario, & geminis, per tarditatem autem matutinam elongationem iuari, vespertinam per velocitatem, ut in Venere monstratum est.

B Primam autem, & tertiam diuersitatem, quò vtraque fiat, haud magno cum negotio demonstrant, eccentrico dantes primam diuersitatem, epicyclo tertiam: in secunda autem plus laboris inuenere. Ordine tamen suo dicamus, quomodo vnamquæque ostendant. In prima igitur demonstranda ad eccentricum confugiunt, cuius absidem in libra ponunt, antabsidem in Ariete, quare & hic punctum velocitatis, illic punctum tarditatis maioris tradebant: quæ puncta non alium haberent motum cum suo orbe, quàm Aplanis motum.

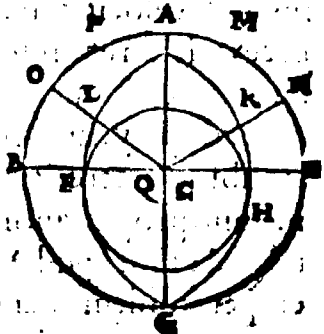
In secunda autem plus negocij habuere. nam quum viderent in aquario & geminis addi velocitatem, & tarditatem, non tamen satis apparebat, quo pacto fieret, ad eccentricum enim sese conuertere non poterant, tum quod per ipsum primam diuersitatem demonstrauerat, tum quod absis & antabsis semper opposita è diametro sunt: sed neque ad epicyclum confugere poterant, quando tertiam diuersitatem videbant illi ascribi oportere: igitur tertium quiddam imaginati sunt, hoc est centrum epicycli bis in anno propinquiores terræ fieri, semel in aquario, semel in geminis. Tres enim viæ solæ sunt apud Astronomos, per quas velocitas & tarditas stellis detur: prima est per absidem & antabsidem, secunda est per motum & conuersionem epicycli, tertia vero per approximationem epicycli ad terram, quum igitur sola hæc tertia superesset, qua uti possent, opinati sunt centrum epicycli bis terræ proximiorè fieri, ac sic tum in tarditate, tum in velocitate iuari: facto enim terræ proximo epicyclo & velocitas, & tarditas maior fit, quàm minoribus angulis prope centrum maiores partes in zodiaco corresponsdeant, quare si directus, & uelox per se planeta fit factus propinquior centro, uelocior etiam & citatior redditur respectu zodiaci, si uero tardus etiam fit, & retrogradus, pari modo citatior fit retrogradatio. Ad monstrandum autem, quomodo

quomodolibet terræ propinquior fieret epicyclus, magnam quandam imaginatio-
nem committerent: ac circa Eccentricum Mercurij orbem quatuor Deferentes
eccentricos collocaret, duos extremos & maiores, duos intimos & minores, in quin-
bus medijs ipse orbis Mercurij vertetur. primi igitur duo extremi Deferentes ceu
per se immoti & stabiles absidem habebant & antabsidem e regione oppositas, absi-
dem in libra, antabsidem in ariete, mobiles solum Aplahes motu, cæterum firmas
& immutabiles. Intra hos duos immotos, duos alios collocant non quidem stabiles,
sed motu continuo actos, verum in oppositum orbis Mercurij: quum enim hic ab
occidente feratur in orientem, illi contra ab oriente pari conversione in occidentem
voluuntur. quo fit, vt Mercurij epicyclus bis terræ propinquior in anno fiat: nam
Deferentes hi, quum eccentrici sint, & absidem habeant, & antabsidem, agantur au-
tem contra motum planetæ, necesse est totos percurrere, & lustrari à planeta, quare &
bis eum recipere in abside, bis in antabside, quare & ipsum
bis terræ propinquior fieri. Sic enim motus in opposi-
tum Deferentibus: qualis à planeta describitur circulus,
qualis efg h, in quo bis terræ appropinquat in f & h.

Sit enim linea absidis longior d g, linea antabsidis bre-
uior d a, epicyclus in abside vbi g, qui in oppositum dese-
rentibus agatur, dum igitur linea absidis describet arcum
g b, linea antabsidis describet arcum a f, epicyclus autem
ex g mouebitur in f, & ex abside in antabsidem transfere-
tur, vbi terræ propinquior inuenietur. Rursus, dum linea
absidis ducit arcum b e, antabsidis ducit arcum f k, epi-
cyclus autem ab abside f, mouetur in antabsidem c. Porro
linea absidis describente arcum e g, antabsidis describit k h,
& epicyclus ab e in h perducitur, vbi rursus terræ propinquior fit in antabside h.
Postremo linea absidis designante e g, antabsidis describit ipsa k a, epicyclus au-
tem ab h feretur in g, descripto ovali circulo e f g h, in quo bis fuit terræ propin-
quior in f & h, bis remotior in e & g.

His quatuor deferentibus ita constitutis, viam quoque
habere sibi iussunt ad ostendendum & illud, quomodo epi-
cyclus terræ propinquior fieret in Aquario & in geminis,
& non in punctis diametro oppositis. Qualis enim circuli
e f g h vna longitudo est propinquior terræ, q̄ alia: si terra
sit vbi q, zodiacus sit a b g d, o vero Aquarius, p Pisces,
r Aries, m Taurus, n Gemini, si ergo protrahatur linea
à q ad n per k, & alia à q ad o per l, l quidem respondebit
Aquario, k vero geminis, quare epicyclus in k & l propin-
quissimus erit terræ, quoniam nulla alia breuior est ab oua-
li circulo ad q, quam q k, & q l. Causa vero, quòd ovalis
circuli ab epicyclo descripti vna longitudo sit terræ propinquior, alia remotior, est
absis & antabsis deferentium maiorum: quum enim epicyclus est in abside minorū
deferentium, illi vero in abside maiorum, tunc remotissimus est epicyclus à cetro
q̄, quàm maxime potest esse; quum vero epicyclus est in abside minorum deforen-
tium, hinc aut absis est in antabside maiorū, minus quidē abest epicyclus à cetro, nō
tam en

plonory

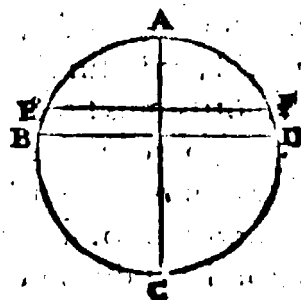
A tamen propinquissimus est, quam in omni alio puncto, quoniam est in abside deferentium parvorum. Porro nec quum est in antabside eorum, propinquissimus etiam est, quando K & l propinquiora sunt puncta terre, quam f & h. in Aquario igitur & Geminis propinquissimum terre epicyclum fieri per hanc magnam imaginationem sunt arbitrati, ac per hæc quæcunque in longitudine circa Mercurium apparent, demonstrasse sibi nisi sunt.

Quæ vero in latitudine visuntur, eodem ostendunt modo, quo & in Venere dictum est, epicyclum circa sectiones sese inclinante, mox sensim se releuante ita, ut in punctis medijs circulus eius subalternus sit cum eccétrico, ad quod conficiendum etiam reflecti opus est diametrum longitudinis, uti & in Venere.

Semper autem uideri australem Mercurium in punctis medijs opposito modo, ac in Venere se habebat, inde fieri dicunt, quod eccétricus modo citra modo ultra eclipticam agatur, sed ea proportione, ut planeta in superiori medietate transeunte in punctum medium circulus ille austraks sit, contrarium uero accidat planeta in inferiore partem translato, ut in Venere dictum est, modus enim idem est, sed proportio diuersa. atque hæc sunt quæ de Mercurio Astronomi tradidere.

De causis per nostra principia. Cap. 18.

N Os è Circitorum ratione omnia quæ facillime demonstrabimus, siue diuersitates, quæ in Mercurio apparent, tres sicut, ut prædiximus, siue tantum duæ. fortasse autem tantum duæ sunt, quoniam prima, quæ in libra & Ariete tradebatur, nullam habet necessitatem per illas duas elongationes Mercurij à Sole æquales: neque enim necessario sequitur, si duæ elongationes æquales sint, altera matutina, altera vespertina, ut in medio earum sint puncta tarditatis & velocitatis, sed solum id sequitur, ut puncta tarditatis & velocitatis æqualiter ab illis distent: ut si in e & f sint duæ elongationes æquales, hæc matutina, illa vespertina, non necesse est maximam tarditatem, & uelocitatem esse in a & c, sed possunt esse & in b, & in d.

Secunda autem diuersitas necessaria quidem videtur, & recipienda est, quod autem tarditas & uelocitas in Aquario esset, & Geminis, sequitur quidem ad eos, qui epicyclos ponunt: ijs enim suppositis licet stella fuisset in capricorno & cancro, sequitur tamen centrum epicycli fuisse in Aquario & Geminis, ubi & Sol erat: Ad nos autem non sequitur, qui epicyclos auferimus, quare tarditatem & uelocitatem à Ptolemaeo inuentam, dicimus in Capricorno & cancro fuisse, atque in ijs planetam recepisse tarditatem & uelocitatem.

Tertia uero diuersitas & ipsa necessario ponenda est propter directionem, statum, & retrogradationem in Mercurio manifestam. Primum igitur, si duæ tantum sunt in hoc planeta diuersitates, dicamus quo pacto fiant, deinde, & si tres ponantur, referemus nihilominus, quomodo & id quoque contingat. Si igitur duæ tantum sunt, duo similiter Circitores ponendi erunt, quorum alter per sectiones circumductus in latitudine puncta media in opposita maxime motet, alter circumductus per puncta media sectiones ipsas in opposita præcipue agit: prior igitur, cum circumductione par Mercurio sit, tum motu proprio tardior aliquantisper est, propter quod non retroducere ipsum, sed tardare solum potuit: tardat autem, quam in oppositum illi fertur,

si fertur, citat vero, quū in idem : pūcta autem maioris tarditatis & velocitatis erāt C in capricorno, & cancro Ptolemæi tempore, in capricorno tarditatis, in cancro uelocitatis: ea. n. proportione mouetur hic Circitor, ut tum subalternus sit in medietate contraria, quum planeta inueniebatur in capricorno, subalternus vero in iuuante, quum planeta in cancro sedem habebat. Porro & Circitor hic latitudinem operatur circa puncta media non maiorem mi. 45 propter Anticircitorem, de quo dicemus. ille idem & Mercurium in pūctis medijs semper australem facit, quoniam opposito modo mouetur, ac Venus: etenim, dum planeta in parte superiori fertur ad punctum medium, Circitor hic non à quarta australi pellit circulum Mercurij, sed à septentrionali, quare australem eum punctum facit in superiori medietate: quum uero planeta in inferiori parte graditur in punctum medium, tum Circitor partē superiorem circuli Mercurij pellit in septentrionem, inferiorem in meridiem, in qua erat planeta: qua è re fit, ut semper ille australis conspiciatur in punctis medijs.

Secundus uero Circitor tum circūductione, tum proprio motu multo uelocior est planeta, siquidem circūducitur mensibus tribus, diebus 25. horis ferè 22, proprio autem motu retroducere planetam potest. ab hoc igitur fit ut Mercurius non plus à Sole elongetur, quàm gra. 22. mi. 30: modo præcedens, modo sequens: in hoc enim Mercurius, & Venus concordant, ut per se & motu suo semper concomitentur Solē pari gressu. cæterum à Circitore modo uelocitatem maiorem recipiūt, modo tarditatem. quod aurem addit Circitor suus Mercurio, & demit, sunt gr. 22, m. 30: quod quum per uicissitudines fiat: inde fit, ut uicissim planeta modo præueniat Solem, modo præueniatur gr. 22. m. 30: quod si quandoque etiam plus elongatur, id præstat ab alio Circitore, cuius si uelocitas cum uelocitate huius iūgatur, remotissimus fit, & ad gra. 26, mi. 30. pertingit, ac tum planeta uespertinus in occasu apparet, uespertina enim elongatio per uelocitatem fit, & iuuatur. si uero tarditas unius cum tarditate alterius concurrat, tum maxima fit elongatio matutina gra. 26, mi. 30. fit enim illa & iuuatur per tarditatem. Facit præterea secundus Circitor latitudinem circa sectiones maiorem, quàm ea esset, quæ in punctis medijs fiebat, quoniam uelocior hic Circitor multo est, & plus mouet tum in longitudine, tum & in latitudine: ille idem, & directionem & statum & retrogradationem operatur, per eum modum, qui & in Venere, & in alijs dictus est. Si igitur duæ tantum sunt diuersitates in longitudine circa Mercurium, his certe modis contingunt, & non alijs. Si uero & prima illa diuersitas superaddenda uideatur, quam Ptolemæus in Libra & Ariete statuebat, nihil nobis negocij est demonstrare, quomodo & illa fiat, sed prius de ordine & numero orbium Mercurij agamus, inde enim manifestius monstrare dabitur, quo pacto & prima illa diuersitas in Mercurio fiat.

De numero, & ordine orbium Mercurio seruientium.

Cap. 19.

Videntur autem, qui Mercurio ministrant orbis, numero omnes undecim esse, quorum primus est ille Contrauectus, qui statim sub Venere locatus facit, ne Mercurij orbis simul cum Venere rapiatur: ab ipso sequitur ordo circitoris primi, qui in quinque consistit, Circūducente, Circitore, Contrauecto, Anticircitore, & suo Contrauecto: quorum primus est Circūducens, qui in latitudinem anno uno per Mercurio circūducitur sectiones: sub eo est Circitor primus eodem tempore circun-

- A** circunductus & ipse, cæterum motu proprio Mercurio tardior, & puncta media in opposita per semouens: sub quo est Contrauectus suus, duplo uelocior Circunducēte, & super illius polis motus. Cui subest Anticircitor primus, qui, si tantum sunt duæ diuersitates, in oppositum semper circunducitur Circitori, & quantum Circitor in vnam partem, tantum hic Anticircitor in oppositam ducitur, ita vt in latitudine semper opponantur inuicem: per se autem non æqualis est Circitori, tantum tamen opponitur, vt latitudo in punctis medijs non maior fiat $m. 45$. Si vero & prima diuersitas addatur, oportet hunc Anticircitorem ita statui, vt à Circitore distet per vnam quartam circunductionis ita, vt, quum Circitor in Ariete erit, hic in Cancro inueniatur, & quum Circitor in capricorno, hic in Ariete sit, & ita successiue. his ita constitutis duæ primæ diuersitates demonstrari facillime possunt. Statuatur planeta in Libra, circitor autem subalternus in medietate contraria, Anticircitor autem in puncto neutro, ut in capricorno, manifestum quidem quod planeta in Libra maximam tarditatem recipiet Circitore subalterno in contraria medietate. Moueatur mox planeta à Librain capricornum, Circitor per vnam quartam à subalternatione ad punctum neutrum, puta in cancrum, Anticircitor vero subalternus fiat in medietate contraria, clarum est quod planeta in capricorno tarditatem quoque recipiet Anticircitore subalterno in medietate contraria. Rursus vero planeta à capricorno in Arietem gradiatur, Circitor subalternus fiet in medietate iuuante, Anticircitor autem erit in puncto neutro, quare in Ariete planeta velocitatem recipiet Circitore subalterno in medietate iuuante. Postremo, si planeta in cancrum perducatur, Circitor in puncto neutro inuenietur, Anticircitor subalternus in medietate iuuante, quamobrem & in cancro velocitatem superacquiret planeta.
- B** Manifestum igitur est in quatuor punctis uelocitatem, & tarditatem inueniri, in duobus uelocitatem, in duobus tarditatem. In latitudine quoque circa puncta media videri potest, cur non maior fiat, quam $m. 45$: dum enim uterque Circitor scilicet, & Anticircitor in eadem parte sunt (vt septentrionali) pellunt punctum medium ultra eclipticam versus meridiem $m. 45$: mox altero existente in septentrione, altero in meridie opponuntur inuicem, & latitudo non mutatur: deinde vero utroque rursus in eadem medietate existente meridionali repellunt punctum medium versus septentrionem $m. 45$. si igitur tres sunt in Mercurio diuersitates, per hunc modum fieri censendū est. Sub Anticircitore est suus Contrauectus: sub quo est ordo secundi Circitoris, qui & ipse in quinque consistit orbibus, quorum primus est Circunducens, qui per puncta media circumactus mensibus tribus, diebus 25, horis ferè 22 Circitorem simul circunducit eodem tempore: sub eo est Circitor secundus, qui simul per eadem puncta media circunlatus sectiones ipsas suo motu in opposita agit, uerum motu suo uelocior multo planeta est, additque in vna quarta circunductionis, ac demit $gr. 22, m. 30$. Sub eo est Contrauectus duplo uelocior Circunducente, ac sub ipso Anticircitor alius, à quo fit, ne latitudo circa sectiones maior euadat quam $gr. 4, m. 5$. ac postremo est sub ipso Contrauectus ultimus. à quibus omnibus orbis Mercurij sequitur per tot diuersitates orbem obiens anno vno motu proprio, citius tamen quandoque, quandoque tardius propter accidentia, quæ cum annuo suo motu iunguntur. Sæpe enim plures retrogradationes intercidunt, sæpe pauciores, atque hæc quidem ea sunt, quæ de Mercurio dicenda uisa nobis fuere.

De ijs, quæ circa Lunam apparent. Cap. 20.

DE Luna postremo superest, vt agamus, quæ vna omnium vltimam sedem habet. Sicuti autem superiores planetæ tres multa inter se coonueniētia habuere, tum multa Venus, & Mercurius, ita & Luna plurima cum Sole affinia sortita est. ergo & ipsa in primis diurno vertitur motu, verum ceteris multo tardior, si quidem paulo minus hora vna serius, quàm alij, ad occasum ducitur. proprium vero motum reliquis velociorem habet, quando diebus septem & viginti, horis 8 orbem ambit totum. Eius autem medius circulus eclipticā secat, vtpote ad illam obliquus. Sectiones alij nodos vocant, alij caput & Caudam Draconis. Caput quidem eam sectionem, vnde incipit in septentrionem ferri, Caudam illam, vnde in meridiem. Sunt autem sectiones illæ instabiles variabilesque diebus singulis, siquidem obseruant mutari eas aduersus signorum ordinem quotidie mi. 3. Mutantur quidem & aliorum sectiones ob Aplanes motum, sed in ijs non apparet nisi post annos plurimos, at in Luna ea sectionum inconstantia singulis etiam diebus manifesta fit, Declinatio vero circuli Lunæ ab æquinoctiali, vbi maxima est, maior multo fit, quàm maxima Solis declinatio: Siquidem ultra tropicos Solis, & æstiuum circulum gr. circiter. 5. recedit: quare maxima Lunæ declinatio gr. octo & viginti ferè traditur. Habet præterea Luna eam tarditatis & velocitatis inæqualitatem, quam Dij omnes habere orbis voluere, verū non in vna magis medietate quàm alia illam habet (vti Sol) sed vbiq; successiue, & ad punctum omnem. Porro quemadmodum & Sol, neque ipsa Luna retrogradationem vllam nouit, sed semper directa fertur, quanquā modo tardior, modo velocior, modo mediū motum agens, qui & proprius illi est. velocissima aut quū fertur, gr. ē 15 in die vna conficit, tardissima vero, vix 11, medium autem motum agens 13, mi. ferè 10.

Medius motus circuitiois.
gr. m. sec. ter. quar. qn. sex.

0	32	16	27	26	23	46	horæ.
13	10	34	58	38	30	30	dies.

Inæqualitatis aut periodus nō omnino æqualis est periodo circuitiois, quando circuitio diebus 27, hor. 8 perficitur, inæqualitas autē diebus 27, horis circiter 13.

Ad Solem porro relationem non parua habere Lunam constat: nam modo illi cōiungi ac subijci, quod interlunium uocāt, modo illi è diametro opponi, quod pleniluniū appellāt, modo in quartis aspectibus esse, quas quadraturas dicunt græci dicothomon, modo in locis inter hæc medijs: coniuncta aut quum est, nihil luminis ad nos demittit, remota autē a cōiunctione saltem gr. 14, videri vespertina incipit in occasu, at exigua, & cornuta, quod nouiluniū dicūt græci minoyden. mox ē magis à Sole recedens plus luminis continenter monstrat, donec dicothomos fiat: deinde transacta quadratura circa 12 diē, quū plus dimidio lumine pfert, Amphicyrthos appellatur: ac mox pleno sese orbe ostēdit Soli opposita, ab oppositione porro comminuere orbē incipit, & matutina in exortu cōspicitur: tum rursus Amphicyrthos fit: mox & rursus Dicothomos: ac demū ē minoydes exiguo lumine & corniculari, donec iterū ad coitū cū Sole redeat. Cornicularis aut quum sit Luna & ante oppositionem, & post, tum illud iter est, quod ante oppositionē cornua semper in ortum spectant, post oppositionem autem in occasum. Ab vna vero coniunctione

Medius motus inæqualitatis.
gr. m. sec. ter. quar. qn. sex.

0	32	39	44	50	44	40	horæ.
13	3	53	56	17	51	59	dies.

Actione ad aliam est periodus sua, tempusque intercidit dierum 29, horarum 12. m. 44.

Per nouilunia preterea quum videri a nobis incipit, non equaliter sese terris nouam ostendit, sed quandoque prima die a coniunctione, quod rarius fit: quandoque secunda, quod ut plurimum accidit, quandoque non nisi tertia, quod item rarius euenit. Multa item ac varia tum in coniun-

Medius motus remotionis.

gr. m. sec. ter. quar. qn. sex.

0	30	26	36	43	20	45	horæ.
12	11	28	41	20	17	50	dies.

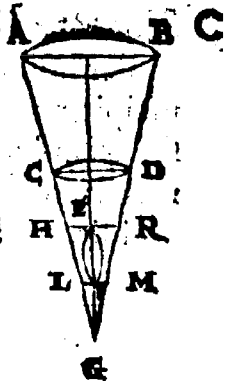
tionibus, tum in oppositionibus, tum & in quadraturis accidunt circa Lunam: nam in coniunctionibus non solum ipsa lumen amittit, sed quasi iniuriam vlti erepti luminis Solis ipsum obscurat, ac demit nobis, quæ Solis eclipsis dicitur, quod nec alibi euenire, quam in coniunctionibus potest, aut propè: in oppositionibus vero deficere, eclipsarique ipsa sæpe solet Luna, quod & in ijs solis contingit, aut propè. Ac uero & circa quadraturas magnam quandam accidere diuersitatem obseruat: eo. n. tempore & maior multo, & terræ propinquior apparet, vnde & non parum aspectum nostrum respectu zodiaci euariat, & loca in cælo eludit.

Alia preterea, & valde admiranda diuersitas in Luna apparet, quum velocem habet motum, & quum tardum: nam velox quum est, tum & maior & terræ propinquior videtur, quum uero tarda incedit, tum minor & remotior apparet: quippe maior & propinquior duob. in temporib. spectari solet, & quum in quadraturis est, & quum uelocem agit motum. Eclipses quoque Lunæ si tum fiant, quum velox est, maiores obseruantur, & in maiori umbra. minores uero & in minori umbra, quum tarde graditur. Sol quoque si tum eclipsatur, quum Luna in ueloci est motu, maiorem eclipsim sustinet, si uero, quum in tardo Luna est motu, minorem. Ad hæc si deficiat in meridie Luna, maiorem apud nos eclipsim patitur. si in septentrione, minorem. Contra Sol, si in meridie ipse deficiat, minorem ipse eclipsim fert, si in septentrione, maiorem. atque hæc ferè sunt, quæ circa Lunam apparent.

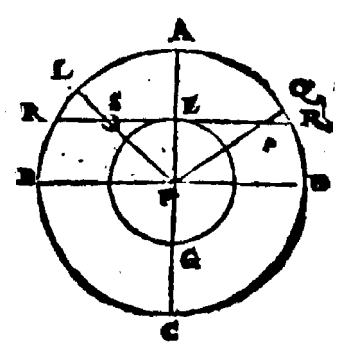
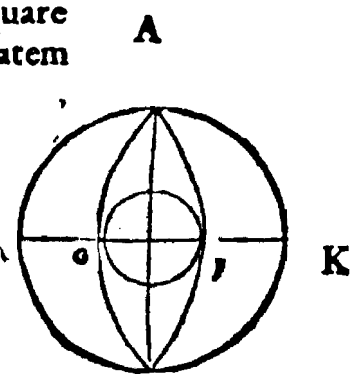
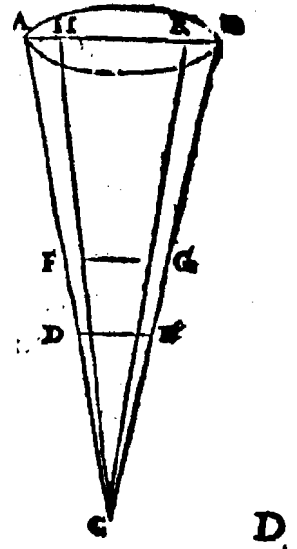
De causis secundum Astronomos. Cap. 23.

AD hæc animaduertentes Astronomi Lunæ orbem in primis eccetricum statuunt. Quod uero eius sectiones cum ecliptica diebus singulis mutentur aduersus signorum ordinem m. 3, inde fieri dicunt: supra orbem Lunæ, ac supra Deferentes eius, orbem alium ponunt, qui super polis zodiaci diebus singulis m. 3. contra signorum ordinem mouetur, ac secum & sectiones trahit. Orbem autem hunc Deferentem Draconis uocant. Addidere preterea orbi Lunæ & epicyclum, cuius medius circulus subalternus semper est cum medio circulo eccetrici, in cuius circumferentia Lunæ stella vertitur, ima parte epicycli pro signorum ordine orientem versus, suprema contra signorum progressum in occidentem, opposito quidem modo, ac aliorum epicycli agebantur. ij enim suprema parte in ortum, inferna in occasum uolebantur: in Luna uero contra fit, ima enim in ortum, summa in occasum fertur, quæ re fieri dicunt, ut cum Luna uelocem habet motum, tum maior & propinquior videatur, tunc enim in ima epicycli parte est, quæ in idem cum eccentrico agit: ac nobis propinquior est: contra uero quum superna in parte, & remotior est, & minor apparet, & tardum habet motum, quoniam in oppositum eccentrico vertitur. Retrograda autem nunquam fit Luna, quoniam epicyclus tardior est eccentrico, quare, & si retro respectu epicycli ducitur, simpliciter tamen non retro, sed tardius solum mouetur. Eclipses quoque Lunæ minores fiunt, quum

quum tarde graditur, qm̄ tunc est in summo epicyclo, & à terra remotior, maiores vero quum velociter fertur, qm̄ in imo tunc epicyclo est, & terræ propinquior. Sit Sol a b: terra c d: Luna e f: umbra terræ c d: Luna in imo epicyclo, & terræ propinquior, h k: in summo epicyclo, & remotior, l m, manifestū est igitur q̄ in imo epicyclo Luna in maiori umbra uersat, in summo in minori: maior enim est h k, q̄ l m. Quod si Sol ipse eclipsēt Luna in imo epicyclo existente, maior eclipsis fiet, qm̄ illie Luna est propinquior terræ, & maioris basis. Sit Sol a b: visus ubi c: Luna propinquior terræ, d e, remotior f g. palàm q̄ maior basis est d e, & plus de Sole adimit, quam f g, à quo solum h k demit de Sole.

Diuersitatem autem aspectus, quæ in quadraturis apparet, inde fieri dicunt, q̄ Lunæ eccentricus in unam partem, Deferentes in aliam & oppositam aguntur, Eccentricus quidem pro signorum ordine in ortum, Deferentes contra in occasum: unde euenire necesse est, ut planeta in omni reuolutione sua bis in abside sit, bis in antabside, uti & in Mercurio diximus. Sic enim contractis Deferentibus oualem describi circulum necesse est, cuius longitudo multo maior sit latitudine, qualis a g h e: in quo planeta bis in abside fit in a, & h, bis in antabside in g, & e: quare bis centro vicinior fit, bis remotior. In conjunctione igitur, & oppositione semper in abside est Luna, in quadraturis uero semper in antabside: quare, quum in his terræ propinquior fiat, diuersitatem quidem in aspectu maiorem illic facit, & maior etiam apparet, hoc quidem, quia terræ propinquior est, illud, quia sola Luna inter planetas diuersitatem aspectus facit in cœlo propter eius propinquitatem: quare quanto propinquior erit, tanto maiorem illam diuersitatem reddet: propinquissima igitur cum fiat in quadraturis, maxime quidem in illis aspectum variabit, & loca in zodiaco eludet. Si uero quispiam illud monstrari cupiat, cur sola Luna diuersitatem in aspectu faciat, dicimus iccirco contingere, q̄ nobis non è centro terræ, sed è superficie uidentibus linea centri in zodiaco in unum locum incidit, linea uisus in alium, inter quæ loca spatium quidem, quod intercidit, in Luna quidem est sensibilis basis propter propinquitatem Lunæ, in alijs autem planetis propter distantiam sensibile non est illud spatium, nec loca distincta apparent: quare in idem uidetur in ijs ferri centri linea & uisus, in Luna autem non in idem, sed in diuersa. Sit zodiacus a b c d: terra e g: linea centri per Lunā f l: linea uisus per Lunam e k: Luna ubi f, propinquior alijs planetis. manifestum igitur q̄ centri linea in zodiaco in alium locū cadit, ut in l, linea uisus in alium, ut in k: inter quæ spatium qd̄ intercidit sensibile est, & loca diuersa referens: qd̄ in alijs planetis nō accidit propter distantiam. Sit enim Sol,

aut

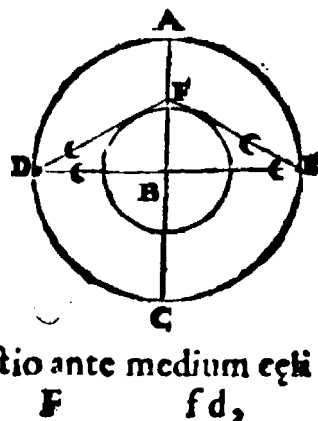
Aut Iuppiter, ubi p. linea quidem centri per Iouem cadet in q, linea visus per Iouem in r: at spatium quod est inter q, & r, sensibile non est, & loca illa, ut vnum, representantur. Quam ob causam in planetis aspectus non diuersificatur, in Luna autem, quod propinquior ceteris sit, diuersificatur, & tanto magis, quanto propinquior terra fiat, quod in quadraturis contingit. Atque hæc quidem sunt, per quæ astronomi eas demonstrant, quæ circa Lunam apparent.

De causis per nostra principia. Cap. 22.

Quoniam autem inter diuina illa & perfectissima corpora eiusmodi monstrosi orbis esse non possint, tentandum est per alia principia predictorum omnium causas assignare. In primis igitur, quæ dicta sunt de sectionibus eius cum ecliptica, & nos affirmamus, ac confitemur, eundemque illum orbem ponimus, qui super polis zodiaci aduersus signorum ordinem diebus singulis n. 3. mouetur, à quo & sectiones Lunæ simul quoque trahuntur: potest autem & idem orbis in causa esse, cur lunæ sphaera non simul a Mercurij sphaera circunducatur. Quod vero modo tardior, modo uelocior feratur luna, Circitori suo ascribendum est, qui tunc circunductione, tum & proprio motu tardior Luna est: circunducitur autem non præcise eo tempore, quo Luna circuitioem facit, sed paulo tardius: Luna siquidem diebus 27. horis 8 orbem peragrat, at Circitoris circunductio diebus 27. horis ferè 13. fit: quo euenit, ut periodus circuitioem non omnino æqualis sit periodo inæqualitatis. Quoniam autem modo in idem cum orbe Lunæ, modo in oppositum fertur Circitor, hinc accidit, ut modo uelocior, modo tardior conspiciatur Luna. nunquam autem retroducitur, quoniam tardior illa est Circitor, non est autem inæqualitas hæc in vna medietate magis, sed successiue ubique, quoniam non æquantur periodus inæqualitatis, & periodus circuitioem.

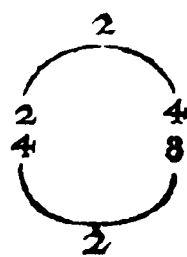
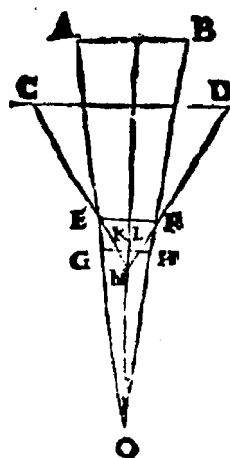
B Ad Solem autem relationem non paruam habere Lunam necesse est, Sole iter per eclipticam habente, Luna uero per circulum suum, qui eclipticam secatur: nec ab ea plus recedit, quam gradus 5. aut enim alter sub altero est in eadem linea, aut erunt à diametro oppositi, aut in aspectibus alijs. Esse autem in eadem linea non uno modo dicitur, sed multipliciter, vna enim est interdum linea respectu centri, quæ per utrumque transit, vna interdum est respectu visus. neque enim in idem cadit centri linea, & visus (ut dictum est.) interdum vna dicitur linea respectu gradus, quum enim uterque sub vno gradu sunt, in vna esse dicuntur linea, protracta scilicet linea a polis zodiaci ad gradus eius, quæ per utrumque, Solem scilicet & Lunam pertranseat. In vniuersum igitur cum Sole coniuncta Luna dicitur, cum sub vna linea cum Sole fuerit, quocumque contingat modo: simpliciter autem, & proprie coniuncta est, quum sub linea centri uterque cadit: ad nos autem coniuncta dicitur, quum aut sub linea visus, aut sub vno gradu coniunctio fit. Si qui igitur intra zodiacum habitant, ijs omnibus modis esse vna linea, & coniunctio potest, quum supra eorum verticem coniunctio fit. tunc enim & centri, & visus, & gradus esse vna linea potest: at quibus extra zodiacum est habitatio, ijs nunquam est vna linea centri, & visus: si enim coniunctio fiat in medio cœli, centri linea superius, visus inferius cadit: at si ante medium cœli coniunctio accidat, tunc semper coniunctio visus præcedit, centri sequitur: si vero accidat post medium Cœli, semper centri præcedit coniunctio, visus sequitur. Sit linea centri b d, & b e: linea visus f d, & f e: visus ubi f, coniunctio ante medium cœli

Fracastorij.

f d, post medium cęli se. Coniunctio autem gradus & centri esse vna potest, quum **C**
 in sectionibus coniunctio fit: quum vero fit extra sectiones, tunc semper diuersa est
 linea gradus, & centri: visus quoq; & gradus coniunctio esse vna in sectionibus po
 test, extra sectiones non. Ex his multa eorum contingunt, quę in coniunctioni-
 bus & oppositionib. apparent: quotiescunq; .n. talis est coniunctio, vt visus per Lu-
 ne, Solisq; centrum pertransseat, tunc eclipsis fit Solis maxima, quę esse possit, qđ in
 sectionib. solis habere locū potest: qđ si tunc maioris ęt diametri appareat Luna, qđ
 saepe accidit (vt dicemus) tunc obscurari ęt totum Solem contingit, non quidē ter-
 ris omnibus, sed quibusdā. extra sectiones aut eclipsis Solis non fit, nisi forte prope
 ipsas, quę eclipsis in parte est solum. In coniunctionib. vero lucere desinit Luna,
 qm̄ ex se quidem lumen ipsa non hēt, sed totū, quicquid demittit luminis, à Sole re-
 cipit: superiore igitur existente Sole, neq; pars Lune, quę Solem spectat, videri à no-
 bis potest, neq; quę ad nos obiecta est: hęc .n. illuminata non est, vtpote auersa à So-
 le, illa vero illuminata quidem est, sed auersa est à nobis. Obscuratio vero hęc in Lu-
 na eclipsis non appellatur, qm̄ inter nos & Lunam interponit nihil, quod requiri vi-
 detur in ea, quam eclipsim appellare Astronomi voluerunt. Non solum aut in coniun-
 ctionibus lucere desinit Luna, sed etiā post, donec interuallo gra. saltem 14. amota
 à Sole sit, quod breui conficit propter celeritatē. Quod autem quandoque citius,
 qnq; tardius sese nouā terris ostendat, causa in vniuersum est, qđ modo citius sese à
 Sole amouet, modo tardius. citius quidē, quum velocem ipsa motum hēt, Sol tardū,
 item quum & in rectum amouetur: tardius vero, quum tardum ipsa motum habet,
 Sol velocem, aut cum in obliquum amouetur. Igitur si causę oēs concurrant, quę
 celerem amotionē faciunt, prima etiam die sperare nouam Lunam possumus: si ve-
 ro oēs conueniant, quę tardam amotionē apportant, non nisi die tertia expectare **B**
 debemus Lunā. Extrema autem rarius quam media contingere solent, quare secun-
 da vt plurimum die sese nobis noua ostendit Luna. Apparet aut primum figurę, quę
 inde Lunarum dicta est, qm̄ spherica est Luna: omnis aut circulus in spherico corpo-
 re arcualis est, nisi subalternus sit visui. qm̄ igitur semper secundum sui mediū illu-
 minatur à Sole Luna, circulus quidem illē terminans illuminatā medietatem à prin-
 cipio subalternus visui nō fit, quare arcualis uidetur. Exiguum aut est, quod appa-
 ret per nouilunia, qm̄, & si Sol semper medietatem illuminet, non tñ tota pars illu-
 minata videri potest à principio: quia maxime auersa est à nobis: mox vero, quanto
 abscedit à Sole magis, tanto plus eius partis, quę auersa erat, sese ostendit: Cornuū
 vero, quę in Luna apparēt, ea ratio est, qđ semper pars Soli obiecta ventrē seu deue-
 xum in luna facit, opposita concuum, vbi cornua sunt. qm̄ igitur ante oppositionē
 Sol semper pcedit, Luna sequit in diurno motu, inde fit, vt ante oppositionē cor-
 nua semper orientē respiciant, qm̄ deuexum & vter occasum respicit, vbi Sol: post
 oppositionē aut contrarium fit, qm̄ Luna pcedit, Sol sequitur: quare tunc venter
 respicit orientē, vbi Sol, concuum & cornua occidentē respiciunt. eadē de cā, qđ
 ante oppositionē Sol pcedit, Luna vespertina in occasu apparet, post oppositionē
 vero quod Luna ipsa pcedit, matutina in exortu spectatur. In oppositionibus ue-
 ro sepe ipsa eclipsatur luna modo tota, modo in parte, & non alibi, qđ in oppositio-
 nibus aut propē, qm̄ obiectus terrę non potest umbram in Lunam iacere nisi quum
 planeta vterque è diametro oppositi sunt, aut propē. Sunt aut eclipses Lunę maio-
 res Luna in meridie existente, Sole in septētrione, quam ecōtra, quia Sol in septen-
 trione

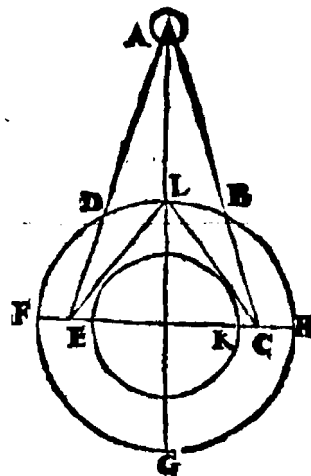
A trione minor apparet (vt dictum est) quare umbram longio-
rem à terra iacit & latiore, ubi eclipsis fit . Existens uero
in meridiè maioris diametri fit , quare & umbram angustio-
rem & breuiorem producit. Sit Solis diameter in septentrio-
ne a b, in meridiè c d, terra sit e f, luna ubi g k l h. manifestū
igitur q̄ à diametro a b umbra à terra fiet e f o, lata, ubi lu-
na p̄ totam g h: à diametro uero c d umbra à terra produ-
cetur e f n, lata, ubi Luna, quantum est tota K l: at multo ma-
ior est g h, quàm K l. in septentrione igitur existente Sole
eclipsis maior & diuturnior lunæ est . Eclipses autem Solis,
quæ in septentrione fiunt, maiores videntur, quam quæ in
meridiè: qm̄ in septentrione tū Luna, tum Sol minoris dia-
metri redduntur, in meridiè uero maioris. Crescentibus igi-
tur in meridiè utrisq; proportionaliter superat quidem Sol
Lunam maiori excessu, quàm in septentrione se habebant,
quare minus eclipsatur in meridiè. Si enini 2 & 4 propor-
tionaliter crescant, 2 quidem ad 4, 4 autem ad 8, tunc 8 ma-
iori excessu superabit 4, quam 4 superet 2: proportio quid-
em eadem manet, dupla scilicet in utroque, at excessus
est in altero maior, 8. enim superat 4 per 4, 4 uero superat
2 per 2 solum: propter quod minor in meridiè Solis ecli-
psis videtur. sed de eclipsibus multa fortasse dici possent, quæ ad præsens institutum
non pertinent .

B *De diuersitate aspectus in quadraturis, & in motu ueloci & tardo. Cap. 23.*

Nunc de diuersitate aspectus, quæ in Luna apparet, prosequamur, quæ dupl' ex
erat, altera in quadraturis, altera in ueloci Lunæ motu: in utroque enim Luna
& maior, & propinquior apparere dicebatur, & loca aspectus maxime euariare. Ne-
cessarium autem est aut ita re esse, ut propinquior fiat, aut apparere tantummodo.
Astronomi igitur, quum non uiderent, quomodo contingere posset per apparen-
tiam, existimassent quæ causam omnem exclusisse, quæ ad medium reduci posset, ita
esse re ipsa dixere. at uero non ita certe fuit, ut causam omnem excluderint, quæ è
medio pendere posset. nam tametsi causam ex aere omnem, & ex aqua, & eiusmodi
excludere, non tamen, quæ ad cœli partes referri possent, animaduertere. diximus
enim supra non solum aerem, & aquam, & id genus posse esse medium specierum,
quæ à stellis ueniunt ad uisum nostrum, sed & cœlum ipsum, & cœli partes, qua-
rum aliæ sunt specula reflexionis tantum (ut stellæ) aliæ medium refractionis esse
possunt eo pacto, quo aer, & aqua, & vitrum, & in summa diaphana omnia corpo-
ra densiora. Hæc igitur omnia in memoriam reuocanda sunt, necnon & illud quo-
que repetendum est, ac supponendum, nobis non solum maiora propinquiora quæ
uideri, quæ per densum medium species mittunt, sed & illa etiam, quæ per plus den-
si medij ueniunt: quo pacto ea, quæ in fundo aquæ cernuntur, maiora apparent &
propinquiora, & ipsa etiam Luna talis fit prope horizontem, & in septentrione, ut
supra monstratum fuit. Quòd igitur in quadraturis maior apparet Luna & propin-
quior, causam esse dicimus, q̄ species Solis in Lunam incidens p̄ plus orbis refran-

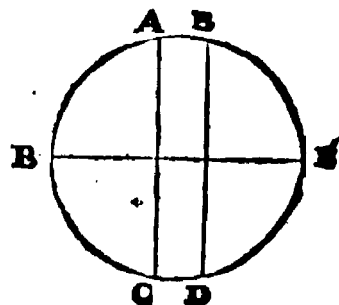
gitur in eo loco, q̄ in omni alio extra quadraturas. Sit orbis lunæ g f d h, tātē crassi- **C**
 tici, quanta est K h: Sol vbi a, superior enim est: Luna in qua
 dratura, vbi c, vel ubi e. manifestum igitur q̄ species Solis seu
 radij ad Lunam veniunt alij per lineam b c, alij per l c, illi sci
 licet, qui in summo refranguntur, vbi l: similiter in alia qua-
 dratura alij veniunt per d e, alij per l e: nullę autem longiores
 lineę esse p̄nt posita Luna in omni alio loco, q̄ sint prædictę,
 quod satis manifestũ est: quare per plus orbis accidit refrāgi
 speciem Solis in quadraturis, q̄ in omni alio loco, vnde & ma-
 iorem & propinquiorem videri Lunam accidit non aliter,
 quàm ea, quę in profundo aquę cernuntur. Quinimo quæ-
 dā specilla ocularia fiunt tātē densitatis, vt si per ea quis aut
 Lunam, aut aliud syderum spectet, adeo propinqua illa iudi-
 cet, ut ne turres ipsas excedant: quare nec mirũ uideri debet
 si per orbium partes idem quoque contingat. Cuius rei & illud quoque signum est,
 quod & planetę reliqui eo etiam maiores apparent, quo ad quadraturas accedunt.
 ipsi etiam obseruauimus Iouem in quadratura multo maiorem solito. Maior igitur
 & propinquior quum appareat in quadraturis Luna, magis etiam eo tempore aspe-
 ctum euariabit, & loca in zodiaco eludet, ad aspectũ enim euariandum nihil refert,
 siue re ipsa propinquior sit, siue appareat, idem enim omnino fit.

Nunc aut & quo est modo maior, & propinquior videat, quũ motu veloci fertur,
 expediamus. Verũ nobis unum licere, ac concedi rogamus, quod alijs Astronomis
 nemine aut admirate aut reclamate semper licitũ, ac cõcessum fuit: oēs. n. sub Lu-
 na vnum orbẽ statuunt, quẽ Deferentem vocant: id etiã nobis licere existimamus: **D**
 vt nemo turbari debeat, si sub Luna orbẽ aliũ ponamus, eo rectius, quam alij, quod
 non eccẽtricũ ponimus. hoc, si vlli inconueniens v̄r, illi nolumus hæc fuisse scripta.

Porro & si orbi nuic partes non uniformes demus, sed alias rariores, alias densio-
 res, nunquid & hoc inconueniens existimabitur? at certe neminem aut tam ignarũ,
 aut tam iniquum fore existimamus, cui hoc inconueniens videatur, quando & in
 Luna ipsa, & in tota Aplane ea partium diuersitas manifesta omnibus esse potest.

Ergo sub Luna orbem vnum ponimus, qui partibus quidem magnopere diffor-
 mis & inæqualis sit, alibi quidem densior, alibi rarior, perspicuum tamen vnde qua-
 que & transparens corpus. videtur autem densitas eius per lōgitudinem media pro-
 tendi, quasi zona quẽdā densior totã mediã longitudinẽ ambiat, partibus alijs suc-
 cessiue magis & magis rarescẽtib: ut si orbis hic sit a b d e, zona dẽsior erit a c d f,
 reliquę vero partes rariores erunt, præsertim ubi b & e.
 Huius igitur orbis motum esse dicimus in latitudinẽ
 meridie in septentrionem per b e, ea ad Lunam propor-
 tione, vt, quum uelocissimum illa motum agit, tum orbis
 hic subalternam cum Lunę circulo zonam densiorem ha-
 beat, quum uero ipsa tardissimo incedit motu, tum & or-
 bis hic subalternam habeat rariorẽ partem b aut e. Vide-
 tur igitur motus eius duplo tardior esse circunductione
 eius circitoris, qui uelocitatem & tarditatem Lunę
 præbet: etenim quum Circitor subalternus est Lunę in medietate iuuante, tunc &

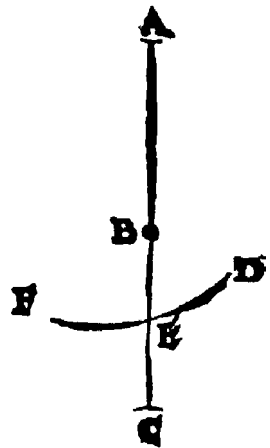
zona

A zona quoq; ipsa densior subalterna Lunæ fit: quò vero subalternus Circitor est in medietate cõtraria, tunc zona per quartã solum unã distat à subalternatione, ac rarior pars b aut e subalterna ipsa Lunæ fit. Hinc ea oĩa cõtingunt, quæ in Lunæ velocitate diuersitatẽ faciunt in aspectu. Subalterna. n. existente zona illa dẽsiore necesse est maiorẽ, propinquiorẽq; nobis Lunã videri, refractoplurimũ Sole, nihil. n. est aliud Luna uisa, q̃ Solis species in Lunã incidens ceu speculum, & inde ad nos reflexa: quæ quum per mediũ densius defertur, maius quidẽ ac propinquius speculum ipsum offert, non aliter, q̃ si idem Sol per aquã aut cristallũ reflectatur ad visum nostrum. Inde & eclipses illas maiores uideri accidit, quæ Luna motum velocẽ habente cõtingunt: si. n. Solis eclipses sint, accidit maiores quidẽ videri Luna maioris diametri apparente, plus. n. de Sole obscuratur à Luna: si uero sint eclipses ipsius Lunæ, maiores et̃ apparent, qm̃ & umbra, quæ à terra in Lunam iacitur, maior etiam ipsa reddit̃ per medium densius transiens, idẽ. n. & Luna, & umbra, quæ in eã cadit, sustinet: qua de re, quò Lunæ centrũ in latiori umbra uersetur, eclipsis maior & diuturnior fit: cuius rei si quis cupit similitudinẽ quandam atq; exemplũ recipere, facillime quidẽ poterit ad Lucernæ lunie idẽ coexperiri: si. n. inter lucernã & parietẽ globulũ aliquẽ sistat, cuius umbra in parietẽ cadat, tũ super vmbra illa uel cristallum, uel uitrũ, uel densum aliud corpus, sed diaphanum statuatur, uidebit quidem umbram multo maiorem latioremq; factam: solet. n. idem & umbra a medio pati, quod & color & lumen. propter hanc ergo causam Lunæ eclipses maiores videntur Luna motũ uelocẽ agente, in maiori. n. umbra uersatur Luna. Est aut̃ & maior umbra alio pacto: Lunã. n. propinquiorem terris apparentẽ accidit in maiori, latiori q; vmbra uersari, qm̃ pyramidalis est umbra terre, & latior semper quo terre propinquior est. Sit Sol a b: terra c d: umbra terre c d K: Luna propinquior apparet e f, remotior apparet g h: palam igit̃ est e f in maiori umbra uersari, q̃ g h. ad apparentiã aut̃ faciendã nihil refert (vt diximus) siue Luna propinquior sit, siue appareat.

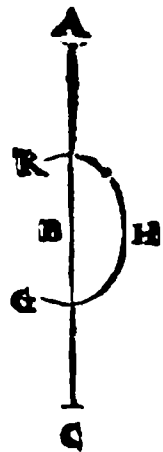
Propter has igitur causas, quæ circa Lunam visuntur, contingere existimandum est. De eo aut̃ orbe, quem nos sub Luna ponimus, operæpretiũ erit, si quædam dicantur, quo nemo existimet nos rem & valde nouam, & valde irrationabilem induxisse: neq; .n. nouum inuẽtum est nostrum hoc, neq; extra rationẽ appositum: nouum quidem nõ est, tum q̃ (vt diximus) & idẽ astronomi faciũt, tũ q̃ philosophi multi orbẽ unũ sub Luna esse opinati sunt, inter quos & Seneca fuit, qui non quidem propter causam in Luna, sed p̃pter cometas eiusmodi orbem posuit. Rationabile porrò uideatur aut saltem non præter rationem esse orbẽ sub Luna, qui in latitudinem circũuertatur, cum propter bonum ac finem in natura, tum propter quædam, quæ circa cometas apparent ultra ea, quæ & circa Lunam videntur. Primum. n. si eiusmodi orbis sub Luna sit, qui in latitudinẽ circumagatur, recte prouidisse naturam censebimus, quo partes illæ damnatæ ignis & aeris, quæ sub polis sunt, quandoq; inde abductæ in æquinoctialem trahantur, ac contra, quæ sub æquinoctiali ac sub Tropicis sunt, qnq; sub polos ducantur, atq; ita tota ea sub lunaris regio contemperetur. At uero & talem esse orbem, qui motum sub Luna habeat in latitudinem, præter ea, quæ in Luna apparent, sunt & signa quædam alia circa cometas uisa: nam, quos aut legimus, aut uidimus cometas, omnes constat motum uel notabilem in latitudinẽ egisse: Legimus aut̃ cũ alior multos tales fuisse, tum

eum, qui 1472. visus est mense Februario, Sole in Aquario gr. ferè 11. existète: fuit C autè pogonias, qui quū prius australior fuisset, q̄ libra, mox adeo septentrionalis factus fuisse legitur, vt ultra æstiuum Tropicum spectaretur. Nos vero tres illos cometas, qui annis superiorib. apparuere, diligentissime obseruauimus, ac omnes miro quodā motū in latitudinem nō parū actos conspeximus, circa quos si paulisper digrediamur, motusq; eorū admirandos recenscamus, & gratum & optabile cunctis fore arbitramur. Ergo anno 1531. prim^o cometa visus est die 8. & 9. Septēbris: apparuit aut̄ primum matutinus ac ualde septentrionalis (vtpote qui æstiuo circulo borealior multo esset, idē mox circa 13. diem vespertinus emerfit circa æstiuum circulum: sequentib. uero diebus longitudine parū mutata, in latitudinē adeo sese egit, vt ultra æquinoctialem spectare non lōge à Ioue, qui tum in gra. 13. Scorpij uertebatur, circa diem autē 18. sensim absumptus fuit. Huius igitur motū si recte cōsideremus, videbimus certe factum per talem arcū fuisse, qualis est de f ad æquinoctialem a b c: matutinus. n. erat in dāte Solem, qui erat ubi b, mox uespertinus apparuit retro à Sole ab e vsque ad f.

Secundus autem visus fuit anno 1532. semper matutinus ante Solem: stella erat triplo maior Ioue, Coma autem seu barba longitudinis brachiorum duorum. videri autem cæpit die 22. Septembris, ac perdurauit vsque ad diem 8. Decembris, qui fuere dies circiter 71. Ex quo autem nos obseruare per instrumenta cæpimus, erat primum cometa in Virgine gr. ferè 5. australis ab æquinoctiali gr. circiter 6. ab ecliptica gra. 15. mox in Virgine visus est gra. 7. australis ab æquinoctiali gr. 3. ab ecliptica gra. 14. deinde & in Virgine gra. ferè 11. ab æquinoctiali australis gra. 1. min. 31. ab ecliptica gr. 12. ab inde uero & in Virgine gr. 12. & mox 17. visus est septētrionalis ab æquinoctiali gr. 4. ab ecliptica australis gr. 3. die uero 12. Octobris fuit in Virgine gr. 21. septentrionalis ab æquinoctiali gr. 3. m̄. 30. ab ecliptica gr. 0. die 24. fuit in libra gr. 12. septentrionalis ab ecliptica gr. 2. australis ab æquinoctiali gr. 2. die 4. Nouembris visus fuit in Scorpio gra. 8. australis ab æquinoctiali gr. 6. erat aut̄ tenuis & penè euanescens. ad diem uero 3. Decembris absumptus omnino fuit. Eius autem motus, si recte consideretur, uidebitur factus fuisse per arcum gh K, ad æquinoctialem a b c, tres aut̄ habuisse motus, unum ab ortu in occasum consequentem raptum uniuersi, alium sequentem Solis motum secundum successiōnem signorum in longitudinem à gra. 5. Virginis vsque ad 8. Scorpij, tertium in latus. Tertius uero cometa sequenti anno 1533. ab aliquibus uisus fuit die prima Iulij inter pleiades & stellas, quæ sunt in cornu Arietis, à nobis non nisi die 7. oriebatur autem hora ferè 2. noctis, stella erat paulo maior Ioue, uerum caudæ aut barbæ tam longæ, ut militaris hastæ longitudinē in celo equaret. erat autem, quū primū uisus a nobis fuit, in capite Gorgonis, ac triangulum penè faciebat cum duabus illis stellis, quæ supralucidam sunt: sequenti nocte elongatus ab illis fuit septentrionem uersus gr. ferè 3. die uero 21 hora circiter 8, noctis visus

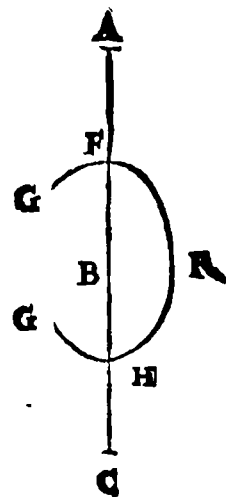
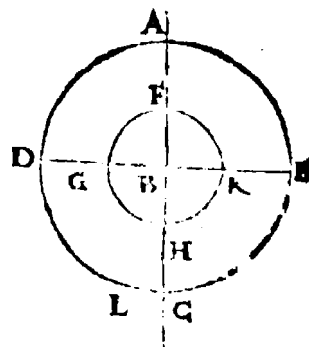
A visus fuit prope stellā, quę est in dextra Persei manu, ubi est ensis, quare gr. ferè 15. abscesserat in latitudinem à loco, vbi primum uisus à nobis fuit. die 27. apparuit prope stellam, q̄ est in cathedra Antiope, septentrionalis gr. ferè 30. à prima die, quæ eum uidimus, in latitudinem actus, à prima aut̄ die, qua alij eum uidere, gr. ferè 65.

Obiter autē nec filebimus unum, quod cōmune fuit his tribus cometis, dignum (ut arbitror) relatu: oēs. n. comam seu barbam projicere è directo semper in oppositam Soli partem, vt si Sol in æquinoctiali fuisset versus orientem, barba in æquinoctiali uersus occidentem protendebatur, & quantum Sol unam in partem descessisset, tantum in oppositam barba illa semper & ipsa sese uertebat: quod & ille et̄ cometa fecisse legitur, qui anno 1472. apparuit. Horum igitur cometarum motus in latitudinem factos cōmode quidem demonstrare poterimus, si sub Lunæ orbis sit, qui in latitudinem motum habet: si uero non sit sub Luna orbis ille, difficulter quidem rōnem assignare poterimus, cur fiat, ut cometæ omnes motum illum in latitudinem habeāt: Quod. n. consequant̄ pabulum, nō satis uerisimile videtur, primū quod ualde mirum esset oēs cometas pabulum illud habere in latitudinem ita protentum: deinde & magis mirum uideret̄ per tantū spatij, tanto ordine, & æqualitate cōstitutum illud esse, quum in alijs eiusmodi accensionibus, quæ pabulum insequunt̄, uideamus ipsas inordinate, & per quosdam quasi saltus ferri, tum & figuras earum pro pabuli diuersitate mutari, & colores, & reliqua, at in prædictis cometis idē ordo, eadem figura, & color immutata oīa permansere. Adde quod rationabile non uir̄, ut idem modus adustionis & hipercaumatis in æquinoctiali & circa Tropicos fiat, quod circa septentriones & arcticū circulum, quā ob causam, si quis et̄ bene notauit eos cometas, manifeste illos uchi deferriq; una cum aere, in quo

B sunt, dijudicare potuit: nā sicut à motu raptus uniuersi cœli in longitudinem feruntur ab oriente in occidentem, ita & in latitudinem portari cōsentaneum est existimare. quapropter nec longe abest, quin arbitrari debeamus a sublunari illo orbe hunc transversalem motum cometis dari, cuius si polos statuamus in Virgine & Piscibus, medius autem circulus per Geminos & Sagittarium feratur, intelligere forte poterimus, quomodo prædicti tres cometæ in latitudinem acti sint. Circunducto enim summo aere cum eo, & una ijs accensionibus, quę in aere sunt, circa polos quidē eius orbis plures est circulos intelligere, alios maiores, alios minores, quales sunt circa b polum, f g h K minor, & a d c maior. si igitur æquinoctialis sit a b c, primus cometa motus fortasse fuit per circulum a e c d. septentrionalis autem erat a principio & matutinus ubi e, Sole existente ubi h: mox uespertinus factus fuit per arcum e c l, ac si mul australis uisus est ubi l.

Secundus autem in minori circulo actus primum australis fuit, ubi g, mox & in æquinoctialem perductus in f, atque inde etiam factus septentrionalis in K, ac postremo rursus australis reductus, per se quidem descripsit circulum f K h g, per accidens autem protraxit arcum oblongum g f K h ad æquinoctialem a b c, propter motum in longitudinem, quem in

F 4 sequen-

sequendo Solis motum habuit. Tertius autem Cometa per circulum adhuc maior rem & forte per medium circulum sublunaris orbis tantum latitudinis obiit.

Verum de motibus horum cometarum ita verisimiliter dictum à nobis fit, neque enim in omnibus certæ demonstrationes sunt expectandæ, sed pro materia, si quæ possibilis sunt, induxerimus, satis quidem, quantum attinet ad institutum nostrum, fecisse dici debemus.

De orbibus Lunæ seruientibus.

Cap. 24.

Videntur autem, qui Lunæ orbis seruiūt, omnes numero septem esse, quorum primus est, quem alij Deferentem Draconis uocant, qui sectiones Lunæ mouet diebus singulis in. 3. aduersus signorum ordinem. Secundus est Circūducens, qui in latitudinem circumfertur diebus 27. horis circiter 13. sub eo est Circitor eodem tempore circumductus & ipse, ceterum proprio motu Luna tardior, qui modo citat, modo eam tardat. sub quo est Contrauctus suus, & sub illo Anticircitor, per quem fit, ut in latitudinē Luna à Circitore nō in opposita agi possit. sub eo est Contrauctus suus, ab his lunæ orbis sequitur, & sub ipso sublunaris vltimus orbis, qui in latitudinem circumfertur modo subiectus Lunæ per densiorem partem, modo per rariorem. Atque hæc de sphaeris omnibus, quæ sint, & quibus ferantur motibus, & quæ sint eorum, quæ circa ipsas apparent, causæ, pro conditione materiæ dictum sit.

Videntur autem per assignatam rationem sphaere omnes numero septem & septuaginta, 8. quidem earum, quæ stellas habent, reliquarum vero 69. quarum 6. sunt supra Aplanen, supra Saturnum 10. supra Iouem 11. supra Martē 9. supra Solē 4. supra Venerem 11. supra Mercuriū 11. supra Lunā 6. infra 1. oēs omnino 77. si Soli quis addat duas, erunt ad summum 79.

Quomodo antiqui Eudoxus & Callippus apparentia in stellis demonstrabant.

Cap. 25.

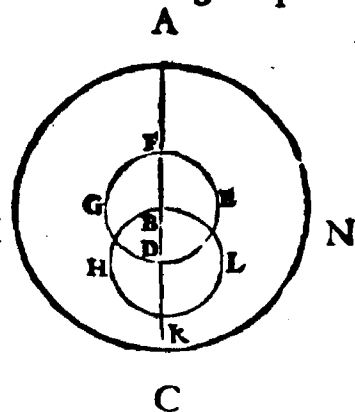
Quod superest, illud non ingratum existimamus futurum, si cum his annectamus, quod plerique audire desiderant, quæ nam astronomiæ ratio temporibus antiquorum fuerit, Eudoxi præsertim, & Callippi, quorum placitis visus est Aristoteles acquiescere: quanquam non me latet eam rem coniectura potius, quàm certa ratione complecti posse, quando nihil nostris temporibus de eorum opinionibus extat, præter paucissima quædā, quæ circa primam philosophiam Aristoteles reliquit: verū etiam illa cum per se multa in difficultate posita sunt, tum ab expositoribus varijs modis interpretata. si qua tamen licet de ijs conijcere, hæc ferè esse existimanda sunt.

Eudoxus igitur, qui ante Callippum res astronomicas pertractauit, primū, quæ circa Solem & Lunam apparebant, in tribus sphaeris ostendit: nam & motus tres in utroque conspiciabantur, quorum primus est, qui ab ortu in occasum fit, secundus est, quo uterque videtur per zodiacum ab occasu in ortū agi, tertius erat, quod declinationes eorum maximæ ab æquinoctiali variari percipiebantur. Luna enim secundum maximæ declinationis punctum nunc in vno signo, nunc in alio cernebatur, Sol vero in maxima sua declinatione, videbatur nunc magis ab æquinoctiali distare, nunc minus. Ad hæc igitur demonstranda primum sphaeram vnā ponebat, quæ vicaria Aplanen motum diurnum daret. suam Soli, & suam Lunæ: sub hac aliam utriusque ponebant

A nebant, cuius motus per medium zodiaci, hoc est per eclipticam erat, à qua dabatur motus, qui per zodiaci longitudinē protenditur: tertia vero in qua astrum ferebatur, erat obliqua secundæ, hoc est eclipticæ: & declinabat ab eâ, Lunę quidem sphæra magis, solis minus. Hęc igitur à secunda per zodiaci longitudinem ducebatur, motu autem suo faciebat, vt stella non in eadē maxima declinatione semper maneret, sed Luna modo in vno signo, modo in alio videretur, Sol magis & minus declinaret ab æquinoctiali. atq; hęc significauit Aristoteles scribens, Eudoxus igitur Solis & Lunę vtriusque lationem in tribus posuit sphæris, quarum primam esse non errantium stellarum, secundam autem per eum circulum ferri, qui per medium zodiaci est, tertiam autem per obliquum circulum ad latitudinem signorum: in maiori autem latitudine esse eum, per quem Luna fertur, quàm eum, per quem Sol.

In planetis autem alijs quinq;, qui retragadationem sustinent, quatuor sphæris in singulis utebatur, quarum primę duæ eadem erant cum ijs primis, quæ in Sole & Luna positæ fuerant, & propter eandem causam, prima erat vicaria Aplanes, & motum diurnum dabat, secunda per medium zodiacum mouebat, duas autem reliquas ponebat ad demonstrandam directionem & retrogradationem. Tertia igitur polos in zodiaco habebat supra & infra, vertebatur autē in latitudinē per æquinoctia, cui quarta obliqua erat, & in contrariū mouebatur. poli autem huius quartæ à polis tertiæ per tñ distabant, quanta erat retragadatio, Vt si ecliptica fuisset a b c, poli erant tertiæ b, quartæ vero d. Si igitur stella fuisset vbi d, oportebat circūacta tertia sphæra in latitudinem per a m c n, d polum quartæ & stellam

B ipsam describere paruum circulum d e f g, quare & modo directā ferri, modo retrogradā. qm̄ vero quarta sphæra super polo d habet propriū motū & in oppositū tertiæ mouetur, si quidem ponatur duplo velocius ferri, accidet d in eadem linea semper stantē, modo ante, modo retro agi: si vero non duplo velocior fuerit, accidet d quidē & ante, & retro agi, sed non in eadem linea, sed latitudinem quandā trahere. Quos motus quidam recentiores animaduertentes, putarunt viam nactos se esse ad ostendenda omnia, quæ circa stellas apparent. ita igitur Eudoxus de planetis existimabat, de quo sic Aristoteles scribit. Planetarū vero aliorum cuiusq; in quatuor sphæris, quarū prima & secunda eadem est, quæ & Aplaneferens oēs, & quæ sub ea posita est, quæ per medium zodiaci motum habet cōem omnibus: tertiæ vero omnium sphæaræ polos esse in eo circulo, qui medium signorum trausit: at quartæ conuersionem esse per circulum, qui obliquus est ad medium circulum huius. dupliciter igitur possumus imaginari circulos quartæ, & tertiæ sphæaræ secare sese inuicem, vno quidem modo, q̄ secent se ad rectos angulos, poli autem vnus sint sub polis alterius, stella vero à polis distet quanta est retrogradationis: ac sic quidem sequetur planetam modo directum, modo retrogradum agi per circulum à se descriptum. verum circulus ille in Venere, & Mercurio, tam immēsa, & tam manifestæ latitudinis fiet, ut credendum non sit hoc voluisse Eudoxum. Alio modo putare possumus circulos illos sese inuicē secare ad angulos acutos, ac obliquos solum esse, polos autē inter se distare, quartæ est retragadatio planetę, ac in polo quartæ planetam esse, vt supra diximus. Si igitur ita existimemus Eudoxum voluisse, euitabimus immensam

sam illam latitudinem dictam, sed planeta ante retroq; agitur per eandem lineam, C
 si circulus quartæ in oppositum tertiæ feratur, duplo autem velocior sit: aut ante & retro ducetur non per eandem lineam, si non sit duplo velocior: ita igitur Eudoxus de planetis opinabatur.

Callippus autem partim cum Eudoxo conveniebat, partim etiam discrepabat. Conveniebat quidem in ordine situq; planetarum, tum & in intervallis eorum, hoc est in ijs spheris, quæ inter unum planetam & alium ponebantur. item & in Saturno ac Ioue concordabat contentus quatuor illis eisdem spheris, quas Eudoxus posuerat. Dissentiebat autem primum in Sole, & Luna, deinde & in trib. alijs planetis Marte, Venere, Mercurio: quippe in Sole & Luna addendas duas alias spheras cuiq;, tribus autem illis planetis unam, supra eas, quas Eudoxus posuerat, existimabat. In Sole igitur & Luna primum tres illas, quas Eudoxus statuerat, necessarias putavit & Callippus propter dictam superius rationem: verum quum alia quædam circa Solem & Lunam animadvertisset, quæ Eudoxo nota non fuerant, ad ea demonstranda vidit ultra prædictas opus esse duas alias spheras cuique illorum addere: animadvertit. n. quod mox clarissimum fuit, Solis & Lunæ cursum æqualem non esse, sed modo velocem, modo tardum procedere: ad hanc igitur inæqualitatem ostendendam illas duas spheras superaddidit, quas Eudoxus in tribus planetis posuerat ultimas, tertiam scilicet, & quartam, quæ sese intersecant ad obliquos angulos. Verum in planetis illis retrogradis oportebat motum, quo ante & retro ducebantur, velociorem esse secunda spherâ, quæ per zodiacum movebat, sic enim retrogradatio fieri poterat: at in Sole & Luna tardiolem oportet illum motum esse, sic enim non retro grados agi Solem & Lunam, sed modo tardos solum, modo veloces. Cæterum omnia eadem sunt. Trib. autem planetis reliquis, Marti scilicet, Veneri, & Mercurio, vnam solam cuique spheram addendam putavit: nam primum cuique illorum necessarias esse illas tres vidit, quæ ab Eudoxo positæ in Sole & Luna fuerant: de prima. n. & secunda dubium non erat, at & tertia necessaria videbatur, quæ & in ijs maximæ declinationes ab æquinoctiali variari percipiebantur, quemadmodum in Sole & Luna. in Saturno autem, & Ioue nõdum hoc constabat propter tarditatem motus eorum, at in his trib. quorum cõversio brevis est, melius animadverti poterat. Necessariæ igitur quum essent tres primæ spheræ, tum & duæ reliquæ necessariæ erant ad demonstrandam directionem & retrogradationem earum per eundem modum, quo & Eudoxus usus fuerat, quæ ob rem quinque in ijs tribus planetis spheris uti Callippo placuit, quum Eudoxo solum quatuor placuissent Arist. autem verba de his sunt hæc.

Callippus autem positionem quidem spherarum eandem cum Eudoxo posuit, tum & intervalla eadem: porro ei, quæ Iouis, & quæ Saturni, eandem spherarum quantitatem dedit, Soli vero & Lunæ duas in super adijciendas existimavit, si quis præstare debet, quæ apparent. Reliquis vero planetis unicuique unam.

Porro Callippus in alio etiamnum ab Eudoxo discrepavit, quod ille nõ animadvertit. quoniam. n. omnes superiores spheræ secum ducunt & illas, quæ infra sunt, oportebat quidem per præassignata, quot motibus superiores planetæ agerentur, totidem & inferiores trahi: quum autem hoc non appareret, necessarium vidit Callippus esse, ut contrauctæ spheræ ponerentur, quæ reuoluentes seu restituentes appellantur: quarum officium est tantum restituere spheram aliquam, quantum superior in oppositam partem duxisset. Spherarum igitur aliæ Ferentes appellantur,

quæ

A que sunt supra planetam, & ipsum aliquam in partem ferunt ac mouent; alia Restituentes dicuntur, quæ Cōtrauectæ Ferentibus spheram restituunt. in omni igitur ordine planetarum vidit Callippus vnicuiq; Ferenti oportere suam Restituētē opponi, excepta vltima spherā, in qua est stella; hæc enim Restituēte nō indiget, quæ sibi opponatur, qm̄ hæc tam in Sole & Luna, q̄ in alijs planetis vnū solum habet motum resultantem ex quarta & quinta, quare illis vtrifq; vna sola Restituēs satis est, quæ opponat, ex quo fit, vt restituentes in vno quoq; ordine pauciores sint, q̄ Ferētes, pauciores autē vna tm̄, quando vltima, in qua est astrū, Restituētē non poscit.

Incipientibus igit nobis à Saturno palā est Ferentes illius esse quatuor (ut dictū est.) ne igitur ab illis Iuppiter simul trahatur, opus est sub Saturno Restituētes collocare vna pauciores, q̄ sint ferentes Saturni, 4 aut quum essent Ferentes eius, restituentes quidem 3 tantū erunt, quæ non solum supra Iouem sunt, sed supra globum omnium Ferentium eius. illæ igitur Restituentes primam Ferentem Iouis, & cum illa oēs alias, ac simul & Iouē ipsum restituunt. porro & Iouis Ferentes erant 4: tres igitur erunt Restituentes sub eo, quæ Martem restituant. At vero Mars quinq; habebat ferentes: erunt ergo sub ipso restituentes 4, quæ restituant Venerē. Venus quoq; & ipsa 5 Ferētes habebat: quatuor igitur sub se restituentes tenebit, quæ Mercurium restituant. sed & Mercurius Ferētes habebat 5: poscet ergo restituentes 4, quæ Soli seruiant. at & Sol 5 ferentib. tenebatur: volet igitur restituentes 4, quæ restituant Lunā. Luna postremo tametsi ferentes 5 habet, nullam restituentem sortita est, quum sub ipsa nulla alia sit spherā. erunt igitur ferentes omnes numero 33: 8 quidem Saturni & Iouis, aliorum vero 5, 25. Restituentes autem omnes erunt 22: 6 quidem Iouis & Martis, aliorum vero quatuor sedecim: omnes aut tā ferentes, q̄ restituentes ad summum erunt numero 55. q̄ si quis in Sole & Luna demat illas duas ferentes, quas Callippus superadicit, vt forte curiose additas, ut Aristoteli videbatur, necesse erit & simul demere duas restituentes: demptis autem sex è toto numero spherarum 55, remanebūt omnes 49, vt ueriores textus in Aristotele habent: nō enim si duæ ferentes in Sole, & duæ in Luna demantur, necesse est 4 restituentes demi, quoniam sub Luna nulla restituens est. de his igitur ita Aristoteles scribit.

Ferentes	Restituentes.
Saturni 4	Iouis 3
Iouis 4	Martis 3
Martis 5	Veneris 4
Veneris 5	Mercurij 4
Mercurij 5	Solis 4
Solis 5	Lunæ 4
Lunæ 5	
<hr/>	<hr/>
33	22
<hr/>	<hr/>
55	

B Si aut oēs simul positæ debent apparentib. satisfacere, necesse est secūdū vnumquēq; planetā esse alias spheras vna pauciores, quæ reuoluant, & ad idē restituant semper primā spherā stellæ infra ordinatę: hoc. n. pacto solū continget planetarū motus prestare omnia, quæ apparent. Qm̄ igitur ferentiū spherarū alia 8 sunt, alie 25, & harū non necesse est habere restituentem solam illā, quæ astrū vltima fert: restituētium quidem sex erunt duorum primorū, sedecim uero posteriorū quatuor, quare omniū numerus & ferentium, & restituētium erunt 55. si uero Soli & Lunę nō addiderit quis, quos diximus, motus, omnes spheræ erunt nouē & quadraginta.

Videtur autē Eudoxus & Callippus noluisse Aplanē orbem vnicuique planetæ motum diurnum dare, sed soli Saturno, in reliquis voluisse esse in singulis spheram, quæ vicem Aplanes suppleret: alioqui spheræ omnes 55 non fuissent, si Aplane, quem

quem primū orbē censebant, sphaeras omnes ab ortu in occasum mouisset. **Causam** C
 vero, cur ita opinarentur, ego inde fuisse existimo, q̄ planetas viderent inaequaliter
 ad occasum duci, alios citius alios tardius, quod posse contingere propter obliquum
 eorū motū atq; oppositū non credebant, quū viderent ipsum in latus solū ferri. quū
 ergo in occasum ducerentur plabetæ inaequaliter, ab Aplane autem hoc dari non
 posset, putarunt vnūquenq; illorum habere suā sphaerā, quæ motum diurnū daret,
 alijs citius, alijs tardius: propter hoc ipsi Aplane, quæ erat vna ferentiū Saturni, op-
 ponebant suam restituentem supra Iouem, dein de sub omnib. restituentib. pone-
 bant vicariam Aplanes sphaerā, quæ ab ortu in occasum Iouem duceret certo & sta-
 tuto tempore. similiter & in Martē aliam ponebant, & ita in reliquis. atq; ita q̄dem
 antiqui vnr de planetis existimasse, & causas eorum motuū per Homocetricos or-
 bes redidisse, defectuose quidē in multis: pp̄ quod Hipparch⁹ (vt Ptolemus refert)
 op⁹ edidit, i quo placita Callippi & Eudoxi quū sustulisset, viā Eccetricorū iduxit.

Quod eccentrici orbis, & epicycli in natura non sint. Cap. vltimum.

Illud postremo è toto negotio reliquum, ac supremū esse vř, vt (quod à princi-
 pio promissus) rationem de eccetricis orbibus atq; epicyclis habeamus: iamq;
 (quando necessarios non esse propter apparentia ostendimus) simul etiam demon-
 stremus & non posse esse eos in natura, & apparentium plurib. aduersari. Primum
 igitur statuemus nullam naturam totā specie deficere in eo posse, in quo præcipue
 ac per se esse perfecta debet, ut si hominis perfectio sit intelligere, impossibile est to-
 tum humanū genus insanum esse: & si oculi perfectio est videre impossibile est oēs
 oculos cæcutientes esse. Secundum quidem indiuiduum aliquod nihil fortasse pro-
 hibet deficere naturā aliquā in ijs quæ in materia sunt: & casus, & accidentia mul-
 ta patiuntur: at secundū totam speciem vel in ijs impossibile est. Ad hoc aut & illud **D**
 cōstituamus, celestiuū corporum vt finis est sphaerice moueri, ita & propriā eorum
 perfectionē in sphaeræ ratione cōsistere. in ea igitur deficere aliquod vnum illorum
 impossibile est: si enim vnum deficeret, & tota deficeret species aliqua, in ijs enim
 idē est indiuiduū, & species tota, quā ob causam illi in primis orbis, quos Deferētes
 vocant eccentricos vna superficie, esse quidem in cœlestium natura nō possunt, qñ
 à sphaeræ ratione longe deficiunt, quæ est circa centrū vtraq; superficie equaliter
 verti. At vero nec minus illi esse in natura non possunt, quos simpliciter Eccetri-
 eos vocant: quærere enim licet, vnde habeant ij, cur non circa centrū conuertātur,
 num per se & à natura, an per accidens aliquod: at per se quidē hoc habere non re-
 cte dicitur, tum quia ipsi per se sphaerici snt, & nati circa centrum aequaliter (quē-
 admodum & alij) verti, tum quia, si per se aliud centrum habeant q̄ vniuersi centrū,
 oporteret duo centra per se in natura esse, quod esse non posse vel uocabulum ip-
 sum ostendit: vnum enim omnium corporum centrum est, ad quod, & à quo, & cir-
 ca quod feruntur omnia. Si vero per accidens aliquod habent eccentrici illi, ut nō
 circa centrum agantur, ut quia siti sint inter Deferētes eccentricos, tum quidem se-
 quetur aliquid per se natum aliter esse eterno tamen tempore frustrari: quod certē
 cum in omnibus, tum præcipue in cœlestibus, & sempiternis est impossibile.

Ad hæc autem, si in natura sint eiusmodi sphaeræ, necesse est eas non solum spe-
 cie à reliquis, sed tota natura & plusquam specie differre, quod in æternis esse non
 posset: genus enim si habeant, iam & in materia erunt, & simplicia desinent esse.

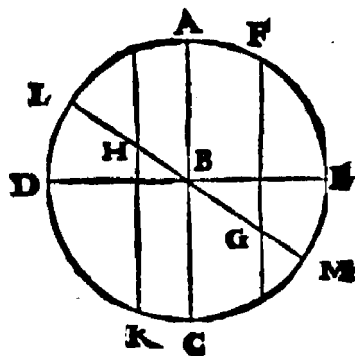
Propter

A Propterea eandem causam neq; illi, quos epicyclos vocant, esse possunt in celestia natura: si. n. nō continuus est cū orbe epicyclus, sed cōtiguus solum, & naturam habet non se circa centrum aliorum vertendi, sed circa centrum suum, alienæ omnino naturæ esse necesse est, & quæ ab alijs differat plusquam specie, quod inconueniens certe est, tum quia non possunt æterna plus, quā specie differre, tū quia irrationabile est partem aliquam esse in sphæra, quæ non eiusdem naturæ sit, imo quam alienissimæ. quapropter magis etiam repugnat naturæ epicycli, quam eccentrici.

Illud præterea valde mirum videri potest, quòd eccentricis orbibus nullum Astronomi proprium motum dent, exceptis Mercurij ac Lunæ Deferentibus, sed hæc vniuersalia sunt: nunc sigillatim circa vnūquenque orbem, quantum absurditatis sit, inquiramus.

In tribus igitur superioribus planetis epicyclum ponunt, cui duos assignant motus, alterum in latitudinem, quam inclinationem vocant, alterum in longitudinem: inclinari autem epicyclum à sectione vsque ad punctum medium, mox releuari resupinariq; vsque ad sectionem aliã, quæ omnia ita esse mirandum est ab Astronomis dici, quo autem modo esse possint, non dici. primum enim oppositi motus sunt, q̄ inclinari epicyclum, mox releuari aiunt: à quo igitur dabuntur oppositi illi motus? per se enim vnum tātum illorum habere epicyclus potest. quanquam mirū & illud sit, qui fiat, vt quum inclinari epicyclus cæpit, motum tamen non continuet, ac resolutionē absoluat. præterea vnde duos illos motus habet in longitudinē & in latitudinē? Vnus. n. orbis non nisi vnum motum per se habet (vt à principio dictum est.) nūquid igitur epicycli epicyclus est? an quo habet? præsertim q̄ si in sectione altera fieri rursus subalternus cum ecliptica debet, reflexione etiam quadã indiget.

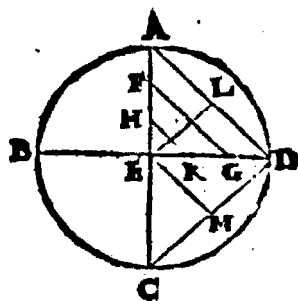
B In Sole vero, si eccentricus eius orbis ponatur, absurda hæc consequuntur. primū quidem q̄ æstiuus circulus, in quo est absis, multo maior, & ab æquinoctiali remotior erit, q̄ hibernus: quod si detur, oportebit quidē, qui æquinoctialē incolūt, remotiorē habere Solē in vna hyeme, q̄ in alia, & septentrionalem hyemem frigidiorē australi, Solem q; minorem ab ijs videri in æstiuo tropico, q̄ hiberno, quæ oīa falsa esse negotiatores affirmāt. Deinde oportebit longissimā diem æstiuā esse longiorem, q̄ noctem hibernam lōgissimam, quod pariter falsum est, longissima enim nox longissimæ diei equatur. sequitur autem hoc, qm̄ in parte absidis magis distat ab æquinoctiali Sol circa solstitium, q̄ in parte antabsidis, maiorem ergo arcum diei trahet in ea parte in solstitijs, quàm in alia arcum noctis. sit æquinoctialis a b c: Horizon noster l m: Sol distantior ab æquinoctiali in parte absidis, vbi f, minus distans in parte antabsidis, vbi k: manifestum igitur, q̄ in maiori distātia Sol longissimam diem faciet in arcu f g: in minori distantia longissimam noctem faciet in arcu k h: maior autem est f g, quam k h.

In Venere autē magis etiam nū manifesta est epicyclorū vanitas, ut iam sufficere hoc vnū possit: quis. n. non videt epicyclū nullū tantę magnitudinis esse posse, ut semidiameter eius gr. 43. existat, tota vero diameter gr. 86. q̄ si talis forte fortuna vltus esset epicyclus, oporteret eius circumferentiã penē ad centrū pertingere, qđ mathematica demōstratione p̄bari quāfacillime potest. Sit orbis Veneris a b c d: cen-

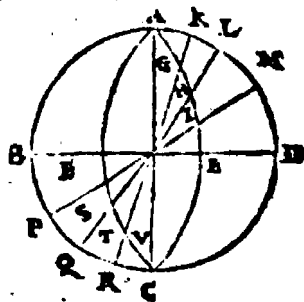
trum

trum terrę e: sit ergo Diameter epicycli gr. 90, quę reddat quartā eius orbis, & si- C
 mul quartā zodiaci: erit illa quidē qualis a d, aut qualis fg, aut qualis h K. sit autē
 gratia exēpli a d, cuius semidiameter sit l d: protrahatur igitur lineal e pertingens
 ad centrum. deinde protrahatur cd, quę diuidatur in m per
 per lineā e m: constituetur igitur quadratum l e m d. latus er-
 go e l æquale est lateri l d. quare descripta circumferētia epicy-
 cli super puncto l, manifestum, q̄ pertinet ad e, quod erat cen-
 trum. Si igitur existēte diametro gr. 90 oportet circumferen-
 tiam ad cētrum vsq; pertingere, palam q̄ & si diameter erit gr.
 86, si non ad cētrum, at tamē iuxta perueniet. Idem fiet, si
 & super fg, & super h K demonstratio ducatur, omnes. n. illæ
 diametri quartam cęli reddunt. quōd si quisq; videre potest epicyclum hunc ridē-
 de magnitudinis esse, quid si cogamur & epicycli epicyclum facere, & huius alte-
 rum epicyclum? cogemur autem absq; dubio, qm̄ epicyclo Veneris motus Astro-
 nomi tres assignant, quum etiam quatuor sint ascribendi: vnum igitur potest epi-
 cyclus per se habere, reliquos ab alio dari necesse est, quōd neq; unum esse potest,
 sed tria. Addunt præterea & aliud in Venere Astronomi, quod per eorum prin-
 cipia, quomodo fiat, non potest certemonstrari: dicunt enim eccētricum modo
 citra eclipticam, modo ultra agi, quo autem pacto agatur, nemo ostendit, sed ne o-
 stendi quidem potest nisi per nostra principia.

In Mercurio vero eadem inconueniētia sequuntur. nam & eccētricum eius mo-
 do citra eclipticam, modo ultra dimoueri dicunt. Epicyclo insuper tres illos eosdē
 motus dant, quos esse quatuor necesse est. tantę autē magnitudinis & si nō faciunt,
 at tamē tantę esse constat, ut quisq; uidere possit figmētum esse. inconueniens præte D
 rea est & illud, q̄ à positione epicyclorum coacti ponunt Mercurium bis cētro pro
 pinquiorem fieri absq; ulla necessitate: quo etiam posito non tamen demonstrare
 possunt per hoc, quomodo elongatio matutina maxima fieri possit & gr. 26. m̄. 30,
 qm̄ per tarditatem matutina elongatio iuuatur: at per appropinquationem ad cen-
 trum non tarditas, sed velocitas datur. q̄ si quis dicat retrogradationem etiam cita-
 ri per appropinquationem ad centrum, non tamen dicere potest, quomodo cen-
 trum epicycli tardetur, quod requiritur in ea elongatione. quę maxima futura est.

Postremo & in Luna manifestissimum est neque eccen-
 tricum esse eius orbē, neq; ipsam in epicyclo uerti. primo
 enim si eccentricus est eius orbis, in oppositum autem uer-
 titur deferentibus suis, alterum duorum sequi necesse est,
 aut Lunā inæqualiter in zodiaco moueri præter inæquali-
 tatē epicycli, aut inæqualiter suo in eccētrico moueri: utrū-
 que autem inconueniēs est: moueri enim Lunam inæquali-
 ter in zodiaco contra sensus est, moueri autem inæqualiter

in orbe suo impossibile est, & contra naturam, idem enim orbis per se semper eum
 dem motum facit: q̄ autem alterum horum sequatur, manifestum ex demonstra-
 tione fiet. Sit enim zodiacus a b c d: oualis circulus, quem Luna describit deferen-
 tibus in oppositum actis a c f. si igitur equaliter mouetur in orbe suo Luna,
 equalis erunt partes ag, & gh, & hi, & if. at certe his equalibus partibus inæquales
 in zodiaco correspondent a k, & kl, & lm, & md, quare inæqualiter mouebitur in
 zodiaco

A zodiaco Luna, si equaliter in suo orbe mouet: si uero equaliter mouet in zodiaco, equaliter partes erunt, b p, & p q, & q r, & r c. at equaliter. istis partibus inaequales in orbe Lunae respondent es, & s t, & t u, & u c. quapropter si equaliter in zodiaco fert, inaequaliter mouebit in orbe suo, quod nec negari ab Astronomis video: quo nihil absurdius esse potest. quod igitur eccentricus non sit Lunae orbis, ex his manifestum est.

At uero, quod nec in epicyclo uerrat Luna, manifestum quoque esse potest ea ratione, qua & Arist. & alij multi utuntur. si. n. uerteret in epicyclo Luna, oporteret uocatam in ea maculam mutare continenter situm ad nos & rationem, & quod supra est, uideri infra, & e contrario: semper autem quum eodem in situ sit, indicat profecto non moueri in epicyclo Lunam, quanquam scio nonnullos esse, qui ad difficultatem hanc animaduertentes dicant Lunam non solum habere motum, quo ab epicyclo fert, sed & ipsam quoque stellam moueri proprio motu, opposito autem ipsi epicyclo, quantum enim epicyclus in unam partem maculam inclinat, tantum Lunam ipsam restituere illam in contrarium, quo fieri, ut semper eodem in situ macula uideatur. sed certe hoc pacto oporteret & epicyclum diuersae alienissimaeque naturae ab orbe esse, & Lunam ab epicyclo, ac in eodem simplicissimo & immortalis corpore tres diuersas naturas insitas esse, quae absurda quidem in diuinis illis & sempiternis corporibus esse uidentur. Quod igitur eccentrici orbis necessarii non sint propter ea, quae apparent, & quomodo sine ipsis demonstrari possint, & quod impossibile sit eos esse in natura sphaerarum, & apparatus pluribus aduersentur, haecenus declaratum a nobis sit. Ceterum, si in reddendis planetarum motibus exactissimas supputationes negleximus nemo miretur, quoniam id ad institutum nostrum minime pertinere iudicauimus, praesupponentes minutissimas illas rationes e tabulis petendas esse, eadem. n. ille & Homocentricis nostris commodissime aptari possunt. ac de stellis ita tandem determinatum sit.

B Sed iam me rapidi diuersa uolumina caeli

*Dimensum satis, & nunquam requieta secutum
Sydera, per varios cursus variosque recursus,
Hac iuuat insudasse tenus, nunc ultima fessum
Accipiat, finemque meo det meta labori.*

*Vos aeterni orbis, aeternique aetheris ignes,
Qui tacito circum labentes tempora cursu
Ducitis, & longum per secula uoluitis aeuum,
Si non aeternum (neque enim fas poscere tantum)
At saltem durare diu, & producere uitam
Hoc concedite opus, uideant ut uestra nepotes
Secula, & aeternis uos admirentur ab annis.
Mirenturque uias, quum iam non tramite sueto
Curreret iter solitum Titan, sed purpureum uer
Et iuuenem signis conuersis inuehet annum.*

*Tuque etiam, seu te tua tanta inuenta, nonosque
Admirantem orbis, puro fulgentia caelo
Templa tenent seu Traeiae testudinis audens
Tangere ebur pleetris numeros, & carmina distas,
Qua uia sydereo candescit lactea caelo,
TVRRIDES, inuentisque tuis, nostroque labori
Dasanctae Augurium, atque optatis annue nostris.*

HIERONYMI FRACASTORII
DE CAUSIS CRITICORVM
DIERVM LIBELLVS.

NATVRA Dei optimi munus cum tota, qua aut oculis cernitur, aut concipitur animo, admirationis multę plena est, tum maxime, qua in animalib. viget: nã & animalia ipsa, & quę ab ijs fiunt sensus, cognitiones, appetitiones, generationes, & motus reliqui admiranda omnia sunt. nec vero, & quę ijs accidunt, non multa sunt, quę nõ paruum sui admirationẽ præbent: inter quę ille in primis sunt, quę Crises appellari consuevere, quarum vel adeo mira natura est, vt neq; adhuc satis perspectũ sit, quam omnino causam habeant: nam quosdã esse dies constat, quos perinde ac fatales natura ante oēs deligit, in quib. de morbis decernat, quosdã tero ita neglectos esse, ut nullas vnquã Crises videant, nullo naturę munere habeantur digni. quę admiratio sapientes & naturę interpretēs viros in diuersas opiniones perduxit. quippe Pythagoreis visum est certis numeris Deos & naturã gaudere, ante oēs septenario, quę ad rationem Crisium non nihil conferre arbitrati sunt. Philosophorum vero nonnulli causam oëm dierum in Crisibus casui ascribunt. Astronomi autem celo & syderibus, Lunę præsertim, quã per septenarios suę conuersionis dies rebus, quę hic sunt, impetũ quendã ac vim immittere affirmant. Soli medici videntur mihi rerum suarum suiq; muneris oblit: soli enim ipsi quum viam facultatemq; habere possent inquirendi inueniendiq; rationẽ Crisium, tum fortuna, nescio qua, ab Astrologis seducti persuasiq; illorũ opinionẽ secuti sunt: quos cum oēs, tum præcipue Galenum mirari licet, qui alioqui D tantus philosophus, tam accuratus, & medicinę parēs, ac ueluti Deus tã facile persuaderi potuerit, ut facultate proprię artis neglecta, prestigijs alienę inuolui passus sit. sed certe de magnis ingenijs illud dici par est, quod & de magnis venatoribus, q̄ sæpe, q̄ multa sectentur, quędã negligentius insequuntur: vnde nihil mirũ videri debet, si & Galenum, qui tot inuenit, qui tãta scripsit, qui ingētẽ illam medicinã molẽ digessit, formauit, condidit, quędam tandẽ effugerint. Posteriorum vero uti nulli ab eo recedere ausi sunt, ita qui hac de re scripsere, oēs id solum curasse videtur, vt aut Galeni scripta, aut Astrologorum placita declararēt. operę pretium igitur existimamus, si rursus hoc saxum vertatur, atq; inquisitio tam dignę, tã necessarię rei habeatur: si. n. per ea, quę in nobis sunt, ratio omnis & causa Criticorum dierũ ostēdi possit, bene erit ab eo labore Lunam, & beata illa corpora liberare, quę quũ alioqui multa penes nos faciant, tum & multa à nobis & à natura fieri sinunt. Equi dẽ scio Galenum Sophistas vocare, conuicijs maledictisq; prosequi, si qui ratione vlla malint hanc rē inquirere, q̄ minime Astrologis credere, præcipue Aegyptijs, q̄ assuerãter hęc à Luna fieri affirmēt: sed certe, nedum si Aegyptius aliquis Astrologus, sed si Aegyptius aliquis Deus, aut Anubis, aut Osiris hęc mihi dixerit, nõ facile credã. Sophistã aut̄ obsecro, ne quis me prius uocet, q̄ hęc amice atq; equo animo cuncta perlegerit. Referemus igitur, quę in huius rei peruestigatione, quã diligētissime habuimus, nobis tandẽ comperta sunt, quę neq; prius credi audiriq; volumus, q̄ & re ipsa, ac rerum (vt aiunt) magistra experiētia fuerint cõprobata, eiusmodi enim sunt, ut & rationibus credi, & obseruationibus plane sperari possint.

A *Cap. 1.*

DE causis igitur Criticorum dierum acturi, ea præmittemus in primis, quæ circa morborum dies sunt obseruata: deinde referemus, quo pacto alij eorū causas reddere tentauerunt: tum demum, quō & nos per magis rationabilia, & consentanea magis naturæ reddendas existimemus. In primis igitur recipiendum est nobis dierum, per quos ægritudines pergunt, alios Criticos dici, in quibus, quæ fiunt Crises, maiori ex parte fiunt, alios vero non Criticos vocari, in quibus perraro visuntur Crises: quosdam vero medios esse. obseruatū enim esse constat & maiorū nostrorū experientia, & ea, quæ in dies fit, certis diebus innumeras Crises videri, certis rarissimas, aliquibus medio modo se habere: item & inter Criticos vocatos, quosdam esse præcipuos, & quasi principes, quosdam principatu minores, porro & alios esse indicatiuos & quasi nūcios eius Crisis, quæ in die principe futura est. Critici ergo sunt 4, 7, 11, 14, 20, 21, 27, & secundū alios 28, & alij, quos recēdere necessariū nō est. Præcipuos autē oīum esse constat 7, 14, 20, & 21, quanquā de 20 & 21 non plane inter antiquos cōuenit, vter magis Criticus sit. Archigenes. n. magis amare 21 visus est, Hippocrates vero & eius sectator Galenus 20 magis: sequuntē deinde principatu minores 11, & 4. Non Critici uero sunt 6, 8, 10, 12, 16, 19, 22, & 25: quanquā 6 quandoque Crises nonnullas videat, verū illæ nō proprie Crises sunt, quare & ipse inter Criticos recensatur. medio vero modo se habent 5, 9, 13, 17, 18, & 24: sed horum 17, 13, ad Criticos appropinquant magis, 9 uero ad non Criticos. Indicatiui uero sunt 4 quidem septimi, 11 decimi quarti, decimus septimus vigesimi, 24 vigesimi septimi, omnes quidem quarti à die, in qua perfecta futura est Crisis. hæc igitur quod ita sint, recipiendum est: cur autē ita se habeant, & vnde tanta dierum diuersitas enascatur in morbis, nunc inquirendum.

Cap. 2.

Pythagoricorum autem dogmata aut referre, aut refellere superuacaneum quidem videtur, quando iam satis manifestum est neque numeros, neque in vniuersum quantitatem vllam principium actionum esse posse, nisi forte per accidens.

Philosophorū uero quocunq; rationē dierum in Crisib. casui donant, rationabilius quidem magna ex parte loquuntur: dicunt. n. quæcunque agunt & patiuntur, omnia certainter se ratione proportionēq; cōsistere, & certo tempore agere, hæc quidem maiori, illa minori, vt accidit: quare & circa Crises, quæ die septima aut quattordecima humores moueantur in nobis, nulla certa alia causa est, nisi quæ talem accidit esse proportionē naturæ ad humorē, quem tanto tēpore concoquit, cōcoctum expellit, hūc quidem in septima, illum in quattordecima: quemadmodū & ignis hōc quidē robur vna die, illud duabus absumit: & bilis quæ flaua est, per tertias, quattor, per quartas mouetur: sicut igitur in his non querimus rationē dierum, ita nec circa Crises debemus querere, sed solū cur hoc humoris genus citius, illud tardius moueat.

Verum enim uero, tametsi uerum hi in vniuersum dicunt, certam esse inter agentia proportionem, & certam mensuram temporis, tam simplicem tamen causam habere Criticos dies existimandum non est, sed magis credendum quædam etiam ad Crises concurrere, propter quæ certis diebus multæ, certis pauca spectentur Crises: si enim sola illa proportio accederet, profecto non magis septimam, quam octauam & nonam diem Criticam videremus, siquidem paululū immutata materia, & in octaua & nona spectarentur Crises.

Cum Astrologis vero, & medicis, qui eos sequuntur, maius mihi negociū parari video, quorū alios Astrologiz, alios Galeni amor permoueat: sed hi certe si nō ob aliud nobis infensi sint, iniuste quidem nobiscum agant, quando & nos alioqui Astrologiam ueneramus, & Galeni nomen ac memoriam uti sacram sanctamq; colimus: quicquid uero molimur, id omne ueritatis & philosophiæ amore facimus, quæ in nullius uerba iurare addicta est. Referemus igitur, quæ medici ex Astrologorum decretis scribunt. certum esse inquit per septenarios dies Crises incedere, circaq; illas potissimum fieri: quum uero & Lunam quoq; certum sit per septenarios dies & cæli quartas rebus, quæ hic sunt, impetum quendam & uim ingerere, quid nam aliud censendum sit, q̄ Lunam, quod septenarias illas commotiones immittat Crisibus? Efficax quidem atque euentissimum signum est hoc rationem dierum in Lunam referendam esse, quum præsertim nihil aliud sese offerat, quod in mediū afferri possit. Dupliciter autem quum Lunæ conuersionem dimetiamur, & per reditum ad Solem, quem mensem ciuilem uocant, & per reditum ad certum punctū in zodiaco, quem lunarem appellant mensem: in utroq; quidem mense manifestum esse dicunt Lunam per cæli quartas & septenarios dies commotionē impetumq; rebus hic inferre. Ciuilis enim mensis ex diebus 29, horis circiter 13 constat, quod tēpus si per quartas suas partiatur, erit quarta quælibet dies 7, horæ ferme 9: circa cuius temporis extremas 24 horas res maxime à Luna moueri testimonium dicunt & illos facere, qui circa maritima versantur, & illos, qui circa rustica. Similiter autem se habere aiunt & in Lunari mense, qui ex diebus 27, horis 8 cōficitur, qđ Astrologi præsertim Aegyptij affirmant, quod credendum esse Galenus præcipit, ac penè minatur: cuius rei & grauissimū testimoniū afferunt, dicunt. n. ægrotāte aliquo, si Luna forte fortuna in eo puncto fuerit, quo ille exortus fuit, tum ei bonam uel malam conditionem allaturam, quum in quarta cæli ad eum punctum extiterit: si. n. oriens ille in eo puncto salutes felices stellas habuit, tum Lunam ab ea quarta salutem elargituram, si uero infelices in ortu stellas sortitus est, periturum quidem ab ea cæli quarta. Ex quo existimari debet septenarios Lunæ dies hic magnā quandā facultatem & vim habere. Hæc igitur sunt, quæ medici partim nautarum, rusticorumq; testimonio, partim Aegyptiorum Astrologorum de Criticorum dierum causis referre solent. Nos autem Astrologos, & Galeni amicos rogamus, ut contenti sint placide & sine stomacho nobiscum hanc rem inquirere: primum enim examinabimus, quæ experientia observationibusq; consistere medici dicunt: mox aperte (ut arbitror) ostendemus, quomodo quasi fascinationibus Astrologorum lustrati, & vomere & sudare in septima & quartadecima sine Luna possimus.

In ciuili inquit mense tū nautæ, tum agricolæ affirmant per cæli quartas commotionem maiorē rebus Lunam dare. at certe decebat eos ab ijs accipere, quæ nā ea essent, in quibus maior illa commotio uideatur: si enim in uniuersum ita esse circa maria affirmant, falsum nimirum asserunt: primum. n. circa maris cremēta & decrementsa (quos æstus uocant) constat nō maiorē cōmotionem per quadraturas Lunæ fieri: qñ per id tempus uel minimos cerni æstus manifestū est: at uero maiorē & uentos, & tempestates non circa septimā Lunæ diē, sed circa quintam exurgere nautis omnibus notum est: quod & Virgilius & Hesiodus quoq; notarūt, quū
quin-

A Quintam esse fugiendam præcepere. quæ nam igitur ea sunt circa maria, in quibus maior illa agitatio percipiatur? Testacea fortasse, & crustacea, & id genus dicet sub quadraturis Lunæ excitari magis, & nutriri, & pinguescere melius: quod certe neque negamus, nã per cõiunctiones Lunæ tum & calor, tum & humor exiguus in illis est, vegetari autem excitariq; vterq; incipit tum forte, quum Luna circa quadraturas versatur, non quidem ea de causa, q̃ Luna in quarta celi sit, sed ob id magis, q̃ tunc tantũ demittitur luminis, quantum sufficiens est ad fouendũ eorum animalium calorem, humoremq; pro alimento suggerendum: cuius signum illud est, q̃ nõ solum per quadraturas pinguescunt ea animalia, sed etiam post, & magis. manifestum igitur ex his esse potest nihil ea exẽpla ad Crises facere, quæ è maritimis accepta sunt. Circa rustica vero quedã ab agricolis tũ maxime fiunt, quum semiplena est Luna, non certe alia de causa, q̃ ut extrema effugiant, hoc est cõiunctiones, & oppositiones, quorũ vtrũq; quibusdã reb. obesse solet, hoc quia nimij humoris est, illud quia exigui caloris. quæcunq; igitur ob humoris abundantia nata sunt aut putrescere, aut in luxuriã abire, ijs oppositiones Lunæ timent: q̃ vero caloris inopia sterilescere, illis cõiunctiones cauent: qua de causa mediũ tẽpus eligere solẽt. arbores igitur, quas duraturas volunt, multas per plenilunia non cædunt, multas per Lunæ silẽtia, in altero. n. ob nimia humiditatẽ putrescant, in altero inopia caloris emarcescãt. nihil. n. refert ad putredinẽ efficiendam, siue humor plus æquo accesserit, siue calor, q̃ continet mistionẽ, defecerit. similiter & satorũ quæcunq; facile luxuriant, ut faba, & aphaca, & cicer, & penè oĩa, quæ siliquã gerunt, nec per coniunctiones, nec per oppositiones Lunæ serunt, magis vero oppositiones etiam timet. Idem & circa vin demiam & vina conficienda nonnulli obseruant, per plenilunia. n. humidiora, quã par sit, & aquosiora vina fiunt, per coitus vero frigidiora & minus potentia. atque hæc ferè illa esse existimo, quæ rustici obseruent, non quidem q̃ in quartis celi vlla vis maior insit, sed q̃ lumen id mediocre aptissimũ quibusdam rebus conficiendis vř. quod uero in ore vulgi est per quartas Lunæ mutari aeris constitutiones, & serenitates, & pluuias, & id genus, uel ipsi vulgo notum est esse mendacissimum.

B At in lunari mense Astrologi Aegyptij affirmãt celi quartas vim habere maximã, exemplo eorum, qui egrotant Luna eo in puncto existẽte, in quo enati illi sunt: sed profecto (vt suas Aegyptijs condonemus obseruationes) mirari tñ Galenũ ipsum debemus, qui quum optime alioqui naturã inductionũ nosset, tum vni tamẽ exemplo tam facile manus dederit. Inductionum enim alia necessaria sunt, alia probabiles tãtum, & harum alia simpliciter probabiles, alia secundũ quid & ad hominem. Necessaria sunt: aut in quibus inductio ad omnia singularia fit, aut in quib. omnia singularia prorsus similia sunt, & nullum accidẽs pati possunt, vt mathematica: aut in quibus inductio in paucis quidem fit, sed ratio ad naturam comunẽ & ad vniuersale fit. Quod si nec in omnib. inductio fiat, nec singularia prorsus similia sint, nec ratio ad comunem naturam fit facta, tum quæ fit inductio probabilis solum est: simpliciter quidem probabilis, si in ualde multis sit habita, aut ratio ad comunem naturam quidem fiat, sed per communia: secundum quid autem probabilis, & ad hominem, si in paucis inductũ sit. quid igitur dicemus de Aegyptiorũ inductione? primũ qdẽ si dixerint in omnib. & quartis celi, & rebus omnibus ita obseruasse, rẽ quidẽ vulgo impossibilẽ affirmabunt: sed certe nec singularia prorsus similia sunt, quartæ quidem enim celi, quatenus quartæ sunt, & mathematice consideran-

ur similes nimirum sunt omnes, at quatenus agentes, & quatenus in illis Luna ope-
ratur, non similes certe sunt, sed accidentia multa patiuntur. At uero nec facta fuisse
ad naturam communem demonstrationem dicendum est, nam quæ quidem com-
munis esse ratio potest ad naturam quartarum celi? nisi forte dicant in quadraturis
Lunam terræ proximiorē fieri, in oppositionibus plus luminis ad nos demitte-
re. Verum hoc erat in ciuili mense, non in lunari, de quo nunc quærimus, quar-
tæ autem lunaris mensis ut plurimum extra quadraturas sunt. ex his igitur est videre
necessitatē nullam habere Aegyptiorum inductiones, sed nec simpliciter probabi-
les esse, quum nec in valde multis obseruationem fecerint, nec probabilē rationem
ad vniuersale. Cur igitur sophistas Galenus vocat, cur maledictis incessit omnes,
qui rem isthanc velint rationibus inuestigare? si enim vix probabile secundū quid,
& ad hominē est, quod Aegyptij dicunt nihil necessitatis continens, quid prohibet
aliter esse posse, quod æquum decensq; est a Philosopho homine inquiri?

Cap. 5.

Sed quid adeo laboramus? dentur omnes Aegyptiorū obseruationes, valeēt nau-
tarum, agricolarumq; testimonia, moueat Luna fortius per quartas celi vtrius-
que mensis, moueat per quartas Natalicij puncti fortius, quam tñ causam illis Cri-
sibus dabimus, quæ extra quartas utriusq; mensis, extra quarta Natalis fiunt? rarissi-
me enim contingit, ut septenarij morborū dies cum septenarijs Lunæ coincidant.
At hic consurgunt recentiores quidam Astronomi simul & medici, ac vocē tol-
lunt, clamantq; nos Astrologorum decreta non intelligere, neque enim ita esse, ut
in solis mensium illorum, & puncti Natalicij quartis Luna res moueat, loco enim
exempli hæc sunt, sed ita accipi oportere, vt quocunq; in puncto q̄s ægrotauit, Lu-
nam per quartas celi ad eum punctum commotionem inferre: ut si heri Dion, ho-
die Callias in morbum incidit, per suam septimam Dioni, per suam Calliæ Luna D
impetum dabit, quare & ad oēs Crises concurrere, sed per septenarios cuiq; suos.

Nos vero medicos istos atq; Astrologos rogamus, ut paulisper consideant, & vo-
cem demittant: volumus enim quædam eos placide percunctari, ac primum illud,
nūquid, quod dicunt de Luna, in morbis solis spectetur, an & omnibus alijs quæ no-
ua fiunt: si quidem in omnibus ita esse dixerint, nunquid igitur, si Praxiteles Iouē
facturus hodie marmor incidere cepit, die septima felicius aut infelicius sculpet? &
si fontem quis hodie deriuauerit, nunquid largius ille fluet in septimā? ita. n. fieri
oporteret, quando & in fluxu humorum nostrorū idē cōtingit: & si colonus agrū
stercorarit, opimiorē in septima videbit q̄ in octaua? qm̄ ita se habet & humor,
q̄ in nobis putrescit. quæ certe omnia q̄ ridicula sint, nemo est qui non videat. Sive
ro in solis morbis septenarij hi Lunæ motus vim suam habent, mirum profecto est
celi quartas virtutes has dare Lunæ in solis morbis, & non hoc solum Galenus di-
cit affirmari ab agricolis & nautis, sed multo amplius testimonium asserre voluit.
sed quoniam placide cum his Astrologis agimus, placet quidem vt in solis morbis
inquiramus, quale sit, quod de Lunæ septimis nuper dixere. Primum autem illud
statuatur, Crisim esse localem motum humorū. si igitur Luna hūc motū facit, quæ-
rimus, an eā vim facultatemq; mouēdi humorē per se & (ut aiunt) essentialiter ha-
beat, an ab alio acquirat, aut loco, aut aspectu, aut reflexione luminis, aut alio. si qui-
dem essentialiter id habet Luna, nō igitur in septima magis, q̄ & in octaua mouebit,
& nona, quæ enim per se insunt, semper insunt, & idem semper operantur. Si uero
ab alio

A ab alio acquirit, quicquid fit illud, si id quidem vnum est & determinatum, quales sunt quadraturæ & oppositiones, & quartæ natalis puncti, tum ergo solum mouebit Luna, quum in eo erit, aut loco, aut aspectu, aut alio, recedens aut non mouebit: at vero si vnum & determinatum non est id, à quo virtus Lunæ dat, sed talia sunt omnia puncta, in quib. quis ægrotet, vt per septimam cuiq; suam efficacior sit Luna, primum quidem hoc poni valde mirum est, sed tamē ponatur: sit ergo ut hodie Dion ægrotet, cras Callias, postridie Plato, in alijs alij, oēs quidem eadem ægritudine & ad septimū Crisim factura, per suam igitur celi quartā Luna vnicuiq; Crisim dabit, in septima quidē Dioni, in octaua Calliæ, quæ illi septima est, in nona Platoni, ipsi septima, & ita in alijs: at certe si ita fiat nimirū Luna quotidie eundē effectum faciet, Crisim videlicet, & localē motum humorū: quod. n. in Dione fit in septima, in Callia fit in octaua, in Platone in nona, in alijs in decima: idē autem effectus si fiat diebus singulis, oportet & causam cōtinenter eandē esse, diuersa. n. si sit, eundem effectum non faciet. si igitur à loco acquirit Luna eam vim & facultatem mouendi, omnia quidem loca successiue, & puncta omnia eandem habebunt vim, quare & quocūq; in loco sit luna, idē semper operabitur: igitur ita in octaua mouere Dionē poterit, sicut & in septima, locus. n. in quo est in octaua, eandē vim habet per se. Nec certe dici illud potest non moueri in octaua Dionem, qm̄ illi septima non est, q̄ enim punctus aut locus septenarius alteri sit, respectus quidē est forinsecus veniens, quem & nos facimus, respectus autem nihil ipsi per se agunt, nisi in re, & in causamutatio aliqua sit. Si ergo locus, q̄ in octaua est, eā vim per se habet mouendi humorē, siue septimus sit, siue octauus, semper eodem modo mouebit: quam ob rem nihil tandem esse manifestum est, quod dicunt Lunam ægrotanti cuiq; per suas septimas commotionem ad Crisim dare. Præterea penē risu dignum est dicere primū, verbi gratia, punctū arietis primo cancri & primo libræ solū respondere, secundū secundo, tertium tertio, & ita in alijs, simplex. n. corpus est celi & eiusdem nature, & virtutis per totum orbem: q̄ si diuersæ nature primus arietis & secundus cancri est, quo ergo modo Luna eundem effectum facit, & in secundo cancri, nam & in eo humorē in Callia mouet? musitant ad hæc paulisper Astrologi quidam, tamen aliud quid comminiscuntur, ac dicunt eo in pūcto, quo quis ægrotat, infundi à Luna nescio quid, quod non nisi per septenarias periodos uim suam addit: sed certe & hoc ridiculū est, & idē redit, quod. n. hodie Dioni infundit, cras infundetur Calliæ, postridie Platoni, idē ergo quotidie effectus fiet, quare & eandē oportet cōtinēter causam existere, vnde & idē dieb. singulis efficiet Luna, & in oī subiecto, si paratū sit. Eadē dicant, si Luna eā vim ab aspectu acquirit, aut reflexione, aut alio.

Postremo (ut tandem finem faciamus, iam. n. molesti videri possumus aperta in re) ad hæc aduertere Astrologorū amicos rogamus. supponamus autem in primis actionem omnem non nisi contactu fieri, celi autē & sydera, quum huc non pertingant, agere quidem per aliquid huc demissum, id vero aliquid spirituale esse, dico autem spirituale qualitatem contrario carentem, quæ & momento diffundi solet, quale lumen, & quid aliud eiusmodi demitti à celo potest. spiritualium autem actiones (ut in ijs, quæ de contagione, diximus) omnes hæ sunt, & non aliæ. Primum quidem videntur posse qualitates illas producere, quæ primæ uocantur, ut lumen videmus calorem facere, quocunq; id modo fiat.

Deinde videntur & vim trahendi ac fugandi quædam habere, quod in Magnete,

Adamante, Electro, & alijs quibusdam est manifestum. certa enim attrahunt, quod C
 non aliter posse facere, q̄ per spirituale aliquid demonstratū est in alijs: at vero &
 in Antiparistasi multorū palam est fugare sese nonnulla per spirituales qualitates,
 possunt deinde & hæc eadē spiritualia in animalium mēbra modo tristitiā & displicentiam,
 modo suauitatem & voluptatē ingerere, recepta enim in nobis necesse est
 aut vt grata atq; amica recipi, aut vt ingrata & inimica: sic sonus, & sapor, & odor,
 & lumen, & id genus reliqua recipi consueuere. Postremo q̄ eadem possint id co
 gnitioni repræsentare, vn̄ de effluxere, manifestum est: tot igitur & nō plura pos
 se facere spiritualium vnumquodque supponendum est nobis. Si igitur aliquo ho
 rum mediante concurrat Crises Luna, querendum est, quo nam prædictorum
 modo concurrat, generando ne aliquam qualitatum primarum, an trahendo, vel fu
 gando humores, an displicentiam vel voluptatem ingerendo? horum enim aliquid
 dici necesse est, nam cognitionem ad Crises faciendas præbere, nemo est qui dixe
 rit. Sed certe quicquid horum detur, vna quædam communis ratio cōtra est, parti
 culares autem multæ, nā primum quicquid ponat, superuacancū est, & sine necessi
 tate: siue. n. spirituale illud calorem generet, nostrūq; eo modo augeat, siue trahere
 vel fugare dicatur, siue displicentiā stimulumq; in membra ingerere, incassum po
 nunt omnia, quando ea in nobis omnia sunt, quantum sit satis, calor, propulsatio,
 stimulus. particularius aut inquirēdo si spirituale illud ob id ad Crises concurrit,
 q̄ caloris sit productiuum, lumen ergo id erit: at certe lumen non vna die magis q̄
 alia calorem suggerit, nisi quo plus ad terram reflectit, quod in Sole quidē accidit,
 quāto directior sit nobis, in Luna vero quod plus luminis à Sole recipit, recipit au
 tem continenter plus, quo magis ab eo remouetur, quare quum octaua & nona die
 abscedat à Sole magis, vsq; & in ijs calorem apportabit maiorem semper, quā in D
 septima. Si vero dixerint non hoc modo spirituale illud operari, sed magis aut tra
 hendo humores, aut fugando, illi quidem primum sciant, quæ sese inuicem trahūt,
 aut pellunt, omnia finem in natura habere, quo sic mutuo conseruentur, hæc quidē
 repellendo contraria, illa trahendo affinia consimiliaq;, at inter cælum & humores
 nostros hic finis esse nō potest, neq; enim inimicitia vllam cum humoribus cælum
 habet, nec trahendi necessitatem, quo aut conseruet, aut conseruetur. Præterea,
 quæ sese trahunt, oia eo vsq; sese attrahunt, quo in vnum coeant, nisi impedian tur,
 hic enim attractionis est finis: trahi autem humores vsq; ad cælū neminem dictu
 rum arbitror, nisi si quis etiam putare possit pasci sydera, ut antiqui poetæ dixerunt.
 Impediri vero cælum perpetuo tempore à fine suo diuinum corpus & immortale,
 inconueniens non paruum est: ac demum si spirituale illud per se vim eam trahen
 di, aut fugandi habet, semper quidem per se trahet, & non magis septima q̄ octaua,
 nisi quid aliud ex parte recipientis subiecti obstet. sed neque postremo quis potest
 dicere spirituale illud uti triste receptum displicentiam in membra ingerere, atq;
 irritare ad eā expulsionē faciendā, quæ Crisis dicitur. primū quidē: quæ sic dicere quidē
 nō possunt, cur maiorē displicentiā dies septima ingerat q̄ octaua & nona, si p se eā
 inimicitiam cum membris habet: inde & illud valde mirū videri debet Dioni
 triste esse spirituale hoc in septima, Calliæ vero nō, eadē in domo eodem in lectu
 lo iacenti: mox eidem Calliæ in octaua triste & inimicū fieri, Dioni non amplius:
 ac demum si propter ingestam displicentiā dicatur id Crises facere, imo magis op
 positum sequi videtur, & impediri potius ea de causa Crises, quemadmodum in
 consimilibus

A consimilibus sæpe videmus fieri, sæpe. n. futura existente Crisi, accidit eam impedi-
ri ex nouo recepto dolore, aut ex ira & eiusmodi, quod iure fit, diuertitur enim na-
tura à priori stimulo, noua recepta specie tristitiæ alterius. similiter & si operari il-
lud Crises dicatur, q̄ ut suauis recepto corroborètur membra, eadem opponi pos-
sunt, non esse enim suaue nisi cui septenarium accessit, & in eodem lectulo Dioni,
non autem Calliæ ridiculum certe est, & philosopho homine indignum.

Ad hæc igitur si quis recto respiciat oculo deposito sectæ amore, videbit Lunam
& beata illa corpora non aliter ad Crises facere, quàm & ad cibi concoctiones, &
generationes, & alia id genus: neque enim sumus, qui & Solem, & Lunam, & alia sy-
dera negemus multa hic operari & mouere, & ad Crises quoque accedere posse,
quemadmodum ad alia, uti vniuersales multorum causas, proprias vero causas esse,
& nihil aliud ad rationem dierum in Crisibus debere inquiri, aut inueniri posse, &
negandum, & à philosopho ridendum fore existimamus. sed de his satis superq̄; di-
ctum iam est, accedamus iam ad ea, quæ magis rationabilia sunt, & ad medicos per-
tinentia magis, demonstrantes rationem omnem dierum in Crisibus ex ijs pende-
re, quæ sunt in nobis.

Cup. 6.

PRincipio illud non ignorandum est duo esse, quæ potissimum ad eam expulsio-
nem faciunt, quæ Crises dicitur, alterum est displicentia stimulusq̄, quem cor-
ruptus iamq̄; inimicus humor in mēbra ingerit, alterum est digestio, hoc est præ-
paratio illa, quæ requiritur, si expelli debet: vtrunque enim quum simul conuenit,
tum maxime propulsatio humoris corrupti fit, quapropter rectissime Galenus di-
cebat in paroxysmis, & circa morborū status maxime videri Crises, in paroxysmo
B enim stimulus atque irritamentum fit maximum, circa status vero, concocta dige-
staque materia est. accidit tamen quandoque tantum esse irritamentum, ut quan-
quam nec plane digestus sit humor, foras tamen pellatur, conatu quodam maximo
à natura factō, quod enim ea vis insit membris, ut nocentia repellat, manifestum
est, quanquam, quo principio & quo pacto id fiat, non ita est manifestum.

Ergo & quum plus nimio humor exuberat, & quum furenti est similis, quasdam
ante tempus accidit Crises fieri, sed certe eiusmodi non propriæ Crises sunt, sed
violentiæ quædam magis, in quibus nullus dierum, nullus naturæ ordo seruatur.

De ijs igitur, quæ Crises non propriè sunt, sed irregulares quidam impetus, nul-
lus nobis sermo erit, sed de ijs solum, quæ propriæ Crises sunt, & causam certam ha-
bent, & rationem dierum aliquam.

Cap. 7.

AD hæc & illud quoque constituendum est, rarissime fieri, vt transeunte in
humores vitio aliquo, vnus tantū humor corripatur, nam ut plurimum vel
duo, uel plures vitium idem concipiunt, aut simul, aut post. Quippe ea in massa san-
guinis, q̄ intra uenas continet, confusi cōmistiq̄; sunt & reliqui uocati humores,
cholera, phlegma, melancholia, sed ita ut quodāmodo actu, quodāmodo potētia
in ea massa sint, per q̄dē, q̄ ad minimas, & idiuisibiles particulas redacti sunt,
nec mōstrari possunt, hoc q̄dē phlegma, illud cholera, illud melācholia, nisi parti-
culę vniant: at actu sunt, qm̄ tametsi ad particulas minimas deducti sunt, proprij ta-
men generis rationem habent: igitur propter vicinitatem confusionemq̄; eorum ra-
rissime fit, vt infectionis causa cōmunis pluribus non fiat, si enim contagio & pu-
trefactio

refactio in causa est, aut liquefactio, aut obstructio, aut aliud id genus, egre fit, ut vitium ad vnum tantum sese applicet.

Incipientibus autem ijs vitari, tum quod corruptum est secernitur, quantum fieri potest, à reliquo, quod sincerum est, ita operante natura, cui ea vis inest, ac tunc actu humor fit, coeuntibus in vnum particulis, ac sensibilem humorem conflantibus: per quem modum tandē & expulsio deinde fit, & Crisis, modo per vnam, modo per aliam partem, quamagis naturæ commodum est.

Cap. 8.

Accidit autem dum corruptos humores natura separat, & actu facit, ita interdum commisceri eos inuicem, vt vnam conficiant formam, vnumq; motum dent, ac morbum vnum, qui rationem dominantis insequitur: vnde cholerae nothæ, & pituitæ nothæ, & melancholiæ nothæ contingunt, à quibus & morbi denominantur nothæ tertianæ, nothæ quotidianæ, nothæ quartanæ: sæpissime vero non vnam omnes formam conflant, nec vnum motum dant, nec morbum vnum, sed plures, vnde & morbi compositi fiunt.

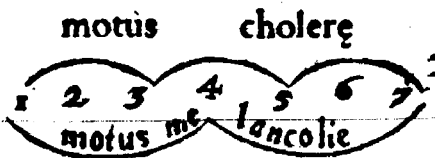
Si igitur, qui peccat, humor simplex, & vnus tantum sit, aut plures quidem, sed in formam vnam redacti, tunc nulla dierum criticorum ratio est expectanda, sed paroxysmi soli considerandi sunt, & eorum dies, in phlegmate quidem quotidianæ, in cholera tertianæ, in melancholia quartanæ, in quibus cadent quidem suæ Crises, sed vt accidit materiam digestam esse, quod certam diem nullam per se habet, propter quod in tertianis, quæ puræ sunt, videmus, & quintam indifferenter & septimam & nonam, & in summam omnes impares dare Crises, nec Hippocrates aliud in his præcipit attendendum esse, quàm dies impares. At vero ubi & plures peccant humores, & non sub formam vnam commisti, sed confusi solum, propriam naturam seruantes, tunc sperare possumus certas dies videre, in quibus Crises permultæ fiunt, certas, in quibus rarissimæ, alias medio modo se habentes, quorū oīum causam & certam rationem habere possumus: ac talis maior est morborum pars, quoniam uti raro est humorem simplicem peccare, ita & plures ad vnam formam conuenire perrarum est: quare in multis morborum, aut Crises videri possunt certis diebus, aut motus saltem humorū. Illud vero interest inter humores, quod ad eam missionem conficiendam, quæ vnus formæ est, aptissimum est phlegma, quoniam humidum liquidumq; est, ac bene miscibile, ineptissima melancholia, quoniam sicciior terrestriorque est, & ad miscendum durior, nihil tamen prohibet & phlegma seorsum morbum facere, & melancholiam ad vnam formam venire.

Cap. 9.

Plures igitur quum humores in morbis peccant, non autem sub forma vna, accidit quidem interdum, vt vnusquisque illorū manifestum prodat paroxysmum, Cholera quidem tertianarium, phlegma quotidianum, melancholia quartanarium, vnde & morbi manifeste compositi fiunt. Interdum vero ad omnes manifestum dent paroxysmum, sed aliqui illorum latentioribus, & latentem latentem paroxysmum, non quod humor non moueatur, sed quod occultus sit, quod nonnullis de causis accidit: sæpe enim, qui mouetur, humor non multus est, & vix perceptibile est, quo exacerbatur: sæpe sensim, & per moras putrescit, vnde nec horrore inquit, nec calorem acrem apportat: sæpe & superuenit maior febris.

A at vero & quum non paucum est, quod mouetur, & repente inuadit non sensim & per particulas, nec maiori alteri morbo superuenit, tum manifestum affert paroxysmum, & manifestæ fiunt compositæ pluresq; febres & Hemitrithei, aliæ quidē ex cholera, & phlegmate, aliæ ex cholera, & melancholia. Sed certe nō frequenter admodum fit, vt peccatibus pluribus humorum, manifestos quisq; motus prodat, verum sæpius id videri accidit, vt vnus manifestum ædat paroxysmum, aliis latentiorē, manifestum quidē ille, qui principaliter peccat, latentiorē, qui non principaliter, sed quasi per sequelam quandā. Ex his ratio omnis Criticorū dierum pendet, peccantibus. n. humoribus magna ex parte morborū pluribus, & ijs quidē non facientibus formam vnā, vnoquoq; aut motū suum pro natura faciente, cholera quidē per tertias, melancholia p quartas, inde fit, vt quibusdā dieb. humores, qui peccāt, simul oēs comoueant, quibusdā aliqui solū, quibusdā nulli: quare & dierū accidit quāsdā placidissimis in morbis esse, alias acerbiores, alias acerbissimas: placidissimæ illæ sunt, in quibus nulli humores mouētur, quod quidē fieri potest, quanquā phlegma quotidie motū faciat, ob id, q̄ phlegma ipsum vt plurimum formam vnā cū alijs conflat, & illorum motum cōsequitur: acerbiores sunt dies, in quibus vnus humor mouetur: acerbissimæ, in quibus oēs. aptissimæ igitur dies illæ sunt ad Crises faciēdas, in quibus concursus fit humorū omnium: acerbissimus. n. tum paroxysmus fit, ac stimulus & irritamentū naturæ maximum, quod præcipue sequi ad agendas Crises distū est supra. Porro qm̄ nec Crisis fit nisi digesto præparatoq; humore, perfecta aut absolutaq; digestio nō est, donec quod crassius est ac segnius, digestum ipsum nō sit, crassior vero & segnior omnibus est melancholia: inde fit, vt potissimū circa melancholiæ & motus & digestiones attendantur Crises, cuius natura (vt mihi videtur) nō est à multis recte perspecta, nā ea semper ferè in morbis cū alijs aut principaliter peccat, aut subpeccat saltē, quod plurimum est: quæ, qm̄ vnā cū ijs formā facere inepta est, per se quidē mouetur, & suas periodos seruat, interdū quidē manifeste, quod tū accidit, quū & multa est, & principaliter peccat, vt plurimū autem latentius, quum scilicet subpeccat ipsa, & putredinē ex alio principio recipit: quibus igitur diebus cū motu aliorum humorum concurrat, acerbissimum paroxysmū affert. porro & qm̄ Crisis non fit, donec & ipsa non sit digesta, fit quidē, vt è melancholia tota ratio dierū in Crisibus præcipue pendeat per modū, quem iam afferemus, cuius rei non ab re fuerit in primis hoc exemplum apponere. Sit. n. qui principaliter humor peccat, cholera, non quidē pura, sed commista, commista aut cum flegmate quidem sub forma vnā, cū melancholia vero vicinitate sola & confusione, subpeccet aut melancholia; ac non multa, nec valde crassa, sed subtilior, & in summa quæ cito terminum dare possit: igitur putrescēte cholera, simul quidem & eadem die cōputrescet & melancholia, morosusq; satis erit paroxysmus ille primus (vt pote duorum humorum): secunda autem dies quietissima redibit, in qua nulli humorum motus fiet, at tertia paroxysmum cholerae quidem sentiet, Crisim tamē non faciet, tum quia stimulus nondum maximus, tum quia totum nondū digestum est: quarta autem dies habebit melancholia, sed latentiorē, quia non multum est, quod tū mouetur de melancholia, partim quidem quia subpeccabat solum, partim quia putrefactio eius quodammodo pendet à cholera, qua cessante in die quarta aliquem quidem motum dat melancholia ob concepta putrefactionis semina, sed parū, & latentem, qm̄ origo & fomes putrefactionis quiescit: quinta ve-

ro cholerae motum videbit, sexta nullius: at vero septima acerbissimum omnium pa- C
roximum apportabit concurrentibus simul humoribus, qui peccabant, omnibus
ac largius melancholia, quam ex alterius contagione & impulsu non parum motionis
recipit: qua die, quoniam & digesta est melancholia,
fuerat enim subtilis, & pauca, nata cito terminum re
cipere, continget etiam Crisis: stimulus enim acer-
bissimus in ea fit, & totum digestum est, in alijs au-
tem diebus, aut stimulus absuit, aut digestio.

Cap. 10.

Sed de his latentibus paroxifinis operæpretium est nonnulla dicere: nam quæ-
rant fortasse aliqui, nunquid latentes hosce melancholiæ motus effinxerimus
nos, an etiam perspexerimus in morbis. si enim perspeximus, cur & alij non perspe-
xere, non Hippocrates, non Galenus, & alij? si uero non perspeximus: quid effingi
oportet, quæ non sunt? si enim essent, viderentur utique. Ad quos dicimus non
effingere nos eos motus, sed in morbis esse, & videri, si diligenter quis animaduer-
tat: nec profecto dicere possem, quotiens non solum ego conspexerim, sed & alios
etiam medicos sensisse viderim, admiratos dies illas, quas quietissimas expectabant,
rediisse tamen inquietas, morosas, ægrumque iactari, & cõqueri, nescientes unde hæc
contigissent. Interdum vidi & medicos alios, quos quartarios quosdam motus in cer-
tis morbis percepissent, dubitasse, ne febris in quartanã desineret, quum tamen nec
quartana subsecuta fuisset, & ægritudo suo tempore absoluta. ergo vero qui prius
motus hosce cõsiderassem, nullum horum timebam, aut mirabar, quin sæpe monui
dies, quas illi quietissimas expectassent, morosiores esse futuras. Quare & Hippo-
cratem, & Galenum, & alios vidisse eosdem motus existimo, sed forsita tulit, ut ad D
eaufam non animaduerterint. nam quid aliud monstrant dies illi, qui indicatiui di-
cuntur, qui oēs quarti sunt à die, in qua Crisis perfecta futura est? quid aliud indi-
cat totus progressus Crisium, qui nõ per septenarias, sed per quartanarias periodos
pergit, quarum duæ septenarium vnum faciunt? Hippocrates quoque quasi rem
isthanc innuere videtur mihi, quum dicit quartanarios motus in morbis spectan-
dos esse. Sed necessarium non est fortasse plura hac in re adducere, quum ab vnoquoque
spectari possit. quod si medici oēs faciant, & rem ita esse videbunt, & magnũ quod-
dã principium ad multa nacti erunt, & multa simul desinent & admirari, & timere.

Cap. 11.

Sed rursus dubitare omnes iure possint, quoniam per præscriptum quidẽ exem-
plum monstrari fortasse potest, quomodo & quarta & septima dies Criticæ ip-
sæ sint, et quomodo & vndecima, & quartadecima, & vigesima, & vigesima prima
Criticæ sint, demonstrari quidem non potest. Nam per assignatum exemplum
melancholiæ motus sunt 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, & 28: in quibus nec 11, nec
14, nec 20, nec 21, nec 27 locum habent. Ergo, quo pacto & hi quoque dies Critici
sint, expediamus. Primum autem illud præmittamus, melancholiæ modos & con-
ditiones multiples esse, sæpe enim pauca est, sæpe multa, modo crassior, inter-
dum tenuior, modo tenacior: modo soluta magis, modo calidior, modo frigidior: si-
militer se habet & cholera. ex hac diuersitate fit, ut putrescente cholera quandoque
simul & eadem die computrescat & melancholia modo in initio paroxifimi, modo
in medio, modo in fine, quod tum maxime fit, quum & pauca est, & subtilior, & ca-
lidior

A lidior magisq; admista cholerae: tunc. n. ipsam in citissime transit infectio. interdum non simul & eadem die moueri melancholiam accidit, sed secunda solum die, interdum & tertia solum, fortasse autem & quarta solum: in acutis enim morbis prima die motus fit vtriusq; humoris, acuti nanq; morbi à tenuiori, & pauca, & calidiori materia fiunt, in tardis autem morbis, quos Cronicos vocant, quoniam crassiore materia illi, & multam, & tenacem, frigentemq; materiam habent, moueri quidem melancholiam accidit non nisi die tertia, & si materia crassissima sit, fortasse non nisi quarta, in mediocribus autem morbis, quorum & materia media est quantitate, crassitie, & alijs, die quidem secunda repit in melancholiam putredo. igitur si prima die cum cholera simul & melancholia comoueatur, quod in acutis fit morbis, quartanariae quidem periodi erunt 4, 7, 10, 13: raro enim ultra hos protenditur status in acutis. si ergo quam acutissima sit aegritudo, tum Crisis in 4 fieri potest, in his enim materia & paucissima est, & subtilissima, & feruens: si vero acuta quidem sit aegritudo, sed tamen inter acutas segnior, ad 13 protendetur eius status: si vero mediocriter acuta fit, ad 7. in medio autem quum sit, qui mediocriter acutus est morbus, media autem saepius, quam extrema, contingant, inde fit, vt in genere acutorum dies septima maxime Critica sit, rarius enim est morbum quam acutissimum esse, rarius quoq; si acutus est, vt ad 13 perducatur statum: si tamen quandoq; ad 13 prorogetur Crisis, totus dierum progressus ita se habet. Prima quidem dies tristis est, & inaequalis, duos enim habet motus: secunda placidior redit, si non duplex sit febris: tertia motum cholerae sentit: quarta melancholiam, sed latentem, at morosum tamen: quinta cholerae reuersionem videt: sexta mitis pergit, septima valde quidem acerba est, non tamen Crisim dat, quoniam non plane digestus est humor: octaua suauior ducitur: nona grauior propter cholerae motum: decima latentem habet melancholiam motum: vndecima cholerae manifestum: duodecima placida est: at 13 saeuissima, & Crisim etiam affert, quoniam cum irritamento maximo digesta etiam materia est, vt plurimum tamen in his morbis resolutio magis morbi, quam Crisis fit in 13.

Cap. 12.

SI vero non prima die, sed secunda solum, motum dederit melancholia, quod in mediocribus morbis accidit, tum quartanariae periodi erunt 2, 5, 8, 11, 14, 17, 20: ultra autem rarissime in mediocribus producitur status. Critici autem sunt 11, 14, 17, & 20: sed vndecimus Criticus quidem est, si in hoc genere materia non multa sit, & acutis proxima: si vero in eodem genere crassior sit, & chronicis vicinior, tum Crisis ad 20 protendetur: si vero in omnibus mediocris, ad 14. quum autem media saepius, quam extrema, contingunt, inde est, quod 14 maxime Critica sit in mediocribus morbis, mox 11, mox 20, mox 17. illud tamen ignorandum non est in tertianis, quae simplices sunt, pares dies raro Criticas videri, eo quod in ijs paroxysmus non accidat: nisi anticipatio forte fiat, quare nec 4, nec 14 in his Criticae valde videtur: quum tamen in tertianis saepe accidit, vt non simplices sint, sed duplices, tum & saepe continuas, nec non & anticipatio quoque paroxysmorum contingat, ex his euenit, vt 14 dies multas videre Crises consueuerit, similiter & 20. Quae vero in hoc progressu sint lenes dies, quae acerbiores, quae acerbissimae, ex subscriptione manifestum esse potest.

1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.

At si tertia solum die motum recipiat melancholia, quod in chronicis morbis fit, in quibus crassa valde, & tenax, & multa materia est, periodi quidem erunt 3, 6, 9, 12, 15, 18, 21, 24, 27, 30: raro aut ultra contingunt Crises: maxime aut Criticus horum erit 21: mox 27: mox 15: si enim materia crassa quidem, ac tenax sit, pauca aut in eo genere, ad 15 status erit: si vero crassa, ac valde multa, ad 27: si vero eo in genere mediocris, ad 21. quod iccirco sepius euenit, quam in medio est, quod vero dies quietiores, quae grauiorae, quae grauissimae futurae sint, ex subscriptione manifestum est.

1.2.3.4.5.6.7.8.9.10.11.12.13.14.15.16.17.18.19.20.21.22.23.24.25.26.27.28.29.30.

Cap. 13.

EX his omnia illa monstrari possunt, quae circa Crises spectantur: ac primum illud, cur tam 20, quam 21, Critici dies sint, in quo tantum Galenus laborat, mensem mirum componit, horas subtrahit: patet enim in mediocribus morbis 20. in chronicis 21, diem Criticam esse, vtra autem Critica magis sit, difficile certe est iudicare, casu enim fieri potest, ut aliqui plures in 20, aliqui plures in 21 Crises perspiciant: propter quod Archigenes magis 21 amauit, Hippocrates vero 20 magis. Illud quoque perspicuum esse potest, cur dierum alij praestent principatu, alij sint principatu minores, & cur alij Critici sint, alij non, alij medio modo se habeant.

Ergo inter omnes maxime Criticus dicebatur septimus, quod iccirco fit, quam maxima Crisium pars in acutis fit morbis, in ijs & stimulus ingens fit, & materia subtilis est, & bene mobilis, in acutis autem maxime Criticus erat septimus, quam in medio est. ab hoc secundus principatu ponebatur 14: nam & si quartus, & 13 in acutis versantur, rarius tamen est, ut morbus quam acutissimus sit, rarius item ut in acutis status protendatur ad 13: quam ob causam 14 crebriores Crises videt, quam in morbis mediocribus fit, & in ijs maxime Criticus existat: propter eandem causam & 20, & 21, & 11 magis etiam Critici sunt quam 4, & 13. inter ipsos autem 20, & 21 superant principatu vnde decimum, nam quanquam vnde decimus sit in mediocribus morbis rarius, tamen in illis fit, ut status acceleretur ad 11. Non Critici autem erant 6, 8, 10, 12, 16, 19, 22, 23, 25, 26, 29: ac 6 quidem rarissimus Crises videt, quam in eo neque cholerae motus fit (quum sit par) neque melancholiae, nisi forte in periodis tertiae diei: at in illis status multo longior expectabatur. qua de causa in 6 Crises non fiunt, nisi forte aut paroxysmus septimae anticipet, aut materia furens sit, aut exuberantissima: in his. n. quaedam Crises apparent in 6, verum illae (ut diximus) proprie crises non sunt, sed violentiae quaedam magis, propter quod saeuus dici consuevit is dies, quam Crises dat, quippe quum illae a praua materia fiant. octaua quoque propter eandem causam, quod nec cholerae motus, nec melancholiae videt, nisi in periodis secundae diei, Critica esse non potest. 10 vero motum cholerae non habet, qua e re fit, ut quanquam motum primae diei habeat, non possit tamen Critica esse: at 12 & par est, & motum habet melancholiae

tertia

A tertiæ diei, quæ serius statum facit: 16 autem periodum habet primæ diei, sed illuc non protenditur status in acutis morbis: cõsimiliter & 19 motus habet primæ diei, vnde nec ipsa Crisim videt: sed neque 22 eadem de causa. vigesima autem tertia periodum habet secundæ diei, sed in morbis mediocribus dictum est statum non protendi ultra 20: ad 25 autem transirent periodi primæ diei, si morbus non ante decerneret: idem de 26, & 29 dicatur. De vigesima autem octaua dubium apud antiquos fuit. multi. n. prætulerunt eam 27, quod quidem verum esse potest, si forte melancholiam die solum quarta moueri accidat, sic enim periodi erunt 4, 7, 10, 13, 16, 19, 22, 25, 28, 31. quem motum & nos semel obseruauimus in continua febre, in qua duplicis tertianæ correspondentia fuit. acerbæ aut dies ceperunt esse 7, 10, in qua exacerbationes tertianarij cessauerunt, abinde vero cum continua quartanarij solum nobis apparuere: sequissimæ vero omnium dies fuere 22, 25, & 28, in qua eger supremam obiit diem. Medij autem dies erant 3, 5, 9, 13, 18: ac tertius quidem, & 5, & 9 ita se habent, quoniam in tertianis puris, & ijs, quæ non puræ sunt (habent aut formam vnam) multa contingunt Crises. 13 autem ad Criticos propinquus est (vt diximus) quoniã & impar est, & inter periodos primæ diei cadit: quare & ipse nonnullas crises videt: 17 autem periodos habet secundæ diei, & in eo sæpe Crises etiam fiunt: at 18 periodum sortitur diei tertiæ, & quasdam etiam Crises dat, vel anticipantibus paroxysmis, vel in duplicibus tertianis.

Cap. 14.

Indicatiui vero dies sunt, in quibus materia nõ omnino digesta est, proxima aut vt digeratur: quã vero natura, quoties irritatur, expulsionem nocētis tentat, inde fit, vt certis diebus Crises quædam imperfectæ contingant, nuntia vero eius

B Crisis, quæ perfecta futura est. Crisim quidem atq; expulsionem tentat natura, quã stimulat, imperfectam autem facit, quã non omnino digesta est materia, quæ tamen quã in parte digesta est, in parte etiam expellitur: propinquissima vero digestionis quum sit, nunciat quidem in sequenti periodo futuram esse perfectam Crisim, atq; iccirco indicatiui illi dicuntur dies, in quibus imperfectæ contingunt Crises, propinquissimæ vero perfectis. omnes autem quarti sunt à die perfectæ Crisis, quod apertissime monstrat rationem Crisium à melancholiæ motibus potissimum dependere: quartus igitur nuntius septimi est, vndecimus quartidecimi, decimus autem septimus vigesimi, decimus octauus vigesimi primi: vidimus autem nos & 8 indicatiuum fuisse vndecimi in muliere tertiana febre laborante, cuius acerbiores dies fuere 2, 5, 8: erat enim mota melancholia secunda die: in 8 autem vrina facta fuit sanguinea, vnde iudicauimus in vndecima Crisim futuram esse per mēstruum sanguinem, quod non secus, atque existimaueram, euenit, nihil enim prohibet & eos dies (qui vt plurimum indicatiui sunt) quandoq; etiam principes in Crisi fieri.

Cap. 15.

DE natura igitur & causis Criticorum dierum ita quidem oportet existimare, ad quæ si qui forte medicorum animaduertent, facultatem profecto nacti erunt in omnibus penè morbis dierum progressus nouisse, quæ mites, quæ acerbiores, quæ acerbissimæ futuræ sint: tum & quãdo, & quõ, & quorum humorum futura, aut non futura sit Crisis, & quando conueriat, aut detrachere sanguinem, aut medicamenta vlla afferre. Verum diligentia opus est, & cura, anticipationesq; paroxysmorum considerandæ, & dies multo studio enumerandæ, & quid in vnaquaque

noni accidat: quare & contemplatio hæc, atque ars negligentis medici non est, aut ad lucrum euolatis, sed solertis, & amatis philosophiam. Est autem (si fieri potest) procurandum primam ægritudinis diem accepisse, quò recte possimus, quæcunq; sunt secutura, diligentissime obseruare, præuidereq;, si igitur circa morbi initia datum fuerit accessisse, ad hæc attendere eam oportet, qui eius progressum nosse uolet. in primis videat qualis nam ægritudo oblata est, num acuta, an cronica, an mediocris, quòd ex ijs signis cognoscet, quæ à medicis tradi solent. q; si acutam ægritudinem uiderit, materiamq; aereâ & subtilem, si quidem cholera pura iudicabitur, ad impares tm̄ dies animaduertat, neq; enim in ea melancholiz periodi speranda erunt: at si non sincera fuerit cholera, sed sordidior quodammodo, tum sperari poterunt quartanarij illi motus, qui ordinem in Crisibus præbent. quare ad primum paroxysmum aduerte, si simplex est, si tempora seruat sua, an magis si quandam recipit diuersitatem. q; si circa augmenta, aut status, aut declinationem cõtrahi rursus pulsus videatur, atq; extrema frigore, suspicio quædam est motam simul atq; eadem die fuisse melancholiam: q̄q̄ non necessarium id est, possunt enim hæc eadem, aut ex motu phlegmatis, aut ex alia portione cholerae prouenire: verù quarta dies certitudinem eo in dubio dabit, si enim debente ea sine febre fieri (vt in terminis) tristitiam tñ apportauerit diẽ, & occultam quandã sine uia causa ægro perturbationem immiserit, magnum quidem indicium erit die prima motã simul fuisse melancholiã: quare inspecta vrina, & alijs digestionis signis ad septimum animaduerte, in quo aut Crisis fiet, si indicata in quarta fuerit, aut ægritudo soluetur, aut status erit.

Si uero prima dies nullum dederit signum motæ melancholiz, uideris autem materiam grossiusculam, tunc iudica morbum ultra hebdomadam transiturum: quare nec 4 nec 7 curato, si opus fuerit aut sanguinem mittere, aut pharmacari, neque enim iste teneat timor, ne impedias Crisim. ad secundam uero diẽ respice, in qua uide, si quicquam conimoueatur, an nihil: quòd si aliquid mouetur, considerato, an clarus sit paroxysmus, & priori similis (forte enim febris duplex erit) an magis latens fuerit motus, & sine manifesta causa tristior, quo casu & ad quintum respicito, si scruum apportarit paroxysmum, si longum, inæqualem, non humorosum, sed siccum, cum declinatione longa, morosa: quæ si cõtigerint, dubitare nihil debes motam die secunda fuisse melancholiam. computa igitur periodos secundæ diei, & metire materiam, qualitatemq; eius, & quantitatem, ac digestionẽ, si enim mediocris in omnibus uisa fuerit, ad 14 protende statum: si crassa medio modo, at multa, ad 20: si acutior, & non multa, ad undecimum. Cognosces autem & quæ quietiores, & quæ acerbiores dies erunt.

At si neq; prima, neq; secunda die signa vlla uideris motæ melancholiz, tum ad tertiam te conuerte, & materiam bene examinato: quòd si notæ vllæ apparebunt, quæ suspicionem dent eius motus, tunc ad periodos tertiæ diei spectato: si igitur & 6, & 9 tibi responderint quartanarios motus seruanti, tunc cronicam ægritudinem futuram time, & si materia crassa quidem uidebitur, mediocris autem quantitate, ad 21 decerne statum: si uero multa, ad 27.

Cap. 16.

Quoniam autem non semper aduocari medicum ad initia morborum accidit, siquidem primas dies uidisse non dabitur, at percunscare tamen, quæ prima fuit dies, qualesq; reliquæ præteriere. Fortasse enim hoc modo periodos primæ, aut secundæ,

A secunda, aut tertię diei nouisse poteris: nam si quartanarios vltos motus deprehenderis, facta ad diem primam supputatione videbis, cuiusnam diei illę periodi sint. quod si nec diem primam dare, neque aliarum ordinem æger sciverit, aut qui ægro æstant, tu tamen morbi motus observa, raro enim fit, vt re diligenter spectata non sese offerant tibi quartanarij aliqui melancholiz motus: quos si vltos videre poteris, considerato & signa digestionis, & propinquitatem status, & distantiam, necnon & materiz qualitatem. Sic enim non modo futurorum, sed & præteritorum etiam cognitor esse poteris, quemadmodum non multo iam elapso tempore contigit mihi: quum enim accersitus ad ægrum quendam. multis post morbi initia diebus quæsissem, qua die primum ægritudo inuasisset, nescire se tum æger, & æstantes dixere. tū quæsiui, q̄ saltē grauiores præterijissent dies: hesternam, inquit æger, & dies Martis grauiores fuere. fuerat autem, quā hesternam dixerat, Veneris dies, quarta quidem à die Martis. Cognoui igitur melancholiz motus illos fuisse, quum vero & vrinam & reliqua signa digestionis examinassem, vidissemq̄, quanquam iam plures à prima præterijissent dies, statum tamen adhuc longinquum, iudicauī periodos illas Veneris, Martisq̄; tertię diei fuisse, quare & ægritudinem ad 27 transituram. Facta vero diei tertiz computatione tādē compertum est ægritudinem die Martis primo incepisse, ac tunc decimam & nonam agi, quæ sabbati dies erat.

m. m̄. i. v. 5. d. l. m. m̄. i. v. 5. d. l. m. m̄. i. v. 5.
 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19

B

Hęc sunt, quæ circa Criticorum dierum causas & rationem longa primum diligentiq̄; inquisitione nobis comperta sunt, mox & re ipsa obseruationibusq̄ comprobata: quod & reliquos quoque medicorum facere & hortor & rogo: sic enim (vt arbitror) & laborem nostrum commendare, & me excusare poterunt, si à parente medicinæ Galeno, quem in reliquis vt Deum veneramus, & colimus, hac vna in re discedere ausus sum.

HIERONYMI FRACASTORII

DE SYMPATHIA ET ANTIPATHIA RERVM

LIBER V NY 6

Ad Alexandrum Farnesium Cardinalem amplissimum.

HOMO homini natus quam sit, Alexander Farnesi Cardinalis ampliss. illud saepe dubitatum fuisse video, utro beneficio prodesse magis queamus, eo scilicet, quod per otium comparatur contemplando & scribendo, an eo, quod per negotia agendū atque egregia multa nauando. nam plurimi quidem non solum propinquis & amicis, sed etiam Rebuspub. & multis saepe nationibus magnopere agendo profuere, plurimi vero scribendo. Inter quos illud interesse videtur mihi, quod qui per negotia proficiunt, presentem magis, & magis perspicuam utilitatem praestant operes, patrocinia, honores, libertates, & alia eius generis multa. qui vero per otium, si non adeo presentem utilitatem, ac certe communem magis, & magis perpetuam, ac inuitis temporis. & fortunae superaduram afferunt. quo pacto disciplina, leges, historiae, artes inuenta, auctae, ac per manus traditae in gentes omnes, in nationes omnes peruenire potuerunt. Vtroque autem modo prodesse posse, paucissimis quidem, quos Deus praecipue amauit, semper concessum fuit, quod otium & negotia inter se non parum aduersari solent. qua de causa Reges & Principes viri, quod actionibus detenti, destructiq; minus otio inseruire possunt, per alterum magis (hoc est per actiones) prodesse ipsi quidem consueuerunt, per alterum autem minus, hoc est per ea, quae ab otio proficiuntur beneficia. verum enimvero, quicumque vere Reges, & Principes sunt, curant profecto & prouident, ut quod ipsi per se non possunt, per alios nihilominus praestent, ne quum altero in genere excellent, in altero humano generi deesse videantur, cuius beneficio nati, constitutiq; a Deo sunt. qua in re non minus laudandi commendandiq; sunt, quam in eo, quod per se ipsi possunt & conferunt. & si enim magna est ea virtus, quae per se facit, non minor tamen & illa est, quae alium mouet, & per ipsam vsui est, quando neque Deus optimus atque omnipotens per se semper & statim prodesse vult, sed aliorum opera, & ministerio ad eam rem uti consueuerit. ex quo quidem fit, ut Reges non paruam ingeniorum rationem & curam habeant, ea alant, & foueant, & quodammodo ut pariant, causae sint. quare & illud recte homines instituisse videntur mihi, ut quemadmodum, qui naturae sunt partus, Dijs optimis consecrantur, ita ij, qui sunt ingenij, Regibus & Principibus viris dedicarentur. flores quippe & fructus, & praedictas frugum atque animalium, templis & aris offerri videmus, poemata vero, historias, & reliqua disciplinarum inuenta, ijs qui potestatibus praestant. quin ipsos quoq; utpote modis omnibus de humano genere benemeritos, & Dijs optimis benefactoribus similes dicere solemus, & Deorum nomine salutare, & in Deorum catum & numerum vita functos referre. verum qui tales spectentur, paucissimi quidem omnibus seculis semper fuerunt, quando multos ipsa illa potestas, qua insignes sunt, non in aliena commoda, sed in propria trahere consueuit. Quapropter & maior est eorum paucorum gloria, quos uera virtus ed efferre potuit, ut Deos optimos imitarentur: quos inter (ut ad te veniam praestantissime inuenis) tu quidem raro, nescio, quo virtutum igne splendere, atque ea praecipue teneri pietate videris, quae & per sese, &

per

A per alios prodesse studet, & vult nam ut privata taceam beneficia, quæ innumera in dies confers, tot quidem publica, ac tanta obis non pro patria solum Roma, non pro Italia solum, sed pro tota Europa, pro vniuerso Christiano nomine, ut nõ solum te admiremur omnes, ac suspiciamus, sed in tanto Christianarum rerum discrimine à Deo maximo electum existimeremus, cum quo sanctissimus Avus tuus Paulus III. Pont. Max. curas omnes, actionesque partiretur iam tum te ab adolescentia eum auspiciatus futurum, in quo onus tandem recumberet tantæ molis. Qua in re & illud quoque magnopere admirandum est, quod moles ea quam tam grauis, tam varia sit, tu tamen literarum haud immemor non minori cura atque opera studes, ut & hac quoque in parte nec tibi, nec alijs desis. Nam quum magna quadam atque excellenti natura eque & ad actiones, & ad studia literarum sis natus, facie profecto, ut & de te multa aliquando speranda sint, & ut interea, quod tu per ætatem, ac maxima necessariaque negocia præstare non potes, alij certe præstent, quos tu ita benevolentia, ita omni studio amplexaris, ita liberalitate, patrocínio, ac fauore omni foves, atque excitas, ut non minus tibi debeant literarum studia, quam Christiana libertas. Cui quidem rei & ipse testimonio esse possum, quem tu, quum nec unquam vidisses, nihil à te poscentem, beneficij tamen non paucis ea una de causa sis prosecutus, ac prosequaris in dies: cui ego beneficentia, & virtuti ita me addictum, ita deuinctum sensi, ut iam diu nihil animo eque fixum habuerim, quam ut tibi, tuæque isti, qua teneris, pietati, aliquid parerem, quod tuum tuique causa confectum dici posset, hoc enim vnum dabatur mihi, quo quam gratus esset animus erga te meus, possem ostendere. Quam rem tametsi serius, quam voluisssem negocijs varijs impeditus, nunc tamen confeci, non quidem ea in re, quam magis desiderassem, quamque existimassem tibi gratiorem futuram, sed ea tamen, quam, quod utilitatem non paruum (ut spero) allatura sit, haud ingrati tibi futuram existimem. Igitur (quod tuum dicas) pro eo ocio, quod mihi concessum fuit, de contagione & contagiosis morbis omnibus, & eorum curatione scribere mihi visum est. magna quidem materia & admirationis non parua plena. cui & commentarium adieci non minus (ut arbitror) desideratum de consensu & dissensu rerum, quam Sympathiam & Antipathiam vocant, sine quo natura contagionum plane perquiri & monstrari posse non videbatur. utrunque autem negocium mihi ea libentius suscipiendum duxi, quod quum hoc quidem scitu dignum sit, illud ad salutem mortalium non paruum conducere videatur, tum de utroque quam paucissima quidem à maioribus nostris, qua extent, quaque viderimus nos, literis mandata sunt. De Sympathia quidem & Antipathia rerum Galenus iam sese nonnulla scripsisse refert, verum ea scripta aut interiere, aut atate nostra, quod nos sciamus, adhuc in lucem non peruenere. De contagione vero Hippocrates quidem circa populariter vagantes morbos nonnulla tetigisse videtur, sed tamen qui obseruaret magis, quam naturas eorum traderet. Galenus vero post ipsum plura quidem monstrauit, sed & ipse tamen, & sectator illius Paulus Aegineta, Aetius Amidenus, & alij veteres non pauca, ut mihi videtur, reliquere, que possent magnopere desiderari. Recentiores autem nihilo plus de contagione videntur dixisse, quam quod ob occulta quadam proprietate proueniat. Quæ autem in vniuersum natura contagionum sit, & quo principio efficiant, & quo pacto gignantur, & cur alie fomitem relinquunt, alia ad distans sese etiam propagent: & morborum cur alij contagiosi sint, leniores, mitioresque existentes, alij minime contagiosi, acerbiores, ardentioresque multo quam sint: & quo à venenis contagio differat, & eiusmodi alia multa nulli dicere

Fracastorij.

H

tentauere,

tentauere, satis quidem fecisse rati, si horum omnium causas in occultas illas (ita ip- C
 si vocant) proprietates reduxissent, quibus acquiescendum non modo sibi sunt arbitra-
 ti, sed & alijs praecepere, atque his contenti in quamplurimis philosophati sunt, quod
 certe philosopho homine semper indignum existimari. Causarum enim quum quadam v-
 niuersalissima sint & remotissima a rebus, quaedam vero propinquiores & particula-
 res magis, ac demum quadam propinquissima, & propria, proprias quidem & pro-
 pinquissimas in reconditis, & difficilibus attigisse aut Dei certe est, aut diuini. Uni-
 uersalissimis vero stare ignari & rustici ingenij est, medias vero inquirere, & ad pro-
 prias niti (quantum homini datur) philosophi certe est. Admiraberis autem fortasse
 duas me hasce materias sumpsisse scribendas, quarum alteram maiores nostri penè inta-
 ctam reliquerunt, alteram omnes fateantur ab homine sciri non posse. Verum enimvero,
 quòd tum Sympathia rerum, tum & natura contagionum in difficili atque arduo positæ
 sint, & nos quidem concedimus: quin & ineptum quoque aut arrogantem magis eum
 fore dicimus, qui propinquissimas & proprias earum causas presumat inquirere: ve-
 rum tamen idem ille si medias peruestiget, multa illum inuenturum non diffido, qua tum
 delectare, tum & magnopere prodesse possint, quod institutum & mihi ipse in hac no-
 stra peruestigatione proposui. Præteritam vero fuisse à maioribus nostris contagionum
 materiam, neminem mirari velim, quando id accidat disciplinis omnibus, ut non om-
 nia ab ijs, qui eas cōdunt, absolui possint, quoniam vniuersalia magis & rerum principia
 prosequantur. ita in ea, qua de natura est, philosophia innumera quidem partim intacta
 partim non plane discussa relicta sunt. nam neque quomodo intellectio in nobis fiat, hæc-
 nus traditū fuisse video, neque earum qualitatū, quas spirituales vocant, naturam satis
 demonstratam, & alia multa. quòd & in re medica consimiliter quoque contingit, in
 qua plurima adhuc supersunt, qua posteris & neposibus inquirenda patres nostri reli- D
 querint, nos porro nepotibus nostris relinquemus. multa præterea intereunt eorum,
 quæ scripta iam fuerunt, multa viuunt quidem, sed non apud omnes, ita se habet mortalium
 rerum conditio & vicissitudo. Necessaria autem necne sis contagionum inquisitio,
 quam nos in presenti aggredimur, si Dijs annuerint, unusquisq; videre poterit, qui ea le-
 gerit, quæ scribemus. Tu vero qualiacunque hæc fuerint, quæ pro vetere instituto
 sacramus principi viro, tibi autem, quòd tua iam sint, & tui gratia
 enata, libenti animo accipies, tum & auctoritate, quæ tibi
 est tanta, proteges, ut nemo calumnijs insectari
 audeat, quæ tibi accepta fuerint,
 & sub tuo auspicio
 emissa.

CAPVT PRIMVM.

P R I M V M autem de latenti rerum consensu & dissensu, quam Sympathiam & Antipathiam dicunt, agamus, quo nihil admirabilius est in tota natura, nihil scitu desideratum magis. Gallinaceus pullus vix natus equum Elephantemq; nihil reformidat, Miluum vel longe cōspectum adeo expauescit; vt ad matrem statim confugiat. Eadē agno, & lupo, & alijs multis inimicitia est. Marfi & Psili serpētes illæsi tractant. Thessalos; & quasdam familias in Creta legimus laudando afficere fascino consueuisse, intuendo vero Infantes in tabem vertere. Fulmen aurum colliquat intacto loculo, tum vina absomit uale nec quicquā leso. Adamantē ferunt solo Hircino sanguine mollescere, mala medica in-sperfo in eorum cumulum pane flaccescere. Vnifono in cithara tacto moueri & aliud vnisonum videmus, quod ne prope etiam sit. concusso vero tympano è corio lupi confecto, dicuntur ea dissolui tympana, quæ ex agnino corio sint cōflata. Herculeus lapis ferrum ad sese trahit, Adamas & Electrum pilos & surculos. Quid uero æque mirandum est, q̄ ignotum illud antiquis miraculum nauigatorix pyxidis, cuius extremum perpendiculum temperati magnete ferri, in incredibili distantia ad eas semper partes sese conuertat, quæ ad Polos spectāt? Quid q̄ Leo animalium omnium terror, gallinaceo tñ gallo terretur, præsertim cantum emittente? Taurum affirmant quamuis furentem alligatum ficu statim māsuescere. Brassicæ & rutæ tanta inimicitia est, ut iuxta feri nolint. Cucumis autem supposito oleo rectruari vī. Aurum neque oleum, neq; aquam imbibit, argentum viuum statim, ac raptim quodammodo ebibit. Oleum aquæ non admiscetur, quā nec Adiatum admittit, quanq̄ riuos & fontes amat. Calx vero, & spongiæ, & id genus liquida omnia ita absorbēt, vt mirari liceat, quom alioqui inter ipsa contrarietas non parua sit. Et illud quoq; mirandum est, q̄ oscitante alio & nos pariter, nisi aduerterimus, oscitamus, & alio edente acerba quædā, saliu alteri in os profilit. Catablepha animal hominem ad mille passus conspectum interficit. in fatus signa quædam eorum transire videntur, quæ matres auidissime appetiuere. Octimestris partus non viuit, quom tamen septimestris viuere conspiciatur. Porrò supra omnem credulitatem videtur esse Eche-neis paruus pisciculus, Remoram appellamus, qui medio in mari nauem vi atq; impetu ventorum actam sistat, vt alij ferunt, aut saltem, vt alij, tardet. & infinita alia id genus, quæ incredibilis admirationis sunt plena, inter quæ & cōtagionū natura est.

*De primo consensu rerum omnium.**Cap. 2.*

P R I M U S autem, communis rebus omnibus, & admirandus est ipsius vniuersi consensus, in quo quæ sunt corpora, ita omnia inuicē cōnexa, ita hærentia esse volunt, vt nulla potentia sit, quæ eorum extrema, quibus sese mutuo tangūt, seiungere prorsus possit, atq; ita separare, vt vacuus locus intercitat. Mira profecto res est hac de causa grauia sursum trahi, leuia deorsum, contraria, quæ sese pellere, atque etiam interimere solent, nolle tamē seiungi, tantus est consensus ille rerum omnium in vniuerso. Cuius rei si quis forte finem requirat, & cuius gratia fiat, non difficile certe erit assignare rationem, quam & omnes assignant, ne detur vacuum: quippe vacuum in natura esse non potest, quoniam nihil natura sustinet, nihil admittit, quod frustra sit, quodque vniuersi ordinem & leges impediat: quæ quidem contingant,

D E S Y M P A T H I A

Si vacuum sit vllus locus, in eo enĩm, nec quicquam fieri poterit, nec quicquam reci-
 pi. At vero si quis non solo sine contentus sit, sed & agens quoque requirat, & quid
 nam illud sit, quod diuelli resistat, & quomodo, non erit fortasse ita propiũm
 reddere rationem tanti nexus: qm̄ vniuersi partes neq; eum sinem agnoscunt, neq;
 per naturam appetere possunt, aut contrarijs iungi, si contraria sint, aut sursum du-
 ci, si graua, aut deorsum, si leuia. Neque. n. dicendum (vt quidam aiunt) vniuersi
 partes, tametsi non eum cognoscunt sinem, dirigi tamẽ a cognoscente: qm̄ hic non
 vniuersalem & primam causam querimus, sed particularem & propriam: quale es-
 se non potest eorum vllum, quẽ immaterialia sunt, sic enim perisset natura. Neque
 rursus dicendum, vt alij, qui materiam in causa ponunt, quæ per se semper cõtina
 sit, sine forma autem omnino esse non possit, vnde accidat vniuersum semper esse
 continuum, & plenum: materię enim neque actionem, neque resistantiam vllam iu-
 re possumus attribuere. Rectius igitur fortasse illud dicetur, primũ finẽ, quem om-
 nia per naturam habent, esse, vt sint, & conseruentur: conseruantur autem substan-
 tiæ & corpora principalitẽ ac maxime per mutuam nexum, & contactum extre-
 morum: sic. n. euitat vacuum, quo nihil esse potest inimicum magis omni naturæ:
 atq; hoc est, quod alij locati dicunt, locus enim sit vnum corpus alteri, vnde & re-
 cte aiunt locum esse locati cõseruatiuum: quod profecto maxime fit, quũ a vacuo
 præseruet. Non cognoscunt igitur eũ finẽ substantiæ, & corpora, quæ in vniuerso
 sunt, per naturam tñ resistunt, ne separentur omnino. Non. n. necesse est, quæ gra-
 tia alicuius agunt, sinem etiam cognoscere, sed alia cognoscunt quidem, alia per na-
 turã agunt. In hoc autem simplici corporum nexu, & loco nihil alteri contrarium
 est, nulla versatur inclinatio sursum, aut deorsum. Quod si contraria sunt aliqua
 inter se corpora, si certam habent inclinationem, habent quidem, nõ quatenus sim-
 pliciter corpora sunt, sed quatenus talia (puta) calida, & frigida, graua, & leuia:
 quare & quatenus talia, vim aliquã pati possunt, simpliciter autẽ non. Quacunque
 igitur intercideret vacuum posset, nexus & locus est necessarius substantijs oĩbus:
 propter quod & omnia, quæ intra primũ corpus sunt, locũ habent secundũ extre-
 ma omnia, qm̄ secundum omnia extrema vacuum intercideret posset. Primum au-
 tem corpus, quoniã per supremam, & extimam superficiem vacuo non est obno-
 xium, nec alterius conseruatione indiget, per internam solum superficiem locatur.

De Sympathijs Elementorum ad loca propria.

Cap. 3.

Igitur quum omnia corpora sinem eum habeant, vt conseruetur, prima quidem
 rerum omniũ conseruatio est simplex illa locatio & nexus, quo præseruantur a
 vacuo, vt dictum est: secunda autẽ, quæ priorẽ hanc præsupponit, est certa & deter-
 minata locatio & nexus, quem conseruatiuum habent in primis elemẽta cum locis pro-
 prijs: neq; enim quatenus talia sunt calida, frigida, graua, & leuia, vbiq; cõueniẽtẽ
 locũ habet, sed certas sedes exposcunt, & certos quorundã corporũ nexus. Atque
 igni quidem qui pro natura debetur locus, est totũ illud, quod interiacet inter con-
 cauum orbis Lunę, & deuexam aeris superficiem, vbi conuenientissime collocatur,
 qm̄ cum altero extremo illi orbi iungitur, a quo q̄ optime per lunẽ conseruatur,
 cũ altero vero aeri, cui per caliditatẽ respõdet: respõdere aut per vtranq; qualitatẽ
 nõ datur, qm̄ sic ignis iam aer esset, quare per alteram si respondeat, factus naturæ da-
 tum est. Aeris vero situs inter ignem & aquam q̄ aptissimus est, cum hac enim hu-
 miditate

Amiditate, cum illo caliditate concordat. Porro aquæ sedes inter aerē & terram est, cum altero enim humiditate, cum altero frigiditate consentit. Terra vero circa cētrum in aquæ concauo locum habet, cui frigiditate respōdet. In his igitur locis omnem habent elementa conseruationem, quam habere natura possint. nam & simplicem illum nexū & locū habent, quo præseruantur à vacuo, tum vero & proprium vbi propria eorū natura maxime bene habet: in reliquis autē locis priorē quē, & communem nata sunt conseruationem, propriam autem non, propter quod prouidit natura illis, vt per media contraria viam sibi aperiant ad propria loca. Habet autē dubitationem quandam, quod diximus loca propria elementorum esse nexum certorum corporum, quibus consentiant qualitatibus, quoniam quærentibus elementis loca sua, indiuisibile quiddam videtur esse, quod vocāt vbi, ad quod per se feruntur tum tota ipsa, tum eorum partes, ac centrum sui faciunt. cuius signum illud est, quòd si loco aquæ poneretur aer, terra nihilominus ad cētrum ferretur: & si loco aeris poneretur aqua, ignis quidē moueretur ad locū, quò & nunc mouetur: quare accidere quodammodo Elementis videtur moueri ad superficies aliorū. Dicēdū duas elementa habere rationes, alteram, quatenus vna quædam natura est vnumquodq; illorum, alteram, quatenus partes sunt vniuersi & naturæ totius. ac certe quatenus vna quædam natura sunt, sic profecto certum vbi, certumque locum habent vnum quodq; illorum, ad quod per se feruntur: ac ignis quidem locus est linea media inter concauum orbis Lunæ, & deuexam aeris superficiem, ad quam & ignis totus & pars eius quælibet per se mouetur, & centrū faciunt. Aeris vero locus est linea media inter ignem & aquā. Aquæ vero locus linea media inter aerē & terrā. Porro terræ locus est cētrū. at quatenus partes totius naturæ sunt elementa,

B & veluti mēbra vniuersi, loca quidem eorū sunt ea, quæ dicta sunt: sicut enim in animali partes inter se consensum & relationem non paruam habent, & in eo certos exposcūt situs, ita & in vniuerso, quod perinde, ac animal quoddam est, partes eius situs inuicem consentiētes exposculant, alioquin vniuersum ipsum debite cōstitutū non erit. Non accidunt autem loca hæc elementorum, ut partes sunt totius nature lineis illis medijs, ad quas mouentur, ut naturæ quædam per se, immo causæ & fines illorum sunt: si enim quærat quis, cur ignis ad lineam inter Lunam & aerem mediā moueatur, respondere licet iccirco esse, quòd eo pacto recte collocātur elemēta in vniuerso, & natura tota suos consensus habet, nec ignis ipse bene haberet, nisi in ea linea factō totius centro, hinc quidem Lunæ concauum, inde aeris deuexam tangeret. atque itidem de alijs quoque dicatur. neque alia quidem est in locis elementorum vis conseruatix, ut multi putant, quàm hæc, quæ dicta est.

De consensu partium in toto.

Cap. 4.

Est autem & alius in elementis consensus partium, quatenus in toto sunt: Cōstat enim, si vi rarefactæ illæ sint, sese condensare, si cōdensatæ, rarefacere, quousque veniant ad eum situm, qui toti pro natura debetur: qui quidem consensus non minus prædictis est admirandus, tum quod mirum est partium alias descēdere in eo toto, alias ascēdere, alias in latus ferri, tum quod ex causa hac maximi quidem & plurimum admirandi effectus proueniunt. nam & soni primum per hunc modum audiuntur, tum & primæ animalium motiones contingunt, & proiecta in aere continuum motum habent, & quo nihil admirabilius vidit tēpeestas nostra, Tormenta quoque illa, quæ moenia & vrbes tāto impetu demolimur, per hoc principium dant eam stragē.

Fracastorij.

H 3

Soni

Soni quidem, nisi addensetur aer, non sentiuntur, quoniam qualitates, quæ sensus **Q** mouent, omnes quidem subiectum, in quo per se sunt, densum amant, medium vero, per quod feruntur earum species, non omnes densum uolunt, sed quædam rarum exposcunt, quædã densius: lux igitur in subiecto raro nõ videtur, in densiori videtur, medium vero, per quod species illius transit, rarum esse oportet. Quædam uero tam subiectum, in quo sunt, q̄ medium, per quod deferuntur species, densius poscunt, ut sonus, qui si aut subiectum aut mediũ rarius habeat, sensum non mouet. Qualitas ergo illa, quæ sonus dicitur, in materia densa per se est, ut in ligno & alijs sicuti & lux, & odor, & sapor: at species eius, si mouere sensum debet, mediũ poscit continenter densum: dico autem densum non per admisionem terræ, sed ui addensati, quod i aere accidit facto ictu. Inde enim facta prius distractione & rarefactione, tum subita fit addensatio partis post partem, more undarum, unde circulationes cõstantur, quod non aliud est, q̄ successiue quædam aeris addensatio in orbem facta, per quã delata species à primo profecta sensum dimouere potest. Fit autẽ successiua illa addensatio in aere prioribus quidem partibus subito ac ui densatis, subito etiã sese rarefacientibus, ac alias successiue dẽsantibus: qui motus est partium in toto per cõsensum factus. Proiecta quoq; per eandem rarefactionem & condensationem portantur per aerem, partibus quidem, quæ ante sunt, uiam quodãmodo aperientibus, & propellẽtib; undationẽ, ijs uero, quæ circa & à tergo successiue addensatis, & rarefactis una post aliam, & proiectum uehentib; non aliter, ac per undam, celeriter autem & impetu multo, qm̄ nihil celerius est rarefactione, quæ partiũ in toto fit. A principio autẽ segnior est motus propter resistentiã totius aeris nondum positi in motu, mox factis circulationibus multis, & potente iam aere sese expandere uelocitas longẽ maior augetur, donec summa fiat: ad quam quũ peruentum est, **D** lentescit sensim deinde motus, aere, qui ante est, plurimũ rarefacto, ac iam condensatione continenter magis & magis desinente, minorata obliuentia: atque hoc pacto tandem laxatio & solutio circulationum fit: unde & uectio demum cessat. In bellicis autem tormẽtis tantus impetus accedit igne multo repente genito è fomite, qui ui conclusus rarefactionem sibi propriam quærit. Si igitur obliuens potentius ipsum sit, q̄ ignis, extingui ignem accidit, aut etiam generari nõ posse: sin cõtra ignis post luctamen multum potentior ipse sit, tũ subita, atq; ea quidẽ ingenti rarefactione facta, aut uas rumpit, aut obiectam pilam impetu magno extrudit, quæ mox per aerẽ eodẽ modo portatur, quo & sagittæ, & proiecta reliqua: quæ omnia per cõsensum partium in toto fiunt: nihil autem contra naturam patiuntur partes, quum sese aut condensant, aut rarefaciunt, quanquam aliæ ascendant, aliæ descendant, qm̄ sursum aut deorsum inclinare non inest partibus, quatenus in toto sunt, aut mouentur, sed illi solum, quod totius rationem habet, & per se est, atq; extra moueri uult: sic enim aut sursum inclinatur, aut deorsum. De motione autem animalium, quomodo & ipsa per hoc principium fiat, paulo post inquiremus.

De attractione, & motu similium ad similia.

Cap. 5.

Videtur autem & alia quædam plurimum admiranda, quæ inter affinitia & similia uersatur, Sympathia: Cõstat enim unum ad aliud moueri, donec & in unũ coeant, quod & in elementis, & alijs manifestũ est, in aere quidem inter bullasillas, quæ in aqua fiunt, uidemus enim unam ad aliã appellere: & eo uelocius, quod proximiores fiunt. Similiter autem & in igne sæpius est uidere paruam flammam à ma-

iori

Alori velocissimè trahi. In aqua autem, & terra non ita promptum est, propter eorū corporum incommoditatem. In mistis vero multis manifestissime cernitur, ut Magnete, Electro, Adamate, & alijs plurib. præcipue autem in animalib. & plantis. De quib. omnib. nunc in vniuersum quæremus, quō is motus fiat, mox de mistis nonnulla seorsum dicemus. Sunt ergo, qui putent simile moueri ad simile propter ipsam similitudinē, qua sese mutuo conseruant: nā qua causa elementa mouentur ad loca propria, eadē & separata pars ad suā cōsimilem mouere vī: mouentur autem Elementa ad loca propria, vt locentur illic, vnianturq; simili, à quo cōseruātur: cur ergo & pars ad partem non moueatur, vt illi uniatur, ac cōseruetur, quū maior multo, & intrinseca magis sit earum similitudo, q̄ elementi ad locum propriū? Sed certe hoc, tametsi apparentiam quandam habeat, non tamen (vt arbitror) recte dī, pars. n. separata, neq; per cognitionem, neq; per naturā moueri ad cōsimilē pōt, ac non cognoscere quidem manifestū est, per naturam autem non moueri & signa sunt, & causæ, ac ratio, quæ conuincant. Primū. n. uidemus similia hæc moueri non in omni distantia posita, sed certā requirere, atq; eam quidem valde parūam in multis: oporteret autem in omni distantia moueri, si per naturam, & similitudinē agerentur: similia enim vbiq; similia sunt, & eādē naturā habent; quēadmodum elementa ad sua se loca ferunt, ubicunq; posita sint. Præterea & quātor maior est miles eius similis, quod ad aliud mouetur, tāto difficilius duci constat, ac nec posse etiā mōuēri, si maior accreuerit quantitas, quod cōtra fieri accideret, si per naturam sese ipsa mouerent: quanto. n. maior est in ijs quantitas, tanto facilius fit motus, q̄ plus adsit eius naturæ, & virtutis, quæ mouet. Indicant hæc non per naturam applicationem similiū fieri, sed intercidere vim: quod & ratio quoq; cōmonstrat. Querimus. n. nunquid per præsentiam unius similis, ut Magnetis, natura & forma alterius, ut ferri, mutetur ab eo, quod per se est, an non: ac mutari quidem non vī, nisi corrumpatur, non corrumpitur autē. Si ergo eadem remanet, quæ prius non præsentē magnete, idem profecto faciet, quod prius, & eādē inclinationē habebit: at prius inclinabat deorsum: ergo & nunc quoq; ad idē inclinabit. quare si sursum ducatur, cōtra ferri naturā fiet, & uim patiet. Qua de causā nō recte dicūt similia per naturā ad similia moueri: nec par est, si elemēta per naturā ferunt ad propria loca, ut & separata pars ad cōsimilē per se moueri debeat: qm̄ separata pars iā facta est totū quoddā, quod per se propriā naturā habet sursum, vel deorsum inclinationē, quæ donec manet, semper illuc inclināt. Alij dicunt alterari ferrum à magnetis specie, & ita alteratum per se moueri ad ipsam. Sed certe & hoc nihil est, & eadem quæstio redit: nam per speciem illam magnetis, uel corrumpitur forma & natura ferri, uel remanet: si remanet & eadem est, cur non eandem habeat inclinationem?

Quid igitur defecit ne natura in hoc, ut si similia mutuo conseruantur, modum non dederit, quo unum ad aliud moueri possit? Nō defecit quidē natura, ac modū dedit, quo simul cōiūgi possent: uerū non eū, quo elementa mouentur ad loca propria, sed alium, qui quodāmodo naturalis est, quodāmodo violentus, de quo iam sequitur, vt dicamus. Qm̄ igitur nulla actio fieri potest nisi per cōtactum (ut in naturalib. demonstratur) similia autem hæc non sese tangunt, nec per naturam mouentur unum ad aliud, necesse est, si applicari inuicem debēt, demitti aliquid ab vno ad aliud, quod proxime tangat, & eius applicationis principium sit: hoc autem aut corpus erit, aut forma aliqua simplex materialis, uel spiritalis. Antiqui quidem, ut

Democritus & Epicurus, quos è nostris Lucretius secutus est, effluxiones corpo- C
 rû, quas Athomos appellabant, principium eius attractionis ponebant: quæ quæ ef-
 fluxiones ne negadè quidè sunt (ut mox ostèdemus) modus autè, què ipsi tradebāt,
 sat rudis & ineptus erat: què quæ tum Alexander Aphrodisiensis, tum & Galenus
 satis aperte reprobāt, à nobis prætermittetur. Verûtamen receptis Athomorum ef-
 fluxionibus nos modû aliû tradere posse videmur, quo attractio similium fiat: me-
 minisse autem oportet eorum, quæ supra dicta sunt de consensu & motu partium
 in toto. Supposito igitur, quæ à rebus affluant insensibilia corpora, dicimus ab vno ad
 aliud similium reciproce transmitti ea corpuscula, è quib. totum quoddam fit atq;
 vnû, uerû difforme in partib. neq;. n. quæ iuxta a sunt & iuxta b, eam habent ratio-
 nē situs, & raritatis, ac densitatis, quam habent, quæ in medio sunt: qua de causa par-
 tes in toto illo non debite se habent. Sicut igitur supra diximus in elementis partes
 cōsensum habere maximum, & in toto moueri, quum debitum non habent situm,
 & modo cōstringi modo laxari, ita & hic in ea athomorû nubere se habere dicimus,
 vt partes in eo toto nunq̄ debite collocentur, & pro natura consistent, donec in v-
 num non coeant: motis ergo particulis illis, & subiecta simul, in quibus sunt, moue-
 ri accidit & simul coire. Atq; hoc quidè modo si quis dixerit attractionē similium
 fieri, nullû (vt arbitror) astruet inconueniens, causam referens ad motum partium
 in toto: cuius rei & illud esse signum potest, quæ cōfricata quædā vt Succinû, & Ada-
 mas fortius furculos trahunt. Quòd si causa hæc oib. assignari in vniuersum posset,
 non alia profecto quærenda à nobis (vt mihi vī) foret, sed certe causa hæc nō om-
 nib. esse cōis pōt (vt mox dicemus.) Quapropter aliud fortasse principium inqui-
 rendum vī, quæ athomorû, quod cōe omnibus esse queat: atq; hoc quidem, si non est
 corpus, quod ab vno ad aliud trās mittatur, necessario erit forma simplex, & aut qua D
 litas, aut substātia: at certe qualitas nulla earum esse potest, quæ materiales vocātur,
 non caliditas, non frigiditas, non alia (vt manifestum est.) quare si qualitas vlla est,
 erit utiq; earû aliqua, quæ spirituales vocantur, quod & multi existimant. Sed habet
 dubitationem non parua, quō spirituale illud esse principium possit illius motus:
 nā quæ ipsum alteret simile vt ferrû, quod alteratum sese mox moueat ad magnetem,
 supra satis improbatum fuit: quæ uero spirituale ipsum sit illud, quod per se mouet,
 non satis rationabile vī, quæ nihil per se moueri potest, quod nō sit aut corpus, aut
 saltem natura & substantia in corpore. Porrò nec vī, quō spiritualia hæc mouere
 possint, præsertim trahere, quæ productio eorû nō fit cū motu locali, sed per quædā
 magis generationē partis post partem momento factam. Si igitur spirituales voca-
 tæ species omnes qualitates quædā sunt, dicere fortasse nullo pacto possumus per ip-
 sas eiusmodi attractiones fieri: si vero aliqua illarû substātiæ sint, nihil (ut opinor)
 prohibet ad eas rationem oēm tam miri effectus referri, qui inquiratur à nobis. Re-
 cipiendû aut est (ut multis placet) spirituales species eiusdem rationis esse cum for-
 mis illis, quarû sunt species, nec differre ab ijs nisi modo subsistendi: eatenus. n. ma-
 teriales sunt, & dicuntur quatenus crassa quadam existentia in materia sunt, & cer-
 tos terminos poscunt. Ingenitum autem est formis omnibus sese (quam magis pnt)
 propagare, quod quidem faciunt crassæ illæ formæ, quæ materiales vocantur: verû
 propagare sese per eum modum, & existētiam, qua ipsæ sunt, non utiq; pnt, sed te-
 nuem, & superficialem sui uel partem, vel gradum producūt, quæ Epipolim vocāt,
 qui ob tenuitatem sui & contrarium non habet, & momento gignitur, ac propaga-
 tur

A tur, ceu soboles quædam. Hæ igitur tenues & superficiales formæ aptæ in primis sunt id, quod sunt, representare vsq; ad crassas illas, à quibus pductæ sunt, propter quod simulachra earum & species sunt appellatæ: ppter tenuitatem autem, & q̄ momento gignuntur, spirituales dici consuevere, eiusdem tamen rationis cum ijs, quæ & crassæ & materiales dicuntur. Si igitur qualitates primæ, substantiæ sunt elementorum, vt multi Aristoteli attribuunt, aut etiam si substantiæ non sint, sed tñ, quantum de ijs inducitur, tantundem & de substantia subgeneratur, vt Auerroi placet, aut vniuersaliter si substantiæ species spirituales habent & ipsæ, viâ fortasse habere possumus ad ostendendum, quo pacto similitum contractio & vnio à substantia fiat per spiritualem speciem. Quippe de lato spirituali ab a ad b, & reciproce à b ad a, quod eiusdem rationis sit cum a, & b, & substantia, quemadmodum ipsa, totū quodam sit ex a, & b, & spirituali illo, in quo toto partes non plane debitum esse, & sitū habent, nisi inuicem ita astringantur, vt simul & a, & b coeant: sic enim totum illud bene habet, & secundum naturā coexistit, non secus ac si aer aliquis ualde distractus ad sese redeat, & partes, quæ longius aberant, in vnum cogat & vniat, qui motus tandem est partiū in toto sese ad suum situm mouentium à forma factus, quæ natura & substantia est. Est ergo partim quidem naturalis (qm̄ motus omnis partium in toto à natura fit) & à forma illa, quæ in eo toto natura est: partim vero & violentus est, si ferro comparetur & extremis ipsis, quæ per se & ut grauia inclinationem deorsum habent, quod & aeri èt rarefacto & distracto accidit, altero extremo, quod sursum est, descendēte per motum partium in toto: quod non incōuenit parti, dum pars est, vt in toto certo modo moueatur, quo non moueretur, si per se esset, & vt totū. Qua de causa partim violentus est motus ille extremis partibus, qm̄ naturam propriam seruant, qua vel graues, vel leues sunt: partim autem est naturalis, quoniā in toto mouentur & nō per se. Ad quæ si quis respiciat, non alienum fortasse & veluti paradoxum quoddā existimabit, quod Alexander dixit attractionē omnē à calore esse: si. n. qualitates primæ, substantiæ sint. elementorū, producant aut species spirituales eiusdem rationis, quæ longe productæ ad sua similia per dictum modū possint applicationem eorum facere: calori quidem maxime & præcipue debetur ea facultas: latet autem nos caliditas illa, qm̄ spirituales species sensibilem actionē non habent in alterando, quanquam in mouendo vim non exiguam prodant. Atque hæc quidem sunt, quæ probabiliter de tanto problemate nobis dicenda visa sunt, ad quæ credenda & ea nos induxerūt, quæ Galenus, & alij dicunt, quum eiusmodi effectus à tota interdum rerum substantia fieri dicunt, interdum à similitudine: quæ apud me nō aliter intelligi posse videtur, nisi per dictum modum: per similitudinem. n. à Galeno intelligi simplicem relationem, aut relationis fundamentum ego nūquam existimare potui, quum hæc per se principium motus illius esse non possint, neque enim relatio, neq; fundamentū non tangens mouere valent: sed per similitudinem ego arbitror speciem spirituale accipiendam esse, quæ tangit: per totam aut naturā audienda est forma, quæ sui speciem propagans, & ad consimile copulans mouere possit, vtrum aut mouere per dictū modū, qui sit modus partium in toto, Galenus existimauerit, an per alium, incertum est mihi. Sicut autem inter similia mutuaueratur attractio, ita & inter dissimilia, & contraria versari propulsationem quādam mutuam consentaneū est credere: quod qm̄ in mistis manifestū est magis, infra certius ostendē: nunc ad reliquos elementorū consensus, & dissensus pertranseamus.

Est autem & alia magnopere admiranda elementorum Sympathia & Antipathia circa eas qualitates, quæ cōtrarię inter se sunt, vt caliditas, frigiditas, humiditas, & siccitas: nam has quidem contrarias esse, & se semutuo destruere, atque interime re manifestum est: at uero quis non miretur, quom̃ nihilominus uideamus certos vnus contrarij gradus stare, ac quodammodo congaudere cum certis alterius, quosdam uero cū quibusdam nō posse cōsistere? quasi caliditas specie tota, & natura cōtraria non sit frigiditati, sed certis gradibus solum: quod, quomodo se habeat, inquirendum. Quoniam igitur gradus certos, & quandam intensiōem habēt hę qualitates, quos gradus philosophi vsq; ad octo per quandam æstimationem producunt doctrine gratia, manifestum q̃ summus ille gradus, qui ut octo dicitur, cum nullo gradu sui contrarij stare & conuenire potest, sed omnibus aduersatur: at uero ille, qui ut septē est, eam non habet cōtrarietatem, vt omnibus aduersetur, sed ijs solum repugnat, qui supra vnum sunt, cum vno autē & stat, & concordat: qui uero ut sex dicitur, cum duobus consentit, reliquis contrariatur, qui supra duos sunt, quinque uero cum tribus concordat, ijs dissentit, qui supra sunt: quatuor porrō cum quatuor conuenit, reliquos, qui supra sunt, non admittit: quare contrarię quidem sunt qualitates, sed non ita, vt quilibet gradus cuilibet aduersetur, sed certi certis tantūmodo: quod Natura quidem ita cōstituit, vt mista fieri & conuari possent. Fortasse autē nec fieri potest, ut gradus unus aut plures vnus cōtrarij inducti in aliud tolli amplius ab eodem, & destrui possint, ut si a calidum, in b frigidū, gradum unum caliditatis induxit, fieri non potest vt b gradum illū rursus destruat, & a se repellat, ne cū septem suę frigiditatis consistat, quoniam nihil in seipsum agit, neque simpliciter, neq; quatenus frigidum in se quatenus calidum per unum gradum. Si enim ageret, ageret quidē inducendo frigiditatem aliquam: aut ergo inducet, quam habet iam, aut quam nō habet: at ea, quam habet, produci quidem non potest, vt pote quę iam habet, minus uero ea, quam non habet, & iam amisit, qm̃ per illam actu non est, nec est a quo fiat: relinquatur igitur vt gradus ille vnus caliditatis in b, cum septem frigiditatis stet, & conueniat: similiter & de alijs dicatur. Sed habet difficultatem quomodo primus ille gradus ab a producat in b, & post ipsum alij, & quomodo cum actione simul & reactio fieri possit. Tangentibus enim sese a & b, si quidem potentius est a, quomodo patitur? si uero impotentius, quomodo agit? si eque potens, quomodo aut actio, aut passio fit? quid igitur quisq; hac in re dicat, nostrum institutum non est: nunc recensere, quid autem rationabiliter existimemus nos, in medium breuiter afferemus, quædam declarationis gratia præmittentes. Primum quidem quod in actione contrariorum consideranda est potentia, per quam fit actio, qualis sit, & quanta, deinde illud, quod inducitur, ac demum in quod proprie agunt: ac potentia quidem semper mensuratur per gradus illos, secundum quos est contrarietas. qm̃ enim graduum quidam quibusdam cōtrarij sunt, quibusdam non, vniuersaliter nulla actio fit inter eos, qui contrarij non sunt, nec ab ijs potentia resultat, sed ab ijs solum qui cōtrarij inter se sunt. Illud uero, quod inducitur, semper est remississimus gradus, incipiendo ab vno, uel forte a medio, aut minori, ascendendo uersus summum. Contra uero illud, in quod fit actio, semper est intensior gradus, descendendo a summo ad minimum. Ex his fit, ut tangentibus se a & b, siue æqualia sint, siue alterum potētius, semper alterum in alterum reciproce necessario agant: etsi enim

b sim-

A b simpliciter impotentius sit, frigefaciet tamen a, & necessario gradum vñū primo inducet, mox & duos, & ita alios consequenter: quoniam id, in quod proprie agit, est gradus summus, vt octo ipsius a calidi, ad quem b contrarietatem habet per omnes sui gradus: aget igitur per potentiā resultantē ex omnibus gradibus. quod autem inducit, est gradus vt vnū frigiditatis, ad quem a contrarietate non habet, nisi per gradum vnum, qui est ut octo, per septem. n. non contrariatur, siquidem vnus frigiditatis gradus cum septem caliditatis stat, & contrarietatem nō habet. Potentia igitur, per quam a agere potest in gradu. n. illum vt vnum frigiditatis, qui inducitur, nō resultat ex omnib. sed ex vno solum, quare resistat, a per solum gradum vnum. quū ergo b per oēs suos gradus agat, a autem per vnum tm̄ resistat gradui vni, qui inducitur, fiet quidem, vt necessario primus ille gradus inducatur, nec obstabit pars non passa, quoniam & ipsa per gradum vnum solum aget, per septem .n. non contrariatur: at vero & secundus pariter inducetur eadem ratione, q̄ b aget in gradū vt septē ipsius a, cui per septem sui gradus contrariatur: a aut in gradum ut duo, qui à b inducitur, non aget nisi per vnum gradum, hoc est per illum, qui est vt septem, qm̄ duo frigiditatis gradus cum sex caliditatis stant, & cū ijs contrarietate non habent. Resistet igitur a per vnum solum gradum, b autem per septem aget, quare necessario & secundum producet gradū, & consimiliter tertium, & ita deinceps, qm̄ semper maior est potentia, per quam agit, q̄ ea, per quam resistitur gradibus, qui introducunt, quæ semper nō nisi per unum est, aut forte per minus, & minus in infinitū. Idem dicatur & de a respectu b, nam quum a agat primo in gradum summū b, cui contrariatur per omnes suos gradus, inducat q̄ gradum unum caliditatis, cui b non resistit nisi per gradum unum, qui est ut octo, per septem. n. non cōtrariatur, necessario quidem fit, vt a primū caliditatis gradum introducat in b, mox & secundū, & alios eadem ratione, quo pacto tandem fit, vt & actio fiat, & reactio inter cōtraria, quod nō sine fine quodā magno à natura institutū est, quod mista conflare possint, alia quidē inanimata terre metalla, lapides, & id genus, alia animata plante, & animalia, & ipse demū homo: de quorū mistorum Sympathijs superest iam, ut dicamus.

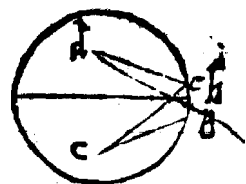
*De Sympathijs & Antipathijs mistorum, & attractione
similium. Cap. 7.*

H Abent ergo & mista ipsa Sympathias suas, & Antipathias, & quidem admirandas: atque in primis eas habent, quas habere elementa dictū est: imo insignius propter densitatē materiæ. Sicut. n. ignis & aer elementa non lucent, non sonant, nec calefaciunt, nec odorē, aut saporem ædunt, nisi addensentur, ita nec alias virtutes ita exquisite ostendunt, uti quum per misionem sunt cōdensata. Igitur & cōem vniuersi consensum loci & nexus in primis habent mista, tum vero & eum, qui est partium in toto. Constat. n. si vi fuerint addensata, sese rarefacere, si rarefacta, densare. At vero & ad loca elementorum in ijs p̄dominātium mouentur, ac postremo similia quoq; & affinia ad sese trahunt, quod in quibusdam admirationem non paruum præbet, ut in Magnete, Electro, Adamante, & plantis, & animalibus: quanq̄ particulares quasdam dubitationes habeant cōsensus isti: nam si per similitudinem (ut supra diximus) fit hæc attractio, cur magnes nō potius magnetem trahit, q̄ ferrum, & ferrum cur non potius ad ferrum mouetur, quàm ad magnetem? quæ nam affinitas est pilorum, & surculorum cum Electro, & Adamante? præsertim q̄ si cum
Electro

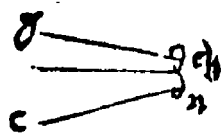
Electro affines sunt, quomodo & cum Adamante affinitatem habebunt, qui dissimi-
 C
 lis Electro est? At vero & illud dubium est, utrum oīa sua similia trahant, ut lapis la-
 pidem, & caro carnē, & reliqua, de quibus nihil constat: deinde & quæ nā sit illa si-
 militudo, utrū specie, an genere, an in accidente aliquo sit. Sunt qui dicant similia
 esse oportere, sed non eadē, propinqua aut, ac propterea simile moueri ad aliud, à
 quo perficitur magis, quod supra satis est improbatum: si. n. natura graue est, donec
 natura illa remanet, semper deorsum inclinabit. Videtur igit̃ mihi similia esse oportere,
 & eadē specie, quæ sese mutuo trahunt: dico aut eadem specie aut actu, aut pro-
 prio subiecto: voco propriū subiectum id, à quo emittitur spirituale illud, quod tra-
 hit, qđ sæpe in mistis latet propter mistionis difformitatē, per quā sæpe aliud actu
 sunt, aliud potentia. Pili igitur, & surculi ad Electrum fortasse, & ad Adamantē tra-
 huntur, nō qua pili sunt, sed qua aut aer in ipsis inclusus est, aut principium aliud,
 quod primo trahitur, & rationē analogiamq; habet cum eo, quod per se trahit, in
 quo & Adamas, & Electrum conueniunt per principium utiq; cōe. Quapropter &
 Magnes, & alia multa non trahunt fortasse per id, quod actu sunt, sed platen-
 in ipsis principium, quod simile ferro est aut ipsi, aut principio in eo. Simile autem
 omne trahere suum simile, si analogum sit, & potentiā habeat, consentanem est cre-
 dere: qm̃ ita in elementis apparet, & eadem est omniū ratio & finis. Interdum autē
 spirituale illud, quod trahendi principium est, ualidissimū est, interdum debile, si-
 cuti & principium, & forma, à qua demittitur: propter quod alia similia valenter
 sese inuicē applicant, alia segniter & impotenter: per se autem debere se oīa ita habe-
 re non solum rō est, quæ omnibus est cōis, sed & experientia apparet. Nos. n. præ-
 sentibus multis è nostris medicis experientiā multorū fecimus, perpendiculo bene
 & concinne aptato, quale est in nauigatoria pyxide, ac manifeste uidimus magnetē
 D
 trahere magnetē, ferrum ferrū, tum magnetē trahere ferrum, ferrū magnetem: por-
 rò electrum parua electri frustula rapere, argentum attrahere argentum, & quod
 ualde mirati fuimus, magnetem uidimus argentū trahere: item Electrum nō solum
 furculos & paleas mouere ad se, sed & argentum. Vidimus quoq; idem frustum ma-
 gnetis per vnā faciem magnetē trahere nō ferrum, per aliam ferrum non magnetē,
 per aliam utrunq; quod indicium est in vna parte plus esse magnetis, in alia plus fer-
 ri, in alia vtrunq; æqualiter, vnde fiat diuersitas illa tractionis. Quare nemini dubiū
 esse debet similia omnia per se, se inuicem trahere, nisi per accidens impediuntur.

Nunc & de motu illo quæramus, quo perpendiculum illud temperati magnetē
 ferri ad eas partes conuertitur, quæ ad polos spectant: qui ad similia quoque attra-
 ctionē reducendus videtur: quanq̃ sunt, qui non trahi vllō modo perpendiculū il-
 lud putent, sed cœli vertigine oīa pturbante sese ita constituere, vt quiescat ma-
 gis, quo potest, talis autē est linea, quæ ad polos spectat. Alij existimant ferrum illud
 sese ad eas stellas conuertere, quæ in polis sunt, non aliter, q̃ herbę quædam ad So-
 lem, vt Heliotropion, Tragopogum, & Ornithogalum: quorum neutrum rationabi-
 liter dicitur, perturbari enim à cœli uertigine omnia falsum est, quando illa huc non
 pertingit, & multa quiescere hic videntur: q̃ si causa illa ad perpendiculum faceret,
 utiq; & sine temperamento Magnetis ad eum situm sese conuerteret. A stellis autē
 nulla attractio fieri potest, nisi quæ a calore per accidens sit, calefactis quibusdam,
 quæ mox per naturam sursum tolluntur, aut forte circumaguntur cum Sole, vapo-
 ribus, qui in una parte facti sunt, & successiue de una in aliam fiunt, recipientibus
 impetum

A impetum successiuum, & in orbem, sicuti principium, à quo generantur, in orbem fertur: vnde accidit quosdam teneros flores & folia propter humiditatem circūuer ti cum Sole: hæc autem ad perpendiculum in nauigatoria pyxide nullam habent at tinentiam. Constat præterea perpendiculum illud declinare à linea, quæ ad polos spectat, in nostro quidem hemisferio, quod est à fortunatis insulis ad Catygaram, declinare dextrorsum per gradus Circiter nouē, in alio autem hemisferio vltra insulas fortunatas declinare sinistrorsum, & modo plus, modo minus: obseruant. n. qui ad nouum orbē nauigant, quū peruentum est ad meridianum, quod per Astores voca- tas insulas transit, mutari perpendiculum: & quum in nostro mari dextrorsum fle- ctat à polo, illic sinistrorsum verti. Vt si polus arcticus sit b. per pendiculum in nostro mari, vbi c, in alio autem mari, vbi d, de clinabit quidem in nostro mari à b polo per lineam c g, in alio per lineam d e. Nos igitur diligentius rem considerātes dicimus causam, quæ perpendiculum illud ad polum vertatur, esse mōtes ferri, & magnetis, qui sub polo sunt, vt negociatores affirmant, quorum species per incredibilem distātiā usque ad maria no stra propagata ad perpendiculum vsq; vbi est magnes, consuetam attractionem fa- cit: propter distantiam autem quum debilis sit, non moueret quidem magnetem, ni si esset in perpendiculo: quare & si non trahit vsq; ad principium, vnde effluxit, at mouet tamē, & propinquiorem facit, quo potest. Quod si naues forte vllæ propin- quiores sint illis montibus, ferrum omne earū euellit, propter quod nauigijs inco lævuntur clauis ligneis astrictis. Propter situm igitur eorū montium declinat per pendiculū in nostro mari dextrorsum, in alio sinistrorsum à polo. Polus b, montes

B magnetis, vbi e h, perpendiculum in nostro mari, vbi c, in alio, vbi g. In nostro igitur mari declinabit à polo per lineam ch, in alio per lineam ge. Attractio autem hæc ad Athomos & corpu scula reduci posse non videtur, quā corpus nullum in tanta di- stantia demitti potest, quod vnum continuū facere possit ab ijs mōtibus vsq; ad nostra maria: speciem autem spirituales nihil demitti prohibet: quod & in lumine manifestū est, cuius spe- ciem à supremo orbe, & stellis huc vsq; demitti constat: qua de causa attractiones similibus ad corpora uniuersaliter reduci posse supra non arbitrati sumus.

De Echeneide, quomodo firmare nauigia possit. Cap. 8.

Maius miraculum præbet Echeneis piscis, si modo verum est, quod fertur, aut firmare nauigia, aut tardare. Causa, si qua est, non alia certe esse potest, quā partim attractio per species prædictas facta, partim vacuum: modus autē est duplex. vnus, ut piscis ille non causa sit eius retentionis, sed signum alterius, quod retinet: alius, vt etiam causa sit. Primū igitur nihil prohibet saxa & scopulos, ubi Echenei des degunt, consimilē speciem vsq; ad nauigia mittere, qualem & montes magne- tis ad ferrum in nauigijs fixum: sicut igitur, si ferrum fortiter & tenacissimē nau- gio infixum esset, ita vt nec extrahi posset, non attraheretur quidem nauigium ad montes illos, sed firmaretur tamen, ita & circa scopulos Echeneidum accidit trans- missa ad naues specie, quæ vel ad clauos earum, uel ad aliud analogā sit, retineri ip- sas: quare inuentus illic pisciculus ille signum dat subesse scopulos eos, qui firmare nauigiū possint. Si uero non signū est Echeneis, sed causa eius detentionis, oportet existimare

D E S Y M P A T H I A

existimare ipsam primo arctissime affigi nauigio, vt euelli non inde possit, nisi vi multa, ab ipsa uero ad certos scopulos, & ab ijs ad ipsam mutuo demitti vel speciem, vel etiam corpuscula more torpedinis, quæ consuetam tentent attractionem similia: nec ipsa igitur nauis attrahi in fundum potest propter resistentiam sui, nec ab ipsa auelli Echeneis propter fortem affixionem ob vacuum, vnde fit vt firmetur tantum nauis, aut tardetur saltem: quo pacto fieri posset, vt ferri frustum in aere pendere quidē sed nec sursum nec deorsum moueri posset, quod quidē cōtingeret, si desuper magnes poneretur, qui tantum trahere sursum ferrum, quantum ipsum deorsum inclinatur, & equali potentia posset: sic. n. in aere firmaretur ferrū: quum enim potentia, quæ deorsum mouet, certa sit, certa item, quæ sursum trahit, fieri potest, vt modo altera potentior sit, modo vtraq; æqualis: æquales igitur si sint, pendere in aere ferrum necesse est. Nihil ergo prohibet & nauigiū tantū resistere, ne deorsum trahatur, quantum species ipsa in contrarium trahere nititur, quare firmari necesse est. nec plura quidem dici, aut inquiri debent de tam abdita re.

De Antipathia contrariorum, & quomodo se mutuo pellant. Cap. 9.

Sicut autem sese similia trahunt propter conseruationem, ita dissimilia & contraria propter eundem finem sese mutuo pellunt, & fugant: quod in antiparistasi multorum patet, in planis autem & animalibus manifestissimum est, quæ vti affinia & familiaria attrahunt, ita extranea & incommoda à se abdicant: ob quæ causam & candleæ flamma iuxta posito aliquo valde frigido, vt ferro, & similibus, in latus abscedit: est & magnetis genus, quod ferrum abigit, ex quo cultelli ita præparari solent, vt alter ferrum ad sese trahat, alter pellat: quanquā nos, quum hoc experimentum in medium olim inductum esset, monstrauimus non id accidere, quod ferrū abigeretur; quæ d uis perpendiculum in latere, ubi erat magnes, pelli videretur, causam autem esse, quod magnes ille eorū esset, qui magis ferrum, quā Magnetem trahit. Applicitus ergo perpendiculo trahebat latus, in quo magnes non erat cōmixtus, ex quo fiebat, vt latus alterum Magnete temperatum necessario abscederet, propter quod videbatur pelli ab applicito Magnete. Verum nihil prohibet etiam talem inueniri magnetem, qui ferrum pellat propter latens in eo principium, quod ferro contrariū sit. Eadem de causa & cucumis recuruatur supposito oleo, quoniam aquæ multum continet, præsertim dum in incremento est: aquæ autē & oleo non parua discordia est, & naturæ contrariæ: quum igitur per cōtrarias species alterum ab altero abscedat, cremētum cucumeris in latus fit, vnde recuruari videtur. Adianton porrò non madescit, neque aquam admittit propter siccitatem superficiei, quæ aquæ contraria est, & eam solet repellere, quemadmodum in puluere, & pennis, & alijs siccis contingit, in quibus non consistit aqua, sed aut elabitur, aut in guttulas rotundatur: rotundatur autem, quoniam duobus modis aqua situm naturalem exquirat, uno modo motu elementi descendēdo ad locum propriū, quando potest: potest aut, quum super aliquo plano statuitur, quod contrariū non sit, & descensum eius non impediat, ut ferrū, & lapides, & id genus, super quibus coextenditur, & descendit aquæ quantum potest. Alius modus est, quum non totū extra mouet, sed partes in toto, quærentes conuenientissimum situm: quod tum fit, quum incidit in subiectum, quod propellit vndiq; partes: quod faciunt multa siccorum per contrariam speciem. Propter quod non motus elemēti fit ad locum suum, sed partiū in toto sese apte locantium, quantum expedit

A pedis, & bene est: talis autem situs est, quum partes contrarium tangunt secundum minimum, quo possint, & quo magis unitæ sunt, & propinque inuicem: quæ omnia maxime præstat orbicularis figura, quæ & in puncto tangit, & breuissimas habet ad centrum lineas: propter quod aqua in sicca incidens rotundatur. Signum autem quod in Adianto non consistat aqua propter siccitatem, idest, quod duabus existentibus Adianti speciebus albo & nigro, nigrum quidem madescit, quod humidioris superficiæ sit: album autem non, quod siccioris. Ad has causas & lethalis Cathablephæ aspectus est reducendus, quippe spiritualis species, quæ ab ipsa ad distantiam multam protenditur, ob contrarietatem & Antipathiam, quam cum spiritibus hominis habet, eos diuoluit, ac fugat, unde & homo perit.

Cur calx, & pannus, & alia multa sicca existentia aquam promptissime admittant. Cap. 10.

Sed qui fit, ut, si, quæ sicca sunt, repellant ob siccitatem aquam, Calx tamē, & panus, & linea, & farina, & spōgia, & ossa, & terrarum genera, ut sphragis, & holus armenus, & eiusmodi sicca existentia omnia aquam & liquidum omne promptissime admittant? quinimo, quod mirum est, videmus in spongijs & lineis aquam, quæ si trahatur, sursum est ascendere, in calcem uero adeo intime ingredi, & penetrare, ut eam dissoluat. An sicca foraminulenta, & (ut dicunt) porosa sunt omnia, sed alia poros habent tenues & angustos, alia habent laxos magis & bene coniunctos? quæ igitur angustos habent sicca existentia, aquam non admittunt, nam neque, quatenus porosa sunt, neque, quatenus sicca, recipiunt: quæ uero laxiores habent poros, quanquam ob siccitatem quodammodo obsistant aquæ, quatenus tamen porosa, admittunt: in ijs enim tangente aqua abscedit è foraminibus aer, qui in ijs clauditur, cuius loco succedit propter uacuum aqua, propter quod & ascendit etiam: quod si bene coniuncti sint pori, penitissime penetrat aqua, & ad particulas omnes quamuis minimas: quapropter quod calx & dissoluitur, & incalescit, dissoluitur quidem, quum penetrante aqua ad partes omnes remollescit earum nexus propter humiditatem, unde & separari accidit: incalescit uero facta separatione, igneis particulis, quæ prius dispersæ, & diuisæ fuerant, & quodammodo in potentia, nunc actu factis, atque unitis, & potentibus agere iam: quapropter tum Calx ipsa, tum & aqua incalescunt, & feruent.

Sed rursus difficultatem non minorem habet, cur fiat, ut tangente aqua aer è foraminibus abscedat: nunquid ipse per se abit, an propulsatur ab alio? & si propulsatur, quomodo, & a quo propulsatur? Sunt, qui dicant propulsari aerem, quod densetur ab aqua, atque in angustius cogatur, cuius loco ipsa mox succedat. Sed quomodo fit hoc quum densari non possit aer nisi a frigido, imbibatur autem aqua in porosa, non solum quæ frigida est, sed & quæ calida, imo hæc magis & citius? Condensatio præterea certum terminum habet, ultra quem non procedit: at motus eius aeris, qui abscedit, terminum nullum habet, donec abscesserit totus.

Alij putant propelli aerem ab aqua ob pondus aquæ, quoniam spongiosum ipsum, in quo est aer, in aqua aliquatenus immergitur, & partes aliquas aquæ habet, quæ aliquibus aeris superstant: descendantibus ergo ijs, quæ superstant, aerem inde propelli accidit. Sed & hoc non plane satisfacit: & si enim, quantum superstat aque, descendere possit, & aerem, qui subsidet, propulsare, quum tamen uentum est ad lineam illam, per quam non amplius superstat aqua, quid erit mox, quod rursus propelle-

D E S Y M P A T H I A

re aer em possit? neque enim dicendum est aerem primo propulsatum alium pellere, **C** & hunc alium, & ita successiue, quoniam, quum totus aer ille conclusus à primo per partem post partem tantum abscessit, quantum est locus, quem aqua occupauit: tum nõ ultra impulsio fit partium aeris, sed cessat: oportet ergo aliud assignare quod pel lat continenter aerem, donec abscedat totus. Vtrum igitur aqua non densatione, nõ pondere propellat aerem, sed per species contrarias, vt supra dictum est contraria & dissimilia sese mutuo pellere? dissimilis autem & extraneæ naturæ est aqua, & quæ aquea sunt, cum aere, quare tangens, vicinas sibi propulsat partes, quod uel facillime fit propter tenuitatem aeris, qui promptissime impulsum omnem recipit: succedente igitur aqua, ac permanente semper dissimilitudine eadem, continua fit propulsatio, & cõtinua successio aquæ, ac demum fuga totius aeris in foraminibus clausi: atque hoc quidem si quis dicat, inconueniens (ut arbitror) nullum astruet.

Audiendi tamen & illi sunt, qui non propulsationem per se ullam aeris fieri dicunt, sed attractionem magis humidi, quo attracto necesse est cedere, qui in poris cõtinetur aer, attrahere autem porosa humidum, non quatenus porosa (licet viæ requirantur) sed quatenus exiccata, & priuata naturali humido. Duo enim siccorum genera statuenda sunt, alia namque per se, & per naturam sicca sunt, ac talia quidem attrahere humidum non possunt, sed propeller e magis habent, quoniam attractio omnis à simili fit: alia uero sunt, quæ per se quidem, & natura, humida sunt, per accidens autem sunt exiccata, remanet tamen in ijs forma sua, & natura cum virtutibus omnibus, quas à principio sortita est, inter quas est & spiritualis species, quæ attrahere nata est, quod simile est: simile dico non quatenus tale per accidens actu est illud, cuius est species, sed quatenus per naturam, & per se tale est. Quæ igitur porosa sunt, maxima parte exiccata per accidens sunt, per se autem in humore constituta, **D** propter quod & porosa sunt facta extracto humido, cuius appetentiam semper habent, & facultatem attrahendi, quod in siti manifestum est: tangente igitur aqua nihil mirum, si à poroso exiccato, & carente naturali humido trahitur ad partes omnes, quod contangit humidum: ac talia sunt. calx, spongiæ, linea, & terrarum genera. Adiaton autem, & pennæ, & id genus, non solum quod angustos poros habeant, sed fortasse quod sicca per se sint, aquam non admittunt. Nõ tacebimus postremo & causam aliam, quæ adduci potest ad hoc problema, dicentes rationem eius rei nõ esse propulsationem vllam, non esse attractionem, quæ à sicco fiat, sed esse motum aeris illius, qui in foraminibus clauditur, qui sese naturaliter mouet à loco, vbi præter naturam tenebatur, ut cum toto suo uniat, ac coextendatur secundum naturam: quippe Elementorum partes nunquam naturaliter locantur, nisi toti spheræ ita coextendantur, vt nulla earum exerta sit, & abscedat à toto, sed omnes æqualiter in eo consistant: qua è causa fit, ut aer, qui in foraminibus siccorum conditur, tametsi toti continue tur per unum extremum, nõ tamen illic secundum naturam cõsistat, sed uolenter. Vt si aeris totius superficies sit a b c: porus uero, in quo aeris pars concluditur, b f: aqua tangens, ubi f: uiolenter quidem tenetur aer in b f: cuius signum est, quod si dirumpatur porus, aer quidem, qui in eo erat, ad superficiem totius a b c feretur, coextendeturque illi, atque ita unietur, ut æqualiter secundum partes omnes in eo locetur, & totum unum faciat æquale undique. Indicat hoc non contineri secundum naturam partes aeris in poris clausi. Permanent tamen in illis,

nec

A nec abeūt, dū porosū est in regione, & sphaera aeris, si. n. inde dimoueretur, necessario aliqd aliud succedere oporteret, qđ certe aer esset: cur igitur succedat hic, ille abeat, quū nulla ratio magis huius sit, q̄ illius, p̄sertim q̄, si hic succederet, & ipse qđē pari ratione violēter detineretur in poris? si igitur & ille discedat, alium succedere necesse est, q̄ pariter si discedat, alius succedat oportet, & ita ī inf. nitū: necesse igit̄ est primū aerē, quē casus ab initio illic conclusit, illic ēt p̄manere, dū porosum in sphaera aeris cōtinet. At vbi fiat, ut porosum nō iā vndiq; in sphaera aeris sit, sed aut in aqua totū ponatur, aut aqua saltē p̄ aliquod extremū t̄gat, tū q̄ in foraminibus est aer, extra statim fertur, & mouetur ad locū totius: cui succedit aqua, quæ qđē violentiā aliquā & ipsa patitur propter eādē causā, q̄ & ipsa à toto suo abscedit, verū minus uiolenter tenetur illa in eo poroso, q̄ aer, propter cōuenientiā naturæ, quæ in vtroq; grauis est, & quādā habet analogiā. Est aut̄ & alia ratio, cur aqua succedere debeat, & fursū trahi, qm̄ id qđ trahit, & mouet, est aer totus, q̄ in poris cōclusus recessū quærit, qđ vero mouet, est pars aque minima, quæ ī poros paruos trahit, & parū resistit p̄pter paruitatē: cui idē accidit, qđ trocleis p̄ helices fabrefactis, quū p̄ illa pōd⁹ vel maximū eleuamus, q̄ sensim & in latus eleuatio illa fiat. Signū autē, q̄ aqua consimiliter attracta facile sequat̄, illud est, q̄ si porus sit valde latus, qualis est fistula, nō succedit aqua, nec aer, q̄ in ea est fistula, abscedit, in paruis autē & obliqs poris abscedit. Aut igit̄ hæc est causa ingressus aque in ea, q̄ porosa sunt, aut & aliæ cōcurrunt, ut propulsatio, quæ p̄ species fit, & attractio humidī, quæ à poroso accidit, de quo satis iā dictum sit.

B*De analogia rerum in agendo . Cap. 11.*

E St p̄terea rerum consensus, & dissensus alius in agendo aut simpliciter, aut pro certo fine: neq; .n. omnia in omnia agunt, sed certa solum in certa: quorum ratio querenda qđem est, sed in vniuersum. Ergo in omni actione tria præcipue requiruntur, p̄sertim si certi cuiusdā gratia futura sit: sunt autem facultas agentis, aptitudo materiæ, & applicatio conueniens: dico autem applicationem contactum, situm, morā, & in quibusdā organa. Hæc igitur quum cōsentiunt omnia, tū actio sperata fit, & obtinetur finis, & quæ eiusmodi sunt, Analoga dicuntur: si vero aut oīa, aut plura, aut & vnum horū deficiat, actio qđē frustratur aut simpliciter, aut p̄ fine, & hæc non analoga vocantur. Accidit autem sapissime aliquod vnum, aut plura ex his deficere: interdum. n. agentis potentia minor est, q̄ oportet, interdum maior: quare sæpe prius, q̄ intentam inducat formā, subiectū aut absomit, aut liquat, aut in vaporē vertit: qua de causa magna flāma nutriti in parua cādela nō pōt, colliquat. n. statim pabulum totum, quod sensim in fumū, & inde in flāmam verti debebat. Quandoq; materia ipsa inepta est, neq; .n. ex terra aut aqua flamma vnquam confurget, sed vapor, qui abibit: at neq; ex luto, neq; ex lapide, nisi hæc forte ī alia multa prius cōuersa fuerint: q̄ si flāma futura sit, ex misto fiat, oportet, neq; ex omni, sed ex sicco, aut vnctuosō, propinquo naturæ ignis. Ita nec homo nutrit̄ ex quolibet vel ēt tenero, neq; .n. ex gramine, uti equ⁹, qm̄ alia est ea natura à natura hominis. Aliena autem sunt in uniuersum alia ob qualitates contrarias, q̄ lōge distāt, alia ob spirituales, quæ cōtrationū sunt, & refrigerare animā faciūt: aut & qđā ēt repellūt alia ob substatiæ modū, q̄ est aut duricies, aut mollicies, aut crassicies, aut lentor, & eiusmodi, ob q̄ aut non trahit, qđ oportet,

Fracastorij .

I tet,

D E S Y M P A T H I A

tet, aut non pellitur, qđ oportet, aut nō miscetur, quale oportet. Sæpe autem cōue-
 nientia erunt & agens, & materia, sed applicationis modus nō cōueniet, aut. n. non
 plane fiet applicatio, aut nō cōsentiet propter figuram, vel vias & foramina, q̄ aut
 laxa plus æquo sunt, aut angusta: interdum contactū phibet spiritualis species:
 interdum nimis arcta & astricta qđā tenet aut species, aut vacuū. Interdum conta-
 ctus fit, sed mora aut longior fit, q̄ deberet, vnde exuritur materia, aut breuior fit,
 q̄ oportuisset. Sepe actioni obstat partium situs: miro. n. modo mista cōposita sūt:
 alijs villi p̄ lōgitudinem p̄tēdunt, alijs p̄ latitudinem, alijs in orbē, alijs aliter, quī
 modi pene infiniti sunt: pp̄ q̄ alia p̄ lōgum bene solubilia sunt, alia p̄ latum, alia
 aliter: q̄ res in alterationibus quoq; actionē nō parū euariat. Quædā postremo cer-
 ta instrumenta requirunt. Propter has igitur causas nō oīa in oīa agunt, sed certa in
 certa solū. Fulmen aurū & vina colliquat nihil lēso loculo & vase, in aurū. n. & vi-
 na penetrat, & tāgit, & morā trahit, & pp̄ acrimoniā caliditatis eliquat, ad loculū
 autē & vas debita applicatio nō fit, aut pp̄ter laxitatē foraminū, aut pp̄ter paruā
 morā. Aurum nō imbibit oleum & vinum, aut pp̄ter angustia foraminū, aut pro-
 pter contrarietatem qualitatum spiritualium, q̄ seiuncta ea tenet, Argentum autē
 vinum vel auidissime ebibit, q̄ statim penetret in foramina, & attrahatur pp̄ter
 similitudinē, & sympathiā. Oleum aquæ misceri non vult, vino autem miscetur
 melius, optime autem cum uino aqua: liq̄dorum. n. alia bene miscibilia inuicem
 sunt, alia non bene: bene qđem, q̄ aut unam & eandem substantiam habent, aut sal-
 tem diuidi mutuo ad minima possunt: aqua igitur cum aqua, & vinum cum vino
 optime cōmiscentur, qm̄ vnum sunt, & vnum continuum constant: vinum autem
 cum aqua bene & ipsum miscetur, qm̄, si forte vnum non est cum aqua, nec conti-
 nuum facit, sed contiguum solum, q̄ forma differat & terminis, diuidi tñ cum illa
 facillē potest in particulas minimas: diuiduntur autem ad minimas partes, qm̄ na-
 tura tum elementorum, tum liquidorum est, vt eorum partes meliorem situm ha-
 beant, quo possibile sit: melior autem situs est ille, quo partes minus distant inter
 se, quo possint: & si qđē datur, cōtinuæ sūt inter se, si vero nō datur, q̄a forma nō
 vnum fiat, pp̄ pingiores tñ & unitæ magis, quo possunt, partes esse uolunt, & q̄runt,
 pp̄ pingissimus autem situs est, quo distant solum per interpositionem unius mini-
 mi, quod ultra diuidi non pōt, si. n. distarent per interpositionem trium uel qua-
 tuor minimorū, maiorem p̄culdubio violentiā sustinerent: quare mutuo sese ad
 minimas particulas diuidunt, sic. n. melius locantur. Quæ uero liq̄dorum, neq; vnā
 substantiā habent, neq; inuicē diuisibilia sunt ad partes minimas, illa bene miscibi-
 lia non sunt: talia autem sunt, q̄ & naturas valde diuersas habent, & alterum illorū
 fortis & cōpactæ missionis est, quale oleum, qđ cum aqua plurimū distat, natura
 acreum & igneū existens, & pingue & fortiter mistum: pp̄ diuersā igit̄ naturā cū
 aqua, neq; cōtinuum fieri cum illa pōt, neq; plane cōtiguum, tū q̄ particula que-
 libet illius nō bene diuiditur pinguis existens, tū q̄ altera ad alterā attrahitur (ut
 est uidere) pp̄ aerem, q̄ plurimus est in oleo: quare nō admiscetur illi, sed super-
 stat: dupliciter. n. bene locatur liq̄da, aut quum ad minima diuiduntur, aut quum
 alterum subsidet, alterum superstat: superstant autem, q̄ leuiora sunt, & cum aere
 cōsentiunt magis, quale oleum, ad minima uero miscentur, q̄ aquea magis sunt. Vi-
 num igitur q̄ aqueum magis sit, sed tñ & aeris atq; ignis plurimū habeat, & si neq;
 ipsum optime miscetur oleo, melius tñ miscetur, q̄ aqua. Mira res est argentum
 uinum,

A vitum, quod liquorum nulli admiscetur, sed durioribus solum, & ijs non omnibus, sed auro, & argento, & stanno, & plumbo, in quæ ita imbibitur, ut mollia ea reddat: liquidis autem alijs non admiscetur, quod propter pondus subsidat omnibus, & quod diuersæ multum naturæ sit, & fortis mixtionis: neque igitur vnum continuum cum alijs facere potest, neque ad minima cum ijs diuidi. Est autem fortis mixtio alia quædam in duricie consistens, alia, quæ diu & fortiter agitata est, & miscibilia habet ad quæ minimas partes redacta: sic. n. separari inuicem non facile possunt, tum quod propter propinquitatem similia similibus sese adstricta tenent, quare, quum dissimilia dissimilibus minutissime commista sint, similia in sua consimilia valde possunt propter propinquitatem, tum forte & propter vacuum, quod propter eam partium vicinitatem plurimum obstat, ne separatio particularum componentium fiat. Est autem miræ ea mixtio, & compositio in argento uiuo, constat. n. è calidissimis simul, & frigidissimis partibus, uerum redactis ad tam minimam quantitatem, & ita ordinatis, ut penè sese omnia tangant, & similia iuxta similia, & iuxta dissimilia sint, quod plurimum facit ad continendam mixtionem: propter hæc igitur alijs liquoribus non miscetur, durioribus uero quibusdam miscetur, ut auro, argento, stanno, & plumbo propter sympathiam naturæ (ut dictum est) attrahitur. n. in eorum uocatos poros ad particulas omnes: propter quod & ea mollescit, non secus alia liquida, ut aqua, solet duriora porosa, ut ligna & eiusmodi, mollia reddere: ipsum quoque duriciem quandam & consistentiam recipit, si predictorum scobes cum eo misceantur, attrahit. n. & ex ea commixtione consistentiam acquirit: quod plerosque fallit, putantes per eam viam posse argentum conflare, nescientes non ueram mixtionem fieri, sed apparentem per iuxta positionem quorundam constitutam, quæ facillime solui possunt, & separari. Simile quiddam pati & Adamantem censendum est, si modo uerum est hircino sanguine solo mollescere: penetrat. n. & ipse in Adamantis foramina usque ad minimas partes propter analogiam, quæ est uel in principio communi, uel foraminum ratione, propter quod & mollescit: quæ autem analogia particulatim ea sit, Deo & naturæ notum est. Habere autem Sympathiam ad quendam Adamantem, & commune attrahendi principium, illud monstrat, quod & palcas & furculos trahit: quare nihil prohibet & ad hircinum sanguinem consimilem quoque habere rationem. Idem & citrijs accidere, in sperso in eorum cumulum pane putandum est, attracta. n. in panem humiditate eorum, atque illic ceu alieno in loco putrescente, principium reliquo datur, ut computrescat, qua de causa flaccescunt ea mala.

Vnisonum autem aliud vnisonum comotat, quoniam quæ similiter tensæ sunt corde, consimiles aeris undationes & facere, & recipere naturæ sunt, quæ uero dissimiliter sunt tensæ, non eisdem circulationibus apte sunt moueri, sed una circulatio aliam impedit: ictus. n. corde, motus est compositus è duobus motibus, vno quodam, quo corda pellitur ante, hoc est versus aeris circulationes, alio uero, quod retro fit, corda reducens sese ad situm proprium: si igitur mota vna corda debet & alia moueri, oportet, ut in secunda talis proportio sit; ut undationes & circulationes aeris, quæ impellunt, & faciunt motum ante, non impediunt motum, quod retro fit à corda: quam proportionem solum eæ corda habent, quæ etiã consimilem tensionem habent: quæ uero dissimilem sortite sunt tensionem, non sese comotant, quoniam dum secundus fit motus, id est reditus corda retro, circulatio secunda illi obuiat, & sese impediunt: unde nec motus sit ullus præter primam impulsionem, quæ intensibilis est. Vidi ipse

In ecclesia quadā. vbi statua multæ ceræ circa sacellū loco alto disposita stabit, **C**
 pulsante tintinabulo quodā vnā illarum tremere reliquis immotis permanētibus,
 quod quum quibūdam, q̄ prope aderāt, indicassent, admiratio multa eos cepit: cau-
 sa nō alia erat, nisi q̄ & in vnisonis accidit. Plures quoq; quū pondus aliquod ferūt,
 eadem p̄portione indigēt, vt, quum alius pedem sistit, alius moueat: sic. n. sine la-
 bore ferūt: q̄ si sese impediunt q̄etes & motus, fatigatio fit multa, & ferre tandem
 non possunt. Idem accidit & ijs, q̄ panem pinsunt, quum duo aut tres lignum illud
 longum ac graue modo eleuant, modo deprimunt: si. n. non ea ratione id agant, vt
 pariter oēs tollāt, ac pariter deprimāt, sed, quū ali⁹ tollit, alius p̄mere incipiat, mo-
 tus impedit, & labor accidit. In chordis autē p̄ celeritatē circulationū nō p̄cipit.

Alia vero ratio ea est, qua Lupina Tympana ea dissoluunt, quæ ex agnino corio
 sunt cōflata: in his. n. non solum aeris motus ad impulsione facit, sed & spiritualis
 species: dictum est. n. contrariorū species contraria pellere: Lupo vero & agno cō-
 trarias esse naturas cōstat: sp̄s igitur cōtrarij vnus delata p̄ aerē ad aliud, pellere
 maxime & dissoluere etiā p̄t non solum p̄ se, sed adiuta aere, partim q̄ densior ille
 sit factus, partim q̄ p̄ circulationes & ipse impellat in penitissimos poros ingress⁹.
 Propter eādem contrarietatē dicuntur & Aquilarum pennę p̄nas alias dissoluere.

Quæ vero brassicæ, & rutæ inimicitia est, p̄ter inimicitia specierū, inde fortasse
 putandū est accidere, q̄ vtraq; calida est, & crassarum radicū: quare, quum multū
 humidi quælibet ad sese trahat, fit tādem, vt iuxta fatē p̄ humoris inopia arescāt.

De octimestri autem partu plura fortasse oporteret dicere: nūc t̄m dicatur, q̄
 quemadmodum in genere tritici est quoddā semē, quod tribus mensibus generat,
 vnde & trimestre vocant, alij setaniū appellant, quoddam vero quod mēsisibus no-
 uem, ita & in genere humani seminis quoddam est, quod septem mensibus parit **D**
 quoddam, qd̄ nouē. Partus igitur, q̄ editur octauo mense, esse q̄dem non potest ex
 eo semine, qd̄ septem mensibus gignit: quare ex eo erit, quod nouem mensibus so-
 let maturum producere: igitur quum ante nonum mensem editus sit, indicat im-
 maturum esse, ut vi aliqua eiectione: talis autē vtpote immaturus & p̄cōx, mori-
 turus enatus est: cuius signum est, q̄ certis regionibus, vt in Aegypto, octimestres
 partus etiā viuere ferūt, q̄ bonitate regionis defectui immaturitatis satis fiat. Cur
 autem duo t̄m sint humani seminis genera, & alterum septem, alterum nouem mē-
 sibus partum edat, eandem habet quæstionem, cur & in genere tritici duo simili-
 ter seminis genera sint. Causa in vniuersum est analogia talis agentis ad talem mate-
 riam, nam quis quærat cur tanta flamma tantum roboris absumat in hora vna? Ac
 de Sympathijs tum elementorum, tum & mistorum, quatenus mista sunt, hactē-
 nus traditum per transcursum sit.

De anima Sympathijs & Antipathijs. Cap. 12.

Nunc ad animā transeamus, cuius consensus & dissensus non minor etiānum
 admirationem p̄bent, p̄sertim eius, quæ cognitrix est: nam quæ vegetat solū,
 & in plantis p̄cipue spectatur, communes videt consensus cū ijs habere, quæ sim-
 pliciter mista sunt, tametsi propter miram compositionem, quæ organica est, exi-
 stiment aliqui habere plantas peculiare quasdam actiones, quatenus organica
 sunt: vnde & Plato sensu quodam participare eas dixit, quod & confirmare ēt Ga-
 lenus v̄r. Verum operationum, quæ organa insequūtur, alię ab anima fiunt, vt sim-
 pliciter

A pliciter mixta est, alia ab ea, ut cognoscitiua, quare & attractiones aliquæ simplices sunt, alia organice: organicas dico, quæ sunt p̄ constrictionem & dilatationem villorum, simplices autem, q̄ p̄ species, ut supra dictum est. Videntur igitur plantæ simplices quædam attractiones & expulsionem habere, quemadmodum & alia mixta organicas autem non: neq; .n. ad eas obeūdas constrictione sui & dilatatione vtuntur, sed solum simpliciter trahunt familiaria, fugant autem contraria: dedit tñ natura illis organa quædam, quo melius possent hæc operari: miro .n. ordine ea p̄cedit: trahunt siquidem & elementa, & mixta non organica, ac demum & organica, verum elementa simplicissimam exercent attractionem, mixta uero non organica non ita simplicem possunt attractionem facere, sed poris saltem indigent, & uia, qua possunt & similia ad omnes partes trahere, & dissimilia vndequaq; propellere: at plantæ maiori etiam organo indigere, p̄ qd̄ certa solum attraherent, & certo tempore cōtinerent, & digererent, vnde tandem nutriri possent: animalia porro p̄ter hæc organum etiam mouent, & constringunt, & laxant, p̄t bene est. Plantis igitur & si necessarium est organum quoddam ad attractionem, non tamen proprie organice faciunt attractionem: quare nec sentiunt, nec cognoscunt, nisi p̄ transumptionem quandam, q̄ miro quodam quasi ingenio discernant, q̄ sibi cōuenientia sunt, & q̄ contraria, ac p̄ artificiose compositas vias trahant, & pellant: atque hoc esse arbitror, qd̄ Plato uoluit significare, quare nec simpliciter dixit sensum habere plantas, sed sensum quandam: si .n. sensum proprie haberent, sicutique & constringi possent percepto malo, & laxari percepto bono, ut paulo post ostendemus. Quærat autem fortasse aliquis, quomodo in plantis & uniuersaliter in ijs, quæ aluntur, & uegetare dicuntur, attractio alimenti fiat: si quædam attractio eatenus fit, quatenus aliquid simile est, alimentum, quum trahitur, dissimile est, quippe quod alterari & transmutari indigeat, si postremo assimilari membro debet. Oportet igitur eorum meminisse, quæ supra dicta sunt, quæ sese trahunt, per principium utrisque commune trahi, qd̄ sepe in mixtis latet, quæ aliud actu sunt, aliu d̄ potentia: multa enim actu & p̄ accidens priuata sunt, quod per se & per naturam habent, remanente tñ natura propria & forma cum uirtutibus & potentijs proprijs, inter quas est & attractio. Attrahitur igitur alimentum à forma, non qua actu, & per accidens talis est aut ipsa, aut alimentum, sed qua p̄ se talia sunt, ac sic quædam est similitudo principii eius attractionis: alteratio tñ quædam mox fit, ut id abijciatur, per quod actu dissimilia sunt: quo abiecto demum exquisita fit similitudo & unio. Illud autem, per quod actu, & per accidens dissimile est, quæquidem est forma trahens, priuata aliquo sibi per naturam debito: interdum est id, quod trahitur, ut alimentum, quod per accidens superabundat aliquo contrario, & abijciendo, per se autem simile est: quare quatenus simile, attrahitur: quatenus contrarium, alteratur.

De Sympathijs anima cognitrices. Cap. 13.

Maiores autem & magis admirandos consensus & dissensus ea habet anima, quæ cognitrix est. Primum autem recipiamus cognitionem omnem tñ sensum, tum phantasiam, & intellectus p̄ eas species fieri, q̄ spirituales uocantur, p̄ om̄es species hæc representare non solum res, quarum sunt species, sed & rerum modos: dico autem modos, figuram, situm, magnitudinem, locum, motum, quietem, & relationes multas, ut simile, dissimile, dextrum, sinistrum, & id genus: inter quos

modos præcipui & maxime intrinseci sunt conuenientia, & disconuenientia eius, **C**
 quod offertur, cū anima. omnis, n. oblata res recipitur qdē ab anima uel uti amica,
 & conueniens, uel uti ingrata & disconueniens. Atq; hi primi quidem sunt, & sim-
 plicissimi cōsensus, & dissensus rerū cū anima, à quibus duo ē effectus primi & sim-
 plicissimi ab anima fiunt, cōstrictio, & dilatatio: quippe recepta ingrati & discon-
 uenientis specie, cōstrictio animæ & mēbri fit, recepta uero grati & conuenien-
 tis, laxatio & dilatatio: qui motus quomodo ab anima fiant, non paruam habet du-
 bitationem: qm̄ contraria sunt dilatatio & cōstrictio, contraria autem per se ab
 uno non possunt fieri, nisi forte ad unum certum fuerint: condensantur quippe ele-
 menta, rarefacta quū fuerint, & rarefaciunt se condensata, sed hoc ad unum cer-
 tum est, quo ueniant ad eum situm & terminū, qui illis pro natura debetur: aer quo-
 que, si loco ignis ponatur, descendit, si in loco aque, ascendit: sed hæc fiunt non ut
 contraria, sed ut ad vnum tendant: at cōstrictio, & dilatatio membrorum nō ad
 vnum est, sed modo magis, modo minus utrunq; faciunt, quinimo & ab eo etiam
 termino saepe recedūt raritatis & dēsitatis, qui formæ misti debetur, quatenus mi-
 stum est, quod per naturam fieri posse non v̄. Si igitur anima per naturam facere
 contrarios illos motus nō potest, quid per deos erit, quod ipsos faciat? Sunt qui in
 his ad instinctus naturæ recurrant, dicentes habere animalis naturam instinctus
 quosdā, per quos mouet, prout bene est, & magis expedit: sed certe hoc non aliud
 est, quā eandem quæstionem repetere: si enim instinctus ille est principium per
 se eorum motuum, oportet naturam esse, natura autē omnis una est, & unius facti-
 ua, aut pluriū quidem ad vnum: hi autem motus neque unum sunt, neque ad
 vnum, imo non solum inter se contrarij, sed formæ misti contrarij.

Fortasse igitur dicendum est, sicuti elementum plures habitudines, & plures mo- **D**
 tus habere pōt, unum scilicet ad loca propria, alium partiū in toto, ita & anima,
 quæ forma membri est, pōt plures habere habitudines & motus, unum quidem ad
 motū elementi prædominantis, aliū partiū in toto, & hunc duplicem, alterū, qua-
 tenus simpliciter mistum quoddam est, alterum, quatenus est forma cognoscens:
 utroq; n. modo partes in toto moueri possunt, nam, quatenus totum illud simpli-
 citer mistū est, sese partes in eo & condensant, & rarefaciunt, quo ueniāt ad certū
 illū terminū, q̄ toti cōuenit: at uero &, quatenus totum illud cognoscens est, sic
 possunt in eo moueri partes, ut bene est, si, n. non cognoscencia possunt per naturā
 simplicem debitam coexistentiam sibi parare, cur & cognoscencia & sentientia bo-
 nū & malū non itidem possint? Est igitur anima quodāmodo vna natura, quodāmo-
 do non vna, vna qdē, quatenus mēbrū simpliciter mistū est, cuius est forma: ac ta-
 lis qdē vnus factiua est, aut pluriū ad vnum: nō vna autem est, quatenus cognoscēs,
 sic enim quū a diuersis mouetur, diuersa etiam fit, aut saltem nō eodē modo se ha-
 bēs: quare & vt talis, plura & cōtraria potest efficere, qm̄ non vt simplex, & vna na-
 tura agit. Nec incōuenit partes in toto moueri vna habitudine, quæ toti contraria
 est secūdū aliā habitudinē, nā & in aliis mistis partes interdū rotūdantur in toto, &
 nō descendunt, interdū descendunt, & nō rotundantur, tū & se rarefaciunt, ac cō-
 densant, nunc ascendentes contra totius naturam, nunc descendentes: quare nec
 inconuenit constringi & laxari mēbrum, quatenus cognoscens, ultra eum termi-
 nū rarefactionis, q̄ sibi debetur, quatenus mistū est: neq; n. repugnāt eundem mo-
 tū eidem esse violentum sub una ratione, conueniens autem sub alia. Igitur rece-

A pta specie ingrati & discōuenientis nihil repugnat mēbrē constringi, sic. n. partes melius esse, & situm habent, qm̄ tactus sit secundū minimum, quo potest, & retractio à nocente: contra uero, si boni & grati species recipiatur ab anima, dilatatio fit, qm̄ penitissime partes oēs id bonū recipiunt, alioqui totū non bene haberet, nisi secundū partes omnes frueretur eo bono. Primi igitur & simplicissimi consensus & dissensus animæ hi sunt, & primi motus animalis cōstrictio, & laxatio: ex quibus paruis principijs mox ad magnos & admirandos sensim peruenire animal potuit. Primum autem de Sympathijs sensuum & Antipathijs prosequamur.

De sensuum Sympathia & Antipathia. Cap. 14.

M Ira profecto ea cōcordia est, q̄ inter sensus & eorū obiecta uersatur, si temperata sint: alioq, si excedāt, nō solū nō cōsentiāt cū sensorijs, sed ea perturbent & corrumpant. Soni igitur (ut ab ijs ordiamur) si ualde magni sint, si nimis acuti, si nimis graues, si asperi, si multi cōfusi, si prorsus insoliti, & ignoti, si uniformes, ac demū si immusici sint, oēs p̄ molestiā recipiuntur: causæ aut̄ occultæ admodū sunt: cōis uero omniū ratio est ingratos eos offerri sonos, in qb. anima incōmodā cognitionem facit: qm̄. n. finis eius & p̄fectio est ipsa cognitio, ad hoc aut̄ requiruntur & bonus organi status, & uirtus potens, & applicatio conueniens, ac modus receptionis idoneus, tū qdē p̄ displicentiā aīa recipit, quū aut uirtus laborat, aut organū uim patitur, aut applicatio impeditur, aut incōmode recipit. Qui igitur imbecilles sunt, aut circa auditū dolent, sonos penē oēs ferre non p̄nt, uerū cā non accidit ex ipsiis sonis: at si sonus ingens ipse sit, cōmotat organū p̄p̄ circulationes aeris, tū & uirtutē dissoluit, & applicationē tollit, unde & cōfundi animā accidit & terreri: similiter &, si acutus ualde sit sonus, & stridulus, applicatio vim patitur, quasi in angusto facta, tū & mēbrana auditus quasi icta offenditur, unde contrahitur repente, ac cum ea simul & neruuli quidā usq; ad radices dentiū, in quē locū subito incidens nouus aer horrorē quendā circa dentes facit. Grauis quoq; plus æquo si sonus inferatur, plus aeris mouet, q̄ sensoriū ferat, tū & applicationē ualde amplā exposcit: asper uero est, q̄ fertur p̄ inæqualem superficiē, quare circulationes aeris cōfundit, & speciē quasi fractā ad sensum defert, unde & sensatio simul uaria fit & confusa, ad quā nec applicatio conueniens adhibetur. Vni formis aut̄ iccirco molestus redditur, q̄ nihil addiscit anima, coacta nihilominus intensiōnē frustra adhibere. Cur aut̄ ignoti & ualde infueti soni timorē incutiant, mox dicemus, quū de timore agemus. Qua uero de causa fiat, ut, q̄ immusici sunt, molestia audiātur, musici uero & certis cōstantes numeris suaues gratiq; recipiātur, difficultatē nō paruā habet: qm̄ nec numeri, nec in uniuersum quātitas ulla p̄ se p̄t esse principiū ullius actionis, per accidēs autē, & ut modi eius, quod per se est, quō cōcurrant numeri, nō satis patet. Vtrū igitur, ut qdā dicunt, q̄ aīa maxime musica ipsa sit, (ut Timæus tradit) musicis ēt sonis gaudeat, an rhetoricū magis est hoc? & Timæi generatic animæ poeticū qdā est, nihil aliud significare uolēs, q̄ q̄ anima ex maximis rerū perfectionibus constat: ad numeros aut̄, qui in sonis sunt, equidem nō uideo, quā cognationem habeat. Fortasse igitur dicendum est, sicut in numeris quidam integri sunt, quidam fracti, ita & in sonis quidā integri, quidā fracti dicūtur. Integri sunt omnes per se soni, qui uocem unā faciunt, una autem uox, quæ tota simul mouet: fracti uero, qui uel unam uocem non simul totam reddunt, sed per partes, uel uocem vnā & in super partem

mus includant. Si igitur integer sonus ad aurem ueniat, siue unus fuerit, siue plures; collati inuicem suauiores accedunt, q̄ si fracti ueniant: unus q̄dem, q̄ si uocem nō animam facit, sed p̄ partes ad unam ascendit uocem; asper quodāmodo est, & inæqualis, atq; indistinctus, si uero uocem unam totam reddat, & ut d̄r, rotundam, distinctus est, atq; iocircogratius. Similiter & si plures sint, fracti autem aut omnes, aut aliqui, molesti sunt, siue uoces non reddat unas, siue unam in super partem includant: in omnibus n̄ inæqualitas quædam est, & indistinctio: ac si uoces rotundæ omnes ueniant, tum & ordo q̄dā in illis est & distinctio: omne autem ordinatum & distinctum delectat, q̄d & Aristoteles significare uoluit circa p̄blemata. Numeri igitur, quatenus numeri, nihil per se faciunt ad suauitatem, & molestiam in sonis, sed solum, quatenus per ipsos modi sonorum notantur, qui aut distincti, aut confusi & asperi ad animam perungunt: quanquam de his plura fortasse oporteret dicere, nunc autem tantum dictum sit, quantum attinet ad propositum.

Eadē & circa uisum contingunt, & p̄ easdem causas: lumen n̄ si ingens sit, ab anima ferri non p̄t. qm̄ & ipsam uirtutē & applicationem dissipat, quod & colores quoq; faciunt, q̄ nimiam lucis habent, ut albi, & rubri, si & fulgidi sint: modij uero, q̄ temperatiores sint, grati omnes recipiuntur, & inter ipsos uiridis, q̄ temperatissimus est, tum q̄ illi sunt proximi, ut purpureus, & flauus, niger uero, q̄ priuatio quædā sit lucis, minus delectat: paruorum quoq; conspectus ingratus pariter est, q̄ applicatione multa indiget, & indistinctus est. In saporibus quoq;, q̄ ualde acuti sunt, ut Euphorbii, Clematidis, & similium, molesti oēs sunt: fortasse autē & sensū tactus feriunt, qm̄ calidissimi sunt: calidi quoq; sunt salus, amarus, & dulcis, sed salus acuitatem habet haud ingratā, qm̄ diluti subtilis non nihil habet, p̄ quod asper non est, sed æqualiter sensum tangit: at amarus contra inæqualiter tangit, q̄ ex torreo adusto constat, & in crassa substantia sit, quare aspera est illius applicatio, & cōfusa: dulcis uero suauissimus omnium recipitur, qm̄ excessum in mixture nullius habet, sed omnium cōuenientē miscellā ex aereo multo & aquæo, eū q̄bus quæ terrea & ignea sunt, minutissime sunt cōfracta, & rotunde cōmixta, p̄ q̄d æqualissime sensum attingit, & ut uinum, quā ob causam ē rotundis constare Pythagorici aiebant: ē frigidis autē ponticus acutis oppositus est, q̄ ē multo terreo constat nō plane digesto, hoc est nō exacte cōmixto, sed in rudi & crassa substantia constituto, p̄ quod & ille asper est, & inamabilis: si uero in eodē terreo plus aquei humiditatis adsit, acerbus fit sapor, qui & ipse asper est, & ingratus, minus tñ, q̄ ponticus p̄ dilutionē: q̄ si minus adhuc terræ, plus autē subtilis aquei bene cōmixti affuerit, acidus uocat sapor, minus adhuc ingratus: si uero terreū subadustū fuerit, subtile autē, multo autem aquæo bene cōmixto, acetosus fit sapor. In uersū autē terra ingratus uir saporē facere, q̄ inæqualis sit, ac sicca, & frigida, humiditas uero gratior uir, qm̄ æqualis est, & lenis: q̄ si eū caliditate cōiuncta sit, omnium suauissima habet, qm̄ & calor gratissimus est animæ, p̄ q̄d aer maxime ad suauitatem saporū facit, aqua uero p̄ frigiditatem minus: ignis porro & ipse, nisi acrimonia officiat, p̄ caliditatem ad suauitatem cōducit. Multa p̄terea refert, utrum mistio ex minutissimis cōflata sit, & ipsa, q̄ unum facere apta sit, an aliter: quæ ob causas diuersas saporū mistiones fiunt, quarum allægrate, alie ingratae uir sūt: ingratisima omnium illa est, q̄ nō aliam hēt appellationē, nisi q̄ abominabilis d̄r, ut huius, stercoreū, & quorundam medicamentorū: horū autē digestio nulla est, nec mistio, q̄ ad unum sit, sed pluriū confusio,

A confusio, quorū alia amara sunt, alia acris, alia insipida, alia aliter se habentia, ad quā nec applicatio cōueniēs esse potest, nec distinctio, nec ordo, nec demū familiaritas vlla cum aīa. Proportionaliter autē se habēt & odores, quorū ingratisissimus est, qui foetidus appellatur, qui quōq; abominabili in saporibus correspondet, nā & hic ex ijs pariter resultat, quā nullam habent digestionem nec rationē mistionis, sed confusio nem ē multis ac diuersis, qualia ferē sūt putrescentia, in quibus dissoluta mistione euaporatio diuersorum contingit. Oportet præterea & illud non ignorare, quod contrariarum mistionum contrariæ quoque formæ sunt, & contrariarū formarū contrariæ quoque sunt spirituales species in representando: pp quod in saporibus & odoribus illud præcipue accidit, vt, quorum contrariæ sunt mistiones, illorum quoque & sapes, & odores cōtrarij sint: quare nec qui vni animali est gratus sapor, aut odor, ē alteri est gratus, sicuti nec eisdem oīa nutriūtur, quod diuersæ sint diuersorum mistiones, & diuersis gaudētes: quod & inter homines quoque est videre, quorū alij vinum, alij acetum, alij carnes, alij alia fastidiunt, vel natura, vel morbo. Porro & circa tactum eadē quoque spectantur: suauissimus & maxime conueniens est illi calor, si temperatus sit, tum & humiditas, quoniā lenis est, & æqualem tactū facit, non asperum: mistio quoque illa voluptuosissima est, quæ dulci saporum proportionē respōdet, in qua decoctio est optima, & miscella rotundē confecta, temperata autē qualitatibus, quale est semen: propter quod suauissima omnium est voluptas, quæ in feminis emissionē sentitur in ea parte, quæ pariter omniū titillantisissima est. Ingrata vero tactui per se frigiditas maxime est, quæ cū sicco cōiuncta est, propter quod terra, & ea, in quibus dominatur, ingratisissima sunt. Figura porro, & partium situs, quæ tangunt, non parum faciunt ad voluptatē, & molestiam illius sensus: vnde, quæ aspera sunt, & quasi hamatæ superficie, ingrata animæ sunt. Ingratus præterea, & dolorosus est & sensus ille, qui fit separatæ partis à parte: nullus. n. cōueniētiōr est situs partiū mēbri, quā cōtinuatio illarū, quare separata parte, quæ quid aliud subingredit, & agit, inimicissimū aduenit: subingredit autē vt plurimū aer. Sūt tamē, quæ dicant separationē ipsam sentiri, vnde & dolor insurgat, quod violentissima res sit separatio: quod certe dici nō potest, si quis bene aduertat, quod sit p se separatio: nō enim aliud est, quā localis motus, aut partes illæ duæ separate; motus autē p se nō sentit, nec numerus ille, nisi quod aliud subsit, quod p se sensū moueat.

De primis effectibus, qui fiunt ex consensu & dissensu sensuum. Cap. 15.

Sentiunt autem partes & mēbra animalis quandoque quidem per se sola, animali ipso non sentiente, nec iudicante se sentire, interdum animali simul sentiente partis sensationē, & iudicante: nam motus quidē, quo intestina & venæ succū trahunt, & deponunt, & torquentur ad emittenda excrementa, tum venarum, & cordis dilatatio & cōstrictio, & id genus per se quidem à mēbris fiunt animali ipso nihil sentiente: urinæ autem emissio & fecū, & tussis, & sternutatio, & ira, & timor, & progressio non sine phantasia fiunt, & iudicio animalis: quedā etiam imperate voluntate proueniunt. Simpliciores autē & natura priores videntur motus, qui sine phantasia fiunt: fieri autem illos per sensum quendam membrorum credendū est, cōstrictiones enim, & dilatationes nō nisi per boni & mali receptionem quandā fieri possunt, vt dictum est: propter quod natura, quæ ab imperfectissimis per gradus ad perfectissima progreditur, animalia quedā fecit, quæ vegetāt solum, & sentiunt

fiunt sine totius phantasia, sed membris solum per tactum bonum & malum comprehendentibus, quales spongiæ sunt: quapropter de membrorum motibus, qui sine phantasia sunt, primo breuiter agamus, mox & de phantasiæ Sympathijs agemus.

Reassumamus igitur, quæ supra vniuersaliter dicta sunt, speciem omnem, quæ ab anima recipitur, recipi quidē vel vti bonam & conuenientē, vel vti malā & dissonantē: ad hæc autē primos & simplicissimos animæ motus esse constrictionē, & dilatationē, hanc quidē recepta boni specie, illam, mali. Ab his ergo & alij deinceps fiunt, & quidē admirandi, interdū in eodē mēbro, interdum & in annexis: quippe recepta nocentis specie, & facta cōstrictione sepe paulo post & dilatatio fit, quod alioqui mirum videtur: fit autē sepe tā vehemēs & subita dilatatio illa, vt excutiat nocens, verū motus illi non scđm idem, & scđm eandem rationē fiunt: siquidem constrictione fit, vt tangatur nocens scđm minimum, quo potest, dilatatio vero mox fit, qm̄ minimum illud, quod tangit, diu ferre non potest illū contactum, tū quia vt mistum vim patitur nimis astrictum, tū quia vt sentiens eo in situ persistere nō potest. Quibus de causis repentina laxatio fit, & sæpetanta, vt excutiat nocens: qđ si excuti nō detur, sed necessario inest, & insistat, tunc alternatim fit nunc constrictione, nūc dilatatio: sic. n. membrū quietē quandā & pausam doloris inuenit, vt accidit in ijs, quos phalāgia pupugere. Interdū fit & motus tremulus, qui & ipse cōpositus est ē dilatatione & constrictione: verū differt à priori: in illo. n. vtrunq; motū faciebat anima, in hoc laxatio fit à pōderemēbri propter debilitatem, cōstricōtio verò à virtute & ab anima, quæ vbi paulisper cessit ponderi, quasi reassumptis virib. constringit mēbrum ac sustinet: quæ motum alternatim facit, qm̄ sustinere semper si vellet anima, deficeret: quare melius, quod potest, facit. Interdum recepta specie mali nō cōstringitur membrū, sed dilatatur, qđ maxime fit, quū intrinsicū est nocens: cōstricōtio. n. ipsum auget, dilatatio minuit, qm̄ sic refugit aīa, quo pacto cor fortasse, & venę dilatationes suas factitant, introrsum. n. quū caliditas magna sit, si inflāmari ipsum accidat, tū sese laxat ac dilatat, sic. n. minus tāgit: porrò facta dilatatione rursus cōstricōtio fit, qui motus est naturalis mēbro redeūte ad sitū proprium. Vtriq; autē motui sua cōsequuntur beneficia, naturæ cognita, nā ad priorem dilatationē sequitur attractio noui aeris, à quo refrigeratur cor, ad constrictionē vero sequitur expulsio eiusdē aeris calefacti, & simul fuliginū multarū circa existentium: quæ quidē beneficia cognita Deo & naturæ sunt, non autē ipsi cordi: quare quodāmodo per se fiunt à corde, quodāmodo per accidēs, per se quidē, si consideretur cor vt pars totius naturæ, quæ res ordinat, & fines noscit, per accidens autē, quatenus cor est natura quædā vna per se, quæ quidem non aliud agit, nisi quod per se & per naturā potest, ad quod si & finis sequatur à natura totali intentus, per accidēs fit, quantum ex se est: non. n. sese dilatat cor primo & per se, vt aerem nouū trahat, à quo refrigeretur, sed vt minus tangat internū nocens: nec constringitur, vt expellat fuligines, sed vt redeat ad sitū propriū: qua tñ vicissitudine temperiē acquirit, sine qua viuere non posset. Sæpe & quiddā aliud maius molitur membrum recepta nocentis specie, nam cōstringēdo sese in vna parte deponit nocens in aliam partem, qua rursus constricta deponitur idem nocens in aliam, & ex hac rursus in aliam, quo pacto tandem in totum ledens abijcitur: sic intestina feces & excrementa, vesica vrinā deponunt, res quidē mira, qđ vnū membrum nūc hanc nunc illas pares cōtrahat, & modo hos villos, modo illos, quasi ratione quadā vtatur:

A tur: non est alit ratio alia, nisi partiū motus in toto, in quo quēlibet ita locatur, ut melius expedit, tātus est consensus earū inter se & in toto: propter quod sepe non vno modo mouent omnes, & villi omnes, sed modo hi, modo illi reliquis quiescētibus, & ita cūctis ac toto melius se habētibus, quo possibile sit. Sicut autē in receptione mali diuersi cōtingunt motus, ita & in boni receptione variij effectus fiunt: si. n. pēr totū membrū receptum fuerit bonum, tū dilatatio & laxatio totius fit, quo partes oēs p̄funde bono simul s̄ui possint (ut dictum est) si uero non secundū totum receptum sit bonū, sed in parte solum, tunc non dilatatio totius fit, sed aut constrictio magis totius, aut partis saltem, quæ bono caret, ad eā partem, quæ habet. Non sunt aut consensus isti, & dissensus tm̄ in simplicib. mēbris, & eorum partibus, sed & inter cōposita visuntur, & ea, quæ non cōtinua sunt, sed contigua, altero alteri famulante, & consentiente, vno. n. effecto & alia consimiliter afficiuntur: propter quod diuinum dicebat Hippocrates esse consensum inter membra. Laborante matrice, & aut sursum, aut in latus retracta, ita & reliqua coafficiuntur membra, vnum post aliud, ut eorum nullum audeat motum conari, omnia q̄ te agunt, palpebræ clauduntur, respiratio vix fit, & cuncta demū ita immota manent, ut ne pes quidē aut digitus dimoueri queat sine molestia. Causam Galenus putat, q̄ à matrice frigiditas quædam stupefactiua non aliter eleuetur ad mēbra reliqua, ac in Torpedine pisce effundi accidit: quod quidem ut admittatur, potest nihilominus sine eo stupore ad simplicē mēbrorū cōsensum referri (ut mihi vī,) præsertim q̄ stupefactum nullum apparet mēbrū, sed & audit mulier, & calet: ac rubet: non mouetur autē vllum mēbrorum, ut consentiant primo affecto, quē consensum in multis alijs est videre. Dolente ore vētriculi incuruatur corpus totū, in calculo situs quosdam natura docet, sub quibus melius nos habemus, q̄ omni alio modo: & in dolore capitis sæpe oculos ita claudi accidit, ut si aperiri cogas, molestissime facias, & dolorē augeas. Ita ergo & affecta matrice nerui & ligamenta, quæ ad illā p̄tingunt, contrahuntur, aut simul tenti tenentur, mox successiue & crurū nerui, & dorli, & diaphragmatis, & pectoris, & aliorum idem faciunt, ac demū totū immotū perstat, q̄ situs & status uti magis cōueniens à natura eligitur, nec partes melius in toto locari & cōsistere possunt ita affecto primo mēbro: cuius signū est, q̄, si dimouēas membrum aliquod, mulier torquetur, & molestiam pati indicat, tantus est consensus inter membra, quæ, quanq̄ diuersa sint qualitatis. & natura, animā tm̄ vnā fortita sunt. Querat autē fortasse aliq̄s, utrū affecta una prima parte species eius affectus una ad alia mēbra mittatur, an plures sint species, quot & mēbra, & affectus: nihil aut p̄hibet nec plures esse species, nec primā mitti ad alia mēbra, sed satis est aliquod primū esse affectū, per qd̄ anima, quæ vna in oib. est, potest partes omnes in toto mouere, ut melius est, & locare: sicut. n. in vno mēbro simplici recepta boni uel mali specie non secundū totū, sed in parte solū, totū tm̄ sitū querit, quo pōt, meliorē, ita & in toto animali, q̄q̄, nō ubiq; sit spēs boni & mali, sed in aliqua parte tm̄, potest tm̄ totum ipsum & partes in eo meliori modo locari, quo possibile sit. de quo & nonnulla mox dicemus. Ac de sympathijs & antipathijs sensuum, & simplicium membrorum per transcursum dictum sit.

De consensibus & dissensibus phantasia. Cap. 16.

Maiores multo, & magis admirandi sunt consensus illi, & dissensus, qui fiunt specie boni & mali ad phantasia delata, per quam non iam sensus aliquis iudicat,

iudicat, sed animal ipsum: videtur enim ea facultas quasi toti deputata, uti ministra C
 & cognitrix eorum, quæ ad totum pertinent. Habet autem phantasia consensum qui-
 dem cum toto, sed cum corde maximè ac præcipuum, statim enim & cor eisdem spe-
 ciebus afficitur, quibus & phantasia, siue boni fuerint species, siue mali: porro &
 cor cum vocatis spiritibus supra, quæ credi possit, cõsentit, atque ijs utitur, uti famulã
 tibus. Quam ob rem de utroque non parua dubitatio est, ac primùm de corde, quo
 modo afficiatur à phantasiæ speciebus: si enim nõ cognoscit per illas, quomodo mo-
 ueri potest, & cõstringi, & dilatari? diximus. n. fieri hæc ab anima, quatenus cogno-
 scitiua est: si vero cognoscit per illas, utrùm ne sensu aliquo cognoscit solùm, an & ip-
 sum hêt quandã aliam cognitionem maiorem, quàm sensus? si quidẽ per sensum cogno-
 scit tñ, quomodo igitur afficitur & mouet à speciebus omnium sensuum? oportebat. n. so-
 lum ab vno moueri obiecto: at, si maiorem habet cognitionem, quàm sensus, habet ne &
 ipsum phantasia, aut consimilem aliã vim? quod certe non satis vñ. Porro de spiritibus
 vocatis difficultas quoque vel maxima est, quoniam cõstat moueri eos ad omnem partem
 & sursum, & deorsum, & in latus: vñ aut tñ vñ posse videtur facere, ipsi au-
 tem vnũ quid sunt, ac separati, & per se existentes in animali, quin imo ne etiã co-
 gnitionis participes. Ad priorẽ autem difficultatẽ possumus cum antiquioribus di-
 cere cognitionem inesse cordi non solùm sensu maiorem, sed & phantasia, tum quod non
 modo ea dignoscatur, quæ & phantasia, sed etiã & motum sensationemque: ipsius phanta-
 sia, tum quod & intellectus quoque actionem ad cor pertingere manifestum est, atque
 eadem cor iudicare bona & mala, quæ & intellectus cognouit, ut pote princeps mem-
 brum: nam sicuti sensus & phantasia intellectui seruiunt, & ministrant, ita & intelle-
 ctus & aliæ facultates in cor veluti regem & vltimũ ordinatę sunt: signum cuius est
 eisdem affici, atque vltimo affici, ut pote finem, quod antiqui omnes opinati sunt. Ve-
 runtamen, si cui videatur nõ habere aliã cognitionem cor, quàm quæ tactu fit, facta tñ phan- D
 tasia quorundã nihil prohibet, si dixerimus cor nõ eisdem speciebus cognoscere,
 posse tñ & cõstringi, & dilatari, & signa terroris, & iræ, & gaudij præ se ferre: quoniam
 anima (ut dictũ est) vna est in toto animali, ad motum autem partium alicuius to-
 tius animati non est necessarium partes omnes, quæ mouentur, per se cognoscere bo-
 num & malum, sed sufficit esse aliquod primũ cognoscens, per cuius cognitionem
 totum ipsum mouetur in suis partibus, ut bene est, modo omnibus, modo quibusdã.
 Igitur recepta boni & mali specie in phantasia totum animal mouetur in suis parti-
 bus, modo vna, modo alia, ut magis expedit: mouetur autem principaliter cor, quoniam in-
 de origo est virtutum omnium, & de ipso totum maxime sollicitum est. De spiritibus au-
 tem recte illud dici videtur, quod & ad partes omnes mouentur sursum, deorsum, & in la-
 tus, & separati etiã sunt à membris alijs, si enim continui forent cum illis, impelli qui-
 dem non possent huc, & illuc sine membrorum offensa & distractione: qua de causa
 separatos illos natura fecit, verum non ita, ut quasi a thomi quedã per se consistant,
 hic, & illic distincti, sed magis continuos inter se esse ceu nubem quandã putandum
 est. Utrum autem animati sint, dubitatio apud omnes non parua est: nam animatos nõ ef-
 se indicium est, quod & in sanguine sunt, & in semine, hæc autem nec sentiunt, nec nu-
 triuntur, quoniam organa carent, anima autem sine organo esse non potest: at vero
 si animati non sunt, quomodo ad partes omnes moueri possunt? Dicendum fortasse
 animatos esse spiritus, eos saltẽ, qui partes membrorum sunt, animatos autem esse non
 tanquam membra per se, sed tanquam partes membri. Sunt autem partium alic, quæ
 primæ

A primæ dicuntur, vt elementa, quæ sicuti in misto sunt, ita sunt animatæ: quare quæ potentia quodammodo sint in misto, ita & potentia sunt animatæ: aliæ autē sunt partes, quæ secundæ dicuntur, quæ quodammodo actu sunt, quodammodo potentia, ut partes organici membri: actu enim sunt, quoniam esse suum habent, & signari possunt, potentia vero, quoniam ex oībus tertium quoddam fit, quod per se tale est. Atq; hoc modo & spiritus partes sunt carnis, nerui, & ossis, & aliorū, ex actione enim spirituum, & temperie ab ijs data, cū alijs, ex quibus componitur caro & neruus, fit tertium illud, quod caro appellat, & neruus, & os, quorū præcipua pars sunt spiritus. Igitur, quod per se animatum est, caro est, & neruus, spiritus autē per se animati non sunt, sed solū vt partes: atq;, ita si sint, facile erit ostendere, quomodo moueri ad omnes partes possint, nam & ipsi mouentur, sicuti partes in toto, vt bene est. Cognoscente igitur phantasia, quod mali & boni est in hac uel illa parte, nunq̄ bene se hēt totum, nisi partes eum situm quærant, quo totum bene hēt; quare laborante corde ad ipsum mouentur spiritus, quasi opem laturo: qui finis in natura quidem animalis est, & Deo cognitus, & communi naturæ, nō autem ipsis spiritibus, qui tamen moti, vti partes in toto finem præstant naturæ notū. Nihil autem inconuenit partes in toto motas, & sursum, & deorsum, & in latus ferri (vt supra dictū est,) incōueniens autē esset, si spiritus, tanq̄ unum quid per se existēs, in diuersa agerent. Quo autē modo & illi moueantur, qui in sanguine sunt, si quis quærat, dicendum fortasse moueri ipsos alio modo, uel attractos ab ijs, qui primo ut partes animati mouentur, uel consequentes propter continuitatem, quam cum ijs habent. E tãto igit̄ consensu, quæ phantasia cum corde hēt & spiritibus, illi primo fiunt, qui affectus animi dicunt, gaudium, amor, spes, risus, admiratio, cœstasis, tristitia, timor, ira, verecundia, cōmiseratio, & si qui alij sunt, de quibus bene erit, si non oīa, quæ ad ipsos attinent, at quædam tamen obiter & per transcursum dici.

De Gaudio & appetitu. Cap. 17.

Quod igitur recepta boni specie gaudium fiat, nemini dubium est: verum non proprie gaudium dici videtur, quum sine phantasia simpliciter membrum aliquod per se bonum recipit, sed tum magis, quum animal ipsum iudicat, quod per phantasiam fit, vt dictum est: videtur enim gaudium totius animalis affectus quidem ob bonum apprehensum: apprehenditur autem bonum & ab intellectu, verum, quia hoc commune non est animalibus omnibus, vident autem gaudere omnia, propter hoc gaudium phantasie attribuitur magis, quæ omnibus animalibus est communis, aut perfectioribus. Si igitur præsens sit bonum, & habeatur, tū simplex fit gaudium, & fruitio boni: si vero apprehendat quidem per phantasiam, præsens autē non sit, & non habeat, aut nō bene habeat, tunc appetitus uocatus fit, hoc est motus animæ ad prosequendū bonum non habitū, aut non bene habitū: nihil. n. est aliud appetitus (vt & nomen sonat) quā motus animæ ad prosequendum bonum oblatum, non autem habitum: propter quod appetitus ex gaudio & tristitia quadam oompositus est: quatenus enim bonum percipitur, eatenus gaudium fit, tristitia vero, quatenus non habetur, aut non commode habetur: quapropter mouetur anima ad consequendum, fit. n. motus omnis ad id, quod non habetur. Primus autem & simplicissimus appetitus fit, quū bonum quidem recipit anima, nondum autem pfunde & penitissime habet: quare dilatatio fit cordis, quo secundam partes

DE SYMPATHIA

partes omnes fruatur bono. Interdum anima secundum unam partem habet, secū C
 dum aliam non, vnde & alius appetitus innascitur, vt secundum omnes partes frua
 tur: quare aut partē, q̄ caret bono, ad aliam mouet, aut utranq; inuicem astringit,
 aut bonum illud successiue de una parte in aliam deponit: quo pacto ab infantibus
 admoto ad māmillam ore, primum astrictio oris fit vnde quaque circa mammillā,
 & suctio lactis: deinde, vt & alię quoq; partes fruuntur, attractio fit lactis de parte
 in partem vsque ad ventriculum, q̄ q̄dem attractio non solum simplex est à specie
 facta, sed & organica, hoc est p̄ cōstrictionem & dilatationē villorum factam per
 modum dictum, quo partes in toto mouētur, prout expedit, specie boni percepta
 per phantasiam: non sunt autem hi motus, & ordo inter membra absq; sine naturæ
 cognito, q̄q̄ particularia membra simpliciter agant. Interdū oblatum bonū nullo
 modo habet, sed separatū est, appetitus nihilominus fit ad p̄sequendum, vnde ani
 mal ipsum sese aut totum mouet ad bonum, aut partem aliquā, vt manum, quo ma
 gis potiri potest: verum actio hæc non statim fit nato animali, sed in quibusdam lō
 ge post, & non nisi iam phantasia habente experientiam multorum motuum, vt ja
 certorum, & aliorum ijs seruientium: quo pacto tandem p̄gressio fit, quippe è par
 uis principijs & motibus ad maiores, & demum ad maximos peruenitur: tantus est
 consensus partium & inter se, & in toto. Porrò specierum, quæ vt bonæ recipiunt,
 aliæ fiunt cum abiectione contrarij, quod per successionem quandam fit, & in tem
 pore, vt sedatio sitis, & vniuersaliter primarum qualitatum receptio: aliæ momen
 to, & sine motu perficiunt, vt visio: quæ igitur cum motu accidunt, & in tempore
 fiunt, delectare magis videntur, quia longior est voluptas, & diutius producitur: q̄
 vero momēto perficiunt, quasi simul fiunt, & factæ sint, delectat minus: atque hoc D
 modo se habent, quæ gaudium faciunt. Quoniam autem & per phantasiam & per
 intellectum homo apprehendere, & appetere bonum potest, reliqua vero animalia
 per phantasiam solum, appetitus quidem in homine, qui per intellectum fit, volun
 tas dicitur, qui vero tam in homine, quàm in alijs animalibus per phantasiam fit, ap
 petitus simplex dicitur: est autem & voluntas motus animæ ad consequendum bo
 num per intellectum oblatum, non autem habitum. Consultat quidem intellectus,
 & ratiocinatur, & bonum ostendit, & eligendum, quo oblato, si non habetur, mo
 tus fit animæ ad consequendum, q̄ voluntas dicitur. Affectus porrò alius, qui ex
 gaudio proficiscitur, est amor vocatus: duo enim quum ad gaudium cōcurrant, re
 ceptio scilicet boni, & causa, siue res, quæ bonum illud producit, si quidem cōside
 retur anima, quatenus bonum recipit, & apprehendit, sic quidem simpliciter gau
 det: si vero consideret, vt & causam respicit, quæ gaudium illud facit in ipsam, sic q̄
 dem amor fit, hoc est desideriiū quoddam, quo & illi rei bene esse optatur, q̄ amor
 vocatur: q̄ enim amor eiusmodi fit, illud monstrat, q̄ res illæ si bene habent, læta
 mur, si male, tristamur. Quapropter amor per se causam respicit secundum se, quæ
 gaudium facit, quem affectum magis exprimit nomen benevolentia: & simpliciter
 quidem non aliud est amor, q̄ benevolentia rei, qua gaudemus: quòd si rem illam
 in voluptatem nostram vertamus, non amor est, sed libido: amor enim per se om
 nis purus est, & nihil aliud vult, nisi vt bene sit illi rei: quem amorem non solum ho
 mo, sed & alia animalia habent, quibus phantasia & memoria inest, nam & filios ca
 tueri videmus, & ijs escas parare: propter quod & diuina res est amor, & à natura
 propter finem diuinum datus.

De tristitia, & odio. Cap. 18.

A

Sicut igitur recepta boni & conuenientis speciei lætitia fit, ita recepta specie mali & dissentiētis tristitia innascit̄, q̄ proprie tristitia d̄r, quum animal ipsum iudicat p̄ phantasiam: quāquam etiam tristitia dicat̄, & quum membrum aliquod p̄ se mali speciem recipit. Est autē & in tristitia appetitus suus, hoc est motus animæ, sed hic est ad euitandum malum, qui est primus & simplicissimus appetitus, qui in tristitia fit. Sunt autem plures modi, quibus anima malum euitat: primus est refuge re, qua potest, propter quod constringit̄ membrum, sic. n. secundum partes multas refugit, nisi intrinsecum sit malum, tunc. n. dilatatur, vt dictū est: quum vero constringit̄, si diu ferre eum situm non pōt, tum aut motum facit cōpositum, modo dilatando se, modo cōstringendo, aut motu tremulo agit̄, aut excussionem nocentis tentat, mēbro sese repente & impetu quodā laxante: quod q̄dem in simplicibus mēbris sine phantasia motis naturaliter fit eo modo, quo dictum est: in animali autē iudicante per phantasiam maiori quadam eruditione fit, edocta iam phātasia plures motus. Quis mōstrauit Asello, rudissimo animali, quum pungit̄, pellem primo constringere, mox repentino quodā ac grādi conatu factō eandē laxare, & distendere, ac per eum motum lædens excutere? nempe prius natura docuit constrictiōnē facere recepto nocēte, mox & eadē dilatationē docuit, partibus, q̄ prius constrictæ fuerant, non potentibus diu eo sub situ stare: quos motus vbi semel edocta fuit phātasia, tum quasi facta arte quadā & memoria prōptissime eum excussionis motum operatur: operatur autē modo hoc, modo alio ingenio, modo pedes admouēdo, modo manus, modo alia membra, per q̄ nocens abijcitur: q̄ si nullo modo p̄pellere, & amouere posse iudicet, animal ipsum fugit, & amouet sese à nocēte.

B

Sicut autē in gaudio erat & gaudium simplex, & amor, ita in tristitia est & simplex tristitia, & odium: tristitia q̄dem, quatenus anima sub recepto malo male hēt, odiū uero, quatenus causam respicit, cui male vult, est. n. odium desiderium quoddam, quo male optamus causæ, à qua tristamur. Est autem & in animalibus omnibus, aut perfectioribus sua maleuolentia, in quibusdam quidē conspicua, in quibusdam obtusior in quibus imperfecta q̄dam est phantasia: sunt. n. animalium, quæ solum refugere à malo nouerunt, q̄dam uero, q̄ etiam repellere possunt. Hominum autem alij natura tristes sunt, alij lætabundi magis, tristes sunt, qui contrarijs resistere minus possunt, læta uero obire non sunt idonei, lætabūdi autem, qui & ad læta aptissimi sunt, & tristibus maxime possunt resistere. Qui igitur pauci caloris sunt, & exangues, ac debiles, vt senes, & ægri, & conualescentes, parum resistere contrarijs possunt, quare vt plurimum tristes sunt, porrò & hi, & qui melancholici natura sunt, & amarioris sanguinis, ad læta minus idonei sunt, quare nec ea vti læta recipiunt, vt spectacula, ueneres, commestationes, conuentus, iusus, & id genus: ægri quidem, & pauci caloris, quia non possunt, & dispositionem non habent: melancholici uero, quia ad contraria dispositi sunt. Iracundi uero & ipsi non lætantur, quia ira non sine tristitia quadam est, cui uero optime sani sunt, & multo abundant sanguine & eo quidem dulci & leni, non acri, & bilioso, & melancholico, ij quidem, quod & maxime resistunt contrarijs, & q̄ optime dispositi sunt, oīa serē aut vti læta recipiunt, aut vti minus tristia, quare & ad societates, & cantus, & spectacula, & huiusmodi id genus maxime proueniunt: vnde & iuuenes, & pueri maxime gaudent. Alij præterea maxime amant, qui scilicet & læti natura sunt, multa enim recipiunt vt

D E S Y M P A T H I A

grata: talium autem est amor: alij parum amant, qui & tristes natura sunt, plurima enim odere pp contrariam causam, q̄ omnia ferè vti ingrata recipiunt: in ijs autè odium versatur. Sunt porrò qui neminem ferè amant: nã, què admodum inter animalia quèdã sunt, q̄ reliqua ferè oĩa odere, & persequunt, vt serpētum genus, ita & inter homines quidam sunt, qui reliquos odio habēt; quod & in gustu quoque accidit, in quo dispositiones quèdam inueniunt, quæ edulia ferè omnia abominentur: sicut igit̄ in his praua q̄dam constitutio est in lingua, & stomacho longe ab ea, quæ ordinario, & vt plurimum fieri à natura solet, ita & inter animalium species, & inter homines ipsos cēsendum est in quibusdam alienissimã ab eo, quod vt plurimum est, constitutionē esse humorū, & cōplexionis, p̄ quas reliquos odio habent. Aliæ his opiniones sunt, alij mores, alius color, alius aspectus: sanguis eorum tenosus, turbidus, & quadã fordidã melancholia redundans, quibusdam quidem frigans, quibusdã exustus, q̄ & insolentes sunt & supbi, reliquos despectui habētes, ad se ipsos oĩa trahentes, inuidi p̄cipue, vtpote maleuoli. Atque ita se habēt tristitia, & gaudium.

De timore.

Cap. 19.

Quòd autem & timor tristitia quèdam sit, manifestum est, omnes enim ex malo aliquo timemus: si igitur malum præsens iam sit, & lædat iam, tristitia simplex fit, si vero præsens nõ sit, sed immineat vt affuturū, tum timor vocatus & pavor fit: nihil. n. aliud est timor, q̄ tristitia ex imminente malo. Primū autè, qd̄ in timore fit, est fuga caloris introrsum, eius q̄dem, q̄ extra cor est, versus cor: eius aut, q̄ in corde, in penitissima cordis: pp qd̄ timentes & pallent, & tremunt calore deserente membra. Fit aut in timore maxime cōcursus caloris ad cor & fuga, qm̄ & laborat maxime cor: in simplici namq; tristitia, p̄sente malo in aliquo membro, phantasia quidem fit euitandi malum in ea parte aut per constrictionem, aut p̄ motum tremulum, aut per excussionem, aut aliter, ipsum autem cor per se nõ laborat: at vbi species mali imminentis ad phantasia, & ad cor fertur, ipsum quidem per se laborat, quare maxime ad ipsum fit caloris cōcursus. Fit quidem interdum, vt & in simplici tristitia labore cor, vt in nuncio cęsi filij in p̄elio, aut fugati exercitus, & eiusmodi: uerum differt & hoc à timore, q̄ in timore simul cum tristitia semper anima videtur satagere, & consilium q̄rere, vnde confundit̄, & tremit: in nuncio autem fugati exercitus sola tristitia fit: cuius signum est, q̄, si nuncietur fugatum esse exercitum, adhuc tamen incertum sit, tremor simul & timor cum tristitia illa iungitur, eo q̄ anima satagit, & cōsiliij confusa est, & nescit, quid faciat: propter quod minus timent, qui consilium capiunt aduersus imminens malum, vnde &, quum de improviso imminet malum, timemus magis.

Eorum autem, quæ timorem incutere solēt, multiplex est natura, vniuersaliter autem quorum mistiones & naturæ contrariæ sunt, & multum dissimiles, sicuti p̄ inimicitiam quandam & disconuenientiã recipiuntur ab anima, ita &, si sub modo aliquo, quo nocere possint, recipiãtur, timorem inferunt. Miluo quidem & Pullo gallinaceo inimica natura est: nõ timet autem Miluus viso Pullo, q̄ nihil ab ipso lædi potest, pullus autem cōtra viso Miluo expauescit, q̄ naturam eius vti inimicam & nocere potentem recipit: elephantis autem & equi natura cum pullo non est cōtraria. Videtur autem natura non frustra hunc timorem insinuasse animalibus, quo possent & fugere, & se tueri: quinimo & propter hanc causam nõ solim voluit formas

A formas contrarias formidabiles esse, sed & certas figuras & motus, sub quibus delata species timoris apparet: propter quod non solum verus Mibans, sed & fictus similitudinem habens gallinaceo pullo pendente inferit.

Est autem animalium inimicitia interdum cum tota specie, interdum nos cum tota specie propter certa quedam: qua de causa cum Psillis & Maris non ea serpentum inimicitia est, quae cum reliquo genere, siue sit mixtio ipsi non omnino contraria, siue odor, siue aliud, per quod species minus ingrata accidat: quae amicitia & inimicitia naturae inter homines quoque versatur: propter quod alios sine causa odimus, alios amamus propter modos, cum quibus species rerum ad animas veniunt, qui sunt conuenientia & disconuenientia. Formidolosa quoque ea sunt, quae uti prorsus ignota pertingunt ad phantasiam: dico autem ignota non quantum ad vniuersale illud, quod cognitionem facit, ut color, sonus, & id genus, sed quantum ad coniuncta, quae sub ipso vniuersali latent: quoniam enim nescimus, quae sint, & an bona, an mala, tum ignotum illud pertimescit anima, quae phantasia fiat de sublatente, atque imminente malo: propter quod & noctis, & solitudinis, & maris, & praecipitiorum imago & belli formidabilis est: omnium enim horum phantasia fit coniuncti cuiuspiam, quod nocere possit: cuius signum est, quod assuefacti nihil praeterea timemus, quasi securi: hac de causa sepe expauescimus ex paruo lapilli casu, si impreuisus accidat: & superueniente nobis aliquo, vel etiam amico, si de improviso superueniat, timor fit, quod nondum parata anima sit, & non cognoscat, re autem cognita statim cessat timor. Eadem de causa in Ephialte, quae alij incubum vocant, formido fit, quoniam per somnum obstructis nervis illis, qui ad pectus eleuandum veniunt, & prohibita dilatatione illius, memoria subit eorum, quae solent eam dilatationem prohibere, inter quae occurrit pondus aliquod nos opprimentis: quare phantasia fit ponderis nos opprimentis: hoc autem quomodo uti ignotum offeratur, timor fit: facta autem timore rursus memoria fit terrefactum, inter quae nobis occurrit aut Dæmon, aut quid simile, antiquis autem Ephialtes gigas: semper enim in somno ea primo occurrunt, quae maxima sunt in vnoquoque genere: quare tandem phantasia fit dæmonis alicuius, aut alterius similis nos opprimentis, unde excutimur praeter timore. Sunt porro magis & minus timorosa ea, ad quae magis & minus sumus potentes: alij scalas timet ascendere, quod minus agiles sint, alij nihil timet, quod agiles sint, & alij ponti angusto committi expauescunt, alij non. Timidi vero natura sunt, qui frigidius magis sunt, quales mulieres, eunuchi, senes, & melancholicorum genus, contra vero audentes magis, qui natura sunt calidi, & multi sanguinis, & spirituum: ea enim est optima animae dispositio, per quam ipsa maxime potest, & operatur, & resistit: operatur autem, & potest per calorem, quare quibus is est plurimus, & minus confunduntur in periculis, & semper consilium capiunt, & si pars sanguinis & spirituum introsum fugit, pars tamen multa relinquitur, quare nec tremunt, nec pallent sicuti alij, & se tuentur. Timidiores quoque sunt ceteris paribus, qui paucorum habent experientiam, multa enim ipsi uti ignota offeruntur: propter quod pueris maxime inferitur timor, experti vero, & securi, & potentes distinguere coniuncta cum rebus, pauciora expauescunt: sunt tamen non nulli, qui, quod experti non sunt, quae subsunt rebus, multa non timent, nondum enim nouere pericula, quae coniungi consueverunt: propter quod & qui plura considerant, & plura experti sunt, interdum magis timent, quam qui ad pauca aduertunt, ut ebrii, & qui natura similes ebrii sunt.

Sive vero nouum aliquid uti ignotum offeratur, non tantumphantasiam facit, quod eminentis mali, tunc non tantumphantasiam admiratio solent fieri: nihil enim addit admira-
 cio, quoniam suspensio anime, seu fixio, & applicatio intenti anime & tenduntur nerui, & calor, ac vis omnis anime ad id affigit, unde & intentio vocatur. Si igitur ignotum aliquid ut simpliciter ignotum offeratur, tunc inquisitio sola fit, id est applicatio anime ad eam rem, & ad conuicta cum illa, ad que mouetur de uno in aliud: quod quomodo fiat, difficultatem non parulam habet: diuinos autem de eo in ijs, quae a nobis de intellectione alijs scripta sunt. Si vero, quod offeratur ut ignotum, sub ratione offeratur cuiusdam magnitudinis consuetu longe excedentis, sed oei tamen, quam populi opinionem ueneramus, & amamus, tunc ecstasis uocata fit, hoc est mentis phantasiaeque excessus quidam in admiratione, per quam ab omni alia re distracti, immotique reddimur, & insensitui: quod maxime ijs accidit, qui aut uere sancti sunt, aut sibi ex melacholijs uidentur: his enim & angelorum thronos & Deos uidere apparet. Idem & amantibus interdum contingit ex ingeniti intentione in re uisitatam, saepe enim ad eam magna est, ut species ea in phantasia perinde moueat, ac si in oculis esset: nihil enim refert, ad apparentiam faciendam, siue species de foris ueniat ad oculos, siue introsum: propter quod uidere sese putant, & obstupescunt, & extra se fiunt. Si uero res sub ratione magnitudinis oblata sit, sed rerum timendarum, ut Demonum, & Manium, tunc affectus supra ecstasim fit, qui nomen non habet, sed ab effectu horror appellatur: horrescimus enim, & rigidi euadimus, admiratio enim tensionem facit, timor frigiditatem, unde quasi congelati distentur: neruos & pilos, immoti stamus.

Noua quoque ea sunt, quae risum mouere solent: Verum illud in primis sciendum est laetitiam oris spirituum & diaphragmatis dilatationem facere, horum **D** autem dilatationem dilatare & musculos, qui a lateribus buccae sunt, ac faceremotum illum oris, qui risus dicitur, qui in natura finem aliquem habet, quod laetitia interna in facie manifestetur: qua de causa, quum aut amicis & familiaribus, aut filijs, & ueris uerbaliter charis occurrimus, praesertim si uti noua adueniant, ridere solemus, & laetitiam ostendere. Verum haec non proprie ea sunt, quae ridicula dicuntur, neque eiusmodi proprie risus est: res autem, quae proprie risum mouent, sunt in primis nouae, repentinae, leues, ac ludicae, habentes argutiam quandam, & concinnitatem ad aliud, ab his. n. maxime ridere solemus: quales sunt facetiae, & quae mimi representant, & personati, & extranea quaedam subito ac concinno quodam casu facta, ut si quis ad negocia sua intente pergens subito labat: haec non omnia uti noua offeruntur, & propter nouitatem subitam admirationem inducunt: repentina autem esse oportere monstrant facetiae, quae quum protenduntur, & affectate dicunt, leporem & saltem omnem amittunt, subito enim ferire uolunt: leues autem res esse debent, alioquin, si feriz sint, non risum facient, ut si, qui mimus est, sit pater, aut qui labitur, male afficiatur: porro delectant haec, quoniam argutiam habent, & concinnitatem quandam. Oportet autem scitu facilem esse argutiam, alioquin inquisitionem facies non risum: quae igitur eiusmodi sunt, omnia subitam & repentinam admirationem, ac repentinam etiam delectationem faciunt: admirationem quidem, quae ut noua offeruntur, repentinam uero, quia subito oblata, delectationem uero, tum quia cognoscuntur facillime (delectatio enim omnis cognitio, utpote animae finis, & perfectio) tum quia appositam ad aliud concinnitatem habent, qua de causa & translatio delectare solet: delectatio autem omnis utpote

Utpote res læta expansionem cordis facit: hæc autem motus oris, qui risus dicitur. Quod aut appositis quandam concinnitas habent, que risum mouent, moſtrant & facie, & mimi, & personati: facta n. omnis Arguta est, unde & sales dicti sunt mimi vero propter aptam imitationem maxime delectantur, personati uero & ipsi imitantur: non oēs autem risum mouent, sed qui per noua quedam, & extranea, que quatenus talia, admirationem primo subitam faciunt, mox delectant, si apta sit nouitas. Est autem & in eo, qui cadit, & inopinate labitur, sua concinnitas, que delectat, aptissime. n. uidetur fieri, ut qui in se in rem suam pergit, repente labatur, nullus enim (ut dici solet) poterat illi acciderē pulchrior casus. Quis non ridet, q̄ videat duos monachos super equo aliquo, q̄ calcitret, & deijcere illos patres uelit? nimirum appositissima res est, & facetissimus casus: q̄ si periculū aliquod graue ijs imminet, iam non risus fit, sed timor, & pietas, qm̄ res seria fit, nō amplius iocosa & ludicra.

Est autem risus compositus ex admiratione & lætitia motus, propter quod & que dam contractio in risu est, admiratio. n. suspensionem quandā in anima facit, lætitia uero expansionem: quæ de re fit, ut, quum producitur risus, nō sine molestia fiat: q̄q̄ & alia quoq; causa coniungatur, q̄ non debite perflatur cor in illa quasi cōtinua expansione existens. Assimilatur autem risui & is, qui ex titillatione contingit, compressis capitibus lacertorum quorundam, & nēuorum, ut coxarum, & plantę pedis, & subalarum: non est autem proprius risus, sed assimilatur, qm̄ & ille mistus est motus ex suspensione & dilatactione cordis repente factis: quod accidit non quomodocunque compressis, & tactis lacertis, & neruis illis, sed leuiter tantum, & per summa, ac subito pressis, & subito etiā dimisis, atque ita alternatim dimotis: ex primo enim cōtactu & leui pressione quidam ueluti horror repentinus accidit, qui ad diaphragma & cor pertingēs repentinam contractionē & suspensionē animæ facit, mox subito etiā dimissis neruis illis subito etiā cessat horripilatio, & cor ad propriam naturā redit, quod cum delectatione, & gaudio fit, & dilatactione: est autem tū subitus uterque motus, ut simul pene sint suspensio aīæ & dilatatio, quod & in risu quoq; contingit: propter quod & hic quoque proportionale quiddam risui contingit, non sine molestia quadam. Nemo autem sese ipsum titillat, qm̄ subita quædam horripilatio est, qd̄ titillare dicimus, subita autem sit titillatio, & repētina, quum aīa imparata, & nō aduertente cōtractus fit, at sese tangente aliquo semper parata, & ad uertens aīa est, alio uero tangente, & si aduertere uelimus, horror nihilominus fit, quia tam continua nō est animaduērsio illa, ut tñ non tangatur tanq̄ de improviso: cuius signum est, q̄, si intentissime & obstinate aduertamus, aut titillationē non sentimus, aut minorem. Idē accidit, & si quis capillum alteri uellicet non aduertenti, subito enim horrescit, quod nemo patitur, sibi ipsi capillum uellicans. Sunt autē alij ad risum promptissimi, alij duriores: duo enim in risu sunt, admiratio subita: rei nouæ, & ludicræ, & delectatio: qm̄ igitur facillime admirant, ij ex causa hac aptiores sunt ad ridendum, propter quod pueri maxime, & mulierculæ, & plebs facillime ridere solent, grauiores autem, & seueniores, ut uiri, & ij quidem philosophi minus in risum ducuntur. Porro, qui læti natura sunt, aut ex accidenti aliquo facillius in risum mouentur, facillime n. lætis afficiuntur pp̄ dispositionem: quare p̄ naturam iuuenes, & optime sani, & q̄ sanguinem plurimum habēt, & eū dulce, non biliosum, non melancholicū, maxime ridere solēt: ex accidentib; uero dispositi quoq; ad risum sunt, qui in læticia quasi sunt constituti, ut ebrii, & quib; multa adsunt corū, q̄ læta dicuntur.

cur, si non sit, quare, & quod in cōsuetudine familiaris & amicos. Quod si non
 videre cōsueuerit, imo de se nullo modo se continere nō possunt risum, & in-
 continentie nō debenturca illi; (vt Arist. ait) quod si hinc qualisvis quidam est, &
 ij quodammodo in motu sunt semper, nec aut in motu posita ad appropinquate impelluntur,
 vt contineri non possit: contra autem, qui aut natura, aut ex accidenti aliquo tristes
 sunt, vt melancholici, & quibus amarior est sanguis, & egri, & iracundi nō facile ride-
 re solent, qm̄ delectari nō possunt, vnde & aliqui visi sunt, qui nunquā risere (vt de
 Philippi imperatoris filio legit) qui ob id Aglaisti appellant. Nūc de ira dicamus.

De Ira. Cap. 31.

QUOD igitur, quicumque irascitur, ex offensa aliqua irascatur, manifestum est: co-
 gnoscitur aut offensa & per intellectum, & per phantasiā. Irasci autem cōe
 est animalibus omnibus, aut perfectioribus, quare & ijs per phantasiā acci-
 dit, quatenus cōe est, irasci. Nō est autem ira, quum non iudicantem in se ipso, mē-
 brum aliquod recepto nocente aut constringitur, aut et nocens expellitur, sed tum so-
 lum, quum animal ipsum iudicat: porro nec, si animal recepta mali specie phantasiā
 faciat aut se contrahendi, aut aliter cauendi a nocente, aut et propulsandi, quatenus
 se a malo defendat, irasci ipsum dicimus: neque enim in tussi, aut sternutamento ira
 moueri animal dicimus, nisi obi quidam appellationes quare tum solū irā vocamus,
 quum & odiū sit in rem, quę offendit, nec solū odium, sed & appetitus nocendi illi,
 & quodammodo viciscendi iniuriam: quod quum per mēbra exteriora fiat, vt p ma-
 nus, aut pedes, aut cornua, aut dentes, & id genus alia, quibus natura animalia arma-
 uit, necessarium animis est vires colligere, ac mox demandare ad ea mēbra, quę agere
 debent. Primum igitur quod fit in ira, appetitu nocendi oborto, est collectio caloris
 circa cor, vbi solus calor & vis est, ppter quod recte aiunt esse iram sanguinis ebul-
 litionem, hoc enim primo fit, mox, nisi quid impedit, transmissio etiam caloris col-
 lecti fit ad partes, quę nocere paratę sunt: prohibent autem quędam eam sepe tra-
 smissionem, vt aut timor maioris periculi, aut iudicium, quod frustra id fiat, aut ratio, &
 eiusmodi alia: sed hęc accidunt: quare ira per se est appetitus nocēdi causę nos offen-
 denti, ex quo collectio caloris fit circa cor, & transmissio eiusdē per se ad partes, quę
 nocere habent. Nocent autē animalia nūc p hęc, nūc per illas partes, vt cuique prom-
 ptius est, at homo, quum non aliter nocere potest, lingua iram conceptam mōstrat,
 aut iurgijs, aut imprecatione mali, aut de blasphemijs in Deum, quem causam esse
 odiū, quę sūt, in opinione hominū est. Sunt autē alij promptissimi quidē ad irasce-
 dum, tardi autem ad prosequendā vindictam: alij vero tardiores quidē ad irasce-
 dū, promptiores vero ad sumēdam vindictam: alij ad vtrunq; promptissimi; alij ad
 vtrunq; tardissimi. Qui igitur tristes natura sunt, & oīa fore per displicentiam re-
 cipiant, vt egri, & male affecti, & ex alijs causis irati, & quibus biliosior est sanguis, &
 melancholici, omnes quidem hi, quę ex omni causa facillime offendunt, facillime iram
 concipiunt: tardius autem exoritur, quicumque ex his timidiore sunt, & pauci san-
 guinis, & frigidioris, tum vero & prudentiores, & rationi parentes magis: contra ve-
 ro, qui bene valent, & multi sanguinis sunt, & lenioris, serius quidem irascuntur,
 & non facile, quia omnia fere vel uti septa recipiant, vel ut minus trābia: at, vbi de se
 sensa iudicium fecere, tum promptissime iram effundunt, & vicifortiter ad vtrunq;
 vero impigri sunt, quicumque calidi quidem sunt, & multi sanguinis, sed biliosi, &
 amari, vt ex illi melancholici, quę ppter eorum & irrationabile, & superbi: superbi

Aperbi enim ex omni iniuria vel leui magnam iram concipiunt, quod iniuriam non metuntur, quanta per se est, sed quantum ille videtur, cui illata est: tardi vero sunt ad utrumque frigidi naturæ, sed mitis tamen, & sagenij haud peruersi: atque hi obliuiscuntur etiam iniuriarum, quod non ij faciunt, quibus crassus, & fibrosus est sanguis, qui que inuidi sunt, & superbi, & prauis ingenij.

*De verecundia.**Cap. 22.*

Verecundia autem est tristitia de defectu proprio in presentia alterius, propter quam fit motus sanguinis & caloris ad eas partes, quæ laborant maxime: laborat aut maxime facies in presentia alterius, qui indicet defectus nostros, propter quod & erubescimus, & demittimus oculos in pudore: tristamur igitur, & dolemus ob defectum proprium (ut pote malum.) Nihil autem refert, siue actu fiat defectus ille, siue factus fuerit, aut imminet, omnino. n. tristamur, & si nemo sit presentis, tristamur solum, si vero alius, aut plures presentes sint, non tristamur solum, sed propter presentiam laborat facies, quasi ferre non potens presentiam eius, qui nostrum defectum videt: propter quod natura quasi operatur illuc calorem mittit, calor etiam sanguinem trahit, unde rubemus. quod in adolescentibus signum bonum dici solet, signum est. n. ingenii animi, cui cura sit defectus proprii, & corrigi sit sperandum: in sene autem verecundia laudari non solet, ut pote qui factus senex, correctus tamen non sit, & virtutem non habeat. Qui igitur arrogantes sunt, & sibi plurimum tribuunt, ceteros contemnunt, & nihil habent, qui quæ scelerum, & defectuum propriorum curam nullam habent, hi solent inuerecundi esse, propter quod impudentes cum exprobratione quadam nominantur: sunt tamen, qui inuerecundi sunt, vel quod ad defectus proprios non aduertunt, vel non cognoscunt. Timidi vero, & qui alios non nihili faciunt, defectuum autem propriorum curam gerentes, & aduertentes, magis solent verecundia capi. Atque hæc quidem de affectibus animi, & eorum causis, & sympathijs, ac antipathijs dicta sunt per transcursum.

*De alijs quibusdam consensibus phantasiæ.**Cap. 23.*

Quosdam præterea consensus habet phantasia, quum à memoria quorundam mouetur, aut valde interta est: quippe alio oscitate & nos pariter oscitamur, si non aduenteritius: quod fit excitata memoria alterius ab oscitatione, tum & facta repete & inaduertenter appetitu eiusdem, quod alias anima uti bonum agnouit, unde & nos simul oscitamur: nihil. n. refert ad faciendum eum motum, an vapores aliqui pigri super musculis sint, unde appetitus fiat excutiendi, an alio modo, & ex memoria innascatur idem appetitus, idem. n. omnino fit: innascitur autem non aduertentibus nobis facta memoria, aduertentibus autem non innascitur phantasia rectum iudicium. Similiter & edere alio acerba quædam, memoria fit & appetitus consimilium, omni autem appetitus animam mouet, & calor anima autem, quæ in membro est, quod appetit, quasi sibi deficiat aliquid in eo, suggerit proportionale quiddam, aut saluam, aut, quod melius iudicat: sicut & in veneris phantasia appetitu facto intenditur virga suggerente anima plurimum spiritus: & dolente membro calor & sanguis concurrunt: ad quod si recte respiciamus, impossibile non existimabimus, quod de pregnantibus dicitur, remanere scilicet in fetu signa quorundam, quæ ipse audivissime appetiunt: siquidem facta ingenii quædam phantasia & appetitu quorundam, anima ex ijs, quæ in corpore sunt, proportionale aliquid mouet precipue in sanguine, ex quo quæ nutritur fetus, nihil prohibet signa quædam eius alimentum ita affecti in eo remanere, præsertim coloris, propter quod ea si

gna rubentia ferè omnia sunt, & eruptionem aliquam in sanguine facti ostendunt: G
 fortasse autè & figura capite rei ostendit, qd in eo proportionali ala et figura men-
 tia. Eadè porro phantasia intenta potest & fascinum inferre, non quidem ab uno-
 quoq; hominũ, sed à certis solum, quorũ humores & spiritus adeo remoti sunt à na-
 tura aliorũ, vt penè venena sint: ij igitur cõcepto in infantè odio intētissime intue-
 tes, spiritus quosdã ex oculis, & tota è facie elaculant, qui ad teneros infantis spiri-
 tus appliciti eos vt venena sensim absumunt: ex oculis aut, & toto è corpore eua-
 porare insensibilia corpuscula mostrãt specula, in què mēsis laborantes mulieris
 inspectãt, spurca. n. & squallore quodã ac situ obliãta reddant? legimus & familias
 quasdã fuisse in Creta, què laudãdo fascinũ inferebãt, qd certe vt possibile recipiẽ-
 dum est: existente. n. natura quorundã (vt dictũ est) perinde ac venenosa, & eia-
 culatis ex oculis eorum spiritib. perniciosis, nihil phibet nõ infantès solum, sed &
 grãdiores fascino affici, laudãdo autè maxime, qm laus propria lætitiã parit, lætitiã
 autè, vt diximus, dilatationẽ rũ cordis, tum & spirituum facit, tum & totius faciei,
 & præcipue oculorum, vñ aditus quodãmodo aperitur vertetio, quod à fascino-
 re elaculat: quã è re forte enatum est illud, quod p̄famur, quum aliquos laudare volu-
 mus, bene. n. prius ominãtes, Verba nostra, dicimus, tibi nõ nocent: quin & aliqui
 sunt, qui, dum laudant, faciẽ auertunt, nõ tm vt indicet molestũ sibi esse laudatio-
 nẽ, sed vt à fascino caueãt, iã. n. in opinione est per laudationes fascinum fieri. Verũ
 aut & numeri quidã, & figure, & imaginẽs sympathias quasdam & antipathias ha-
 beãt ad amores, & odia, & fascino, & verũ verba, & cãtationes, & id genus liget,
 & soluat, alterius quidẽ est & r̄pis, & contẽplationis. De ingenio autem eorum ani-
 malium, quæ intellectũ carent, & quò midos ad alendos fetus, & telas ad capiendas
 efcaz tã artificiose fabricentur, & alia eiusmodi, nonnulla quidem diximus in ijs, D
 quæ de intellectu à nobis scripta sunt, nondum autem emissa, neq; plane excul-
 ta, & digesta: quod faciemus, si vita & ocium suppetet nobis. Atque hæc de sympa-
 thia & antipathia rerum, quantum attinet ad contagiones, pro tempore dicta sint.

De quibusdam dubijs à Ioanne Baptista Rhannusio scriptis. Cap. Primum.

HAec cum iam impressa essent, ac visa à IO. BAPT. RHAMVSIO Illustriss.
 Consilij Decem Senatus Venetiarum Secretario, vtriusq; linguę peritissi-
 mo, & eorum, q̄ ad bonas literas & disciplinas attinet, multa per docto, gratulatus il-
 le pro veterè amicitia nobis, simul & nonnulla dubia ad nos perscripsit, & nouas
 quasdã sympathias proposuit, quarũ rationẽ, si ocium mihi foret, expostulabat, di-
 gna quidẽ oĩa, de quibus cõsideratio haberet diligentissima. Nã, quum ego causam,
 q̄ in navigatoris pyxide perpendiculum semper in polum spectet, retulisset in mō-
 tes Ferri & Magnetis, qui sub polo sunt, dubitationẽ ille nõ negligendã attulit, pri-
 mum quidẽ q̄, qui de subiectis polo partibus scribũt, nulli dicunt mōtes Ferri, &
 Magnetis sub polo esse: deinde q̄, & si dentur ij montes, cã tamen ad eos referenda
 non videtur in n̄stro mari, quando constet in Ilua insula iuxta Populoniã Italiæ
 esse Magnetis montes (inde. n. eruõem Magnetem, quo hic vtimur) nec tamen ita
 uium illac prætereuntium perpendicula ad eos montes verti, oportere aut ita fieri,
 si Magnetis species perpendiculum mouet, propinquissimis existentibus insulz il-
 lius montibus: cur enim non magis moueant, q̄ qui remotissimi sunt sub polo?

Ad hæc autem & miras quasdam proposuit antipathias, quarum vna erat, qui
 fiat

A fiat vt imposito oleo in carta ita aptata, vt cōtineat, subiectus igni oleum quidem calefaciat, chartam autē non. Alia erat consimilē habēs rationem, cur & circa pomū circumuoluto tenui linteo, pomū ab igne calefieri cernamus, linteum nec quōquam lædi. Addebat autē & q̄ a fulmine nauium malos sepiissime videntur tangi, carinas autē nunquam. Tum & illud quoque quærebat, quæ ratio efficiat, vt feruente, & exundante in ahenis saccharo, si butyrū quis modicū imponatur, statim subsidat feruor, quo ingenio vtuntur artifices ad prohibendū, ne erumpat saccharū. Vtuntur & alio ingenio ad idem purificandum, quod pariter videri mirum potest: vbi.n. coagulari saccharum incipit, projiciunt in vocatas campanas, tum cretam tenuem cico triconizant, ac superimponūt, qua campanæ ostium patet, crassitudine digiti: atq; ita saccharum purgant surculis omnibus, & seculētia omni ad cretam attracta. Hęc sunt, quæ ille nobis examināda proposuit, quod quidem faciemus à suprascripto instituto nostro non recedentes, vt non proprias & propinquissimas causas assignare nitamur, sed medias & proprijs propinquiores, quo possibile nobis sit.

Primum igitur vtum sub polo sint Magnetis mōtes, nec ne, sub ambiguo relinquamus, scimus.n. esse, qui scribāt planas magis esse eas regiones, de quo Paulus Iouius Ep̄s Nucerinus Luculētus historiarū nostri t̄pis scriptor, circa eam Sarmatiæ partē, quę Moscouia nūc dicitur, diligentē inquisitionē ab incolis fecit, qui ne eos etiā inueniri montes retulere, qui Rhyphēi ab antiquis dicti sunt: meminimus tñ nos quosdā chartas vidisse earum, quas mundi mappas appellant, in quibus sub polo montes notati erant (qui Magnetis mōtes inscripti fuerant.) Siue igitur sint, siue non sint ij montes, nihil ad nos in presentiarum attinet, qñ per montes polo subiectos cathenam illam montium intelligimus, qui ad septentrionē spectant tāti, & tā vasti, ac Ferri & Magnetis ferāces: qui, & si magis distant à nostro mari, q̄ Illuæ insulæ montes, potentiores tñ sunt ad mouendum perpendiculū propter abundantiam & copiā Ferri, & Magnetis. Fortasse autē, & qui in Illua est Magnes, non multę actionis est in ea minera: multi.n. dū in minera sunt, minus valent, q̄ extracti, q̄ spirituales species sua habeant impedimēta: signum autem parum valere in sua minera Illuæ insulæ Magnetem, q̄ tam propinquus quum sit nauigijs illac pretereuntibus, perpendiculum tamen non ad se cōuertit. Incalescere autē & feruere in charta oleum, chartam non accendi, cōmunem hēt rationem cū lebere, in quo aqua quidem feruet, lebetis fundus friget, & pomo, quod & ipsum calefit linteo illæso. Horum autē omnium causa est antiparistasis: frigida enim sunt aqua, oleum, pomum, propter qđ prohibent intermedium calefieri: Sed quomodo calefiunt ipsa, si mediū nō calefit? actio enim omnis contactu fit, ignis autē non tangit aquam, oleum, pomū, nisi per intermedia lebetem, chartam, & linteū: hæc autē nisi calefiāt, ac tantū calefiant, quantum aqua, & oleum, & pomū, nō vñ, quō calefieri possint: q̄ si calefiant, quo pacto igitur per antiparistatim & frigiditatem prohibent, ne intermedia incalescant? Dicendum porolis existentib. lebete, charta, & linteo citissime calorem contrahere ac rem, qui in poris includitur, ac p̄ ipsum incalescere aquam: porrò, quicquid aquæ calefactū est, tolli statim, & ascendere, ac loco eius subsidere aquæ partē nihil calefactam, quę lebetē in frigidat, qua pori non sunt, atq; ita cōtinenter fieri, vt aquę pars cedat, & tollatur, pars succedat, & refrigeret: ita & oleum facit, nam & ipsum actui frigidum est: ita & pomū, quoniam humidum est, & frigidum, & semper pars eius aliqua frigida tangit intermedium, ac calefieri prohibet per certum tempus.

DE SYMP. ET ANTIPATH. LIB.

Quia vero fulmen nauium malos tangat, carinas autem & spondas, quae iuxta aqua sunt, non dubitatione maiorem habet, si modicum est, quod fertur: nam & de Lauro traditur non ferri ipsam a fulmine, quod non satis certum est: eo autem recepto, quod res ita se habeat, propior quidem potest esse, ratio in Nani, quam in Lauro: nam antennas ferri a fulmine facile est, quod altae sunt, alta autem a fulminibus, peti in proverbio est: causa autem est, quod fulmen vapor est quidam missionis fortis, qui in altis gignitur, & extrusus e nube in latus acquirit impetum, quare alta maxime ferit, interdum tamen impetus in ima inclinatur, verum, ubi antiparistas inuenit, aut frangitur, aut & repellitur: dictum est, n. supra contrariorum species fugare contraria: igitur iuxta aquas quodescendit vapor, partim quidem frangitur, partim repellit, quoniam aër aquis vicinus plenus est vaporibus, frigidis ex aqua eleuatis, qui tamen materiali antipathia, tamen spiritali frangunt, ac repellunt fulmen: quare carinas & proximas spondas aut non tangit fulmen, aut si actum non immutat. In Lauro autem utrum talis antipathia sit, incertum est: illud magis in causa putarim, quod Laurus rotunda admodum est, & costicis densi ac laevis, a quibus omnibus sit, ut incidens vapor non inhaereat: propter quae rationem nec columnas a fulminibus tangi videmus, quod rotundae terseque sint.

Butyrum autem iniectum compescere feruorem saccari dignam habet inquisitionem: idem vero & Oleum facere videmus in pulmenta, si qua corpulentiora sunt, ut in fabae & cicercis lomenta, feruorem enim & exundantiam eorum compescit. Horum autem causa est, quod duo praecipue concurrunt, quum feruor exundans sit, alterum est excessus caloris, & vaporum copia breui facta, alterum est obstitentia feruentis rei, si corpulentior sit, multum, n. extendit & in magnas ampullas prius, quod scindatur, propter quod & dupliciter et compescitur exundantia illa, vno modo, si calorem & vapores frangas, qui extenduntur, quod sit iniectis frigidis, ut aqua, alio modo, si ipsum obstitens ita praepares, ut extendi in magnas ampullas non possit, quod faciunt vinctuosa iniecta, diuiduntur enim ipsa ad minimas, & non ultra diuisibiles partes, quae intermissae partibus corpulenti humidi prohibent extensionem amplius fieri: extensio, n. rarefactio quaedam est, rarefieri autem non admodum possunt minima vinctuosa, tum quod minima sunt, tum quod tenacis missionis: quare, quum vndique interposita intermissa quae sint obstitenti, faciunt, ut nec ipsum obstitens recipere extensionem possit, nisi parua, & per paruas ampullas facta: quare exundantia compescitur, & feruor fit per ampullas crebras, & paruas. Vinctuosa autem sunt praecipue oleum, & butyrum, & bene diuisibilia in minimas particulas: at butyrum cum saccharo praecipue conuenit, propter dulcedinis, & pinguitudinis sympathiam, quare, & si modicum sit, sufficit tamen ad compescendam exundantiam saccari, quoniam bene miscibile est, & modicum omnino in multa partibile. Creta vero imponitur supra campanae ostium, non quod ipsa atrahat feculentia, sicuti magnes ferrum, sed quod prohibendo exhalationem inclusi ignis & vaporum, fit, ut penitissime vapores permeent per saccarum, qui mox ascendentes secum ferunt agglutinatas omnes sordities, & sursum impellunt, quae haerentes cretae propter tenacitatem sic reddunt purum & sincerum saccarum.

Si igitur per haec & doctissimo Viro IO. BAPT. RHAMNVSIO, & alijs factum est satis, tibi praesertim Cardinalis amplissime, mihi quidem & gaudeo, & gratulor: sin autem & alia desiderantur, excusabit me horum consensus & dissensus natura, quae adeo in abdito est. Si qui uero laborem nostrum commendabunt, adiutumque & viam per nos apertam his rebus fatebuntur, id omne debebunt tibi.

HIERONYMI FRACASTORII
DE CONTAGIONIBUS
ET CONTAGIOSIS MORBIS,
ET EORVM CVRATIONE
LIBRI TRES.

Ad Alexandrum Farnesium Cardinalem amplissimum.

Quid sit Contagio. Cap. Primum.

NUNC autem de Contagione prosequamur, cuius gratia tot de sympathia & antipathia reru quæ sunt, ab ijs incipientes, quæ vniuersalia magis videntur, & alioru principia. Quod igitur contagio sit quædam ab vno in aliud transiens infectio, uel ipsum nomen ostendit, in duobus. semper contagio uersatur, siue illa duo diuersa sint, siue duæ continuæ vnius partes: uerum, quæ inter diuersa fit, simpliciter & proprie contagio dicitur, quæ uero inter duas vnius partes, non proprie, sed quodam modo. Vt autem & consimilis esse in utroque infectio, & cui contagio fit, & à quo, tunc. n. contagionem factam dicimus, quum simile quoddam uicium utriusque tetigit: quæ ob rem, qui hausto ueneno pereunt, infectos quidem fortasse dicimus, contagionem autem accepisse, minime: & in aere quæ simpliciter putrescunt, lac, & carnes, & reliqua corrupta quæ uocamus, non autem contagionem passa, nisi & aer ipse corruptus consimiliter fuerit: de hoc autem diligentius in sequentibus inquiremus. Vt autem actio omnis & passio aut circa rerum substantiam fieri, aut circa accidentia: contagionem autem accepisse quempiam non appellamus, quæ calefactus ab alio fuerit, aut factus uitiosus, nisi per transumptionem: quapropter uero contagio, consimilis quædam infectio secundum substantiam. Vtrum igitur, quum domus incendio uicinarum ardet, contagionem uocemus? at certe neque; hoc contagio est dicenda, nec in uniuersum, quum totum ipsum corrumpitur primo secundum quod totum est, sed tunc magis, quum in particulis minimis & insensibilibus quædam infectio fit, & ab illis incipit: quod & nomen infectionis ostendit, infectum. n. uocamus non corruptum, quia totum est, sed quodammodo, & circa insensibilia: totum autem uoco ipsum compositum, particulas uero minimas, & insensibiles uoco eas, ex quibus compositio fit, & mistio. Exustio igitur circa totum ipsum fieri uero, contagio autem circa particulas componentes, quamquam & ab ijs mox corrumpatur & totum ipsum; propter quod & mistorum passio quædam uero contagio. Quonia autem dupliciter corrumpuntur, & intereunt mista, uno modo per aduentum contrarij, sub quo consistere non potest eorum forma, alio modo per dissolutionem mitionis, ut in putrefactis contingit, dubitationem fortasse habet, utro modo contagio fiat infectione particulis minimis illata: ad hæc autem & qualis nã sit hæc infectio, utrum corruptio earum particularum, an alteratio sola, & quidem demum patientur: quare & illud potest dubitari, utrum contagio omnis sit putrefactio quædam. Quæ omnia manifestiora quidem fient, si contagionum differentias primas, & earum causas in primis perquisiuerimus: nunc, si licet aliquo modo contagionis rationem subfigurare, dicemus contagionem esse consimilem quandam

DE CONTAGIONE

De contagione, qua abstantiam corruptionem, de vno in aliud transeuntem in C
fectione, qua particulis insensibilibus primo facta.

De prima contagionum differentia. Cap. 2.

Triplex autē v̄ esse prima contagionum omnium differentia: alia. n. cōtactu solo afficiunt, alia pr̄ter hoc & fomité quoq; relinquunt, & per ipsum contagiosa sunt, ut scabies, phthisis, aree, elephātiāsis, & id genus: fomitem appello vestes, ligna, & eiusmodi, quæ incorrupta quidem ipsa existentia cōseruare nihilominus apta sunt cōtagionis seminaria prima, & p̄ ipsa afficere: nonnulla porro sunt quæ nō cōtactu solo, nō solo fomite, sed & quod distās etiā transferunt cōtagionē, vt pestilentes febres, & phthisis, & lippitudines quædā, & exāthemata illa, quæ variolæ uocantur, & similia. Videntur autē ordine quodā se habere hæc: nā, quæ ad distans faciunt contagionem, ea & fomite & cōtactu afficere cōsueuere, quæ vero fomite contagiosa sunt, eadem & cōtactu contagiosa sunt, nō distans autem non omnia, ac cōtactu omnia: quapropter & simplicissima est, & natura prior ea cōtagio, quæ solo cōtactu afficit, quare & de ea primo agemus, inquirentes, quo fiat, & per quod principium, mox & de alijs, vt videamus an omnium sit cōmune quoddam principium, an diuersum in singulis, & qd proprium habeat vnaquæq;.

De contagione, qua solo cōtactu afficit. Cap. 3.

Videtur autē, quæ inter fructus cōtagio versatur, maxime eiusmodi esse, quæ solo cōtactu afficiat, vt uua ad uua, & pomi ad pomū, quare quæ redū est, quod nā eius infectionis principū sit: q. n. tangentia sese isthæc afficiantur marcescente aliquo illorum primo, manifestum est, quo autem principio, non manifestum: qm̄ autem primum, vnde omnis infectio in alia transit, putrefactum fuit, censendum est & secundū quoq; consimiliter putrefactionem cōcepisse, si quidē cōtagio consimilis erat in utroq; infectio. Est autem putrefactio dissolutio quædā mistionis calido innato euaporante, atq; humido: eius vero euaporationis principium semper est aliena caliditas, siue ea in aere sit, siue in circumfuso humido: igitur quod in utroq; est principium putrefactionis, idem & cōtagionis principium erit, caliditas scilicet extranea: sed ea in primum aut ex aere accessit, aut ex alio, & cōtagio nondum dicitur, in secundum autem accessit ex ijs particulis insensibilibus, quæ euaporant è primo, & iam cōtagio est, quoniam similis est in utroque infectio: potest autem euaporans è primo calidum in secundum facere, quo aer in primum, & similiter putrefacere, imo magis propter analogiam.

Quonia autem, quæ euaporat è primo particule, alię quidē sunt calidæ & siccæ, uel per se, uel ex cōmitione, alię sunt calidæ & humidæ similiter uel per se, uel ex cōmitione, uidentur quæ calidæ sunt & siccæ, aptæ quidem exurere magis, putrefacere autem minus, quæ uero calidæ & humidæ sunt, è contrario putrefacere aptæ magis, exurere uero minus: humidum. n. partes eius, quod tangit, emollit, ac laxat, beneq; separabiles reddit, calidum autē sursum tollit, ac separat, vnde dissolutio mistionis fit euaporate calido & humido innato, quæ putrefactio erat: quapropter existimandū est calidas & humidas particulas aut per se, aut ex cōmitione humidas, quæ euaporant è primo, esse principium & seminarium eius putrefactionis, quæ in secūdo fit: dico autem humidas ex cōmitione, quoniam in euaporationibus,

Abus, quae obtingunt in putrescentibus, misceri ac plurimum accidit particulas minimas; ac sic principia fieri tū generationum quarundā, tum & corruptionum nouarum: aptissima autē est ad putrefactiones, & contagiones inferendas ea cōmixtio, quae ē calidis fit cum humidis. In fructib. igitur quae cōtagio accidit, per hanc principia fieri putredum est, at uero & in alijs quoq; omnibus, quae putrescentia seletā gunt, si analogi sunt, idem euenire, & per idem principium existimare par est: principium autem sunt particulae illae insensibiles, quae euaporant, calidae quidem, & acres, sed humidae commixtione, quae deinceps seminaria contagionum dicatur.

De contagione, qua somite afficit. Cap. 4.

Vtrum autē & ea, quae per somitem contagionem afferunt, per hunc modū & per idem principium fiant, dubitationem habet: quā principium, quod est in somite, alterius naturae uixesse, siquidem, ubi in somitem secessit à primo infecto, illic diutissime per durare in seruariq; incorruptū potest: ut admirationem nō parua praebent, quae & phthisici, & pestilentes tetigere, lectuli, uestes, ligna, & id genus, sapissime. n. uicinus uirus illud per duos & tres annos seruatur: at particulae, quae ē putrescentib. euaporant, nullae tam diu per durare posse uidentur: sed profecto propter hanc causam nemo putare debet nō idem esse principium, quod in somite est, cum ijs quae solo contactu afficiunt, quā particulae, quae euaporant ē primo, eadem, & in somite pariter reseruari possunt, atq; ita seruatae, idem facere, quod & sum fecissent, quia euaporarunt ē primo. Quod autem tam diu per durare seruariq; possint in somite, si quis persuaderi uult, & minus admirari, debet se in consimilib. exercere; nonne uidemus alienum odorem in ligno, & uestibus, & alijs per multum temporis afferuari; nec nuda quidem illic qualitate, & sine subiecto existēte, sed corpusculis magis cum ea minimis, atq; effugientib. uisum? quid de fuligine, & fumo dicemus in parietib. obducto? nonne & haec ex minimarū particularum admixtione tinctura fit, quae diutissime durare incorrupta consueuit? ac talia certe infinita alia sunt, quorum omnium rationem si quis forte requirat, ē duob. dicimus maxime dependere, quorum alterum est subtilitas, alterum est fortitudo & constantia mixtionis: propter subtilitatem igitur penetrant, & in foraminib. quorundam conduntur, unde neq; aeri subiecta sunt, neq; multis extrinsecarum alterationum; propter ualida autē mixtionem durare possunt aduersus multa. Est autem ualida & fortis mixtio duplex, altera in duricie cōsistens, ut ferri, lapidū, & eiusmodi, quorū insensibilia minima annos per multos uiuunt, altera in lectore quodā, & multa elaborataq; mixtione cōstituta: dura igitur & si non sunt seminaria cōtagionum, at lenta elaborataq; esse possunt: est autem laborata mixtio, quae ē ualde minimis fit bene inuicē agitatis (ut ijs, quae de sympathia diximus) accidit autē talē mixtionē fieri in euaporationib. illis, quae cōclusae sunt, ubi non dispergitur, quod euaporat, sed ualde agitarum minutissime cōmiscetur, quod si lentare quoq; accipias, & ualida mixtio fit, & apta seruari in somite: cuius signum est, quae quae cunq; per somitem afficiunt, omnia lenta, glutinosaq; conspiciuntur: & propter hoc solae, quae talia sunt, somitē habere possunt: quae autē lenta nō sunt, sed aut in sicco per se cōsistunt, aut multo aequo abundāt, aut apta citissime alterari, ea qdē putrescentia contagiosa esse possunt ad id, quod tāgunt, somitem autē non relinquūt, quod uel non adhaerescant, & glutinentur, vel cito alterentur: pro-

pter quod marcescentes fructus contactu quidem afficiunt, fomites autem non, pluri-
mo enim impetu abundant, & quod evaporat lentum non est, lenta vero agglutinā-
tur quidam, & resident in ijs, quæ tangunt, & propter sortem missionem non faci-
le deservunt: quod si analogæ sint, cum eo, quod tangunt, statim contagionem in-
ferunt, si vero non analogæ fuerint, & quod tangitur, non aptum quidem est affici
ipsum, sed servare tamen seminaria, tum fomes fit, & nactus mox aliquid, quod analo-
gum eum primo sit, non aliter inficit, ac & primum fecisset: nihil enim refert, siue aliqd
statim tangat, siue mediante alio. Non sunt autem apta omnia, ut fomes fiant, sed
solum quæ foraminulenta sunt, & calida, aut parum frigida: in ijs enim & condi-
possunt seminaria contagionum propter foramina, & non alterari neque ab ipso fo-
mite, neque ab extrinsecis, nisi ea plurimum excedat, propter quod aduersum ignem
non defenduntur: igitur neque ferrum, neque lapides, & eiusmodi frigida & non fora-
minulenta idonea sunt, ut fomites fiant, lana vero, & panni, & lignorum multa, ido-
nea magis sunt. Quod dicitur, & quæ fomites afficiunt, communiter principium ha-
beant, & communem inficiendi modum cum ijs, quæ contactu solo, ex his mani-
festum esse potest: differunt autem missione, & his quidem fortis & lenta sit, in
illis debilis, & non lenta, & propter hoc alia fomitem relinquunt, alia non.

De contagione, qua ad distans fiat. . . Cap. 5.

Maiorem autem tum admirationem, tum dubitationem præbent ea, quæ non cõta-
ctu solo, non solo fomite, sed & ad distans & cõtagionem faciunt. Lippita-
dinis genus est, quo qui laborat, oes solet inficere, quod in ipsum spectant: notissimæ
sunt & pestiferæ febres, & phthisis, & alia multa, quorum habet cõhabitantes, quan-
tum et tangant, cõafficiuntur: horum igitur quæ natura sit, & quo pacto id vitium
propagetur, dubitatio non parua est: quapropter accuratissime de hoc est inquirendum, quoniam
maxima pars hæc est eorum, quæ inuestigamus. Vnde autem contagio hæc
& alterius naturæ esse, & per aliud principium fieri: primum quidem quæ pestife-
rarum febrium nonnullæ sunt, quæ horis decem, aut duodecim perdunt, ægro nihil ca-
liditatis, nihil frigiditatis sentiens. Præterea, si lippus alium lippum reddat, alte-
rius quidem naturæ vnde affectus iste, quoniam visio non per caliditatem, aut frigiditatem
fit, sed per uocatas species & simulachra rerum. Porro subita & penè momenta-
nea penetratio harum cõtagionum idem prorsus ostendit, statim enim & ictu (ut dicitur)
oculi penetrant per totum animal, & necant, quod nulla alia qualitatum notarum
tam prompte facere potest, quod contrarium habeant. Adde quod, si à notis qualitatis, sic
ret hæc contagio, ad debilius quidem, & minus resistentis semper propagaretur, quod
certe fieri non videmus, quoniam sæpe id, quod debilius est, aut nihil, aut minus patitur:
ut oculos quidem phthisis non carpit teneriores, & delicatioresque existentes, pulmo-
nes autem corripit. Postremo, quoniam hæc contagio vndique, & ad omnem partem fe-
ratur, imitari quidem vnde spiritualium motum, qui in orbem fit: corpora vero, quæ
notis qualitatis constant, vnum tantum motum habent, sursum, aut deorsum, qua-
re alius impetus, alia vis esse vnde harum contagionum, & venenis, aut Carabophæ ani-
mali assimilari, non autem reliquarum contagionum motum & naturam sequi.

Quod causa contagionum, qua ad distans sunt, redacenda non sit.

ad proprietates oculorum. . . Cap. 6.

Qui igitur occultas proprietates inducunt, paruo negotio ab his sese difficulta-
tib. extricant, per pauca rationem omnem casum contagionum ad hæc
pro-

A proprietates referentes: quod & in alijs multis omni sollicitudine liberi & securi factitāt: bene igitur erit de his proprietatib. breui quēdā percurrere, simul. n. & illud aperietur, quod nā esse possit harū contagionum principium. Supponendū autem est nobis, quum decē sint rerum omniū genera, actiua tñ principia esse tñ substantiam & qualitatem: constat. n. neq; quantitatem, neq; ad aliquid, neq; ubi, neque alia (vt summatim dicamus) effectiua esse, nisi per accidens: porro substantiam per se nihil aliud facere, nisi locales motus sursum, deorsum, rarefactionem, & condensationem, & circularem, hi. n. à forma rerum fiunt, reliquæ vero actiones à qualitatib. proueniunt. Qualitatum uero aliarū materiales dicuntur, calidum, frigidum, humidum, siccum, lux, odor, sapor, & sonus: alię spirituales uocantur, quæ species sunt, & simulachra materialium, siue sint cū ijs uniuoce, siue non, vt lucis lumen, saporis uero, & odoris, & soni species nomen nō habēt, nisi saporimen, & odorimen, & sonimen uelimus effingere, sicut à luce lumen: similiter & caliditatis, & frigiditatis, & aliarum species nomen nō habent, constat autem eas esse tum ex sensib. tum ex intellectu. Quod igitur materiales qualitates multa possint efficere, manifestū est, nam primæ quidē uocatæ omnia generant, & alterant: secundæ uero appellatæ lux, odor, sapor, & sonus nihil quidem inter se agunt, qm̄ contrariæ nō sunt, sensus tñ mouent, sed & hoc ijs mediantib. quæ spirituales uocantur: harum uero spiritualiū, q̄ actio multa sit, & uis in natura, similiter est manifestū (ut in ijs diximus, quæ de rerū sympathia & antipathia scripta sunt) nam & sensus, & intellectum mouent, & principia sunt motionum in animalibus: deinde & motus locales uidentur facere, attractionē, & fugam, nōnullæ etiā & primas qualitates producere, ut lumen, quod calorem gignit. Hæc igitur quum ita sint, quærimus quidē ab ijs, qui occultas proprietates inducunt, qñ actio omnis uel à substantia fit, uel à qualitate materiali, aut spirituali, quonā principio dicant actionē hanc fieri, qua contagiones produci uidemus. Ac certe si uel substantia, & forma fieri asserant, quid oportebat occultā proprietatem uocare? sed uocent, ut lubet, nihil tñ ea forma facere poterit, nisi locales motus sursum, deorsum, rarefactionem, & condensationem, contagionem autē nō, quæ per se localis motus nō est, sed magis quorundā corruptio, & quorundā generatio. Si uero qualitate aliqua fieri dicant, si quidē materiali, nihil ignotum assignabunt, nisi forte ignotum quoddā qualitatum genus effingāt, quod nec caliditas, nec humiditas, nec siccitas sit, quod certe effingi nō pōt: si autem spirituales aliquam qualitatem in causa ponant, poterant quidem notiori saltem uocabulo uti, & statim dicere spirituales aliquod contagiones hæc producere. Sed certe neq; hoc adducere pro causa possunt, primum quia spiritualia hæc tā diu solū durare consueuere, quā diu presens est illud, à quo effluxere, nisi forte fuerint in intellectu: at quæ ad distās faciunt contagionem, absente etiam primo perdurant nihilominus & in fomite, & in aere, quin imo de loco ad locum feruntur trās etiam maria, quod signum est corpus esse, quod & defertur, & perdurat, longe à primo se habens. Quod si dicant corpus utiq; esse hoc, quod de loco ad locū fertur, agere tamen per spirituales qualitates, profecto & ad non necessaria recurrunt, & inconueniens assignāt: si. n. recte definita cōtagio est, oportet tale in secundo fieri, quale in primo fuit, & idē esse in utroq; principium, idēq; & in quarto, & quinto, & in alijs, quæ contagionē recipiunt: tale aut non potest facere vllum spiritualium per se, per accidens quidem nihil prohibet spiritualia enecare, & dissoluere etiā missionem aliquā fugādo quēdā cōtraria, quod

D E C O N T A G I O N E

quod & foetor facere potest, & Cathablephæ animalis aspectus (vt dictū in sympathyjs fuit:) generare aut tale in secūdo, quale in primo fuit, non possunt spiritualia, generatio. n. omnis per primas fit qualitates. Oportet aut in hisce cōtagionib. non putrefactionem solū fieri, sed a primis seminarijs & alia quoq; gigni, & propagari, quæ ipsis similia natura sint, & mitione, nō aliter, q̄ spiritus ī animali ē sanguine solent alios sibi cōsimiles generare, quod spiritualiū nullum efficere per se pōt: quam ob causam & in contagionibus, quæ ad distās fiunt, idem esse commune principiū, & eundem inficiendi modum per qualitates notas censendū est, quod & Aristotelem & Galenū existimasse sine dubio videre possumus. Differunt autē harum contagionum seminaria & ab ijs, quæ solo cōtactu afficiunt, & ab ijs, quæ fomite solo: sed primū dicamus, quo pacto ad distās ferri possint, & quō in orbem moueri videatur, & qua ratione vim tantam sortita sint, & tam cito penetrent, & quales sint earum analogiæ, tum demū, quam differentiam habeāt ad alia seminaria, diffiniemus.

Quomodo seminaria contagionum ad distans ferantur, & in orbem. Cap. 7.

ERgo illud in primis inquiramus, quo motu agātur seminaria illa cōtagionum, quando longe, & ad eos, qui distāt, ea ferri manifestum est, quod multi adeo mirātur. Est autē inter prima respiciendū ad cōsimilia, quo minus admirari possimus: quæ putaret ē cepe & alio lachrymas nobis vel ē lōginquo elici, ē pipere, iride, ptharmica sternutamentum, ē croco, solano stricno somnum conciliariē tractatione metallicorū apoplecticum hominem fieri? exhalant nimirū ex omnib. his, ac circūquaque feruntur insensibilia corpora, quorum diuersæ actiones sunt, & facultates: manifestissimū autem hoc apparet in ijs, quæ corrumpuntur, & putrent. Principiū autem motus eorum corpusculorū ad omnes partes, partim quidem per se est, partim ab alio datur: per se igitur euaporatio omnis sursum fertur, quod & in fumo & alijs multis spectari potest, si quis nesciat euaporationem omnē calidam esse: ab alio aut accidit & in latus, & deorsum postremo pelli: quod præcipue duab. de causis euenit, altera est obsistētia aut aeris, aut tabulatorum, & eiusmodi, in quæ incidunt, quæ primum exhalant, partes: vbi igitur vltra ferri non possunt, pelluntur quædam & in latera ab ijs, quæ succedunt, & hæc ab alijs, donec accidat repleti totū: altera causa est aer ipse, q̄ euaporationem oēm, si tenuis sit, & bene solubilis; diuidit vsq; et ad minimas & non vltra diuisibiles partes: ea. n. est elementorū, & liquidorū omnium natura, vt sitū conuenientem quærant, quantū possibile est: conuenientissimus autē situs est, quū partes continuæ inter se sunt, aut, si cōtinuæ esse non possunt, minus tamen inter se distent, quo possibile sit: sic enim minorē violentiam sustinēt, ut in ijs diximus, quæ de sympathya tradita sunt: qua de causa aer continēter eam euaporationem diuidit magis, & magis, donec ad eas ueniat partes, quæ non vltra diuidi, & separari possunt: facta igit̄ innumerabili illa diuisione multum aeris repleti accidit, & circūquaque misceri, quod & in fumo manifestissimum est videre, Propter has igitur causas, & quæ circa contagiones cōtingunt euaporationes, circūquaque feruntur, & aeris multū occupant, qm̄ exhalatio omnis multum diffunditur, magis autē sursum, & primo, sed tamen mox & ad latera, & postremo deorsum accidit ferri: ac sic & cohabitantes possunt inficere seminaria hæc, & non solum in fomite, sed & in aere per certū tempus seruari, diutius autem in fomite. Quo autem modo fiat: ut tam parue quantitatis existentia non alterentur saltem medio in aere exposita,

A *exposita, priorem habet dubitationem: nam quæ tam fortis esse mistio potest in tã parua particula, ut in aere diu consistere valeant, præsertim, quæ in duricie non consistunt? sed certe, quæ lenta sunt, & glutinosa, quanq̃ paruisima sint, possunt quidẽ si non omnino tantum, quãtũ dura, uiuere, at paulo minus possunt. Dura quidem propter tria resistunt alterationibus maxime, & q̃ in pauca quantitate plus habent materiæ, & q̃ propter terram plus habent frigiditatis, & q̃ partes nõ bene subtilia ri & rarefieri possunt propter dẽsitatẽ: quod fieri oportet, si caliditas induci debet: priora igitur duo & si lenta non habent æque, ac dura, attamen in parte habent & ipsa: tertium uero habent non minus, q̃ dura, hoc est difficultatem subtiliationis propter partium tenacitatem, & q̃ mistio è valde minimis constat: tenacitas. n. facit, vt pars nõ facile secedat à parte, mistio uero è q̃ minimis facta bene vnitis aduersus alterationes oẽs valet: qm̃ si rarefieri oporteat, statim præsto sunt partes terræ, quæ prohibeant, iuxta quodlibet minimum sitẽ, si vero densari necesse sit, præsto sunt ignis partes propter propinquitatem, quæ similiter obstant: qua de causa non solum dura, sed & lenta sese defendunt ab alterationibus multis, si mediocres sint, magnas autem non ferunt: propter quod & ab igne absumentur seminaria omniũ contagionum, & ab aqua etiam frigidissima franguntur. Quod si curiosior quispiã illud quærat, cur intrinsece saltem non alterentur hæc seminaria, quum è diuersis sint mista, sciat ille non esse hanc solis seminarijs propriam quæstionem, sed & alijs multis cõmunem, ut piperi, calci, euphorbio, pyriti lapidi. & metallicis, & alijs pluribus, quæ quum è diuersis sint mista, alterationem tamen nullam intrinsecus, aut nullius momenti patiuntur, sed annos multos immutata perseverant: ut mirũ sit lapides annos mille, & duo millia durare. Causa omnium est, q̃ mistio, quæ è diuersis fit, ad tam minimas particulas redacta est, q̃ propter paruitatem excessum non habent particule inter se illum, qui requiritur ad agendum: qua de causa dum mistio illa eo pacto perstat, dum igneæ partes separatae sunt, & dispersa, sepultaq̃; in alijs, alteratio nulla introrsum fit: quare & piper, & euphorbium, & reliqua tractata manib. frigida sentiuntur: at ubi casu aliquo mistio illa soluitur, & mutatur, & partes, quæ eiusdem rationis sunt, in vnum coeunt, & maiorem quantitatem, & potentiam ad agendum acquirunt, tum actu fiunt, & agunt iam: vnde & calx, & piper, & euphorbium iam calida percipiuntur, quum prius potentia solum calida essent, actu uero aliter se habentia: propter eandem causam nec seminaria intrinsecus sese alterant, quanq̃ è diuersis consistunt, vtpote mista. Quod autem in tam pauca quantitate vis multa, inesse possit, declarat fulgur, quod nõ aliud est, q̃ vapor: declarant & euphorbij & piperis, & similibus particule minimæ & effugiẽtes visum, quibus tanta vis à natura tributa est: adeo refert ignem in materia densa contineri, quanquam parua sit. Talia quoq; sunt seminaria contagionum, omnia enim acia per se sunt, quanq̃ in lentore cõstituta, quæ & ipsa actu fiunt a calore animalis subtili ante eam mistionem, & vniente partes consimiles: talia autem ad humores & spiritus non paruam potentiam habent, quare & perdere etiam possunt paucis horis, si ad spiritus analogæ sint: de quo mox largius dicemus. Eadem & ex oculis lippientib. iaculari possunt in alterius oculum, & cõsimilem infectionem inferre, quæ visio quidẽ non est, sed vitium in oculo. Quod autẽ in animal penetrent & nonnulla citissime nemo mirari debet, si modum quo ingrediuntur, consideret: ingrediuntur autem è paruis poris, & venis, & arterijs in maiores, & ab his in alios, sæpe etiam vsq; ad cor.*

Vnus.

D E C O N T A G I O N E

Vnus penetrationis modus est per propagationē & quasi sobolē : prima. n. semina- **C**
 ria, quæ adhaeserūt è vicinis humoribus, ad quos habent analogiā, consimilia sibi alia
 generant, & propagant, & hæc alia, donec tota humorum massa & moles afficiatur.
 Alius modus est per attractionē, quæ intro fit tum inspiratione per anhelitum, tum
 venarum dilatatione: simul. n. cum aere, qui attrahitur, ingrediuntur commista cō-
 tagionum seminaria, quæ, vbi introducta sunt, non eadem facilitate regrediūtur per
 expirationem, qua ingressa per inspirationem fuere, qm̄ agglutinantur humorib. &
 membris, & nonnulla etiam spiritibus, qui contrarij speciem refugientes, secum &
 inimicum ad cor ferunt: non. n. dicendum est (vt quidam aiunt) venena & conta-
 giones præcipue cor petere, atque aggredi, vti inimicum, quasi cognitio & volun-
 tas ijs insint. Tardius autem penetrant, quæ per se minus acria sunt, aut in lentore
 multo sepulta, & analogiam habentia ad crassiores humores, & quæ per venas tra-
 huntur, celerius aut, quæ per anhelitum, & quæ subtiliora sunt, & acrimoniæ maio-
 ris, ad spiritus autem analogæ. Fortasse autem & alius est penetrationis modus: om-
 nis. n. euaporatio de angusto in amplum facillime diffunditur: quare, quū minores
 & angustiores sint venæ, quæ circa summa sunt, maiores uero continuè, quæ uersus
 cor itur, inde fit, ut & contagio q̄ facillime ex angustis venis in amplas diffundat, vbi
 èt maior est calor, atq; ad cor èt feratur, nisi quid obstet. Quod igitur, & quæ ad di-
 stans fit contagio, per idem cōe principium fiat cū alijs, & per eundem modum, &
 quo motu feratur, & quō penetret, & tãtam habeat vim, hætenus dictum sit: quō
 autē particulari & propria quadã natura ab alijs differat, nunc dicat. Ab ijs igitur,
 quæ solo cōtactu afficiunt, differre vñ, q̄ hæc in forti mistione constituta vñ & len-
 tore quodã, illæ uero nõ: ab ijs uero quæ fomite solo & cōtactu inficiunt, differunt
 eæ, quæ ad distas protenduntur, q̄ validior adhuc mistio ijs inesse vñ, & subtilitas **D**
 maior, propter quod & penetrat magis, & maiorē actionē habent. Fortasse autē &
 antipathia ad animalia his est, non ea solū, quæ materialis dñr, sed & spiritualis etiam,
 quæ spiritus potest fugare, & calorem, qui humorum mistionem continet, propter
 quod & maxime potest putrefactionem inferre: de quo etiam mox dicemus.

De analogia contagionum.

Cap. 8.

Contagionum autem analogiæ multiplices quidem sunt, & maxime admiran-
 dæ: pestis quædam est arboribus aut satis, animalium nulli obest: contra quæ-
 dã tangit animalia, satis & arboribus parcit: & inter animalia, hæc hominē carpit,
 illa boues, illa equos, aut alia: sed & in eadem specie, quæ pueris & iuuenib. est con-
 tagio, senum neminem lædit, & è cōtrario: nec quæ mares, semper etiam mulieres
 attingit: promiscue uero alij certas pestes sensere, alij non: & alij inter pestilentes
 illæsi uersantur, alij non. Inter membra porrò est & sua analogia. Lippitudo nulli
 membro nocet nisi oculis: Phthisis uero non oculis, quanquã delicatioribus, sed
 pulmōni: Alopeciæ & Achores caput solum tentant. At uero & in humorib. quæ-
 dam vni est contagio, alij non, quædam omnibus, aliæ spiritus præcipue perdunt:
 quorum omnium admiranda quædam ratio est, assimulantur autem & alijs multis;
 de quibus omnibus diximus in ijs, quæ de sympathia, vbi etiam communes causas
 perquisiuius, quæ uel ad rationem agentis referuntur, uel materiæ, uel applicatio-
 nis, propter quæ nõ omnia agūt in omnia, sed certa in certa solū, quæ analogæ dicū-
 tur. Particulares autē, & proprias analogias nec institutum nostrum est dicere, nec
 pruden-

A prudētis inquirere : fat. n. in p̄senti sit, si nō proprias & propinquissimas causas : at medias tm̄ sciamus, & ad proximas nitamur, quantū pro subiecta materia dabitur.

Utrum contagio omnis putrefactio quædam sit. Cap. 9.

Nunc illud inquiramus, utrū omnis cōtagio putrefactio quædā sit, & an omnis putrefactio cōtagiosa. Vt̄ autem putrefactio omnis cōtagiosa, aut simpliciter, aut saltē ad continuā partē : ad aliud uero cōtagiosa nō omnis est, qm̄ ad agendū multa, ut diximus, requiruntur. Oem̄ autem cōtagionē in putrefactione quadā cōsistere dubitationē fortasse habet, qm̄ rabies cōtagio quædā vt̄, putrefactio autē nō: similiter & vinum, quum̄ acescit, ab alio contagionem quadā pati vt̄, putrefactionem autem non: nā quum̄ putrescit, tum & fetet, & ingustabile est, acetum uero suauē est, & putredinib. ēt resistit: sed certe & ex putrefactiones quædam sunt existimādæ. Verū illud circa putrefactiones est intelligēdū, q̄ iterdū sola misti dissolutio fit, & sola euaporatio humidi, atq; inati caloris, generatio aut̄ noua nulla cōseq̄t, atq; hæc simplex putrefactio d̄r: interdū in ipsa euaporatione simul & generatio aliqua prouenit aut animalis, aut alterius, quod formā vnā & certā habet, & mitionis rationē, ac digestionem suā. In quib. igitur simplex fit putrefactio, generatio aut̄ nulla, & fetor fit, & abominabilis sapor propter causam, q̄ in sympathijs dicta est: ybi uero generatio aliqua intercidit, & digestio ordoq; partiū pro certa forma, tū sæpe neq; fetor fit, neq; abominabile quicq; : igitur & qnq; qdē simpliciter putrescit, & marcorem contrahit, & ingratum, ingustabileq; est, interdum nō simpliciter putrescit, sed & simul generatio aliqua seq̄t, ut aceti: euaporante. n. qd̄ dulce atq; aerū est, relicto multo terreo subtili adusto cum plurimo aqueo, mistū illud fit, qd̄ acetum uocamus, cuius & forma sua est, & digestio, & ordo partiū, & sapor,

B & odor. Quod autē præcedat putrefactio aliqua prior, declarant & lac, & pituita, quæ quum̄ putrescere incipiūt, statim acescunt. In rabie quoq; putrefactionē quadam accidere censendum est facta contagione ab alio: latet autem nos, qm̄, quæ in uiuo animali putrefactiones fiunt, non admodum manifestę sunt: uerisimile est autē ita se habere, qm̄ & canes, quum̄ rabiunt, febre quadā corripī solent. Si igitur in omnes contagiones inductio fiat, omnes quidem in putrefactione quadam consistere uidebuntur : quod & ratio quoq; persuadet, qm̄ nulla alia euaporatio aptior esse vt̄ ad contagiones inferendas, q̄ quæ in putrefactionibus fit. Quoniam autem diximus contagionem esse in insensibilibus particulis, primo quærat fortasse quis, utrum particula illæ corrumpantur quidem, an alterentur solum : ad quos dicimus, quantum quidem sufficit ad putrefactionem faciendam, non necesse esse corrumpi particulas ipsas, sed alterari solum, quatenus dissolui nistio possit, & euaporare calidū cum humido innato, nihil tñ prohibet & corrumpi etiam, sed nō necesse est, quatenus attinet ad faciendam putrefactionem. Quoniam autem putrefactiones omnes ad continuam saltem partem consimilem putrefactionem inferre aptæ sunt, si omnis quidem contagio putrefactio est, uidebitur quidem cōtagio simpliciter & communiter dicta, putrefactio quædam consimilis de uno in aliud transiens, siue continuum illud sit, siue diuersum: uerum hæc non est ea, quæ proprie contagio d̄r, sed illa, q̄ inter diuersa uersatur: q̄ & si etiam maxime proprie uelimus contagionem considerare, quæ in morbis spectatur, & non solo contactu afficit, erit quædam contagio, consimilis de uno in aliud transiens putrefactio, cuius seminaria a-

Fracastorij.

L habentia

DE CONTAGIONE

habentia non solum materialem, sed & spiritualem etiam: ex qua definitione ratio C
omnium eorum manifesta est, quæ circa contagionem videntur.

Cur morborum alij contagiosi sint, alij non, & contagiosi cur lenes sint. Cap. 10.

In primis igitur cur morborum alij contagiosi sint, alij non, & quomodo fiat, ut alij, ardentiores quum sint, & grauiiores, nullam tamen inferant contagionem, alij uero placidiores, mitioresque; existentes contagiosi plurimum sint, quæramus: quod certe dubitationem quandam habet: si. n. contagio vim & actionem sequitur, qui acutiores sunt morbi, viderentur magis contagiosi: si vero adustionem sequitur contagio (ut multi medicorum putant) similiter viderentur, qui ardentiores sunt, contagiosi magis: quod si putrefactionem multam sequitur contagio, in pluribus quidem multa putrefactio fit, contagio autem nulla. Ergo morborum quæcunq; absque putrefactione fiunt, nulli quidem contagiosi sunt, quomodo, ut dictum est, contagio non sine quadam putrefactione fit: in quibus uero putrefactio contingit, requiri quidem acumen dicimus, si contagio sequi debet, sed non sufficit acumen solum, & potentia agendi, verum & lentor quoque; requiritur, & fortis atque elaborata mistio ut dictum est. Similiter neque adustionem sequitur contagio, sed, si qua in contagionibus adustio accidit, illa sequitur magis, quam origo contagionis sit. Nec similiter omnem putrefactionem sequitur contagio, quamquam larga sit, & multi humoris, sed ea solum, in qua seminaria fieri possint, quæ & mistionis sunt fortis, & in lentore constituta. Febrium igitur multæ ardentissimæ sunt, ut quæ est cholera, sed in sicco consistentes, è quibus quæ euaporant particule, seminaria esse non possunt contagionis in alio, siue quod mistio earum debilis sit, siue quod non adhaerent, & agglutinentur propter siccitatem: at quæcunq; sordidam habent putrefactionem, & conclusam, illæ seminaria gignunt ad inferendas contagiones idoneæ: sordidam autem dico putrefactionem, in qua non fit superficialis putrefactio, & euaporatio eius, quod putrescit, sed profunda & ad totum: conclusam autem uoco, in qua non abeunt, & exhalant, quæ euaporant, particule, sed quodammodo conclusæ bene ac diu agitantur, & miscentur lentorem quidem habentes, sic. n. & fortis fit mistio & glutinosa: lenes autem apparent contagiosi morbi, præcipue febres, quæcunq; contagiosæ sunt, propter id, quod profunda fit putrefactio, in qua multum humidi euaporat, quod tum lentorem inducit, tum & acrimoniam hebetat: in quibus autem acumen, & ardor multus sentitur, in ijs superficiales magis particule euaporant calidæ, & siccæ, propter quod nec contagiosæ sunt.

In quo conuenit cum uenenis contagio, & in quo differat. Cap. 11.

Conueniunt autem & cognationem quandam cum uenenis habent nonnullæ contagiones, quomodo sicut illa inimicitia quadam fraudulenta latetia, perducunt animal, & cor petunt, ita & contagiones quædam facere solent: propter quod uenenas solemus quasdam febrium appellare. Differunt autem inter se non parum, quod uenena nec proprie putrefacere possunt, nec tale in seculum gignere, quale in primo fuit principium & seminarium: cuius signum est, quod uenena tamen ad alios contagiosi non sunt. Causa uero iccirco est, quod uenenorum est duplex genus, alia. n. spiritualia qualitate enecant, qualis est serpentum maxima pars, & Catablephæ aspectus, alia uero materiali qualitate operantur. Quæ igitur per spirituales species agunt, corrumpere quidem possunt fugando calorem innatum, & tristitiam intolerabilem ingerendo, generare autem nihil simile possunt, quomodo generatio omnis à primis qualitatibus fit: propter quod in uenenatis nihil tale unquam factum uidimus, quale est quod à Vipera & Basilisco emittitur. Eorum uero, quæ per materialē qualitatem operantur, alia calida sunt, ut uocata caustica & uerentia, alia frigida, ut opium, & hyosciamus, & id genus: uerum quæ calida sunt uerentia, omnia in sicco sunt consistentia, quare, & exurere magis apta sunt, quam putrefacere, & con-
tagio-

A tagionē inducere: q̄ si q̄dā à medicis putrefactiua dñr, hoc tñimpropr̄ie dñr, simpliciter. n. caustica sunt: appellāt autē putrefactiua hæc illa caustica, q̄ caustica crusta, & vocatā escarā prius faciunt, vocata uero putrefactiua vesicā prius inducūt, quasi in his calor naturalis euaporet, sicut in ijs, q̄ putrescunt: uerū proprie caustica & illa sunt, vt Arsenicū, Auripigmētū, Pythiocāpe, & Cātharides, q̄ putrefactiua dicunt: cæterū nō putrefaciūt, sed vrunt: è qb. qđ euaporat seminariū cōtagionis esse nō pōt, ut pote siccū. Quę igitur uenenorū calida & urētia sunt, p̄ hęc causam cōtagiosa nō sunt: q̄ uero frigida, & stupefactiua sunt, putrefacere quoq; nō solēt, quare neq; hæc contagionē inferre: ita igit differunt, quę cōtagiosa sunt, à uenenis.

De alijs differentijs contagionis.

Cap. 12.

Superest nūc, vt de differentijs alijs p̄sequamur, ac earum causis: neq; n. oēs vno modo cōtagiones se habēt, aliæ nāq; in nobis primo fiūt, & generant in aliquo, mox ab illo in aliū trāseūt: alię extrinsecus primo ueniūt, & factę, de vno ī aliū p̄paganē: & aliæ p̄ summā errāt, & vix cutim carpūt, alia solidiora occupāt, aliæ & interna, & aliæ oīa tā interna, quā externa: qđā porrò prōptilsime inhærent, & afficiūt, qđā serius: & alię se statim manifestāt, alię nō nisi lōge post: aliqę ad hęc lethales sunt, aliqę sine vllō vitæ periculo: oēs aut in viuo corpore natæ infectionē disseminare, in mortuo nō: & corporū alia suscipiūt facillime, alia aut nunquā, aut cū difficultate: vnde & illud q̄ri pōt, vtrū pestilētis affuescere possimus, sicuti uenenis. In nobis igit primo oriri seminaria cōtagionū manifestū est nō solū in scabie, achoribus, phtisi, sed in febrib. èt, q̄ pestiferę dicunt: cā est, q̄ ī nobis & humorib. nostris putrefactiones fieri nihil p̄hibet, q̄ & sordidæ sunt, & cōclusę, à qb. seminaria illa fiāt, q̄ tū lenta, tū & fortis missionis sint: hęc autē cōtagiones inferre dictū est supra, ac in aliquo primo ita fieri posse nemo dubitat. Illud fortasse dubiū esse posset, vtrū & in secūdo, q̄ afficiūt cōtingat similiter sordida & cōclusa putrefactio, an nō: si. n. nō cōtingit, quō in ea noua seminaria fiunt, q̄ tertiū aliquē inficere possint? at si contingit, à quo nā fit, qñ causę eadē in secundo nō sunt, quæ in primo fuere? si qđē in primo causę fuerūt obstructiones, plenitudo, & malitia humorū, & similia, in secūdo aut nihil horū adesse necesse est, qñ videmus tēperatū & p̄pe sanū existēte aliqē conciperetñ ab alio contagionē, solis seminarijs sufficiētib. inferre. Dicendū igit & in secundo sordidā ac cōclusam putrefactionē fieri, sordidā qđē, qm̄ profunde corrūpit, q̄ à seminarijs recipit putrefactionē, p̄ multā inhęsionē, & actionē eorum, atq; analogiā: talis autem & conclusa est, p̄ multā euaporationem, quæ fit: q̄ si & nō talis per se esset, nihil tamē refert, dum profunda accidat: omnino. n. tale in secundo fuit, quale in primo principium & seminariū est, qm̄ dictum est eā seminarijs inesse vim, ut sibi simile propagare, & gignere possint, sicuti & spiritus faciunt. In primo igitur causę fuerunt illæ, quæ passim solent putrefactiones in nobis facere, obstructiones, plenitudines, & humorū prauitates, à quib. facta putrefactio sordida & conclusa plurimum, accidit inde seminaria enasci, quæ apta sint in aliū contagionem transferre, siue in eo fuerint causę & dispositiones, quæ in primo fuere, siue non: quare analogū humorem nactæ in secundū, & tertiū, & alios cōtagionē apportāt. Quòd uero & extrinsecus quoq; in nos veniant principia & seminaria contagionum, & in nobis nō primo fiāt, similiter quoq; manifestū est, qm̄ sæpe uidemus populariter vagātes morbos, quas Epidemias vocant, quorum alij cōmunes quidem plurib. aut ciuitatibus, aut regionibus sunt, sed non contagiosi: qui

D E C O N T A G I O N E

communes tm̄ dñr : alij vero èt cõtagiõsi, idest qui semel in vno cõcepti absq; aeris E
 dispositione illa cõi cõtagonẽ in aliũ transferunt: atq; hi non cões tm̄ dñr, sed cõ
 tagiosi simul, quales sunt pestilentia, vti ea, q̄ circũ Græciã vagata est, de qua Thu-
 cidides scribit, & quales illæ, q̄ nostris annis apparuere in Italia ab ijs lenticulæ, ab
 alijs puncticula appellatę. Referemus èt insolitã anni MDXIII. contagionẽ, quæ
 in boues solũ irrepfit, visa primo circa Foroiulensem tractũ, mox sensim & ad Eu-
 ganeos delata, atq; inde in agrũ nostrũ: abstinebat primo bos à cibo sine cã alia ma-
 nifesta, spectantib. aut in ora eorũ bubulcis, asperitas quædã & parua pustulæ per-
 cipiebant in palato & ore toto: separare protenus infectũ oportebat à reliquo armẽ
 to, aliõq; totũ inficiebat: paulatim labes illa descendebat in armos, & inde ad pedes:
 ac qb. ca pmutatio fiebat, sanabant ferè oës, qb. aut nõ fiebat, plurima pars interir-
 bat. Harũ ergo cõtagonũ, q̄ extrinsecus veniunt, potissima cã est aer, quanq̄ ex aq;,
 & paludibus, & alijs nihil prohibet euenire: aptissimus aut est aer, tũ q̄ facillime &
 proprias & alienas infectiones cõcipit, tũ q̄ necessario eo vtimur ad vitã. Sed illud
 maxime aduertẽdũ est, q̄ aer interdũ alterat solũ calefaciẽdo, infrigidãdo, humectã
 do, & exiccãdo, interdũ nõ solũ alterat, sed & vapores extraneos in nos imittit, in-
 terdũ non vapores simplices, sed & seminaria contagionũ. Differt aut seminarium
 contagionis à vapore simplici, q̄ vapor alterabile satis est corpus mitionẽ non ha-
 bẽs fortẽ in lẽtore, quale est seminariũ: cõcurrũt tm̄ vapores in nos iporati multi-
 pliciter ad putrefactiones, q̄ fiũt: primo. n. & obstruũt, deinde & locũ hñt aliene ca-
 liditatis & humiditatis, tũ & immisti humorib. inamabiles illos reddũt, & ingratos
 mẽbris, vnde respuunt, & relinquunt à natura, ac sic putrescunt: seminaria vero nõ
 solũ hæc faciunt, sed maxime faciunt, ac simul & cõsimilia sibi alia ceu sobolẽ pro-
 creant, q̄ ad aliũ delata cõtagonẽ inferũt. Si igit vapores simplices in nos aer ipor D
 tet, nõ iã cõtagio est, nec egritudo p se cõtagiosa, nisi p̄funda, & cõclusa putrefa-
 ctio fiat: q̄ nec similiter, si ad aerẽ cõparet, cõtagio dñr, qm̄ nõ est cõsimilis in vtro-
 que infectio, sed si ad aliũ cõparetur, qui secundus sit, & tertius, & quartus, iam con-
 tagio dñr, & egritudo contagiosa: si vero ab aere seminaria statim immittant cõta-
 gionis in aliquẽ primũ, et cõtagio dñr ab aere accepta, & ad aliũ apta est transire: idõ
 n. vitiũ & aer passus est, quod & ille, cui illatũ est: idẽ, & de terra, & aqua dicat, nã
 & ipsa interdũ vapores solos in nos trãserũt, interdũ & seminaria ipsa cõtagonũ:
 qb. autẽ de causis tũ aer, & aqua, & alia inficiant, & modo seminaria cõtagonũ con-
 cipiant, modo vapores extraneos: & modo alterent solũ, recipiẽdũ est nobis vti no-
 tũ: Illud fortasse magis desideraret, vtrũ à cõlo, & syderib. cõtagiones vllæ per se
 dependeant, qm̄ astrologi sæpe quosdam futuros morbos, & Epidemias prædicunt,
 quẽadmodũ Syphilidem siue Gallicũ uocatũ morbũ prædixisse ipsos constat mul-
 to ante, q̄ apparuisset: sed certe (qm̄ nihil à cõlo huc demitti potest, qd̄ proxime tan-
 gat, nisi spirituale aliquõd, seu lumen, seu tale aliud) si ad ea respiciamus, quæ supra
 de actionib. spiritualiũ dicta sunt, videbimus à cõlo nullas contagiones per se fieri
 posse, per accidẽs autem nihil prohibet quasdã ab ipso fieri, ac prædici èt ab astro-
 logis posse: qui scientes ea, quæ à syderib. per se ut plurimũ fiunt, possunt simul &
 illa præuidere, quæ per accidẽs cum illis ut plurimũ coniungunt: possunt autẽ per
 se sydera calefacere, ad calefactionem autẽ sequitur & vaporum plurima ex aquis,
 & terris eleuatio, q̄ mox varias, & diuersas corruptiones efficiãt, modo nouas modo
 cõsuetas, modo magnas, prout et syderum cõstitutiones se habent. Igitur hæc con-
 siderantes

A siderantes astrologi, ac docti, quos apportare solent, pronuntiant effectus: qui, quando per accidens à syderib. fiunt, ut plurimum tamen cōcomitantur ea, quæ per se fiunt: nihil enim prohibet quædam per accidens esse, & ut plurimum esse. Aptissimæ autē sunt: ad magna & noua producenda illæ syderum constitutiones, in quibus plures Planetarum in vnum cocunt, præsertim sub insignibus aliquibus earū stellarum, quæ fixæ dicuntur: raro enim fit, vt, quum eiusmodi conuentus fiunt, notabilem aliquem partum & portentum non ædant: sed de his plura fortasse oporteret dicere.

Per summa autē erāt scabies, porrigo, papulæ, lepra, & circa caput achores, area, ophiasis, & id genus: horum autē omnium seminaria crassiora, & minus acria sunt, quæ quæ intima petunt, hæc enim subtiliora sunt, & acria magis, & ad spiritualia magis analogæ. Eorū autē, quæ in summo insident, alia summā cutim tentant, alia profundius immergunt, quæ in dēstori materia sunt, quales sphaceli, & estioni, & carbūculi, & elephātia, & syphilis morbus, & id genus. Cito autē afficiūt, quæcūq; seminariorū in acrimonia multa consistūt, & subtilia sunt, præsertim p̄ anhelitū cor petētia, quorū analogia est ad spiritus, aut ad subtiliores humorū: at quorū materia dēstior est, & analogæ ad humores crassiores, eatarde serpūt, ut syphilis, & rabies. mortuum autē animal contagē eam non seruat, qua tenebat viuens, quā seminaria cōtagionis vnā cū calore innato extincta sunt. Paratiora vero sunt ad cōtagiones corpora ad eas quidem, quæ primo in nobis fiunt, immūda quidē & valde humida, & carnis ac foraminū cōstipatorū; ad eas vero, quæ extrinsecus veniūt paratiora sunt, quæ foramina aperta, & laxa habēt, calida autē, & humida: difficulter autē recipiūt, & serius, quibus frigida est, & sicca, dēsaq; corporis cōstitutio: propter quod senes & anicula min⁹ corripuntur, quæ iuuenes: attendenda tamen sunt analogiæ cōtagionum, quæ vnū magis, quæ aliū tentant: minus itē recipiūt, quæ per ociū vitā traducūt, quæ vegetes, & negociatores: quosdā porrò vidimus, quæ in medijs pestilentijs versantes securi esse consueverre, de quibus quædam suo loco dicemus, & utrum cōsuescere pestilentijs possimus.

De signis contagionum. (ap. 13.)

Sunt autē & indicia cōtagionū sua, quorū alia pronuncia sunt futurarū, alia præsentem mōstrant: ac eorū, quæ pronuncia dicunt, alia è cælo sumunt, ab alia aere, alia ab ijs, quæ circa terras, & aquas sunt, quorū quædam vt plurimum ueracia sunt, alia sæpe: quare nec p̄ oīa prognosticari, nisi p̄babiliter, licet. In cælo igit quæ eorū syderū, quæ planeta dicunt, vides vnā in partē plures cōuenire, ut sæpe accidit plures aut septentrionales fieri, aut australes, necnō & cōiūgi ēt inuicē, tū scitoī ea parte mutationes magnas circa terras futuras, ac primū quod humiditates plurimas sublatis uaporib. multis è terra & aquis, mox siccitates nō paruas cōsecuturas cōsūptis tādē vaporib. & exustione circa terrā & aere facta: hæc aut solent & putrefactiones apportare: quæ si cōiūctio syderū illorū sit pluriū quod sub maiorib. earū, quæ fixæ dicunt, tū & prædicere potes insignē aliquā portēdi cōtagionē. Sūt porrò & aspect⁹ quædam planetarū, quibus astro nomi hæc portēta tribuūt, quæ nec oīno negligēdi sūt, nec semp̄ timēdi. Ex aere porrò sua quoq; idicia hñi solēt, ac primū quæ multæ, crebræq; incēssiones illæ apparēt, quæ i suprema regione è vocato hypocaustate fiūt, ut cadētia sydera, cometa, trabes, æges, & id genus, putrefactionē circa terrā fieri ostēdūt: oīa. n. hæc è fomite vnētuofo & lento fiūt: hoc aut mōstrat vapores, quæ à terra tollūtur, tales quoq; existere, p̄ potissimū circa putrefactiones cōtingūt. Notare præterea oportet & alias inferioris aeris cōstitutiones, neq; .n. sine suspitione est, quæ aut austrī plurimi perflariat,

& diu incubuerint, aut caligines quasdam præter modum certam regionem videris occu-
 pare, & si fuscus & veluti puluerulentus aer Solè diu tristem reddiderit. Tum uero
 tibi maxime cauendum erit, quum uentos quosdam fueris conspicatus ex ea regione
 perferri, ubi pestilentia crasserur: non solum autem timendum tibi sit, sed fugiendum, quum
 ea quæ sub diuo ponuntur, ut obsonia, & lintea, & id genus marcorum quenda & situm
 contrahunt. Sed & aquæ quoque sua signa dant, quum inundant flumina, & diu resta-
 gnant: quum loca paludosa cœnosaque relinquuntur: quum maria pisces emortuos
 plures in littoribus deponunt. Terra quoque, ubi plurimam insectorum generationem
 profert, putrefactiones conceptas nunciat, quæ nisi totæ in ea animalia absumptæ fue-
 rint, contagiones subesse declarant: potissimum autem isthæc portendunt locustæ,
 quarum sepe innumerabilis ac penè infinita generatio fit: hoc autem non solum mon-
 strat magnam putrefactionem præcessisse, sed sæpe nouam facit: tolluntur. n. quasi
 exercitus ingens, & in certas euolant regiones, quas ubi latè depopulatæ sunt, illic
 sæpe comoriuntur, unde mox immensa corruptio sequitur: qualè in Africa contigisse
 legimus anno C X V I I I, delatis ad littora locustis incredibili numero, atque ibi emor-
 tuis: similiter & in Gallia euenisse anno D C C C L X I I I I memoriæ madata est: in
 Italia uero anno M C C C C L X X V I I I in agro Ferrariensi, Matuano, Veronesi, Bri-
 xiansi, & vicinis alijs quum ingens increuisset earum multitudo, paulo post miseranda pe-
 stilentia secuta est: quod & annis superioribus etiam contigisset, nisi Dei Optimi clemen-
 tia, & mortalium cura prouidisset, quo tempore tamen eius generis animatum vidimus, quantum
 antea nunquam uisum fuisse putandum est: quarum pars multa in huius superioris Italiae agris
 resedit, pars uersus Gallias euolauit diebus septem non sufficientibus. migrationi tanti exer-
 citus. Idem sæpe faciunt & cadauera cesorum in plijs. Quin & cibi nonnulli sunt, quorum
 usus frequens nunc has, nunc illas infectiones producit, alij Elephantiæ, alij scabiæ, alij car-
 bunculos, alij alia. Interdum & animalia, quæ sub terra degunt, solent nonnullas infectio-
 num significare, quum multa eorum in latibulis & proprijs laribus in apertum exeunt.

Sæpe exiguus mus

Augurium tibi triste dabit, tellure sub ima
 Quem non ullus amor tenuit, sed in aëra apertum
 Erupit scrobibus, vitæque, atque immemor usus,
 Et paruos natos, & dulcia tecta reliquit.
 Ipsæ etiam tellus ceu non ignara futuri,
 Quum tremit, atque intus grauida suspirat ab aluo,
 Signa dabit: tremuere vrbes & vertice toto
 Formidauit Athos, timuitque sub æquore Nereus.

Quippe crebri terre motus & ipsi nunciant contagiones futuras, quæ exhalatio, quæ intus
 concluditur, non solum noxiū quoddam acquirit, sed etiam gignit ex ipsis maxime putrefactioni-
 bus, quæ sub terra fiunt. Ad hæc & cum uides carbunculos multos, & exanthemata, & bubo-
 nes enasci, timere quodammodo potes. Presentes uero contagiones indicant, eas quæ, quæ
 extrinsecus ueniunt, multitudo eiusdem morbi, tametsi non, quæcumque multi eodem labo-
 rant morbo, contagiosa est egritudo: esse autem contagiosam cognosces & ex genere mor-
 bi, & ex ijs, quæ sequuntur, eas uero, quæ primo in nobis fiunt, contagiosæ ne sint, an non, cogno-
 sces similiter & ex genere morbi, & ex his, quæ sequuntur. Sed iam de contagione quid
 sit, & quo pacto fiat, & quibus principijs, & quæ sint contagionum differentie, & cause,
 tum & quæ sint earum signa communia, in uniuersum dictum hæcenus satis sit.

HIERO-

HIERONYMI FRACASTORII

DE MORBIS CONTAGIOSIS

LIBER SECVNDVS

De febribus contagiosis.

Cap. Primum.

AD HAEC consequens esse videtur, ut de singulis cōtagiosis morbis, qui nobis cogniti sunt, agamus, qui sint, & quibus de causis fiant, & quomodo differant inter se, ab ijs incipientes, quorum cognitio necessaria magis videtur: tales autem sunt, febres, quæ in contagione consistunt, de quibus tanto accuratius est agendum, quanto plures earum nouæ inusitatæq; annis nostris apparere. In vniuersum autem de omnibus pauca quidem à maioribus nostris pro tanto negotio literis mandata sunt. Quid autem simpliciter si febris, & quomodo fiat, in præsentiarum nobis est supponendum.

Contagiosæ autem uocantur, non quæcunq; vicinum & contiguum humorem possunt inficere, sed illæ solum, quæ in alium consimilè inferre infectionem valent, & dicta seminaria contagionis per se includunt. Earum uero, quæ contagiosæ dicuntur, aliæ pestilentes uocantur, aliæ non pestilentes: & pestilentum quædam simpliciter pestilentes sunt, quædam malignæ tantum appellantur, quasi mediæ inter pestilentes, & non pestilentes: quippe contagiosarum febrium quædam ut plurimum salubres sunt, quædam ut plurimum perditæ, quædam uero partim salubres, partim perditæ, à quibus multi quidem euadunt, multi uero percunt, in dubio, qui plures sint: quales, quæ lenticulæ dicuntur.

De variolis, & morbillis. Cap. 2.

ERGO de ijs cōtagiosis primo est agendum, quæ, tam & si contagiosæ sunt, pestilentes tamen non appellantur, quæ maiori ex parte salubres sint: tales autem uidentur illæ, quas, qui Arabum libros trāstulere, Variolas, & Morbillos uocāt, per variolas intelligētes eas, quas & vulgus varolas uocat ex similitudine, arbitror, pustularū, qui vari dicuntur, per morbillos autem eas, quas vulgus fersas nuncupat, à feruore fortasse dictas: de ijs autem Græci non uidentur sub alio egisse nomine, quæ exanthematum, quod nomen & uariū etiam apud ipsos reperitur. Contingit igitur eiusmodi febres præcipue pueris, raro uiris, rarissime senibus: uidetur autem & omnibus semel in uita aut accidere, aut aptæ esse, quæ accidunt, nisi præcox mors hominē tollat: non facile autem dignoscuntur adesse, prius quam pustulæ ipsæ malum prodant, signa tamen quædam præcedunt, ex quibus suspicio esse potest eiusmodi affuturam febrem. Ac primum, quum uides populariter quodāmodo vagari genus id febrium, puer autem est, qui febrit, tum suspicari potes communi illo teneri morbo, necessarium tamen non est, quare & alia signa spectato, si conuersatus est cum alio affecto, si lucent oculi, si dorsum contractū sentitur, si facies rubet, febris autē continenter affligit, morosa quidem magis, quæ mordax: hæc. n. primum indicia apparent: tum interroga, nunquid aliàs senserit eiusmodi febrem, quæ solet exanthemata illa apportare, raro enim fit, ut, qui semel affectus fuit denuo etiā patiat: tū uide, si quid à natura ad cutim pellitur, nam ut plurimum circa quartum diem, aut

L 4 paulo

paulo post apparere solent primum quidem sparsæ quædam cœu maculæ rubentes, C
 mox manifestius in pustulas cōcrescūt interdum humidiores, & varis similes, inter
 dum sicciore, & similes ijs exanthematibus, quæ ex calore solent pueris euenire,
 quas vulgus sufferfuras vocat: vtræq; mox tenui quadã pituita, & sanie replentur, ac
 per ipsas soluntur ægritudo, facillime quidem pueris, difficilius autem grandiori-
 bus: propter quod matres optare solent febres hæc filijs aduenire, quum tenera
 in etate sunt. Contagiosæ igitur sunt, qm̄, quod exhalat in putrefactione, lentum
 admodum est, & seminarium contagionis in alterum, eo pacto quo in alijs fieri di-
 ximus: maiori autem ex parte salubres sunt: qm̄ ebullitio hæc purificatio quædam
 sanguinis est: neq; .n. cōtemnendi sunt, qui dicunt infectionem à sanguine mēstrua
 contractam in vtero matris secerni per eiusmodi ebullitionem, & putrefactionem
 eius, ac sic desecari sanguinē per quandã quasi crisim à natura factam: propter quã
 causam omnes ferè hunc affectum patimur, qm̄ omnes eam infectionem mēstrua-
 lem deserimus à ventre matris: qua de causa non perdit vt plurimum febris hæc per
 se, sed purgat magis. Pueris vero benignior est, q̄ adultis, qm̄, si qui per etatē tenerã
 eam sanguinis infectionem non expurgant, signum est esse male idoneam separari:
 quare mox, quum in grandiori etate fit separatio illa, contingit quidem vi multa,
 & affligit magis, minus autem, quum mollior est sanguis, & aptior, ut separetur ab
 eo labes illa. Ob id etiam, quū semel accessit, non reuerti præterea solet, quoniã se-
 creta iam sit infectio: visa tamen quandoque fuit bis accessisse, quibus. s. prius non
 exactè secreta fuisset. Si igitur sanguis pituitosior sit, pustulæ variformes fiunt albæ,
 rotundæ, mucore quodam plenæ: si vero biliosior extiterit, pustulæ sicciore erum-
 punt: analogia autem eius contagionis ad eam sanguinis superfluitatem est, quæ
 è mēstruo sanguine contracta fuit: quare ad eos solum analogia est hæc infectio, D
 quibus purificatio sanguinis non est facta, propter quod nec omnes inficit, nec hu-
 mores omnes. Nec plura de his dicantur.

De pestilentibus febribus. Cap. 3.

Nunc de pestilentibus vocatis prosequamur, quarum aliæ vt plurimum perdūt,
 vere pestilentes vocatæ, aliæ multos solum perdūt, malignæ appellatæ, cōmu-
 ni autem uocabulo omnes pestilētes nuncupari solent: de quib. accuratissime per-
 quirendum est, omnes enim peculiarem quandam & rationem, & curationem ha-
 bere existimant, quæ autem peculiaris ratio sit, nondum plane assignatum uideo:
 quidam breui sese ab hac difficultate explicātes ad occultas proprietates recurrūt,
 de quo multa in superioribus dicta sunt, quæ hic non aliter repetentur, tanquam ni-
 hil dicentibus, & docētibus, qui difficultates propositas per ignota soluere studēt:
 Galenus vero interdum videtur dicere pestilētes febres habere quandam venenosi-
 tatem, & per hoc differre ab alijs; interdum peculiare ijs inesse, ut putrefactio circa
 cor sit, quandoq; in substantia eius, quandoq; in contētis: de quo rectum est ratio-
 nem habere, nam quid sit venenolitas illa, non declarat Galenus, & vtrum veram
 venenositatem intelligat, an magis assimilationem quandam interficiendi. Quod
 si ueram venenositatem intelligit, oportebat dicere, in quo consisteret: venena
 enim aut per materiales qualitates, aut per spirituales necāt: q̄ vero dicit peculiare
 esse his febribus, ut aut cordis substantiam putrefaciant, aut contenta, rursus
 dubitationem non paruam habet: qua de re IO. BAPTISTA MONTANVS
 cuius noster primarius iam, & nunquam satis laudatus in re medica, & in quem, si
 Pythago-

A Pythagorice loqui licet, Galeni anima migrasse videtur, subtiliter quidē multa dis-
seruit pro Galeni placitis, quantum quidem videre potui ex scriptis quibusdam,
quæ sub eo ordinariam Medicinæ Patavij legente ab auditoribus notatā, & literis
mandata fuere: quæ, quum sorte ad manus nostras tū pervenissent, quū & ipse de hi-
sce febribus scriberem, suspensum me admodum reddidere, quum ego, alia via for-
te fortuna intederem: nam si inceptis nostris persistere voluissem, non solum timor
oboriebatur, quomodo mihi ipse confiderem devianti ab eorum calle, sed & rem
valde arrogantem videbar aggredi, q̄ & à primò Galeno, & à secundo dissentire au-
derē: quo circa, quū quasi decrevissem retractare, quæcunq; de ea materia scripsis-
sem, rem tamen cum quibusdam amicis cōicavi, qui ingenue consulentes persuase-
runt, quæ ego iam scripsissem, tamen si viderentur nouo calle procedere, emittenda
tamen esse non per assertionem aliquam sed vti problemata magis. Quæ igitur
MONTANVS noster ex Galeni placitis tradit, hæc ferè sunt.

Febres, quæ pestiferæ vocantur, differre ab alijs, quæ in putrefactione consistūt,
& pestilentum putrefactio vel in substantia cordis sit, uel in contentis: in alijs vero
iam nec putrefactam esse cordis substantiā, nec contenta: transmitti quidem ad cor
vapores putridos, atque accendere tum cor, tum contenta, putrefacere autem non:
q̄ si eò veniant, ut putrefaciant, iam febrem pestilentem esse: porrò pestilentem om-
nem febrē hecticam ēt esse, si quidem facta putrefactione in corde, aut contentis fie-
ri non posse, vt iam confirmata non sit, atque hinc illa contingere, quæ in pestiferis
apparent febribus, nō sentire scilicet egrum se febrere, pulsus non magnos, non ci-
tatos percipi, maximam mortaliū partem perire: conuenire autē pestilentes febres
partim cum putridis, partim cū hecticis, cū putridis quidē, quia omnino febres hæ
à putredine pendent, cū hecticis vero, quia iā cōfirmata sit febris: verū neq; simpli-
citer hecticas dici debere, nec simpliciter putridas, sed pestilētes hecticas, & putri-
das: uenenositatē autē earū nō aliud esse, q̄ gradū putrefactionis largioris circa cor.

Atque hæc ferè sunt, quæ ego scripta vidi: quæ, si bene considerentur, nō paruas
habent difficultates, ac primum, quòd progressus hic non declarat, cur pestilentes
febres contagiosæ sint, quòd peculiare quiddam & proprium uidetur cum ipsis iun-
gi. Præterea, si quærat, cur in ijs putrefactio sit in corde, aut contentis, dicere qui-
dem videntur eam esse, q̄ ingens & larga quædam sit putrefactio, per quam accidit
& cor aut contenta infici. Si vero rursus quærat, cur fiat ingens illa putrefactio,
cōtingere dicunt ex preparatione, hoc est nimia humiditate, quæ uel intrinseca est,
vel extrinsecus accedit: quòd certe non minorem habet difficultatē, nam primo mi-
rum videtur in decem millibus hominum, qui in pestilentia pereunt, eam esse præ-
parationem in omnibus, præsertim q̄ videmus innumeros exactissime sanos existē-
tes, & nullò vitio humorum deprauatos concipere tamen contagem illam ex sola
conuersatione cū pestilentia affecto, aut ex illius uestibus: quid nā igitur in hoc fe-
cit illā ingentē putrefactionē, quū nec obstructiones fecerint, nec humiditas aut p-
pria, aut ab aere acquisita? quare aliqd̄ aliud principiū assignari necesse est, quòd in
causa sit. Oportebat præterea declarari, qualis nam esset ea ingēs putrefactio, num
quātitate ingens & mole, an gradu actionis: nam si actione ingens, cur ardentissime
caufones, & furentes, non tñ pestilentes sunt? quinimo nec illæ, quæ ex eruginosa
cholera sunt: si vero quantitate ingens est, quæ necessitas erat ponere cor ipsum p-
treferri? poterat eam sufficere quantitas illa ingens putrefactionis. Ad hæc & illud

dubium

DE MORB. CONTAGIOSIS

dubium est, si adeo ingens est putrefactio, cur non sentiat ager se febrile, quum aliq̄ C
 alioquin minoris putrefactionis inflammationem inducāt: nec recurri ad hecticam
 posse videtur, qm̄ multo ante, q̄ hectica fiat, putrefactio illa ingens fit, imo causa, cur
 hectica fiat, est putrefactio circa cor, illam autem facit ingens putrefactio per cor-
 pus reliquum: cur ergo prius non sentitur, q̄ hectica facta sit? Postremo & mirum
 illud videtur in his febribus putrescere cor, aut & contenta, statim. n. videretur ani-
 mal perire, qm̄ nec erysipelata tolerare potest delicatissimum membrum: non pe-
 rire autem hominem statim manifestum est, sed maiorem partē peste affectorum vl-
 tra quartum & septimum uiuere, quin imo & multos euadere, quod certe fieri pos-
 se non videtur, si febris iam hectica confirmata est. Præterea cur & aliæ hecticæ nō
 sunt pestilentes, qm̄ febris confirmata est in corde? & si uapores putridi circa cor
 ad id venerunt, vt possint facere hecticam & confirmatam caliditatem in corde, vi-
 dentur etiam posse & putrefactionem facere aut in ipso, aut in contentis saltem: qd̄
 si fit, necessario perire oportere pestilentes. oēs videtur: atq; hæc sunt, quæ dubitatio-
 nem faciunt circa positionē hanc: quare non tacebo, quæ ego prius conceperā, par-
 tus opinionem mutare, si minus satisfacere videbunt. Inherendo igitur fundamen-
 tis illis, quæ circa cōtagionum naturā iacta sunt, dico pestilentes febres ab alijs putri-
 dis differre in multis: primum in principio agente, deinde & in materia seu modo
 putrefactionis, ac demum in accidentib. proprijs, quæ sequunt: quippe in alijs putri-
 dis principia & causæ putrefactionis sunt aut obstructio, aut plenitudo, aut malitia
 humorum in quantitate, uel qualitate: uoco autē principia hæc agendi, quia causæ
 sunt, cur à caliditate loci putrefactio fiat: in pestilentib. aut febrib. nullū horum per
 se cā est, & principium putrefactionis, possunt. n. esse in aliquo mensuratē humores,
 pōt abesse omnis obstructio, omnis plenitudo, pestilentia tñ ab alio cōcipi: oportet D
 igitur esse aliud principium per se eius contagis. Nihil quidē prohibet quandoq; &
 has dispositiones adesse, sed accidunt quidem quantum ad id, quod per se agit, & que
 enim putrefactio fit, siue adsint, siue non: quin imo illud fieri potest, ut in aliquo p-
 paratum sit aut phlegma, aut cholera, vt putrescant exprædictis principijs, minus
 tñ corripiantur à contagione, quàm humor alius, q̄ analogia non sit ad illos: quare
 nec oēs putrefactiones, quæ circa terras, & aerem fiunt, etiam disponūt ad eam, quæ
 circa pestem versatur, sed certæ solum. Si igitur recte tradita sunt, quæ de cōtagio-
 ne a nobis sunt dicta, principia quidem contagionum per se sunt seminaria ipsa, de
 quorum natura tanta narrata sunt, quæ quidē, tametsi communi quodam principio
 cū uaporibus & loci caliditate conueniunt in agendo, peculiarem tñ quandā forti-
 ta naturam sunt, & rationem putrefaciendi: in primis. n. diximus habere ea vim &
 actionem multā, tum & missionem fortem & elaboratā, nec non. & missionem in
 lentore constitutam, ac demū non materialem solum aneipathiam ad calorem natu-
 ralem, & ad animam ipsam, sed & spiritualem. Hæc igitur quum ita se habeant, lon-
 ge diuersam putrefactionem ab alijs faciunt, siquidē in alijs superficialis quodāmo-
 do fit putrefactio, non profunda, & sordida, in his aut profundissima, & ad partes
 vel penitissimas eius, quod putrefit: quod quidem iccirco accidit, primo, q̄ semina-
 rianō paræ actionis sunt, quemadmodū simplices uapores, sed tōge maioris pp for-
 tē missionē, pp quā nec cito & facile alterant, sed persistāt, & actionē cōtinuant: pp
 lentorem autem agglutinantur valde illi humori, ad quem habent analogiā, in quē
 incumbētia cito dissoluunt, actiua multum quū sint, & humida: ad quod non pa-
 rum

Arum adiuvat spiritualis antipathia, quæ naturalem calorē fugat, & propellit, à quo destitutus humor cito contrahit putrefactionē profundam: fit etiā putrefactio illa non profunda solū, sed & valde larga, hoc est multarū partium, qm̄ seminaria hinc inde dispersa sunt, & hæc alia ceu sobolem generāt, illa alia: recte igitur dicebat Mōtanus magnā putrefactionem in pestilentibus febribus fieri, sed rationē non dedit per se id facientem, assignans humiditatem contractam, & præparantem. Differunt præterea hæc febres ab alijs putridis in accidentibus proprijs: ad has. n. sequitur esse contagiosas ad aliū, cuius causa assignari nō aliter potest, q̄ per rationem seminariarum, quæ ad alium delata tale in secundo faciunt, quale in primo fuit: q̄ si pestilens aliqua febris primo in nobis fiat, nunq̄ tamen esse pestilentem dicimus, nisi tū, quū seminaria contagionis iā facta sunt: quare æque est factā esse febrem ex seminarijs, & aptam esse ex ijs fieri, atq; ea per se includere. Si igitur licet pestilentē febrē definire, dicemus esse febrē sordidā, & profundæ putrefactionis, includētem seminaria acutissimæ cōtagionis per se, pp̄ quod & lethalis est, & ad aliū cōtagiosa, atque hæc per se ratio est pestilentis febris, non autem quòd vel cor, vel contenta in eo putrescant: nihil quidem prohibet, & ad illa putrefactionē deferri, præsertim si analogia ad illa sit, sed siue hoc sit, siue non, ratio non est hæc pestis, sed forte ratio vehementioris pestis, & citius interficiētis: quod autē per se est, & (vt aiunt) formale, est esse febrem per se includētem seminaria contagionis lethalis: propter quam causam, quæ è venenis fiunt febres, lethales quidem sunt, sed non pestilentes, quoniam contagiosæ non sunt, carent enim eo, quod formale est, & per se ratio pestilentis.

De differentijs pestilentum febrium, & accidentibus earum. Cap. 4.

B Pestilentum vero febrium aliæ extrinsecus in nos veniunt, aliæ in nobis primo fiunt: aliæ omnes perdunt, aliæ maiorem partem, aliæ multos solū. Diuersa porro est earū analogia, & admiranda: quædam ad sanguinē præcipue analogæ sunt, quædam ad cholera, quædam & ad humores alios, aliæ pmiscue ad omnes, & aliæ ad spiritus solos, aut ad ipsos maxime: & quædam citissime perdunt, quædam serius. Extrinsecus veniunt, quorum seminaria prius concepta sunt aut in aere, aut terra, & alijs: oportet autem & ea prius corrupta fuisse, si proprie contagio dicenda est, dico autē seminaria, non vapores simplices, multum enim differt (vt diximus) inter seminaria & vapores. In nobis autem primo fiunt, quæ è communibus quidem causis cum alijs originem habent, vt plenitudine, obstructionibus, & humorum malitia: verum putrefactio & sordida est, & conclusa, eiusmodi autem, vt in ea seminaria fiant contagionis perniciosæ, nihil enim prohibet sæpe talem in aliquo primo fieri, mox ab illo in alios importari. Omnes autē perdunt, quæ ad spiritus & spiritualia analogiā habent, maxime quæ extrinsecus veniunt per anhelitum attractæ contagis: maiorē vero partem perimunt, quæ ad acutos humores analogæ sunt, præsertim si & ipsæ extrinsecus apportentur: multos autem solum, quæ ad crassiores humores rationem habent: quo autem modo, & quibus de causis diuersæ sint analogiæ earum, supra quidem demonstratum vniuersaliter fuit, quare nunc non aliter repetendum erit.

Sed iam de accidentibus earum dicatur, quatenus signa, & notitia earum haberi possint: primum ergo, qd̄ per se has febres sequitur, est esse cōtagiosas, quod & maximum est earū signū, quod qm̄ non semper datur videre posse, alia signa attendenda sunt: commune autem est omnibus serè, per initia, omnia videri valde placida, ita, vt vix febrile existimetur, qui nihilominus latentem pestem concepit: pulsus
vriæque

urinaeque id attestantur, sed ita tamen, ut periculum non lateant: per processum porro
 tamen sui sunt augmenta, tota tamen per se febris placida videtur, & lenis: calor
 tactu mordax non est, introrsum vero inorosus magis, quam acris percipitur, quippe in-
 terrogati, qui egrotant, num febriant, non febrere se dicunt, sed tamen in angustia qua-
 dam versari: decubitus supinus est, dorsum perinde ac verberati, anhelitus solito lon-
 gior, pulsus non citatus, non altus, sed pressus magis, & vix audens se attollere: haec ergo
 signa per primos morbi processus apparent, quae quum vides, tum ad alios spectato,
 quos febres tenent, ac quum multos emori vides est consimili morbo, tunc time pesti-
 lentem inesse febre, cui astas: in dies autem certiora se ostendet signa, nam vel maculae in cu-
 te apparebunt, vel abscessus circa emunctoria vocata: oculi ad haec subrubent, & vacil-
 lant, anhelitus extraneo quodam foetore grauis est, quo solo signo periti saepe pestilen-
 tem febrem deprehendunt: verba saepe dicuntur multa, & interdum incomposita, caput
 grauescit, & modo uigiliae, modo somnus nimis agrum tenet: Hypochondria tenduntur,
 egestiones liquidae sunt, corruptae, longinquae a forma fecum & humorum, foeten-
 tes: urinae aut subiugalium similes, aut quasi vinum granatorum, aut tenues, crudae, aut
 confusae, rubrae, quandoque & similes sanis sunt: lingua sordescit, virtus omnis labat,
 & fatiscit: mala autem signa sunt, delirium perseuerans, urinae detentio, fluxus sangui-
 nis narium, ad quem leuatio nulla consequitur, ventris deiectione multa pinitia oborta, vel
 leui pharmaco facta, apparitio macularum, & abscessuum, ac subita mox delitescencia.

Quod igitur per initia mites appareant haec febres, nihil mirum videri debet, quum
 toto genere, & in toto processu lenes plurimum sint: causam aliqui reddunt, quod nec
 nos tangentes ardorem febris sentiamus, nec aeger ipse, nos quidem, quia febris haec
 extrorsum quietata est, introrsum turbans, aeger uero neque ipse sentit, quoniam hec-
 ticam febrem patitur, de quo supra dictum satis fuit. Nos est nostris principiis causam
 inde esse arbitramur, quod profunda admodum fit putrefactio, in qua acrimonia om-
 nis multum obtunditur, & hebescit humido multo simul euaporante, & lentore tan-
 to facto: in febribus autem, quae in sicco consistunt, quales sunt cholericarum, acrimo-
 nia, & feruor sentitur, membra exurunt, sitis uexat, ariditas linguae fit, quum igneum est,
 quod euaporat, & siccum, propter quod nec contagionem facit, quoniam non ag-
 glutinatur, quanquam magnae actionis sit: est fortasse & alia concausa, cur peste la-
 borantes febre non sentiant, quod sensus illis magnopere obtusi sunt, obsepti tanta pu-
 tredine, in qua uirtutes non solum dissoluuntur, sed nec transmittuntur ad sensitua me-
 bra: quod uero pulsus parui sint, & rariores, rursus causam assignant alij, quod pestilentes
 hectici fiant, quare, quum nec caliditatem nouam percipiant, pariter nec noua euenta-
 tione indigent, unde & pulsus non ualde diuersi sunt a seipsis sanis existentibus. Nos,
 sicut, aliam causam assignamus, illud prenotantes, quod natura semper illud eligit, quod
 aut melius est, aut minus malum, ut in his diximus, quae de sympathijs tractata sunt:
 sicut igitur oblato foetore aliquo a natura fit, ut uix anhelemus, vix halitum per na-
 res trahamus, quasi sic minus aperiatur aditus fetori, ita lata ingenti, atque abomi-
 nabili putrefactione, seu exhalatione ad cor vix audet natura ipsum dilatare, vix ve-
 nias tollere, quo minus via putredini aperiatur: quare tantum tollit, quantum vix sa-
 tis est vitae, & euertationi cordis: propter quod pulsus paruus fit, & rarus, & anhelitus
 longior, & angustior, costrictio uero seu expiratio uelocior, quam dilatatio & inspiratio:
 quod & in pullibus etiam venenatorum contingit, ut saepe vidimus. Urinae autem ut plurimum
 subiugalium similes sunt propter multam & diuersorum ebullitionem, quod si hu-
 mor

Amor crudior fuerit, albida sæpe vrina fit, & subtilis, si vero sanguinis excrementa redundent, rubra exit, & confusa propter ebullitionem, quæ si subadusta & subtilia fuerint, aut tenui melancholiæ admista, similem vino granatorum vrinam faciunt. Sed iam particulares febres prosequamur.

De ephemera pestilenti in Britannia. Cap. 5.

IN Britannia insula, quæ nunc Anglia vocatur, genus est pestilentis febris & contagiosæ, quæ ad ephemeræ referenda videtur, quæ die vna aut hominem perdit, aut liberat: est autem non contagiosa solum de uno in alium, sed & uagatur etiam de ciuitate in ciuitatem, non tantum per eam insulam, in qua ferè vna videri solet, sed sæpe & ad vicinos Belgas deferri uisa est. Quapropter & vitio aeris præcipue nasci cõsensus est: cur autem in ea insula præcipue oboriat, vniuersalis quidè causa est analogia eius aeris, particulatim uero, in quo ea consistat analogia, difficile certe est nosse: quando sunt, qui dicant idè soli ratione contingere, quod maxime gypseum est, unde & Albion olim appellatam fuisse uolunt: certis igitur constitutionibus humidis vapores è solo illo accidunt eleuari, subtilissimos quidem, corruptos tamen, qui & subtilem etiam inferunt cõtagionem, cuius analogia est vel ad spiritus, uel ad tenuem spumam, quæ sanguini supernatat. Quæcunq; autem causa sit, cõstat analogiam eius contagionis esse ad subtile sanguinis, propter quod die una aut finitur ægritudo, aut æger: ut plurimum autem finitur ægritudo per sudorem, unde & febrem etiam sudorem appellant incolæ: nullis uero alijs medicamentis utuntur aduersus ipsam, quæ expectatione sudoris, nam quibus aduenit, omnes ferè euadunt, quibus autem retinetur, maxima pars perit: quare cura omni & diligentia procurant, ne impediatur sudor, quod uel facillime accidit, si tantum æger situm, atq; accubitum mutet: quare de causa iubentur medici, ut æger integra die una situm non mutet: quam molestiam qui ferre possunt, mercedem laboris recipiunt, & euadunt, qui uero ferre non ualent, sed se iactant, decubitus mutant, nouum aerem aucupantur, impedito sudore sua causa percunt.

De febre, quam lenticulas, vel puncticula, aut peticulas vocant. Cap. 6.

Sunt & aliæ febres, quæ mediæ quodammodo sunt inter uere pestilentes & non pestilentes, quoniam ab ijs multi quidem percunt, multi etiam euadunt: contagiosæ autem sunt, & ideo naturam pestilentium sapiunt, appellari autem solent malignæ magis, quam pestilentes: quales illæ fuere, quæ annis MDV & MDXXVII in Italia primum apparuere etate nostra non prius notæ, certis uero regionibus familiares, ut Cypro, & vicinis insulis, maioribus etiam nostris cognitæ: uulgo lenticulas, aut puncticula appellat, quæ maculas proferant lenticulis, aut puncturis pulicum similes: quidam mutatis literis peticulas dicunt: de quibus diligenter agendum uidetur, quæ & nunc quoque crebro uisuntur modo communes multis, modo quibusdam particulatim contingentes: uisi etiam sunt, qui ex Italia in alias regiones profecti, ubi nullæ essent eiusmodi febres, ex ijs tamè perierint, quasi secum infectionem detulerint, quod clarissimo & doctissimo Viro ANDRÆ NAVGERIO ORATORI pro Serenissima Venetorum Repub. apud Franciscum Regem Gallorum anno salutis MDXXIX contigit. Ex hac enim labe interijt in ea puincia, in qua ne nomine quidem nota erat ægritudo eiusmodi, uir eius doctrine & ingenij, ut nulla maior literarum iactura sit facta iam multis annis. Fuit enim uir ille, non omni modo optimarum sciètiarum genere ornatus, sed multis magnisque gerendis rebus ad patriæ cõmoda & salutem

DE MORB. CONTAGIOSIS

litem natus. Nam difficillimis reipub. temporibus, tota Europa bello vndiq; defla-
 grante, quū ex Hispaniensi diuturna ad Carolum V. Imperatorē legatione, cui ob
 insignes virtutes maxime charus fuit, vix dum Venetias rediisset, visq; alia belli ma-
 ior proxima æstate aduentu Cæsaris in Italiā exarsura uidere, incunte vere Naugē-
 rius exitiali festinationē mutatis ad celeritatē iumētis, Orator in Galliā mittit. Vbi,
 morbo peticularū breui erūpente, quum vix primum patriæ officium præstitisset,
 FRANCISCVM GALLORVM REGEM semel aut iterum allocutus, Ble-
 si o in oppido ad Ligerim, octauo Idus Maij, ante lucē MDXXXIX. paucis dieb. absum-
 ptus est, quū annū ætatis sextū & quadragesimū attigisset. tāto honorū oīum & eru-
 ditōrū luctu, tanto totius Galliæ mœrore, vt illum Franciscus Rex Musarū amicus
 amplis. funeris honore psequeret. In patriā delatus vt testamēti tabulis iusserat, in
 maiorum sepulchrū illatus est: Bartholomæo & Petro fratrib. summæ probitatis hę
 redib. relicti. quorū Bartholomeus maior natu, ex Clarissima Gabrielia gentē vxo
 rem duxit: & aliquot susceptis liberis (inter quos hodie Andreas & Bernardus ma-
 ximæ spei iuuenes vigent) propè intermortuum Naugerij familię decus excitauit.
 Ceterū, qui fortunæ beneficio reipub. negocia summa felicitate confecerat, dome-
 sticis in rebus haud parē fortunæ benignitatem sensit. nam vir summi ingenij sum-
 miq; etiā spiritus, assiduis patriæ occupationib. distentus, vt nullum ferē temporis
 spaciū literarū studijs superesset, ut qui se ipsum probenosceret, quę fecisset, cum
 nō esse huiusmodi putaret, ut inuulgari citra sui nominis iacturā possent, dū tantę
 existimationi, quanta iā ipse apud oēs eruditos oīum ferē nationum agebat, ut pote
 nec polita fatis, nec unq̄ recognita, nō usquequaq; responderent, quęcunq; apud se
 habuit, paulo ante mortē, igne deleuit. quare, libri eius de Venatione duo pulcherri-
 mi, in Bartholomæi Liuiani gratiā heroico carmine elegāter scripti, & unus de situ
 orbis eodē stylo cōfectus, quos aliās legimus, periere. atq; ut omittā laudationē illā,
 quam in funere Catherinę Cyprię Reginę Marci Cornelij Senatoris amplissimi fi-
 lię, de Veneta Corneliorū gente nobilissima ad Leonardū Lauretanū Venetiarum
 Principē & Senatū publice habuit, & alia multa quę eodē igne concremata sunt,
 quo piaculo dixerim luculentissimā Historiā, ab ingressu Caroli octauī Gallorum
 Regis in Italiā, ad eausq; tēpora tot uigilijs tantoq; labore amplissimorū Decemurū
 iussu deductā, cōcidisse? Sed quis hęc culpā præstare debeat? qñ ait poeta, ducūt
 nolentē Fata, uolentē trahūt: Ab amicis igitur funebres Liuiani Imperatoris & Lau-
 retani Principis laudationes antiquæ puritatis cādore venerabiles, & carmina quę
 clanculum exscripta erant, quoniā in Italia omnino extabant, quasi funeris eius re-
 liquiæ in lucē editæ, præclarum NAVGERII ingenium & excellentem doctrinam
 futuris seculis ostendent. Sed ad febrem lēticularum siue peticularum reuertamur.

Contagiosa igitur est & hęc febris, sed non celeriter, nec fomite, & ad distans, sed
 tantum per tractationem infirmi: per initia autem quum febres omnes pestilentes
 placidæ sint & mites, tum hęc adeo placide inuadit, vt vix admittere medicum ægri
 velint, vnde & medicorum multi primum decepti sunt, expectantes resolutionem
 morbi paulo post, nec quicquam contra parantes: mox vero signa malignæ febris
 aperiebantur: nam, quanquam calor mitis pro natura eiusmodi febrium sentiebat,
 interne tamen perturbatio quædā percipiebatur, tum & fractio in toto corpore, lassitudoq;
 more fatigati: decubit⁹ erat supinus, caput grauescebat, sensus hebetes erāt,
 & mens magna ex parte, post quartum aut septimum non constabat, oculi rubesce-
 bant,

Abant, verba multa dicebantur, vrinæ primum exalbida vt plurimum cernebantur, plenæ tamen, mox rubentes & confusæ, aut similes vino granatorum: pulsus rarus, & humilis, qualem diximus: excremēta corrupta, fortentia: circa quartum & septimum in brachijs, dorso, & pectore maculæ rubentes, sæpe & puniceæ erumpēbant puncturis pulicum similes, sæpe maiores, imitatæ lenticulas, vnde & nomen inditū est: sitis autem aut nulla, aut parua aderat, sordescēbat tamen lingua, somnolentia quibusdam aderat. quibusdam & vigiliæ, interdum in eodem vtrunque per vices: status alijs ad septimum, alijs ad quartumdecimum, alijs & ultra: vrina quibusdam detinebatur, quod pessimum signū erat: ea febre mulieres pauce, senes paucissimi, Iudæi ferè nulli deperiere, iuuenes & pueri multi, & ij quidem nobiles cōtrario modo ac pestilentes veræ consueuere, quæ quum vulgum præcipue capiant, tum hæ febres maxime in nobiles grassari visæ sunt. Perituros sua signa præcedebant, sicuti & euasuros: mala erat, si statim æger virtute defici se sensisset, si assumpto leui pharmaco ingēs alui deiectio secuta fuisset, si facta crisi non accessisset alleuatio, nam vidimus, quibus libræ tres sanguinis erupissent è naribus, paupost tamē obiisse: malum item, si vrinæ detinebatur, si lenticulæ delituisent, si ægre erupissent, si liuidæ fuissent, & valde puniceæ: quod si aut omnia, aut plura ex his accessissent, certissima sequebatur mors, euasio vero, si contraria aut omnia, aut plura apparuissent.

De causis.

Cap. 7.

HAec quidem in propatulo erāt, & ante oculos: quibus autem de causis, & quo modo euenissent, magna inter medicos discrepātia, magna altercatio erat, varijs varia existimantibus: alij adustionem & acuitatem in causa ponebant, alij plentudinem, alij intrāspirationem corporum, alij occultam proprietatē: quare & quisque pro existimatione sua auxilia afferebat non sine artis ludibrio, quod vulgares non lateret tanta dissensio. Quoniam autem vagantes erant eæ febres, & multis vno tempore communes, communem quoque causam tum habuisse cēsendum est, præcipue autem contractam ab aere: quod satis rationabile apparet, quando anno MDXXVIII præcedente hyeme austrina, pluuiosa, vere quidem multa flumina inundauerē, apud nos quidem Athesis, & Padus, apud alios alia: fuere pariter & caliginēs quædam, quibus arborum germina, olearum præsertim q̄ plurima aruere: quibus de causis & principium his febribus datum credendū est: quæ vero sparsæ nunc apparent, causam particularem in nobis habent, in quibus primæ fiunt, & consimilem putrefactionem acquirunt, qualis illa fuit, quæ primum communē multis originem ab aere traxit. Quoniam autem contagio hæc per cōparationem ad vere pestilentes, satis mitis apparet, nec celeriter contrahi solet, nec fomitem relinquit, nec ad distans protenditur, sed tarde & p tractationem solam, cēsendum est seminaria ipsius non esse admodum acria, nec fortem illam elaboratamque mistionem habere, sed magis apta esse, vt & alterentur facilius, & non agglutinentur, quemadmodum alia solent, quæ fomitem relinquūt, & in summa quæ à natura vaporum non multum remota sint, acria tamen, quantum sufficit eiusmodi contagionem inferre. Consimilem ergo infectionem in aere primum fuisse cēsendū est, quæ mox in nos ingesta tale febriū genus attulerit, quæ tametsi pestilentes veræ non sunt, in limine tamē earum videntur esse. Analogia uero eius contagionis ad sanguinem præcipue esse constat, qđ & maculæ illæ, quæ expelli consueuere, demonstrant: oēs enim rubetes sunt principij colorem & rationem retinentes: qua de causa & magna er & late fu-

sa est

est putrefactio propter humiditatem, & fluxibilitatem sanguinis: eadem de causa C
& lenior etiamnum est hæc, q̄ postilentes aliæ, non potest tamen nõ morosa sentiri
facta: magna introrsum euaporatione prauæ putredinis: propter quod & lassitudo
quoq; sentitur, & mens non constat, & caput grauat, & oculi rubent: quæ euapora-
tio, qm̄ lenis est, & tractabilis, rarissime solet phrenesim facere, quod multi medico-
rum timere solent, videntes delirium fieri. Porro nec mirum est, si egestiones cor-
ruptæ, liquidæq; apparēt, tam larga quum putrefactio fiat, vnde & malum erat si-
gnū, si assumpto leui pharmaco ingens deiectio secuta fuisset, præsertim primis die-
bus, signum enim erat valde amplā esse corruptionem. Somnus autē ijs multus obre-
pebat, quibus pituitosior erat sanguis, vigiliæ vero, quibus biliosior. Maculæ autem
apparebant in cute, natura foras pellēte, quam poterat, partem infectionis: nā & mo-
do per sanguinis fluxum è naribus, modo per sudorem, modo per alui deiectionem
exonerabatur, sed salubrior erat, quæ per eiusmodi maculas tentabat expulsio: pro-
pter quod multi eorum euadebant, quibus large fiebat ea: multi vero peribant, qui-
bus raræ & sparsæ erumpebant maculæ, aut, vbi erupissent, delitescerent: significa-
bat enim aut naturam non esse potentem, aut materiam male obedientem, quæ aut
expelli non posset, aut retrocederet, natura tentate aliam expulsionem. Sanguinis
vero effluxio per nares nullos penè leuabat, qm̄ magnum quidem stimulum argue-
bat, & naturam maxime cogi ad expellendum, quæ poterat, contrarium, quod in ma-
ioribus venis inerat: sed ea via non erat idonea ad expellenda seminaria cōtagionis,
quæ maxime in minoribus venis sedē habebāt, vt pote quæ extrinsecus accessissent.
Similiter nec multum proderat ventris deiectio, quoniam corrupta quidem mate-
ria expurgabatur, seminaria autem non: quare ex omnibus conuenientior erat, quæ
percutim expulsio fiebat, primum quidem per maculas facta, mox & per sudorem: D
propter quod & multi visi sunt euasisse, quibus largus sudor superuenisset: per has
enim vias magna pars seminariarum vna cum subtili parte sanguinis excernebatur.
Detinebatur autem interdum vrina, siue q̄ absumeretur aquositas, siue q̄ aliò ver-
teretur, vt in maculas, uel sudorem, siue q̄ redundantia nimia humorum, aut crassi-
ties vias obstrueret, siue deficeret virtus: propter quod pessimum erat signum. Pue-
ros autem, & iuuenes carpit magis ea contagio, q̄ in ijs plus adsit sanguinis, & humi-
dioris, ad quem habet analogiam: tum uero & ij foramina magis aperta habent, &
calidiores sunt, vnde attractio fit maior, tum per venas, tum per anhelitum: propter
quam causam & qui negociabantur magis, magis etiam carpebantur, minus autem
ociosi, & frigidi, & sicci natura, quale ferè est senum & Iudeorum genus: mulieres
vero frigidæ & ipsæ sunt, & densioris carnis. Porro nobiles magis, quàm plebs hac
tanguntur labe, contrà vero pestilentia magis plebs, quàm nobiles, qm̄ pestilentia
notissimum in cōtagione unius ad alium versatur, minus vitio aeris, hæc autem in-
fectio magis aeris vitio, quàm transitu unius in alium: ab ea igitur contagione, quæ
ab uno in alium transit, magis cauere nobiles possunt propter diuitias, & commodi-
tates alias, quibus plebs caret: ab ea vero, quæ dependet ex aere, minus defendi pos-
sunt nobiles, quàm plebs, qm̄ ea, quum communis omnibus sit, magis eos occupat,
qui delicatioris sunt, & minus robusti, quiq; & plus habent sanguinis, & humidio-
res sunt, quales sunt nobiles propter luxum & vitæ quietem: plebs autem & robu-
stior est, & siccior, vt pote fatigata magis, & victus parcioris. Ita igitur se habent
lenticulares febres, & ex his causis sunt. Nunc de vere pestiferis dicamus.

A De vere pestiferis febribus.

Cap. 8.

QUæ vero pestiferæ propriæ dicuntur febres, partim quidē cum his conueniūt, partim differunt: conueniunt quidem natura quadam cōi, q̄ contagiosæ oēs sunt, & per eundem modū afficiunt, differunt autem, q̄ pestilentum contagio longè promptior est, & celerrimè susceptionis, tū vero & fomitem quoque relinquit, & ad distans sese etiam extendit, item & aut omnes, aut maiorem partem eorū perdit, ad quos pertingit. Seuiora quoque sunt & reliqua accidentia, nam & virtus velocissimæ, & multa exoluitur, & perturbatio, quæ interna est, longe maior sentitur: nonnullæ quoq; sunt, quæ per interna ardētissimam febrem apportant, tametsi reliquæ, & illæ etiā mox, lenes apparent pro natura totius generis: vigiliæ vt plurimū infectos tētant, q̄nq; sopore committæ: pulsus & in his, quales in alijs percipiūtur, rariores, & humiliores, q̄ ægritudo videatur poscere: vrinæ conturbatæ, aut albæ, aut etiam similes sanis: egestiones corruptæ, liquidæ, fœtentes: in quibusdam bubones, aut parotides, aut alij abscessus apparent: maculæ aut nullæ, aut rarius in ijs visæ, quod alioquin mirum est, quum materia harū febriū sit longe subtilior. Sunt & harum differentiæ inter se quædā: aliæ extrinsecus in nos accedunt, præcipue ab aere, qui quum corruptus est, & seminaria statim in nos transfert, tum nihil mortalibus miserabilius potest accidere, verum rarissime contingit, vt ex aeris corruptione pestilentia contingat: aliæ ab ipso quidem originē trahunt, sed non statim ab eo seminaria recipiunt, sed aut vapores, aut consimiles quosdam affectus, & dispositiones, à quib. mox febris in nobis primo pestilens fit, & ab vno in alium transmittitur: aliæ & in nobis primo fiunt non vitio aeris, sed aliorum vt ciborum, & vniuersaliter vitio eorum, quæ prauas putrefactiones facere consuevere.

B Quoniam igitur celerrime suscipitur hæc contagio, existimandū est acutissima & subtilissima esse earū febrium seminaria, & analogiā præcipue habere aut ad spiritus, & spiritualia, aut ad biliosos humores: qua de causa nonnullæ interficiūt paucis horis, quæ scilicet ad spiritus, & spiritualia analogæ sunt, & antipathiam habent non solum materialem, sed & spiritualem: nonnullæ serius necant, perdunt autē vel omnes, vel maiorem partem: omnes quidem, quæ ad spiritus, & ad cor habent antipathiam vtranque, maxime autē ab aere pendent, & per anhelitum attrahuntur: maiorem partem, quæ in humoribus sedem habent biliosis, aut sanguine exusto, aut èt puro, propter quæ & vigiliæ magis adsunt in his febribus, q̄ in alijs: quæ tamen in sanguine fiunt (præsertim si pituita abundet) coniunctum vigilijs somnum afferunt. Cæterum mites & hæ videntur, quanquam ingens sit ægritudo: causa eadem, quæ in alijs, q̄ profunda est putrefactio, & sordida, in qua acrimonia non plane percipitur, tum quòd obtunditur multo humido, quod euaporat, cuius signum est lenta esse seminaria & fomitem relinquere, tum quòd sensus hebetes per se sunt: q̄ si nonnullæ ardentissimæ videntur per initia, hoc iccirco accidit, q̄ nondum putrefactio profunda est, sed febres illæ in nobis primo incipiūt tales, quales aliæ, quæ contagiosæ non sunt, cholericæ autem vt plurimum, mox profunda fit putrefactio, & contagiosa ac lenior incipit febris videri. Pulsus propter prædictam in alijs causam rariores & humiliores videntur, quòd natura non audet venas tollere, ne aditū venæ aperiat. Quòd autem vrinæ similes sanis appareant interdum, admirationem non paruam præbet, quòd enim aut cōturbatæ, aut & albidæ videantur, nemo itidē miratur. Causam aliqui dicunt iccirco esse, quòd similes sanis videantur, quòd cor-

DE MORB. CONTAGIOSIS

ruptio & putrefactio circa spiritualia versetur, quare nihil impedire, ne & hepar, & renes officijs proprijs fungantur, propter quod vrinæ concoctione quadam non caret: sed certe, si febris est totius passio, mirū est spiritualia laborare, virtutes omnes exolui, hepar tamen & renes, quasi sana sint membra, concoctiones debitas facere. Fortasse igitur illud potius existimandum est, q̄ existentē vrina crassa & plena sepe accidit, ut deficiente iā virtute, & nō potēte crassiores illas partes expellere, percoletur quodāmodo vrina, & ubi primū crassa admodum fuerat, incipiat iam crassa minus descendere, deinde & minus adhuc crassa, donec perueniat ad mediocrē quādam consistentiā, in qua nubeculæ quædam pendeant, propter quod sanis assimilatur, non est autem vere sana, sed apparet: quod sæpe nō solū in pestiferis febribus, sed & in alijs vī, quum prope mors est, & virtus iam non potest crassas urinæ partes expellere: quæ res inexpertos quosdā medicos sæpe sefellit, incipiētes bene sperare ex ea vrinæ mutatione. Fiunt autē abscessus magis, q̄ maculæ, in hac febre, qm̄ furens magis, ac turgens materia illius est: furit autem introrsum magis & circa principalia membra, hepar, cor, & cerebrum: omnis autem furens humor irritat plurimum, & cogit expelli, quare à partibus, quæ introrsum sunt, motus fit præcipue ad emundatoria principalium membrorum: mouetur autē non solū materia furēs, sed & quæ illi cōmissa est, propter quod abscessus maxime fiunt, & non maculæ: contingit tamen & illas quandoq; simul fieri expulsa tenui materia quadam circa cutē, præsertim vbi in sanguine infectio sit: ita igitur se habent, quæ contagiosæ vocantur febres. Nunc ad alios morbos pertranseamus, qui & ipsi in contagione consistunt.

De phthisi contagiosa.

Cap. 9.

Qui de phthisi hætenus tractauere, videntur quidē de ea egisse magis, quatenus D primo in nobis fit, & originem habet aut ex defluxionibus, quæ ad pulmones feruntur, aut è fracturis quarundam uenarum, aut sanie derelicta, uel è pleuretide, vel peripneumonia, & similibus: de ea uero, quæ ex contagione concipitur, nulla quidem, aut quā paucissima tradidere. Nos uero eam, quæ in nobis primo fit, non negligentes, ac supponentes magis, nunc maximè de ea agemus, quæ in cōtagione uersatur, quod institutum est nostrum (constat. n. & cōtagione concipi) & propriam quandam animaduersionem exposcere demonstrabimus. Nostri tabem uocant, quod uocabulū, sicut & apud græcos phthisis, interdū cōmunius est pro consumptione corporis, quæcunq; sit, interdum proprie magis, quum pulmonis vitio per se contingit: quod rursus dupliciter solet euenire, quandoq; quidem ex ulcere in pulmone habito, unde sanies uera emanat, quandoque non ex uero ulcere, nec uera sanie, sed magis in saniem quandam conuersis pituitis, quæ illuc descendere.

Verum & illam quoq; possumus phthisim satis proprie appellare, quæ corruptis putrefactisq; pituitis ita pulmonem affecit, ut, si non ulceratus est, at flaccidus tamē & putridus iam reddatur: quippe factis dissectionib. quorundā uidimus interdum partem pulmonis sinceram, & nullatenus viciatam, partem nōdum exacte putridā, nondumq; ulceratam, sed tamē flaccidam, mollemq;, atq; in marcorem tendētem, quandoque & totum pulmonem talem uidimus: quare, quum iam marcor ille in pulmonem serpit, phthisicum appellare merito hominem possumus: quum uero simpliciter corrumpuntur pituitæ circa pulmonem, nondum autem affectus ipse est, tum non uocari phthisicus homo debet, sed aut dyspnoicus, aut quid tale. Quæ
igitur

A igitur sint phthisis illius causæ, quæ in nobis primo fit, satis esse notum medicis arbitror, quarum nullam necesse est in ea præcedere, quæ è contagione concipitur: potest. n. esse, ut quis nec distillationib. detentus sit, nec venam fractam gerat, neque vlllo vlcere circa pectus affectus fuerit, nec pleuretidem passus, nec demum vlllo vitio tactus, sed optime sanus existens ex consuetudine tñ, & cõuictu cù phthisico, aut ex fomite labē illā contraxerit: nam mirum profecto est, quanta tenacitate, quã toto tpe seruetur virus illud in fomite, ita, ut vestes, quas phthisici gestauere, sæpe visæ sint post biennium attulisse contagionem: quinimo tales etiam nũ fiunt & camere, & lectuli, & tabulata, ubi phthisici periere. In fomite igitur illo non aliud putandum est relinqui, q̃ seminaria contagionis ex ea putrefactione euaporantia, quæ in phthisi fit, quorum mira quædam est analogia, quando ea non ad oculos, non ad palatum, non ad aliud membrum contagiosa sunt, q̃ ad pulmonem: causam in vniuersum supra monstrauimus, neque enim omnia in omnia agũt, sed solum quæ & agentis, & materiæ, & applicationis rationem certam habent, atque ob id analogia dicuntur. Signa autem iam tabefacti pulmonis sæpe oculis patent, sæpe enim frustula èt ipsius per sputum reiecta apparent, tabescentis, & flaccidi iã, non ita manifesta sunt signa, sed tamen, quum prolongari morbum uides, sputa horribilia aspectu apparere, scætere, ac saniem repræsentare, quum & genæ rosææ fiunt, tum certo scire potes tabescere iam pulmonem, præsertim si è contagione concepta fuerit phthisis: conceptæ autem per contagionem indicia habere poteris, si causas diligenter inuestigaueris. Similes autem contagiosis & illæ sunt, quæ hereditariæ à parentibus contrahuntur, mirum enim est quasdam familias vsque in quintam & sextam generationem omnes eadem tabis conditione perire, & quosdam eadem ætate.

B*De rabie.**Cap. 10.*

Non minorem admirationem præbet rabies, de qua, sequitur, ut agamus: ea per se teneri animal nullũ præter canes Galenus scribit, atq; ita certe conspicitur, quæ uero animalium rabidi canes momorderint, rabire omnia præter hominẽ Aristoteles tradit. Quæ autem hac in contagione spectantur, hæc ferè sunt. In primis constat non concipi eã contactu omni, non fomite, non ad distans, sed tum solum, quum è morsu canis ita dilaceratur cutis, ut sanguis eliciatur, quasi in sanguine ipso contagio fiat per contactum dentis & spumæ animalis rabientis. Serpit præterea tam segniter, & per moras, ut rarissime ante vigesimam diem prodatur infectio, maiori ex parte post trigesimã, multis nõ nisi post quatuor aut sex menses, quibusdam etiam post annum, aliqui & post quinquennium manifestari tradidere: vidi ipse puerum, qui octo post menses, ex quo demorsus fuerat, contagionẽ ostendit, ex qua mox periit. Interea nec febris vlla sentitur, nec vllum aliud malum, nesciente ægro, quãta pernicietas lateat, quam mox tum ferè percipit, quum ea ad cor pertingit, quò ubi peruenit, incredibili cruciatu hominem affligit, cor, & præcordia vellicantur, æger nec stare, nec quiescere potest, sed more furentis huc illuc agitur, manibus corpus dilacerat, sitit immense, sed illud maximũ incommodum accedit, q̃ & aquam & liquida omnia adeo reformidat æger, ut potius emori eligat, q̃ bibere, aut ad aquã deduci, tum uero & alios ipsi mordent, spumat os, oculi torui aspectu sunt, ac demum fatigati vitam miserabiliter efflant. Ferunt & si quis sub sorbo arbore iacuerit, q̃ aliàs demorsus à cane rabido fuerit, rursus in rabiem verti. De his igitur quærendũ est, quibus è causis fiant, verum non per eas rationes, quas demonstrationes appellant,

M 2 sed

sed si rationabiliter & ex communib. locuti fuerimus, satis fecisse existimari debe-
 mus. Qm̄ igitur fomite non concipitur hæc cōtagio, nec in cute fit per cōtactū sim-
 plicē, sed dilaceratione cutis indiget, existimandū est semina illius non admodū len-
 ta esse, atq; ea crassiora fortasse, q̄ vt in foraminib. condi possint, quare non nisi san-
 guini agglutinari, spuma, in qua seminaria latent, illi cōmista: porrò &, qm̄ tarde
 serpit, par est putare analogiam eius esse uel ad solidas partes, quales sunt nerui, &
 eiusmodi, uel ad crassum aliquē humorē: at cōstat solidorū nullum hac in labe cor-
 rumpi, quare ad crassos humores analogā esse contagionem: tales autem sunt phle-
 gma, & melancholia: videtur autem ad melancholiam magis ea esse analogia, quā
 demus rabiosos, demum etiā furentes fieri, quemadmodū & melancholicos, deinde
 quia & canis, à quo primū cōtagio oritur, valde melancholicum animal est, & sic-
 cum: porrò phlegma in humano corpore multum est cōparatione melancholię, qđ
 & aptissimū est, ut putrescat: quare si in ipso foret cōtagio hæc, nō tandiu lateret,
 vt post annum manifestaretur: at melancholia, qm̄ & paucior est, & frigida, & sic-
 ca, & minus apta putrescere, diutius seruare latentia seminaria potest. Febrem autē
 non excitat hæc cōtagio nisi ad postremum, qm̄ sensim fit, & quod euaporat, non
 statim ad cor fertur, sed longe post, aut etiam expellitur: propagatur tñ per partē
 post partē ad interna, ac demum ad præcordia, quò ubi peruenit, & febrē suscitāt,
 & septū transuersum, & cor ipsum cōuellit, ac postremo furorē & mortē affert. Ma-
 xime autē tanguntur ea canes, qm̄, ut diximus, maxime sicci sunt, & adusti sanguinis:
 primū igitur ij more melancholicorū tristes fiunt, & solitarij: mox paulatim inca-
 lescente sanguine ad omnia indignabundi fiunt, cuncta incipiunt odisse, ac iā & præ
 iracundia mordent: oculi rubent, os spumat, ac tandē in furorē aguntur: animaliu
 vero, quę momorderint, omnia rabiunt, & moriuntur præter hominē quod iccirco
 fit, quia animalia propter feritatē, in qua cū cane conueniunt, concepta contage
 necessario rabiunt propter analogiā: hominis autē natura longe aliena est ab ea feri-
 tate & cōuenientia, propter quod nec analogiā promptā habet ad suspiciendū: vnde
 fit, vt nō oēs, qui demorsi sint, et rabiunt, sed multi beneficio tēperaturæ ex se, aut
 non contrahunt cōtagē, aut superant: atq; hoc ego illud esse existimo, quod Arist.
 voluit, quanq̄ scio esse, qui in eo textu, ubi hac de re agitur, non legendum esse præter
 hominē, sed prius, q̄ homo, volūt, quasi græca lectio non $\pi\lambda\eta\nu$, sed $\pi\lambda\eta$ audiri de-
 beat, quod nullā habet necessitatē. Cur autē adeo reformident liquida & canes ipsi,
 & qui à cane demorsi sunt, vnde & hidrophoui appellantur, difficultatem habet, &
 abditissimam rationem: neque enim illud credendum est, quod multi dicūt, & Aet-
 tius etiam existimare videtur, iccirco ita timeri aquam, q̄ ijs appareat sese catulos
 quosdam in aqua cernere, quando quidem nonnulli eorum, qui iam aquam cęperāt
 formidare, interrogati, nunquid tale appareret, ut viderēt, nihil tale videre respon-
 derunt. Vtrum igitur, quemadmodum & quibusdam alijs morbis abominatio
 quorundam fit propter indispositionem stomachi, aut linguę, ita & in rabie deten-
 tis accidat? an magis defectus & dispositio non est in stomacho, & lingua, nam &
 sitiunt, & quantum è lingua est, humida etiam expetūt, sed defectus potius in phan-
 tasia est? cuius signum est, q̄ nec uidere volunt, nec tangere, quanquā vti potum,
 appetāt humida. Fortasse igitur (ut diximus in ijs, quę de sympathia) phātasia quo-
 rundam memoriam excitat, quę pauorem solent incutere, quod & in rabie potest
 contingere. quoniam enim & spuma circa os eorum obuersatur, & corde præcipue
 lique-

Alloquuntur; ex his phantasia fit quædam liquida eos extinguētis, unde formido fit, quod si vident, aut tangunt, aut & audiunt offerri liquida sibi. In ægris autem phantasia fit horribilius ex paruis occasionibus, ut sæpe ex aspectu paruorum figurarum in parietibus videmus egros, & lupos, & canes, subimaginari, ac clamare, & iubere, ut inde auferantur. An (quemadmodum diximus in sympathijs) quæ exiccata sunt, humida possunt appetere, & trahere, quum forma secundum naturam per se remanet, quanquam actu & per accidens aliter sit: at uero, quum siccitas eo usque processit, ut iam forma natura non seruet amplius, sed iam ab ea ceciderit, tum sicca illa non solum non appetunt humida, sed uti contraria abhorrent, & à se abdicant: quemadmodum accidit & in ijs, qui prope mortem sunt, omnem. n. & cibum & potum ita abhorrent, ut nihil molestius & horribilius ijs offeratur, quam cibus & potus, quam membra iam priuata natura sua sint: ita igitur in rabie facta exiccatione tanta, ut iam natura propria collapsa sit, & quæ prius uti conuenientia & bona recipiebat, nunc uti contraria & horribilia recipit, non solum potus liquidorum omnium, sed & phantasia abominationem parit: exiccari autem rabie affectos manifestum est, quum etiam & in conuulsiones ex siccitate incidant. Cur uero &, qui sub sorbo arbore iacent, rursus in rabiem vertantur, si alijs rabidi fuere, consimilem habet latentem causam, si modo uerum est, quod fama quadam circumfertur: nihil autem prohibet vapores, qui ex ea arbore continenter exhalant, styptici quidem, & si licet dicere, melancholici, ad hominem delatos, & intus calefactos idem facere posse, quod & seminaria rabie, magis autem in eo, qui rursus rabidus, propter relictam dispositionem. Atque hæc de rabie probabiliter dicta sint.

De Syphilide morbo, seu Gallico. Cap. II.

Nunc adeas contagiones pertranscamus, quæ extrinseca magis tætant, incipientes à Syphilide morbo: quippe nouum & diu nostro orbe incognitum morbum inter alia admiranda nostra tempestas uidit, qui Europam ferè omnem, Asiæ uero, atque Africæ partem non paruam occupauit: in Italiam uero ferè ijs temporibus erupit, quibus Galli sub rege Carolo regnum Neapolitanum occupauere, annos circiter decem ante 1500, à quibus nomen Morbo inditum fuit, Gallicus appellatus: Galli uero nominis iniuriam in nos retorquentes morbum Italum vocant, Hispani Paturfam, Germani nunc Meuium, nunc Gallicum dicunt, nonnulli nouo imposito nomine Pudendam appellauere, quod à pudendis inciperet, sicuti & Mentagram, quod à mento inciperet, nouum morbum apud antiquos appellatum fuisse Plinius est author: nos Syphilidem in nostris lusibus appellauimus. Hunc autem morbum nostro orbi adeo nouum, familiarissimum tamen certis regionibus ferunt, qui per Hispanas navigationes nouum mundum comperere, ubi uel plurimum abundet ea contagio, non secus illic domestica, ac apud nos scabies. Principio igitur, quum is apud nos apparuisset, hæc ferè notæ conspiciebantur in eo morbo: oriebatur in quibusdam sine ulla ab alio concepta contagione, in quibusdam (quæ maxima pars erat) è contagio excipiebatur, uerum non ex omni contactu, neque promptè, sed tum solum, quum duo corpora contactu mutuo plurimum incalescent, quod præcipue in coitu eueniebat, quo maxima mortalium pars infecta fuit: uisi tamen infantes nonnulli fuere, qui è lactu matris à matre, aut nutrice infecta consimiliter affecti sint. Fomite autem non relinquebat ea contagio, aut non nisi maxima quadam occasione, neque ad distans èt sese propagabat: sed neque statim manifestabatur, uerum certo tempore delitescerebat,

DE MORB. CONTAGIOSIS

interdum quidē per mēsem, interdum per duos sæpe & per quatuor mēses. Inter ea **C**
 tñ signa nōnulla aderant cōceptę labis, animū tristitia quædā detinebat, corpus las-
 situdo, pallor faciē, tandē, quod in maiori parte inerat, vlcuscula quædam circa pu-
 denda oriebantur, ijs non dissimiliā, quæ solent ex fatigatione contingere, quam ca-
 riē vocant, sed naturalongē impar, nā hæc & emori cōtumax erat, & uicta vna par-
 te alia regerminabat immortalī propagine: post hæc crustosæ quædā pustulæ p cu-
 tē erumpēbant, in quibusdā quidē à caluaria incipiētes (quod ut plurimū erat) **D**
 in quibusdā in alijs locis: paruæ primū eæ apparebant, mox augebantur paulatim
 ad magnitudinē cooperculi glādis, & similitudinē ēt, ijs non absimiles, quę in pue-
 ris Achores vocantur: differentię earū multæ uisebantur, quibusdā paruæ, & siccio-
 res, quibusdā maiores, & pinguiore, nonnullis liuidæ, alijs exalbidę leuiter pallen-
 tes, alijs duriores, & subrubentes: oēs autē paucis post dieb. aperiebantur, ac muco-
 re quodā mucilagineo fœtido manabāt, nec dici potest, quātus ille mucor perpetuo
 efflueret, quāta fordities: exulceratæ deinde exedebant more eorū vlcerū, quę pha-
 gedenica appellantur, atq; interdū nō solas carnes, sed & ossa ēt ipsa inficiebāt. Qui-
 bus autem circa superiora vigebat malū, ijs distillationes prauæ cōtingebāt, q̄ mo-
 do palatū, modo gargareonē, modo fauces & tonsillas erodebāt: labia quibusdā con-
 sumpta sunt, quibusdā nasus, quibusdā oculi, alijs pudenda tota. Adhęc autē magna
 ex parte gummositates quædā p mēbra concredebant magna deformitate, nā sæpe
 oui, sæpe panis magitudinem æquabant, quibus apertis mucor suberat albus, mucil-
 agineus: tenax is callus maxime in brachijs, & cruribus accidebat, qui interdū vlcē-
 rabatur, interdū integer vsq; ad mortē perseuerabat. Præter prædicta omnia, quasi
 parua illa forent, ingentes lacertorum dolores accedebant, sæpe cum ipsis pustulis,
 interdum ante, nonnunq̄ post, & ipsi quidē diurni, quibus nihil crudelius aderat: **D**
 affligebant præcipue noctu, dolor autē non proprie in iuncturis inerat, sed circa la-
 certos ipsos & neruos. Verū quibusdā nihil minus sine dolore vlllo oriebantur pu-
 stulæ, quibusdā sine pustulis dolores, maior pars vtriusq; affligebatur. Interea langue-
 bāt mēbra oīa. macies corpus detinebat, nullū aderat desiderū cibi, nullus somnus,
 sed mæror, & iracundia assidua, & amōr decubitus, facies & crura turgēbant: qñq;
 & febricula quædā cōcomitabāt, sed raro, dolebat quibusdā caput, dolor is erat diu-
 turnus, & nullis medicaminibus parens: sanguis, si hauriebatur, insincerus, mucos-
 usq; spectabatur: vrina crassior, pinguis, diuulsa, & subrubens, quo solo signo, quū
 non adesset febris, multos prænouimus eo teneri morbo: egestiones egre reddebāt-
 tur, & illæ mucosæ, siccæ: his ergo notis tenebantur, qui tū co morbo laborabāt. Lo-
 quimur autē de his, quasi de præteritis, qñ, tametsi nunc quoq; ea contagio viget,
 post tamē illa prima tempora immutata videtur: ab inde. n. annis ferè viginti cæpe-
 runt pauciores videri pustulæ, gummositates vero plures, quum è contrario primis
 annis fuisset: factæ itē fuere pustulæ (siquæ apparebant) sicciores, ac dolores (si q ac-
 cedebant) cuius sunt acerbiores. Porrò & annis labentibus, annis iam ferè sex, in
 qb. nunc sumus, magna rursus mutatio facta est eius morbi: quippe quum in valde
 paucis pustulę iam visantur, & dolores ferè nulli, aut multo leuiore, gummositates
 vero multę, &, quod mirum omnibus visum est, capillorum, & reliquorum pilo-
 rum calus homines ferè ridiculos facit, alijs sine barba, alijs sine supercilijs, alijs gla-
 bro capite in conspectū venientibus: quod infortunium prius putabatur ex medi-
 caminibus euenire, præsertim ex argento viuo, mox certiores facti omnes sciunt ex
 ipso

A ipso morbo immutato procedere, quinimo & (quod peius est) iam nunc multis videntur labefactari dentes, quibusdam etiam cadere.

De causis.

Cap. 12.

Igitur, quum primū tam nouus apparuisset morbus, magna statim inter medicos **L**oborta controuersia fuit, alijs contendētibus nullam ab antiquis factā de eo mentionem fuisse, alijs contra fuisse factam, his quidem Elephantia existimantibus, illis vocatū ab Arabibus Safati, alijs Lichenas. Primus Nicolaus Leonicensis, vir doctissimus & grauis eam difficultatem sustulit, aperte monstrans nullum horum esse, sed prorsus apud antiquos innominatum fuisse morbū: quanq̄ posteriores quidam obstinate quidem magis, q̄ rationabiliter, tanto uiro non plane assensere, Elephantiasim omnino asserentes esse: de quo mox pauca quædam & nos dicemus. Cæterum quicumque hactenus de eo morbo scripsere, alij quidem, quid non esset, magis dixisse videntur, q̄ quid esset: alij eam rationem quesuisse magis, quæ circa formā versatur, q̄ esset ægritudo partim in compositione, partim in complexione, & vnitate, & id genus, materiam uero, & principia, quæ magis fuerant perquirenda, reliquere: alij materiā quidē attigere, principia uero, & rationem eam, quæ è cōtagione dependet, nō, ut par erat, sunt p̄secuti. Nos uero in ijs lusibus, quos ad **PETRUM BEMBVM** nūc Cardinalem scripsimus, quo fortè tempore à pestilentia rus pulsus multum ocij nacti essemus, de his omnibus quædam certe attigimus, uerum quantum Poetica concedere potuit: quæ quum non admittat omnia, multa quidem prætermitti à nobis necesse fuit pro toto negotio, quæ si nunc prosequamur, operæ præciū facturos esse nos existimamus. Quod igitur ad primā morbi originē attinet, arbitrati sunt aliqui contagionem hanc è nouo illo mundo delatam ad nos fuisse, quem Hispanæ nauigationes adinuenere, ubi ea labe quam plurimum viget: cuius signum id afferūt, quòd tum & morbus hic apud nos primum apparuit, quum & nauigatio illa facta fuit, & commercia habita illius gentis, propter quod & primum apud Hispanos uisus fuit: quare totam labem hanc consistere putant in contagione vnus ad alium. Sed profecto, tametsi maxima mortalium pars è contagione morbum hunc contraxit, obseruatum est tamen innumeros alios sine vlla contagione per se infectionem eam perpeffos fuisse: impossibile præterea fuisset tam paruo tempore contagionē, quæ per se segnis est, nec concipitur facile, tantum terrarū peragrassè ab vna classe ad Hispanos primum delatam, quando cōstat aut eodem tempore, aut ferè eodē & in Hispania, & Gallia, & Italia, & Germania, & tota ferè Scythia uisam fuisse: Adde q̄ prædixisse illā Astronomos certis ante annis non paruum indiciū est aliud subesse illi principiū, q̄ simpliciter contagionem. Primum igitur illud mirum uideri non debet nouos atque insolitos morbos certis temporibus apparere, nō quidem delatos ab vna regione ad aliam, sed suis causis exortos: anno 1482 pleuretidis genus quoddā erupit, quod totā ferè Italiā affecit: nostris uero tēporib. illæ prius nō visæ ī Italia febres apparuerunt, quas lēticus vocāt, de quibus supra egimus: vidimus & annis superioribus lippitudinem contagiosam quædam ciuitates inuasisse: uidimus & pestem illam solis bobus cōmunem, de qua supra meminimus: quam ob rē nec mirum esse debet, si & Gallicus morbus nō prius cognitus ī nostro orbe p̄ multa secula, nunc primum eruperit: uenient & ægritudines aliæ nouæ inusitate quæ, quum tempus feret, sicuti & Mentagra apud antiquos, quæ postea amplius nunquā visa est: hic idem morbus interibit, & extinguetur, mox etiam & nepotibus nostris

DE MORB. CONTAGIOSIS

rursus videndus renascetur, quemadmodū & præteritis ætatib. visum à maioribus C nostris fuisse credendū est, de quo non pauca indicia etiānum sunt. Tonsor quidam amicus noster libellū habebat experimentorū quorundam antiquū satis, inter quæ vnū inter alia scriptū erat, cui titulus erat, ad scabiē crassā, quæ cū dolorib. iuncturā accidit: is ergo, quū primum recentissimus esset morbus, memor medicaminis consuluit medicos quosdam, num uti eo medicamento deberet in noua illa contagione, quā per scabiem crassam significari existimabat: medici autē inspecto medicamine acriter prohibuere, q̄ ex argento viuo cōstaret & sulphure: sēlix, nisi medicos illos consuluisset, incredibili quæstu diues futurus: paruit autem, nec ausus est experiri medicamen: quod demū expertus, atq; optimū agnoscens valde indoluit, q̄ sero vsus eo fuisset, quæstu iā per alios sibi abrepto: ex quo videre profecto possumus alijs etiā ætatib. visum eum morbū fuisse. Sunt, qui putent & Auicennam illum significasse capite de olibano, quū dixit Thus valere dolori cōposito illitum ex aceto & oleo. Et est dolor, inquit, cum quo proueniunt in corpore sicut verrucæ cum deambulatione sicut formicæ: sed certe hoc nihil est, qm̄ Auicenna illic transfert, quod Dioscorides scribit de Thure, quū dicit: Formicantes verrucas inter initia, impetiginesq; ex aceto & pice illitū tollit: per quæ Mirmecia intelligit. Vt ergo ad propositum reuertamur, inter nouos morbos, & eos, qui raro in lucē veniunt, collocandus est morbus Gallicus: quare, & causas illius, ac principia oportet ex ijs esse, quæ raro & ipsa contingant: esse autē talia, vt cōmunia sint nō solū multis mortaliū, sed & regionib. multis: quod certe in nullā aliā causam referri potest, q̄ in aeris constitutionē: qualis autē ea fuerit, & ex quib. principijs exorta, nunc est inquirendū. Qm̄ igitur analogiæ suæ sunt in contagiolis, & principia oportet esse analogā (vt dictum est) ad ea, quæ affectū recipiunt, manifestū est principia huius cōtagionis ad phlegma crassum, & sordidum analogiam habuisse: si. n. ad pustulas respiciamus, quæ eo in morbo apparuere, si ad gummositates, si ad lacertorū dolores, vbi que quidē videbimus non nisi mucorem & sorditiem, & demū phlegma lentū, mucilagineū, crassum: quare & seminaria, à quib. contagio per se omnis depēdet, talia quoque suo modo fuisse censendum est, quo circa & aerem, vnde origo fuit morbi, dispositionem eiusmodi contraxisse, cuius seminaria lenta quoq; & phlegmati cōsimili analogā essent, & in eo aliorum rursus seminariarum productiua, talium, qualia & prima fuere. Quoniam autem erodit, atque excēdit contagio hæc, oportet & seminaria illius acria esse, quanquā in lentore multo obsepta sepultaque. Talia igitur principia habuisse infectionem hanc putandum est, atq; in aere sordidā quandam obreplisse putrefactionē, quæ mox ad crassum & sordidū phlegma in nobis habuisset analogiā: quo autem pacto, & quibus de causis in aere eiusmodi dispositio facta fuerit, difficile quidē est certo scire: si quid tñ rationabiliter conijci potest, hoc certe erit, Quæcunq; n. causa & principium id fecerit, oportet illud ex ijs esse, quæ raro eueniunt, siquidē & dispositio illa in aere, quæ raro uisam contagem hanc peperit, ex ijs est, quæ raro contingunt: qm̄ igitur (ut supra diximus) quæ hic sunt, maxime à superioribus, cœlo scilicet, & syderib. alterant, & varijs afficiunt modis, nihil aliud esse posse videtur, quod in tot regiones per tātum spatij potuerit aerem tam male afficere, nisi cœli & syderum cōstitutiones, & ex quidē, quæ & raro accidunt, & magna, quū accidunt, possint efficere: supra autē monstratum est tum magna & portentosā posse huc sydera inducere, quum plura eorum in vnum coeunt: ac talem certe

coitum

A coitum & conuentum syderum uidit tempeſtas noſtra trium ſuperiorū, Saturni, Iouis, & Martiſ, qui cōuentus & raro accidere ſolet, &, quum accidit, magna ſemper apportare cōſueuit, tum ꝑ ea Sydera potentiffima ſunt, tum ꝑ unio illa diu ꝑdurat propter motus tarditatē, ꝑſertim Saturni, & Iouis: quā cōiunctionē uidētes Aſtologi nouas magnasq; ꝑgritudines portendi ꝑdixere: ſiquidigit̄ probabiliter dici poſteſt de principio tantę cōtagionis, ita certe exiſtimandum eſt. Ergo factō eo ſyderum cōuentu ingentē uaporū tractionē fuiſſe factū credendum eſt, ꝑ cōmiſti aeri, diuerſimodeq; agitati tandē ſordidā putrefactionem intulerint, à qua ſeminaria illa in nos importata fuere, quę ad ſordidos & mucosos humores, quale eſt phlegma craſſum & mucosum, haberent analogiā: unde tādē contagio illa enata eſt, quę mox tot mortaliū, tot regiones male affecit, partim quidē aere ipſo principia & ſeminaria immittente, partim de uno in alium contagione pertranſeunte: ac de origine morbi & principijs eius ita traditū ſit. Quōd uero & materia eius, ad quā ea principia habuerūt analogiā, ſit phlegma ſordidum & craſſum, ut diximus, maniſteſtiffimum eſſe ꝑōt: ſi. n. puſtulas inſpiciamus, illę oēs pingues, mucore incredibili manantes fuere: ſi uero gummoſitates, & illę cōcreto phlegmate conſtabant: ꝑ ſi & ad dolores ipſos lacertorum, & illi quidē idē oſtendent, erant. n. diurni, extenſiui, noctu affligentes: factis itē diſſectionibus lentor quidā ꝑ neruos & lacertos coextentus cernebatur: quare nemini dubium eſſe dēt materiā eius cōtagionis eſſe mucosum phlegma & ſordidum. Videntē autem puſtula ex minus craſſa materia originē habuiſſe, gummoſitates ex craſſiſſima, dolores uero ex media quadā: quippe ſerpente cōtage ꝑ maſſam ſanguinis, & pabulū ſibi faciente in phlegmate, pars quidem, q̄ minus craſſa, minusq; ſegnīs erat, extra pellebat̄ ad cutim, atq; illic ſenſim cōcreſcebat in puſtulas, q̄ uero craſſior aliquāto fuerat, & minus apta uſq; ad cutim expelli, reſidebat circa neruos & lacertos, ubi coextēta dolores arbiſſimos excitabat, craſſiſſima uero circa partes quaſdā coagulabat̄, & ī gummoſitates cōcreſcebat. Nō erat aut̄ ꝑrōpta cōtages, ut exciperet̄, ꝑꝑ lentorē, in quo ſepulta erāt ſeminaria, ſed indi-
B gebat cōcalefactione quadā corporū, ſic. n. quodāmodo actu ſiebāt ſeminaria, & alteri agglutinari poterāt, & ſeſe ex analogo ſibi pabulo propagare, qđ nō calefacta facere quidē nō poterāt, quaſi coagulata: ꝑꝑ eandē cauſam & diu latebat cōtages intra corpus ante q̄ ſeſe manifeſte oſtenderet, qm̄ ſegniter ſerperet ꝑꝑ frigiditatem, & craſſitiem materię, mox tñ exedebat, & ſolida ēt carpebat ꝑꝑ acuitatem ſeminariorum in denſa materia, quum actu ſiebāt, & putrefactio procedebat. Apparebant aut̄ primum ulcuſcula circa pudenda, qm̄ inde prima origo contagionis initium capiebat in maiori parte ex coitu: erant autē & male morigerata ea ulcera, tum ꝑ locus ille ꝑ ſe ſatis putidus eſt, tñ quia ſeminarijs hinc inde diſperſiſiā ſiebat, ut parte una ſaneſcente ꝑꝑ remedia, alia regerminaret. At puſtule ut plurimum a caluaria occipiebāt, partim quidē, quia pars illa ꝑꝑ ſorditiem & craſſitiem humoris, ex quo nutritur, quodāmodo analogo eſt ad cōtagē, partim ꝑꝑ omniſ euaporatio ſurſum fertur, in omni autē putrefactione euaporatio plurima ſit. Quibus aut̄ puſtula aderāt multę, minus dolorum accedebat, ꝑꝑ materia multa excerneretur, ac ſimul ſignū id eſſet materiā eſſe ſubtiliorem: cōtra uero, quibus craſſior erat, dolores quidē multi inſurgebant, ac puſtula pauciores: materia uero, quę dolores dabat, non erat in iuncturis ipſis infixā, ꝑꝑ craſſior eſſet, q̄ ut penetrare in iūcturas poſſet, quare ſuper neruis & lacertis maxime reſidebat: affligebat aut̄ noctu magis, & Sole cōdente ſe, qm̄
interdiu

interdiu calor naturalis solet exteriora petere, ad ea, quæ moueri solent, mēbra de- C
 mandatus à natura ad uigiliæ opera exercēda, nec non à lumine Solis excitus, quam
 obrem fouebat quodāmodo ea mēbra, & vētositates exoluebat, quæ lacertos & ner
 uos extendebāt, & uellicabant, ac simul & materiā cōcoquebat: noctu uero intror
 sum recurrere calor solet, & mēbra ea deserere, ad quæ per diem demandatur à na
 tura: qua de causa dolores tum excitabantur, & distentiones maiores accrescebant
 destituta materia à calore fouente, & dissolvente ventositates. Annis uero labenti
 bus mutatio quædam eius morbi facta est, qm̄ dispositio prima, quæ in aere fuerat,
 iam cessauerat, nec morbus aliam sui propagationem habebat, q̄ è contagione vnus
 ad alterum, propter quod perseverabat: omnis autem contagio quanto magis abest
 à principio & prima origine, tanto siccior fit & terrestrior propter adustionē, quæ
 continenter coniungitur: qua de causa primi temporis contagiones quasi ortui &
 principio propinquæ, sordidiores pinguiorēq; uisebantur, & pustularum plurium,
 minorum uero dolorum: quæ uero annis post sequentibus contigere, utpote adustæ
 & crassæ magis, pauciores quidem pustulas, maiores autem dolores dedere: nā & à
 principio, ubi plus erat pustularū, illic minus erat dolorum, ubi minus pustularum,
 plus dolorum cernebatur. Porro & annis hisce ultimis, quasi in senio existente con
 tage, & materia facta crassissima, maior adhuc mutatio facta est: nam gummositates
 multæ apparent, pustulæ autem paucissimæ, & illæ sicciores, dolores aut ferè nulli,
 aut longe minores, q̄ materia propter crassitiem facillime concreascit in gummosi
 tates, extra autem non facile propellatur ad cutim, uel resideat circa lacertos: q̄ si
 quid tamē ad cutim peruenit, id tenue quoddam phlegma est, quod falsedinem quā
 damacquisiuit ex adustione, quare ad radices pilorum latum pabulum eorum absu
 mit, unde & ipsi mox cadunt, sicuti in porriginē, Alopecia, & Achoribus siccis acci
 dit. Fortasse autem & idem fit in hoc morbo nunc, quod & in Alphis accidit, in qui
 bus decidunt pili materia quadam alba mucilaginosâ coextenta ad radices eorum:
 nam uidimus quosdam, quibus barba deciderat, consimilem quendam sub cute co
 extentum humorem habuisse: quod facillime potest nunc euenire in euaporatione,
 & secretionē, quæ fit ab ea materia iam penè vitrea coagulatis uaporibus, ubi ad pi
 lorum radices peruenere quocunq; igitur modo id fiat, existimandum est senium
 iam huius morbi incepisse, nec longe post futurum, ut ne per contagem quidem se
 propaget, qm̄ materia in dies frigidior fit, & terrestrior, in qua & seminaria tū pau
 ciora, tum & debiliora in dies gignuntur, propter quod nec tam facile concipitur
 nunc ea contagio, uti prius solebat: quare & tandem fiet, ut nec sese possit propaga
 re, sed desinat, reuersura mox, quum eadem principia, & eadem causæ reuertentur.
 Est autem certis regionibus familiaris contagēs, ut in Hispana uocata insula, & uici
 nis alijs, qm̄ (ut diximus) ea dispositio, quam ad nos temporis longitudo attulit, il
 lic connaturalis uiget huic morbo gignendo, quemadmodum Elephantia Aegy
 ptus Iudeaq; familiaritatem quandam habēt. Quæ igitur principia & causæ fuerint
 nouæ huius contagionis, & quo consistat, & quā habeat analogiam, & quæ sint eius
 accidentia, & notæ, per hæc hætenus determinatum sit.

De Elephantia.

Cap. 13.

Non esse autem Gallicum uocatum morbum eum, qui Elephantia uel Elephā
 tialis interdum, & Elephas à Cræcis appellatur, sufficere quidem ad ostendē
 dum ea possent, quæ Leonicens uir tantus scripserat: ueruntamen, si & nunc quo
 que

A quæ patia quædam eadem de re adijciantur, non inutile fuerit (vt promissimus,) quando posteriorū quidā plus æquo obstinati scriptis mādauere eundē esse morbū Elephantiam & morbum Gallicū, atque eisdem ēt remedijs curari oportere: quod aut eos præcipue decepit, id fuit, q̄ vidētes ipsi antiquos seorsum de Lepra scribere, & seorsum de Elephantia, tum existimantes per Lepræ nomen ab ijs intelligi illud, quod uulgo Lepram uocamus, nesciuerunt, quid nam esset Elephantia, nisi morbus hic, qui mox Gallicus est appellatus. Sed certe hæc mōstrant antiquorū scripta parum fuisse cōsiderata ab obstinatoribus hisce hominib. neq; enim ita est (uti ipsi putāt) per Lepram à Græcis eum morbū intelligi, qui uulgo Lepra dicitur, sed aliam quandā longe leuiorem dispositionē, de qua simul cū Psora hoc est Scabie agunt, quæ via quædā est ad Elephantia, quæ pprie passio illa est, quā non solum uulgus, sed & recentes medici tum Latini, tum Arabes Lepram uocant, Paulus de Lepra agēs vnā cum Psora, horum, inquit, morborum uterque summæ cutis asperitas est, cū pruritu & corporis attenuatione, ex melancholico humore ortū habens. Galenus in libello de tumoribus . Sunt autem Psora & Lepra melancholicæ passiones solius cutis, q̄ si in uenis & carne inualescāt, Cancer nominatur, & Elephas: itē quosdam dicit ex Elephantiosis factos fuisse leprosos, ægritudine in melius cōuersā . Manifestum igitur esse pōt leuiorem multo esse Leprā apud antiquos, quam Elephantiam: q̄ autem & Elephantia ea proprie fit, quæ uulgo Lepra dicitur, ex his manifestum simul fiet. Nam, ut primū a nostris incipiamus, Plinius libro 26. nouos quosdā ponit morbos Elephantiasim, & Lichenas, quos sine dolore ullo, sine uitæ periculo contigisse scribit. Diximus, inquit, Elephātasim ante Pōpeiij Magni ætatē non accidisse in Italia, & ipsam à facie sæpius incipientē in nare prima, ueluti lenticula, mox inualescēte per totū corpus maculosa & uarijs coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura, ceu scabie aspera, ad postremum uero auagescēte intumescētib. digitis in pedibus manibusq;. Aegypto peculiare hoc malū, & quum in Reges incidisset, populis funebre, quippe in balneis folia sanguine temperabant ad medicandum eā. Quis nō uidet per hæc nō Gallicū morbum significari, qui dolores uel ingentes afferat, sed uocatā uulgo Leprā, quæ sine dolore accidit, quæ à nare incipit, ut & Paulus, & Auicenna, & alii recentiores tradunt, quā Aegypto familiarem omnes dicunt, & ipse præsertim Galenus, quā demum unā humano leniri sanguine consueuisse libri oēs pleni sunt? Arabes uero per Elephantia non plane id intelligunt, quod Græci & Latini, sed tumorem quendā pedum ex humore melancholico, ceu è uaricū genere, quasi speciē eā Lepræ intelligāt, in qua pedes more Elephantum tumēt: p̄ Leprā aut id accipiūt, qd̄ & uulgo Lepra dicitur, à Græcis Elephātia: notē aut Elephantia, & accidētia hæc sunt. Oriē primo sine dolore ullo, sine febre, ac delitescit ipsa quoq; certo tpe prius, q̄ se prodat: mox prima ut plurimum indicia dat à nare oborta, parua ueluti lenticula subnigra. Cutis deinde uaria fit colore, duritia, asperitate, attenuatione, q̄ppe alibi liuida fit, alibi alba, alibi in atro ruffa, dura hic, illic lenior, alicubi aspera, & squāmosa, alicubi crassa, & ueluti coriū igne induratum. Pustulę simul p̄ totū corpus enascunt̄ durę, & ut plurimū, purpurascētes, q̄ tractu t̄pis exulcerant̄, & pus emittunt, uerum non multū, ac siccius, q̄ in Syphilitide . Circum tumescunt uicina mēbra, & alia contrahunt̄, alia extendunt̄: propter quod multis excauat̄ nasus, os utrinq; contrahit̄ uersus aures, oculi rotundant̄, & similes Satyris (qui pinguntur) fiunt, unde & Satyriasis etiam is morbus appellari consueuit, quanquam

DE MORB. CONTAGIOSIS

quanquam sunt, q̄ Satyriasm dictū putent propter tentiginem nimis ueneris, quæ eo in morbo cōtingit: tument deinde digiti in pedib. ac manibus; ac pedes similes sunt Elephantū pedib. vnde quidā uolunt esse Elephantiasim appellatū, quā Archigenes à magnitudine morbi ita uocatum dicat. Adhæc aut̄ & uenulæ, quæ sub lingua sunt, ceu varicosæ fiūt, pruritus adest, & cū eo tentigo ueneris uehemens: foetent mox, & tolerari iā nō possunt, & multis alba per totū fit cutis, quæ insanabilis h̄r. Contagiosus porrò est morbus non cōtactu solo, sed & fomite, & anhelitu et̄, quā tarde irreat, & sese propagat: in viros aut̄ grassat̄ magis, q̄ in mulieres: quin & eunuchi paucissimi uisi sunt eo malo correpti, pp̄ quod & nōnullos legimus sese castrauisse, ne eo tētarent. Nationū uero aliæ familiarem habent, ut Aegyptus, & Iudea, aliæ uix nouere: simpliciter aut̄ extreme calidæ, & frigidæ regiones eā labē sentiunt magis, q̄ mediæ, ut Aetius autoritate Archigenis refert, pp̄ quod Germani, & Scythæ, & Aegyptij, & Arabes maxime illi obnoxij sunt, (quā Galenus contradicere uī Archigeni, qui Germanos, & Scythas carere hoc morbo dicit) Itali uero & Græci minus: & certe semper apud nos uisus raro fuit is morbus, q̄q̄ per ciuitates domus, q̄ Hospitalia uocant̄, & suppellectiles sumptib. publicis paratæ structæ que uideant̄ Elephantiacis suscipiendis: uerum, quos ego hæctenus uidi, nemo quidem, aut pauci è susceptis Elephantiaci mihi uisi sunt, sed leprosi solū, aut impetigine quadā fera detenti, atq; hæc ferè signa sunt, quæ in Elephātia uideri solent. Ex quibus unusquisque uidere pōt longe alium esse morbum, qui Gallicus appellat̄, qui nō in melācholico humore sedē hēt, sed in phlegmate sordido, qui non fomite afficit, nō anhelitu, in quo tētigo in Venerē omnis abest, dolores aut̄ uel acerbissimi adsunt. Quoniam aut̄ & hic cōtagiosus est morbus, manifestum est includere ipsum seminaria cōtagionis, sicuti & alios: eorum uero analogia non ad mucosam & sordidam pituitam est, quæ admodum uocati Gallici, sed ad humorem melancholicū magis, quod pustulæ ipsæ maximè mōstrant, duræ, siccæ, purpureæ, tum & cutis durities, & inæqualitas: quod & oēs quoq; qui eo de morbo scripsere, attestant̄, ut dictū est. Elephantiosos, inquit Galenus, eodē modo curabis, sicuti & Cancrum, ex eadē enim materia sunt: in libello de Tumorib. passio est Elephas propriam habens generationē in melancholico sanguine, tractu uero t̄pis nigra cholera fit: ea de cā pustulæ sicciore sunt, ulcera uero minus mucosa, habent tñ sorditiē suā, qm̄ putrefactio omnis p̄ se sordida est: uiros autem magis, q̄ mulieres, tangit hæc contagio, q̄ melancholici sanguinis plus habent uiri. Sed cur frigidæ regiones, & Germani, & Scythæ magis ea tenētur, q̄ Itali, & Græci, humidiores existētes? causa est (ut mihi uidetur) q̄ ij sanguine multo abundāt, & eo quidē pingui, & unctuosos, quare multa in eo exhalatio fit, quæ cum ad cutim peruenit, ob densitatem eius, & frigiditatem regionis nō euaporat tota, sed solū, quod tenuius est, crassius uero sub cute coit, atque illic exurit̄, quod facile fit pp̄ unctuositatem: unde non transpirans putrescit, & labem hæc gignit, cuius seminaria analogiā habent ad partes sanguinis crassiores, & melancholicas unctuosas: pp̄ quod & porcorum carnes maxime aptæ sunt ad Elephantias inducendas, ex ijs enim multus fit sanguis exuri idoneus. Quod uero Galenus scribit, non est, q̄ regiones comparet nisi in uictu, cuius causa Aegyptus familiarem habet eam labem, Germani uero, & Scythæ minus ex hac causa, Scythæ autē minime propter lactis usum: qui uero in calidis regionibus degunt, crassum quidem & ipsi sanguinem habent, & densam cutem, sed alia de causa, quare & ipsi maxime

exuritur

A exuritur sub cute sanguis, & putrescit: medijs autem in regionibus temperatior est sanguis, & penetrabilis caro: Mulieres uero, & Eunuchi, qui mulieribus similes sunt, propter frigiditatem sanguinis & aquositatem minus continentur morbo. Dolores uero non excitat Elephantia, nec conuulsiones, uti in Gallico morbo spectant, quoniam in sicco magis consistit, & materia, si qua est, non residet circa neruos & lacertos, sed circa summa consistit magis, propter quod nec febrem facit. Quærat autem fortasse quis, cur furorem non faciat hæc passio, nec amentiam, quum in melancholia exusta consistat: cæm inde esse censendum est, quod in furore, & amentia exustio præcipue circa cor & cerebrum uersatur, in Elephantia autem circa cutim magis: quod si sanguis forte & introrsum ueratur, non ita tamen exurit, ut furorem faciat natura semper ad summa pellente, quod uitatur. Tument autem membra, quoniam materia multa sub cute collecta calescit non transpirans, & coextendit: porro & nutrimentum in ijs locis non plane concoctum, sed uitiosum in tumorem concreuit. Pruritus uero fit propter acrimoniam adustionis, propter pruritus autem tentigo circa genitalia, ad quod non parum facit natura melancholicæ, quæ spiritiuosa maxime est, ut Aristoteles docet. A facie uero id malum incipit, quoniam exhalatio omnis facillime sursum fertur, præsertim ad faciem, ad quam uenulæ multæ terminantur, quæ & spiritiuosa est, unde & aliæ multæ infectiones faciem præcipue tentant, ut Ionthi, & id genus. Tarda uero est ea contagio, quoniam in humore crasso consistit. Cur autem fomitem ipsa relinquat, Gallicus autem morbus non, quum lentore maiori abundet, dubitationem habet: dicendum seminaria in Gallico morbo propter lentorem & frigiditatem statim coagulari, & aut non agglutinari in fomite, aut, si agglutinantur, non inficere alium frigida & coagulata existentia, nisi ualde calescant: propter quod uisum quidam sunt, qui in linteis, ubi dormierant Gallico morbo sordidissime exulcerato affecti, conceperint infectionem: ceterum fomitem non relinquit ut plurimum ea contagio: quæ autem in Elephantia sunt seminaria, calidiora multo existunt, utpote in adustione quadam constituta, propter quod non coagulantur: lentorem autem habent tantum, quantum sufficit, ut in fomite agglutinetur. Fit porro Elephantiasis aliquando quidem per se in aliquibus, & primo, in quibus melancholicus est sanguis, & multus, & uentuosus, & cutis densior: quandoque ab alio concipitur, in quibus non necesse est sanguinem esse per se male affectum, sed male afficitur à seminarijs contagionis, corruptentibus crassam & siccam sanguinis partem, ad quam habent analogiam. Atque ita se habet Elephantiasis passio, quæ uulgo Lepra dicitur.

De Lepra proprie dicta, & Scabie.

Cap. 14.

Lepra uero ita ab antiquis uocata in duobus præcipue differt ab Elephantia, loco, & materia: quippe profundius agitur Elephantia, quamquam & ipsa circa summa uersat, Lepra uero in superficie magis est: materia porro Elephanticæ crassior esse uisum, & exusta etiamnum magis, propter quod profundatur magis, utraq; tamen ex melancholico humore fit: nihil autem prohibet & in utraq; interdum coniungi aliquid falsæ pituitæ, unde fit, ut nec Elephantia, nec Lepra uno semper uisantur modo: quod si diuturnior fiat Lepra, & tractu temporis malignior, tum in Elephantiam transit. Sunt autem in Lepra suæ pustulæ, atque interdum crebræ, ceterum sicciores, quam in Elephantia, & squammantes magis, quam exedentes: pruritus quoque plurimum infestat, macies corpus tenet, & ut uero uerbo dicatur, delicatior quedam Elephantiasis Lepra est. Oritur autem ut plurimum primo in nobis uitio humorum, & complexionis, & regionis,

DE MORB' CONTAGIOSIS

minis, nihil autem prohibet & contagione ab alio concipi: contrahitur autem & à C
natiuitate, sicuti & Elephantia. Psora autem, quam nostri Scabiem uocant, leuior
adhuc dispositio est, quàm Lepra, transiens & ipsa in Lepram, sicuti Lepra in Ele-
phantiam, quàm grauior vtraque fit: videntur autem Græci per Psoræ nomen tan-
tu n eam scabiei speciem significare, quæ siccior est, & melancholiæ non nihil sa-
p t, quare contractius psoram capiunt, quàm nos scabiem.

De distinctione infectionum cutanearum. Cap. 15.

Quoniam autem infectionum, quæ cutim carpunt, multæ sunt species, & mul-
ta nomina, sed confusa satis: bene erit de ijs cursim pauca quædam notasse, vt
cognoscamus, quomodo inter se differant, & quæ contagiosæ sint, & quæ non.

Ergo si cholera sit, quæ ad cutim propellitur, uel illic aliter clauditur, si quidem
non putrescat, tum Eritipelas vocatum facit, pustulam scilicet unam, aut plures cū
rubore, caloreq; multo, non nunquã, & cum febre, interdum quidem in facie facta,
interdum & in alijs partibus: grauior autem multo est, quæ faciem carpit, nam sæpe
è parua pustula accidit circumstantes partes, & faciem totam adeo inflammari, vt &
oculi aperiri non possint, & labia præ tumore deformia reddantur, quod fit com-
municata acrimonia ad circumiacentes partes: moderni Guttam rubeam appellât.
Si ergo cholera imputrescens inflàmata & accésa sit, Erysipelas hoc ferū facit, si ve-
ro inflàmata nõ fuerit, alia Erysipelata ædit, quæ, è pura si sint cholera, simpliciter
dicunt Erysipelata, si uero nõ è pura sint cholera, sed cõmixta, nõ simpliciter dñr,
sed cum adiectione cõmixti humoris, uel abscessus ab humore appellati: si quidem
enim sanguini sit admista, ἐρυσιπέλας φλεγμονώδης vocatur, si pituitæ, ἐρυσιπέλας
οἰδκματώδης, si melancholiæ, ἐρυσιπέλας σκισώδης prædominante semper cholera:
verum in hoc Scyrrhode, si inflàmata, & accensa sit cholera, pustulam illam facit, D
quæ ἐπιπυρρῆ vocatur, quæ sæpissime noctu enascât: Arabes Essere appellât: ita ergo
se habet cholera, quæ nõ putrescit. Quòd si putrescat iã, & sub cute pustulas faciat
tū uocatos ἐρπικτας, hoc est serpentes pustulas gignit: quippe stabile est Erysipelas, &
vrit magis, ac squammas & crustulas inducit: serpit aut Herpes vocatus modo sede
priori relicta ad alias partes, transferētibus sese pustulis, modo & in priori loco ma-
nentibus, & vicina pabulantibus. Cuius serpiginis quum rationem multum confide-
rassem, non in aliam certe causam reducere potui, q̄ in putrefactionem subtilem hu-
moris: nã quæ nõ alia fit differētia Herpetis ab Erysipelate, q̄ subtilitas materiæ, durū
quidem videtur, quando & Herpes ille, qui ἐσθιώμενος dicitur, crassæ satis materiæ
est, cuius causa etiam exest, & ille etiam, qui κερχρία vocatur: quid præterea prohi-
beat, ne cholera, quæ Erysipelas facit, in latus exedat, & pabuletur, si serpigo acuita
tem sequitur, quando cholera illa acutissima est? quare uerisimilius uidetur in pu-
trefactione quadam consistere, quæ Herpetes facit, cholera: signum cuius est, quod sor-
didiores videantur semper Herpetes, q̄ Erysipelata: itē & siccioribus indigent ad cu-
rationē, quum Erysipelas indigeat humidioribus: porrò quæ in putrefactione sunt,
prõptissime in vicinū infectionē cõsimilem trãserunt, præsertim quæ cutem nõ exu-
rentes Herpetes in latus magis pabulant: sæpe igitur in parte prius infecta exhalat
materia, quæ putrescit infectione ad uicinum communicata, sæpe vtraque pars pabu-
lo quodam inficitur. Ergo si putrescat cholera, sit autem in superficie, tum simplex
Herpes fit, qui serpit tantum, non autem exest, at si profundior fuerit, non serpit
solum, sed etiam exest, vnde non simplex fit Herpes, sed ἐρπυς ἐσθιώμενος, hoc est
depascens

A depascens vocatus, atq; hic à crassiori cholera fit, ille à tenuiori. Porro si hic, qui Esthiomenus dicitur, à cholera accesa & inflàmata fiat, Herpes ille fit, q uulgo Ignis sylvaticus appellat, si uero non accesa sit cholera, Esthiomeni simplices fiunt: atq; hi quidem Herpetes à cholera fiunt pura: q si non pura sit, sed mista tenui pituita, putrescat aut, Herpetem illum gignit, qui *μυγρία*, hoc est Miliaris appellatur, q pustulæ similes sint granis Milij. Atque ita se habent Herpetes, quos Celsus p Ignem sacrum intelligit: non enim, ut quidam volunt, per Ignem sacrum intelligitur ab eo Erysipelas, siquidem de Igne sacro seorsum, & de Erysipelate agit.

Si vero sanguis fuerit, qui in cutim influit, interdum quidem pustulosos abscessus facit, interdum maiores etiam q Erysipelas sit, quos phlegmonas uocât: rubent ij cum calore, & dolore, ac febre etiam ut plurimum: sicut autem sanguis quandoq; purus est, quandoq; mistus; quod plurimum sit, ita & Phlegmon alius simpliciter dicitur, alius cum adiectione nominis admisti humoris: si enim illi cholera admisceatur, Phlegmon fit Erysipelatodes, si uero pituita, Phlegmon dicitur Edematodes, si melancholia, Phlegmon Scyrrhodes dominante semper sanguine: species autem phlegmonis sunt *δορτιον, φύμα, φύγεθλον*: Dorientem nos Furunculû uocamus, abscessum in acutum tendentem cum inflammatione, rubore, & dolore, cui nō nihil cholera admistum est: Phyma uera Furunculo simile pene est, sed planius est, & rotundius, uulgus improprie Carbonem uocat, multum differens ab eo, qui proprie Carbunculus dicitur. Fit autem Phyma è sanguine subadusto, crassiore, q qui Furunculum facit: Phygethlon uero est, quod nostri Panem uocant ob similitudinem, alij & Bubonem: quanq sunt, qui Bubonem appellant, qui in carnib. laxis fit, Phygethlō uero, qui in neruosiioribus: fit autem hic uel è puro sanguine, uel misto tenui pituita. Si uero simul inflàmatus sit sanguis, ac putrescat, tum Bubones pestilentes facit, quos Auicenna Althoin uocat: q si subtilis admodum sanguis sit, influat autem in summâ cutem, pustulosos abscessus facit: si igitur non inflàmatus quidem sit, calefactus tamen, ut quasi ferueat, tum Exanthemata uocata facit, quas Plinius eruptiones papularû uocat: uulg^o sufferfuras à seruore, ut arbitror, dictas: pustulæ sunt vix cutim excedentes, rubræ, confertæ inuicē, pueris præcipue familiares, quû super calescunt: sunt autem duum generum, quædam sicciiores, & rubicundiores, quas Auicenna Plantam noctis appellat: quædam uero in rubore albicantes tenui pituita commista sanguini, quæ Græci *ιδρωα* uocant, nostri Sudamina, Auicenna Desudationes: quod si crassior aliquantisper sit sanguis, ac simul putrescat, non autem inflàmatus, tum, si tenui cholera commistus sit, uocatos Morbillos facit, si tenui pituita, Variolas, quæ duo *εξανθηματα* etiamnum à Græcis uocantur.

At, si pituita fuerit, quæ in cute tumores facit, si quidē humidû suû seruat, nec à calore fuit exiccata, nec à frigore concreta, tû molles facit tumores, quæ *οιδήματα* uocant, quidâ tumores simpliciter trāsferût, simplici nimis (ut mihi vi) uocabulo: Arabes vndimiâ uocât. Quod si pituita aut calore, aut frigore indurata fuit, uocatos Scyrrhos facit, è quibus sunt Strumæ, quas *χοιρῆδες* Græci uocât, & Nodi, quos *γαγγλια*, & id genus glandulæ, & gummositates reliquæ: tû & Verrucæ, quæ Porra uulgo appellamus, quæ, si basi latiore sint, *πυρμυκία* uocantur, quasi formicantes, q punctiones in ijs frant, quasi formicarum: si uero sint basi tenuiore, ac ueluti suspensæ, *ἀκροχορδῶν* nuncupant. Auicenna uero Myrmecia confundit cum Herpete, & in Herpete curam ponit, quam Galenus Myrmecijs tradit, errore periculoso, nisi capitulis

DE MORBIS CONTAGIOSIS: LIB. II.

capitulis diuersis addita sint vni, quæ alterius sunt. Sunt præterea ex hoc genere **C** callositates, quædam, quarum alij proprie Calli à nobis dicuntur, à Græcis *κύλοι*, tū & vocati Clauis, *κλοι* à Græcis dicti. E pituita quoque & aliæ pustulæ fiunt, quales *ίμβοι*, qui à latinis Vari, vulgo Cossi vocantur, qui præsertim oriuntur in facie: sunt & *φλυκταίναι*, quas Auicenna nomine vesicarum comprehendit: bullæ sunt non dissimiles ijs, quas excitat aqua feruens, quibus tenuis subest pituita: proxima ijs sunt *ψυδρακία* vocata, Phlyctænis paulo duriora, quibus cum pituita tenuis subest melancholia, Phlyctæna vero è simpliciori sunt pituita paululum inflammata, vnde & in bullam surgit: porro è pituita salsa fiunt vocatæ à vulgo Volaticæ: Celsus Papulas vocat, Græci *λεχίναι*: quanquam sunt, qui Lychenas transferant Impetiginem, quod non recte fieri arbitror: quod autem, quas nos Volaticas dicimus, Celso papulæ sint, manifestum est, si materiam, si modum serpendi, qui ab ipso traditur, respiciamus: sunt autem duorum generum, alterum, quod fit è tenui pituita, & salsa per summam cutem serpente in orbem, quod passim nomine Volaticæ monstratur, alterum, cui parum melancholiæ adiungitur, & profundius aliquanto serpit, & non præcise in orbem, quod sæpe in impetiginem vertitur: nec melatet Lichenis nomen à Græcis interdum latius capi pro fœdiori cutis habitu, vnde & poeta sordidos appellat Lichenas, & Plinius ipse etiam nouum morbum Pompeij ætate visum Lichenas vocauit, sicuti & Mentagram: quæ omnia ex salsa pituita fiunt putrescente, cui quiddam melancholiæ permixtum est, propter quod sordida putrefactio fit. Gignitur præterea & Scabies è salsa pituita, cui nomen commune non proprie inuenio apud Græcos, quando *ψώρα* aut illam significat apud ipsos, quæ apud nos impetigo dicitur, melancholica passio, & via ad lepram, aut si scabiem notat, illam certe speciem tantum importat, quæ sicca dicitur scabies: quare de scabie uidentur aut non egisse Græci **D** ei communi nomine, aut de ea non egisse, nisi forte sub pruritus capite comprehenderit. Sunt autem & aliæ quædam è pituita passionibus *αχρόν*, & *αλωπεκία*, & *σίτηκλις*. Achores autem nos vulgo appellamus Latume, Plinius, Ulcera capitis manatia transfert, Arabes Saphati appellat: crustosæ sunt, & sordide infectiones in capite, puerum præsertim, natæ, de quibus nec multa dicenda sunt.

Si vero humor, qui in cute tumorem facit, melancholicus sit, si quidem nec inflammatus fuerit, nec putrescat, Sirkhos melancholicos facit, alios quidem maiores, alios minores, & pustulosos solum: si autem inflammatus sit, & accensus, non autem putrescat, Cancer vocatum facit: si vero putrescat quidem, non autem inflammatus sit, tum Psoram & lepram gignit, & Elephantiam nondum feram, at si inflammatus simul sit, & putrescat, Elephantiam feram facit, cum iam horribiles aspectu sunt, similiter & Carbunculum, quem Anthracem vocant, generat. Impetigo porro à nobis vocata non alia esse apud Græcos videtur mihi, quam Psora & Lepra, quæ secundum magis & minus illas quatuor species facit, quæ à Celso traduntur: ex quibus patet Impetiginem non esse Lichenas, vt multi vertunt, sed eam magis, quam supra vocauimus Volaticam, Lichenas esse: hæc enim à phlegmate falso, impetigo autem è melancholico humore magis fit. Ac de cutis infectionibus ita pertranscursum determinatum à nobis sit, è quibus contagiosæ sunt Bubo pestilens, & exanthemata illa, quas Feras & Variolas vocamus, & Strumæ quædam viceratæ, & Lichenes nonnulli, & Sabies, & Elephantia, & Achores, & Alopecia, & Syphilis, & Mentagra, & si quæ aliæ sunt, in quibus putrefactio, & sordida fiat.

HIERO.

HIERONYMI FRACASTORII DE CONTAGIOSORVM MORBORVM CVRATIONE,

LIBER TERTIVS.

Quòd peculiaris curatio debeat contagiosis morbis. Cap. I.

RAGTENS ergo de contagione, quid esset, & quibus principiis & causis fieret, & quæ essent differentie eius omnes, in uniuersum quidem libro primo percurrimus, mox de cõtagnosis morbis, aut omnibus, aut maxime notis, qui essent, & quibus è causis penderent, & quomodo inter se differrent, libro secundo disseruimus. Superest iam, vt de curatione omnium cõtagnionum agamus methodo primum (vt par est) generali & cõmuni, mox & propria cuique morbo: de quo quidem in primis ambigat fortasse aliquis, utrum aliquam peculiarem & propriam curationem habeat contagiosi morbi ab aliis, & an tradita sit à maioribus nostris: mirum enim uideri potest, si aliqua in his erat peculiaris methodus, prætermittam ab illis fuisse. At certe, si recte tradita sunt, quæ supra determinata fuere de contagione, propria quædam & determinata curatio debetur contagiosis morbis, quatenus cõtagniosi sunt, quando diximus eos & principio longe differre ab aliis, & modo materie, & putrefactionis, ac postremo & accidentibus ipsis, quibus omnibus sua animaduersione, & sua curatio debetur: nam si quispiam recte se habens, tum circa humores proprios, tum & circa complexionem, & alia, phthisim tamen ab alio per contagionem cõcipiat, plurimum profecto refert, si per initia aduoceris, & seminaria eius contagionis per ea extinguas, quæ dicemus, ijs enim interemptis nihil præterea procedet morbus: similiter & in Rabie se habet, & in Syphilide, & Scabie, & aliis: quinimmo & in processu quoque si ad communia remedia te conuertas, Catarrhum in Phthisi expurges, materiam cõcoquas, nihil tamen operabere, nisi perpetuo ad seminaria animum, & curationem aduertas: porrò & in febribus, quæ pestilentes dicuntur, cur non ijs remedijs utimur, quibus in aliis solemus? cur protinus omnes clamant putrefactioni resistendum esse, nec quidem obstructions aperiendo, non plenitudinem euacuando, sed propria quædam inquirendo, quæ obstant putrefactioni? quippe certus in his est putredinis modus, qui propriam animaduersionem postulat. Videntur igitur maiores nostri curationes quarundam contagionum tradidisse quantum ad quædam remedia, verum omnia illa non ad contagionem, quatenus contagio est, destinata fuisse, sed aut fortuna quadam inuenta, aut ex similitudine ad alia, ut uenena, & similia: quæ res certior fiet per ea, quæ circa vnumquemque morbum dicuntur: quod iam aggrediamur, ab vniuersali methodo & forma initium capientes.

Quoniam autem duplex est medendi ratio, altera, quæ præseruat, altera, quæ liberat, nos breuitatis gratia de ea, quæ liberat, inquisitionem faciemus, illud pollicentes, quòd hac recte perspecta unusquisque viam habere poterit quam facillimam ad eam quoque, quæ præseruat. Qui igitur contagiones curare uolet, ad hæc aduertat necesse est: primum uideat, quæ nam contagio sit, utrum earum, quæ extrinsecus ueniunt, & an ab aere, an ab alio sit concepta, an earum sit, quæ in nobis primo sunt: & utrum contactu solo afficiat, an & fomite, uel & ad distans feratur: tum

Fracastorij.

N

perpendat,

DE CONTAGIO. MORB. CVRA.

perpendat, qualis sit, num acuta, an seignis, & quo in humore sedem habeat, & analogiam: nec non & quantum processit, si in principio sit, an plurimum sit progressa: & quibus in locis precipue sit, intra ne tota, an extra tota, an ubique: & an solida occuparit, an per summa tantum erret: & utrum uelociter & large serpat, an tarde & anguste: & ut summatim dicamus, differentiarum omnes contagionum autem oculos habenda sunt.

De intentione, qua habetur ad principia. Cap. 1.

His animaduertis tria principaliter esse scito, ad quæ intentio omnis dirigenda est: primum quidem principia, à quibus initium & originem putrefactio habet: secundum est, materia, quæ in via est, ut inficiatur, & iam cepit: tertium materia, quæ iam corrupta est, nec amplius restitui potest: ac principia quidem quædoque (ut diximus) communia sunt cum alijs morbis, qui in putrefactione consistunt, quædoque propria contagiosis: communia quidem sunt plenitudo, obstructio, malitia humorum, & alia id genus, propria uero sunt seminaria ipsa contagionum, nihil enim prohibet aliquem plane sanum existentem, & mensurate in humoribus & alijs se habentem, contagionem tamen ex alio contrahere. Ergo, si communia adsint principia, nihil aliud nobis dicendum agendumue sit, nisi quæ medici iubent agenda, quæ plenitudines, obstructions, & alia eiusmodi adsunt: ubi uero ea adsunt, quæ propria sunt contagionibus principia, tum magna cura & diligentia opus est: protinus enim, si seminaria ipsa aut enecare, aut educere possis, aut frangere, morbus præterea non ultra protenditur: quare maxime initia perpède, si potes ijs adesse: quod si non possis, scito tamen per totum morbi processum continenter curam ad seminaria adhibendam esse, ad quæ multiplex ingenium est, & nunc uno modo ad illa, nunc alio agendum: possunt autem illa aut extinguui, & ut dicitur, enecari, aut educi, aut frangi & alterari, aut repelli: his autem uti non semper omnibus datur, nec conuenit, sed modo uno, modo alio, modo pluribus agere licet, ut res, & occasio, & reliqua postulant. Ergo extinguunt, & interimunt, & quæ calidissima sunt, & quæ frigidissima, maxime autem, quæ urentia dicuntur, aut vicina urentibus, siue per ignem facere uelis siue per ea, quæ Caustica uocantur: extinguuntur quidem ab ijs seminaria ita, ut ijs interemptis & totus simul interimatur, qui imminet, morbus, nihil enim remanet, quod præterea sobolem gignat: nam ignis quidem vis tamen si locum exurit, ultra tamen non aliud nocumentum relinquit, quod uel ad priorem labem attineat, uel apporet nouam peiorem: quare, ubi auxilium hoc adhiberi potest, & debet, nullum præsentius est: porro extinguunt, & frigidissima, ut frigide potus, de quo suo loco dicemus, & ablutiones est, quod maxime ualet ad ea seminaria, quæ in somitibus continentur.

Sequens ad ea ingenium est euacuatio, quod certe difficulter admodum fieri potest, quoniam hinc inde dispersa sunt seminaria hæc, & per se educi non satis commode possint: nihil tamen prohibet cum humoribus, quibus agglutinata sunt, simul & ipsa quoque educi, uerum non nisi vi multa sit. Modi autem euacuandi precipui sunt pharmaca, quæ aluum mouent, & quæ sudorem cient, & urinam, & alia, de quibus circa particularia rursus dicemus, ut cucurbitulæ, & phlebotomia, & reliqua.

Quæ uero frangunt, & alterant seminaria, ea sunt, quæ antipathiam habent materiale, hoc est per qualitates notas contraria sunt: quoniam enim diximus seminaria hæc acrimoniam quandam habere, tum & in lentore quodam consistere, acrimoniam quidem frigidis frangemus, lentorem uero siccis potentia: exiccant autem alia per

qua-

A qualitatem ipsam, quæ est siccitas, quæ quidem parvæ actionis in tota natura est, alia per caliditatem, alia imbibitione, ut pulveres, & farine, & id genus, alia modis omnibus, ut sal: quorum omnium interdum quidem vnum, interdum aliud magis conveniens est: quare & abundare oportet, ut eligere possimus, quæ magis conducunt. Repellunt autem, quæ proprie spiritualement antipathiam habent aduversus seminaria: diximus enim in natura dissensum hunc rerum esse, ut sese mutuo nonnulla pellant: quare sicut & venena, & seminaria cõtationum antipathiam habent ad animam, & naturalè calorè, ita & quædam alia sunt, quæ uti antidota quædam antipathiam quoque & ad venena, ad seminaria ipsa habent, & ea repellunt: fortasse autem & eadem obtundunt alio modo: nam, quæ species tum ueneni, tum cõtationis ad animam uti inamabilis, & ingrata fertur, & tristitiam ingerit, ita species eorum, quæ antidota sunt, uti grata, & læta recipitur, quæ è causa obtunditur passio prior à ueneno, & cõtage illata, & uigoratur anima: quod in fetore omni fieri manifestum est, ubi per odorata recreari nos sentimus. Quod igitur in contagionibus antipathia hæc versetur, quæ recreet per odorem, manifestum est: utrum autem & illa quoque adsit, quæ repellat, & si non ita manifestum est, rationabile est tamen, & in uenenis manifestissimum: constat enim assumptis quibusdam antidotis vim omnem ueneni subito tolli, quod non alia facultate fieri posse videtur, quæ per spiritualement speciem, quæ præcipue repellat uenenum, tam & si per materiales etiam qualitates operetur antidotum. Constat quoque rusticos quosdam, quum forte secarèt herbas, demorsos fuisse à Vipera, ac repente inflatos, apposita autem Tormentilla vocata herba supra locum statim liberatos fuisse. Nos quoque mirum quiddam vidimus in bolo armenio: villicus enim quidam noster, quum à me forte proficisceretur in forum, inter eundem

B sensit se in collo pungi, nesciens, quæ è re contigisset: statim autem facto tumore ingenti, & strangulatione quadam ad me reuersus, nec quicquam loquens, sed solum ditto locum cõmonstrans prostravit sese super capsam, mugiens quasi moriturus: ego bestiam aliquam uenenosam ratus, qui neque Carbunculi signa ullam uidissem, nec alterius eorum, quæ oriri in nobis solent, bolum armenium statim propinaui cum aceto, ut forte excellens apud me erat bolus à IO. BAPTISTA RHAMNVSIO Illustrissimi Decemvirum Consilij à Secretis mihi paulo ante Venetijs dono missus: quo assumpto confestim, & quodam quasi miraculo detumuit locus, ac surgens ille, & loquens. Hoc me, inquit, à morte liberavit, putare autem se araneum pupugisse, qui decidisset in collum. Hæc ergo, & similia à maiori quadam vi euenire, quàm à notis qualitatibus censendum est: quod & circa malignas, & uenenis similes contagiones contingere par est existimare, in quibus suæ quoque antipathie sint, ut de eodem bolo armenio traditur, per quem in magna illa pestilentia, quæ adeo Athenas vexavit, tot præseruatos legimus. Scordium quoque cognitum ferunt tam mire præseruare à putrefactione, quum cadauera, quæ super ipsa iacuerant, inuenta fuissent incorrupta: quantum porrò & Balsamum, & Myrrha, & Aloe, & Cedrus, & id genus à putrefactione conseruent, notissimum est in cadaueribus Regum: quare & circa contagiones eiusmodi esse antipathiam nemo iudicari debet. Quæ autem illa sint, quibus data sit tanta facultas, statim dicemus: utrum autem antipathia hæc sit in ea qualitate, in qua & odor versatur, an alia, incertum est homini. Atque hæc quidem remedia sunt, quibus uti aduversus seminaria possumus.

DE CONTAG. MORB. CVRA.

De intentione ad materiam, qua iam infici cepit. Cap. 3.

AD eam vero materiam, quæ nondum corrupta est, in periculo autem iam agitur, vna quidem generalis intentio est prohiberetum causas putrefactionis, tum iam inducti affectus principiū, quod & alijs etiam morbis, qui in putrefactione consistunt, commune est: modus autem non est communis, sicut nec causæ, nec ratio putrefactionis communis est his, & alijs morbis: quippe in alijs præcipue causæ sunt plenitudo, obstructio, & humorum malitia, in his autem nulla horū necessaria per se sunt, sed quodammodo accidunt, aut concausæ solum sunt, non autem per se principia: igitur si hæc concausæ contagionibus coniunctæ sunt, negligendæ quidem non sunt, sed, prout conuenit, tractandæ, & tollendæ: quæ autem propria, & per se cōsideratio & intentio ad materiam periclitatē vertitur, illa est, vt omni ingenio oblitus putrefactioni, quæ inducit: ac, quō seminarijs, à quibus pendet, te opponas, dictum est, quid autem circa materiā ipsam agas, nunc dicendum.

Quoniam autem in putrefactione omni dissolutio quædam mistionis fit euaporante innato calido & humido: euaporant autē hæc remollitis ab humiditate partibus, & sublatis ab extranea caliditate: manifestum est quod ad hæc obsistere necesse est, primum quidem remittēdo eā, quæ inducitur extranea caliditas, deinde exiccādo, quæ remollit partes, humiditatem, ac demum prohibēdo dissolutionem mistionis: prohibent autem præcipue resinosa, non solum quod exiccent, sed quod constare materiam faciant glutino ipso: prohibent autem & intermisti pulueres quidam, in putrescibiles ipsi existētes, subtilissime igitur diuisi, & interiecti inter partes, materię partim alterantis actionē impediunt interpositi ipsi, partim materiam cōtinēt, ne dissoluatur, nexu quodam, simili modo, quo arena immista calci tenacem nexum operatur, & aquæ farina: penetrant enim humida minima in tenuissimos vocatos poros siccorum, vnde separari non possunt propter vacuum, nullo existente alio, quod subingrediatur, quod maxime ad fortitudinem mistionis valet. Non negligēda autem est, nec parui faciendæ minimorum intermistorum actio: quis putaret in multo lacte interposito pauco coagulo, aut tenui puluere plumæ floris cynaræ coagulari lac totum? quis crederet in magno aheno ebulliens saccarum, ac præ seruore iam erumpens, sisti tamen, & constare, ac deponere eruptionem & tumorem omnē imposito paucissimo butyro? quod vero attinet ad putrefactionem, nōne uidemus conseruari uina in magnis dolijs intermisto pauco alumine, quæ alioqui citissime putrescant? quare nec mirum esse debet, si & eas, quæ in nobis fiunt, putrefactiones per interpositos pulueres quosdam prohibeamus. Atque hæc quidem ad materiam, quæ iam periclitatur, idonea remedia sunt.

Ad eam vero materiam, quæ iam corrupta est, & restitui non potest, vna intentio est remouendi eam è corpore, quod aut pharmacis fit, quū scilicet materia introrsum est, aut incisionibus, vel dissolutiuis, quum est extrorsum: habet autem & hæc gestiones suas à medico preparandas, non eas quidem, quæ ad benignum restitunt, sed eas quæ euacuationem faciliorem reddunt: de quibus omnibus in particularibus morbis distinctius agemus, nūc enim generales magis percurrimus; quā autem remedijs abundare oportet in contagionibus, & modo vno modo alio uti necesse est, bene erit plura enumerare eorum, quæ in contagionibus valent, ut eligere possimus, quæ idonea magis sint.

Vrentia ergo sunt viride æris, auripigmentum, chalcitis, chalcanthum, & quod
Subli-

A Sublimatum vocatur, & quod præcipitatum, & vocata ruptoria, & id genus: vicina vero vrentibus sunt sal gemma, nitrum, & sal, & aceti fex vsta, & alumen, & ciuis ficus, & stercus columbinum, & vatrachium, & clematis, & rhapsia, & euphorbium, & pyretrum, & calx, & hermodactyli, & vnguentum Aegyptiacum, & trochisci Andronis, & diachalcitis, & eiusmodi. Resinae vero, quæ & abstergunt, & exiccant, & materiam constantem faciunt, sunt terebinthina, laricina, abietina, cedria, thus, mastix, galbanum, myrrha, styrax vtraque, gummi, laser, & reliquæ.

Quæ vero tum in pulueres redigi possunt, tum decoqui, calida quidem & sicca sunt aspalathus, cupressus, iuniperus, cedrus, xilobalsamum, citrus, cedrus, agnus castus, guaiacum, agalochum, scordiū, chamædry, dictamnū tum nostrum, tum Creticum pentaphyllō, heptaphyllon, & phu, & verbena, & thlaspi, & vocata scabiosa, & cardo benedictus, quem Theophrastus alteram speciem Cnici agrestis facit, tum & Gertiana, & aristolochia, & Smyrnum: item aromatica casia, cinnamomū, calamus aromaticus, iuncus odoratus, macer, nux muscata, zedoaria, doronicu, malanga, iris.

Frigida vero & sicca sunt margaritæ, coralli, succinum, sapphiri, hyacinti, & in magno pretio habitus smaragdus, tum terra lenia, & bolus armenius, & samia, & sandali, & uocata bistorta, forte bulapathon, & lapathi genera omnia, præcipue oxalis, & trifolium omne, maxime quod odoratum dicitur, & consimilis herba, quæ vulgo gallica appellatur, forte onobrychis, necnon & cicorium, & cicerbita, & nymphæa, & tamarin di, & cornu cerui, & os cordis eius, & cornu monocerotis, & rosæ, & earum semina, & citria, & è liquidis acetum, & omphacium, & vinum oxyacanthinū. Ex antidotis uero sunt theriaca, & mitridatum, & trochisci de viperis, & diamuscum, & diambra, & cyphi, & faccarum rosaceum, & eiusmodi.

B Quæ uero spiritualement antipathiam habeant non satis facile est iudicare, quoniam eadem habent & eam antipathiam, quæ inter materiales qualitates versatur: quoniam tamē nonnulla maiorem quandam vim præ se ferunt, quàm materialium qualitatum (ut supra diximus) existimandum est talia maxime esse terram lemniam, & bolum armenium, & scordium, heptaphyllon, & cornu monocerotis, & prædictas gemmas, præcipue smaragdum, & theriacam, & mitridatum, & si quid aliud in experientiam veniti.

Vrentibus autem uti tum solum licet, quoniam contagio extra est, & ea quidem maligna, ac in principio: si enim introrsum sit contagio, adhibere quidem non potes vrentia sine maiori periculo: extra vero si sit, apponere quidem potes, & debes, si maligna sit contagio, verum in principio solum iuuabis: si enim iam radices egit, & introrsum sese insinuauit, nihil quidem proficies, si extra vrentia appones: licet tamen quandoque vicina vrentibus applicare, quibus admiscenda erunt pingua quædam, quæ introferant. At si extra quidem sit contagio, non autem maligna, nec sic quidem vrentia sunt applicanda, quoniam per alias facultates leuiores, & per abstergentia sola leuare morbum datur, ut in scabie, & similibus de his autem in particularibus rursus dicetur, & quoniam, & quomodo conueniant.

Calidis uero, & siccis uti tum debes, quoniam materia non valde acuta est, sed frigidior, siccis vero & frigidis, quoniam calidior est: quoniam autem horum multa styptica sunt, & substantiæ crassioris, inferius quidem examinabimus, quomodo liceat ea adhibere, & non adhibere. Porro: per decocta conuenienter ages, quoniam introrsum contagio est, ut in febribus: per pulueres vero, quoniam maxime, & multiplici facultate obistere putrefactioni uoles. Atque hæc quidem satis sint, quantum ad uniuersalem curandi rationem pertinet: nunc particularia prosequamur, à febribus incipientes.

DE CONTAGIO. MORB. CVRA.

De curatione februm Variolarum, & Morbillorum. Cap. 4.

INter febres, quæ in contagione versantur, illæ prius percursæ fuere, quæ vocatas Variolas, & Morbillos emittunt, utpote minus feræ: de quibus quidem agemus, quatenus nondum pestilentes sunt, nam & ipsæ in pestilentijs sæpe visuntur, simpliciter autem pestilentes non sunt. Quoniam igitur diximus expulsiorem illam Variolarum, Morbillorumq; quodammodo crissim quandam esse, & sequestrationem mēstruæ infectionis à sanguine, nulla tibi esse alia intētio debet, q̄ ut nō impedias expellentem naturam, sed iuues potius, si opus est: quippe eam impediunt nōnulli interdum phlebotomijs, interdum purgatorijs pharmacis: quare, quum tu videris febrē esse eiusmodi, quæ eas expulsiōnes aut faciat, aut factura sit, tum abstine à medicamentis omnibus, sed naturam sine per se agere, nisi forte à principio magnam plenitudinem fueris conspicatus, tum enim licet vti purgante pharmaco, sed non acri & molesto. Quòd si iuuāda natura sit, locum prius procura, vt calidus decenter existat, vt aeger pannis conuenienter tegatur, & ijs rubētibus, ut leui vtatur cibo, uino abstineat: tum uide, quæ causæ prohibeāt expulsiōnem, num carnis dēfitas sit, aut crassities materiæ: tunc. n. iuuanda est natura ijs, quæ foramina cutis aperiant, & materiam attenuant, quales sunt carice, & sēniculus, & carui, & apium, & similia, ex quibus cōmode decocta fient: sunt qui addāt lentes abiecta prima aqua decoctas, aliqui, qui & tragacanthā: quod quidem forte miretur aliquis, quando in lentibus & tragacantha contraria magis uidetur intētio inesse, quum & ingrossent, & inspissent sanguinem, & cutim obstruāt. Verum ita res accipienda est, quòd ebullitio sanguinis interdum temperata est, interdum non temperata, sed aut maior, quā oportet, aut tenuior, quā oportet: si igitur temperata est, crassior autem humor, qui feruet, tum neque lentes, neque tragacantha adiungi debet, sed fat erunt, quæ subtiliant: at ubi intemperata est, & maior, quam oportet, aut, quod excernitur, nimis subtile uisum fuerit, tum si prædictis addantur lentes, & tragacantha, recte facies, quoniam ita ebullitionē temperabis: quod & in sputo sæpe fieri oportet, quum plus æquo tenue est. Nec plura de his febris dicantur.

De cura februm pestilentum communi. Cap. 5.

NVnc vero ad eas pertranseamus, quæ pestilentes uocantur febres, q̄ uel partē maiorem perdant, uel multos saltem: quarum, quæ maiorem partem perdūt, uere pestilentes dicuntur, quæ uero multos solum, malignæ magis dici solent: quoniam autem gradibus solum differunt, & communem quandam naturam habent, communes primum earum curationes, & intentiones trademus, mox & proprias prosequemur. Ergo ijs primum consideratis, quæ diximus esse circa contagiones consideranda, analogia scilicet, loco, tempore, & ante alia morbi origine, extrinseca ne sit, an intrinseca, scito & in his illa tria præcipue esse attendenda, ad quæ prius diximus esse omnem intentionem dirigendam, seminaria scilicet, materiam periclitantem, & eam quæ periclitata iam & prorsus corrupta est: ac quoniam supra dictum est seminaria posse uniuersaliter vel extinguī, uel frangi, uel educi, uel per antipathias repelli, uidentur est, quænam ex his in pestilentibus febris conuenire possint. Ac primum quidem extinguī seminaria per urentia nō datur, quoniam febris iam introrsum facta est, nec satis tutum est introrsum assumere quæ uerunt: extra uero si apponas, aut nihil operaberis, aut cōtagē exagitabis uehementius, quare

A quare per alia ingenia age . Vtrum autem extingui per frigida possint , vt per aquæ potum, dubitationem habet, qm̄, & si aqua, quatenus frigida, iuuare possit, attamen, quatenus humida, obesse non parum videbitur, q̄ augeat putrefactionem: nō solum igitur propter hanc causam nocere potus aquæ potest, sed & ob illud ēt, q̄ materiā crudiores reddit, & obstructionē adauget: quapropter in maiori parte harum febrium abstinere ab eopotu melius est: nihil tamen prohibet certis casibus etiam conuenire, quum febris ardens est, & cholera quodammodo furit, si & reliqua consentiant: tum. n. magis prodesse frigiditas, q̄ obesse humiditas, potest . Igitur quum extingui non nisi rarissimè possint seminaria febrium contagionem pestilentem habentium, videndum est, vtrum saltem educi possint : sed certe & hoc difficulter admodum fit, per se. n. seminaria valde dispersa sunt, & si educi detur, educuntur quidem per reductionem materiæ, cui sunt hærentia, quō tamen fiat, & quibus modis melius, quibus difficilius, paulo post ostendemus, quum de materiæ euacuatione tractabimus. Superesse igitur videtur, vt maxime procuremus ea frangere, & per antipathias repellere: eorum autem quæ frangunt, oīa quidem potentia sicca sunt, sed alia calida quidem sunt, alia frigida, & rursus alia sicca tm̄ sunt, alia etiam stiptica, & crassæ substantiæ: quare & dubium est, vtrum calidis vti liceat in his febribus, & vtrum stipticis: nam calida videntur & febrem augere, & acrimoniā seminariorum, stiptica vero videntur obstruere, & transpirationem intercludere, & materiā crassiorē facere. Ad quæ dicendum est diuersitates & analogias contagionū considerādas esse: alia. n. ad crassiores, & pinguiōres humores hnt analogiam, alia ad subtiliores, & acres magis, & alia ad spiritus etiam : porrò in quibusdam obstructiones multæ sunt, in quibusdam pauciores: ubi igitur analogia est contagio ad crassos,

B & frigidiores humores, præcipue si & obstructiones non paucæ sint, bene erit siccis vti, quæ etiam calida sint, frigida autem minus conuenient, maxime si & stiptica fuerint crassæ substantiæ: at vbi analogia ad subtiliores, & acriores humores sit, vel ad spiritus ipsos, obstructiones autem paucæ fuerint, tū decet per sicca illa agere, quæ simul & frigida etiam sint, quæ si etiam stiptica fuerint, nihil refert, frangunt. n. hæc maxime, & virtutem continent, ne dissoluatur, quod potissimum accidit in his febribus. Porrò si ea, quæ per antipathias valent, vlla in cōtagione conuenientia sunt, in hac certe cōuenientissima, & maxime præsentanea sunt, in qua cōtages venenis quibusdam assimilatur: quare his maxime vtendum, nec vnquā deferenda, quæ tum repellendo, tum & confortando iuuant : atq; hæc quidem intentiones ad seminaria habendę sunt, quæ si ab uere, uel alio depēdeant, illud etiam principium extinguendum, & frangendum tibi erit. Ad materiam vero, quæ in periculo est, primum illud æquum est quærere, vtrum euacuatio vlla conueniat, & qualis: ac conuenire quidē, quū plenitudo adest humoris ad putrefactionē parati, manifestū est : ubi uero plenitudo ea nō adsit, sed corruptio tota è contagione depēdeat, (nihil. n. prohibet alicui p̄be sano existēti cōtagionē inferri) tum nō est procurāda euacuatio materiæ periclitātis, p̄sertim phlebothomijs, aut pharmacis: quin imo de his dubitatio est, & cōtrouersia inter medicos, vtrū sint adhibēda in ea ēt materia, q̄ cū plenitudine pestem affert: q̄ppe sunt, qui in omni pestilētia nō semel solū, sed & bis sanguinē hauriant, rōnem autem facti addunt, q̄ hic morbus sit magnus, imo omnium maximus, q̄ ebullitio in sanguine magna fiat, q̄ peccatū in ipso sanguine quasi semper sit, & corruptio, q̄ per phlebothomias bene euentetur corpus, & transpiret, q̄ natura mul-

DE CONTAG. MORB. CVRA.

tum in his febribus grauetur, quæ nisi subleuetur, morbum nō ferat, non expellat, **C**
 non concoquat: propter quod multi uisi sunt, quib. phlebotomia facta, statim lenti-
 cularū expulsio facta fuit, quū prius nulla appareret: contra alij magnopere à phle-
 botomijs cauent, q̄ experientia constet partem maximam eorum, quib. detractus
 fuisset sanguis, paulopost aut obiisse, aut in deterius lapsos, ut annis 1505. & 1528
 manifeste visum fuit. Qua in re mihi ita dicendum videtur, q̄ aut contagio extrin-
 secus concepta est, aut intrinsecus primo in nobis facta, & hæc rursus vel in initio
 est vel iā valde sparsa: si igitur extrinsecus venit contagio siue in initio sit, siue nō,
 nunquā sanguis est per phlebothomiā mouendus, ea de causa, q̄ contages intror-
 sum trahitur, & versus cor, tam ea, quæ circa summa est, q̄ ea, quæ in venis pulmo-
 nis, nisi adeo magna plenitudo videatur, ut ferri non possit, tum. n. licet phleboto-
 mia uti, sed & hoc circa initia; propter quod superiorib. annis, in quib. cōtages ex-
 trinsecus in nos venerat, maior pars eorū, quib. secta fuit vena, periire. Si uero cō-
 tages in nobis primo oborta fuerit, securius quidē possumus detrudere sanguinem,
 sed & tunc ab initijs, & quum plenitudo vī: in vniuersum. n. hoc constare debet,
 quū iam sparsa cōtagio est, & seminaria late iam diffunduntur, nihil uenę incisionē
 iuuare, quinimo longenocere magis, qm̄ omnis agitatio, quæ in sanguine fit, putre-
 factionem valde adauget, q̄ seminaria magis misceri accidat, & sinceras partes cū
 infectis, non aliter, q̄ si in craterem aquæ salis aut fellis modico iniecto, si quiescat
 aqua, & non agitetur, minus salsa, & amara permanet, si uero agitetur, statim to-
 ta contaminatur permixtis minimis inuicē: quare non solum superiorib. annis, sed
 semper, & in alijs quoq; pestilentijs visum est magnā phlebotomatorū partē rē ma-
 le egisse, q̄ in angusto sit tēpus, in quo venæ sectio cōuenit, in amplo aut in quo nō
 conuenit: quare bene perpendere opus est, qn̄, & quō feces. Quod si secanda sit ve- **D**
 na, satius etiānum existimo secandā esse, eā, quæ in talis est, aut hæmorrhoidas ape-
 riendas: hæ. n. & si non oēs venas, quæ ad cor possunt deferre contagem, diuertunt,
 at quarundā tñ cursum ab eo reuocant, & contagē amouent: sed certe conuenien-
 tius agūt, qui per cucurbitulas multas cōminuere sanguinē volūt: nihil ergo te mo-
 ueat ad secandam venā, q̄ morbus sit magnus, maior. n. fiet, si secueris, maior quoq;
 & ebullitio, & corruptio in sanguine, transpiratio aut minor. Quod aut expulsio lē-
 ticularum in quibusdā visa fuerit facta phlebotomia, non potentiam maiorē uirtu-
 ti additā mōstrat, sed Symptoma maius: sicut. n. commota aqua calida, euaporatio
 fit maior, ita & hic commoto & agitato sanguine euaporatio excitatur maior, quæ
 valde stimulan̄ uirtutē expulsionē irregularem facit, non qualē natura per se, quasi
 crisim faciens deligere solet: cuius signum est, q̄ statim delitere consueuere expul-
 siones illæ, quas symptomaticas vocant: quare nec ijs apparentib. multa spes nos te-
 nere debet. De ea uero euacuatione, quæ per medicamenta purgatoria fit, similiter
 nec plane cōuenit inter medicos, quibusdā parcentib. medicamentis, q̄ videant ijs
 assumptis egros quasi à summo ad imum cōcidere, alijs uero uel crebro exhibētib.
 & alijs placidiora quidē, alijs acerbiora propinantib. de quo rursus penē idē dicen-
 dum, quod de phlebotomia, nā & pharmaca introrsum trahunt contagē, & sangui-
 nem maxime agitat, & permiscent, propter quod multi uisi sunt, quasi de omni vir-
 tute decidisse. Igit, nisi magna appareat plenitudo, bonū est à pharmacis abstinere,
 quod si affuerit, apta autē, ut euacuari possit, maxima circa initia, (multę. n. mate-
 rię non sunt crudę etiam per initia) tum solutiuis uti potes: placidiora uero ipse
 amem

A amem magis, quàm acria: quod si non sufficiant ea crassiores humores educere, danda quidem & acria suadeo, sed quãtítatis minoris: porrò nec displiceat euacuatio illa, quæ per vrinam fit, & quæ per sudorem: auxilia præterea illa, quæ supra dicta sunt ualere ad materiam, quæ corrupti incipit, prætermittenda nõ sunt, ac in primis quæ exiccãt, quorum quæ simul calida sunt, tum exhibeantur, quum crassiores, & segniore humores sunt: quæ vero frigida, vbi tenuiores & acriores sunt: tum nec displiceant, quæ imputrescibilia ipsa existẽtia, intermixta prohibent putrefactionẽ: quorũ multa etiã spiritualẽ antipathiã habet, & partim repellũt, partim cõfortãt, vt odorata.

Materiam vero, quæ iam corrupta est, non intra debes relinquere, sed secernere, & extra pellere, quantũ potes: facit id quidem sæpenatura modo per maculas quasdam, modo per pustulas, modo per abscessus alios, vt plurimũ autem peralui deiectionem: verum, quum signis natura est, tu eius officium assume, & euacua interdum clysteribus, interdum lenientibus, interdum purgatorijs pharmacis: verum caue, ne stimulum multum adhibeas, quoniam quæ corrupta sunt, non poscunt irritamentum magnum, lubrica ipsa existentia, atque etiam valde irritantia. Sunt qui per Aloem aut diebus singulis, aut alternis leuiter purgent, alij per alia: cuius rei certa methodus esse non potest, sed discretomedico opus est.

De curatione febrium, quæ Lenticulæ vocantur. Cap. 6.

Nunc de particularibus magis agamus, ac primũ de curatione earũ febriũ per tractemus, quæ, quod non vere pestilentes sunt, malignæ tantum dicunt, quales illæ fuere, quæ annis 1505, & 1528 tam large apparuere, quas alij Lenticulas, alij puncticula, vel peticulas appellauerunt: de quibus diligentissime agendum videtur, quoniam sæpe per epidemias reuertuntur, sæpe sine ijs enascuntur, ac nunc et per Italiã visuntur, certis autẽ regionibus maxime familiares. Referemus autẽ in primis, quo pacto medici eas curabant, quum primum in eas perinde, ac ignotas incidere: inter quos tanta discordia orta fuit, vt penẽ ludibrio haberentur: nam ut à victu ordiamur, alij liberaliter & large nutriri ægros iubebant, quod dicerent virtutem plurimum dissolui, ita præcipere Hippocratem, ita principem Auic. alij tenuissimũ victum dabant, existimantes egritudinem à plenitudine multa depẽdere: alij extremorũ dubij medio critatem tenebãt, vti securã magis: meracum nonnulli propinabant, nonnulli aquã aut simplicem, aut vino granatorum permistã. Sed nec minus circa phlebotomias controuersia oriebatur, alijs protinus, & large sanguinẽ hauriẽtib, alijs nunquã volẽtib, secare uenã, quod uidissent maiorem partẽ eorũ, quibus secta fuisset, vitã finire, inter quos alij putantes media quadã uia incedere, hæmorrhoidas aperiebant. Porrò & circa euacuationes eadẽ dissensio agebat, alij. n. acribus medicamẽtis utebant, alij aut nullis, aut leuioribus, nec dẽcerant, qui dicerent eam febrem sudoribus esse finiedam: qua in re & Empirici quoq; & Chymistæ suas partes habuere, qui sublimatis quibusdam liquoribus ad eam rem efficaciter uterentur, à quibus plurimi mortui sunt, multũ ad Orciportas deducti, quidã omnino saluati: maior medicorũ pars more empiricorũ à venenis similitudinẽ accipientes, ijs utebant, quæ aduenena solent apponi, quare & per bolũ armenium, & terrã lemniã, & eiusmodi medicabant: contra alij isthęc negabãt esse adhibẽda, quod obstruerẽt uenas, & foramina, quod expulsionẽ impediẽt, sed communibus digerentibus agebant: nonnulli existimãtes morbũ in adustione consistere ea dabant, quæ adustioni aduersantur: inter quas controuersias magna mortalium pars, & nobilitas urbium perijt. Nos, quæ partim longa experientia

DE CONTAGIO. MORB. CVRA T.

farinam minui, hoc est in tam tenues partes, quin semper actu talia non percipiatur, qualia sunt Ferri, & Aeris segmenta, & Marmoris, & Vitri, & multorum lapidum: alia uero sunt, quæ quæ optime in farinam vertuntur, ut Margaritæ, & Corallia, & Gemmarum multe, similiter & Sphragis, & Bolus armenius, & plures aliæ terræ: rursus quædam tritorum cum liquidis nunquam ita misceri possunt, ut in unum coeant: quædam uero ita coeunt, & coalescunt, ut actu esse per se nunquam sensu ullo discernantur. Qui igitur pulueres in farinam teri non possunt, nec bene cum liquidis coalescere, hi adhiberi in hac febre non debent, quoniam aut in stomacho, aut in intestinis residebunt, aut, quod oportebat, non distribuentur. quare indigesti nocebunt non parum: qui uero in farinam bene conteri possunt, & bene cum liquidis coalescere, hi non modo cauendi non sunt, sed maxime affectandi, quoniam antipathiam tum materialem, tum spirituales aduersus contagiones habent, tum uero & intermissi humoribus alia etiam ratione prohibet putrefactionem illorum, propter subtilitatem autem, & tenuitatem, ad quam redacti sunt, neque obstruere possunt, neque expulsionem ullam impedire: eiusmodi autem sunt, & Sphragis lemnia, & Bolus armenius, & Margaritæ, & Corallia, & Hyacinthi, & Sapphiri, & Tormentilla, & Bistorta uocata, & cornu Cerui, & Monocerotis, & Scordium, & id genus multa. De Smaragdo autem specialiter dicendo ego quidem ab antiquis nullam talem attributam illi prerogatiuam inuenio, qualis recentiores quidam medici attribuunt: quoniam autem de rerum virtutibus loqui possumus aut per experientiam factam, aut per rationem, ego quidem super hac re experientiam sufficientem fieri satis difficile arbitror: nam & si aliqui assumpto Smaragdo ter & quater uisi sint euasisse, infida tamen est, ad uniuersale si illatio fiat, quoniam incertum est, per accidens ne contigerit, an per se, nisi ratio ad communem naturam fiat: potest autem ratio certe fieri, quod Smaragdus ualeat ad eiusmodi febres debeat, quod frigidus sit, & siccus, quemadmodum & de alijs dictum est, habere autem prerogatiuam super alia tanquam sacrum quoddam antidotum ratio nulla afferri potest, quoniam, an agat & per spirituales antipathiam, nec ratione, nec experientia cognitum est: regium tamen sit medicamentum, quod magno pretio uenit. Quærat autem quis & de Guaiaco ligno, & de radice Cinarum, de qua in Gallico morbo dicemus, utrum conueniant in hac febre, quoniam utrunque & exiccat ualde, & sudorem mouet, & putrefactioni resistit: ad quod dicimus nullam nos habere de ijs circa has febres experientiam, uerum, quantum per rationem possumus existimare, credendum est utrunque ualeat ea in replurimum, & Guaiacum quidem, quia ex subtilissimis partibus constat calidis ac siccis, propter quas & ualde exiccat, & sudorem ciet: est etiam & resinosa ea arbor, quare mire & ad contagiones ualet: decoqui autem in aqua debet permixto etiam aceto, ne febre augeat, qua de causa conuenientior etiam erit, ubi pituitosior sit sanguis. Radix uero Cinarum siccissima quidem est, resinosa autem non est, nec calida, quantum sensu percipi potest, quare & dubium est, quomodo sudoris adeo prouocatiua sit: fortasse igitur eorum est, quæ potentia talia quidem sunt, sed remote, hoc est, quorum calidæ partes tarde actu fiunt, propter quod & ipsa sudorem mouet, quum separata mixture actu tandem fiunt igneæ, & subtilissimæ partes, uel forte, & si particula, ex quibus constat, per se calidæ non sunt, propter siccitatem tamen, & tenuitatem accendunt calore nostro, & ita sudorem mouent: & ipsa igitur conuenire his febribus potest, quoniam & ualde exiccat, & sudorem faciat, & foramina cutis aperiat.

Ex Syrupis autem ualent Acetosus, & Oximel, & de Fumoterræ, de Epithymo,

de

A de Citro, de Acetosa, de Lupulis, de Cichorea, de Pimpinella, quæ ad Oenantes genus referri potest, & appellari Oenantilla, tum & qui de Bizantijs dicitur, & de Eupatorio, de Thymo, & eiusmodi: aquæ vero sunt Boraginis, Melissa, Cichorij, Cicerbitæ, Scabiosæ, Cardi benedicti, Calendulæ, Luiulæ, Trifolij, Gallicæ acetosæ ca. v. Iu pulorum, Eupatorij, Chamædryos, Pentaphylli, Lapathi, Maioranæ, Calaméthi, Pulegij. Decoctio optima, quæ habet Agrimonie, Cichoreæ, Cicerbitæ, cap. v. recētium Trichomanis, Scordij, Dictamni cretici. añ. M. j. Tormentillæ, Bistortæ. añ. vnc. ʒ. ligni Aloes, Casiæ lignæ, Squinanti, Calami, Gummi añ. drach. ij. radicū Cānarum drach. iij. infundantur oīa per diem in aquæ puræ lib. x. mox fiat decoctio ad sufficientiā, cuius decocti colati vnc. v. cum syrupo de citro vnc. j. exhibe in auro-ra. Puluis optimus, terræ Lemniæ, Boli armenij, Tormentillæ, Scordij, cornu Monocerotis, uel Cerui añ. de quo drach. j. accipiat cum aquæ rosacæ vnc. ij. aceti vnc. j. Expertum quoq; est, succi Luiulæ vnc. iij. aliud vilius quidem, sed non minus ualens, Tormentillæ Bistortæ. añ. drach. ʒ. detur cum aqua Cardi benedicti.

Interea vide, si quid natura mouet, & per quam viam: si quidem. n. erit sanguis, qui erumpat è naribus, siue multus, siue paucus, neque iuuato, neque retineto, nisi virtus cadat: si uero multa, & corrupta per alium materia exiuerit, neque hanc composito, nisi virtus collabens poscat: at vero, si lenticulæ expellantur, eas quidem iuuare oportet, si natura pigra est, ijs, quæ ad cutim mouent, & contagioni simul contraria sunt, quale est Dictānum, & Costum, & radix Personaciæ, & Cannarum radix, & eiusmodi. Solent & accidentia quædam concomitari has febres, inter quæ est delirium, quod, tametsi rarissime phrenesim sequitur, diuertendum est tamen propter dictam causam. Atque hæc quidem satis iam sint de puncticularibus febribus:

B nunc ad vere pestilentes pertranseamus.

Decuratione uere pestilentum febrium. Cap. 7.

Longe maior sollicitudo, & cura esse debet, tum publicā, tum priuata circa eas febres, quæ proprie pestilentes dicuntur, si medici & alij ad eas secure adire audent: quæ de causa multi ægrorum miserabiliter pereunt ab omnibus destituti. Quoniam igitur contagio hæc sæpe ab aere originem trahit, sæpe ab vno ad alium trālit, sæpe concipitur fomite, nonnunquam & in nobis primo oritur, in primis non prætermittenda videtur ea curatio, quæ præseruat: procurandum enim in primis est ab ea non capi, quando, vbi quis captus est, ut plurimum etiam perit. Ergo si aeris vitio pestilentia contigerit, quod raro quidem fit, tum nullum est salutaris remedium, quàm (vt in prouerbio est) fuga, & inquisitio salubrioris aeris: quod si fieri non potest, neq; enim semper & urbes, & suppellectiles, & domus, & chari relinquere possunt, at saltem aerem tempera per ea, quæ dicta sunt.

Proderit & latos stipularum incendere campos,
Et nemora intacta, & sanctos exurere lucos.

Illud quoq; peruide, num ex alia regione deferatur ad tuam cōtagio: cui contra fenestras occlude, & partes domus auersas habitato: tum fomes omnis tibi cauendus erit, ligna, uestes, & omnia, quæ pestilentes tractauere: quæ de causa sapientissime agunt illæ Respub. quæ cōsuetudine, & legibus prouidēt, ut suppellex omnis domus affectæ comburatur, hæredibus è publico satisfiat. Vidimus anno 1511, quædam per Germanos Verona teneretur, exorta peste, quæ hominum ferè x. millia periere, ex una ueste pellicea non pauciores, quàm quinque & viginti Teutones obiisse: vno defuncto

DE CONTAGIO. MORB. CVRAT.

defuncto alius induebat eam uestem, & hoc alius, & alius, donec moneracti è tot de C
 functis uestem combussere. Nec minus cauedum est ab aere, in quo æger degit: qua
 re ad aperta sint ostia, & fenestæ, præcipue quæ in Boream spectant. Circa egrum sint
 flores, & fructus odorati, & frigidi, Rosa, Ligustrum, Nymphaea, Viola, Citria, Li-
 mones, poma Apia, Volema, Cydonia, Persica: fiât & suffitus ex aqua Rosata, Cam-
 phora, & caryophyllis. Melius aut est, si potes, egrum nullum uisere, cõuentus homi-
 num fugere, domi manere, q̄ munda sit, quæ probe perfletur: tũ non incalescas mul-
 tum, ne cutis foramina ad hauriendã cõtagem aperias: quò uero, & qui inspirat aer,
 syncerior ingrediatur, tu quidem semp ore uersato aut iuniperi grana, aut Gentia-
 nã radicẽ, uel Galãgã, uel Casiam ligneã, uel Macerem, aut semen Citri: nares quo-
 que tangito spongiola, aceto, & aqua rosata infusa. Indumenta mũdissima uestito,
 & non è lana, si potes, sed è serico, quæ èt sæpius mutato: nec laudẽ, q̄ inedia querunt
 siccum corpus facere, qm̄ uenas inaniunt, & auidas attrahendi reddunt: neq; tamen
 crapulam uolo, sed uictũ, qui parcus sit, nõ alienus à cõsuetõ, oēs. n. mutationes in-
 solitæ cũ in omnib. tum maxime in hoc morbo damnari ab Hippocrate cõsueue-
 re. Nec displicet, ut aut Theriaca, aut Mitridato, aut terra Lẽnia, uel Bolo armenio
 cũ aceto utaris. Vtile quoq; est, & iã expertũ Diascordion antidotũ, quod cõposui-
 mus nõ solum cõseruationis, sed & curationis gratia. Laudo èt, ut pillulæ illæ, quæ
 cões uocant, duæ aut tres ante cẽnam singulis tribus diebus capiantur. Per hæc igiã
 procurandũ est, ne eger fias. Quòd si quis iam factus est æger, & contagẽ concepit,
 hoc pacto regendus erit: in primis, si febris ex ijs est, quæ paucis horis perdere ho-
 minem solèt, qualis & ea est, quæ in Britãnia sudor appellat, nullus uictus exhibeat:
 medicamentum aut ullum utrum sit afferendum, hêt dubitationẽ, & an in Britãnia
 recte faciant nullũ aliud auxilium adhibendo, nisi situm, & decubitum, per quẽ su- **D**
 dent: uerum meo quidem iudicio, & in Britannia, & alijs locis, vbi q̄ acutissime pe-
 stis cõcepta fuerit, bene ageã, si statim ad ea recurraã, quæ per utranq; antipathiam
 diximus obsistere cõtationibus feris, quale est Sphragidis drac. j. cornu Monocero-
 tis scrup. j. aceti vnc. 5. aquæ rosatę vnc. j. Porrò in Britannia, si sudor forte detinea-
 tur, aut quia eger nõ assuetus sit sudare, utpote densę carnis, aut alia de causa impe-
 ditus, mihi nõ displiceat illa adhibere, quæ diximus sudorẽ mouere consueuisse, &
 simul obsistere cõtationi. In alijs uero febribus, quæ eã acuitatem non habent, acu-
 tã tñ respectu earũ, quæ malignæ tñ dicuntur, hæc adhibeat curatio: uictus in pri-
 mis sit liberalior, q̄ in puncticulis uocatis, quo uirtus custodiatur, quæ in uere pesti-
 lentibus uehemẽter dissoluitur, q̄ earum analogia uel ad spiritus est, uel ad acutio-
 res humores, & putrefactio cita, & amplior: uinum tñ non propinet, tametsi aliqui
 sunt, qui præbent, èt meracissimũ, non recte autem, qm̄ febrem in furorem vertũt,
 quum præsertim per alia refici uirtus sine eo periculo possit: bibant ergo uel Oxy-
 cratum, uel aquã cum uino granatorũ, aut cũ succo Limonum permistam: carnes,
 si assa sint, & aqua rosata sæpius inter coquendũ irroratę, placeant mihi magis, nec-
 non, q̄ à mulierib. gelatinę uocant: fercula uero sint è Lactucis, & Endiuia, & Bora-
 gine, & Cerasis acerbis, & Oriza, & Panico cũ pauco aceto, aut omphacio: nec ace-
 taria denegentur è Cichorio, Cicerbita, Oxalide, Boragine, Melissophyllo, Cõdril-
 la ea, quam Crencanum rustici appellat, necnon è floribus Citri, & Buglossæ, & Bo-
 raginis, & eiusmodi. Phlebotomia mihi nulla sit in his febribus, quoniam rarissime
 in nobis primo fiunt, sed extrinsecus ueniunt, aut è fomite, aut etiam ex aere, aut ex

A vno in alium, uerum, quocunq; modo accidat, sectio uenę parum prodesse potest, q̄ seminaria non possunt educi, multum autem obesse, q̄ & contagio introrsum trahatur, & sanguis non mediocriter agitetur: propter quod non in Lenticulis solum sed & in uere pestilentib. febr. experientia constat maximā partem eorum, quib. secta fuit uena, perijsse. satius ergo erit & in his p cucurbitulas sanguinē imminuere. De pharmacis quoq; quę solutiua dicuntur, eadem dicenda sunt, quę supra diximus in Lenticulis: nam & in his febribus controuersia est inter medicos, alijs per acerrima iubentibus esse euacuandum, alijs per placidissima, quod & nos ex nostris principijs rectius factū arbitramur, tū q̄ materia pauco indiget stimulo, utpote plus nimio corrupta, tum q̄ per acria agitatio multa in humoribus fiat, & euacuatio pauca seminariorum: quare ad materiā, quę in dies corrumpitur, & euacuatione indiget, si uel p clysteres, uel per leue aliquod pharmacū corpus expurges, sat esse poterit tibi, quales sunt uel Cōmunes uocatę pilulę, uel Casia siliqua, uel etiā Rhabarbarū, uel Syrupus rosatus solutiuis, quem ego in hac labe omnibus alijs pfero: quib. pro etate, & tēpore, & morbo, & alijs uti poteris uel quotidie, uel tertia, aut quarta quaque die, ut expedientius tibi uidebitur. His ergo rite perspectis extinctioni cōtagionis intende studium omne, & curā omnem cōuerte: quare nec cōia digerentia curato, sed syrupos (ut medici uocant) longos cōficio, ægrum coge, ut inde die noctuq; bibat: nō solum autem, quę in lenticulis dicta sunt, remedia hic et adhiberi possunt, sed & si aliqua ualentiora sunt, eligenda erunt tibi, ea pferim quę omni antipathia iuuāt. Aquę igitur sint Oxalidis, Luiulę, Cicerbitę, Cichorij, Nymphę, herbę Gallicę, Trifolij odorati, Lichenis, quibus syrups sui addant. Valentissimū est & hoc, quod hēt succi Limonis lib. ij. Aceti vnc. iij. Boli armenij vnc. j. quę simul cōmissa p diē macerari sines, mox per elambicū in aquā vertes, cuius vnc. iij. exhibere poteris uel solas, uel cum syrupo aliquo: q̄ si ardētem febrē uideris, ætatē aut iuuenilē, & robustā, consuetā potui aquę, cæteris consentientibus nō displiceat mihi aquę frigidę potus cū syrupo acetoso, uel succo Citri. Pulueres porrō ne eos prætermittas, qui maxime per spiritualē antipathiam ualent, quiq; imputrescibiles ipsi existētes prohibent putrefactionē in uicinos humores ferri. Quod si aut Carbunculus aliquā in partē irruerit, aut Bubo circa pubem, aut post aures Parotis in fuderit, primū quidē caue, ne aliquod horum represseris, sed potius euoca, quantum potes: si ergo Carbunculus fuerit, qui in orbē urat, & corrūpat mēbrum, tum protinus nulla interposita mora, aut cādenti ferro totū inure, & seminaria interfice, aut caustico aliquo age, quale uel Aegyptiacum unguētum, uel fermentum cum succo Scyllę, & Sublimato uocato, quod expeditissimum est: mox, ubi crusta ceciderit, butyro supimposito ulcus mūdifica, sed diu ad apertum tene: si uero Bubo pestifer fuerit, sed immaturus, scarifica tñ, & cucurbitula aliqua magna sanguinē infectū extrahe, mox matura, sed pmiscendo, quę euocant, & stangunt seminaria: cōueniet farina seminis Lini, & Fœnogręci, & Althęa, & Narcissi, aut Liliij radix, & Galbanū, & Opoponacū, & Nitrum, & Sulfur, & Cedria, & Styrax liquida, è quib. emplastrum fiat, ad idē ualēt & Diachylon, & Diachalciteos, aut & Buboniū contusum, uel solū, uel decoctum cum Cæpe adiuncto Galbano, Styrace liquida, & axungia: est aut (ut arbitror) Bubonium, quod Gręci *ἀσπρά*, uocant, VIRGILIUS Amellum appellauit, copiosissimus autem est in agro nostro in uicinis Benaco collib. & Venetijs prope Licciafusinā ad Medoaci ripas furculi multi ab una radice quasi sylua quędam

DE CONTAGIO. MORB. CVRA.

quædam tolluntur, quos vestiū: folia subaspera, angusta, digito longa, virētia: flores **C** circa summa multi, aspectu pulchri spectātur, medio lutei, ceu chamæmeli, circum vero purpurei, in orbem stellæ modo dispositis foliis: herba tota mire ad Bubones valet, vnde & Bubonium appellatum fuit. Vbi igitur abscessus aliquantisper maturuerit, tum ne expectato exactam maturationem, sed aperi, aut ferro ignito, aut caustico aliquo, mox absterge, verum non leuibus, & communibus absteruis, sed ijs, in quibus est exiccatio maior, qualis est Iris, & Aristolochia, & Peucedanum, & Helleborus, & Terebinthina, & farina Lupinorum, & id genus: ad Parotidas autem eisdem ferè & concoquentibus, & euocantibus est utendum. Si igitur per hæc fracta aliquantulum ægritudo uidebitur spem aliquam polliceri, per eadem remedia repetita curationem absolue, sin autem contumax adhuc, & nihil parens remediis apparebit, ego (quod in medium afferam) non aliud maius remedium excogitare scio, q̄ hoc, quod habet, succi Lini unc. ij. succi Citri unc. j. Diascordij nostri. drach. j. specierum cordialium è gemmis scru. ij. aceti unc. j. omnia bene misceto, & totum haurito, quod si nihil iuuabit, scito morbum esse maiorem, q̄ humana remedia. Sūt, qui in Smaragdo maxime confidunt, qui in Bolo armenio, qui in Scordio, qui in Di-
Diascordiō
Fracaſtorij.
 ctamno nostra. Habet autem Diascordion nostrum, Cinnamomi, Casiæ ligneę añ. vnc. 5. Scordij vnc. j. Dictamni cretici, Tormētille, Bistortę añ. vnc. 5. Galbani, Gūmi añ. vnc. 5. Opij drach. j. 5. Styracis drach. iiij. 5. Acetosę drach. j. 5. Gētianę vnc. 5. Boli armenij vnc. j. 5. Terræ sigillatę. vnc. 5. Piperis longi, Zinziberis añ. drach. ij. Mellis albi despumati libr. ij. 5. Vini aromatici lib. 5. Zuchari rosati lib. j. m̄.

De curatione Phthisis, quatenus contagiosa est. Cap. 8.

N Vnc de Phthisi prosequamur, non quatenus aut à catarrhis, aut ab aliis depēdet causis, sed quatenus è contagione cōcepta est, & ab ea per se pendet, mul-
D tum enim interest, utro modo sit facta: nā quæ in contagione per se cōsistit, eo, qui accipit, nihil male prius affecto, sed sano concipi potest: quare & catarrhus, & alia, si superueniant, accidentia quodāmodo sunt, & per se curationem primariam non poscunt: ad quæ si cōmunia remedia adhibeas, caput uras, sinapismis exicces, sputū facile reddas, frustra omnia tentabis, nisi contagem, quatenus cōtagio est, interimere studeas. Ergo in ea phthisi, quę uel à cōuersatione cum phthifico, uel à fomite aliquo cōtracta est, & illa in primis cōsideranda sunt, quæ in uniuersum diximus esse in contagionibus animaduertenda, seminaria scilicet, materiam, quæ in corruptionem tēdit, & eā, quę iam corrupta est. Si igitur circa initia curationem aggrediaris, tū ad sola seminaria attende, quæ si extinguui quidem possent per urentia, nihil præsentaneum magis afferri remedium posset, uerum quū hoc locum non habeat sine maiori periculo, potes tamē per aliqua, quę proxima sint vrētibus, curationem moliri: q̄ uideo & antiquorum nōnullos ausos fuisse, iubentes Sandaracæ nidorem per anhelitum in pulmones trahi: quum autem Sandaracā dico, non eam intelligi uolo, quę Vernix uulgo uocatur, sed quæ Auripigmētū a nobis dicitur: porrò nec per Auripigmētū uelim à te accipi priorē illam speciē, quæ citrina est, sed alterā, quę est ruffa, & propriē Sandaraca uocatur. huius ergo suffitu si utaris, non parū proderis tantæ contagi: proderit autem & Ari, uel alterius Draunculi radix in eclegmate, uel decocto aliquo oblata: similiter & Iris, & Scordium, & Dictamnium creticum iuuabunt, & Diascordiō, & Theriaca, & similia. Quòd si morbus ultra principia iā progressus, uel catarrhū mouerit, uel aliter in loco materiā tollegerit, tum simul & ad
seminaria,

A ~~Ad feminas~~ & ad materia potes animaduertere, ac catarrhum quidē ijs omnib. inge-
 rijs regere, quæ medici docent, diuertendo, sistendo, exiccando, euacuando: colle-
 cta vero materia si crassa, si viscosa est, digeri, & preparari debet, vt per cōueniētes
 regiones expelli possit: sed id semper ante oculos habe, vt cōtagionē, & putrefactio-
 nē prohibeas, & seminarijs obsistas: quare hoc in casu resinæ maxime mihi placēt,
 quæ omnes intēctiones cōplectūtur, ante alias Terebinthina, mox Laricina, & Abie-
 tina, tum vero & Myrrha, & Styrax, & reliqua: possunt aut uel per se administrari,
 uel admista alicui ex p̄dictis pulueribus, qualis est Bolus armenius, & Sphragis, &
 Scordium: euitentur autem aspera, & styptica, quæ spuitionem impediunt: propter
 quod nec malum erit semper admiscere aliquod lenientium, ut mel, uel saccharum.
 Decocta quoq; valde mihi laudētur, qm̄ maxime penetrant: optimū ergo erit Scor-
 dium, & Aristolochia, & Dictānum, & Pulegiū, & Gummi, quæ cum saccharo ebul-
 liant in aqua pura cum pauco aceto: de quo decocto sat erunt vnc. v. sunt, qui radi-
 ce Cinarū utantur ad omnem phthisim, q̄ valde exiccet, & per sudorem euocet, qđ
 & nobis admodum placet: si uero materia acrimoniæ cuiusdam particeps sit, ea de-
 bes afferre, quæ exiccet quidem, sed minus calefaciāt: optimum, & suaue est Sac-
 chari rosati vnc. ij. Boli armenij drach. j. Syrupi de pomis q. s. misce, & vtere omni
 hora: q̄ si materia iam corrupta apparebit, qđ è sputo cognosces, si flauescit, aut li-
 uet, & fetet, expediens tunc erit euacuare, nō solum per sputi uias, sed & per soluti-
 ua pharmaca, quæ pro re eligantur: si uero labes iam & in pulmonem transit, qui aut
 vulcus contraxerit, aut eò peruenerit, vt iam flaccescat, tum scito ægrū esse in ma-
 gno discrimine, quod ubi apud domesticos præfatus fueris, hæc postremo reme-
 dia potes experiri. Primū est decoctū hoc, quod habet Xiridis cap. v. Tussilaginis,
B Dracūculi radicū, incisorū omniū manipulū. i. lapidis Hæmatitæ, Sphragidos, Boli
 armenij añ. vnc. 5. Symphiti, Altheæ, singulorū vnc. j. Aluminis drach. ij. ligni Gua-
 iaci lib. 5. infundantur per diem omnia in libris viij. aquæ puræ, & fiat decoctū ter-
 tia parte cōsumpta, de quo vnc. v. sumētur in aurora cū iuleb violato. Aliud est anti-
 quorū remedium, quod Plinius dicit valere phthisicis deploratis: foliorum & radi-
 cum Consiliginis, quantum sat est, fiat decoctio, & decocto vtere bis vel ter in die
 vnc. j. 5. est aut Consiligo, quantū conicij potest, eadē, quā idē Plinius alio nomine
 herbā ignorans, Enneaphyllon appellet, herbarij nostri Caprariam, quidam & Pul-
 monariā, non eā qđē, quæ è genere Buglossi est, sed aliam Pulmonariā, ita vocatā,
 q̄ pulmonū vitijs ualet, præsertim suū & caprarū, quare nec ab re ab herbarijs Ca-
 praria vocatur. Enneaphyllon aut ètuocata fuit, q̄ folia nouē habeat, diuisa Helle-
 bori modo, alia longiora, alia breuiora, quales digiti sunt in manibus, sunt aut oblō-
 ga, per a. bitum ferrata, angustiora, q̄ Hellebori, atre virentia cum leuore, flores,
 quales Hellebori, è folijs albicantibus quatuor constantes, ac ueluti calathum cōflā-
 tes, in quib. semina quatuor iuxta posita, quasi racemus, suspensa sunt: quare genus
 quoddam Hellebori videri potest: hanc & Ruellius significare vī, quū describere
 vult Pulmonariā à veterinarijs vocatā: est aut vrentis uirtutis, qua coniectura, quū
 & folia nouem sortita sit, eādē esse putamus, quæ à Plinio Enneaphyllon dī. Ter-
 tiū remedium habet Axungie vnc. iiij. Butyri vnc. ij. Terebinthinæ vnc. j. Styracis
 liquidæ vnc. 5. Iridis, Thuris, Aristolochiæ, Enulæ, singulorum drac. ij. Agenti viui
 vnc. j. fiat vnguentum, è quo brachia interna tota, & dorsum inunge: seminaria con-
 tagionis absument, & materiā corruptā p̄ sputū multā educet, verum caue ne hæctica

Fracastorij.

O

febri s

DE CONTAGIO. MORB. CVRAT.

febris adsit. Hæc ergo ea sunt, quæ mihi notanda visa sunt in phthisi per contagionē accepta. quæ curatio etiam ad omnem Phthisim accommodata esse poterit, quæ ad id iam venerit, ut contagionem inferre apta sit, quocunq; modo cōtigerit ab initijs.

De curatione Rabidorum.

Cap. 9.

MOrbi quidam sunt, quibus nisi illico (vbi apparuere) succursum fuerit, fera præterea sit medela omnis, quales Carbūculi, quos Anthracas Græci vocāt, & Cāncræ, & præcipue Rabies, de qua nunc agitur: quæ de causa omnibus vtdgo esse notos hos morbos oporteret, & nota quoque remedia ea, quæ statim sunt adhibenda: quod in Rabie Sacerdotes melius instituere, quàm medici, ad quos statim deducuntur, qui demorsi sunt, quos curant tum religione, tum medicorum officio, & instrumentis utentes, vrunt enim & ipsi locum. Ergo circa Rabiem illud primo publicum sit, ilico si fieri potest, locum demorsum vrēdum esse: rectius autem fiet, si prius scarificato vulnere superponatur cucurbitula magna, quo extrahatur virus, mox vratur ita profunde, vt putare possis vstionem ad seminaria ipsa peruenisse: illa animaduersione habita, q̄ liberius fieri potest, ubi caro multa est, parcius, ubi nerui multi, & venæ: ferro id candenti, aut argento, aut auro fiat: q̄ si cui nimis impiū videatur, potes urentibus medicamentis conficere: ubi locum inusseris, curato, vti decidat crusta per Brassicæ folium butyro illitum: interea tamen superpone vnguēta, quæ simul euocent, & exiccant, si quid forte seminariorum circa locum relictum fuerit: hæc circa initia facienda sunt. Verum illud non ignorandum est, principia eius morbi valde ambigua esse, & latentia: in quibusdam enim vsque ad dies duos protenditur principium, in alijs quoque ad quatuor, in nonnullis & amplius, prout & morbus in alijs magis, in alijs minus acutus est: quare expedit morbum nosse, ne te principium fallat, & quantum protenditur, in ipso enim si debita adhibeantur remedia, totus interficietur morbus: si vero iam principium præterisse putes, & contagem iam altius radices egisse, vrendus quidem non est locus, quoniam agitabitur venenum magis introrsum: consulo tamen, ut scarifices, & supra ponas emplastra, quæ euocent, & exiccant, quin & vesicas etiam inducāt, quale est, quod habet Galbani, Serapini, Opoponacis, singulorū vnc. ʒ. Euphorbij drac. j. Iridis, Xiridis, Aristolochiæ, Gentianæ, singulorū dra. j. Nitri, Sulfuris, singulorū scrup. ij. Cere quod sufficit. Quoniam autē seminaria omnia contagionum materiam sibi analogam inficiūt, & corrumpunt, existimandum est per processum morbi partem materia parari ad corruptionem, partem corruptam esse: quare & per ea, quæ prohibēt putrefactionē, procedere necesse est, & per ea, quæ euacuāt: quæ vero omnium conuenientissima sunt ad euacuandum, sunt Hieræ, tum Archigenis, tū quæ Diacolocynthidos vocatur, atq; item Helleborus, quo præstantius nihil est in hac labe, si in sero lactis exhibeat: valet & Epithymum, & in vniuersum, quæ melancholicum humorē purgant. Contagem autem prohibēt, quæ probe exiccant, inter quæ antipathia quadam peculiari laudant oēs cinerem fluuiialium Cācrorum ustorum: laudant pariter & Gentianæ radicem, siue per se sumatur, siue cum prædicto puluere in vino albo: quidam & Thus admiscēt: quo medicamento utendū est omni tempore morbi: cōmēdant & Alyssum herbā, quæ nomē etiam sortita est, q̄ sine rabie hominem faciat, Arabes Alguasfen appellant: in qua nō parua ambiguitas est inter medicos, primum quidē utrū eadē sit Dioscoridi & Plinio Alyssum, deinde & quæ nā apud illos sit: Plinius siquidem folia Alyssō dicit in orbem esse circa caulē, qualia

- A** qualia in Rubia cernuntur: Dioscorides autem dicit rotunda esse. Aliqui Plin. Alyssum esse putant Rubiæ genus syluestre, quod medium est inter satiuam Rubiam, & Aparinen, quod certenec folia rotunda habet, nec traditis à Dioscordie conuenit, qui de Rubia agens vtrūque genus prosequitur, mox de Alyssō seorsum tractat: propter quod alij eam pro Alyssō ostendunt, quæ Lilialis ab Herbarijs uocatur, non quæ apud Ruellium est Lilialis, sed aliã, cui flos est albus: uerum & huic folia rotunda non sunt, sed oblonga in acutum desinētia: sunt, qui putent esse eã, quæ Asperula uocatur, minor paulo, q̄ Aparine, folijs in orbē positis rotundioribus. Porrò difficultatem etiãnum auxere Paulus, & Aetius, qui de Alyssō agētes concordēs uolunt Alyssum esse Syderitem Heracleã. Galenus quoq; libro ij. de Antidotis eam describens, non aliam significare uidetur, quàm Syderitem illam, quæ Heraclea uocatur à nobis, vulgo Sclarea, in qua non parum fallitur iudicio nostro Ruellius, putās Sclaream nostram non esse Syderitem heracleam, sed Horminum: de quo plura in alijs diximus: quare nomen Alyssi apud posteriores Græcos aliter uidetur acceptum, quàm apud Dioscoridem, qui de Heraclea seorsum, & de Alyssō pertractat: porrò nec folia rotunda Syderitis habet, nec semen in latitudinem se pandens, sed rotundum: nisi quis dicat Dioscoridem uoluisse quandam Heracleæ speciem significare, plures enim sunt eius Syderitis species, una hortensis odorata, quæ herba Sancti Iohnis apud nos dicitur, maior reliquis, caule, & folijs: alia est pratensis, quæ proprie Sclarea dicitur, folijs asperis, oblongis ad Saluiam accedentibus, caule quadrangulo, verticillis in orbem per interualla circa caulem dispositis, in quibus flores purpurei sunt, subcœrulizantes, falcati ad aquilini rostri effigiem, quales & in satiuâ spectantur: alia est nemoralis, floribus exalbidis, subpallentibus, cæterum verticillis, & folijs prædictis similis: est postremo & montana Syderitis, in totum pratensi similis, nisi q̄ folia rotunda gerit, & uerticilla minora, in quibus flore abiectō semina sunt in inuolucro bina ceu scutula: mulieres hanc & hortis serunt, ac Betonicam falso nomine appellant: hanc ergo fortasse opinandum est Dioscoridi primum, mox Galeno & alijs fuisse Alyssō, quæ & Syderitis quædam est, non ea tamen, quæ simpliciter Heraclea intelligitur à Dioscoride, quam Pratensem diximus: quicquid igitur de Alyssō sit, nō errabūt iudicio nostro, & qui minorē Rubiam uel cōtusam uel ex aceto potam exhibebunt in Rabie, q̄n̄ & contra serpentes ualet; nec illi pariter, qui Syderitem, quoniam q̄ illa mire desiccet. Laudat Aetius expertum senis cuiusdam Oxylapathum, quo tam introrsum, quàm extrorsum utebatur: non est autem Oxylapathum, quæ acetosauocatur (oxalis enim ea est) sed illud, quod & folia, & semen acuta inter Lapatha habet.
- B**

DE CURATIONE SYPHILIDIS,

Seu Gallici Morbi.

(ap. 10.

Nunc ad eas contagiones transeamus, quæ extrema magis occupāt, incipientes à Syphilide morbo nouo: in cuius curatione nec plane medici consensere, præsertim quum primum in lucem venisset: nam, sicuti in illius cognitione consulti plurimum extitere, ac discordes, ita & in curatione nō eadem arbitrati sunt: qui enim adustionem putabant illius causam, per ea etiam medicabantur, quæ aduersantur adustioni, non solū nihil iuuātes, sed mirum in modum malū augētes: qui uero existimabant esse idem cum Elephantia, per uinum viperatū & viperæ carnes curandū

Decoctū ex eisdē, & Scordio, & Dictāno cretico, & Thymo & Betonica, & Schinā- C
 tho, & Verbena, & Syderite heraclea, & Amomo, & Agalochō, & eiusmodi. Potes
 eodē tpe digerere ēt materiā per iniunctionē hanc, vel consimilē: succi Rute, succi
 Enulæ añ. vnc. j. Theriacē vnc. ij. Thuris drach. ij. Piperis drac. j. Axungie, medulle
 Vituli, Butyri recētis, singulorū vnc. j. olei Chamemelini, irini, qđ sufficit: ex hoc
 inungant dorsū, brachia, & crura: cōcoquet materiā, & dolores leniet. Ergo digesta
 materia euacuāda est: ē simplicib. vero, q̄ prācipue valeāt, sūt Colocynthis, & Her
 modactyli, & Helleborus, & Agaricus, & Aloe, q̄b. admiscenda sūt, q̄ simul liquefa
 ciant, & dissoluant, qualia Serapinū & Galbanū, Bdelliū, & Opopanacū, & Hammo
 niacū, & Myrrha, & Laser, & eiusmodi: ex cōpositis aut cōsuetis sūt Aggregatiuz
 pilule, & de Hermodactylis, & Arthreicā, & Indā, & de lapide Lazuli, & Benedi-
 cta, & eiusmodi, tū & electurariū Indum, & Hamec, & de Benedicta, & Theoderi-
 cū, & Hiera diacolocynthidos, & Hieræ à Scribonio descriptā, & alia multa. Facta
 igitur prima euacuatione recte illi mihi vñr facere, qui & rursus concoquāt, ac rur-
 sus purgēt: vidimus. n. qui factis exacte purgationib. probe fuerint restituti: aliqui se
 cūdos syrupos faciūt, simul ēt solutiuos, addētēs ipsis aut Senā, aut Agaricū, aut Her
 modactylos, aut Hellebori scobē vel diebus singulis, vel alternis, quod ēt laudem.

Si igitur vna hęc curatio sufficere videatur, reliquis parcemus: sin autem non
 sufficere, vt profecto per plurimu accidit, vbi aut inueteratus sit morbus, aut materia
 crassior, & tenacior, tū alia tētare remedia oportet: quare & reliqua examinemus.
 Sūt, qui statim ad inunctiones se illas transferunt, quæ ē causticis fiunt, quod &
 primis temporibus maxime factitabant: sed certe fatius ego existimo illa prius ex-
 periri, quæ & minus acerba sūt, & nullius periculi, quod quidam scelici satis suc-
 cessu sape fecerē, post purgationes aromatica quædam exhibentes, quæ tum exic- D
 cant, & abstergunt, tum subtiliāt, & confortant: talia sūt Calamus aromaticus, Ma
 cer, Agalochum, Casia, Zedoaria, Zingiber, Schināthum, Iris, & alia, quorum deco
 ctum mire videtur conferre. Alioqui solo ligno Iuniperi multos sanauere, alij Cu-
 presso, alij Citro sola, quorum scobē non alio vtuntur modo, q̄ quo & Guaiaco: de
 quo iam dicendum, quando inter alia maxime in vsu est. Defertur ad nos ea arbor
 ex Hispana vocata insula noui orbis, & adiacentibus, ubi & morbus maxime familia
 ris est: optima autem, quæ ex ea insula, quæ Beata vocatur.

Delatē differentię sūt multæ non negligendæ, nam primis temporibus trunci
 magni, crassiq; afferebantur, & antiquissimi, quibus albi parum, nigri multum ine-
 rat, nunc rami ferē portantur recenter cœsi, in quibus albi multum, nigri parum spe
 ctatur: hi amariore longe sūt, & styptici magis, antiqui acuti magis, q̄ amari, vel
 styptici, magis etiam resinosi: abijciebatur primis temporibus summus cortex, nūc
 maxime is assumitur, maiore etiam pretio, quā reliquum lignum.

Videtur autem hęc arbor omnia aptissime pręstare posse, quæ in hoc expetūtur
 morbo: nam, qm̄ ē subtilissimis constat partibus, & ijs calidis circa tertium gradū,
 & siccis, tum & resinosa est, potest quidem plurimū exiccare modis omnibus, hoc
 est per caliditatem, per siccitatē per se, & per imbibitionē: potest & sudorem prouo
 care, tum & subtiliare, & liquare materiam, & abstergere, ac demum, q̄ simul resi-
 nosa sit, putrefactioni, & contagioni non parum obsistere: vñ autem & vim quandā
 medicatam habere, propter quod & alium mouere solet: cœterum illud notandū
 est, q̄ antiquum lignū, q̄ acutum magis sit, etiā dissoluit, eliquat, & subtiliat magis,
 quā

A quàm recēs: quare, vbi crassior sit materia, & gūmositates multe, id magis est eligē-
dum: recēs uero exiccat quidē magis ea siccitate, quę per qualitātē exiccare potest,
minus uero per eā, quę fit à caliditate: quare simpliciter exiccat minus, quā, quę à
qualitate ipsa sicca fit actio, satis pauca est comparatione illius, quę à caliditate fit,
cōfortat autē magis, propter stypticitatē: quare, ubi delicatior esset cōplexio, & de-
sideraret cōfortatio mēbrorū, materia autē subtilior esset, eligendū, quā recēs uenit.

Cortice quoq; indiscrete multi vtuntur, putātes exiccare magis, quā sicciōr uide-
tur, sed certe sicciōr & hic est ea siccitate, quę à qualitate sicca fit, & ab imbibitione,
non autem ea, quę à caliditate: quare & minus colliquat, & subtiliat minus, & dissol-
uit, & sudorem minus mouet: quo circa & de ipso idem dicatur, quod de recenti di-
ctum est. E ligno præterea antiquo decoctio fiebat multo limpidior, & multo acu-
tior, quā propter densitatē eius ligni minus de scobe admisceretur, plus autem acrimo-
nię, quā calidius est, è recenti autem, & è cortice plus admiscetur scobium, quare tur-
bidior fit aqua, & amara magis, minus autem acris, quā tale sit id lignum, & cortex: mi-
nus etiam ex hoc de spuma colligitur, quā ex antiquo, quoniam in antiquo plus est de
nigra substantia, ubi & plus resinę inest: quare sæpe miratus sum, cur tanta muta-
tio eius ligni sit facta, & quomodo cortex, qui abijci solebat, nunc in tantum precium
uenerit, nisi quia natura medicorum est noua semper inducere, per quā & plus autho-
ritatis, & plus lucri acquiritur: eadem innouandi cupiditas aquam, in qua coqueba-
tur, mutauit in uinum, quod rursus indiscrete à multis non sine magno periculo
uſurpatur, uidemus enim multos è potu uini illius male affectos in insanabilem ægri-
tudinem decidisse: quare qui complexionēs calidas & siccās habent, & habitudi-
nēs extenuatas, materiam morbi adustiorē, ij cauere ab eo potu debent: securius
B uero ij accipient, qui crassi sunt, & humidi, & quibus materia morbi segnior est, &
multi lentoris, & in locis remotis, in ijs enim non inutile erit addere, quod exportet
uirtutē ligni, & quod subtile etiam, & amabile membrīs sit: qua de causa multi
& mel adhibent, multi uinum in ipsa decoctione, sed post admiscēt, quoniam simul
decoctum auſterissimum facit potum.

Præparatur autem lignum hoc pacto: Lima oportet scobes ex eo facere, nō con-
tusione, non incisione: lib. j. pulueris in libris xij aquę infunditur per horas xxiii,
in olla librarum xvj capaci, dein coquitur læto igne, collecta diligenter spuma, & ser-
uata ad uſus, quos dicemus, donec ad dimidium consumatur: decoctum hoc primū
colatur, & seruatur: tum fit & secundum decoctum relictis scobibus iniiciendo toti-
dem aquę libras, sed hoc si decoquatur ad quartę cōsumptionē, sat erit: uti eo opor-
tet loco uini, priore autem utimur ut medicamine: sunt qui in primo decocto simul
aut Senam, aut Hermodactylos, aut similia concoquant: alij nō hæc addūt, nisi sin-
gulis quinque, aut sex diebus. Ergo primi decocti dantur in aurora vnc. vij, aut viij.
ægro in loco calido, qui nec transpiret, constituto, qui è lectulo ante horas tres non
exurgat, expectans sudorem: horis ab hoc potu quinque; prandium exhibeatur: à pran-
dio horis vj, rursus eiusdem decocti vnc. v. dentur, si æger ferre potest, ac post ho-
ras iij cœnet. Primis temporibus æger per mensem integrum nunquā cubiculo exi-
bat, nunc data est licentia maior: eo etiam tempore tantum cibi exhibebatur, quo
uix seruaretur uita, quod erat panis vnc. iij, uel summum iij, carnis pullinę vnc. ij,
passularum vnc. j: uino prorsus abſtinebant, loco cuius utebantur secundo deco-
cto, aut simplici, aut cum melle facto: nunc omnia licentiosius aguntur, nam & domo

DE CONTAGIO. MORB. CVRA.

exire sinunt, & largius alunt, verum, qui patientius cuncta ferunt, & securius, & incolumius curatur. Aliqui panem biscoctum dari iubent, quo scilicet, ut arbitror, exiccant magis sed certe exiccatio hæc non ea vñ mihi, quã quærimus: quærimus. n. nõ eã, quæ ex alimẽto fit, quatenus alimentum est, sed magis illam, quæ circa humores fit, ut à medicamento: biscoctus autem panis quatenus alimentum membra exiccat, quod non quærimus, quatenus autem medicamentum (quoniam & ipse siccus est) & qualitate, & imbibitione potest certe exiccare, sed ad humores nõ transit hæc exiccatio, nisi prius exiccetur sanguis ab alimento factus, quare & superstitiosum semper existimavi hunc usum, & affectatum, & parum utilem. Spuma vero, quam collegisti, illinenda sunt ulcera, si qua sunt, nec non & callositates omnes, & loca quæ dolent. Porro satis esse solebat huic potui dies triginta, nunc plures requiruntur, siue quia materia crassior & terrestrior facta sit, quã primis temporibus. siue quia nõ vtamur ligno antiquo, & licet ægrotum sit maior, qua de causa in maiori parte nõ semel sed bis dari hunc potum necesse est.

Si vero in uino facere decoctum placet, prius bene consule & temperaturam ægri, & habitudinem bene spectato, item & ætatem, & anni tempus. Potest idem decoctum fieri in aquis sublimatis Endiuie, & Cichoreæ, & Lupulorum, & Boraginis, & similibus, quod iuuatissimum nonnunquam vidimus, atque ita se habet, quæ per Guaiacum curatio fit: quo si careas, vtere vel superscriptis, Iunipero, Citro, Cupresso, uel & Teda, & Terebintho, & Cedro, & Ebano, vel Calamo aromatico cum radice Gëtianæ. Nunc ad eos veniamus, quæ per sudorem curant: viæ eorum multiplices, alij per ea sublimata curant, quæ Elixir uocantur, omnia acutissima, & ignea, periculosa quidem, & euitanda: alij per ea faciunt, quæ simpliciter sudorifica dicuntur, quibus & aromatica admiscunt, sic enim & putrefactioni resistunt, & materiam liquant, & in sudorem vertunt. Præstantissimum inuentum est radix Cynarum: ea (ut perhibet) è regione Sinarum deferretur à negociatoribus, qui ad Calicut, & Taprobanen, & ultra nauigant: qua incolæ utuntur ad agnitudines multas, præcipue autem ad morbum Gallicum: sudorem plus, quã credi possit, prouocat, & exiccat, quare nec mirum est, si huic morbo ualeat: modus utendi hic est. Radices prætransuersum incidantur in assulas tenues rotundas, atque harum vnc. j. in lib. xij aquæ ponuntur in vase testaceo, capaci libr. xvi, ac igne lento ad consumptionem tertie partis coquuntur, decocti libr. j: datur in aurora bibenda, reliquum seruetur loco uini potandum: eiusmodi decoctum diebus singulis fit: duas vel tres horas morari in lectulo oportet, ac sudare, mox surgendum, si videbitur, verum aperto aeri exponi non conuenit, nisi post dies septem. Datur autem toti curationi dies quinque, & uiginti ferè, ita ut vncijs quinque, & uiginti tota curatio expleat: interea omnis uenus cauenda, acerbata omnia, & concoctu difficilia uitanda. Si uero careas ea radice, uti potes loco eius radice Cannarum nostratiu, cui Calamum aromaticum addas: potes & radicem Personacæ decoquere, quæ mire sudorem ciet, cui si Irim adiungas, uel Xirim, & Acorum, & Calamum aromaticum, & Schinanthum, utiliter facies: ac decocto utendum erit per dies plures. Potest & aliud decoctum fieri, quod intentiones omnes complebit. Gentianæ, radicem Bulalopathi, seu Bistortæ, Costi, Aristolochiæ, Iridis, Calicis ligneæ, Scordij, Dictanni cretici, quod sufficit: de unoquoque infunde, decoque, ut prædicta. Hæc ergo sunt, quæ factis debitis purgationibus, si non recedit morbus, experiri potes, uti blandiora, & securamagis.

Nunc & acerbata prosequamur, quibus primis temporibus statim utebantur, ab Empiricis primam inuenta: alterum fuit inunctio, alterum suffitus: quæ quamuis Empirice

Inuenta

A inuenta fuerint, & à similitudine (ut diximus) ad Scabiem, habent tamen idoneã rationem: nam ex ijs constant q̄ seminaria exurunt, & totam materiam exiccant, & absterunt, & liquant, & in sudorem vertunt: materia eorũ è causticis potentia est; aut è propinquis causticis, quib. addunt conuenientissima quæq;. Quæ ergo in vñtionem veniunt, alia sunt caustica potetia, non quidẽ quale Chalcãthum, & Arsenicum vocatũ, & Sublimatũ: sed quale Argentũ viuum, quæ materia ferè est huius medicamenti: est aut potentia causticũ, q̄ ex subtilissimis, atque igneis partibus constat, q̄ Sublimatum ostendit: vbi igitur particulæ illæ intra corpus actu factæ sunt, siue q̄ per se sint natę plurimũ calefacere, simul ac unitæ sunt, & separatæ ab alijs, siue quod minima omnia Argenti viui sint apta plurimum incalescere à calore nostro, & ob densitatem materiæ mox etiam exurere, tum quidẽ & exiccatio, & exustio circa seminaria cõtingit: adduntur &, quæ intro portent virtutes causticorũ, & simul emolliant materiã, quo aptior sit liquari, vt pingua: adduntur &, quæ subtiliant, & absterunt, & liquant, ac postremo, quæ cõtagionib. modis omnib. aduersantur: tale est, quo sæpe vsi sumus, quod habet Axungię porcinae lib. 5, Butyri recẽtis vnc. iij, Terebinthinæ, Styraçis liquide, singulorũ vnc. ij, Thuris, Myrrhæ, Masticis, singulorũ vnc. 5. Iridis, Aristolochiæ, Gentianæ, singulorũ drach. iij, Hellebori drac. ij, Sulfuris vnc. 5. Nitri drac. j, succi Enulę, succi Opij, singulorũ unc. j, Olei laurini, rosati, q. s. Aceti vnc. j, Argenti viui pars oĩum octaua, misce & fiat unguentum in mortario ferreo. Possunt & leniores compositiones fieri, & diuersæ formari, prout & intentiones, & casus diuersi sunt: quare & illud notandũ erit, q̄, vbi plus gummositatum videbitur, plus pinguedinum apponendũ erit in vnguento, ubi minus gummositatum, plus aut pustularũ, & ulcerum, plus puluerũ apponatur: in delicatioribus uero minus argenti addendum erit: vbi vero complexio calidior fuerit, imponenda, q̄ tẽperent, vt Butyri plus, & plus Olei rosacei, minus vero exiccãtium. Prius aut, q̄ linias, exactissimæ purgationes procurandę sunt, & phlebotomia etiã, si expedit: qui uero inungendus erit, loco calido ponatur, inungaturq; totus præter caput, pectus, & sub alis, tum stuppa multa calida fasciandus: sunt, qui & sacculos ex hordeo calefactos inter coxas & sub alis ac pedibus ponant, quo penetret vnguentũ magis, & sudent melius: aliqui bis in die inungũt, quod graue nimium est, satis erit, si semel inungas: quidã & statim à prandio unguunt, quod, & si ad sudorem eliciendũ accommodatum videt, ad totam tamen nutritionẽ ineptum est, quare melius inungere per horas quinq; ante prandiũ: eo tẽpore nihil prohibet & meracum etiam vinũ concedi albũ. Possunt inũctioni dies x. dari, à quibus si exulcerari os incipiet, & sputum multum emitti, id cõpescendum nõ est, sed sinendum, donec uideatur os male affici, tũ foueatur Lactẽ, aut aqua Hordei, & Diamoro, uel Melle rosato: mox et, vbi ulcerum sanatio querenda sit, è stypticis, & alumine os abluet, & gargarissa. Dicendum aut, & quæ iuuamenta ex hoc linimento consequantur, & quæ nocumenta: iuuamẽta erunt, q̄ dolores miro quodã modo tollent, gummositates dissoluent, aut in ipsa vñctione, aut post, ulcera sanabunt, & pustula: oēs recedent, uerũ non sine suis incõmodis & malis, quorũ primum est scõditas ungueti illius, mox grauius est, q̄ os & palatum exulcerant, ac sordities tanta p os concitatur p dies xv. & amplius, ut nihil scõdus, nihil intolerabilius videat: cibus nullus mandi põt, etiam uix forberi datur, dẽres luxstus, somnus adimit, & breuiter per id tẽpus nihil grauius sentiri potest: multi præterea sublato morbo tremuli remansere, multis reuixitabes,

DE CONTAGIO. MORB. CVRA.

bes. Inuenere idem Empirici & suffitum: ægrum collocant in matellâ, p̄nis opti- **C**
me circumtegunt, vt ne etiam os extet, tum Cynabarim cum Thure mistum vrunt,
quo suffitu incalescit æger mirum in modum, ac sudat: acerbissimum vero est medi-
camentum, quo ego nunquam ausus sum vti ad corpus totum, ad certas autem par-
tes, vt crura, & brachia, quâ vel sphaceli adsunt, vel seræ gummositates, vel dolores,
vel vlcera male morigerata, etiam præstantissimum arbitror: cæterum ab eo absti-
mendû suadeo, nec Empiricis credendum, quibus nihil temerarium est magis, quan-
do & per os etiam ausi sunt Argentum viuum, & quod Præcipitatum vocant, con-
fectis ex ijs pilulis exhibere, quasi eadem vis sit Argenti viui extra appositi, & deuo-
rati. Vtuntur autem Cynabari, quoniam & in ipso potentia est viuum Argentum.

Quærat autem fortasse aliquis vtrum balnea conueniant huic morbo, qualia Apo-
nenlia, & Porretana, aut etiam nostra, nam & exiccare possunt, & abstergere, & sub-
tiliare, & sudorê inducere: ad quod dicimus experientia constare nihil aut parum
ea prodesse: causam ipse arbitror, q̄ debiliora sunt, q̄ vt possint materiã tã crassam,
& tam lentam liquare: leuiores quidem cutis infectiones, qualis est Scabies, & Impe-
tigo, & quæ ab hepatis adustione contingunt, & falso phlegmate, vel nostra Calde-
riana tollere valenter possunt, maiora vero non possunt: propter eandem causam &
pulueres, qui supra laudati sunt contra contagiones, frigidi existentes, vt Bolus ar-
menius, & Sphragis, & Gēmæ, nihil ad hûc morbû valent, sed solum qui calidi sunt,
vt Thus, & Mastix, & Myrrha, & Scordium, & Dictamnium, & alij, quocunq; mo-
do fuerint administrati. Sûnt aut cum hoc morbo accidentia quædã cõiuncta, ad q̄
particulatim interdum oportet adhibere remedia, inter quæ est dolor capitis, inter-
dum totum occupans, interdû partem, materia multa disticta, & coacta supra calua-
riã sub Pericraneo vocato, qui sæpe nullis remedijs leuari solent: ad quos ego nihil **D**
iuuantius inueni, q̄ inungere interna brachia, præsertim qua venæ cephalicæ protē-
duntur, hoc linimento. Succu Inulæ, succu Bryoniæ, Styraçis liquidæ, Terebinthine,
singulorû vnc. j, Gummi Eleni unc. ʒ. pinguedinis Vrsi, Anseris, Butyri, singulorû
vnc. ʒ. Thuris, Iridis, singulorû drach. iij. Olei Irini, quod sufficit, Argenti viui
octauã partem. Sunt sæpe & gūmositates tantæ duritiæ, ut nec Guaiaci spuma, nec
alij solitis linimentis auferri queant, quandoq; protenduntur per longitudinẽ tibie
tanto dolore, vt mors præferatur: quapropter ad valentissima remedia recurrere
oportet: quidam suffitus prædictos adhibet, alij accensum & cadentẽ Pyritẽ lapidẽ
spargunt decocto Guaiaci, & aceti, & locum fouent. Cõfert autẽ & hoc emplastrû:
Radici Cucumeris agrestis, radici Iridis, singulorum, quantum sat est, coque, dũ
tenerefcant, tum libram harum accipito, Ammoniæ, Serapini, Galbani, singulorû
vnc. ij, Styraçis liquidæ vnc. ʒ. pinguedinis Vrsi, Butyri, singulorû vnc. j, Argenti
viui quartã omnium partẽ misce, & pro arte emplastrû cõfice. Interdum fauces, &
guttur ex prauis destillationibus erodunt, quib. nisi succurrat, sæpe gargareo absu-
mitur, sæpe vsque ad ossa transit corruptio: factis ergo purgationib. & quas potes,
diuersionib. gargarissare oportet decoctum, quod fit ex Ligustro, & Plantagine, &
Cytinis, in quo mox Alumen, & Fex aceti, & Nitrũ dissoluant cum Bolo armenio.

Tangere item oportet locum, si hæc nõ conseruit, bombice infusa in aqua Aeru-
ginis æris, Sandaracæ, & Aluminis: fit & aqua ad id mirabilis: destillatur Theriaca in
aqua vitæ, & aceto per elambicum, aqua exit limpidissima virtutum multarum,
præcipue autem ualens, vbi profundius conduci vis medicamenti debet: si ergo

Bolum

A Bolum armeniū, aut Sphragida in eō dissolueris, ac partes erosas tetigeris, & seminaria eius cōtagionis absumes, & erosionem omnem sanabis. Nonnullis & pili cadunt, aut barbæ, aut superciliorū, aut & capitis, quod deformes, & ridiculos homines facit: cōtinuo ergo ē speciebus Hierę Diacolocynthidos pilulas cōfice, & à cibo suscipe, tum Guaiacū cum Melle, & Ladano in vino coque, & foue locum eo decocto calido. Valet & hoc odoriferū, qđ habet Pomatæ uocatæ unc. ij, Ladani vnc. ʒ. Musci gra. iij, Aquæ rosatæ, in qua bollierint gr. vj. Sublimati, vnc. j. misce oīa, & bene incorpora, & line. Valet & aqua prædicta ē Theriaca destillata. Accidit quādoq; ut adolecētuli sint, qđ hoc laborāt morbo, vel è matre cōtracto, vel è nutrice, quibus prædicta auxilia præstari nō possunt: his casibus ego cōsueui facere decoctionē Guaiaci, quo pacto monstrauimus supra, mox decoctum id per elambicum in purissimā aquā destillari iubeo, ac puero bibēdā do diebus singulis unc. iij, vel iiij: ea & ebibi non ingrata est, & nō parū iuuat. Atq; hæc demū sunt, qđ de Syphilide seu M O R B O G A L L I C O dicenda mihi uisa sunt, ad qđ si quis recte respexerit, compositiones multas, & uarias formare poterit pro ætatibus, & sexu, & complexionibus, & materia, & reliquis, quæ diuersa quum sint, diuersa etiam remedia exposcunt.

*De curatione Elephantia.**Cap. II.*

Qui de curatione Elephantia scripsere, sicuti materiam solam, in qua cōsistit, considerarūt, ita de ea ferè sola, quæ in nobis primo fit, curationē tradidere, de ea vero, qđ per contagionem ab alio cōcepta est, atq; ea quoque, quæ primo in nobis fit, quatenus cōtagionis rationē includit, nihil certe attingere, quod profecto par erat facere: nam in ea quidē, quæ contagione cōtracta est, sano alioquin homine existente, & melancholia non exuberāte, quid per Deos facies per initia? si materiā digereras, si euacues, cur & in ea, quæ in nobis fit, Archigenes p̄silothesis utebatur, & causticis, uel ijs, quæ causticis propinqua sunt? cur non ita in Cancro operamur, quum ex eadem materia sint? certe non oportebat solum dicere, redundāte in uenis melancholico humore, & non potente à splene trahi, & digeri, expelli à natura ad cutim, atq; illic eas pustulas facere, sed oportebat & illud enarrare, qđ illic putrescit, nec solum hoc, sed qđ putrescit sordida quadā, & cōclusa putrefactione, per quam & contagionis seminaria includit, atque in hoc à Cancro differt: propter quod alijs Cancer, alijs Elephantia indiget, quanquam remota in materia communicent: quapropter si alicubi audies Galenum dicere eodem modo curari oportere Elephantiam, quo & Cancrum, qđ ex eadē materia sint, intelligas oportet, quātum ad antecedentem, & remotam materiam spectat. Duplicem igitur scopum in Elephantia esse scito, alterum ad materiam istam remotam, si qua est, quæ in corpore redundet, alterum ad materiam, quæ circa cutimiam putrescit, & cōtagiosa fit: si igitur prior illa materia redundare tibi uidebitur, protinus secare non solum uenam basilicam debes, sed & utranque, si expediens uidebitur, consentientibus cæteris: uerū per initia hæc fiant, & quum in aliquo primo oborta est contagio: nam, ubi aut ab alio accepta fuerit, aut in tantum processerit, ut fera iam sit, tum, si secabis uenam, cōtagem introrsum trahes, & hominem in maiori periculo statues: reliquam uero materiam digerere oportebit, & mox euacuare: digeremus autem per ea, quæ incidunt, & subtrahunt, & abstergunt, ea commiscentes, quæ leuiter humectent: quare aptissimum erit Serum caprinum, in quo decoquantur Stęchas & Thymum, & Epithymum, & Satureia, & Scordium,

DE CONTAG. MORB. CVRA. LIB. III.

Scordium, & Dictamnium creticum, & Iris, & Seris, & Lichen, & Stratiotis, & eius- C
 modi, quæ uarianda erunt, prout & materia modo minus, modo magis exulta est: sy-
 rupi uero erunt, & Oxymel, & qui fit de Epithymo, & de Fumoterræ, & Sapor, &
 de Pomis, & eiusmodi: euacuare autē oportebat per Hieras, qualis est Diacolocyn-
 thidos, & Ruffi Hiera, & Archigenis, necnon & per Helleborum, & Epithymum,
 & Senam, & Polypodium, & similia. Materia uero, quæ pustulas facit, & ipsa quidē
 digeri uult, hoc est parari, ut absumi possit: faciunt autem hoc, quæ subtiliant, & le-
 niter molliunt: quoniam uero & lentore quodam, ac sorditie referta est ea materia,
 tum & seminaria contagionis includit, abstergentib. & exiccantib. indiget, exiccant-
 tibus autem non mediocriter, sed ualidioribus, & aut potentia causticis, aut propin-
 quis: medicamenta igitur, quæ huic cōtagioni ualent, sunt, quale Nitrum & Sulfur,
 & Helleborus, & Cedria, & Thus, & Iris, & Argentum uiuū, & Terebinthina, &
 Styrax liquida, quibus addantur adipēs, è quibus placeant Taurinus, Vulpinus, Vr-
 finus, & Leoninus. Dubitabit autem aliquis, quomodo tam calida conueniant; quā
 tam materia, quā seminaria in adustione quadam consistunt, quare fieri uideatur,
 ut in utroque adaugeatur adustio: ueruntamen uidemus & antiquos ex his medica-
 mēta exhibuisse, qui & Nitro, & Alcyonio, & Psilothris, & utroque Helleboro, &
 trochiscis Andronis utebantur: recte igitur fieri existimamus, ut per prædicta con-
 tagionem hanc extinguiamus, sed conuenientissime apponentur aliqua, quæ tum hu-
 meſcent, tum & aliquantulum refrigerent: placet igitur, ut & Butyrum addatur, &
 mucilago Psylli, & Polygonati, & succus Solatri hortensis, & similia, ne plus æquo
 sanguinem exuramus: præcipuam autem & in hoc uim habet Argentum uiuum, si-
 cut & in Gallico morbo. Ad hæc autem ualet & Viperæ caro, & uiperatum uinum,
 & Crocodilorum terrestrium, & Asellorum, qui sub urceis degunt, necnon & Tri D
 folium asphaltite, & Syderitis herba, et Calamus aromaticus, et rasura Eboris: pla-
 cent et Balnea tepida, in quibus si more antiquorum inunctiones prædictæ fiant,
 non certe præter rationem fiet.

Sunt porro et alij in contagione constituti morbi, ut Lepra, ita à Græcis uocata,
 et Scabies, et Papulæ, et Ares, et Ophiasēs, et Ophthalmiæ quædam, et Dysenterie
 etiam nonnullæ, quorum omnium curationi scribendæ parcemus,
 existimantes è prædictis uiam unicuique satis patere
 ad ea recte tractanda: quare, et quantum
 ad institutum nostrum nego-
 cium attinet, hæc
 dicta sunt.

AD

AD EVNDEM ILLUSTRIS.
 ET REVERENDISS. CARDINALEM.
 ALEXANDRUM FARNESIVM.

H *Aec ego florentes Sophia digressus in hortos
 Italia decus, o iuuenis FARNESIA proles,
 Condebam, lectasq; tibi de more sacrabam
 Primitias, dum tu magni inter Cæsaris arma,
 Gallorumq; acies, recti Pacisq; sequester
 Res misera Europa fractas componis, & omne
 Robur, & arma Dei Maumethem vertis in hostem,
 Percurrisq; omnem, veluti Sol aureus, orbem.*

*Fortunate nimis, quem cuncta applausibus urbes
 Excipiunt, Pacisq; vocant Patremq;, Deumq;,
 Inq; caput, sacrosq; sinus, humerosq;, manusq;
 Et nigras violas, & candida lilia iactant.
 Cui magna Italia, & terrarum maxima Roma
 Assurgit, festosq; dies, & sacra nepoti,
 Solennesq; agit pompas: densi undiq; circum
 Stant populi, & studio ingenti, & clamore secundo
 FARNENSVM genus omne, alto de sanguine ductum
 Aeneadum longa serie, super Aethera tollunt
 Patres, atque Duces, & partos mille Triumphos:
 Assensu resonat Tybris, & Tyrrhena resultant
 Littora, septeni responsant gaudia colles.*

*O nimium dilecta Deo, pralataq; longe
 Progenies, siue Imperijs & Marte regendæ
 Sint res Romana, seu Religionis habenis.
 Atq; equidem è fracto Imperio, Romaq; cadente
 Servatam hanc stirpem fatis, flatuentibus & Dijs
 Crediderim, quo Romanum per secula nomen
 Staret, & Ara Dei, quæ primum maxima magnis
 Auspicijs fundata fuit, sit maxima semper.
 Quo me PAVLE rapis, quo tuq; neposq; vocatis
 Laudibus Heroum insuetum? tu maximus ille es,
 Vni cui regni triplicis capite alta Tiara
 Confurgit, cui summa uni terna illa potestas
 Terrarum, Cæliq; data est, vastiq; Profundi,
 Illorumq; aperire fores, & claudere posse,
 Qui Petri, Christi q; ratem turbante procella
 Ventorum varia, & remorum parte reuulsa,
 Tempeflatem omnem, atq; aduersos discutis Euros.
 Nec sanctam sine honore sinis, sine remige certo*

*Fluctibus in tantis agitari turbine Cymbam,
Maeste animo Romano, & maeste ingentibus ausis.*

*At tibi quas Iuuenis fortunatissime dignas
Attribuam laudes, generis spes altera tanti
Inclyte ALEXANDER, puerum quem plurima Virtus,
Canaq; consurgens teneris Prudentia in annis,
Et spondens maiora astris felicibus Aether
Ad summos meritum ante annos euexit honores,
Et sacri gestare dedit decora alta Galeri?
En quantum de te sacri sibi Pastor ouilis
Spondet AVVS tuus ille, animo que gaudia uersat
Forsitan & proprio non tam gaudis honore,
Quam spe sublatas, tanti & virtute Nepotis,
Nescio quid maius presaga mente uoluit:
Scilicet & gnarus Fatorum, & prescius Aevi
Venturi, illa uidet felicia tempora, quum tu
Sede sua, solioq; Dei, Dijs proximus ipsis
Consideas, quum Pontifici tibi maximus Orbis
Gratetur, supplexq; tuis ferat oscula plantis.*

*O mihi postrema tantum dent Numina uita,
Ipse etiam ut tum te tremulus, confectus & annis
Aspiciam, sanctosq; pedes prostratus adorem.
O & si possim canere, & tua dicere facta,
Et uentura nouo tecum Secla aurea Mundo.
Nam video sub te uictum, longeq; fugatum
Maumethem se Caucaeseis includere portis:
At Pacem uiridi redimitam tempora oliua
Ire per Europam magnam, atque inuisere terras:
Quam pia Relligio, & iunctis Concordia dextris,
Et probitas, & amor Recti comitentur euntem.*

*Salue magne Tybri. Salue & tu maxima rerum
Roma parens. saluete arces, collesq; Latini,
Aurea qui primi longo meministis ab aeo
Secula, quum nulli uariarent iugera sulci,
Sponte sua sed Terra ferax daret omnia, & ipse
Praberent dulci uictum de robore glandes,
Et nunc uenturis eadem sperotis ab annis.*

HIERONYMI FRACASTORII
 NAVGERIVS, SIVE DE POETICA
 DIALOGVS.

Ad Ioannem Baptistam Rhamnusium.

INTER eas, quæ per honestatem ab hominibus voluptates cõ
 cipiuntur, ego iucundissime RHAMNUSI suauissimam sem
 per illam & præcipuam existimaui, quæ ex amicorum consuetu
 dine capi solet. neque enim uideo, quid gratius esse possit in vi
 ta, quàm cum eo esse, colloqui, tua omnia communicare, quem
 perinde diligas, ac teipsum. qua de causa, & eorũ quoq; qui è vi
 ta discessere memoria, factorumq; ac dictorum repetitiones
 suauissimæ esse cõsueuere. quæ uoluptas mirone scio quo affectu interciderè inter
 te & me solet, quoties esse unà nobis datur. datur aut non sæpe, q̄ rerũ conditiones
 & diuersa uitæ ratio, nos loco & dulci hac fruitione mutua plurimũ seiunxere. si
 quando tñ conuenire accidit, & suauissima quidẽ est illa breuis cõsuetudo nobis,
 & facere solet, vt memoriæ omnium amicorum nostrorum sæpissime repetantur :
 præcipue aut ANDREAE NAVGERII, summæ doctrinæ & grauitatis patri
 cij, & IOANNIS BAPTISTAE, ac RHAMVNDI TVRRIORVM fratrũ,
 quibus cum rarior quædam atq; intima magis amicitia intercessit nobis. nam quæ
 B cum M. ANTONIO TVRRIO eorũ fratre fuit, uti uetustior (vt scis) ita
 quodammodo insenuisse uidetur. quam ob rem superioribus diebus cum tu relaxã
 di animi cã, vacuũ à grauissimis Decemuirum Consilij negocijs tempus nactus, Ve
 ronæ esses, & memoria tã dulcium amicorum in ea nos deduxisset, quæ cum ijs olim
 in vita peregimus, incidere forte fortuna & eorũ sermonũ recordationes, quos in
 Baldi recessib. habuere ANDREAS NAVGERIVS & IOANNES BAPTI
 STA TVRRIVS, alter de Poetica die una, alter die altera de intellectu: quos
 sermones cũ ego iã multis annis per Dialogũ, sicuti habiti fuerãt, collegissem, tu
 me hortatus es, ut si daretur ociũ, eos Dialogos aliquãdo reuiderem : ac si possem,
 ita èt exornarem, ut in lucem emitti facile possent. quod certe mihi uel maxime de
 syderandũ fuit, tum ut morè gererẽ tibi, cui negare quicq; nõ possum, tum vt tanto
 rum amicorum memoriã quantũ possim, ab obliuione defenderẽ. nã quanquam il
 la per se illustris sit, & clara in animis hominum uiuat, atque æternum victura sit,
 æquum tamen & pium vñ, uiua èt & illa facere, quæ ipsi nullis scriptis mandata, sed
 ore tñ emissa reliquere. Ergo cum tu mox Verona Venetias discessisses, ego ue
 ronõ multo post, meos in CAPHIOS secessissem, animum oculosq; ad eos dialo
 gos appuli, ac diligẽter relegi: quos tametsi cognoui non pauco cultu indigere, ac
 multa exposcere, statui tñ nõ esse ppetuo cõcludendos: sed ad te mittẽdos, ac tãdẽ,
 si ita tibi visum fuisset, in cõmune edẽdos: vt quisq; videre posset q̄ uiri illi de nostra
 ha cintellectione, qd esset, & quo pacto fieret, existimauere: quidq; de Poeta ipso at
 que eius officio ac sine, cõstituere. quæ omnia tibi in primis arbitror futura esse gra
 tissima: quasi amicos tãtos tu uti uiuos & loquẽtes, & tãta de re disceptãtes spectes
 &

Benauillas. Adhuc sunt fortasse aliqui, q̄ ego gr̄d̄ fort̄ hac etate inueniunt hęc Reju C
 uenū narrata referre nūc animum inducā. Verum. n. verō neminē mirari par esse exi
 stimo: quandoquidē, si poetā ipsum planē introspexeris, beneq̄ fueris cōtēplatus,
 dignū profecto existimabis, quē & senes quoq; audire & cognoscere debeāt. & co-
 gnitū uenerari. Nam & Democritū quoq; audiuius annis gr̄dem de poetica re vo-
 lumina duo supra viginti reliquisse. nec Aristoteles minus laudis, ex poetices tradi-
 tione consecutus v̄r̄, q̄ ē reliqua philosophia, quare nec nos quoque pigeat & uene-
 rari poetā, & quos de ipso sermones amici nostri habuere, sed te audiendos referre.

*Poetam au-
 dire & ue-
 nerari, quō
 non solum
 iuuenes, ve-
 rum senes
 & probatis-
 simos viros
 decet.*

FORTE enim cum per canticā dies Veronæ essent Andreas Naugerius Vene-
 tus patricius & Senator uir gr̄ce & latine doctissimus, Historiarū aut̄ sui tempō-
 ris scriptor egregius, & Ioānes Iacobus Bardulo Mātuanus ciuis, & ipse lingua vtra-
 que disertissimus, estasq; uideret q̄ grauiissima, decreuimus cū Turrijs fratrib. Ioā.
 Baptista, & Rhamundo in Baldi frigora simul secedere. accessimus aut̄ sub uesperā,
 locum Meonem uocant. nox cū aduenisset, dum alij curamus corpora, Bardulo, qui
 mathematicarum rerum in primisq; oīs Astronomiæ peritissimus erat, nunquā au-
 tem aliā forte tantum cœli nactus fuerat, spectatum sydera omnia sese trāstulit: vn-
 de nec nisi post multā noctem diuelli potuit. mane uero cū primum illuxisset dies,
 idem ille exurgens, nosq; somno excitans uicinam in speculam uocauit, unde orien-
 tem Aurorā Solemq; salutarem: cuius exortus nusq̄ amplior, nusq̄ purior uisus
 à nobis fuit. Occipiebāt iā syluæ mōtesq; mugitibus circum cōpleri: alioq̄ ubiq; si-
 lentium et uasta solitudo: ubi p̄ter raros pastores atq; armēta, animatū nihil inspe-
 ctabatur. hic ubi aliquantisper immoratū est, placuit ulcinū ad fontem gressus mo-
 uere, quō irriguum pratum leni asoēsu ducebat. Excubabatur asper topus in specus
 uarios, qui oēs perpetuis stillis impluebant in terrā, unde corruatis in unū aquis ni-
 tidissimus fons per vires prātū cōmurmurans descendebat. circa tophū multæ fa-
 gi umbram dabant, quas inter uarię fonti assuetę uolucres circum supraq; cātu pla-
 cido uolitabant. hic ubi circa fontē confedimus, mira res iucundissimā materiā ser-
 monibus nostris prębuit: nā **ANDREAE NAVGERIO** et **IOANNI BA-
 PTISTAE TVRRIO** ualde contraria contigere. Naugerius enim quasi Musa
 tactus, aut Apollinis cęstro concitus cum late circumspexisset, carmina primum q̄-
 dam subcinere cœpit, mox ē sinu correpto pugillari Maronis, quem nunquam di-
 mittere cōsueuerat, tanto impetu, sed et tanta harmonia legere cepit (erat. n. ut
 scis mirę suauitatis in legendo) ut nobis uideret̄ et ille quasi furens effectus, et nos
 nihil vnquā suauius audisse. qui cum Bucolica ferē dimidia eo furore legisset, postre-
 mo exclamans libellum a se proiecit. **IOANNES** autem **BAPTISTA**, qui
 toto mane illo ne uerbum quidem ptulerat, quasi stupore quodam oppressus, admi-
 rabundus, tacens, productis oculis sedebat, quam diuersitatem cū animaduertisset
 Bardulo, si fas est, inquit, Turri silentium tuum rumpere, equidem optarim magnū
 nescio quod problema ē te enodari mihi. Cui Turrius, fas quidem est Bardulo, nam
 etiam inurbanum esse potest silentium meum: sed quod nam problema ais? et ille.
 Quod. tu, inquit, ac Naugerius, facitis: qui eadem in causa contraria pati mihi uide-
 mini. nām quid p̄ Deos est, q̄ simul ac uenimus hęc in loca, tu quidem taciturnus,
 mœrens quasi quidam Bellerophon effectus es: Naugerius autem Musa quadam hi-
 leriori contactus, et canens, et quodammodo furens euasit? Cui Turrius, Dicam,
 inquit, nec inane quiddam existimato, quod dicam, hūc certe aerem quē spiramus,

*Posta. ac
 Philosopho-
 rum nati-
 ra uel aris
 aliqua, sōm-
 loco efficiā-
 tur.*

manes

A manes diuersi incolunt, qui præsertim hæc solitudines, & nemora, & fontes habitant, vbi & Dij degerent ab re à poetis dicuntur. ij manes nostra corpora ingrediuntur, & egrediuntur, ac diuersi diuersimode agitant. nunc vero arbitror Virgilij manes, qui loca hæc incolunt, vexare Naugerium, me autem philosophi alicuius eorū, qui melancholijs capi cōsueuerunt in vita, aut Democriti, aut alterius tristioris. Cui Bardulo, Si licet Turri tuos hosce manes interpretari, illud mihi videris subfigurare, q̄ Naugerius poeta natura sit, tu aut philosophus. & Turrius, nihil quidem prohibet ita interpretari: sed illud recte dicitur, Naugerium natura poetam esse, me autem philosophum natura esse nescio. At Bardulo, esto inquit, vt lubet: veruntamen nihilo magis enodatum problema videtur mihi. qui. n. fit, vt idem locus alterū poetam, alterum philosophum faciat? eadē. n. sunt quæ animos vestros impellant, cur ergo non idem faciunt in vtroque? Magnam, respondit Turrius, rem poscis Bardulo, nec cui ita repente & per pauca sit respondendū. nā qui recte dicere hac de re velit, prius sciat necesse est, quænam Poetæ natura est, quidq; ipsa Poetica, tum & quis philosophi genius, & quo pacto motus illi fiant, qui animos nostros impellunt, atque ipsa demum cognitio & intellectio. De philosophi quidē natura & nostra hac cognitione ego quidem possim nonnulla, si non pro re, at pro viribus dicere. De Poeta vero & poetica ipsa, ego qui poeta nō sum, recte nihil dicere possum. poterit autem Naugerius, cui poetæ natura q̄ optime nota atque experta est. is sua si tractare velit, ego quo tuo problemati satisfaciam, mea ipse pariter prosequar. mea. n. voco quæ iam promisi. Conuersus igitur in Naugerium Bardulo, Vide, inquit, Naugeri quàm felicem diem, q̄ iucundos sermones casus pararit nobis, quàm mihi in primis optatissimos. nam ego q̄dem magnopere semper desideravi de nostra hac intellectioe quo pacto fiat, audire: tum vero nec minus quid nā poeta sit, quodq; eius officium ac finis: quorum vtrunq; in præsentī magnus quidam aut casus, aut fatum in manus dedit. tu facias rogamus ne tui causa tanta occasio pereat, qui rectissimè omnium possis de natura poetæ differere poetæ ille, quem noscimus. Cui Naugerius, Caue, inquit, Bardulo quo pacto hoc mihi poetæ nomen imponas. Si. n. furor quidā est poetica & insania quædā, iniustum est amico id notē inuri. si vero potius qd diuinū est, equidē neq; me ego tanto illo nomine dignor, & paucos noui, qui hoc seculo eo digni sint. qm̄ tamen & ipse magnopere cupio à Turrio audire, quo pacto fiat intellectio in nobis, ne mea cā contingat, quo minus id agatur, nonnulla & ipse de poetica referam, quæ partim legi, partim audiui, partim & ipse semper existimaui. Sed cogitandū paulisper fore v̄r, si oīa suo ordine in memoriā sunt reducenda quare si ita & vobis v̄r, negocium hoc ad meridianas horas remitemus. nam & iam altior mihi v̄r sol. Interea & per noctem rem suā agitabit Turrius, qui sequenti mane promissa de intellectu prosequet. Nos opinionē laudauimus ac surreximus, quisque vt sibi magis placuit in diuersa deābulantes. nec multo post pastorale cornu insonuit, quo intelleximus ab ijs vocari, qui iā prandia parauissent. at pueri sub alta fago pp aquæ labentis riuū mensas parauerāt, quò & pastores quidā conuenerant, qui diuersa lactis munera cōportarant, cum quib. interprandendū multa de pastorū vita locuti fuimus. Sublatis mensis cū per horam multa fuissent inter nos dicta, nonnulla et lecta, placuit Naugerio vagari aliquantisper soli, quo, vt arbitror, commodius meditaretur: nostrum quisque diuersa exercuit, donec hora redeundi ad fontē visa est iā aduenisse. Igitur cū & Naugerius reuersus iā esset, placuit omni-

Fracastorij.

P

bus

bus constitutum ad locum redire. Iussit autem Naugerius ut nobiscum & puer qui- **C**
dam lyricen suus accederet, qui mira quadam & tangendi citharam, & canendi ar-
te præstabat. Ad fontem igitur cum venissemus, in coronâq; omnes consedissemus,
atque oculos in Naugerium conuertissemus, ille ita exorsus est.

*Quis pro-
primis finis
poetarum ac
poetica ar-
tis sit: num
delectare, à
alijs porro
ratione quo
quo prodes-
se, vel ad ad-
miracionem
de omnibus
apposito di-
cere, vel al-
liud quip-
piam tale.*

De Poetica hodie o amici, deq; Poetæ officio acturi sumus. Quod & loco huic
& huic coronæ quâ optime conuenire vñ. Verum non recte quidē videmur rem
tantâ prosequi posse, nisi & poetarum more a Deorū inuocatione inceperimus: alio
qui & Dijs omnib. montis huius iniuriâ fieri video, & ipsi et Poetæ. quapropter Dij
Deâq; omnes, qui syluas, qui montes, qui fontes colitis, quos primi poetæ cogno-
uere, & uenerati reliquis mortalibus monstrauere, in primis aut Dij fontis huius,
tuq; Apollo Nomic & Pan horum pastorum Deus, necnon & tu Balde syluarum,
fontium, ac nympharū pater adeste oēs, audite atque adfauete. quæ cum dixisset, ad
nos conuersus ita secutus est. Quoniâ igitur ipsum poetâ quærimus, operæ preciiū
fore arbitror, si prius de Poetæ fine disseruerimus, qua in re & comitē inquisitionis
huius aliquem è uobis uelim, ac te ipsum Bardulo, qui mihi respondeas, quæ videbun-
tur tibi, si quando ego te ipse fuero percunctatus. sic. n. & minore labore & minore
tedio rem peragemus. Annuit Bardulo. Et Naugerius, Principium igitur, inquit, ab
ijs sumendum, quæ dici de Poetæ fine consueuerunt, ut uideamus si qua & nobis con-
ducât. Quapropter dic mihi Bardulo quem nã tu aut audisti, aut tute ipse putas esse
Poetæ finem? Delectare, inquit ille, audiui esse finem Poetæ, quod & nos etiam for-
tasse possumus existimare. quid. n. mōstr. ret aliud Musica illa carminū adeo quæsitâ,
quid oīa fabulamentis inuoluta, oīa miranda tanto studio affectata? Comædiæ por-
rò & Tragædiæ, Scenæq; & Histriciones non aliud uidentur mihi, q̄ aurium & po-
puli oblectamenta, quod & poetarum comites monstrant Musæ, Nymphæ, Sileni, **D**
& ipse et Bacchus: instrumenta uero Citharæ, & Lyre. quamobrem omnis Poeta-
rum finis in oblectatione cōstitutus vñ. quod & origo quoq; ipsius Poeticæ planè
demonstrat, quâ ita primū fuisse enatâ Aristoteles tradit. cum. n. natura insitum sit
nobis imitari, tū & natura insitum canere, & musica quadâ agi, primum quidem cę-
ptum est cantu quædam imitari rudi quidem atque agresti. mox cum id delectaret
adhibita maiori cura studioq;, tandem & ars facta est, & poetica enata. Ita quidem,
inquit tum Naugerius, & ego de poetarū fine audiui. uerum. n. uero isthac de re ac-
curatissime ratio habenda est. Si. n. nullum aliud institutum poetæ fuerit, q̄ sese at-
que alios oblectare, equidem uereor ne leuis quidâ ac ridiculus homo poeta hodie
nobis euadat, qualem & Ennium accepimus ab externis nationibus habitum fuisse,
cum à P. Scipione carmina quædam recitare iussus esset. similis autē & fortasse poe-
ta erit seni cuidâ uicino meo, qui nunc subit in mentem mihi. agrum senex hic diu
conductitium tandem sibi propriū cōparauerat, arbusto, oleis, ficisque seuerat, ro-
seta circūposuerat, ut certe delectare magnopere locus posset. cum autem sibi do-
mus in summo esset colle, unde sic subiacentem agellū spectare continenter posset,
obstabat quidem antiquissima sylua & montis interposita pars. ille etsi magni labo-
ris existimabat syluam & rupem de medio tollere, in extremâ tamen dementiâ tan-
dem uenit syluæ rupisq; auertēde. igitur nulla interposita mora antiquissimas quer-
cus cedere, plaustris truncos abducere, noctu etiâ surgere, familiâ somni increpare,
nullis laboribus parcere: omnibus uero tandem ridentibus, & rogantibus, quò tan-
tū laborē strueret. ut oblectaretur, respondebat, horis omnibus agrū uidēdo, quem
tām

*Poetarum fi-
nis quō in
delectatione
consistens
debeat.*

*Poetarum
origo.*

*Poetarum fi-
nis non in so-
la delecta-
tione consi-
stet.*

A tam pulchrum excoluisset. Igitur & poetæ nō minorem rupem syuamq; cedere videntur mihi, die noctuq; studijs inuigilare, semper patere, disciplinas oēs disquirere, a republica atque omni actione abstinere: interrogati vero, quò tanta moliant, si nō aliud responderint, q̄ vt sese atque alios canendo oblectent, equidē insanire illos dicā, non minus q̄ senē illum vicinum meū. quod quidem longe alienum est ab ea opinione, quam paulo ante de poetis habebam, cum Maronis Bucolica tanta admiratione perlegerem. Absit autē ò Bardulo & uos alij, ut tam paruam de poeta estimationem habeamus, qui tanta arte, tanto ingenio, tot disciplinis præditus est, quem Plato diuinū uocat: quem græci bonarum omniū artiū inuectores, mox & Romani eadem, qua & imperatores, corona ornari dignū arbitrati sunt: cuius potremo uoce oracula ipsa reddi Dij maximi voluerunt. quā ob causam alius à nobis ò Bardulo & multo dignior finis, q̄ qui dicitur, est perquirendus poetæ. Videtur, inquit tum Bardulo, sed quis nā alius erit? nunquid forte prodesse, quod uideo à multis dici, ut delectare & prodesse poetę uelint? Et ille, Quærendum quidem & hoc, nā siue coniunctū cum alio, siue separatum ponat, non satis mihi vī facere pro fine poetæ. quā ob rē q̄ aiunt studere poetas, ut profint, potesne dicere quā illa potissimum sint, p̄ quæ poetę prodesse solent? quid ni? inquit ille: in promptu. n. ferè omnia sunt. nam quæ per Iouē sunt, q̄ poetæ non doceāt? illi historiarū copias, locorum descriptiones, regionū naturas, vitæ instituta tradunt, multa de imperatore, de milite, de patrefamilias, de republica scribūt, de re rustica, de nautica, de artibus, ac de ijs alijs circa quæ versamur, de syderib. insuper, ac naturæ rebus, plantisq; atque animalibus, de Deo, de inferis, de uaticinio, de ritu, de antiquitate, atque vt summatim dicamus, de ijs omnib. doctrinam videntur facere, unde qlibet peritissimus fieri possit: propter quod & Homerus omnem græciā erudiuisse primus dicitur. Tū Naugerius, Pulchre inquit, dicis Bardulo, omnib. ferè de rebus poetam doctrinam facere, mire multifariamq; prodesse. at illud per Deos mihi dicito, q̄n poetas historias docere, loca describere dictū est, est ne facultas aliqua, quæ historias & scribere doceat, & scribat? tū aliqua, quæ terrarū situs, gentiū differentias declaret? Aliqua certe, rñdit Bardulo. Et ille. Aliāne à poetica? B. alia certe utriusq;. N. Quæ nā? B. Huius quidē geographia, illius uero historica. N. Cuius igit per se magis officium est historias scribere, terrarū loca designare, poetæne an eius, qui Historicus, quiq; geographus dī? B. Horū certe magis ut mihi vī, nam & ab his accipere poetam puto, illos uero per se cōplecti & ex proprio instituto. Recte dicis, inquit tum Naugerius, sed & illud dic rursus mihi, est ne facultas aliqua, quæ de uitæ institutione consideret: & aliqua, quæ de republica: aliqua, quæ de re rustica? B. omnino. N. Alienæ & hęc à poetica? B. Aliæ prorsus. N. Cuius igitur interest uitæ p̄cepta tradere, de republica scribere, de rustica, earumne, an poetę? B. Earum ita medius fidius: nā de ijs si poeta scripserit, accepisse quidē ab ipsis dicā. Ergo, inquit tū Naugerius, ne singula p̄sequamur, itidē censendū est & de alijs omnib. q̄ supra cōmemorasti: singularū. n. rerū, quę in scientiā cadunt, propriæ artes & disciplinae sunt cōstitutæ: hæc quidē de seipso bene regendo, illa de bene regenda domo, alia de republica, de iure ciuili, de syderibus, de natura, de Deo, de inferis, de uaticinio, & alijs demū omnib. quæ longū & superuacuum esset recensere. quorum omniū cum propriæ artes & scientiæ cuiusq; sint constitutæ, accipere quidem ab ijs poeta censendus est, neq; aliter vti, quàm qui mutuo quicquam acceperit, ac bono commo-

Poeta maximis laudibus digni sunt.

Poeta finem suum alijs prodesse scit, & quomodo.

Facultates quasdam esse, quarum aliqua Historias, aliqua Terrarum situs, & gentium declarant, à poetica arte distinctas sicut & alia artes.

daque alio ipse etiam vsui esse nitatur. dixerit fortasse poeta

Iam clarus occultum Andromedes pater
Ostendit ignem : iam Procyon furit,
Et stella vesani Lednis .

& illud

Seu Libra, seu me Scorpius aspicit
Formidolosus, pars violentior
Natalis horæ, seu tyrannus
Hesperie Capricornus vndæ.

Alijs prodesse non est poetarum proprius finis.

Sed certe, non quatenus Poeta hæc dicit, sed accipiens ab Astronomo. quã ob rē, quando prodesse conductitium quodammodo Poetę est, nõ proprię facultatis, se-

Poeta ante presentando vita humana profuit, qua cetera artes & facultates docent.

parandũ quidem vñ à primario Poetę sine & instituto per se. præsertim q̃ per hoc nihil poetę proprium assignat: si quidem & alij oēs qui scribunt & delectare & prodesse docendo uolunt, nescio, & an vobis itidē videat̃. Videtur certe, respondit Bardulo. uerum si prodesse à primario Poetę sine seiunxerimus, nihil video superesse præter delectationem. sic aut̃, vt prius dicebatur, in indigna & ludicra relabemur, nisi forte dixerit quispiam Poetam alio modo prodesse, ac alij cõsueuerunt. alij siquidem docendo fortasse profunt: Poetę vero representando. nam tametsi non doceat Poeta, qualis quis esse debeat aut imperator, aut miles, aut paterfamilias, aut temperatus, & intemperatus, & eiusmodi, representat tamen imperatorem, militem, patrem familias, temperatum, intemperatũ, piũ, misericordẽ, crudelẽ, timidũ, magnanimũ, insolentem, superbũ, segnem, iracundũ, prudentem, imprudentem, & eius generis alia. scis . n. Poeticam à Platone & Aristotele imitatoriam artem uocari, nihil autem refert, siue imitari, siue representare dicamus . Qua de cã sunt, qui putet

Prodesse & imitationem non proprius poetarum finis.

finem poetę esse prodesse per imitationẽ. Probe dicis, respondit tum Naugerius. uerum de imitatione hac siue repræsentatione Poetica accurate arbitror esse confiderandum: atque illud in primis est inquirendum, vtrum circa oĩa, de quib. poeta scribit, repræsentatio & imitatio dicatur: dico aut̃, si Poeta de stellis, de plantis, de animalibus scribat, vtrum & hæc imitatio, quemadmodũ illa, quę personas inducit, an propria quædã sit imitatio Poetę: puta illa, quæ circa personas est tm̃: hæc. n. non ab re sunt inquirenda à nobis. tu vero quid de his putas? Cui Bardulo. Ego, quid putem, nõ possum nunc certe dicere. sed quid prohibet si singula ponamus, vt uideamus, quę consequantur? N. Nihil quidem prohibet. B. Ponamus igit̃ imitationem esse, quodcunq; Poeta scribat: & non solum cum personas inducit. N. Ponamus quidem. sed si ita posuerimus, non uideo, quo pacto poeta ab alijs differat, nequid habeat propriũ. nã & alij omnes utilitatẽ hanc præstare uolunt docendo quod scribunt, & representando legentibus, & audientibus. q̃ si poeta aliter ipse assequitur, id oportet nos inuestigare quid sit, & in quo cõsistat. nec solũ carmen debemus adducere per quod ab alijs differat, sic . n. rursus in puerilia recidemus. quare ponamus alterã partẽ si placet. B. Placet quidem. ponamus igit̃ certã esse materiã poetę propriam, qua differt à reliquis, q̃ sermone utunt̃, puta illã quæ psonas inducit, q̃ proprie imitatio d̃r, quod uideo à multis dici. hoc. n. monstrant Tragediæ & Comedię & ipsa etiã æpea, q̃ præcipue & maxime poeta scribenda assumit: pp̃ quod si qui etiam assumpserit materiã, non poetas uocãdos censent, quemadmodum nec Empedoclem Aristoteles uocare uoluit. N. Recte dicis Bardulo ita esse, qui existiment:

quare

A quare tanto accuratius res ista quærenda est. Primum autem statuendum est duo esse, quæ unusquisque, qui scribit, assumere oportet: alterum est materia, hoc est res de quibus dicitur: alterum est dicendi modus. Necessesse igitur est quod poeta proprium habet, & quo ab alijs differt, aut à materia sola sumi, aut à modo dicendi solo, aut ab utroque simul. à sola autem materia sumi, ut ab ea, quæ imitatur personas, dici quidem (nisi fallor) non potest, ita ut eum statim poetam vocemus, qui personas est imitatus, aut eum non poetam, qui non est imitatus: sic. n. & Baios & Meuios possemus in poetarum censu ponere, quod personas induxissent, & eum appellare sculptorem, qui mar- mor aliquod incidisset. quod si dicas, quanquam poeta non est simul, ac quis personas est imitatus, poeta tamen non est vocandus ille, qui hanc non assumpsit materiam, ut Empedocles, profecto & hoc valde durum videtur. Primum quod Virgilius circa Aeneida poetam esse, circa Georgica vero non esse valde mirum est: deinde non ita existimasse ipse etiam Horatius videtur, cum publicam omnem, & communem materiam dixit propriam poetæ fieri, si poetico more tractetur: quæ admodum & dolium illud privati iuris sit illius artificis, quod exactam rotunditatem dedit, os non patulum, & alia, quæ communes artifices faciunt. ac demum ego non video, quid plus afferat imitatio personarum, quam imitatio aliarum rerum: ut earum, quæ sunt à natura. quapropter, si tu forte audiueris aliquid maius addi, potes nunc dicere. B. Equidem & ipse hac de re sepius admiratus mecum cogitavi, ac si quid tandem dici potest, hoc mihi præ alijs præstare videtur imitationem personarum, quod maxime ad prudentiam hominum facit: si. n. Regem introducat poeta orantem, elegantiam omnem, prudentiam omnem, decorum omne representabit. itidem faciet & in imperatore, in milite, in patrefamilias, & breuiter in omnibus alijs: ad id comædiæ, ad id tragædiæ sunt instituta, ad id est Aepæa omnis, qua de causa non inepte fortasse dicunt qui finem poetæ statuunt prodesse per imitationem. Tum Naugerius. Et si quidem concedi potest imitationem personarum plurimum facere ad prudentiam hominum, non tamen illud concedendum videtur, ut institutum omne poetæ sit pro prudentiam faciendam, & ob id per se tamen illam imitationem procurare: nam cum duæ partes sint in homine, voluntas & intellectus, & voluntatis prudentia sit finis, intellectus finis cognitio & intellectio, si poeta imitatur & naturalia, non tantum personas, videbitur quidem omnem finem & omne institutum adimplet, in imitatione quidem personarum prudentiam faciendam, in illa vero, quæ est naturalium & similitum, faciendam cognitionem: imitabitur. n. & in hoc perfectiones, & excellentias rerum. Postremo dentur tibi omnia, & prodesse per imitationem sit poetæ finis aliquis, nondum tamen expressum est, quod per se & proprium est poetæ, per quod ab alijs differt. nam & alij quoque id præstant, sicuti Historicus. cum ergo diuersa sit imitatio poetæ, & diuersa historici, id assignare oportet, quo differt poeta ab historico, & si qui alij idem faciunt. magis autem oportebit hoc assignare, si nulla materia propria poetæ sit, & omne, quod quocumque docetur modo, imitatio dicatur, quapropter nullo pacto ponere possumus à materia sola sumi poetæ finem. Nunc venio ad dicendi modum, qui in poeta longe diuersus ab alijs est: de quo similiter est inquirendum, utrum ratio poetæ ab ipso solo sumatur, an & materia certa requiratur. & certe ab eo solo mihi videtur rationem propriam poetæ sumi debere, materiam vero nullam esse determinatam, nisi forte in vniuersum, quæ tractata potest nescere. de principali materia loquor, non de attributis: omnis. n. materia poetæ conuenit, dummodo exornari possit: modus autem tractandi valde diuersus est ab alijs. atque hoc

In omni arte d'io sumi attendenda pro illarum fise. & in instituto dignoscendo, materia, & dicendi modus.

Poetarum omne institutum esse imitationem personarum, procarare ad prudentiam faciendam, naturalium vero rerum aut cognitionem gignendam.

Non à sola materia circa quæ, verum etiam à modo dicendi proprius poeta finis sumendus est.

quidem est, quod querimus, ac nondum nobis inuentum est, quare rursus est cogitandum Bardulo, siquid aliud occurrat pro fine poetæ, quod nec sit delectare, aut prodesse, sed maius quid atque præstantius, quod tamen non possit non delectare & prodesse. Cui Bardulo. Ita nimirum vñ. non tacebo autem & hoc aliud quod subit: nam

Num poeta finis, quo à ceteris artificibus scilicet gignitur, sit de omnibus apposite dicere ad admirationem: vel potius quod poeta uniuersale ipsum consideratur, ceteri vero artifices particulari, seu singulare considerant.

memini audiuisse Actium Syncerum Sanazarium, qui tum multo iunior Iouiano Pontano erat, bonum illum senem de poetæ officio solitum percunctari, illum autem tum multa, tum id solitum respondere, officium poetæ ac finem esse apposite dicere ad admirationem. quod & in eo quoque dialogo, qui Actius inscribitur ab eodem Pontano scriptis mandatum extat. Video, inquit tum Naugerius, sensim uobis aperiri poetæ finem. verum tamen, ut tenebras omnes de medio tollamus, consideremus, & hæc quæ Pōtanus dicebat. neque, n. adhuc facere uidentur satis ad id, quod querimus. nam nonne & rhetores & historici apposite quoque dicunt ita, ut & ipsi mirandi et videri uelint? an oblitus eorum es, quæ Cicero tam præclara de oratore scribit: cui tantam dicendi vim, tantam efficaciam attribuit, ut quod uelit audientes rapiat, & impellat, in pietatem, in admirationem, in furorē, in lachrymas demum ipsas? quin & ipsummet Ciceronem quis unquam potuit sine admiratione perlegere? quod quidem nec minus solet historias legentibus euenire. quo igitur pacto à Bardulo in eo, quod est ad admirationem dicere, seiunctum erit poetæ officium ab alijs? si. n. solos numeros addas, puerilia iugemus, oportet igitur aliquid aliud venari, quod officium poetæ ac finem ita proprium ostendat, ut alteri nulli conueniat. Et Bardulo, Videtur quidem, inquit, sed quod nam aliud erit? nunquid illud fortasse, quod Aristoteles paucis uerbis inuoluit? quod ego quidem subiticiu hactenus, quod ualde obscurum uiderem. differre ille poetam ab alijs scribit, quod alij singulare ipsum, poeta uero uniuersale consideret. Hic Naugerius nouam quandam animi hilaritatem vultu ostendens, vicinus quidem, inquit, est nobis Bardulo poetæ finis, sed quoniam

Posta hoc uno ab alijs artificibus diuersus est, quia alij singulare ipsum id est apposite dicere quantum cuique & secundum quod conuenit. Poeta uero uniuersale, id est ideam simplicem pulchritudinibus suis indutam, & de omnibus apposite dicere, non quantum exponit, sed quantum sibi uideatur.

multa locuti sumus, quiescedum paulisper vñ, atque audiendus lyricen noster, ut recreati aliquantulo magis alacriores redeamus ad hos sermones. significauit igitur puero ut aliquid caneret: quod temperata suauiter cithara post dulcem ac breuem sonum, uocem in istæc (soluit.

*Huc ades à Thelayra. qui ah quid grandia farra
Aestiuo sub sole teris: medioque; sub aestu
Nec parcis tibi senas? ah te ne immitis adurat
Syrius: ah teneras ne rumpat pustula palmæ.
Demens à Thelayra patri concede laborem,
Cui Cereris cura est: melior te cura Diones
Sollicitet. tu dum seruet tritura sub aestu,
Dum crepitat seges, & multo sonat area pulsu,
Clam te operi furare, & aquas effinge serendas.
Hic nitidus fons est; hic plurima populus umbram
Sufficit, & gelidæ summittit frigora ripa.
Vos auræ: Alpinis placidæ de montibus auræ
Hæc illi portate, aut, si pater obstat eunti,
Saltem aestum lenite, grauem lenite laborem.*

Hæc cum suauissime cecinisset puer, conuersus in nos Naugerius ita secutus est. Video o amici in paucissimis illis tanti philosophi uerbis illucescere, ac patefieri nobis poetæ officium, ac finem: alij siquidem singulare ipsum considerant, poeta uero uniuersale, quasi alij similes sunt illi pictori, qui & uultus & reliqua membra imitatur, qualia prorsus

A prorsus in te sunt, poeta uero illi assimiletur qui non hunc, non illum uult imitari, non uti forte sunt, & defectus multos sustinent, sed uniuersalem, & pulcherrimam ideam artificis sui cōtemplatus res facit, quales esse deceret. quippe oēs, quibus bene dicendi facultas tributa est, bene quidem atq; apposite dicunt, quantum cuiq; conuenit: sed inter illos hoc interest, q̄ præter poetam nullus simpliciter bene atque apposite dicit, sed in genere suo tantum, & quantum attinet ad constitutum sibi finem, hic quidem docendi, ille persuadēdi, & si quis alius eiusmodi finis est: poeta uero per se nullo alio mouet finem nisi simpliciter bene dicendi circa unumquodq; propositum sibi. uult quidem & ipse & docere & persuadere & de alijs loqui, sed non quantum expedit, & satis est ad explicandam rem, tanquam astrictus eo fine: uerum ideam sibi aliam faciens liberam & in uniuersum pulchram, dicendi omnes ornatus, omnes pulchritudines queret, quæ illi rei attribui possunt. satis forte alteri fuisset de nemore locuturo dicere, aut sicubi nemus est: Virgilio uero non satis, sed ita scripsit.

Aut sicubi nigrum

Illicibus crebris sacra nemus accubat umbra.

Videte per quas pulchritudines nemus depinxit addens accubat, & nigrum crebris illicibus. & sacra umbra. quam ob rem recte Pōtanus dicebat finem esse poetæ apposite dicere ad admirationem: sed addendum erat, simpliciter & per uniuersalem bene dicendi ideam, ut intelligeremus id, per quod poeta ab omnibus alijs differt, qui apposite loqui student. ij. n. singulare imitantem, hoc est rem nudam uti est, poeta uero non hoc, sed simplicem ideam pulchritudinibus suis uestitam, quod uniuersale Aristoteles uocat. si igitur hæc pro poetæ officio facere uidentur satis, nos ad alia transibimus: si uero non satis, sed planius agendum uerum, mihi quidem nullus erit labor rem totam à suo fonte deducere. Cui Bardulo, Gratissimum quidem, inquit, Naugeri & mihi, & alijs feceris, quam & uacat, & res ita postulat, si de tuo isthoc poeta, ut sese ad alios habet, & quo pacto, & qua de causa solus ipse simpliciter bene dicere uoluit, planius egeris, & à suo principio. Et ille, Morè tibi, & alijs, inquit, geram Bardulo, sed oportebit paulo altius ordiri: non ab re tamen nec iniucunde. Illud igitur in primis dic mihi, putas ne quicumque sermone utuntur bene et recteque; uti omnes? B. Minime quidem Naugeri, qui. n. fieri potest, ut omnes recte utantur? N. Quinam igitur recte utuntur? B. Qui peritia quadam & arte dicendi uti ualent, aut natura arte imitante. N. Artem igitur ais quadam esse circa sermonem? B. Aio equidem. N. Hanc igitur bene dicendi artem putas ne unam omnibus, an diuersis diuersam, ut philosopho suam, historico suam, rhetori suam, & poetæ suam, & ita de alijs? B. Diuersis quidem diuersam artem puto. N. Diuersæ igitur artes cum sint, censes ne ita diuersas esse, ut prorsus in nullo conueniant, an in quibusdam quidem conuenire, quibusdam uero differre? B. Conuenire quidem omnes in aliquibus existimo, quæ communia dicuntur: in aliquibus uero differre, quæ cuique propria sunt. N. Sed & illud dic mihi, interest ne alicuius speculari, & cōplecti illa communia? B. Alicuius certe. N. Tum & alicuius contemplari illa propria? B. Et hoc. N. Cuius igitur interest speculari communia? num eius, qui propria, an magis eius, qui communia considerat? interest et propria cuiusque speculari, an diuersus est, qui communia, & qui propria contemplatur? quod autem quærotale est, utrum Philosophus uerbi gratia qui sua uult scribere, propriam habeat artem bene dicendi speculari, & simul et communia reliquis, an qui communia contemplatur, consideret etiam, quæ philosopho propria sunt: an philosophus sua tantum consideret, com-

Communem quandam bene dicendi artem esse qua omnes modos bene dicendi contemplantur, à qua uelut à Domina, & magistra cetera scientia, & artes suam benedicendi modum quantum sibi sufficit accipiunt.

munia uero alius, nō ipse? B. Ex his omnib. Naugeri ego quidē existimo eum, qui C
 cōmunia speculat, speculari ēt quæ cuique propria sunt. philosophū aut, qui parti-
 cularis artifex est, nec suā artē bene dicendi propriam posse cōsiderare, nec cōmu-
 nia, nec aliorum propria: suā autem artē bene dicēdi nō posse cōsiderare, qm̄ aliud
 est nosse ea, quæ à natura sunt, aliud benedicere de ijs: quare cōmunem quandā ar-
 tem, & disciplinā esse existimo, quæ simul & quæ cōmunia sunt oībus, tradat, & quæ
 cuique propria. Recte existimas, inquit tum Naugerius. est. n. ueluti domina quæ-
 dam & magistra cōmunis ars, quæ in uniuersum primo formas oēs, & ideas bene di-
 cendi speculat & docet: quæ mox ubi diuersos dicendorum fines cōsiderauit, ēt si-
 mul & illud docet, quod cuiq; conuenit: à qua ueluti à fonte quodā quicunq; scri-
 bit, accipit quod sibi bene est, & cōuenit. B. Videtur. N. Similis autem hæc est
 Nauifactoriæ arti: quæ. n. nauium formas, ligna, compagine spectet, una quædam
 communis & magistra est ars, & qui eam nouit, magister & dominus. Rursus uero
 si magister hic diuersos nauium fines consideret, & ad eos fines naues formare uelit
 idoneas, hanc quidem portādīs oneribus aptam, illā uero fugæ, & celeritati nauiga-
 tionis, aliam uero piscationi: hic iā in multa partitus est, pluresq; sibi subiectas ar-
 tes constituit, hanc quidem onerarias facere docta, illam triremes, aliā uero lintres.
 Eodem pacto & qui in uniuersum bene dicendi ideas nouit, si diuersis finibus per-
 motus sit, plures sub se bene dicendi artes constituit: hunc quidem, qui gesta homi-
 num docere uult, historicum dicendi peritum, illum uero, qui de natura uult scribe-
 re, peritum dicendi philosophū, & ita de alijs: unde fit ut dominus, & dicendi arbi-
 ter fiat, & philosophus, & historicus, & alij: hoc est consideret, quæ ad philosophū,
 & historicū, et alios pertinent, quo diiudicare sciat, quid cuiq; cōueniat bene dictu-
 ro. B. Ita prorsus se res habet. N. Communem igit hanc bene dicendi principē D
 artem, et magistram quo appellabimus noīe, et qui eā profitetur, quē dicemus? B.
 Oratoriā fortasse artē illā appellabimus, et qui eā p̄fitetur, oratorem uel rhetorē:
 quando nec aliud nomē impositum illi uideo. N. Possumus quidem ita appellare,
 sed distinguendus erit hic orator dominus atque arbiter bene dicendi ab eo, cui fe-
 rē cum populo, et iudicib. res est: nā et ipse Orator et Rhetor appellari uult, pluri-
 mum autē differunt. alter. n. seruus est, alter dominus, alter actor, alter præceptor,
 et illius qui seruus est, finis est persuadere, eius uero qui dñs, finis est ea docere, per
 quæ bene dicitur, cōmunia quidem omnib. et illi actori de quo loquimur, quinimo
 et idem magister et dominus si sua scribere uelit, sibi pariter legem imponit, et sibi
 seruus fit, et pars bene dicendi non secus, ac alij: neque dominus et patronus est, ni-
 si quatenus docet, et speculatur. si igitur oratorem, uel rhetorem uolumus hunc ap-
 pellare, nihil quidē prohibet, dum intelligamus dominū ipsum. Ergo huius oratoris
 (ut cursim eius munera obeamus) officium est uoces in primis per quas dicitur,
 et uocum differentias, et naturas cōsiderare, quæ propriæ, et improprie, quæ nouæ,
 quæ antiquæ, nostrates, peregrinæ, usitatæ, disluctæ, primæ, deriuatæ, simplices, com-
 positæ, trāsumptæ, lenes, asperæ, sonoræ, demissæ, musicæ, immusicæ et id genus alia.
 ad hæc autem et uocū texturas eiusdem est perpendere, et mutare, et trāsponere, et
 differentias cōsiderare, et concinnitates earum inuenire, et musicas, et pedes, et
 numeros, et demū figuras oēs, et quo adiecto, aut detracto suauior, et insuauior ora-
 tio fiat, grauior, uilior, et clarior, obscurior. nec minus rerū, de quib. dī, differētias
 et naturas nouisse eū decet: q̄ magnæ, quæ tenues, pulchræ, turpes, lætæ, tristes, piæ,
 sc. i. x.

*Aptissimū
ad poetica
artis digni-
satiō & mu-
nus cogno-
scendū ex-
plum.*

*Ex duobus
oratorū ge-
nerib. quis
uerus ora-
tor: & qua
bene docen-
da ars sit.*

*Peritum di-
cendi qua
scire oportet,
ut om-
nibus con-
uenientem
modum tra-
ctat.*

▲ **seriæ, ludicræ, facetæ, infacetæ, dictu faciles, difficiles, & reliquas eius generis differē-
tias. ordines præterea dicendorū considerabit, dispositiones, cōtinuationes, pausas,
digressiones, & figuras. oēs characteres præterea animaduertet, qui magni, qui tumi-
di, qui demissi, qui graues, qui humiles, faciles, difficiles, floridi, sicci, duri, asperi, cla-
ri, obscuri, affectati. postremo & eius officij erit dicendarū rerū fines animaduerte-
re, vt disciplinas condere, acta scribere, gratulari, condolere, solari, persuadere, lau-
dare, vituperare, accusare, defendere, affectus animorū mouere, tū & horū omnium
loca ponere, vnde vnum quodque eliciatur. Ergo his oīb. ab illo patrono oratore di-
gestis ac constitutis, si ad eū accedat historiæ cuiuspiā scriptor egregius, velut Pau-
lus Iouius, aut Guicciardinus noster, petens, quo pacto apposite scripturus sit quan-
tū sufficiat historiæ, quid putas oratorē hunc sic petēti traditurū? nū forte ornatus
oēs atq; elegātiās dicēdi, quas ipse in vniuersum est contēplatus, an id tm̄, quod pro
eo fine sufficiat? B. Quantū quidē pro eo fine est satis. N. Qm̄ igitur finis eius est
gesta scribere ad prudentiā, quantū quidē ad hoc pertinet, sat illi factū erit, si pro-
pria, si candida, si graui, ac uera oratione vtatur: cui interdū nec sua desit musica. i.
cebit & interdum, ut effingat conciones & nōnulla consilia, ut prudentiā maiorem
doceat: quod nos quoq; in nostris historiarū Libris de Rebus Venetis, quātū in no-
bis fuit, C. Cæsare & Polybiū grauē authorē secuti, præstare conati sumus, uerum
italicebit, vt grauitatis historiæ, & ueritatis nihil detraxerit, reliquas uero pulchritu-
dines illi negabit. Quod si & philosophus ad eundem oratorē accesserit sua scriptu-
rus, & huius quoque res & finē nosse orator ille uolet: cui dicet castiori adhuc ora-
tione vtendū, propria autē, & non multis transumptis, non multis epithetis referta.
At si & actor etiam ille, qui rhetor vocari uult, nostrum hunc consulat oratorem
audiet neque sibi ornatus omnes concedi: vtendum autem eleganti quidem oratio-
ne, sed non affectata, propria uero atq; efficaci: dispositiones uero & figuras doce-
bit, & argumentationū genera, quib. vti conueniat: loca ostendet vnde animi affe-
ctus moueantur, reliqua illi negabit. Vide igitur Bardulo, omnes hi coerciti, & astri-
cti sunt sine: nec simpliciter pulchrū sermonē considerant, sed pulchrum in genere
suo tantum, quod singulare ab Aristotele appellatur. at uero si aliquis alius sit, qui
oratorem hūc nostrum bene dicendi arbitrum, & patronum adeat, dicatq; se loqui
de rebus uelle, de quibus & alij, sedita vt nulla gratia, nullus decor, & ornatus ser-
moni desit, quæ putas oratorē hūc sic petenti daturum? B. Veneres certe omnes,
vt vno uerbo dicam. N. Hunc autem ita donatum, quo nomine appellabimus? B.
Nescio equidem, nisi poetam intelligas. N. Poeta certe hic est, cuius officium erit
ac finis nulla eorū prætermittere, quæ simpliciter pulchrum ac perfectum sermonē
faciant: sed uideo te (nisi è facie fortasse fallor) habere aliquid quod dubites. B. Nō
falleris profecto: nā quod dicis affectare poetam sermonē simpliciter pulchrū, du-
bitationē quandā mihi ingerit. cū. n. in sermone duo sint (ut dixisti) materia siue
res de qb. dicitur, & dicendi modus, si in utroq; poeta simpliciter pulcher esse uult,
in angusto ualde erit poetica res. nam primum res ipsæ, q̄ simpliciter pulchrae sunt,
pauce admodū sunt, Dij scilicet, & heroes, & horū actiones, deinde & dicendi mo-
dus, q̄ simpliciter & in oīb. pulcher sit, ualde rarus erit, & ferè vnus. quare neq; co-
mēdia, neq; tragœdia pars poetice erunt, neq; egloga, & magna lyricorū pars. tum
neq; illud eueniet, qđ supra dicebas, ut materia omnis quantūcunq; publica, pro-
pria & poetica fieri possit. N. Recte quidem & opportune addubitas Bardulo. ve-**

*Vniuersa-
lis bene di-
cendi arti-
fex quantū
singulis ar-
tibus de
bene dicen-
di modotri-
buere de-
beat.*

*Verus poe-
tam solus.
orator est. q̄
cunctis arti-
sibus. & scri-
ptorib. bene
dicendi mo-
dū tribuit,
cū sit eius
munus cir-
ca sermonē
versari.*

*Poeta affe-
ctare pul-
chrū sermo-
nē quomo-
do dicatur.*

tum

rum ipse cū simpliciter pulchrū sermonē dico, ita accipi uolo, ut pulchrū illud con- C
 cordet tñ & conueniat, cum re, de qua dī, & cū alijs adiectis, & non tm̄ secundum
 se pulchrū sit, sicut. n. vestis aurea, q̄q̄ per se pulcherrima sit, apposita tñ rustico non
 modo decorē, & ornatum non auferet, sed risum concitabit magis: ita & si rebus co-
 micis maiestātē heroicā addas, oīa facies indecora. hac ergo cōcinnitate, & cōueniē
 tia si oīa scribas, & comædia, & lyrica, & alia, partes erūt poeticæ si simpliciter pul-
 chra in eo genere elegeris. quippe in omni genere sunt quædam pulchra, quædam
 pulchriora, quædā pulcherrima, quæ conueniant. q̄ ergo pulcherrimis vsus fuerit in
 eo genere, poeta erit, tamen si pulcherrima illa non sint pulcherrima rebus omnib. &
 generib. omnib. comparata. sic. n. verum dicis ī angusto fore res poeticas: genus. n.
 illud absolute pulcherrimū ferè vnū est, ut forte heroicū, per illud tñ non semper
 scribere poeta vult, nec conuenit, sed satis est illi, si simpliciter pulchris in quolibet
 genere vtatur. quare æquiuocatio illius uerbi simpliciter te decipiebat: interdum. n.
 significat, quod vniuersaliter absolute tale est, interdum quod tale in suo gene-
 re. si igitur satisfaciunt hæc tibi, reuertamur iam ad id, vbi reliquimus poetam cum
 oratore illo patrono dicēdi loquētē. B. Reuertamur quidē, qñ satisfaciunt omnia.
 N. Verum igitur dicebas Bardulo, oratorē illū nostrū veneres oēs sermonis poeticæ
 dare. primū igitur hic uoces modulari cœpit, musicas seligere, immusicas oēs rei-
 cere aut abscondere quantū potuit, transumptas maxime amare, & proprias: ad ma-
 gnas sono, & ad lenes animaduertere, & in summa ad reliquas earū pulchritudines:
 tū uoluit & pedes considerare & numeros, tū uersus facere, & uidere, quid cuique
 idæ conueniret: ad res uero spectans, non nisi pulchras, & magnas, quantū daba-
 tur, eligere uoluit, ijs nō nisi pulchra & miranda attribuere: quæ si deessent, uoluit
 etiam fingere per trāsumpta, per digressiones, per cōparationes perquirere. reliqua D
 porrò quæ ad excellentiā sermonis faciunt, nulla prætermittere: dispositiones, cōti-
 nuationes, figuras & alia ornāmēta, quæ præsentis diei non sunt: quas oēs uocū re-
 rumq; pulchritudines postquā simul coniunxit & per illas locutus est, miram quā-
 dā sensit, & penè diuinā harmoniā subesse, cui par nulla esset alia, tū & seipsum quo-
 dāmodo extra se rapi animaduertit, nec sese cōtineri posse, sed ebacchari nō aliter,
 ac solent in Bacchi & Cibeles sacris, ubi calamo strepit phrix, vbi tympana reboāt.
 Hinc ille o amici Platonius apud Ionem furor, quē Socrates cœlitus missum putat.
 non est autē Deus ullus causa furoris huius, sed ipsa musica ingētis cuiusdā atq; exul-
 tantis admirationis plena, quæ pulsū numeris, uelut æstro impotēte cōcitū, nec se
 se capiētē animū quatit: atq; id facit, qđ & ecstasticis solet præ admiratione cōtinge-
 re. quē ob furorē diuinos, quasi Deo tactos, & uates poetas dixere, & qui de p̄mis
 rerum inuētoribus tractauerunt, omnē poetarū originem in Deos retulere, Linumq;
 & Orpheum, & antiquiores illos poetas Deorum filios prodidere. quippe cum iure
 diuini dicī poeticæ mereantur: qui soli eam dicendi diuinitatem inuenere, qua & Dij
 per oracula ad homines loqui dignati sunt. Hæc cum dixisset Naugerius, paulisper
 sermonem continuit quasi cogitabundus: mox rupto silentio ita rursus secutus est.
 Hic ergo finis ò Bardulo atque officium poeticæ cōstituendus est, apposite simplici-
 ter dicere ex conuenientibus in vnoquoque. ex quo & illud manifestū est neminē
 eorum, quibus bene dicendi facultas est, æquari poetæ posse, siquidem alij omnes be-
 ne quidē atq; apposite fortasse dicunt, uerum non simpliciter, sed in aliquo tātum,
 & quātū pro nudo sine est satis, poeta uero simpliciter solus. qua de causa quicumq;
 dici

*Poetica ar-
 tis partes
 due sunt, et
 quomodo il-
 las æqua-
 tur.*

*Poeta his
 temporibus
 pauci sunt.*

*Furor poeti-
 cum.*

*Poeta deo-
 rum filij di-
 ci sunt.*

*Poetica ar-
 tis proprius
 finis.*

*Poeta inter
omnes qui
in dicendo
viles esse
conueniunt,
vtilissimus
est ac maxi-
me prodesse
quatenus
quae scribit.*

*Maxima
est sermonis
poetici vtili-
tas.*

*Poeta quae
utilitatem
ex rebus, cir-
ca quas ver-
santur, ho-
minibus af-
ferant.*

*Poeta quo-
ad dicendi
genus oēs in
docendo ex-
cedit, et plu-
ra docet.*

*Quacūque
poeta exor-
ationis cau-
sa extra re-
circa quod-
cūque di-
cere viden-
tur, ad per-
fectiorē rei
notitiā du-
cunt.*

promittis Naugerij: sed cur dictū est, quatenus quisq; scribit? N. Idcirco d Bard u C
lo adiectum est, quia duo cū sint in sermone, cognitio & peritia rerū, de quibus dī,
& dicendi modus, ego quidē nunc non comparo poetā alijs circa peritiam rerū, de
quib. dī: sed comparo genus dicendi solum, ac dico genus dicendi utilissimum om-
niū esse, & maxime prodesse: quin & plura docere, & pulchriora, & meliora. B. Age
igitur Naugeri singula aggredere: ac rem ut promittis ostende. N. Enitar quidem,
ac me etiam ita facturum spero. Duo igitur prædicta cum circa sermonē versentur,
primū de modo ipso dicendi loquamur, mox de reb. dicemus. ac certe si uerū est,
quod diximus, poetā circa simpliciter pulchrū uersari sermonē, hinc primum appa-
rere potest, cuius utilitatis sit poetarū sermo, quatenus sermo est: in ipso. n. est nosse
excellencias omnes, pulchritudines omnes in omni orationis parte. qm̄ aut qui re-
ctum & pulchrum noscit, simul & quod obliquum & turpe est, noscat necesse est,
immo iudicare posse omnes alios sermones, quantum à summo distent. si igitur ma-
gnum quiddā atq; optabile est sermo, per quē à cæteris animalib. homo differt, &
inter homines alter ab altero, magnā certe utilitatē consecutus est qui excellencias,
elegācias, & pulchritudines sermonis nouit: adde q̄ q̄ poeta est, paruo negotio om-
ne aliud dicendi genus assequi potest: non ita alij, quod poetę est. nunc ad res venia-
mus, in quib. dictū est sicut in modo dicendi, ita & in ijs poetā pulchritudinē, & ex-
cellentiā nullā, quę attribui rebus possit, prætermittere. si igitur ea imitetur, quę ad
voluntatē attinent, q̄ prudentiā ac uirtutes alias facere possunt, incōparabilis pro-
fectō uilitas est, quā præstat hæc imitatio, & representatio: exempla. n. & ea quę in
re videmus multo prudētiores, & lōge practicos magis nos faciūt, q̄ quę docemur.
nihil aut refert siue Imperatorē sic & sic cōsulere pro uictoria uideamus, siue indu-
catur a poeta. atq; ita de alijs dicatur. qm̄ igitur maxima ī vnoquoq; & pulcherrima D
sectatur, hinc fit, ut plura in ijs quę ad prudentiā, & alias uirtutes pertinent, demō-
stret genus dicendi poetarū. Propter eandē causam & si ea imitetur, quę ad intelle-
ctū attinēt, plura quoq; docet: qm̄ pulchritudinē nullā omittit quę attribui rebus
possit: cū alij oēs in angusto ualde uersentur, utpote qui nō omnes, sed quasdā so-
lū pulchritudines sectentur: cuius signū esse potest, q̄ qui Troianū excidiū nuda &
restricta oratione scripsere, breui uolumine totā historiā cōplexi sunt: Homerus
aut Iliadē cōflauit: & Varro Catoq; paucissimis chartis præcepta rei rusticæ expli-
cuere, Maro uero Georgica condidit. quare lōge plura sunt quę docent poetæ, q̄
quiuis alius propter dictā à nobis causam. B. At uide Naugeri quo pacto plura dicas
à poeta doceri, plura. n. fortasse dicis ea ēt accipiēdo, q̄ extra rē sunt: quam uideo fa-
bulam à quibusdā dici: quantū uero ad propriam cognitionem eius rei, quę doce-
tur, nescio quō plura à poeta tradantur: præsertim cū supra dictū sit multa à poeta
ex intēto reijci: qđ & in Virgilio & alijs est uidere; qui paucissima quidē quantū ad
rem ipsam attinet, prosequūtur, multa alia adijcentes ad ornatum: sicuti & pictores
faciūt: qui ubi quod primo intendūt, pinxere, aut hominem, aut equū, aut aliud, tū
lacus & montes, & viridaria circumpingunt, & addunt ad ornāmētum. N. Nega-
re quidē nō debemus multa à poeta reijci ex intēto, ea scilicet q̄ aut turpia sunt, aut
tractata (ut diximus) nitescere non possunt: uerū si ijs quę reijciunt ea cōparētur,
q̄ adduntur ab ipso, longe plura hæc sunt, quare plura omnino poeta docet, q̄ quis
alius. Quod uero addita illa sint extra rē, cōsiderare oportet Bardulo qđ tu intelligas
extra rē esse. si. n. extra rē intelligas ea, quę extra singulare & nudā rē superaddunt,
profecto

A profecto sic est saterit plebeio sermone vti ad explicandas res: reliquæ.n. elegantiæ necessariæ non sunt.similiter & domib.si columnæ addant, si peristilia & alia, extra re erunt: sufficit.n.pro fine domus, quæ ab imbris & frigorib.nos defendat, simplex domus.at uero si res ipsas consideremus tales, quales esse deceret, & quantum ad perfectionem spectat, illa quidē addita non solū extra re non erunt, sed essentialia & necessaria. an debemus putare nobiliū vestes extra re esse, cū sufficiant rusticanae? nonne vides sicut in ijs, quæ à natura sunt, sua est perfectio & decor, ita & in ijs esse, quæ ab arte sunt? quæ perfectionē & decorē soli magni artifices norunt: quæ si à reb.auferas, profecto animā quodā modo propriā ijs abstulisti. quare quæ & pictores & poetæ reb. addunt ad perfectionē, non extra re sunt, si re consideres nō nudā (vti plebei artifices, aut qui sine aliquo coerciti & astricti sunt, faciunt) sed perfectā & animatā: qualē considerant summi artifices, præcipue aut ex oib. poeta, qui admirandus in oib. esse vult. si ergo illa reb. attributa perfectionē & nobilitatem rerū ostendunt, nonne utilitas magna quidē & exoptanda à cunctis censerī debet? quapropter, ut ad re nostrā reuertamur, manifestū esse potest, quod primū promisi mōstrare, plura à poeta doceri, q̄ à quouis alio eorū qui scribunt. Sequitur, utiā & illud mōstremus, pulchriora esse, quæ à poeta docentur. quod quidē arbitror à te sine multa difficultate concedēdū. siquidē dictū est alios sermonē secundū aliquid tm̄ & in parte pulchrū affectare, poetā uero simpliciter pulchrū: dico autē pulchrū & quantum ad res, & quantum ad dicēdi modū. siquid tm̄ & in hoc dubitas, audacter proferto. **B.** Equidē nō satis scio Naugeri, an ita facile tibi concedā pulchriora esse, quæ poeta imitatur & sumit: qñ illa quæ tu pulchra uocas, præcipue illa sunt, quæ à poetis superadduntur, quæ & fabulæ dicuntur. omnia quidē partim efficta, partim etiam

Plura et utiliora doceant poetæ quam quouis alius artifex.

B falsa, & supraueritatē. nā q̄ multa effingant poetæ, quæ nullo pacto sunt, tute est dixisti. q̄ uero & aperte falsa, & impudēter quidē assumant, manifestum esse pōt in ijs quæ de Aenea, & Didone Virg. scribit: quos constat multo tēpore discretos fuisse. quæ oīa cū falsa sint, ego quidem non uideo, quō pulchra esse possunt. falsum. n. oē turpe est, cū ex ijs constet, quæ non sunt: quare & nulla utilitas esse vī in addiscendo falsa. Ignosces tm̄ mihi Naugeri, si peruicacior aliquātisper sim in tuū poetā. **N.** Dānat nimirū peruicaciā Socrates inter amicos, eandē tm̄ tolerat, cū gratia veritatis inquirendæ cōmittit: quare nō uenia Bardulo, sed cōmendatione magis dignus es, qui tā nauiter pro inquirenda ueritate contēdas. Duo aut uideris obijcere in poetas Bardulo, alterū q̄ multa effingant, alterū q̄ & aperte falsa assumant. Vtrūq; autē cū ex ijs cōstet, quæ non sunt, pulchrū esse non pōt. primū autē de ijs, quæ effinguntur dicamus: in quo illud in primis sciendū est, neq; oīa effingi decere, neq; ab oib. In uniuersum aut nihil effingendū est aut assumendū ab eo, qui poeta dici meretur, qđ aperte à veritate alienū sit: quēadmodū video à nonnullis fieri, qui & flumina sicca ri amantiū incēdijs scribūt, & naues suspirijs pelli, & similia. oīa uero quæ effingi licet, aut talia per apparentiam sunt, aut significatione, & allegorijs talia, aut secundum opiniones hominū vel omniū, uel multorū: alia talia sunt secundū uniuersale ipsum, & ideā simpliciter pulchrā, non secundum singulare. per apparentiam quidē sunt, vt illud, *Ter cælum illisum, & rorantia vidimus astra:* significatione uero & allegorijs vt fabulæ, præsertim antiquæ, quarum aliæ mysteria quædam sacrificiorum & religionum significant. quædam naturas reconditas rerū, quas nō ab omnibus intelligi uoluerunt: aliæ notāt historias quasdam regum & eorum vitia, aut virtutes. trāsformari

Quæ effinguntur a poetis à ueritate aliena prorsus esse non debent. Quæ effinguntur poeta multipliciter uera sūt

vero

verò figuras antiqua opinio fuit, lucos esse sãctos, tutelã fluminũ & fontiuũ esse Deos C
 quosdã, quosdã habere nostri curã, vt Lares, & Penates, Panes, & Satyros fuisse, &
 Syllanos non præter opinionẽ mortaliũ fuit : Deos cũ hominib. conuersari, cũ ijs
 loqui, quosdã & cũ mulierib. coire receptũ fuit, eadẽ existimatio de oraculis, de au
 spicijs habita. atq; hæc ferè & similia sunt, quæ à poetis finguntur. quæ vero addun
 tur supra singulare, oĩa à natura rei trahuntur aut per transumptionẽ, aut per epi
 theta, aut per alia, quæ ad simplicẽ naturã attinent, attributa à causis, ab effectib. &
 eiusmodi alijs conuenientijs. Falsum igitur nullũ horũ dici debet: falsum. n. est, qd
 nullo modo est. hæc autẽ aliquo modo sunt, aut per apparentiã, aut per significatio
 nẽ, aut secundũ opiniones hominũ, aut secundũ vniuersale: quare nec mēdaces poe
 tas dicere equũ est, quippe qui, vt nomẽ quoq; indicat, perfectores sunt magis. De
 ijs vero, quæ aperte falsa dicebas, ut de Didone & Aenea, scire debes à poeta nũquã
 assumi aperte & vulgo falsa: sed si qua forte assumuntur, oĩa eiusmodi sunt, ut nõ fa
 cile confutari possint: sed sunt aut lōga tēporis intercapedine oblita, aut ualde ob
 scura, aut valde externa & longinqua, pro ut de Rolãdo heroe Ludouicus Arcostus
 hetruscis numeris eleganter cecinit. ea uero, quæ & viuentes & propinqui possunt
 aperte redarguere, & falsi iudicare, nemo qdẽ q vere poeta sit, vnquã assumet: men
 daciũ. n. oẽ turpe est, & admirationẽ amittit, quare ne deinceps dicitõ falsa à poeta
 assumi. iamq; qñ & plura, & pulchriora monstrauius docere poetã, quod postre
 mo superest ostendamus, meliora ẽt esse, quæ scribit: meliora autẽ uoco, quæ cũ per
 fectione sint, sunt ẽt nobis chara magis & grata. Quòd autem perfectiora sint, demõ
 stratione non indiget, quãdo mōstratum est poetã circa simpliciter pulchra & ma
 xima uersari: chariora uero nobis, & accepta magis esse hoc vno exẽplo doceri po
 test. si. n. philosophus quispiã nos erudiens simplici oratione doceat mentem quan
 dam esse per omnia diffusam, adamabo quidem rem isthanc, utpote rem magnam
 edoctus. at uero si idem ille poetico modo eandem mihi rem referat, & declaret.

Didonis & Aenea fabula an uerq; sua.

Grata & chara magis tradunt nobis poetæ, quam ceteri artifices.

Principio cœlum ac terras camposq; liquentes
 Lucentemq; globum lunæ, titaniãq; astra
 Spiritus itus alit : totamq; infusa per artus
 Mens agitat molem, & magno se corpore miscet.

Si inquam eandem rem hoc pacto referat mihi, non adamabo solũ, sed admirabor :
 & diuinum nescio quid in animum mihi immisum existimabo. quam obrẽ ò amici
 si poeta plura docet, si pulchriora, si chara magis, non est arbitrandũ ita esse, vt pau
 lo ante aiebas Bardulo, musicum quidem & diuinum cantum edere, utilem autem
 ad nihil: quãdo incredibilis & incomparabilis est ea utilitas, quam poetæ afferunt,
 si recte intelligantur. quinimmo & hoc aliud addã Bardulo quod Dijs testibus syl
 uæ huius affirmo, sancioq; , nulli si forent poetæ, nõ habere mundi pulchritudines,
 qui eas nossent: quod quibusdam nationibus accidit, ubi poetæ non sunt, neq; etiã
 elegantix urbanitates ue vllę, nec pulchrũ quicquã . Dico autẽ poetã nunc non solũ,
 qui scribit, & numeros condit, sed & illũ, qui natura poeta est, tametsi nihil scribat.
 est autẽ ille natura poeta, qui aptus est ueris rerũ pulchritudinib. capi moueriq; , &
 (si qñ loqui accidit) per illas loqui, & scribere potest. pulchritudinũ uero alix ueræ
 sunt, alix apparent. poeta autẽ est, qui ueris mouetur. sunt & artificũ omniũ alij poe
 tæ natura, alij non: poetæ quidẽ, qui ad ideã proprij artificij respicientes nullã pul
 chritudinẽ prætermittere uolunt . ad propositũ ergo reuertendo, si nauifactor ille

Verus poeta quis esse dicatur. num ille qui natura an qui di si aliquid poetice tradit.

Bardulo,

A Bardulo, magister & dñs, quē supra dicebas, vbi ingentem illam & pulcherrimā nauim construxisset, ac talem pariter constituisset, ut simul etiā valde utilis foret, non ne p̄ter pulchritudinē admirāda quoq; viderē, & magnopere desideranda, q̄ adeo utilis foret? D. Omnino. N. Ergo & poetā q̄ primū de omnib. rebus scribat, deinde non tātum ipsas, sed & oēs earum pulchritudines prosequatur & doceat, doceat autem tam diuino, tā admirando dicendi modo, quis non veneretur, & veluti Deum quendam existimet? adibit autē illum & qui res rusticas nosse uolet, & qui res naturę, & qui uitę erudimenta, & alij, si de his poeta scripserit: uerum non illi adibunt qui nudas & quodāmodo rudes nouisse res uolent, sed qui perfectas, & pulchritudinib. suis ornatas quasi viuentes spectare studuerint: quare non ita est Bardulo ut supra aiebas, poetā tanquam bellarium quoddam ad voluptatē solā uocari: nec superfluum quiddā molitū putare debes Virgil. q̄ de eadem re scripserit, de qua & Cato, & Varro, & alij prius cōmentaria ediderant. non. n. propter hoc abstinuisse poetā decuit: sed & sibi scribendum fuit, ne earum rerum pulchritudines, quę tot relictę ab alijs fuerant, perpetuo in tenebris iacerent. Videbatur his dictis Naugerius intermissionem orationi facturus: cum Bardulo, Magnifice, inquit, Naugeri pro poeta nauatū est: & certe bene peracta mihi uideretur dies, si vmbre paxillū nescio qd, quod adhuc reliquū est, de animo mihi leuaueris. Quidnā illud est? respondit Naugerius. & ille, Dicā, inquit. nam per Deos quid causę est, quid iniurię, si diuinus, si admirandus, si & adeo utilis poeta est, cur tamen Plato & iustus quidē & poetarum ēt amicus sua à rep. poetam arcet, neq; vllō commercio sibi coniungi sinit? Cui subridens Naugerius inquit, Bene abs te factum Bardulo nunc est, qui hęc in mediū induxeris: nunquam enim hodie cōtentus recessisset poeta à nobis, nisi postremo expurgatus & hac macula abiisset. non sum nescius Platonem nolle ad magnam illam & admirabilem rem publicam suam poetam accedere, sed iubere, ut ad alias ciuitates se transferat. quam rem cum mecum ipse considero, tria potissimum mihi illa videntur, quę obijcit in poetam Plato. Primum quidem q̄, cum sit imitator poeta, illas ignoret res, de quibus dicit. & si enim magnifice loqui potest, & omnia mirāda facere, res tamen nescit: quoniam imitationis natura est, ut illa nesciat quę imitatur. quippe tres sunt ideę rerum, vna in eo, qui fines noscit, & res ordinat ad finem: vt musicus, qui citharam ordinat, & finem noscit cur talem ordinet: alia idea est in eo, qui facere quidem res scit, finem autem nō noscit: ut faber lignarius. tertia in eo est, qui imitatur, qui nec facere quidem scit, nec finem nouit, ut poeta, & pictor. Secundum uero quod Plato obijcit, illud est, quod imitatio semper in peiora prolabitur. vnde & tertium enascitur, quod poetę sępissime indecentia scribant, & secus Dijs & heroibus tribuant, ac par est. Iustū igitur ò amici uidetur, ut de his rationē diligenter habeamus, quoniam & ipse Plato poetarum amicos rogat vt ipsos defendant. nos quidem poetę non sumus, sed poetarum amici. quare nostrum esse ducimus amicorum partes tueri. In primis igitur cum Plato dicit nescire poetam res, de quibus scribunt tam magnifice, si quidem dicit nescire, quatenus poetę sunt & periti dicendi, verū profectò dicit: si vero omnino nescire dicit, verum quidem non astituit. diximus enim oportere nō solum poetam, sed quicumque rem ullam docent, illam nouisse. nihil autem refert an nesciat, quatenus dicendi peritus: nam neq; philosophus, ipse quatenus dicendi peritus, scit res naturę, sed quatenus res illas edoctus, nec qui historias eloquenter scribit, quatenus eloquens scit ea quę scribit, sed

A poetis omnes nos accipiunt: qui dignum aliquid p̄fectissimo modo cognoscere cupiant.

Quos poetas a rep. excipias debas Plat.

Poetę nunc sciat ea, circa qua uersantur.

Poeta quo dicendi peritus nescit ea de quibus scribit.

qua-

quatenus ea doctus. igitur & poeta si de re rustica aut de natura scribat, quatenus **C**
quidem poeta & dicendi peritus res illas nescit, scit autem quatenus ea edoctus. sci-
re autem necesse est, si quidem docere vult: nec scire tātum necesse est, sed exactis-
sime scire: alioqui pulchritudines & perfectiones earum rerum nunquam deligere
poterit. q̄ si & ipsum Platonem, dum dialogizat, & tam eloquēter loquitur, percun-
ctemur, an & ipse sciat quæ scribat: atque equidem se scire arbitror responsum. si
vero rursus percunctemur, vtrum sciat quatenus orator tantus, & eloquentiæ peri-
tus: minime quidem puto dicturum, sed quatenus philosophus: oportere autē do-
centem illa scire, & à philosopho didicisse. ita ergo & nos de poeta dicemus, nes-
cire quidem, quatenus poeta est & imitator, oportere autem scire quæ scribit & à
philosopho didicisse, aut alio. scit igitur inquantū philosophus: bene scribit, inquantū
poeta. ac per hæc satisfactum Platoni puto: quoniam partim verum dicit, nes-
cire poetam quæ scribit, quatenus poeta est, partim non verum, si omnino nescire
putat: scit enim inquantū philosophi res edoctus, aut gesta hominum, aut alia que
docet. Quòd autem imitationis natura semper in peiora prolabatur, hoc quidem
dicemus accidere non artis vitio, sed eorum, qui arte abuūtur. nam certe verum est
à multis poetarum turpia multa & indecentia scribi: quos iure non solum à rep.
sua arcendos Plato censet, sed ab omnibus arceri æquum est. si igitur Platoni aufe-
rendus videtur Achilles ciulans in littore maris, pugnis se cędens, & barbā cue'lens:
si & Iuppiter præ impatientia expectandi sibi tractans virilia: & nos quidem aufe-
rendos clamabimus. At Aeneam spem vultu simulantem, corde autem altum dolo-
rem prementem neque ipse, ut opinor, Plato, neque nos auferendum dicemus. In
vniuersum autem, si omnes comicos, omnes tragicos excludi à sua repub. volet Pla-
to, & nos benefactum dicemus in ea repub. in qua fortasse neque Philosophos cura **D**
bit esse contemplationi & ocio nimis deditos. hos autem mitemus ad eas resp. quas
Arist. instituerit.

*Num imita-
tio i peiora
prolabatur.*

*Epilogus
omnium di-
scorum.*

Hæc sunt ò amici, quæ de poeta ipso & poetæ officio ac fine dicenda nobis uobis
visa sunt pro concesso nobis tempore: quorum omnium si per breuem diffinitionē
volumus epilogum facere, omnesq; fines eius cōprehendere, tam illum gratia cu-
ius mouetur, quàm quo exequitur eum finem, & quo ab alijs omnibus differt, dice-
mus poetæ finem esse delectare, & prodesse imitando in vnoquoque maxima & pul-
cherrima per genus dicendi simpliciter pulchrum ex conuenientibus. verum ex his
vniuersalem quādam fortasse ideam poetæ videre datur, ipsum autem exacte intro-
spicere non cōceditur, nisi & membra eius expressa singula demonstrarentur. qua-
propter ad prædicta reliquum esset circa singulas orationis partes ostendere, quæ ip-
se sibi propria faciat, & quibus ab alijs differat: primo circa uoces simplices, tum cir-
ca earum texturas, & figuras, & musicas: & quomodo ipse aliter narret, aliter
describat, aliter continuet, aliter digrediat, aliter disponat, & loca ac-
cipiat, & dicendorum fines exequatur, & quomodo imitetur, quæ
reiciat, quæ recipiat, & alia eius generis multa, quibus
vna dies integra non esset satis. Tempus
est diem claudere, & iubere
poetam valere.

HIERONYMI FRACASTORII

TVRRIVS SIVE DE INTELLECTIONE

DIALOGVS.

Ad Ioannem Baptistam Rhamnusium.

LIBER PRIMVS.

VO cum præcipua sint, RHAMNUSI optime, quibus ho-
mo non solum ceteris animalibus, sed inter homines alter alteri
longe præstat, scientia & locutio, locutionis quidem modū præ-
stantissimum esse illum, quo Poeta loquitur, ostendit illa dispu-
tatione Naugerius, quam de Poeta & Poetæ fine atque officio
tam fœliciter die vna in Baldi recessibus habuit. Scientiarū ve-
ro maxima quidem atque homine præcipue digna illa mihi vi-

*De intelle-
ctione, ut om-
nem anima
humana co-
gnitionem in-
teriore cõ-
prehendit.
tractare di-
gnissimū esse.
Naturalis
scientia sciẽ-
tiarum om-
nium homi-
ne ipso di-
gnissima est.*

detur, quæ de natura est philosophia. mathematicæ enim, tam etsi certitudinẽ quan-
dam præstant, & multa etiam docent, circa tamen humilia quædam, & haud magni-
facienda versantur. contra vero antiqua illa Theologia, quæ tum diuina, tum prima
Philosophia vocatur, nobilia quidem ac sempiterna speculatur. verum ex ijs tã pau-
ca sunt, quæ cognosci à nobis valeant, tum & de illis tam incerta quoque cognitio
est, vt penè fateri possimus aut nullam, aut certe quàm minimam ad nos de ijs rebus
cognitionem peruenisse. At vero quæ natura constant, & nobilia quidem sunt, vt

B pote substantiæ & corpora, cælumq; atque animalia, tum & certitudinem non par-
uam habent, & infinita ferè sunt, quæ sciri possint: siquidem ubiq; natura est, quo-
quo vertamur, quicquid uideamus audiamusq;: propter quæ Philosophia, quæ de
hisce est, inter alias maxima & dignissima censeri debet. Ex omnibus vero, quæ na-
tura constant, cum ea sint perfectissima, quæ intellectu vigent, propter ipsam
intellectionem, merito ea quæ de intellectu est contemplatio, homine præcipue
digna debet existimari. Quoniam igitur à sermonibus de Poetica à Naugerio habi-
tis Io. Baptista Turrius & copiose & accurate de intellectu disputauit, quid ef-
set, & quomodo vnaquæq; in nobis fieret: cumq; iam ad te scripserim sermones il-
los, quos prima die de Poetica Naugerius habuit, reliquum est, vt & illos ad te tra-
dam, quos deinceps Turrius de intellectu tractauit. quod non minus tibi iucun-
dū fore arbitror, qui nō minus quàm Poeticis rebus, omni semper Philosophia fue-
ris delectatus: ea præcipue quæ circa animã & animæ operationes versatur. de qua-
rū amplissima si nunc tu audias ab eo disputari, cū quo tanta tibi intercesserat ami-
citia, equidẽ nescio, quid gratius, quidve optatius à te auscultari possit, aut legi. Igi-
tur cum perfectis sermonib. de Poetica magna esset omnibus expectatio eorū, quos
die sequenti Turrius sese habiturū de intellectu promiserat; iamq; peracta no-
cte, cum primum illuxisset dies; placuit omnibus consuetum ad fontem reuerti, vbi
ora manusque lauimus. mox Turrio visum est secedere secretiorem in syluam, quæ
nec longe aberat, quod pastores consueuissent ad eum fontem matutinis horis ac-
cedere. ergo ea in sylua quietissimum locum nacti cum in corona confedissemus,
Turrius, in quem oculos omnes conuerteramus, ita ocepit.

*Inter natura-
lis scientie
partes ea.
qua de intel-
lectione, di-
gnissima est.*

Fracastorij.

Q

Heri

*Intellectio -
us contempla
tio difficilli-
ma est.*

Herī d̄ amici Poeta Naugerij animū nostrum prima quadā purificatione lustra- **C**
vit. meum esse hodie secundā purgationē adhibere, si fieri per me posset: quod quā-
tum successurū sit nobis, equidē non satis scio: qm̄ nec elocutionē illam Naugerij,
nec placidā illam materiam adesse mihi video. verū quoad attinet ad elocutionem,
nō valde graue videretur, quādo nec res, de qua agimus, eam sermonis curam expo-
scit, sed simplicius tractari vult: materia vero ipsa me terret, quē cū difficillima sci-
tu est, tū laboriosissima explicatu. vidētur enim Dij partē hāc nostri, quē intellectu
dicimus, in abditissimo posuisse: vt vnusquisq; nostrū eo vteretur quotidie: quo autē
pacto vteretur, nemo quidē utiq; sciret. est autem diuina certe & sacra quaedam res
hāc, quam attentare nunc nitimur, quā sola, Dijs ipsis similes videmur fieri, ipsisq;
associari: qua homo denique uniuersi huius, quē mundum dicimus, speciem quan-
dam & similitudinē prae se fert: quin vnus quodā modo mundus est, in quo res om-
nes, quae vbiq; sunt, cœlum, sydera, inane, maria, terrae, montes, syluae, animalia &
reliqua omnia reposita sunt. nam certe mens ex mundo quodam constare videtur.

*Qua nā com-
templari ac
scire de ipsa
intellectione
oporteat in
praesentia tra-
ditione.*

De ipsa autē Mente & Intellectu, quo modo sit nostri pars, & cuius naturae, nihil
nunc inquirimus, sed operationes tantū illius, quatenus in nobis fiunt, prosequere-
mur: quae sint, & quot, & quo pacto fiant, quas omnes communi quodam vocabulo
intellectionis comprehendimus: per intellectionem intelligentes cognitionem om-
nem, quae post sensus ab anima introrsum fit, quod & nomē quidem significat. mox
distinguemus, quae proprie intellectio sit appellanda, & quis intellectus & mens. por-
rō de sensibus ipsis & eorum cognitione nihil etiam nobis agendum erit, sed suppo-
nendum. neque illud pariter perscrutabimur, vtrum in corde intellectio fiat, an in
cerebro: sed supponentes in cerebro aut omnem cognitionem fieri, aut initiari, de
intellectione quidem quatenus in cerebro fit, inquisitionem faciemus.

*De specierū
intelligibi-
lium ad in-
tellectionem
necessitate
natura, &
subiecto.*

In primis autē constare inter nos debet cognitionem omnem per rerum simula-
chra fieri, q̄ aliqui spectra vocauerunt: nos in scholis nostris species rerū appellamus.
quo uocabulo tanq̄ magis familiari, & nos deinceps utemur. per has. n. species co-
gnitionē rerum fieri constare debet, qm̄ & sensus per easdem fiunt, & memoria in-
dicationē quandam praebet: quando quidē rebus ipsis absentibus. nihilominus earū re-
cordamur, quod non aliter fieri potest q̄ remanente in anima simulachro earum &
specie, quae prius intellectionē fecerat. praeterea intelligendo manifestū est mutari
animam ab eo, quod prius erat, cum non intelligeret: hanc autem mutationem, non
potest res ipsa facere, quae extra est, & solet obiectum uocari: quoniam per se & pro-
xime non attingit animam: sed neque anima sese ipsa mutat. necesse igitur est de-
mitti aliquid ab obiecto, quod proxime attingat animam, atque illam mutet: tale
autem non aliud esse potest, quā simulachrum & species rerum, quae extra sunt.

Verum enim uero de natura specierū multa fortasse oporteret determinare, quod
& alterius tēporis & negocij est. Nunc tantum sufficiat de ijs dicere, q̄ à rebus mo-
mento effluunt, & diffunduntur in orbem, quacūq; medium, per quod transeunt,
est susceptiuum earum. tale autē medium vī esse perspicuum & transparens corpus,
quod diaphanū uocant: per densa enim & opaca non transeunt. Item & naturā earū
esse ea animae repraesentare & offerre, quorum sunt species, ac demum cōtrarias in-
ter se ipsas non esse species, sed in eodem omnes simul consistere posse. & si enim
dulce contrariū est amaro, & album nigro, & calidū frigidum, horū tamen species cō-
trariae ipsae non sunt. quod in aere manifestū est, in quo species omnes simul esse, &

per

A per ipsum simul transire possunt, & solent. Quo autē pacto gignatur species, & quo modo sese diffundant, & propagent, tum & quomodo reflecti possint, & utrū eiusdem generis sint cum formis, quarum sunt species, non est in præsenti inquirendū.

Videntur autem ad intellectiōnem cōcurrere primum quidem, quod intelligit, hoc autē est anima: deinde quod intelligitur, quod est obiectum: tertiū vero id, per quod fit intellectio, hoc est species. Intellectio igitur non est anima, quæ intelligit, non obiectum, quod intelligitur, non species, quæ fit intellectio, sed si quid est, non aliud certe videtur esse, quā representatio obiecti, quæ animæ interiori fit per receptā obiecti speciem: sicuti & sensatio representatio est obiecti exteriori animæ per receptā obiecti speciem: Natura siquidem specierū est, ut diximus, ea representare, quorū species & imagines sunt: representare autē non lapidi aut arbori & similibus, sed animæ tantum, quæ apta est & idonea, cui representetur. Habet autem dubitationem quandam, utrum quod dicimus intelligere, sit actio quædam animæ, an passio tñ. sunt n. qui putent non pati solum animā recipiendo speciem, sed ea recepta explicare ac producere intellectiōnem ipsam, quæ actio quædam est. mihi autē videtur, nisi fallor, tantū pati anima intelligēdo, & nihil præterea agere. si enim quicquam ageret, oporteret actionem illam in aliquo quidem recipi: recipi autē in alio non potest quā in anima ipsa. pateretur igitur anima recipiendo non solum speciem, sed & actionem propriam, quā fecit: quare idem quatenus idem & ageret & pateretur: quæ rationes contrariæ sunt, & in eodem secundum idem esse non possunt. nec certe illud dici potest compositum esse, quod agit & patitur, non autē secundum idem, sed patitur ratione materiæ, agit autē ratione formæ. omnino enim anima principium est & agēdi & patiēdi. idem autem non potest per se esse principium cōtrariorum: quod enim patitur, patitur quidem quatenus per se non habet, quod vero agit, agit quidem quatenus per se habet: per se autem habere & nō habere nihil pōt. non est igitur necessarium in intelligendo animā quicquam agere: statim enim ubi recipit speciem, representatio illa fit obiecti, quando & ipsa apta est, cui representetur, & natura speciei est ea representare, quorū est species & imago.

Quoniam autem dictum est requiri speciem rerum ad Intellectiōnem, quæretis fortasse utrum omnium, quæ intelliguntur, sint species, an non omnium. si enim nō omnium sunt species, quomodo potuere illa intelligi, quæ speciebus carent? Si vero omnia species habent, & per illas intelligi debent, videbitur quidem & Dei & separatorum aliorum species esse & simulachra, item & ipsius etiam intellectus. quare si per suam speciem ipse se intelligat, sequetur quidem, quod dictum est, idem agere & pati secundum idem. Ad quod, ut mihi videtur, dicendum est non omnium esse proprias species. nam neque Dei, neque ullius abstractorum à materia species vlla est, fortasse autem neque substantiæ, quatenus substantia est: potuere autem hæc cognosci, si non per proprias species, at potuere per alienas. modum in sequentibus ostendemus. quare omnia potest intellectus cognoscere & seipsum etiam, sed alia per proprias species, alia per alienas.

His igitur ita se habentibus nunc est videndū, quo pacto, quibus vijs ferantur species ad interiorem animā. De sensibus enim minus fortasse est dubitandum, quorū obiectum species suas per aerem mittunt, qui perspicuus, & diaphanus est. at post sensus omnia opaca videntur. quare & dubium est, per quod medium à sensibus ferantur introrsum species. Existimandū autē est ferri ipsas per vocatos spiritus, qui

*Intellectio
quid nā sit.
nū actio, seu
passio.*

*Intelligere.
anima patiens
quadam pas-
sio est, quæ
aliqua actio.*

*Num obiectum,
quæ intelligi-
mus, species
intelligibiles
sunt, & quo-
modo intror-
sus ad animam
ipsam feran-
tur, & in ea
permaneant.*

*Qua itē pacto ea, quæ
in sensu est
species eadē,
vel diversa
sit ab ea, quæ
i intellectu.*

*Quæcunque
intelligimus,
per propriam
vel alienam
speciem in-
telligimus.*

*Quo medio
ex sensibus
species ad a-
nimam, quæ
intelligit, in-
trorsum fe-
rantur.*

de natura aeris sunt, quiq; per arterias & nervos diffusi sunt ac pene continui, ceu C
nubes quædam. possunt igitur per illos sese introrsum species insinuare, ceu per ae-
rem, & vsq; ad eam, quæ intelligit, animam ferri. Est tamen circa tactum dubitatio

*Species sen-
sui tactus nō
recipiuntur i
ipso cū ma-
teria, & si
non a princ
pio, & in ea
dem parte.
Num ea spe-
cies, qua in
sensu est, ea-
dem sit qua
ad intellectu
fertur, an di-
versa.
Eandem pror-
sus spēs est
in sensu & i
intellectu, ra-
tione tamen
diuersa.*

quædam, quoniam in ipso videntur recipi formæ cum materia, vt calor, frigus &
alia: species autem, quæ intellectiōnem apportant, sine materia sunt. at certe & in ta-
ctu species sine materia recipiuntur, non quidem à principio & in eadem parte, sed
primum quidem forma cum materia in certa parte, mox ab illa spiritualis species
in vicinos spiritus propagata sese introrsum fert, & intellectiōnem facit.

Quæretis autē fortasse & illud, vtrū quæ in sensu est species, eadē manēs feratur
ad intellectu, an alia sit, quæ in sensu est, & alterius naturæ: alia q̄ in intellectu. aliā
enim esse fortasse quis existimabit, qm̄, q̄ in intellectu est species, seruari diutius po-
test eo etiam absente, cuius est species: in sensu vero seruari non nisi tandiu solet,
quādiu præsens est producēs. præterea si vniuersale quicq̄ ipsum est, aliud certe est
ab ea specie, q̄ in sensu fuit. in sensu. n. vniuersale non est. contra verò q̄ eadē sit in
vtroq; species, ex his licet coniecturā accipere. primū quidem, q̄ eodem momēto
idē sensui repræsentatur & interiori animæ, signū est idē esse repræsentās: alioquin,
si duo diuersa essent, vnū posset à duob. diuersis repræsentari, & vnū duas haberet
species, quæ esse nō possunt. species. n. imago obiecti est, vnius autē nō possunt esse
duæ imagines, nec duo diuersa possunt vnū referre. præterea secundā speciem quid
fecit, si alia est, & diuersæ naturæ à prima, non. n. obiectū potuit illā fecisse, quippe
quod priorē fecit vti speciē, & simulachrū sui. non itē anima illam effecit, quæ spe-
cies recipit, non autē facit. sed neq; prior species secundā illam produxit à se diuer-
sam, qm̄ natura specierū est sese tm̄ propagare. cū igitur nihil sit, à quo fiat secūda
species, par est existimare eandem esse, quæ primo in sensu fuit, mox & in intellectu D
recipitur. de vniuersali vero in sequētibus ostendemus, quō eadē quoq; sit species,

*Species in in-
tellectu diu-
tius manēt,
quia ppria
materia, &
proprio loco
sunt.*

quæ & in sensu extitit, modistantū differens. Quod verò perdurēt in intellectu spe-
cies, in sensu nō, iccirco quidē non accidit, q̄ diuersæ naturæ sint species, sed ob id
magis, q̄ dupliciter durare & consistere species possunt: vno modo, cum continua-
tæ coniunctæq; sunt producenti, vt lumen soli: alio modo cum in proprio loco &
propria materia sunt constitutæ. non est autē sensus proprius locus & materia spe-
cierū, nisi quodāmodo non simpliciter. propter quod non seruare illas potest, nisi
paululū & excellētes amoto producente. at intellectu diutissime ēt pōt seruare ab-
sente obiecto, qm̄ simpliciter finis est specierū, & locus, & materia propria earum:

*De prima et
simplicissi-
ma post ex-
ternis sen-
sus operatio-
ne, q̄ ipsius
cōmunit sen-
sus est opus,
quid sit, &
quō fiat, &
quod filius
sit obiecti.
Communis
sensus vna
quodam.*

quæ autē sit dispositio illa quæ conseruat, ego non possum nunc dicere. constat au-
tem esse illam, & alios conseruare melius, alios deterius. quid igitur sit intellectu,
& per quæ, & quo modo fiat, ita in vniuersum determinatū sit. nunc de vnaquaque
intellectiōne agamus, quæ sit, & quo pacto obeatur, à simplicioribus incipientes.

Est autē prima & simplicissima interioris animæ cognitio ea, quæ sensibiliū re-
rū sit, quæ vnū numero sunt, vt Callyæ, Dionis, & aliorū, quæ singularia dicuntur.
hęc enim à sensibus primo cognoscuntur, mox specie eorum ad interiorē animam
perlata interior eorundē cognitio fit. in quo illud dubiū esse potest, vtrum, quem-
admodum diuersorum genere sensibilibium diuersi sunt sensus, ita & in interioribus
potentijs oporteat illas diuersas esse, quæ sensibilia diuersa diiudicant: puta vna
quæ colores, alia quæ sonos, & alia quæ sapores, & ita de alijs: an magis vna poten-
tia esse possit, quæ diuersa & distincta generib. apprehendere & dignoscere valeat.

At certe vnam esse potentiam necesse est, quæ omnia quanquam diuersa, cognoscat. qm̄ si semper diuersæ essent potentiæ illæ, quæ circa diuersa versantur, nunquā quidem daretur posse diuersa distinguere, & comparare, & dicere, hoc albū nō est hoc dulce, vel hoc sonorum. quemadmodum nec sensus id possunt facere, propterea q̄ vnus sensus non percipit, quæ aliorum sunt, nec extrema cognoscit: nos autem videmus interiores potentias diiudicare diuersa, & cognoscere diuersa esse. quare necesse est & extrema ab vna cognosci, & iudiciū id ab vna fieri. causa autē est, quia interioris animæ potentiæ, speciem inquantū speciem recipere possunt, eo q̄ sensuum omniū perfectiones, vt longe perfectiores includunt, & insuper maiorē & potiore facultatem adiiciunt. inter sensus vero vnus potentiam & virtutem alterius non includit propter imperfectionem eorū: propter quod & vnusquisq; certo organo indiguit. q̄ igitur circa internam animā potētiā sit, quæ vna existens possit tamen diuersa genere iudicare & apprehendere, manifestū esse debet: ac talē omnes astruunt & ponunt, quicunq; hac de re scripsere: & ipse etiam Plato ante Aristotellē. Vtrū autē prima hæc potentia, quæ sensibilia omnia apprehendit, eadē etiam sit, quæ illa comparat & distinguit, an vna sit quæ solum omnia apprehendit, alia vero, quæ distinguit & comparat, dubitationē quandā habet: de quo posterius nonnulla dicemus. nunc tantum dixisse sufficiat vnam primā esse facultatē, quæ sensibilia omnia potest recipere & cognoscere. Quam video ab omnibus communem sensum vocari. sensum quidem, quia ita sensibus cōiuncta est, ita intima, vt simul cum sensibus actu fiat: quinimmo nec sensus ipsi fungi officio suo videntur, nisi & hæc cōmunis facultas consentiat. communē autē vocant, quia sensibus omnibus ut arbiter cōmunis est. apprehendit autē hæc sensibilia eo pacto, eisdem cōditionibus, quibus il-

*Causa, ou
quam exte-
riores sensus
certo orga-
no indigent
interiores nō.*

*Cōis sensus
cur sic est ap-
pellatus.*

Bla in sensibus primo fuere, siue unum per se fuerint, siue per accidens vnū: sunt autē ferè semper unum per accidens ex pluribus simul conuenientis conflatū. nam quoniam species nata est & rem & rei modos offerre, hinc fit, ut cum oculus, exempli gratia attigit coloris speciem, simul etiā & coniuncta cum colore recipiat, qui modi dicuntur: hæc autem sunt numerus, quātitas, figura, locus, situs, motus, actiones, distātię, similitudines, & alię relationes, & alia, quibus res consistunt. ad quos quidē modos ualde aduertere necesse est, quoniā principiū non paruū dicendorū hoc erit: quinimmo miraculum fortasse uidebor uobis dicere, si octo aut decem aut paulo plures species in anima esse protulerim, ingentem uero illam conceptionum multitudinem modos esse paucarum illarum specierum uarios & tā diuersos. simplicissima igitur & prima cognitio, quæ ab anima post sensus fit, est singulariū & sensibiliū rerum à sensu communi facta, qua autem in parte fiat, in sequentibus inquiremus.

*Cōia sensibi-
lia & per ac-
cidēs qua &
quomodo ad
sensum spe-
tēt.*

*Quid post
intellectionē
remaneat ī
anima, an
species, seu
alteratio, &
quantum in
ipsa perman-
neat, ac mul-
tiplicentur.*

Quoniam autem facta intellectione omni cōstat seruari ipsam apud animam, & absentibus etiā obiectis posse nos rursus cogitare circa intellecta, inquirendū nūc est, quid reseruetur apud animam & quomodo. utrum reseruetur rerum species & simulachra, an alteratio illa, quæ in anima fit, dū intelligit, siue actio sit, siue passio: sunt enim qui putent non reseruari species, eo q̄ specierum natura est tā diu esse & consistere, quandiu producens illas est præsens, remoto autem interire. quare alterationem & passionem in animo factā solum seruari. sed certe si ita dicamus, necessariū illud uidebitur, ut semper actu sit anima, & semper idē intelligat. actio enim id est, per quod aliquid actu est, similiter & passio: alteratio autē illa aut actio est, aut passio. si igitur apud animam semper est, utiq; actu semper erit anima. Præterea

*Non altera-
tio, qua ipsa
intellectio est,
sed species ī
aīa ipsa post
omnē intelle-
ctionem tan-
quam in fi-
ne & pro-
prio in loco
remanent
alia magis
alia minus.*

motus omnis & alteratio nihil aliud est, q̄ forma, quæ recipitur, quatenus aliquid C
 actu fit, quod in potentia erat. in intellectu non recipitur aliud, q̄ species repre-
 sentans, per quam actu fit anima. impossibile igitur est alterationē hanc à specie se-
 parari. quare omnino species erit, quæ reseruetur. quomodo autē non semper intel-
 ligat anima per omnem speciem, paulo post dicemus. dictum est autē & quomodo
 absentibus etiam obiectis possint in intellectu seruari species, certa illic dispositio
 ne cōparata à natura, quoniam finis est intellectus & locus specierum. Sed vos que-
 retis fortasse, quo pacto situētur species, quas reseruari in anima post intellectuē
 dicimus, quo ordine, qua positura siue in cerebro ipso, siue in spiritibus conseruen-
 tur: omnino enim dubium est, utrū singulæ in singulis spiritibus sint, & omnes ea-
 dem in parte, an hæ quidem in his, illæ vero in illis, vt colores in certis, soni in alijs,
 odores in alijs, & sic de reliquis: amplius & quomodo se habeāt species, quæ eiusdē
 generis sunt, vt niuis & laris, vtrum vna ex ambabus species fiat, an duæ remaneant.

Esse autem in spiritibus singulis singulas species inopinabile quidē est, & cōtra
 specierum naturā. diximus enim diffundere sese species & propagari vndiq; & qua-
 cunq; medium susceptiuū illarū est, & contrarias inter se nō esse. cur igitur qui co-
 loris speciē recepit spiritus, non ēt soni recipiat, & saporis, & aliarum, si esse simul
 possunt, & nullā habent contrarietate inuicem? quā ob rem neq; hæ quidē in his, il-
 læ in illis species sunt, sed omnes simul & vna in parte, atq; vno in puncto oēs, quasi

*Non singula
 species singu-
 lis in spiriti-
 bus, sed in
 vna & eadē
 prorsus par-
 te tanquam
 in puncto si-
 tuantur.*

altera alteri superincumbat. Duarū autē specierū eiusdem generis opinandū est vnā
 quodā modo fieri speciē, quodā modo non vnā. vnā quidem, qm̄ forma est vna,
 & subiectum vnum: non vnā autem, quatenus representatiua est & imago, quod ac-
 cidit propter modos & coniuncta, quæ offert diuersa existentia, & modo niuē, mo-
 do lac referentia. quare quatenus imago est, non vna species, sicut neq; vna res, quæ D
 offertur: vna tamē est secundū se, & secundum esse, quod habet vt qualitas, cui acci-
 dit habere modos plures. non sunt autē modi illi in specie nisi, vt dicitur, represen-

*Diuersarū
 rerum eius-
 dem generis
 vna est spēs
 essentialiter,
 plures vero
 representa-
 tiue.*

tatorie. neq; enim pedalis est species, aut bipedalis, quadrata, aut rotunda, sed res
 eiusmodi sunt: species autē, qm̄ imagines sunt aliorū, modos quidē illos habent vt
 imagines tantum, & vt representant. qua de causa quodā modo vna est species, quo-
 dam modo non vna. reseruantur ergo & cū eisdem modis, quibus fecerunt intelle-
 ctionē. & specierum aliæ diutius reseruantur, aliæ breuius, & animalium alia melius
 reseruāt, alia deterius. Diutius illæ reseruari sunt aptæ, quæ recentes sunt, senescen-
 tes enim euanescent. item & permanentiam maiorē sortitæ sunt, quæ longius, & ad

*Quæ species
 diutius re-
 seruentur.*

plura diffundere se consueuere, vt lumē & sonus: propter quod corū, quæ vidimus,
 aut audiuius, reminiscimur magis, q̄ eorum, quæ gustauimus, aut olfecimus: illæ
 etiānum diutissime seruari solent species, quæ sæpius repetitę fuere, tū & quibus ap-
 plicatio maior facta fuit. qua de causa & quæ nos delectant, & noua, & magna, &
 quæ tum admirationē, tum timorem inducunt, omnia solent tenaciter retineri. So-
 lent etiā quæ reseruatæ sunt species quandoq; quidem debiles, & impotentes fieri,

*Quot modis
 spēs reddan-
 tur debiles,
 intereant ac
 reuiscant.*

quæque etiam interire. Duo modi sunt quibus debiles redduntur: alter est seniu earū,
 nam & ipsæ consenescent: alter est læsio eius dispositionis quæ habet conseruare.
 qm̄ enim illa qualitates subiecti consequitur, inde fit, vt sæpe impotentes reddātur
 species, quod & senibus euenire consuevit, & aliquibus propter morbos, quales fe-
 rē sunt pestilentes febres, è quibus quædā adeo feræ visę sunt, vt si qui ab ijs euasif-
 sent, adeo tamen immemores remansere, vt vix & propriij nominis, & proprię do-
 mus

A mus recordarētur. consenescūt autē species, qm̄ spiritus, in quibus illę sedē habent, alij continēter intereunt, alij regenerātur, nō corrūpūt tñ species corruptis prioribus spiritibus, qm̄ in novos, & recenter genitos sese propagāt, & cōseruant. verū id euenit, vt quāto magis absunt à primis, tāto in dies debiliores reddātur, ac demū sensim adeo impotentes fiāt, vt senescētes quodāmodo in novos spiritus sese propagare non possint, neciā mouere animā. si enim ab A spiritu spēs trāseat in B, & ab hoc in C, & ab illo in D, & à D in E, validissima quidē est prima species, q̄ est in A, valida itē, quę est in B, sed minus tñ, minus quoq; q̄ in C, & minus q̄ in D, & adhuc minus ceteris quę in E: quare tandē deuenitur ad tantā tenuitatē, vt in F, & in G, progagari non possint species senio suo confectę, vnde postremo cū intercūtibus suis subiectis intereūt, nisi aliquę per iteratas intellectiones reuiuiscant, & uires capiāt. sic enim reiuuenescūt. De intellectione igitur quid sit & quō, & per quę fiat, & q̄ sit prima & simplicissima intellectio, & quō referent, situēturq; species, & perdurent, & consenescant, & pereant, hætenus dictū sit. nunc de alijs dicamus quę ab hac consequenter fiunt animę operationes, prius tñ bene cōmodeq; fieri arbitror, si non ea abutamur occasione, q̄ pueri nostri musica p̄stari solet, ut per eā aliquāntisp̄ recreati, alacriores redeamus ad hos seuiores sermones. Significauit igit̄ Naugerius puero, ut aliquid caneret: q̄ tēperata suauiter cythara, ita dulcissime cecinit.

Natalem Thelayra tuum lux crastina reddet.

Crastina lux mihi sancta. tuos age Lucifer ortus

Proser, & Auroram propero dux euehe curru.

Euehe, sed sero tardus cede hespere celo,

Longa vt eat, felixq; dies. lege lychnida Leuce

B Et viridem violis intexto amaracon albis.

Serta duo mihi nocte: vnum quod postibus ipse

Appendam Thelayra tuis, mea maxima dona

Nota tibi: ast aliud, quod festa luce laborum

Immunes decoret plena ad præsopia tauros.

Tu vulgo Veneriq; palam formosa videnda

Comptaq; sed clam pulchra tuo, sed compta Myconi

Incedes, tacitisq; Deam venerabere votis,

Vt mea tu, tuus ipse vt sim: Dea maxima votis

Annuet. at tu omnem Thelayra abrumpe pudorem

Tum, cum expectatum difflabit tibia cantum,

Ardentesq; sono in choreas accendet amantes.

Tum dextram lauamq; manus iungamus amicas,

Inuideantq; omnes, neque enim te doctior vsquam

Vlla salit, non ipsa Iole, non nata Lycota.

Me vero quales in celum tollere, saltus

Aspicias Thelayra, modo & te flectere in orbem?

Et modo te contra stantem mira arte mouere

Ante retroq; pedes, spatium nec cedere ab vno

Ipsa Venus celo ridens spectabit ab alto.

Hæc cum cecinisset puer, risisse musq; omnes, Turrius ita rursus sermonē excepit. Nunc ò amici de subnotione prosequamur, qui natura secundus intellectionis e

*De subnotio
ne, intellectio
nis secunda
operatione, q̄
phārasia pri-
mū opus a-
scribitur, qd̄
sit & quomo-
do fiat, & qd̄
illius obiectū*

actus, & ante alios post sensum comunē fit. uoco autē subnotationem nunc eā co-
gnitionē, qua sub uno quodā apprehenso multa alia simul confuso quodā ordine
sefe offerunt: ad quę cōsequenter mouetur anima, unum post aliud ceu inspectura.
constat enim in animali esse motum hunc, qui non est cōpositio, aut ratiocinatio,
in qua ueritas, aut falsitas fit, sed simplex, & sola representatio unius sensibilis post
aliud. sed neq; etiā memoria est hęc operatio, tametsi memorię assimiletur, sed na-
tura, & tēpore, & ratione prior memoria est, ut statim ostēdemus. quapropter & de
ipsa diligenter querendū est, qm̄ nihil aliud de illa hactenus determinatum uideo,

*Non unā sed
multas esse
phantasia opa-
rationes, qua-
rum una sub
notio dicitur
An̄a cogno-
scens quō de
uno in aliud
in ipso phan-
tasia opere se-
rasur.*

ut par erat, & oportebat. propter quod & nouo uti uocabulo coacti fuimus, cū nul-
lum aliud huic operationi impositū uideremus nomen: unde subnotationē appella-
uimus. de qua siquid ab Aristotele traditū est, uidetur quidē cōmuni Phantasię no-
mine cōprehendisse. multas enim operationes habet facultas illa, quę ab ipso Phan-
tasia appellatur, inter quas prima illa uidetur, quā nunc subnotationem uoco. recte
enim dicebat phantasiā neq; uerā ex se esse, neq; falsam, sed multa ueluti in theatro
perspicere: quo modo autē ad illa multa, de uno in aliud, feratur anima, ipse quidem
nō planē dixit. quod nūc si inquiramus, non ab re fieri uidetur. Fit igitur operatio
hęc & motus ab anima inferiori statim se-
libus oblatis, interdū quidē sensu ad
huc actu existēte, interdum post. quoniā enim sensibilia offeruntur animę co pacto,
quo sunt in re, sunt autem semper ferē per accidens unū (ut dictū est) in quo multa
cōiuncta sunt, ceu in toto quodā: hinc fit, ut anima prius totum illud apprehēdat,
in quo & alia coniuncta offeruntur quidem, & simul apprehenduntur, sed ueluti de
longe, & confusa. mouetur ergo & ad illa, primo ad unū, mox ad aliud, & aliud, ijs

*Ap̄ta memo-
ris similitu-
do ad intelli-
gendā ipsam
subnotationē.*

semper prius oblatis, quę actu sunt magis, & ualentius mouent. ut uiso quidē nemo
re hoc primum ceu toto quodā, in quo & hęc pinus, & hęc fagi inerant, non cessauit
profecto anima, donec & has pinus, & has fagos nouisse uoluit. & rursus hac fago
spectata ceu toto quodā, in quo & trūcus, & rami, & folia, & baccę cōtinebātur, ad
truncū, & ramos, & folia, & baccas sefe conuertit. & ita de alijs, quę cōiuncta sunt.
non fecit autē motionem hanc sehsus ipse per se, sed interior anima, quę simul cū
sensu actu fit, & potentiā maiore habet. signum cuius est, q̄ idē sit motus, si & per
duos sensus sensibilia offerantur, ut ignis calidus, & rubēs: statim enim mouetur ani-
ma ad duo illa coniuncta, quod fieri nō potest à sensu, cuius non est sensibilia alte-
rius sensus diiudicare. Sicut autē subnotio fit sensu actu existente, ita & non exi-
stēte idē fit reseruat in anima speciebus: ut si uiso nemore hoc accidisset statim di-
scedere. Sed uideo uos (nisi fallor) tacite subdubitare, ac poscere quidnā sit motus
iste animę de uno in aliud: qm̄ dictū est non mouere se animā intelligendo, sed pati

*Fit subnotio
sensu existen-
te i actu, uel
non existen-
te.*

Instantia.

tantū. deinde si presentes sunt animę species omnes, & uno in puncto omnes (ut di-
ctū est) cur una magis mouet, q̄ alia? aut si hęc forte magis mouet, q̄ a potētior est,
& magis actu, cur illa non semper mouet? & quō derelinquitur illa, subit autē alia, &
mouet, q̄ debilior fuerat? ppter hęc igitur quędā sunt nobis recipiēda, & supponē-
da. ac primū quidē q̄, licet species omnes presentes animę sint, & uno in pūcto om-

*Ad intello-
tionē quam
necessaria sit
anima appli-
catio, & in-
tentione.*

nes, non tñ omnes æqualiter mouent, sed illę prius, & fortius, quę actu sunt magis,
quę uero sunt actu magis, dictū est supra. Deinde & illud recipiendum est, q̄ ad fa-
ciendā intellectionem non sufficit presentia specierū, sed requiritur & applicatio
animę, & intentio: ppter quod sepe nec illa, q̄ prę oculis sunt, uidemus, q̄ intentio-
nē non adhibemus. Ad hęc autem & illud prenotandū est, q̄ sicuti ad oblatum &

habitu

A habitum bonum lætitia fit, ita ad oblatum quidē, nō autem habitū, aut non bene habitū tristitia innascitur: ex tristitia autem hac consurgere appetitus solet ad profectū bonum oblatū, sed nō planē habitum. ex his igitur ratio omnis pendet eorū, quæ vos arbitror dubitare. primū. n. quod mouere se animā dicimus, nihil aliud est, q̄ applicari ipsam atq; intendi ad vnum aliquid, non mouet autē anima sese, sed eius instrumenta mouentur recepta specie boni. dico autē instrumenta animæ spiritus ipsos, & neruos, ac membranas. omnia. n. hæc in intentione animæ mouentur. spiritus quippe multi vniuntur, nerui & membranę tenduntur, vnde & intentio dicta est, ac tandem virtus omnis, ac vis animæ ad vnum quoddā applicata, & intenta est: quare & hoc ipsum primo, & ante alia apprehendit, & noscit, tale autē est quod vt totum offertur: hoc. n. maxime actu est. non mouet autem semper, quoniam par to illo, & noto, ac lætata anima in ipso nouus appetitus insurgit ad alia, q̄ oblata quædem, ut bona, non autē cōmode habita, & distincte, sed confuse, & veluti de longe, & per vmbra tristitiam pariunt, vnde appetitus innascitur ad ea etiam dignoscēda, quæ in toto illo vti coniuncta offeruntur. quare & ad illa applicatur. prius autē ad id quod inter illa magis actu est, mox ad aliud, & aliud donec aliquid eam distrahat, aut labore fessa desistat. per hunc ergo modū hæc animæ operatio conficitur, quā subnotionē vocauimus, in qua neq; veritas est, neq; falsitas, neq; adhuc memoria est. fit autē modo in sensibilib. vnus generis, & vnus sensus, modo diuersi, in vniuersum autem fieri subnotio potest in ijs oībus, in quibus plura coniuncta esse solent, siue loco cōi coniuncta sint, siue situ, siue figura, siue subiecto, siue actione, siue similitudine, siue aliter. à qua uero potentia fiat, utrum à sensu cōi, an alia potētia perfectiori si.

B si quæritis, ego quidem ab alia potentia fieri illi proxima, & perfectiori arbitror, illa scilicet quæ ab Aristotele phantasia dici v̄r. ita autē fortasse opinandū est, quoniā natura v̄r semper à minus perfectis procedere ad perfectiora per certos gradus. primum igitur cum fecisset sensus imperfectissimos, & non nisi vnus generis capaces, mox perfectiorem potentiam cōstituit, quæ sensibilia omnium generum posset cōprehendere, & non ultra ualeret, postquam aliam adhuc perfectiorem ordinauit, quæ & ea posset quæ communis sensus, & præter ea etiam subnotiones exerceret.

Sūt autem & aliæ operationes quæ subnotioni ualde proxime sunt & quasi cum illa coniunctæ, de quibus ordine suo cōsequens est, ut agamus. nam quoniam intellectiua animæ finis est addiscere: affecuto autē fine semper lætitia fit: hinc accidit, vt quasi accenso discēdi amore postquam subnotiones primas fecit, cupida quodā modo fiat discendi & alia, quæ illi non planē distincta offeruntur in illis multis, quæ per primas subnotiones cognouit, q̄ppe in ijs offerunt conuenientiæ, & differentia eorum: quare illa inter se comparans videt alia esse diuersa, alia similia: hoc autē dico comparare non aliud est, q̄ recipere quædā sub vno quodam modo, quo in re sunt: quæ. n. diuersa sunt locis proprijs, formis, figuris, magnitudinibus, actionibus & alijs, hæc quidem anima recipit ut diuersa, iamq; componere dicitur, & diuidere. diuidere quidem, cum quædam recipit, ut diuersa, componere uero cū quædam recipit, vt coniuncta & vnita. nihil enim prohibet, quæ in aliquo diuisa sunt, in aliquo esse coniuncta. quæ enim locis proprijs diuisa sunt, & formis, & figuris, & situ, & actionibus, cōiuncta esse possunt communibus locis, ut in teatro, in templo, in foro, in naui, & alijs. item & coniuncta similitudine, & actione, & subiecto, alia, & figura, & eiusmodi multis. hos ergo modos, quibus anima res concipit volentes

Anima, cui intelligit, nō semouet, seu eius instrumenta, speciebus in ea receptis.

Subnotio quō fiat.

Quod sit subnotionis obiectum.

Subnotionis actus cuius potentia sit.

De subnotione, secunda operatione phantasia, secundū q̄ anima cognoscēs componat, vel diuidat, quomodo fiat, et quo pacto verum vel falsum in ea significari cōtingat affirmādo, seu negando: Cuius Prior sit, affirmatio, an negatio.

Ana quomodo componit, vel diuidit.

Affirmatio et negatio quid sint nos voce significare, adiecimus in voce, est, & nō est: per est, quidē affirmationē faciētes, hoc est connotantes modum, quo anima cōcipit quædam, vt cōiuncta, & vt vnū: per nō est aut significātes modū, quo anima cōcipit quædā, vt diuersa. non. n. in re est verbū illud est, aut nō est, sed solū extrema in re sunt, & modus ille, quo cōcipiuntur ab anima, siue modus ille sit in re, siue non sit, appareat aut, qua de causā aīa iū & vera dī, & falsa. vera quidē cū ita est in re, vt concipit, falsa aut, cum aliter concepit ac sit in re propter errorē, de quo mox dicemus. Quæsiueritis aut fortasse vtra prior apud animam sit affirmatio nē, an negatio. vī. n. quibusdā affirmatio esse prior, quia negare vnū de altero non possumus, nisi prius illa ut duo cognita sint. si aut cognoscuntur vt duo, necesse est vtrunq; cognosci prius, ut vnum: quare vī aīa prius dicere, hoc est vnū, & sic prius affirmationē facere. mox negationē, q̄ hoc nō est illud. Contra vero vī negatio prior fieri, propterea q̄ si affirmamus aliquid de aliquo, necesse est cognoscere illa, vt duo, & diuersa inter se: quare prius alterum de altero negamus, q̄ affirmemus. qua in dubitatione vī mihi natura prior negatio, q̄ affirmatio, non solum propter dictam nunc rationem, q̄ oportet quæ affirmamus prius fuisse cognita, ut diuersa & duo, sed q̄ multo facilius est videre ea, quib. res inter se differunt, q̄ ea in quibus conueniunt, & coniuncta sunt. differentiæ enim multe sunt: vnum autem est id in quo conueniunt. quod vero dicebatur in negatione oportere duo illa esse prius cognita seorsum, vt vnum, verum quidem est, sed illa cognoscuntur vt vnum conceptu simplici, non composito, & per enunciationē dicentem hoc est vnum, sic enim oporteret vnitatem cognitam esse, ut distinctam à subiecto. quod si etiam detur, illud pariter eueniet, ut duo illa cognita fuerint prius, vt distincta. quare omnino prior est negatio, quàm affirmatio.

De numeris & imaginandi actu, qui dicuntur, quid sint & quō, & circa qua fieri contingant, & per quā potentiam. Vt ergo ad propositum nostrū redeamus, illud resumendum est post primas sub D notiones factas, p̄ quas plura cognoscimus multo distinctius, q̄ oblata fuissent in toto illo, quod prius apprehenditur, iam incipit anima cōpositiones facere, & negare, & affirmare vnū de altero. deinde & numerare ēt addiscit: tū & imaginari simul, & memorari, ac consequenter alia multa & maiora moliri. Prius autē dicemus de ijs, q̄ penē cōiuncta cū subnotionib. sunt. vbi igitur post primas subnotiones didicit, cōpositiones, & diuisiones facere, cepit ēt numerare. sicut. n. primū, qd̄ cognouit, ut vnum per se ens recipit, ita & scd̄m vt per se vnū apprehēdit, & tertiū, & alia. quod igitur vnitatem sola metitur, vnū appellauit, quod duabus, duo vocauit, quod tribus, tria, & quatuor, & quinq;, & ita de alijs in infinitum. nihil enim aliud est numerus, q̄ acceptio plurium, quatenus in vnitatem conueniunt, & ab illa pluries mensurantur. At vero & per idem principiū post subnotiones cōcepit anima imaginari. nam ubi per subnotiones plura ut plura & distincta cognouimus, si illa plura consideremus, qualiter se habent in toto aliquo, in quo coniuncta sunt, tunc dicimur imaginari. nihil enim aliud est imaginari, q̄ plura vt plura recipere, & cōparare ad id, in quo coniuncta sunt, & videre, qualiter vnumquodq; sese in illo habeat: quæ operatio post subnotionem natura fit. fieri autem in omnibus potest, in quibus plura esse coniuncta possunt, siue loco cōiuncta fuerint, siue situ, siue forma, siue figura, siue actione, siue ordine, siue similitudine, siue aliter cōiuncta esse accidat: qd̄ maximē ostēdunt mathematici, & architecti, & pictores, & qui artes exercēt. mathematici. n. & angulos, & lineas, & figuras exacte simul cōsiderāt, ut sese habent: pictores vero & hominē, & hominis partes, & partium partes vsq; ad minimas tenent, quo ordine, quo

situ

A situ sint, & moto vno mēbro, quid agāt reliqua. Similiter & architecti circa ædificia se habent, & alij circa artes. quinimo & in ijs, quæ finguntur, sua quoq; imaginatio est, & in futuris, & faciendis. in oīb. n. & rerum ordines, & partes, ut sese habere debēt, perpendimus: propter quod & alios bene imaginatiuos dicimus, alios male. Vi-
Hominum cur aliqui fortis, alij debilioris imaginationis sint.
 dete iam; q̄ magna sit facultas animæ. primū. n. sensibilia simplicia per sensus ipsos agnoscit: mox maiori potentia vsa sensibilia omniū sensuum dijudicat: deinde & adhuc maiorē potentiam assumens subnotiones facit, & confuse oblata distinguit: *Collige oēs ex tanto viro phantasia operationes.*
 quo facto eorū cōpositiones, & diuisiones operatur, ad hæc autem & plura illa, quæ distinxit, cōparat & inter se, & ad id, in quo cōiuncta sunt, ac videt, quo pacto vnū-
 quodq; sese in illo habet. has aut maiores operationes facit facultas illa, quam Phantasiā alij vocant: è nostris vero quidā communi quodam nomine imaginationē appellare maluerunt. nos, quo melius intelligeremus rem ipsam, imaginationem non omnes has operationes uocauimus, sed vnā tantum. potentiam uero illam, quæ & hanc, & alias operationes exercet, Phantasiā volumus appellare. quanquā aliqui, eam potentiam, quæ cōponit & diuidit, non phantasiā, sed cogitatiuam uocant, in qua est ueritas & falsitas, phantasiā uero, in qua nec ueritas est, nec falsitas. nos autem vnā tantum eam potentiam existimamus, quæ prædicta omnia docet.

Hæc autem & alias multas actiones habet, inter quas & illa est, quæ memoria uocari solet. de qua diligenter agendum iam est, & videndum, quo pacto differat à subnotione. nō est autem memorari idem, quod reseruare species, tametsi non fiat memoria nisi reseruatis speciebus. in reseruatione. n. specierum per se nulla intellectio fit, at in memoria, reintellectio quædam fit eius, quod prius etiam intellexeramus. *De memoriā di et remini scēdi actū, quid nā sint & quō fiāt: & illorum a subnotione descriptio.*
B Fit autem reintellectio hæc, occasione cuiusdam, quod aliās obseruauimus cum eo coniunctum, quod reintelligitur, comparauimusq; inter se, ut cōiuncta, quare qm̄ species solet rē, & coniuncta referre cum re, inde fit ut occasione aliqua oblato vno repræsentetur & aliud. vt uiso Dionis famulo recordatio fit & Dionis, quos aliās comparauimus in relatione serui & dñi: quin & aliorum etiam recordamur, quæ cū Dione fuere coniuncta, ut q̄ heri in porticu deambulabat, & cum quo, & quæ dicta fuere, & reliqua. Similiter & uisa picea illa, quæ istic est, recordati fuimus & illius quam olim uidimus in hortis doctissimi viri Petri Bembi in agro Patauino, prope Nonianum ad villam Botiam, de quo fortasse dubium esse potest, quo modo fiat, quoniam hæc picea nunquam comparata fuit ut coniuncta cum Bembi picea. nihil autem refert, si hæc nuper uisa comparata non fuit, dummodo forma coniuncta ipsa fuerit. cum forma enim nunc oblata coniuncta est & illa, quæ apud Bembum in Noniano agro aliās fuit cognita: quare ex noua hac occasione recordatio facta est & alterius. Videtur autem fortasse uobis & subnotio, de qua nuper diximus, esse memoria quædam, quoniam & illa fit ad prius nota, quæ reintelliguntur distinctius occasione illius totius, in quo cōiuncta, & confusa erant: sed certe differentia multa est inter eam, quam subnotionem uocauimus, & memoriam. memoria enim interiectionem quandam temporis poscere uidetur, subnotio autem fit statim ad coniuncta confusa, quippe cum sensu etiam actu existente fieri possit. præterea subnotio ad prius nota fit, sed cōfusa nota, memoria uero potest inter distincte cognita fieri, imo in memoria præsupponitur cōparatio quædam inter distincte prius cognita. uidetur etiā memoria pprie fieri inter ea, quæ prius nota per subnotionem fuere. quamobrem & tēpore, & natura, & ratione uidetur memoria à
 subnotione.

subnotione differre. illud tñ non nesciendum est, interdū, dum memoramur, offer-
 ri quædā uti confusa, & per umbrā, ad quæ distincte cognoscenda mouetur aīa, qui
 motus nō proprie memoria, sed subnotio est. nihil.n. prohibet cū memoria qñque
 cōmisceri subnotionē, sicuti cū distincte cognitis possunt sæpe quædā cōiungi con-
 fuse oblata, aut ēt dubia. si igitur ea confuse oblata, aut dubia distinctius cognosca-
 mus sine discursu, subnotio sola fit. si vero per discursum cognoscamus, nec subno-
 tio dī, nec proprie recordatio, sed reminiscētia, quippe ea quæ aliās in memoria ser-
 uauimus, cū reintelliguntur occasione aliqua, vel promptissima sunt, & apta statim
 mouere animā, uel iā quodāmodo è memoria decidere, & indigēt quādā peruesti-
 gatione: vel & si non prōptissima sint, non tñ multa peruestigatione indigent, sed
 solū intēta applicatione. quæ ergo prōptissima sunt, & statim sese offerunt, ut aliās
 collata cū illo quod occasionem præbet, memoriā facere dicūtur: quæ uero indigēt
 perscrutatione & discursu quodā, reminiscētiā. at illa quæ solā intentā applicatio-
 nē poscant, subnotionem: ut in exemplo picee uisæ apud Bembum in Noniano, ex
 hac quidem quæ istic est recordati fuimus & illius, qm̄ promptissima in memoria
 nostra fuerat. Si uero uelimus recordari, quo tpe uisa fuit, non possumus quidē, nisi
 ex discursu quodam, qm̄ penē è memoria tps id decidit: quare recordati, q̄ nos ro-
 sa plurima coronauimus, rosa autem non nisi uere prouenit, hinc reminiscētiā
 fecimus, quod uere uisa fuit. reminisci.n. dicimur id, quod de nouo per inquisitio-
 nem addiscimus, aliās quidem notum, sed iam è memoria delapsum. Quod si ueli-
 mus ēt eorum recordari, qui affuere; qm̄ id non admodū prōptum est, uidemus tñ
 quasi in confuso, sic quidem solā intentionem, & applicationem ad confuse oblata
 facientes per subnotionem recordabimur, & hūc Naugerium illic affuisse, & hunc
 Fracastorium, & M. Antonium Turrium fratrē & alios. Est igit̄ subnotio quatenus
 confuse oblata vnū post aliū noscimus, itē recordatio uero quatenus illi idē alias di-
 stincta cogniti fuerant, & collati loco, & actione. quid igitur subnotio sit, & quo-
 modo fiat, & quid componere, & diuidere, & numerare, & imaginari, & memora-
 ri, hoc pacto pro tempore dictum sit.

Nunc à qua potentia hæc omnia fiant, & quæ sint in his differētia tū hominis, et
 reliquorū animalin, tū hominum inter se, inquirendū est. In primis igitur nō hæc à
 cōi sensu fieri uidentur mihi propter dictam superius rationem, q̄ natura à simpli-
 ciorib. semper procedit: quare ab ea fieri potentia oīa hæc, quæ cōi nomine Phanta-
 sia appellatur, quā Aristoteles motū à sensu in actu factū dicit, hoc est à sensibilib. à
 sensu decis. nam certe motus, qui primus in animam fit postquam sensus actu facti
 sunt, prædictas operationes facit. quod uero dicit ipse phantasia neq; uerā, neque
 falsam esse, intelligendum est per se, & necessario. subnotio enim, quæ prima phanta-
 sia est, neq; uera, neq; falsa est. Quod uero eadem quoque potentia, quæ subnotio-
 nes operatur, cōponat ēt & diuidat, & imaginetur, & numeret, & recorderur, mani-
 festum esse potest ex eo, quod penē coniuncte inuicem sunt operationes hæc.

Videntur autem & animalia reliqua easdem has operationes facere, & phantasia
 sua agi: uerum omnia confuse quodammodo exercent, si ad hominem cōparētur,
 & non in omnibus, in quibus homo. in uniuersum autem animalia omnia facilius
 & certius prædicta obeunt in ijs, quæ per sensum uisus cognoscuntur, q̄ per alios
 sensus: quoniā uisus longe plura alia ostendit, q̄ alij sensus, & magis distincte. si qui-
 dem & loca, & figuras, & motus, & actiones, & propinqua, & remota vsque ad celū
 monstrat,

*Reminiscen-
 tia quid sit,
 et qua remi-
 nisci dica-
 mur.*

*Memoria
 quid sit, hic
 colligere po-
 tes.*

*Subnotiois
 memoran-
 di, ac remi-
 niscendi a-
 ctus cuius
 potētia sit,
 & quā dif-
 ferentur bru-
 tis, & hoīb.
 illos exerce-
 re conue-
 niat: quo-
 modo homi-
 nes inter se
 varijs com-
 pellationib.
 affliti eosdē
 producant.*

*Quomodo
 intelligi de-
 beat phāsa
 siam neque
 uerā neque
 falsam esse.*

*Uisus plu-
 res rerum
 differētiās
 nobis osten-
 dit, quam
 ceteri sen-
 sus: non au-
 ditus, quia
 non per se,
 sed beneficio*

A monstrat, & alia multa, quæ alij sensus non monstrant. Quòd si auditus videtur for-
 tasse multa docere, hoc quidē non per se facit, sed beneficio visus adiutus. Propter
 hanc causam facilius est & subnotiones facere, & cōpositiones, & diuisiones, & ima-
 ginationes, & recordationes, in ijs, q̄ loco coniuncta sunt, q̄ in ijs, quæ subiecto, &
 alijs. Loca enim maxime visu cognoscimus, & q̄ in illis sunt, & eorū formas, & figu-
 ras, & actiones, & alia. vnde & pueri, & plebs de ijs maxime loquuntur, q̄ coniuncta
 locis viderūt. quinimmo & inter animalia, multa è brutis sunt, quæ melius recordā-
 tur locorū, q̄ homo: qua in re miraculū præbent canes & equi, viā aliquā semel aut
 iterum emensi. inter homines quoq; , qui brutis vicini sunt, hac locorum memoria
 plurimū valent. Famulus esse solebat mihi, dum Turrianus pater in academia Pata-
 uini primū Suggestus locū obtineret, qui cū paulo supra bestiā foret, tñ si aut equi
 tare, aut nauigare, aut aliter proficisci contigisset, omniū ordine uiarū, diuerticulo-
 rum, domorum mira quadā recordatione pollebat. quod ego puer adhuc, quasi in-
 dignans, q̄ homo morio mihi adeo præstaret, solebā apud Hieronymum Turrianū
 patrē meum dolere. At ille subridens, Tace solebat dicere, quoniā hic bestiā sapit.

*2. ius anu-
tus ad disci-
plinas pluri-
mum valet.*

*Loco coniu-
cta facilius
imagina-
mur ac re-
cordamur
his qua su-
biecto, et a-
lijs coniu-
cta sunt.*

*Multa è
brutis me-
lius recordā-
tur locorū,
quā homo.
& inter ho-
mines qui
brutis vici-
ni sunt.*

Quæ vero subiecto coniuncta sunt, non facile est à subiecto distinguere, & inter
 se: tum q̄ sæpe pluribus sensibus indigemus, tum q̄ subiectum esse ab accidente di-
 stinctum non cognoscimus, nisi multo post. quæ uero similitudine sunt coniuncta,
 in multis quidem facile est subnotiones & alia facere, in multis uero non facile, qm̄
 similitudinum quedam patentiores sunt, quedam latentiores, & alię sunt in substan-
 tia, alię in accidentibus, alię in causis, alię in effectibus, vnde & transumptiones &
 & epitheta sumuntur. quæ uero tempore sunt coniuncta, nihil prohibet & bruta èt
 cognoscere, sed confuse admodum, quoniam nec tempus cognoscunt, nisi confusa
 quadam notitia in motu quorundam. quæ autem horis, diebus, annis coniuncta
 sunt, solus homo potest cognoscere.

Inter homines porrò alij subtiliter, pròpte, ordinate subnotiones & alia obeunt:
 alij ruditer, segniter, & inordinate: & hi bene in vno sensu, male in alio: alij bene in
 vno genere rerum, alij in alio. horum omnium causæ in vniuersum due sunt, vna
 principalis, alia subsequens. principalis est mala dispositio, uel bona sensuum, & po-
 tentiæ illius; quæ intelligit, quæ bona, uel mala dispositio consistit in bona, uel mala
 complexione, uel compositione organi, & mensura spirituum: qui calor naturalis
 dici solet. ex quo sequitur & alia, quæ mox causa est bene, uel male obeundi prædi-
 ctas operationes. est autem vel uoluptas, uel displicentia obeundi, qui enim bonam
 dispositionem habent temperaturę, & compositionis, & calorem naturalem ido-
 neum, uel simpliciter, uel in aliquo sensu, etiam cum uoluptate operantur, quia va-
 lent assequi. tales autē prædicta exercent prompte, & subtiliter, & ordinate, uel sim-
 pliciter, uel in eo, in quo bene dispositi sunt. quippe nascimur omnes ad certa incli-
 nati, quæ & intēti, & cum uoluptate facimus. qua de causā auari circa pecuniam in-
 credibili quadam industria & subnotiones, & imaginationes, & enumerationes, &
 memorias exercent, ad reliqua alioqui rudes: alij circa amores, alij circa lusus, alij
 circa philosophiam, & ita in alijs. contra uero, qui prauam habent dispositionem, et
 calorem nō naturaliter se habentem, uel simpliciter, uel in aliquo, ij uel nō possunt
 obire prædictas actiones, uel perperam obeūt: præcipue quib. calor est multus qui-
 dem, sed extraneus circa sedem animæ: similes. n. ebrijs sunt. quare sine illa volu-
 ptate omnia peragunt, immo cum labore, & displicentia. unde nec attentionem ad-
 hibent,

*Horis, dieb.
& annis cō-
iuncta solus
homo cogno-
scit, ac me-
moratur.*

*Hominum
nonnulli ima-
ginantur, et
memorantur
aliqua po-
tius, q̄ alia,
varijs com-
plexionibus
affecti, &
ad diuersa
inclinati.*

hibent, & omnia prave exercent. Sunt tñ nonnulli, qui attentionem non adhibent, C

*Car sapius
repetita sic
firma in me-
moria re-
maneat, ut
aeterna vi-
deatur nõ
nulla nel fa-
mil arisi-
ma ac sa-
pius dicta
difficile me-
moremur:
quã nec co-
gitata, aut
opinata, in
memoriam
superant.*

& propterea sæpe rudes circa quædam videntur, non quia male dispositi sint, sed quia quædam vel contēnunt, uel melioribus intenti diuertuntur ad alia. sed de his velle minutissime dicere, infiniti laboris esset. quare ita in vniuersum dictum sit.

Circa memoriã tñ quædã videntur quæsitu digna. ac primum qui fiat, vt sæpius repetita adeo firma in memoria figantur, ut æterna quodammodo fiant. Deinde cur accidat nobis sæpe volentibus, ut quædam, vel familiarissima, & millicies dicta nõ possimus ad memoriã reducere, & nominare: qñq; vero nonnulla subeant in memoriã, quæ nunquam opinati essemus, quorum nulla apud nos consideratio fuit.

Quod igitur sapius repetita valde memorię insideant, manifestum est omnibus. quid vero acquirat repetita species in intellectu, nõ solum manifestum non est, sed valde occultũ videtur. si enim species (ut diximus) omnes simul sunt, & vno in pũcto oēs, quidnam acquirere põt illa, quæ cõties repetita est? non. n. intensior per se ipsa fit, quanquam animã millicies moueat. relatio enim quædam est, quod intelligere dicimus, siquidem nihil aliud est, quàm repræsentatio quædã. igitur quãquã millicies repræsentet, non tamen propter hoc videtur intensior per se fieri. quare, si non intenditur per se, quid nã per Deos acquirat, ut adeo æterna in memoria reddatur?

*Species sa-
pius repeti-
ta potērior
cũ fiat, diu-
tius in me-
moria reti-
netur.*

Fortasse igitur (vt opinor) dicendum est repetitam speciẽ, tametsi forte nullo alio immutetur, hoc tamen magnum, & præcipuũ acquirere, q̃ in pluribus coniunctis potentior fit, diximus. n. speciem cũ modis suis, & coniunctis reseruari. quã ob causam, quoties iteratur, & repetitur, toties eadem reseruatur cũ ijs coniunctis, cũ quibus intellectiones fecit. coniuncta uero dictum est, vnum referre aliud, & repræsentare consueuisse. quocirca, quæ in pluribus cõiunctis est species, ea prõptior est, vt intellectum moueat, & memoriã faciat, ac maxime reseruetur. vt si quis heri Dio- D nem vidit in porticu disputantem, hodie in foro orantẽ videat, cras nauigantẽ, tũc quidem accidit Dionis speciem valde præsentem in anima esse. reseruata enim prima die fuit cũ suis cõiunctis, tẽpore scilicet, loco, actione, habitu & alijs. similiter & die secũda reseruata fuit cum suis coniunctis: ac similiter tertia. Igitur, sicut ex prima die & coniunctis potest quis Dionis reminisci, ita ex secunda, ita ex tertia, & alijs potest. quã ob rẽ Dionis species in valde multis potentior est, à quib. possit ad memoriã deferri. qua de causa & vniuersalia maxime nota esse cõsueuere. hominis enim species, si non ex Socrate in animam peruenit, at ex Platone, & Callya, & alijs multis accessit. q̃ si de aliquo memoria pereat, at perstat tamẽ ex alijs multis. De v-

*Vniuersa-
lia sunt ma-
xime nota.*

niuersalibus tamen postea dicemus, quomodo & magis nota & minus nota esse possint, q̃ particularia. hoc ergo primum acquirere repetitam speciem censendum est. Fortasse aut & secundum se ipsam intendi opinandum est. duo. n. in specie repetita sunt: alterum, q̃ ipsa secundum se qualitas quædã est, secundum quã ens per se est, & absolutum: alterũ vero est esse, quod habet, quatenus repræsentatiua est, secundum quod relatiuum quoddam est. quatenus igitur qualitas quædam est, & absolutum ens, eatenus intendi potest sapius repetita. sicut enim ex duobus luminibus vnum sit lumen intensius, ita ex duobus, & tribus, & decem speciebus vna intensior fit: intensior autem facta, & in plures spiritus diffunditur, & profundius figitur.

*Species sa-
pius repeti-
ta. in eo, q̃
qualitas in-
tendi potest*

*Familiaris-
sima diffi-
cile memo-
ramur. &
nominamus
ex ipsa eius,
quod occur-
rit, similitu-
dine.*

Quo aut pacto fiat, ut sæpe non possimus notissimorum, & familiarium recordari, ego hac causa arbitror euenire, q̃ eo tempore alia quædã sese offerunt nobis, quæ similitudinem aliquam habeant cum eo, quod querimus. aliqua enim conueniunt

A in nomine, uel in principio, uel fine, alia cōueniūt in persona, uel figura, uel morib. uel aliter. ergo uolētib. nobis familiare aliquod, & notissimū nomē proferre, fit quod sæpe, ut non hoc, quod quærimus, occurrat, sed aliud, quod conuenientiā habet cū familiari uel in principio, uel fine, uel medio. Cur aut hoc aliud minus familiare prius occurrat, q̄ id, quod notissimum est, & magis familiare, si quæritis, dicēdū (ut mihi v̄r) in eiusmodi casib. occurrere prius ipsam cōuenientiā, in qua conuenit vtrunq; , sub qua per inaduertentiā quandā interdum occurrit consequenter minus familiare: quod cū uideamus non esse illud, quod quærimus, confunditur paulisper aīa, ex quo ēt magis obliuiscitur quæsitī nominis. q̄. n. cū confunditur aīa, confundatur ēt memoria, ostendunt uerecundia, & timor. sæpissime. n. ob hæc obliuiscimur, & cōpositas orationes, & uerba. Heri uolēti mihi proferre Dorotheæ nomen alioquin mihi notissimū, & millies prolatū, accidit tñ, ut nunquā inuenire potuerim, sed modo Theodora occurrebat, modo Timothea: quæ nomina in parte conuenientiam habent cum Dorothea. cuius rei causa primū fuit, q̄ per inaduertentiā (ut accidit) nō cōparauerā partes nominis quæsitī in ordine suo, ita ut Doroprecederet, Thea uero sequeretur: sed modo occurrebat, quod cū Thea conuenientiā hēbat ut Timothea, modo, quod cōueniebat cū Doro, & cū Thea, sed per uersoridine Theodora. ī qua pplexione ita mēs cōfusa manebat, ut nunq̄ fuerim recordat⁹ quæsitī nominis, nisi tū cū sublata cōfusione me ēt nolēte cccurrerit Dorotheæ nomē.

Aīa confusa confundi & memoriam uerecundia acti mor ostendunt.

B Quo aut modo quædā sæpe in mentem ueniant, quæ nunquam opinati essemus, cum neque de ijs per multum temporis cogitauissemus, causa est aliqua latens similitudo, quæ casu aliquo tunc occurrit, sub qua memoria fit coniunctorū, quantum antiquissima fuerint. quæ aut sit latens illa similitudo, quæ hæc memorias excitet, difficile certe est diiudicare, adeo multa sunt, quæ apud animā obuersantur, ut paret in somnis, & ægritudinibus: propter quæ sæpe eorum etiā reminiscimur, quæ pueri egimus. ac de primis phantasiæ operationibus ita pro tempore dictum sit.

Inopinata, ac minus cogitata ī mēte sæpe magis ueniunt ex latenti quadam similitudine.

Nūc sequitur, ut perquiramus, quo modo ea cognita sint, quæ speciebus carent, & quid sit abstrahere, & fingere, & quomodo separet anima, quæ coniuncta sunt, & coniungat, quæ separata, & demum quid sit uniuersale, & quomodo fiat.

Quæ nā, & quo per alienā, uel propriā speciem intelligamus

Quod igitur non omnia proprias habeant species, dictum est prius. uidentur. n. solum illa habere species, quæ accidentia uocantur, & per se mouere sensus possint, calor, frigus, humor, siccitas, sonus, lux, color, odor, sapor. durū uero & molle, asperum, lene, rarū, densum modi dictorum sunt: modi quoq; sunt figura, & quantitas, & alia his coniuncta, quæ per se non cognoscuntur, sed cum alijs. sunt igitur quædā, quæ nec proprias habent species, nec coniuncta sunt cum habentibus, quædam uero non habent per se species, sed tamen coniuncta sunt cum habentibus, & modi eorum sunt. quæ ergo nullo pacto species habent, neq; coniuncta sunt cū habentibus, oīa cognita sunt per alienas species, per similitudinē uel dissimilitudinē aliorum quæ quidē primum conceptu quodam generali cōcipiuntur aut entis, aut rei, mox attribuentes ijs quædam similia aut dissimilia reperta in alijs, intelligentiā illorum facimus. ita Deum & alia immaterialia cognouimus, ita & substantiam ipsam. siquidem scientes nos, quid sit causa, quid primum, quid motor, quid corporeum, uocauimus quidem Deum, quod esset causa prima, & primus motor, & incorporeum. alia uero separata cognouimus, incorporea quædam concipientes, uerum non primas causas, sed secundas. substantiam autem, scientes, quid sit esse in alio,

Quo item diuisa ut cōiuncta, & ut diuisa in relectus intelligat.

Deum & immaterialia quo per alienam speciem cognoscimus.

& non esse, ac vidētes oportere nos aut in infinitū ire, aut perueniendū ad aliquid, C
 quod non in alio esset, sed per se subsisteret. hoc ergo substantiā appellauimus, oīa
 igitur hęc per alienas species intelleximus. motus autē cognitus fuit ex loci mutatio
 ne. Dione. n. recedēte à priore loco, & rursus ex alio, & alio, hanc quē successione
 cōtinuā motū uocauimus. non. n. aliud est motus, q̄ modus, quo aliquid intelligitur
 successiue aliter & aliter se habere in loco. Tps quoq; simili modo ab anima com
 prehēsum fuit ex cognitione motus. partes. n. motus comparans ipsa, & mensurās
 uidet hanc quidē esse, illā uero non esse, fuisse autē cōtinuatam cum ea, quę est, aliam
 uero nec esse, nec fuisse, fore autem, ut quęque & illa sit: quare illam quidem, quę
 esset, præsentem uocauit, quę uero fuisset, præteritā dixit, reliquā uero futurā. Ne
 que tps autem, neque motus, quatenus continui sunt, & partes habent, esse vñr nisi
 in aīa, quod uero de ipsis extra animam est, instās dī, & hic siue ibi. Quæretis autem
 fortasse, quomodo futurum cognosci potuit, quoniam, quod non est, non vñr posse
 intelligi. ad quod dicendum cognitum fuisse futurum ex similitudine præteriti, quā
 partes præteriti comparans anima uidit quasdam ita se habuisse, ut, cum prius non
 essent, mox præsentes & ipsa factę sint, ex qua similitudine uidet ita fore in reli
 quo motu. nō igitur ex specie propria cognitum fuit futurum, sed ex similitudine.
 Potest autem anima, & quę cōiuncta sunt, separare, & quę separata, coniūgere.
 verum, cum alia loco cōiuncta sint, alia situ, alia ordine, alia similitudine, alia subie
 cto, alia tempore, alia alijs, facile quidem est, quę loco cōiuncta sunt, separare,
 hoc est recipere vt diuisa: quoniam locis proprijs seiuncta sunt, & formis, & figu
 ris, & alijs. in vniuersum autem, quę essentijs & formis diuisa sunt per se, quocun
 que alio modo sint coniuncta, non difficile est separare, vt albū, & nigrū, & odor, et
 sapor, & lux, & sonus: at, quę vnum sunt cum subiecto, non adeo facile est diuide
 re, & seorsum à substantia intelligere. Locum tamen à subiecto seiunxit anima, vi
 dens subiectum mutatum loco: vt si Dion mutasset locū, tum quidem Dionis spe
 cies illum dupliciter repræsētat, & cum loco priori, & sine ipso. quare iā anima in
 telligit Dionem & sine loco priori, & locū sine Dione. quare illa, vt duo & diuersa
 intelligit. similiter autem, & quod Vbi vocant, separauit à subiecto. differt autē vbi
 à loco, quanquam interdum & ipsum vbi uocetur locus, q̄ locus proprie est super
 ficies ambientis, sed mobilis, ut aeris, aut aquę, & similiū, quę immoto subiecto lo
 cato mutari potest: at ipsum ubi superficies est ambientis corporis, inquantū cor
 pus, quę immutabilis per se est, & penes hanc motus attenditur rei, quę moueri di
 citur. non enim moueri dicitur columna, eo, q̄ aer circundans mouetur, sed tum so
 lum moueri dicitur, cum ipsa vbi mutat, & aliter atque aliter se habet successiue se
 cundum diuersa vbi. separat igitur & hęc animā, intelligēs rem sine ipsis, & ipsa si
 ne Dione. Similiter, & si de albo fiat niger, & de calido frigidus, & de quiescēte mo
 ueatur. omnia enim hęc & coniuncta intelligit, & separata.

Potest etiam, quę separata sunt, vt coniuncta recipere ex similitudine eorū, quę
 prius cōiuncta uidit, mox separauit. ex hac enim similitudine voluptate quadā per
 mota imaginatur, quę separata recipit vt coniuncta, vel loco, vel subiecto, vel ali
 ter. quare & chimeras, centauros sibi fabricat, & hortos, & palatia, & demum poeta
 fit. Habet autem fortasse dubitationem vtrum & bruta similiter imaginari possint,
 & coniungere, quę separata sunt. ac quidem arbitror & illa consimiles quasdam
 imaginationes sibi facere. nam lupi & stabula imaginantur, & in ijs oues, & ca
 nes

*Motū ex ip
 sa loci mu
 tatione, &
 tps secundū
 omnes sus
 pres ex mo
 tu quo co
 gnoscimus.*

*Tps & mo
 tus esse ha
 bēe tātū in
 anima quo
 continua q̄
 dam sunt.
 Futurum ex
 præteriti si
 militudine
 cognoscim⁹*

*Quę cōiun
 cta intelle
 ctus separa
 re valeat, et
 qua diuisa
 coniungere.*

*Bruta etiā
 possunt sepa
 rata con
 iungere.*

A nes, & custodes : quin & somniant , & terrentur ab ijs , quæ non sunt .

Sed iam tps est ut de ipso vniuersali dicamus, quid sit, & quomodo fiat : quod video à vobis expectari. sed nescio certe, consultiusne sit negocium hoc silentio inuoluere, an magis (vt puto à vobis desiderari) audacter persequi. nam profecto, si persequamur, vix quidem non posse fieri sine iniuria multorum, & sine nota temeritatis cuiusdam. siquidem omnes ferè, qui de vniuersali scripserunt, & ipse est Arist. (vt apparet) vniuersaliter existimasse de vniuersali, ac nos in presenti opinamur, & dicturi sumus. Verum enimvero hoc sacro in loco Dijs sylvarum huius presentibus, liceat nobis, quæ existimamus, proferre : quæ si à vobis fuerint approbata, exeant et foras, sin vero fuerint non plane accepta, has inter arbores, & nemora iaceant abscondita, ad iudicium bonorum Deorum, qui illic habitant.

Videntur igitur à amici omnes ferè, qui sese à peripatetico philosophos faciunt, se paratum quendam intellectum inducere, quem agentem vocant, à quo fiat vniuersale. facultatem. n. illi attribuunt à sensibilibus rerum simulachris (quæ Phantasmata appellat) simplex ipsum vniuersale, & puram ideam extrahere : quæ non hoc, non illud, sed simplicem ipsam naturam repræsentat, denudatam ab omnibus ijs, quæ cum singulari coniuncta erant. atque hoc intelligibile iam uocant, cum prius sensibile tantum foret. qua de re diligenter considerandum est. si. n. per nos ipsos absque vilo separato intellectu possimus vniuersale facere, bene erit abstractum illud intellectum labore hoc leuare, quæ extra nos existens sat felix se ipso est, & nostras operationes à nobis fieri sinit.

Quoniam igitur dicunt extrinsecum hunc intellectum ex sensibiliu rerum simulachris extrahere ipsum vniuersale, percipiari eos licet, quod nam sit hoc, quod extrahere dicunt. nam alterum duorum videtur mihi posse dicere. vnum est, quod intellectus ille speciem quamdam nouam efficiat ex illo simulachro, quæ nata sit solum vniuersale repræsentare:

B alterum est, quod nulla species noua fiat, sed tamen phantasma, in quo includitur natura vniuersalis, de re vniuersaliter tantum repræsentet illi intellectui, quæ de se abstractus est, & materiale nullum potest recipere. Si igitur intellectus ille nouam quamdam speciem efficit, quæ vniuersale referat, monstrum profecto audire mihi videor, separatam scilicet substantiam speciem facere: quando obiecta sunt, quæ speciem faciunt utpote imagines suas. quod si intellectus ille non facit speciem nouam, sed tamen non intelligit, nisi quam phantasma naturam de se vniuersalem includit, illamque recipit sine ijs, quæ singulare comitant, tunc quidem querendum est, quomodo id fiat: numquid quod intellectus ille mutet phantasma ab eo, quod erat, an non mutet. siquidem enim non immutat, nec quicquam in ipsum facit, non video, quomodo ipsum idem manens non eodem modo repræsentet: at vero si ipsum immutant, dicant per Deos, quænam actio illa sit. nam si dicant (ut quidam aiunt) irradiare intellectum illum super phantasma, & denudare ipsum à conditionibus singularium, metaphorica quidem & poetica istæc videtur, & si poeta aliquis ita dicat.

Ollis diuina super mens

Astat magna, micans : cuius radiata nitore,
 Quæ fuerant obscura prius simulachra, repente
 Fiunt coram anima, claraque in luce refulgent .
 Non aliter, quam quæ cæca sub nocte tenentur,
 Si feriat rutilum Solis iubar, omnia late
 Splendescunt, pulchraque petunt in luce videri.

Si ita inquam poeta dixerit, laudabimus quidem ipsum, philosophum autem non laudabimus, quoniam neque lucet separatus intellectus, neque intelligo, quid sit radiare, &

Fracastorij .

R

denudare

denudare phantasma. q̄ si dicatur nihil fieri nouū ab illo intellectu in phantasma, C
 neq; immutari, nō representare tñ ipsum illi intellectui, sicut Socrati, & Platoni, sed
 vniuersaliter tñ pp naturā intellectus abstractā, cui non representat phantasma,
 nisi quā naturā simplicē, & vniuersalē includit, equidem sic ego non video, quid ad
 Socratē, & ad Platonē faciat representatio illa, quę abstracto intellectui fit, si Socra
 ti, & Platoni singulare ipsum representat. adde q̄ miraculū magnū vñ phantasma
 in alio existēs, vt in Socrate, representare tñ extrinseco intellectui vñter: primū q̄
 separata hęc substantię per se, & per essentias suas intelligūt, nō per species, & per
 phantasmata: deinde q̄ nec species vlla potest representare nisi illi, in quo est. non
 sunt aut phantasmata in abstracto intellectu, sed in Socrate, & Platone, & Callya.
 Porrò maius quoq; miraculū videbitur, si dicat̄ intellectiōnē abstracti intellectus
 cōicari Socrati, & Platoni, quo & ipsi vniuersale intelligant. non. n. apparet modus,
 per quē fieri possit hęc communicatio. propter hęc igitur, & alia multa, quę præ
 terimus sinentes valere intellectū hunc abstractū, & se ipso gaudere, perquiremus
 nos, an p̄cū, qui in nobis est, intellectū & fieri & cognosci possit vniuersale. ad qđ
 fores quodāmodo aperuimus paulo ante, cum ostenderemus animam posse separa
 re, quę coniuncta sunt. nunc interna magis, & penetralia sunt adeunda.

*Vniuersale
 longa intel
 lectus i sub
 notionib cō
 positōib &
 separationi
 bus exerci
 satione fit.*

Supponentes igitur illa omnia, quę dicta sunt, constituamus non fieri vniuersa
 lia à nobis statim enatis, sed nō nisi multo post, & adultioribus factis, & exercitatis
 in subnotationibus, & compositionibus, & separationibus coniunctorum: quod si
 gnum esse potest non fieri vniuersale ab intellectu abstracto: si enim ab ipso fieret,
 vtique & in infantibus fieret, in quibus iam phantasmata sunt.

Fit autē (nisi fallor) vniuersale per hunc modum in nobis. visa, exēpli gratia, ni
 ue, multa quidē cum ea (vt diximus) coniuncta sunt, albedo, figura, locus, situs, & D
 alia. ex hoc igitur singulari impossibile est extrahi vniuersale, si hoc apud animā est
 primum vniuersale futurum, ante quod nullum aliud est factum. quare necesse est
 & aliud simile singulare videri ab ipsa. sit ergo hoc, lac. Iā igit̄ & niue, & lac ī anima
 sunt, & hinc principiū est quoddā ad vniuersale albedinis. nā statim, ubi post cogni
 tionē niuis oblatum est lac cū suis coniunctis, recordatio statim sit & niuis, & con
 iunctorum cū niue. apprehēdit ergo illa duo anima, & ut duo, ac diuersa, & vt vnū
 hoc est similia. dictū est. n. supra, quō hęc fiant. rursus igitur appetitu noscendi il
 lā mouente videt ea, in quibus differunt, q̄ locis, q̄ formis, & figuris differant: tum
 videt & id, quo conueniunt: atque hoc videt esse sine lacte, quia est in niue diuer
 sa à lacte, ac etiam videt esse sine niue, quia est in lacte. Deinde videt esse sine loco
 niuis, quia est in loco lactis, tū & esse sine loco lactis, quia est in loco niuis: similiter
 & esse sine figura niuis, quia est in figura lactis, & etiam sine figura lactis, quia est in
 figura niuis: ac breuiter videt esse sine coniunctis cum niue, quia est in coniunctis
 cum lacte, quę diuersa sunt: necnon & sine coniunctis cum lacte, quia est cū con
 iunctis cum niue. quapropter species albedinis iam in intellectu est multis modis.
 primū enim in niue, & coniunctis cum niue: deinde & in lacte, & coniunctis cum
 lacte: & sine niue in lacte, & sine lacte in niue: mox & sine coniunctis cum niue, &
 similiter sine coniunctis cum lacte. separata igitur iam est, & recipitur natura albe
 dinis, cū per se representetur qđē ipsa & sine niue, & sine lacte, & sine coniunctis
 eorum. q̄ si & alia quoque alba videamus, aut ēt imaginemur, cerussam, parietem, &
 alia, in oib. qđē consimilis consideratio fiet, q̄ natura illa & in oib. est, & sine quo
 libet.

TVRRIVS SIVE DE INTEL. LIB. I

Arare, ac demum quō fiat vniuersale, haftenus dictū sit. reliquum esset de aestima-
 tiua appellata potentia, & de vocatis secundis intentionibus nonnulla dicere. verum,
 quā hęc longe post fiunt, & nō nili postq̄ & ratiocinationes excernimus, prius qui-
 dem de ratiocinio agamus, mox & de his, & alijs, quæ supersunt. sed bene erit, ut
 omnia hęc ad meridianas horas remittamus: iam enim quodammodo fessi sumus,
 & hora interpellare nos videtur. quare præsentī disputationi finem imponemus, ac
 rogabimus puerum nostrum, vt ad recreandos animos omnium aliquid canat. & il-
 le mandato à Naugerio accepto temperata suauiter cithara, sic cecinit.

*Lyncas ne acreis aduehe, neu gere
 Thyrsos, venustum nec tege casside
 Horrente vultum, sed tenero veni
 Cinctus tempora pampino:
 Tuisq; mitis & placidus sacris
 Adesto, qualem te memorant, iugo
 Bacchis subactis, in medio Deum
 Conuiuiam Ioue cum patre
 Sedisse, circum Dijs resonantibus
 Heu ohe: pharetra cum posita tuas
 Laudes eburna grandiloquus lyra
 Latona cecinit satus.
 Ereptus igne vt fulmineo Iouis
 Bis natus infans duceris ad Deos.
 At tibi magnis plausibus omnium ad-
 Risit celicolam cohors.
 Nanque ore pulchro talis erat color,
 Rubente qualis enitet in rosa.
 Tum prominebat exilientibus
 Sacrum corniculis caput.
 Tyrrhenus vt te nauita deprecans
 Sero, furoris, numinis & tui
 Expertus iras squammens in mare
 Piscis desiliit rate.
 Sensit Lycurgus vitibus impiam
 Ausus securim immittere: sensit &
 Cohors gigantum trudere tum rata
 Alto celicolas polo.
 Tu Gange victo miles ab ultimis
 Indis triumphos victor Io refers:
 Et redeunti Susa & Achemenes
 Aras constituunt tibi.
 Fremunt in altis orgiamontibus
 Heu ohe: soluta per iuga Thyades
 Crines in auras, raucisonis replent
 Altum cornibus athera.
 Quibus dictis ac collaudatis surreximus.*

D

NIERO-

Ratiocinatio, quæ circa cõplexionem est, ab ipsa sabno: non in complexorũ valde diuersa est.

prius notũ non erat, sed nũc primo addiscit. fit aut̃ discursus oĩs semp̃ in duabus p̃ C positionibus, quæ præmissæ dñr: quarũ vna observata est, & prius in anima erat, alia vero est noua: ex quib. sequit̃ tertiã, q̃ cõclusio vocat̃, in qua est id, quod nũc primo notũ fit. vt si prius nauigationi coniunctũ esse naufragiũ vidi, vt in Callya, nũc vero videã Dionẽ nauigare, cõclusio fiet, q̃ Dion naufragabit̃. sunt igit̃ termini tres, duo extremi, & vnus medius, qui cum vtroq; cõicat, Naufragiũ, Nauigatio, Dion. Nauigatio medius terminus, cui coniunctum noui naufragiũ. si ergo & Dion videã nauigationẽ inesse, vtiq; naufragaturũ concludã, donec contrariũ non vidi, q̃ scilicet aliquis nauigaret, & nõ fecerit tñ naufragiũ. Causa uero, q̃ cõclusio illa sequat̃, inde est, q̃ specierũ natura est, illa semp̃ representare, q̃ sunt cõiuncta, ut dictum est. si ergo nauigationi coniunctũ recepi naufragiũ, nunc quoq; representabit naufragiũ in Dione nauigante. vñ igitur ratiocinatio hæc p̃ rememorationẽ quandã fieri: vt vi

Discursus ex duob. fit p̃positionib. ex quib. sequitur certũ.

De exẽplo, quid sit, & quò fiat.

Plato hoc pacto dicebat disciplinã fieri p̃ recordationẽ, recte certe dicebat: si vero itelligebat cõclusionẽ aliã fuisse notã apud aĩam, & nũc recordari eiusdẽ, nõ recte asserẽbat. siq̃ dẽ cõclusio, quatenus p̃positio est, nũc primo noscit̃, nec prius nota erat nisi potẽtia, in cõiuncto reseruato in memoria. vñ aut̃ Plato in Phædone opinari sciẽtiã nr̃am fieri nõ primomõ, sed secũdo. quare merito ab Arist. rephẽsus fuit.

Simplicissimus igit̃ & natura primus, q̃ ab aĩa fit discursus, est ille, q̃ ab vno fit ad vnũ p̃ cõe aliq̃d in vtroq; cõpertũ. quale est nuper assignatũ ex memoria naufragij in Callya, dũ nauigaret, ex quo & Dionẽ nauigatẽ opinamur naufragaturũ, cõis terminus est nauigatio; cõiunctũ obseruatũ est naufragiũ, nauigatio igit̃ semp̃ & vbiq; representabit naufragiũ sibi coniunctum, si contrariũ non vidimus. similiter, & si Heluetij data fide p̃diderũt L. Crassum, utiq; & Cesari p̃ditionẽ facturos credemus. terminus medius est fides data ab Heluetijs, cõiunctũ obseruatũ est p̃ditio facta L. Crasso. Si ergo cõtrariũ q̃ nõ vidit, p̃babiliter credet & Cesari p̃ditionẽ futurã: q̃a species media de natura sui semp̃ cõiuncta refert. verũ necessarianõ est hæc ratiocinatio, qm̃ cõiunctũ illud cũ termino medio necessariõ est cõiunctum, sed potuit casu aliquo, & alia ratione cõiunctũ fuisse, q̃ nõ erit in alio. neq; n. si Callyas nauigans naufragiũ fecit, necesse est & in Dione fieri, q̃a alia ratio est in vno, alia in alio. nec si Heluetij p̃ditionẽ L. Crasso fecerũt, necesse est & C. Cesari facere. aliã enim causam & forte iustã in L. Crasso, quã in C. Cesare non habuere. probabile tñ accipit̃ ab eo, q̃ contrariũ nõ vidit. uocat̃ aut̃ hic discursus exẽplũ, à quo pueri incipimus ratiocinari, qm̃ facile est in vno obseruare, & ab illo in simile ferri, specie per naturã repñtante cõiuncta. vti aut̃ & illo plebs, p̃ p̃ q̃d̃ rethores vtunt̃ maximẽ exẽplis ad populũ, q̃a ex notis mouemur. Fortasse aut̃ & alia aĩalia exẽplis mouent̃.

Pueri & plebs vniuersæ exemplis, scilicet a se aut̃ a alijs animalibus vtiunt̃.

Exemplis aut̃ rethores vtiunt̃.

Secundus aut̃ ratiocinandi modus p̃dicto similis est, sed tñ efficacior aliquãto, quãquam neq; ipse necessarius. fit aut̃ hic à plurib. obseruatis ad vnũ aliquod, quasi sint multa exẽpla. cõuenit igit̃ cũ exẽplo, quia ad vnũ est, sicuti exẽplũ: differt aut̃, quia à pluribus obseruatis p̃cedit, cũ exemplũ ab vno esset. Si ergo pluries obseruauimus prauos esse, qui pernoctãt, videamus aut̃ Catilinã pernoctare, utiq; Catilinã prauum existimabimus. terminus medius est p̃noctatio, cui cõiunctũ est prauum esse,

De Enthymeriaz quid sit, & quò dicitur.

esse,

A esse, ut pluries obseruauimus. conclusio erit Catilinā prauū esse: & si in multis uidi-
mus mulieres cū uiris cōuersantes nō castas esse, nūc uero uideamus Athalantā con-
uersari cū uiris, et nō castā esse cōcludemus. terminus medi⁹ est cōuersari cū uiris,
cui cōiunctū est nō castā esse. cōclusio Athalantā nō esse castā, quia species termi-
ni medi⁹ p̄ natura sua semp̄ repræsentat cōiuncta. quare & in Athalāta repræsentat
bit, sicut in alijs multis uidimus. Necessariū aut̄ neq; hoc est, sicuti neq; exemplum,
q̄a cōiunctū cū termino medio, necessario nō est cōiunctū, sed potest nō esse. neq;
enim necessariū est oēs, q̄ p̄noctāt, prauos esse, & mulieres oēs nō castas, q̄ cū uiris
uersant. est tñ p̄babilior, & efficacior ratiocinatio hæc, q̄ exēplū. si. n. vnū obserua-
tū fidē facit, à fortiori plura obseruata, tanq̄ multa exēpla, fidē maiore faciēt. Que-
siueritis aut̄ fortasse, utrū p̄positio illa in pluribus obseruata proponat de omni, an
indefinite, ut q̄ oēs p̄noctātes prauī sint, an p̄noctātes prauī sunt. ad qđ dicim⁹ p̄-
positionē illā obseruatā nec et proponi solere, sed solum aliā, quæ signū dī, ut q̄ Ca-
tilina p̄noctat. dicet. n. rethor. Vultis uidere iudices qualis sit Catilina? tota nocte
p̄noctat. tacent aut̄ aliā p̄positionē, q̄ pernoctātes prauī sint, q̄a apud oēs quasi in-
fitum est pernoctātes esse prauos, siue q̄ in plurib. ita obseruet, siue q̄ facile sit ad-
ducere rationē probabilē, q̄ pernoctātes sint mali, cō q̄ causa huius nō potest esse
ut plurimū bona. siue igit̄ taceat p̄positio illa obseruata, siue p̄ponat de omni, siue
indefinite, fidē nō hēt, nisi ut in pluribus, vnde & ad vnū simile p̄babilitas fit. appel-
lat̄ aut̄ hic discursus à Græcis enthymema, à nostris cōmentū p̄prio quidem voca-
bulo, sed & ad alia trāsumpto. p̄ quod & nos enthymema uocabimus. Sunt aut̄ en-
thymematū alia facilia & in promptu vulgo, alia difficiliora: facilia sunt, q̄ familia-
ria sunt sensibus, q̄b. nō solū pueri & plebs, sed & bruta et aīalia vti solent: difficilia

*Enthymema
efficacius est exē-
plo.*

B vero, quæ remotiora sunt à sensibus, solis philosophis, & prudentioribus nota.

*Enthymema
matum a-
lia facilia,
alia diffici-
lia sunt.*

Tertius uero rōcinādi modus & ipse à singularib. p̄cedit, uerū differt ab exēplo,
& enthymemate, q̄ exēplū ab vno, enthymema à plurib. p̄ se, hic uero ab oib. fit diui-
sim cōprehēsis, differt & in conclusione, q̄ tam exēplū, q̄ enthymema ad vnū par-
ticulare fit, hic uero ad oēs ī vniuersum collectim acceptos, ut hoc: terra, aqua, aer,
ignis mouent̄ motu recto: hæc aut̄ sunt oīa elementa: oīa ergo elemēta mouentur
motu recto. terminus medius sunt terra, aqua, aer, ignis, q̄b. obseruatū est inesse mo-
ueri motu recto. alia propositio est, hæc esse oīa elemēta: cōclusio fit, oīa elemēta
moueri motu recto, p̄ eādē rōnē, qua & p̄dicta cōcludebāt: q̄ scilicet species termi-
ni p̄ se & semp̄ repræsentat cōiunctū. quare & in cōclusionē id repræsentat, ut ele-
mēta oīa moueri motu recto. Similiter & hoc. plātē, & animalia aīata sunt: hæc aut̄
sunt oīa corpora organica: oīa ergo corpora organica sunt aīata. terminus medius
aīalia, & plātē, obseruatū animata esse: aliud extremū corpora organica, sequit̄ cō-
iunctū, obseruatū inesse organicis corporib. nihil aut̄ refert, siue singularia, à q̄bus
procedit, sint indiuidua, vel sint species, uel et genera, dūmodo ut vnū, & ut partes
accipiant. vocat̄ aut̄ inductio discursus hic, q̄ partes oēs diuisim inducant̄ ad osten-
dendū totū. Sed illud fortasse q̄retis, quō in multis possibile sit singularia oīa induci
& enumerari, cū sint infinita. ad qđ dicendū, q̄ in quibusdā facile est oīa singularia
induci, quādo scilicet ea determinata sunt, ut p̄dicta: in quib. uero singularia sunt
infinita, fiunt quidē inductiones, sed in his quædā tñ singularia inducuntur, reli-
qua uero accipimus dicentes ita esse in alijs, uti ī assignatis. sufficit enim si uiso hoc,
& illo, & alio Rhabbaro, quod purgat choleram, dicamus alia omnia esse his

*In inductio-
ne an om-
nia singula
ria inducere
re necesse
sit.*

similia. quare conclusio fit de omni, q̄ omne Rhabarbarum purget choleram. Sed C
 rursus dubitare contingit, quō possimus assumere & alia omnia esse similia. de pri-
 mis. n. visis & probatis dubium nullū est, quia experientia id monstravit: at de alijs,
 de quibus experientia nulla est facta, non v̄r quam fidem habere possimus. Dicen-
 dum assumptum illud ita esse in alijs, fidem habere interdum probabilem tantum,
 interdum necessariam. probabilem quidem virtute exempli, & enthymematis. si. n.
 in vno, aut ēt in multis esse vidimus, probabile est ita fore & in hoc, & in illo, & a-
 lijs, quotquot imaginati fuerimus, tametsi non viderimus in his, sicut in primis assi-
 gnatis. habita igitur notitia de primis per experientiā, de alijs vero probabiliter per
 similitudinem, concludimus in omnibus ita esse, sed probabiliter tantū: interdum
 fidem non solum probabilis est, sed & necessaria, & hoc duobus modis. vno modo
 cum facta obseruatione in quibusdam signatis, quærimus, propter quid sit, & inuen-
 ta illa causa, ita dicimus esse debere & in alijs. quare de omnibus tandem concludi-
 mus. vt si uiso hoc, & illo Rhabarbaro, q̄ purgēt cholera, quæram, propter quid sit:
 & sciens, q̄ quæ purgant choleram, sunt amara acria, abominabilia naturæ, & talia
 esse hæc visa, fides fit & de alijs, quæ talia sunt. vnde concludimus omne Rhabarba-
 rum purgare choleram ex hoc, q̄ primo vidi hoc in quibusdam, mox facta ratione
 ad naturā communem, ita & de alijs accepi. Alio modo necessaria fides fit, cum sin-
 gularia prorsus similia sunt, & quale vnum est, talia esse omnia alia. vt si videam has
 duas lineas rectas æquidistantes nunquam cōcurrere, ita de alijs etiam accipiemus,

In naturalibus non ita frequenter necessaria inductiones sunt, ut in mathematicis.
Inductionis alia probabilia, alia necessaria sunt.

eo q̄ prorsus sunt similes. quare de omnibus conclusio fiet. & talia sunt mathemati-
 ca omnia. naturalia vero non ita se habent. possunt enim similia esse quædam singu-
 laria, immo & multa, & multa, omnia vero non esse talia. Itali quidem enim, & Ger-
 mani, & Galli oēs albi sunt. non tamē omnes homines albi, vt Aethiopes. causa est, D
 quia non omnino similes sunt: & alia causa facit Italos, Gallos, & Germanos albos,
 alia Aethiopes nigros. quare in ijs, quæ à natura sunt, inductiones necessariae nō val-
 de sunt, sed probabiles tantum, nisi ratio fiat ad naturam communem. Inductionū
 igitur aliquæ necessariae sunt, aliquæ probabiles tantum. necessariae sunt, in quibus
 aut oīa singularia induci possunt, quia sint determinati numeri: aut oīa sunt prorsus
 similia, & diuersitatem pati non possunt: aut ratio sufficiens sit ad naturam com-
 munem. illæ uero inductiones, in quibus nec singularia omnia induci possunt, nec
 prorsus similia sunt, nec ratio fit ad communem naturā, omnes probabiles tantum
 sunt. sunt tñ quædam inductiones, quæ tametsi probabiles simpliciter tñ sint, tñ
 adeo propinque sunt necessarijs vt pro necessarijs habeant: & sunt illæ, in qb. ita ob-
 seruauimus & nos, & patres nostri, & aui, & omnis memoria: tñ & nationes omnes,
 in omni loco, omni tempore. vt q̄ omnia orta occidant, & quod omne, quod moue-
 tur, sit corpus. in quibus quidem nec omnia singularia possibile est inducere, nec ra-
 tio est facta ad cōmunem naturam, nec scimus, an prorsus singularia omnia similia
 sint: quia tamen ita viderunt omnes, & vbiq̄, & semper, pro necessarijs habentur.

De syllogismo.

Quartus autem ratiocinandi modus est, ab vniuersali de omni, ad particulare ali-
 quod: differt autem ab inductione. tum in præmissis, tum in cōclusionē. in præmissis
 quidem, q̄ inductio procedit ab omnibus & ipsa, sed diuisim acceptis, hic autem ab
 omnibus collectim assumptis, & de omni: pp. q̄ & syllogismus vocatur. In conclu-
 sione uero differt, quod inductio ad totum procedit à partibus, syllogismus uero à
 toto ad partem. nam, quanq̄ interdum ad aliquod vniuersale fiat, ad id tamen fit ceu
 ad

Ad partē sub toto contentā, procedit autē & hic ex vna pmissa obseruata, & alia noua. vt si obseruauimus omne animal respirās habere pulmonē, nūc uero obseruaf delphinū respirare, cōclusio sit delphinū habere pulmonē. terminus medius est respirare, obseruatū, est habere pulmonē, aliud extremū, delphinus, quē habere pulmonē addiscimus. quia species termini medij semper representat cōiuncta. quare & in delphino repñtabit cōiunctum, qđ erat habere pulmonē. Non sunt autē plures rōcinandi modi, q̄ p̄dicti quatuor. nā vel procedit à parte, vel à toto. si à parte, vel ab una ad unū. vel à plurib. ad vnum. si à toto, vel est à toto diuisim accepto ad totū, vel a toto collectim assumpto ad partē. primus igitur est exēplum, secundus enthymema, tertius inductio, quartus syllogismus. ex quibus duo de necessitate cōcludūt expositis, inductio, & syllogismus: duo nō de necessitate, exēplum, & enthymema. si qui uero uideant alij rōcinandi modi, ad hos p̄dictos reducunt, ut diuisio, & si qui alij sunt. quæ autē sit illa potētia animæ, quæ tāta exercet, si queratur, utrum phantasia, an alia perfectior, cēsendum est quādā horum a phantasia fieri, ut exempla, & enthymemata quēdā, quasdam ēt inductiōnes eorum, q̄ faciles sunt, & in quibus singularia sunt pauca, & terminata: syllogismos uero, & inductiōnes alias solum intellectū facere. quare & a solo hoīe hęc fieri putādum est. reliqua uero nihil prohibet & ab alijs animalib. fieri, quæ phantasiā habēt. Inter hęc autē primum natura, quod ab hoīe fit, est exēplum, deinde enthymema, mox inductio, postremo syllogismus.

B Nunc autem operæ preciiū nos facturos existimamus, si ab his dicamus, quid sit verum, quid falsum, quid dubium, quid probabile, quid apparens, quid certum: tum quid sit credere, quid opinari, quid scire: & qđ sit, quod dicimus uelle, & nolle, quid admirari, quid cogitare, seu inquirere, quid resoluerē & componere, & fingere: ac demum quid virtus illa, quam a stimatiuam quidam appellant, & quid instinctus naturæ vocatus, & quomodo bruta animalia tāto ingenio polleant, & tam miraculose, vt nidos aues, telas aranea, & eiusmodi alia, quæ multa sunt.

Quod autem circa simplicia neque veritas sit, nec falsitas, dictum est prius. quare solum circa ea, quæ complexa dicuntur, est verum & falsum. verum autē est, quod est in re, quale ab anima concipitur, falsum autē, quod est in re aliter, ac concipitur. nihil enim prohibet decipi animā, vt mox dicemus. credere autem est recipere aliquid per modum veri, sensu vel ratione ita dictate. sic enim dicitur assentire anima. nō credere autē est aliquid recipere per modum falsi, sensu, vel ratione ita dicente. Dubitare uero est recipere aliquid, ad quod neq; sensum, neq; rationem habemus neq; ad contrarium: aut rationem quidem habemus, sed & equalem ad contrarium. Certū uero est, ad quod vel sensum bene dispositū habemus, vel rationē necessariā ad sensum reducibilē. Necessarium uero est, quod vel notis terminis cognitum est vel inductiōne necessaria, vel ratione ad hęc reducibili. Probabile uero seu apparēs est, quod credit quidē, sed nec sensu, nec notis terminis, nec infallibili inductiōne cognitū est, sed aut exēplo, aut enthymemate. est autē apparēs dupliciter, aliud simpliciter tale, aliud ad hoīem. simpliciter apparēs, & p̄babile est, quod uel omnibus, uel pluribus uidetur, uel sapiētibus dū modo plures non aliter iudicent: ad hominē uero quod uni uidetur. Probabiliū autē dicitur opinio. Necessariorum uero sciētia, aut dispositio melior, q̄ sciētia: quæ mens uocatur, & fit notis terminis. porro necessariū duplex est: simpliciter, & ex suppositione. Necessariorū autē simpliciter, sciētia est. Necessariorū uero ex suppositiōe, nō sciētia p̄prie, sed aut ars, aut qđ simile.

Rōcinandi modi quatuor tātum sunt, exemplum, Enthymema, inductio, & syllogismus. A qua potētia modi argumentorum exercētur.

Quorundā terminorum ad humanā cognitionē attainētium distinctio. Verū & falsum qđ sit, & circa qđ credere & non credere quid sit. Dubitare quid sit. Certū quid sit. Necessariū quid sit. Probabile seu apparēs quid sit. Probabilis duplex, simpliciter, & ad hominē. Opinio, & sciētia quæram sit. Ars & sciētia circa i necessaria sit.

*De intellectu
& voluntate, quod sint, qui uentem & quomodo uentemque potest in nobis habitus in nobis si. no.*

Virtus boni apprehensiva in nobis est per seipsum & voluntatem quomodo dicitur.

Voluntas non nisi ratione ab intellectu diuersa est.

Habitus intellectus & voluntatis ex rebus ueris & bonis apprehensione in nobis sunt.

Virtus & ars quod sint.

Voluntatis habitus, qui sunt ipsa uirtutes morales, quibus nam, et quo modo sunt in nobis. Virtus affe qui difficili est, quod scit.

De ipso aut uelle quid sit, ita est accipiendū. Bonum quippe & malū offerri animę potest per duas potētias, quarū altera est sensus, altera intellectus. quocunq; aut modo offeratur, recepta boni specie cōgaudet anima, & si etiā habet, & possidet bonum, illo fruitur, si uero nō habet, intēditur in illud, & prosequitur, ut habeat. hęc autē intentio non aliud est, q̄ applicatio animę, & spirituū ad prosequendū bonum oblatū. si uero offeratur malū, tristatur: & si præsens est malū, intenditur similiter & vim adhibet, ut se ab illo amoueat, aut illud à se. ergo si per sensum oblatio boni fiat, intētio illa appellatur appetitus. si uero per intellectū offeratur bonū, intentio illa uoluntas dī. & uelle non aliud est, q̄ intēdi animā ad prosequendū bonum, uel euitandū malum, per intellectū, oblatum: nolle autē est non intēdi animā ad oblatum, per intellectum, bonū: cognitio enim illa quatenus mouet, assensus dici solet. non est autem uoluntas distincta ab intellectu potentia, nisi ratione. si enim distincta re ponatur, querere licet, an & ipsa uoluntas intelligat, an non. si quidem non intelligit, ego non uideo, quæ illi operatio tribuenda sit: si uero intelligit, num ea, quæ & intellectus, an alia? & certe alia nō est dicendum intelligere. eadem uero si intelligat, superflua est. quare eadē potētia est, quæ à se ipsa ratione differat, quatenus ab obiectis diuersimode informatur. si enim intellectus uerū apprehendat, in quantum uerum, sic uocatur intellectus. si uero apprehēdat uerum, ut simul bonū à quo mouetur anima, sic uoluntas dicitur. nihil enim prohibet uerum percipi, ut uerum quandoque, quandoq; ut uerū, & bonum mouens. Ex quibus apprehēdi modis sunt habitus, modo intellectus, modo uolūtatis uocati. est autē habitus cōfirmatissimus, & indelebilis species in anima: q̄ si ueri sit, ut ueri, & necessarij, scientia appellatur: si uero probabilium fuerit, opinio dicitur: si falsorū, habitus signorantiæ. si autē circa uerum sit, sed ut bonum mouens, sic uoluntatis habitus sunt: qui si sint circa

uera bona, uirtus dicitur, si circa apparentia falsa, uitiū. si uero circa ea, quæ recte fieri, & nō fieri possunt, ars nuncupatur. Differt autē ars à uirtute, q̄ uirtus in ipsa electione agendorū consistit, quæ recta est: Ars uero est post electionem in modo perducēdi ad sinē recte agenda: in quo contingere error potest in operādo. si enim faber eligat die festo ensē cudere, electio hęc mala est, & uitiosa: postq̄ uero elegit cudere, si debet hoc opus recte facere, regula quadam indiget, quæ ars dicitur. propter quod bonus faber dici poterit, sed nō bonus, & uirtuosus, quia electio iniusta est. uirtus igitur est habitus recte eligibilium: ars uero habitus recte factibilium.

Quo autem pacto fiant isti habitus uoluntatis in nobis, nisi dubitarem à proposito nimis diuertere, nō inutile fortasse esset inquirere. sicut enim nō facile est ipsos acquirere, ita neq; facile est intelligere, quō fiant. uerū quia multū tēporis superesse nobis uideo, & uos annuere atq; optare, breui quidem transcurso perquiram. Non sunt autem uoluntatis habitus quales scientiarum, & intellectus. hi enim ualde facile fiunt per doctrinam, & per nos ipsos, siquidem per inductiones necessarias, aut per syllogismos necessarios, uel per uocatam mentem fiunt, quorum demonstrata impossibile est aliter se habere. at circa uoluntatem nō ita profecto est. nullū enim principiū tale est, quod necessario, & semper illā moueat, nisi in uniuersali à bono: in particulari aut, quod necessario moueat uoluntatē, principiū nullum est propter uariam bonorum naturam. quorum alia bona sunt, quia utilia, alia, quia delectant, alia quia honesta sunt: & alia per intellectum offeruntur, alia per sensus: quæ sepe inter se pugnant, & modo unum, modo aliud uincit, ad quæ non parum faciūt corporis

A poris dispositiones tū à natura, tum ab euentis factæ. neq; .n. eadē est uoluntas sani & ægri, irati & pacati, amorib. capti & liberi, bene & male instituti, & ita in alijs. pp quæ si quis ita syllogizabit. Honesta sunt obeūda: seruare leges est honestū, ergo & obeundū. Lycurgo quidē persuadēbit, Dionysio autē tyrāno nō persuadēbit. Quod si quæritis, cur tyranno nō persuadēbit, cū & ipse propositā primam propositionē cōcedet, honesta esse obeūda, similiter & alterā concedet, seruare leges esse honestū. uidetur igitur, q̄ & conclusionē concedere debeat. quod si concedit, cur nō facit? ad quod dicimus alia ratione quid cōcedi, alia ratione fieri. conceditur quidem quatenus uerū, fit autē, & obitur quatenus à bono mouetur. quare tyrānus fortasse & ipse cōcedet honesta esse obeūda, quia uerum non potest negari: obire tñ nolet, quia bonū nō iudicat, à sensu deceptus & ita institutus. melius enim putat imperare, & cupiditates explere nō seruatis legibus, q̄ parere, & uoluptatibus carere, seruatis. Nemo est, qui non cognoscat perditē amare malū esse, & ipse etiā Cherea concedet: noctem tñ unam, qua cū Thaide dormiat, preferet etiā morti: adeo pugnant, quæ à sensibus offeruntur, & q̄ ab intellectu. sed & ipse etiā intellectus sepe decipitur, & modo unum uult, modo aliud. si igitur nullū principium est, quod necessario moueat uoluntatē, & dirigat ad rectas electiones, quo pacto fieri in nobis possunt uirtutis habitus, si habitus indelebilis, & firmissimus esse debet? nūquid sicut Protagoras apud Platonē opinari uidetur, per doctrinā uirtutes fiūt? sed certe doctrina, tametsi principium quoddā ad uirtutes affert, non sufficere tamen per se uidetur. aliud est (ut diximus) uerū, aliud est bonū mouens: docet quidē doctrina, quod uerum est, nō mouetur autem ab illo, nisi simul & bonū existimetur, & melius, q̄ omne aliud oblatum: & nisi sensus rationi omnino pareāt. parere autē difficillimorum est, & maxime dubium est, qua uia id faciamus. si enim per doctrinam fieri dicatur, rursus in eundē scopulum incidimus: si uero fieri per assuefactionem, & ex frequentatis actibus, ut Aristoteli placet, dubitare pariter contingit, quo pacto hæc assuefactio fiat. ad quæ dicēdum (ut arbitror) nec doctrinā sine assuefactione uirtutes per se facere posse, nec assuefactionem per se sine doctrina. q̄ enim doctrina sine assuefactione nō sufficiat uirtutē facere, manifestum esse potest ex eo, quod diximus, doctrinam mōstrare, quod uerū est, tantum, hoc uero non satis esse, nisi simul offeratur, quod bonū est, & mouet magis. ad hoc autē requiritur, ut sensus rationi pareāt. non parent autē cum aliter assuefacti sunt: quod monstrāt auari, & ambitiosi, & amātes, & iracundi, & gulæ dediti, & potiores, & uniuersaliter, qui sunt uitij assueti, in quibus nihil doctrina per se potest. q̄ uero & sine doctrina assuefactio nō faciat uirtutem, est in ijs uidere, qui non sponte, & per propriam electionem, sed coacti, aut spe, aut timore continenter uiuunt inuiti. ubi enim aut timor, aut spes sublata est, continuo uitā mutant. quapropter si uirtus fieri debet, oportet, ut usus, & propria electio cōcurrant. ad electionem autē faciēdam maxime cōsultatio, & ratio, seu doctrina potest. usus uero, & assuefactio multis indiget, si uirtutē parere debet, ad uita siquidē & ad uoluptates uel facillime fit. quippe nati statim uoluptatibus capi incipimus: sensibus enim tū solis agimur, ab ijs & crescentes, & grādiōres facti ducimur. unde sensuum illecebræ nobis quasi congenite, nobis comites q̄ facillime uitorū habitus inferunt. à quibus si abstinere debemus, & contrarijs assuescere, magna cū difficultate acquiritur, & per multa fieri oportet. in primis autē doctrine, ualēt, & p̄suasiones, p̄ quas cognoscimus, quod uerū est, & quod uere bonū, & quod

*Hominum
quàm varia
sint ad uir-
tutes dispo-
sitiones.*

*Bona & uer-
a, q̄ cogno-
scimus, &
alijs suade-
mus, cur sic
difficile ope-
remur.*

*Doctrina
& si ad uir-
tutes iuuat,
illius tamē
sufficiens pri-
ncipium non
est.*

*Ex frequen-
tatis actib⁹
quomodo p̄
doctrinā uir-
tutes fiāt in
nobis.*

*Electio.
& usu com-
parantur uir-
tutes doctri-
na electio-
nes faciunt.
leges uero sã
diuina q̄ hu-
mana, consi-
lia sp̄s, et
morem, lax-
des, vitupa-
ria et usus ip-
sos bonos in
nobis signat
quos sequimur
aut ipse uir-
tutes.*

malum,

malum, & quid pariāt tandē, ad quod non humane solū doctrinæ, sed & diuinæ nō parū conducunt. Leges præterea sunt cōstitutæ, tū ciuiles, tum sacræ, quæ & pœnas prauæ agētibus, & præmia recte picq; uiuentib. iniungunt. nā, quæ nos impellūt maxime ad agendū, sunt spes, & metus. porrò laudes & uituperia inuēta sunt ab hominibus, qm̄ gloria plurimū nos accēdit ad facta egregia, uituperia uero absterrēt. p̄ter leges quoq; sunt & instituta ciuitatū, & ritus, & consuetudines bonæ. exēplis. n. aliorum maximè solemus adduci. patrū præterea educationes, præceptorumq; prudentia & regimē non parū ad hæc profunt, & vsum bene uiuēdi cōfirmant: quibus omnib. fit, vt simul experientia, & re ipsa cognoscentes, q̄ pulchra uirtus, q̄ in uita utilis sit, contrarium uerò q̄ turpe, q̄ periculis plenum, per se tandem uirtutes ipsas amēmus, vitia uero odio habeamus, abhorreamusq;. vnde tandē superatis, vel compressis adolescentiæ ardoribus, & cōcupiscētis, maturioribus ætatibus uirtutum habitus acquiramus. ad quod nō parum ualēt corporis dispositiones, ingenium docile, tēperatura nō agrestis, & fera, sed benignior atq; humana. p̄ hæc ergo & corpus parere animo addiscit, & assuescit, unde unum ex ambobus fit tā concors, ut nunquā pugnent. quāquam pauci certe sunt, qui ad tantum uirtutis perueniant, ut non

Infusi habitus firmiores sunt. De nonnullis aīa humana, admirabile, & de habitibus uoluntatis, & intellectus ita pro tempore determinatum sit. Admirari autē tum anima dicitur, cum oblato aliquo partim noto, partim ignoto recipit illud utinouum, & insuetum. suspēditur enim ab omni alio, & applicatur ad illud nouum desiderio quodam perdiscendi, quid sit, aut quale sit. cum igitur desiderio illo permota anima ad coniuncta cum illo oblato fertur, tum inquirere dicitur, & cogitare. non enim aliud est cogitare, q̄ agi per coniūcta cum aliquo. quod & inquirere est. Resolueri uero & componere anima dicitur per similitudinem ad naturam, & artem. tum enim resoluit natura, cum totum aliquod & posterius reducit in partes, & sua principia, ut mixtum in elementa, elementa in materiam. componit autem, cum cōtrario processu partes & principia assumens, totum aliquod & posterius facit. similiter autē & ars resoluit, cum totum aliquod, ut domum, in partes, & principia diducit, ut in atrium, cameras, & culinā: hæc uero in alias, ut ligna, lapides, & camenta: componit autē, cum ex his totum quippiam conflat. Ex hac similitudine & anima dicitur modo resolueri, modo componere. quoniam enim inter ea, quæ addiscit anima, alia sunt posteriora, & effectus, seu tota quædam, alia uero sunt principia, & causa, seu partēs: si quidem de effectu aliquo quærat causam, & principia; atque illa inueniat, & addiscat, ut causas & principia, tum resoluisse dicitur effectum illum, & totum. dico autē, addiscat, ut causas, & principia, quæ, & si forte inueniat, & addiscat id, quod est causa, sed nō scitum, nec qua situm, ut causa, illa quidē resolutio nō est, sed aut materia resolutionis, aut uia, qualis est demonstratio illa, quæ dici solet demonstratio quia. ut si demonstrarem delphinum habere pulmonem ex hoc, p̄spirat. at si quæram, propter quid delphinus respirat, & hoc dicam etiā, quia habet pulmonē, sic quidē resolutionē proprie feci. quippe quatuor q̄ sita sunt, quorum duo esse rei monstrāt, an est, & quale est: duo uero, quæ causam quæ-

nunc loquor, q̄ ab hominibus acquiri humanitus possunt. si qua enim gratia à Deo optimo maior impartitur nobis, nostrum non est nunc dicere, sed credere ita esse, atq; hos habitus uirtutum, qui à Deo dātur, solos esse ueros, & firmos, qui uero à nobis acquiruntur, parum solidos, & multæ fortunæ subiectos. ac de ipso uelle, & nolle, & de habitibus uoluntatis, & intellectus ita pro tempore determinatum sit.

Admirari autē tum anima dicitur, cum oblato aliquo partim noto, partim ignoto recipit illud utinouum, & insuetum. suspēditur enim ab omni alio, & applicatur ad illud nouum desiderio quodam perdiscendi, quid sit, aut quale sit. cum igitur desiderio illo permota anima ad coniuncta cum illo oblato fertur, tum inquirere dicitur, & cogitare. non enim aliud est cogitare, q̄ agi per coniūcta cum aliquo. quod & inquirere est. Resolueri uero & componere anima dicitur per similitudinem ad naturam, & artem. tum enim resoluit natura, cum totum aliquod & posterius reducit in partes, & sua principia, ut mixtum in elementa, elementa in materiam. componit autem, cum cōtrario processu partes & principia assumens, totum aliquod & posterius facit. similiter autē & ars resoluit, cum totum aliquod, ut domum, in partes, & principia diducit, ut in atrium, cameras, & culinā: hæc uero in alias, ut ligna, lapides, & camenta: componit autē, cum ex his totum quippiam conflat. Ex hac similitudine & anima dicitur modo resolueri, modo componere. quoniam enim inter ea, quæ addiscit anima, alia sunt posteriora, & effectus, seu tota quædam, alia uero sunt principia, & causa, seu partēs: si quidem de effectu aliquo quærat causam, & principia; atque illa inueniat, & addiscat, ut causas & principia, tum resoluisse dicitur effectum illum, & totum. dico autē, addiscat, ut causas, & principia, quæ, & si forte inueniat, & addiscat id, quod est causa, sed nō scitum, nec qua situm, ut causa, illa quidē resolutio nō est, sed aut materia resolutionis, aut uia, qualis est demonstratio illa, quæ dici solet demonstratio quia. ut si demonstrarem delphinum habere pulmonem ex hoc, p̄spirat. at si quæram, propter quid delphinus respirat, & hoc dicam etiā, quia habet pulmonē, sic quidē resolutionē proprie feci. quippe quatuor q̄ sita sunt, quorum duo esse rei monstrāt, an est, & quale est: duo uero, quæ causam quæ-

Quatuor est quæsitia.

runt,

A rūt, quid est, & propter quid est. in ijs igitur, in quibus esse quæritur, nec resolutio, nec compositio per se fit, in alijs vero duobus fit. Sed habet dubitationem quandā, quia resolutio videtur contrarius processus cōpositioni, per assignata vero videtur idē syllogismus simul cōpositionē facere, & resolutionem. vt in p̄dicto, in quo quæritur p̄pter quid delphinus respirat: & dicitur iccirco respirare, quia habet pulmonem. formatur autē syllogismus sic. omne respirās ideo respirat, q̄a pulmonē habet. Delphinus respirat ergo, quia pulmonē habet. vel sic. omne respirans pulmonē habet. Delphinus respirat: ergo pulmonem habet, & hæc est causa respirationis. Verū sic dicendo, virtualiter fit alius syllogismus & regressus. omne habens pulmonē propter ipsum respirat. Delphinus habet pulmonē. ergo p̄pter ipsum respirat. sed ista est cōpositio, q̄ assumpta causa fertur supra effectum: quō ergo differt resolutio à cōpositione? vtrū igitur resolutio tū solum fiat, cū esse causæ cōcluditur? vt quidā putāt, dicentes resolutionem esse demonstrationem uocatam, quia est, compositionem uero demonstrationem procedentē à causa, quæ propter quid vocatur. an dicendū resolutionē per se includere duos syllogismos, vnū, qui ab effectu esse causæ cōcludit, alium, qui per causam procedit supra effectum? & hic est terminus resolutionis, ita, q̄ resolutio tota fit per hos duos p̄cessus: & in ipso prior syllogismus, qui dat esse causæ, ordinatur in secūdū, si resolutio fieri debet. si enim per se ipsum consideretur, nullo pacto resolutionē facit, nisi dicamus illud conclusum, esse causam eius effectus. ac sic fit virtualiter alter syllogismus dicēs p̄pter quid, qui cōposito q̄dā est. nec differt cōpositio à resolutione, nisi vt pars, & vt terminus. resolutio vero est totalis processus ex ijs duobus syllogismis. vel dicamus resolutionē per se non aliud esse, nisi cōparationem huius, vt effectus, ad hoc, vt causam: cōpositionem vero esse contrariam cōparationem huius, vt causæ, ad hoc, vt effectum: que cōparationes fiunt facta priori demonstratione docente, quia est, causæ quæ sit. siue igitur resolutio includat duos syllogismos, & duos processus, siue duas cōparationes, manifestum est resolutionem non fieri, vt quidam putarunt, per simplicem demonstrationem, quia, sed terminari per cōpositionem. qua de causa Aristoteles

Resolutio circa q̄ fiat.

Num possit idem syllogismus compositionem facere, & resolutionem.

Quomodo differat resolutio à cōpositione.

B nam de vocata ab aliquibus æstimatiua potētia, & de vocato instinctu, quid sint, & quō fiant, perquiramus. appellāt autē æstimatiuā facultatem, qua speciem è specie elici dicunt. vt viso lupo statim ab agno elici inimicitia speciem, propter quam fugit. Taurū vero recepta iniuria iudicium facere cornibus esse repellēdā: equū calcibus: asellum vero punctum contrahere primo pellem, mox impetu quodam extendere, atq; ita nocens excutere. atq; hæc instinctu quodam naturæ fieri, de quibus diligenter quærendum est. Quod enim dicunt speciem elici è specie, nullam habet rationem. siquidem viso lupo si ab agno cognitio noua fit de inimicitia, oportet dicere, quomodo fiat cognitio, & noua hæc species inimicitia. anima enim ipsa non facit species, sed obiecta faciunt, quæ aut per proprias species, aut per coniuncta faciunt cognitionem. quomodo ergo agnus è lupo conspecto extrahit inimicitia speciem, & cognitionem hanc facit, cum nunquam viderit lupum neque in propria forma, neque in coniunctis? quare, quod dicunt, elici speciem, nihil nos docet, sed obscurum per magis obscurum ostendit. Supponendum igitur est, vt supra diximus, species representare res, & modos, seu cōiuncta cum rebus, inter modos aut rerū maxime

De vocata æstimatiua, siue instinctu naturæ, quid sit: & de eius opere quomodo fiat cum ex aliorum, tū ex propria sententia.

Æstimatiua, seu natura instinctus quid sit.

Instinctum naturæ seu æstimatiuā esse, elici speciem ex specie, in conueniens est.

intrinseci,

T V R R I V S S I V E

in trinfeci, & præcipui sunt conuenientia & difconuenientia oblatorum cum anima. C
 omnis. n. species recipit ab anima, vel vt cõueniens, & bona, & grata, vel vti difcon-
 ueniens, & mala, atq; ingrata. quod iccirco fit, quia, quẽadmodum res inter fe vel cõ-
 uenientiã habent, vel difconuenientiam, ita & earum species, quæ illas reprẽsentãt.
 quare recipiuntur vel vti cõuenientes, vel vti cõtrarię. vifo igitur lupo species eius,
 vt pote species & imago rei cõtrarię recipit ab agno vti cõtraria, & diffentiens. vn-
 de fugit. fi igitur hãc receptionẽ vocant æftimatiuã, poffunt quidem appellare, quõ

*Qua potest
 ita recipi
 species verũ
 ut cõueniẽ-
 ter fimo com-
 tratio.*

volunt, sed rem non declarant. potentia enim, quæ recipit, non alia est, q̃ phantasia,
 quæ non elicit, seu extrahit, sed recipit solum per modum, qui speciebus cõiunctus
 est: similiter, & quod instinctum naturæ vocant, nihil declarat, sed offuscet magis.
 nã & hic instinctus vel est natura simplex, quæ sine cognitione operatur, vel est co-
 gnitio quedã. at certe natura esse non potest. natura enim ad vnũ determinata est, &
 vnum operatur. hi autẽ motus, qui ab instinctu fiunt, nõ vnũ sunt, sed multi, & sæ-
 pe contrarij, si vero per cognitionẽ fiunt, oportet dicere, quo pacto taurus iudicet
 esse feriendum cornibus, equus calcibus, asellus contrahat primo pellẽ, mox repen-

*In instinctu
 natura non
 est simplex
 natura, sed co-
 gnoscens.*

te extendat. De hoc igitur instinctu dicẽdum mihi videtur, primo non esse naturã
 simplicẽ. illa enim determinata ad vnum est, esse tñ naturam cognoscentem. natura
 enim & de hac dicitur, licet quandoq; distinguatur virtus cognoscens à natura. sed
 hoc est à natura simplici, vel simpliciter dicta, quæ intelligit pro forma simplici nõ

*Anima ipsa
 quatuor na-
 tura operi-
 bus commu-
 nicet, a sim-
 plici tamen
 natura ali-
 quo modo se
 iungitur.*

animata. est tñ & anima natura, quia est forma substantialis, & principium intrinse-
 cum per se mouens: omnis aut natura proprios habet motus, qui naturales dicuntur.
 sed in hoc differt natura simplex ab anima, q̃ natura simplex ad vnum determinata
 est, anima vero nõ ad vnum. Simplicis vero naturæ motus sunt sursum, deorsum,
 circularẽ, & motus partium in toto, rarefactio scilicet, & condensatio, sed hæc sem-
 per ad vnũ sunt. etsi enim condensatio, alia est à rarefactione, vtraq; tñ ad vnum ter-
 minum sunt. anima vero & ipsa modo condensat, modo rarefacit, & habet motum

*In instinctu
 natura est q̃
 dam motus
 partium ani-
 malis in to-
 to animali,
 in ipso ex di-
 versis specie-
 bus in ani-
 ma diversi-
 mode appre-
 hensis cõsur-
 gens.*

partium in toto, sed non semper ad vnũ habet, sed ad diuersa, prout diuersa, specie
 est informata. habet autẽ & motum sursum, aut deorsum, & rarefactionẽ, & condẽ-
 sationẽ, ad vnum determinata: sed hoc in quantum includit facultates naturæ sim-
 plicis per formas elementorum in ipsa. verũ præter has, in quantum cognoscit, & in
 formantur speciebus, habet & motum partiũ in toto naturaliter insitum, per quem
 situantur modo vno pacto, modo alio, vt melius est sub hac, & illa specie. & hæc for-
 te est illud, quod quidã instinctũ vocãt. primi igitur motus quos naturaliter habet
 mēbra animata, quatenus informata sunt speciebus boni, & mali, sunt cõstrictio, &
 dilatatio. ex quo enim species omnis (vt dictũ est) recipitur ab anima, vel vt bona &
 conueniens, vel vt mala & difconueniens. hinc fit, ut diuersimode moueantur, & si-
 tuet se mēbra, & partes in toto, natura semper q̃rẽte, quod melius est. quod mirũ vi-

*Diversis mo-
 dis mouen-
 tur, & situã-
 tur membra
 animata ex
 diversis spe-
 ciebus: & q̃
 primi sũt ho-
 rum motus*

deri nõ debet. si enim forma nõ cognoscens hoc facit, cur & cognoscens non idẽ fa-
 ciat, quatenus diuerso modo est informata specie cognitionis? motus ergo omnes,
 quos anima tã mirãdos facit, omnes reducuntur ad motũ partiũ in toto: & alij qui-
 dẽ sine phãtasia facti per simplicẽ receptionẽ membri, alij vero per phãtasia. mo-
 tus siquidẽ, quos mēbra faciunt per simplicẽ sensum dilatationis, & cõstrictionis,
 ut cor, & pulmo, & uenæ, & nerui, & uilli, naturaliter fiunt, antequã phantasia illo-
 rum motuum fiat. simplicissimi igitur & primi omnium motus membrorum sunt
 cõstrictio, & dilatatio. si enim mēbrũ speciem nocentis recipit, sub ea specie partes

in toto

A in toto non bene se habent, sed alium situm quærunt, & constringuntur, si nocens extrinsecum sit. sic enim per pauciores partes contingunt, quãdoq; uero dilatãtur, si nocens intrinsecũ sit. nã & sic partes minus contingunt. Si uero boni & grati species recepta sit, si quidem extrorsum sit bonum receptum, dilatãtur partes, quoniã sic omnes partes ad illud pertingunt, & ad totum cõmunicãtur. si uero intrinsecus bonum accedit, constringuntur partes omnes supra illud. sic enim melius frutuntur. Interdum non omnes partes situm mutãt, sed aliquæ tãtum in eo toto. unde diuersi fiunt motus, modo tremuli, modo concussiuu, modo alij, prout melius, & melius situantur partes, & melius à malo uel remouentur, uel ipsum remouent, ad bonũ uero melius, & melius applicãtur. eadẽ accidunt & circa diuersa membra propter cõsensum, quẽ inter se habent, & quia unum quodãmodo sunt. sæpe enim moto uno mēbro, alia simul mouentur, uel eodem motu, uel etiã diuerso, prout melius unum alteri feruit, ut in tussi, & sternutamento uidemus, in quibus mota una prima particula ad expellendũ nocens, tũ plura alia simul mouentur mēbra, alia se dilatãdo, alia constringendo, alia aliter, ut tandem obtineatur finis, qui ipsis membris notus non est, sed animæ mundi tm̃, & Deo. naturaliter tm̃ operantur mēbra, & nunquã errãt, partibus in toto se situantibus, ut melius est ipsius sub recepta specie boni, uel mali: quæ interdum una est, & uno in membro: interdũ plures, una post aliã, in pluribus membris. nã hoc unũ facit, illud aliud, omnibus tamen operationibus convenientibus pro primo fine. fiunt igitur motus hi aliquando ante factam phantasiã, aliquando post ipsam, & per ipsam cognoscentẽ finem. unde illud animaduertẽdum est, qd, cũ primi isti motus simplices fiunt, illos phãtasia per species ad ipsam delatas quodãmodo obseruat, & quasi artem facit. unde mox per memoriã similitum, discursã

Sæpe moto uno mēbro aliud mouetur ex cõsensu & ordine eorum.

B quodã particulari cognoscendo finem, mouet membra, & non solum prædictos motus, sed & maiores, & magis admirandos operatur. Puncto a fello contractio statim fit, & à principio absq; phãtasia: mox, cum sub eã contractione stare non possit pellicula, uiolẽter enim situatur, dilatatio subita sequitur. hos ergo motus simplices phãtasia ipsa obseruans, artẽ quodãmodo facit. & si quãdo rursus accidat a fellum punctum & phantasia operatur, simul & contractionẽ pellicule facit, & mox subitã dilatationem, cognoscendo finẽ, hoc est nocentis expulsionem. ita fit & in tauro recepta specie nocentis, & facto appetitu repellendi iniuriã. mouentur enim membra primum illa, quæ aptiora sunt ad nocendũ, ut caput. quare cornibus ferit. qui motus primum fit ab anima, non cognoscendo finẽ nisi naturaliter, mox edocta phantasia simplices motus, etiã cognoscendo finẽ. sic & equus calcibus ferit. sic & tandẽ progressio animalis fit, phantasia primum obseruante simplices motus musculorum, & cordarum, quæ pedes in ante mouent. mox facto appetitu appropinquandi se ad bonũ perceptũ, & cognitõ fine fit motus illorũ, primo unius partis in ante, alia firma manente: mox & alterius partis, alia firma persistente. & ita alternatim motis partibus progressio fit. q̃ aut mēbra, & partes sigillatim in omni motu, & omni appetitu concurrãt, & quo pacto singule moueãtur, scire non facile est, immo q̃ difficillimũ, & medicis ualde necessariũ. ad propositũ ergo reuertẽdo, si instinctũ uocant motum partiũ in toto, ut expedit animẽ informatẽ uarijs speciebus, cui motui suus etiã finis est in natura Deo cognitus: sic certe recte instinctum naturẽ uocabunt, sed naturã nõ simplicis, sed animatã, ac de instinctu ita in uniuersum sit dictum. nunc de ingenio brutorum, & quo pacto tam mira efficiant, dicemus, sed bene erit prius multi-

cam

Cam pueri nostri intermiscere seuerioribus hisce sermonibus, & vires reassumere. ©
 impetrato igitur, vt caneret puer, ille ita cecinit.

*Carpe fugam Galathea, ferus petit equora Cyclops,
 Carpe fugam, pelagoq; procul speculari ab alto,
 Te quis amat, dignumq; tuose tenet amore.
 Humano primum rorantem sanguine barbam,
 Et factum os, oculumq; vnum, quem fronte patentem
 Ipse gerit media, multo lauere aquore cernes.
 Pectere dein rastro eripis, Apioq; virenti
 Affimiles, laudare: silens tam consulere aquor,
 Et se spectatis formosum dicere ab undis.*

*Te vero Galathea, quod hunc contemnis amantem,
 Nec pecoris numerum, nec auenę sibila curas,
 Crudelem: & piscri natam Scyllaq; votare,
 Crudelesq; Deos. si Dii tamen aethere in alto
 Vel mare sunt aliqui. neque enim se posse putare
 Vlos esse Deos. demum tibi dira minari.
 Nam fore, vt ictu vno magno cum fragmine montis
 Teq; tuumq; Acim medium disperdat in aquor.
 At tu tuta mari magno, Cyclopis amores
 Despiciens, ridensq; minas, & inania verba,
 In nostros Galathea sinus formosa recurre.
 Ille inter pecudes & amore vratur, & Aetbna.*

*De bruta-
 rum & mal-
 torum natu-
 raliu inge-
 nio suo pru-
 dentia, num
 in illis mirā
 da qdam il-
 lius opera p
 cognitionē,
 an à casu,
 vel aliquo
 potius extri-
 seco cogno-
 sitione, ac di-
 vigenae sūt,
 seu aliquo
 alio modo.*

*Animalia
 bruta quo
 principio tā
 varia, & ad
 mirāda pru-
 dentie opa-
 ra pducāt.
 In plantis
 nō nulla pru-
 dentia signa
 apparent, &
 in spiritum ge-
 nitivo.*

Tacebat Lyricen, & Turrius sermonē resumens ita secutus est. De ingenio bru D
 torū nunc est prosequendū nobis. qua in re nō satis mirari possumus, cū talia videamus à brutis animalibus fieri, qualia hominū nemo efficere posset. Canū nostis nō solū incredibilē memoriā, sed & mirā sagacitatē in venādo. uolucres nidos mirate, mira prouidentia cōstruunt, ubi prole tuto ponāt, alię in tignis, alię in summis arboribus, alię inter spinas & dumeta, alię in medio mari. in ijs oua deponūt, illa in cubāt, ac calefaciūt, ut inde enascantur filij. natis escas q̄runt, illis custodię sunt, volatū docent cura quidē maiore, q̄ humana. Aranea animaliculū tam exigū miro artificio telas textit, ceu retia, muscis capiēdis, unde alatur. reliquorū infectorū si prudentiā recēdere uelim, si pisciū miracula, dies p̄fecto nos deserat. Sunt igitur, qui ad hęc respiciētes paruo negotio ab inquirēdi labore se liberēt, ad instinctus naturę recurrētes. de q̄bus paulo ante diximus oportere dicere, nunquid instinctus isti per naturā fiāt, an per cognitionē. utrunq; aut suas habet difficultates. Alij dicunt nō facere hęc bruta per naturā, nec per cognitionē, sed dirigi ab intellectu nō errāte, qui fines noscit. sed & hi dubitationē nō tollunt: dirigi enim ab intellectu fines cognoscēte quodammodo uerū est, quodammodo nō uerum. si enim dicāt à Deo dirigi bruta, ita ut Deus immediate ipse faciat, spumā eliciat ab aranea, in fila deducat, & textāt, nimirū recte non dicunt. Deus enim nō est, qui immediate agat, sed ipsum animal, de quo dubiū est, utrum per naturā agat, an per cognitionē. si uero dirigi à Deo intelligunt ita, ut & naturę rerū, & cognitio, q̄ sunt principia agēdi, à Deo dependeāt, sic quidē uerū dicunt. Deus enim tum naturas ipsas primū cōstituit, tum & facultates dedit agēdi. uerum dubitatio nō dū sublata est. quāquā in quo principio

A cipio bruta agant, vtrū natura, an cognitione. quodcunq; dicatur, non parua habet difficultatē. Igitur, vt minus admiremur in ijs, quę bruta faciūt, respicite & ad arbores, & in uniuersum ad spiritū illum, qui genitiuus dī. arbores nihil intelligunt: si tñ magisteria illarū, si fines animaduertamus: si folia, & fructus, & semina, quanta solertia faciant, custodiāt, muniāt: & quāto iuuamēto una pars in aliā sit cōstructa, & ordinata, nō poterimus non magnopere admirari. spiritus porrō ille, qui genitiuus uocat, & calor naturalis, nihil similiter intelligēs, nec per se sciēs aliud facere, q̄ calefacere, attrahere, & propulsare, tā mira tñ cōficit, ac si fines cognosceret: figuras mēbris dat: vias, conceptacula, situs, ordines, iūcturas, ac demū animal conflat.

Ex horum similitudine fortasse principium quoddā habere poterimus ad inueniendū modum, per quem & bruta operantur tam mira. nam de calore illo genitiuo, si quærat, quomodo ipse faciat, vtrum casu & fortuna, an per se & intendens, quod facit: & si intēdens, vtrum cognoscendo, an non cognoscēdo, non aliud profecto dicere possumus nisi primum, q̄ non cognoscendo facit, ut manifestum est. facit autē partim casu & per accidens, partim per se & intendens, verum non eadem ratione. si quidem. n. consideretur calor ille, quatenus natura una per se, & particularis, per ea agens, quæ sibi insunt, sic quidem oculum, dentem, linguam, & alia, & eorum formas per accidens facit, & casu quodā. per se enim non aliud intendit, q̄ calefacere, & quędam attrahere, quædam propellere. reliqua sibi accidunt. quanq̄ nunquam fallat, & illa semper consequantur. nihil enim prohibet quædam per accidens fieri, & tamen semper fieri. Idem calor si consideretur, ut pars uniuersalis naturæ, quam ordinauit uniuersale agens, sapientissimus Deus, virtutesq; dedit naturis omnibus faciendi omnia, quę ad fines sibi cognitos ordinauit, sic quidem calor ille per se dentem, oculum, linguam, & alia facit, & intendit, tametsi non cognoscat fines. sufficit. n. cognosci illos à primo agente, Deo maximo. atque hoc fortasse est illud, quod dicunt aliqui dirigi hunc calorē ab alio intellectu, qui fines noscit. Verum nō dirigit vt agens immediatum, sed solum ut agens uniuersale & primū. quapropter calor ille partim per se facit, quatenus pars est uniuersalis naturæ à Deo ordinatæ, partim per accidens facit, quatenus est particularis quædam una natura. Quod si quæ-

De natura uniuersi à Deo institutione & merito ordine.

B ratis, quomodo à Deo factus est ordo iste in naturis omnibus, dicendum, q̄, si quādoque uniuersum hoc est à Deo factum, ut pium est & æquum credere, eadem virtute, & potētia, qua fecit omnia, facultatem etiam propriam dedit naturis singulis, qua peruenire possent ad fines illi uniuerso debitos, & congruentes. Si uero & æternū statuatur hoc uniuersum, ut quidam philosophi putant, depēdet nihilominus à Deo, à quo natura omnis esse habet. In sola autem natura, quod possibile est, necessarium etiā est. erat autem possibile in sola natura, vt calor certus foret, qui dentē, qui oculum, linguam, & demum animal ipsum facere posset. quare simul etiam necessarium fuit, vt talis inueniretur calor in natura sola. ac sic rerum prima semina facta fuere, quibus semel factis mox tenore quodam perpetuo ordo iste fuit in natura à Deo optimo dependens. Ex hac ergo similitudine naturalis caloris poterimus coniecturā quandam accipere circa bruta, quo pacto & ipsa tam mira efficiāt. nam & ipsa quædam faciunt non cognoscendo fines, & quodammodo per accidens, quatenus particulares naturæ sunt secundum se: quatenus vero partes uniuersalis naturæ ordinatæ à Deo maximo primo agente, per se faciunt, & intendunt, tametsi non cognoscunt fines Deo tantum cognitos. Nonnulla tamen & ipsa faciunt cogno-

Animalia scendo finē, & intendendo. & sic quoq; per se faciunt modis omnibus. **Auis** **maturis** **C**
bruta eadē iā ouis appetit illa deponere. cuius appetitus duo sunt fines, alter aui cognitus, alter
aliqua, ut incognitus, cognitus autem Deo. prior appetitus fit ex stimulo perceptus propter
particula- pōdus, aut propter aliud, cuius finis est aui notus, vt deponat scilicet nocens & irri
res natura rans, quēadmodum & fēces. alter vero finis, qui nō cognoscitur ab aue, est, vt inde
sunt, operan enascatur proles: quod Deo cognitū, & ordinatū est, & consequitur. Per se igitur
tur per se, q̄ auis oua deponit propter stimulū, per accidens propter prole, quatenus particula
& per acci ris natura est: per se vero & hoc, quatenus pars vniuersalis nature. post illū appetitū
dens faciū deponēdi oua innascitur appetitus alius deponendi in loco tuto: quod per se ab aue
à superiori fit per speciē rei amatę. oua enim amat, & quāuis stimulent, quasi partes sui, sicut &
directa. mēbra, non sicut excrementa, quorum nullā habet curā: sed ouorū curā habet, quia
Brutorum amat. quare curat defendere, & custodire. omnia igitur hæc per se sunt ex cognitio
varij extant ne: sed & huius appetitus est alius finis, nō aui, sed Deo cognitus, vt inde scilicet so
appetitus boles enascatur. Rursus volens auis in tuto oua collocare, subnotiones facit ad mul
& actus, q̄ ta, quæ offeruntur. & alijs trabs placet, alijs spineta, alijs summę arbores, alijs mare,
bus mira ef prout varię sunt species, quæ mouent, & vna magis, q̄ alia ex latenti conuenientia:
ficiunt. facta loci electione imaginationē faciunt de forma cōseruātis rei. dictum est enim
 has imaginationes facere & alia animalia. quare factis subnotionibus ad multa, hæc
 intū apportat, & trabi applicat: illa paleas, & festucas: illa maris sordicies inatātes: il
 la aliud. q̄ aggerātes inuicē, & formātes nidos faciunt, hirundo vno modo, alio mo
 do passer, alio cuculus, alio Halcyon: in quibus oua deponunt, & mox deposita incu
 bāt. Cuius duplex quoq; est finis, alter notus aui, qui fit à specie rei amata, cui sem
 per quasi adesse volunt, fouere, & custodire: alter aui est ignotus, Deo vero maximo
 notus, qui fit, vt proles in ouis maturescat ex illa calefactione, & vegetetur. vnde ma
 gna sapientia, & prouidentia Dei optimi videri potest, qui totum vniuersum ordi
 naturus, modū naturis omnibus dedit, q̄ nescientes fines omnia tñ faciunt, per quæ
 fines ipsi cōsequuntur, quos solus ipse cognoscit, per quē modū deinceps & alia fiūt,
 quæ tā mira videntur nobis. Scire autē sigillatim ordine suo, quō appetitus variij na
 scantur, vnus post alium, & quomodo Deus omnia ordinauerit, vt naturaliter fiāt,
 impossibile quidem est homini. quare & vniuersalia hæc existimantes sufficere ad
 alia pertransibimus: ac de vocatis secundis intentionibus siue cōceptibus dicemus.

*Brutorum
varij extant
appetitus
& actus, q̄
bus mira ef
ficiunt.*

*Diuina est
h. c. & mul
tos latens p
uidencia.*

*De vocatis
primis, ac se
cundis intē
sionibus, qd
fiūt, & quo
modo fiāt,
& quomam
illarum ser
mini, ac no
mina fiūt.*

*Conceptus
verum, vt ex
tra animā
sunt, primi
intentiones
sunt appella
ta, vt vero
in anima, se
cunda dicitū
tur.*

*Termini &
nomina pri
ma & secū
da intētio
nis.*

Quoniam autem res, quæ sunt, duplex esse habent, alterum extra animā, alterum
 in anima, quatenus intellectæ sunt, hinc fit, vt dupliciter & intelligātur: vno modo,
 prout esse habent extra animam, alio modo, prout esse habent in anima. conceptus
 ergo illi, qui de rebus fiunt, quatenus extra animam significantur, & apprehendun
 tur, primi uocātur, siue primæ intentiones: qui uero de rebus fiunt, quatenus in ani
 ma sunt, secundi dicuntur. vt si Callyā intelligā, & album, ut coniuncta, dicā q; Cal
 lyas est albus, primos cōceptus feci: si uero reflectente se intellectu supra cōceptus
 factos, ut in anima sunt, ac dicā, hæc est oratio. Callyas est albus: & hoc est subie
 ctū, hoc prædicatū, hoc nomē, hoc uerbū, tū cōceptus isti, oratio, subiectū, prædi
 catū, nomē, uerbum, secūdi uocātur. similiter, est genus, species, singulare, plurale,
 & alia eiusmodi, de quibus est grāmatica, dialectica, rhetorica, poetica. de ijs enim
 secundis intentionibus sunt. Dubitabit autem fortasse de ipsismet operationibus
 animæ, ut intelligere, abstrahere, imaginari, ratiocinari, subnoscere, ac de ipsis spe
 ciebus, quæ sunt in anima, utrum primi, uel secundi conceptus dici debeant, quādo
 esse

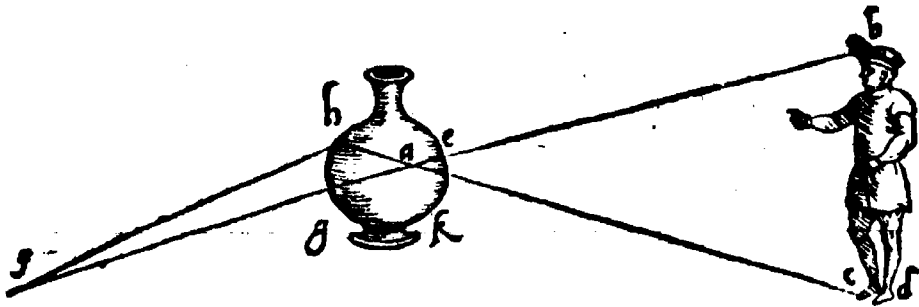
D

A esse in anima omnia hæc habet. Ad quod (vt arbitror) dicendum est operationes hæc. *Num. cia, q̄ ab aia, v. l. tã. s. sunt, in tentiones, se- cunde dici valeant.*
 scæ animæ debere dici potius esse ab anima, q̄ in anima esse habere. sicut accipimus nunc esse in anima, vt distinguitur ab esse extra animã. quæ. n. cõcipiuntur secundum esse, quod habet in anima, duplex esse habent, alterum extra animã, alterum in anima: at operationes predictæ intelligere, abstrahere, & alia, non habent hoc esse duplex, sed solum ab anima, & in anima sunt. sunt autem in anima, ac si extra essent, quare primi conceptus sunt, super quibus & secundi fieri possunt. similiter se habet speciei nomen, & phantasmatis. & si. n. videantur secundi conceptus, sunt tamem primi, & rerum, ac si extra animã essent. vt autem summam dicamus, primi conceptus sunt de rebus, quæ significantur, quatenus significantur, & non significant. sic. n. esse habent, vt extra animam. secundi vero sunt, qui fiunt de rebus, quatenus significant, & non significantur. sic enim esse habent in anima tantum. ac de intellectu, quid sit, & quomodo fiat, & quæ sit unaquæque intellectio, & quot, hæctenus dictum sit pro tempore. Superest, vt de deceptionibus dicamus, quas sibi anima facit intelligendo.

Est autem deceptio acceptio quidem rerum aliter, q̄ sint, non studio, & uoluntarie facta, sed errore. quod quomodo fiat, tetandum nunc est dicere in vniuersum: ac dii precandi, ne forte & nos decipiamur, hæc inquirentes. Vniuersalis autem deceptionis causa est apparentia aliqua, qua videtur res tales esse, quales tamen non sunt. Causa autem apparentiæ huius semper est in specie, quæ representat res, verum non quæ res offert, à quibus decisa est, sed qua rerum modos, & coniuncta simul refert. neque. n. sensus, neque ulla interior potentia decipitur circa simplex, & proprium obiectum, sed circa modos, & coniuncta, quæ componit cum rebus. quare circa complexa tantum, non circa simplicia deceptio est. circa simplicia enim species semper id representat, à quo processit, & in hoc mutari non potest à sua natura. q̄ si videtur anima quandoque alba iudicare nigra, aut rubra, aut lutea, hæc quidem deceptio non est in specie ratione proprii obiecti, sed ratione potentie componentis, quæ in maxima distantia dicit, hoc ueniens est nigrum, cum tamem album sit. species enim, quæ nigrum offert in ea distantia, non fallit nos. representat enim pro natura nigri, quod tunc offertur, cum priuatio lucis, & colorum non mouet oculum, ut fit in magna distantia. Deceptio autem fit, quia subiecto attribuimus qualitatem representatam, quod secus est: similiter & in felle suffusis deceptio fit, iudicantibus omnia lutea, non q̄ species lutei fallat nos in re, à qua decisa est, decisa enim fuit à luteo, sed q̄ qualitatem illam attribuimus parieti, & homini. quare semper deceptio fit in complexis, & compositione ipsa. Solem in aurora iudicamus rubrum, & bipedalem, cum tamen nec ruber sit, nec bipedalis. error autem fit, quia subiecto id attribuimus, quod à specie representatur. rubor enim offertur specie lucis multum refracta ad nigrum, quod fit in aurora propter spheram uaporum, & in hoc non est error, sed tum fit, cum colorem oblatum componimus cum subiecto. Color item solis representat solem terminatum certa quantitate, quæ multipliciter uariari potest propter maiorem & minorem distantiam. si quidem semper minora uidentur, quo basis minuitur, quod in magna distantia maxime contingit. Componentes igitur quantitatem solis oblatam in magna distantia cum sole secundum se, deceptio fit. Baculi & remi sub aqua fracti apparent cum parte, quæ supra est, eo q̄ pars sub aqua propinquior iudicatur, q̄, quæ supra in aere est. propter densitatem enim aquæ, uiciniores partes speculum fiunt partis sub aqua existens. refringitur enim multum species, & crassior fit, hoc autem maiora, *Quæ esse r. a. rum in aia habet. q̄ ab aia, secū. l. e. isetiones di. ci nō debet. Prima inuenio est concepius rei, p̄us significatur, secunda uero, prout significat. De varijs in nobis p̄ sensus r. a. inter nos q̄ externos. q̄ in intellectu deceptio in erroribus, et fallacijs, tã in oppositionibus, q̄ in ipso rōcio qui sint. q̄ quo in nobis fiat. Deceptio circa complexa, non autem circa simplicia contingit ex aliqua apparentia p̄ ipsum complexum actum. Oculus uidet album in magna distantia cur r. i. grū iudice. Sol in aurora cur ruber appeat nullius existens coloris. Remi & ligna in aqua cur fracti apparent.*

T V R R I V S S I V E

& propinquiora videri facit. qua de causa pars sub aqua existens nō vř directe sup-
 posita parti, quæ est in aere. vnde fracti videtur. deceptio uero fit, dū componimus,
 cōparantes partes inter se & ad subiectū. idem & circa sitū partiū sæpe contingit:
 & quæ deorsum sunt, sursum videtur: quæ uero sursum, deorsum: vt spectantibus in
 ampullas aqua plenas. prætereuntes. n. uidentur incedere pedib. sursum, capite infra
 stante. vt si A sit ampulla: præteriens B C D: B autē caput: C & D pedes: oculus aspi-
 cientis F, videbuntur quidem pedes sursum, vbi E, caput vero deorsum, vbi G.

Causa vero est, quòd species semper per breuissimam lineam refert, & per dire-
 ctum. breuissima autem linea à capite, vbi B, est B H: quæ reflexa ad G, inde
 ad oculū fertur, vbi F, pedū vero breuissimæ lineæ C K, & D K: quæ reflexæ ad E, &
 inde ad oculū F, videtur supra caput, vbi E, quod est, vbi G. error fit, non q̄ spe-
 cies capitis & pedum non representent debite sua loca, sed q̄ componendo, & com-
 parando situs, & loca oblata, hæc quidem sursum, illa deorsum iudicantur.

Similiter & figuræ, & colores, & numeros, & loca variantur per apparentias alias.
 sæpe enim, quæ rotunda sunt, longa videntur: & quæ longa, rotunda: & quæ vnum
 duo, & eiusmodi: adeo refert, quale sit speculum, in quod incidit species, an conue-
 xum, an concuum, an aliter fabricatum. Specilla ocularia fiunt, q̄ vultus monstro-
 sos referunt, alios satyricos, alios etiam turpioris formæ. quædam sunt, quæ omnia
 ostendunt iride colorata: alia anulum vnum media in mensa positum duodecim
 anulos uideri faciunt, tam similes, ut qui uerus est, uolētem signare fallat magno spe-
 ctantium risu. Altero oculo, vel compresso, uel eleuato res accidit uideri duplices.
 propter quod & ebrijs omnia uidentur duplicia, uertiginosis uero circumferri. om-
 nibus enim his loca mutari uidentur, & eadem res in diuersis esse locis, cum tamen
 per se non mutetur. causa est, q̄ species in oculo, quæ uel successiue eleuatur, uel de-
 primitur, ab utroq; oculo non in idem cadit: quippe in eleuato oculo species eiusdē
 rei, rem quidem eandem offert, locum autem nō eundem, quem alter oculus refert.
 species enim directe secundum longitudinem totius sensorij repræsentat. quare
 nihil interest, seu res extra mutet locum, seu species referat mutatum. refert autem
 mutatum, quoniam eleuato sensorio simul eleuatur & species. in uertiginosis au-
 tem circumferri uidentur res, quia successiue species cum sensorio eleuatur à ua-
 poribus, qui intra oculū mouent. in circulum uero uidentur ferri, quia oculus est
 tanquam centrum, res tanquam in circumferentia. à centro autem omnes lineæ ad
 circumferentiam sunt æquales. quare circulus fieri uidetur. ebrijs uero tum circula-
 riter, tum & duplicia uidentur. circulariter, quia successiue fit motus sensorij,
 & cum eo speciei. duplicia uero uidentur, quia oculi non æqualiter mouentur, sed
 diuersimode propter inordinatum motum uaporum. quare non in idem feruntur.

*lib. 8. q̄ qua-
 eruntque vi-
 dentur, cum cir-
 culariter, et
 quasi dupli-
 cia uidentur.*

Circa

A Circa colores quoque eadem deceptiones contingunt. suffusus enim felle omnia videtur Lutea (ut diximus) & euaporato sulphure per noctem ad lucernæ lumē, omnia videntur veneta. sole autem per rubra transiente, aut ad rubra refracto, rubra omnia apparent. quæ quidem dubitationem quandam habent, quo pacto fiant, quoniam, quæ ita colorari videntur, proprios, & ipsæ colores habent. cur ergo & illi non mouentur? utrum igitur, cum duæ species subalternæ ad oculum veniunt, ea, quæ potentior est, non sinit debiliorem mouere? an magis, quod color nihil aliud est, quam lux terminata, lucis autem species est lumen? quare colorum omnium species lumen sunt. unde colorum species cum omni lumine misceri possunt, & intendi admixtæ lumini fortiori. sicut igitur per noctem res non videntur propter debilitatem specierum earum, adueniente autem sole vigoratur, & fortiores reduntur, factæ vnum cum eius lumine, & sic mouentur, ita & si Sol ad rubra reflectatur, aut per rubra transierit, ita illa vigorat, & intendit, ut & aliorum species vnum cum ijs fiat, & similiter moueatur, & rubra omnia videri faciat. propter quod mappæ, in quas sol incidit, transiens per vini phialas, rubræ apparent. & suffusus felle omnia apparent lutea, quod species aliorum colorum vnum fiunt cum luteo, quod est in oculis, quod vnum id maxime offert, quod fortius est. cuius signum est, quod si suffusi in rubra valde rubram inspiciant, nec prorsus luteum, nec prorsus rubrum vident, sed medium quiddam. His de causis & veneta iis apparent, qui per vapores sulphuris species rerum recipiunt. tale enim est sulphur. Idem accidit & ijs, qui spectantur in Solem. omnia enim primo alba apparent, mox rubra, postremo nigra. remanente enim specie lucis in oculo, per certum tempus illa quidem primum album refert, quia lux de se alba est. mox remittente se luce rubrum apparet, non secus, ac si lux in nigro videatur. fulgidum enim in nigro rubrum fit, remissio enim lucis nigri vicem gerit. mox luce in totum remissa nigrum apparet. in omnibus igitur his apparentia quædam fit, unde accidit deceptio. verum non decipitur sensus ipse, nec species per se circa oblatum proprium nos fallit, sed phantasia, quæ componit oblata cum subiectis. quare prima deceptio in phantasia fit: mox nihil prohibet & intellectum ipsum decipi, siquidem recipit à phantasia. igitur cum prima cognitio ipsius, dum componit, fit circa propositiones, deinde ex ijs ratiocinetur, ac discurrat: prima etiam deceptio circa propositiones fit, deinde & circa ratiocinium falli potest. circa propositiones autem fallitur, cum falsas recipit, aut propter apparentias predictas, aut propter alia: circa ratiocinium vero, cum non inferimus conclusionem. videtur autem inferri, quod vniuersaliter accidit, quum terminum medium non recte assumimus. quippe ille, cum utriusque extremo coniungatur, sæpe videtur esse idem in utroque, & sub vna ratione accipi. verum neque idem est, nec ratio eadem, unde conclusio non sequitur. Ac circa exempla quidem est primum videre. Nauigatio enim, ut supra diximus, est terminus medius, qui coniungitur naufragio (ut in Callya vidimus) ex quo apparet, quod etiam Dionem coniungi debeat, qui similiter nauigat. quod falsò poterimus opinari. nam, quanquam idem terminus videatur nauigatio in utroque, non tamen est idem & sub eadem ratione. in Callya enim erat cum tali vento, tali tempestate, unde secutum est naufragium: in Dione vero nauigatio sine his erit. Similiter & circa enthymemata falli contingit. nam, quæquam & Itali, & Germani, & Scythæ albi sint, si putemus, & Aethiops albos esse, falleremur: quoniam albedo alia ratione inest Italis, Gallis, & Germanis, & Scythis, quæ non est in Aethiopibus. Similiter & in inductionibus deceptio accidit. non enim, si in Perseide, & Media vidimus mala citra mille & decem millia inuisibilia, sequitur omnia esse

Felle suffusus cur omnia lutea videntur.

Quomodo deceptions circa colores fiunt.

Sulphure euaporato ad lumē lucernæ, veneti coloris seu cerulei aliqua apparent.

Quomodo circa propositiones, & ratiocinium deceptio intelligitur.

Circa exempla quomodo decipi contingat.

Circa Enthymemata, deceptio.

Circa inductionem.

esse inefabilia. malū enim citrium alia ratione in Media, & Perside est inefabile, alia C
 esibile in Aegypto. oportet igitur mediū terminū per eandē rationē cōiungi extre-
 mis. alioqui aut non concludemus, aut falsum concludemus, propter quod & syllo-
 gismis etiā contingit falli, vt quæ emisti, comedisti. cruda emisti. fallit quidē, si con-
 cludamus, cruda comedisti, terminus enim medius nō idē est, licet appareat. in pri-
 ma enim emptio iungitur comestioni pro subiecto: est enim verū, quæ emisti, come-
 disti. in secunda vero coniungitur accidenti, cū dicitur, cruda emisti. quare non se-
 quitur, cruda comedisti: comēdi enim, quæ emi, non qualia emi. similiter, si dicatur,
 nonne differens à differente differt? te vero concedente, dicit sophista. at quod dif-
 fert, nō est illud, à quo differt. differēs ergo nō est differēs. fallit quidē, q̄a differēs à
 differēte differt pro subiecto, nō aut̄ pro forma. neq; enim differentia differt à dif-
 ferentia. quare in prima pro subiecto accipiūt, in secunda pro forma. nec si, quod vti-
 le est, bonū est. vtile aut̄ in captiuitate egestas. ergo egestas bona. in primo enim vti-
 le simpliciter accipitur, in secundo pro vtili secundū aliquid, & certo casu. Porro
 nec, si tria & vnū sunt quatuor. tria enim sunt tria & vnū, sequitur, vt tria sint qua-
 tuor. tria enim & vnū, q̄ est terminus medius, sunt quatuor, diuisim accepta, & ita
 accipitur in prima p̄positione. in secūda vero accipitur collectim, & cōposite. qua-
 re nō idē est mediū. tale & illud est. qui nā discūt, scientes ne, an nesciētes? te vero
 dicente, scientes discunt, dicit ille: at qui discūt, ea nesciunt, q̄ discunt. sciētes ergo
 nescientes sunt. dicēte vero te, nesciētes discunt, arguet ille. at, q̄ discūtur, sciuntur.
 nescientes ergo sunt scientes. deceptio quidē est per æquiuationē termini medij.
 nā & sciens & nesciens, interdū significat, qui nunc scit, aut nescit, interdū, qui scie-
 bat, aut nesciebat. Similiter, nonne bonus est, qui boni est possessor? at diuitiæ sunt
 bonæ: qui ergo diuitias possidet, bonus est. & illud, nōne omnis actio est circa ea, q̄
 sunt? omnis sermo est actio. omnis ergo sermo est circa ea, q̄ sunt: at ea, q̄ sunt, vera
 sunt. omnis ergo sermo est verus. æquiuocatio est in illa voce, q̄ sunt. interdū enim
 sumitur p̄ eo, quod nō est apparens. interdū pro eo, quod aliquo modo est, siue ve-
 re sit, siue appareat. & sic omnis actio est circa ea, quæ sunt. Itē illud, infinitū nō po-
 test pertransiri. hoc spatiū est infinitū. non ergo potest pertransiri. fallit quidem,
 quia infinitum modo pro infinito in actu sumitur: & hoc modo infinitum non po-
 test pertransiri. q̄nq; sumitur pro infinito in potentia: & hoc modo potest pertran-
 siri. quare mediū non est idē. & illud, omnes duo circuli contingunt sese in puncto.
 hi duo anuli sunt duo circuli. cōtingunt ergo sese in puncto. nō sequitur autē, quia
 duos circulos se contingere in puncto circulis mathematice acceptis, & abstracte
 inest. anuli aut̄ mathematici circuli non sunt, sed in materia. Interdū fallimur, quia
 propositio amphibola est, & ambigui sensus. vt quod mouet lapidē molarem per se
 est causa farine. aqua mouet lapidem molarem per se. ergo est causa farine. fallit ra-
 tio, quia vox illa per se facit sensum amphibolū. potest enim coniungi cū mouet ex
 parte subiecti, & potest cōiungi cū causa ex parte prædicati. primo modo proposi-
 tio est vera, secundo modo non. quare medium variatur. alio modo etiā variatur, cū
 syllogismus fit in obliquis casibus, nō in recto. vnde nō sequitur, primus lapis mo-
 uet secundū, secundus tertiu. ergo primus mouet tertiu. similiter, maior pars homi-
 nū est dedita vitijs. Socrates est ex maiori parte hominū. ergo est deditus vitijs. pec-
 cator per nō causam, vt causam. in his ergo, & similibus decipitur anima, interdū se ip-
 sam fallens, interdum alios. & in quibusdam facile est videre fallaciam, & distingue

*Circa syllo-
gismos.*

*Secundum
quid ad sim-
plicitate dace-
prio.
Compositio-
nis & diuisi-
onis dace-
prio.
Æqui-uoca-
tionis varia-
deceptiones.*

*Amphibolo-
gia, qua cir-
ca p̄positio-
nes contin-
get, deceptio-
nes.*

*Per non cau-
sam, vt cau-
sam deceptio.*

A re: in quibusdā vero nō facile: præsertim in quibus similitudo est valde aperta, dis-
similitudo vero valde later. quo pacto decipiuntur pueri appellātes omnes homi-
nes patres. id enim, quo omnes cōueniunt, apertum est, similitudo scilicet in homi-
ne: id vero, quo distinguitur, qui pater est, valde ipsos latet. fecerunt enim conceptū
quendā patris, sed nō dū distinctum. oportet igitur, qui nō vult decipi, valde soler- *Deceptiones*
tem esse, & exercitatū in noscendis coniunctis, quō se habent: & modis ratiocinan- *cauere quo-*
di: & quid per se vnum, & quid per accidens, & quid appareat. sed iā de ijs deceptio *modo aīa de*
nibus prosequamur, quæ sibi anima in somnis facit, nec nō & in melācholijs, & phre- *bas.*
nesi, & vino, & quibusdam alijs epotis, ut Hyoscyamo, & solano, & eiusmodi alijs.

De somnijs aut acturi operæ pretiū putamus, ut prius de somno agamus, quid sit, *De vigilia,*
& quō fiat. sed ne hoc quidē perquirere possumus, nisi prius de uigilia egerimus, q̄ *Et somno qd*
breui fient. uigilare aut tum dicitur animal, cū & sentit, & stat, & motus exercet uo- *sint: Et qua*
lūtarios: q̄ tum fieri solēt, cum anima specie boni mota trāsmittit libere spiritus ad *nam vigilia,*
membra extrinseca, exercenda per sensum, & motum. primū igitur, quod requiri- *variosq; som-*
tur, est species boni in anima interiori, q̄ in actu fit, & diffunditur ab ipsa vsq; ad mē *nos inducāt*
bra exercēda. qua re facta, & spiritus necessarij & seruiētes trāsmittuntur ad ea mē *Et de qui-*
bra, & reguntur pro eo fine. Si igitur ipsa membra bene disposita sunt: si & uix libe- *busdam mi-*
ra, & non impeditē: si & spiritus apti: si & species mouens animā cōueniens sit, tū *ris, quæ dor-*
fit membrorum exercitatio, & uigiliæ opera. q̄ si in aliquo horum defectus fuerit, *miētib; cō-*
impediri finē accidit. si. n. mēbra ipsa male affecta fuerint, ut stupefacta, aut resolu- *tingunt.*
ta, aut incisa, tunc nec stare, nec sensum obire, nec motus possunt. similiter, si & uix *Vigilare ani-*
aut oppilatæ nimium extiterint, aut ablata, idē sequitur. at uero, & si spiritus inepti *mal dicitur*
sint, ut stupefacti, aut resoluti, aut aliter impediti, nō obtinetur finis: maxime autē *cū opera vi-*
B cum species boni, q̄ mouere animā debet, impedimentum ullū receperit. multipli- *ta diffusus in*
citer autē impediri solet. primū uel q̄ aliquod graue accidens illā opprimat, & pro- *membra spi-*
sternat. ut lipothymix, epilepsix, apoplexiæ, ecstasis, præfociones, contusiones, ti- *ritibus exer-*
mores magni, & id genus. uel q̄ & potest, & nullū graue accidens recepit, sed tantū *cere.*
q̄ sub labore quodā & certa molestia recipit exercere mēbra. unde melius & suaui- *Vigilia mul-*
iudicat cessare, uel q̄ intēta ad aliquid, quo delectatur, obliuiscitur prioris intentio *ta impediō*
nis exercendi membra. Tot igitur cum uigiliā impediāt, somnum quidem nō dici- *Sonus quid*
mus, cū propter defectum membrorum extrinsecorū animal nec potest stare, nec *sit.*
sentire, nec moueri. similiter, nec si uix sint oppilatæ atq; infartæ, aut abscissæ, eum *sonus quā*
somnia nō appellamus: si propter hoc animal sensum amittit, & stationē. sed neq; si *nā inducāt.*
spiritus ipsi sunt stupefacti, & immobiles: neq; etiā, si graue aliquod accidens pro-
strauerit animam, & sensum, & omnem intentionem abstulerit, somnum uocamus.
sed tum solum dormire animal dicitur, cum anima nō omnino in alijs impedita, aut
recipit sub labore quodā & displicentia exercitationem membrorum. unde magis
gratam, & suauius iudicat cessationem, aut intenta ad aliquid, quo gaudet, & dele-
ctatur, obliuiscitur prioris intentionis exercendi membra. sub labore autem & di-
splicentia recipit exercere membra, cum aut illa iam fatigata sunt, aut spiritus quo
dammodo fessi, & resoluti: aut cum sedes ipsius animæ interioris grauata est, hoc est
nerui, & membranæ illic existentes: spiritus item pigri, torpidi, & uix nō planæ, ex-
peditæ. hæc enim cum concurrunt, tunc retrahitur anima ab exercitatione mēbro-
rum, & quiescere amat, & intentio cessat exercendi, spiritus non trāsmittuntur, &
sic fit somnus. qui propterea placidus, & suauius dicitur, q̄ cessationem illam anima,

Vti gratum, recipit, cōtrarium autem, vti graue. hęc autem grauitas, & labor animę C
maxime accidit, cum euaporatione multa sursum lata nerui relaxantur, & opplentur: similiter & mēbranę circa cerebrum, & venę. unde & spiritus graues redduntur, & pigri. quare anima ipsa laborem quendam percipit in mouendo ipsos, in tendendo neruos, & membranas, quas tendi oportet in uigilia. hic autē molles sunt &

De duplici somno, naturali, & uoluntario: & quales sint.

graues. quibus de causis cessare ab opere suaue ab anima iudicatur. euaporatio autē unde hęc accidunt interdum à cibo, & potu fit, interdum à quibusdā epotis, quę frigidissima sunt, & crassa, & somnifera dicūtur. inter has uero euaporationes, & somnos, qui ab his fiunt, hoc interest, q̄ quę à cibo & potu fit, naturalis est, & finē habet in natura, quò animal restauretur à fatigatione in uigilia: qui uero ab epotis frigidis somnus fit, uolentus est, & ad egritudinē magis refertur. quare non naturalis dicitur. Naturalis quoq; & ille somnus est, qui fatigatis multum mēbris, tametsi nō cibum, & potum capiat animal. prostratum tamen somno capitur. habet enim finē

Collige somni absolute rationem.

in natura restauratio. Videtur igit, q̄ somnus sit cessatio animę interioris ab exercitatione membrorum in sensu & motu non per impotentiam, sed ob id solum facta, q̄ melius, & suauius iudicat cessare, quàm mouere. quod fit aut euaporatione multa grauante, & opplente sedem animę, aut fatigatis membris, & spiritibus: aut facta obliuione prioris intentionis ex intentione in aliud, quod delectat. & hoc enim sæpe accidit, ut infantibus, quibus nutrices per cantilenas somnum inducunt.

Somnus duplex, simpliciter, & secundum quod est ligatus: & quomodo huiusmodi.

Est igitur somnus alius simpliciter, & uniuersaliter uigilię oppositus, alius secundum quid, & in parte solū. simpliciter quidē, quo & sensus oēs, & motus uoluntarij ligati sunt. secundum quid autē & in parte tātum, in quo uel non sensus omnes sunt ligati: uel sensus ipsi quidē ligati sunt, motus autē uoluntarij non. nā, qm̄ neq; idem D
spiritus, neq; eedē uia, neque eadē species sunt sensuum omnium, & motuum, fieri quidē potest, ut plures ligentur sensus, nō tamen omnes: uel sensus quidem ligentur, motus autē uoluntarij nō. qua de causa accidit sæpe, ut dormientibus nobis sensus quidem ligati sint, uoluntarij autem motus nō: siquidē & quidā dormientes surgunt tamen, & sese uestiunt: & nonnulli domo exeunt. facta enim phantasia surgendi, quanquā sopiti sint sensus, motus tamen illi fieri possunt, qui à phantasia dependent, qm̄ nō simpliciter dormiunt. interdū non omnes sensus dormiunt, sed aliqui tātum. propter quod somnus infantib. irrepit sensim ex cātilenis. intenta enim ani-

Dormientes cur aliqua nonnunquam uigilia opera exerceat.

ma ad aures & cantum obliuiscitur oculorū, & cæterorum membrorum. unde & spiritus, qui ad membra transmittēbātur, recurrunt ad suum principium, quā cessationem recipit anima, ut suauem: & in oculis, & alijs membris dormit, quamuis secundum aures uigilet. uerum & in his paulo post dormiet. percurrente enim spiritu ad sedem animę, & cum eo humore aliquo, grauatur sensim ipsa, & quietem simpliciter amat: unde simul etiā aurium obliuiscitur, ac dormit similiter & pedum frictio solet somnum allicere eadem de causa. idem facit & lectio, & auscultatio, & decubitus, & in uniuersum omnia, quę leuem uoluptatem in certis mēbris inducunt. multa uero si sit, uigiliā parit, qm̄ attentionem poscit. oportet ergo, ut non multa sit uoluptas illa, & nulla alia sit species, q̄ attrahere ad se animā possit, unde somnus cōciliatur. quo ingenio utuntur medici ad ægros, qui dormire nō possunt, per cadētis guttę leuē, & placidū somnū. alij cunabula inuenere, alij pēsiles lectulos, alij alia.

Pueri cur cātilenis in somno intendantur.

Sed iam de deceptionibus in somno factis agamus. est autem somniū uigilia interioris animę, in somno cæterorum membrorum. nam & si sensus sopiti ipsi sunt

Somnum inducunt leues quadam uoluptates.

A & motus cessant, vigilat tñ introrsum anima circa reseruatatas rerum species, quæ cor-
 rã ipsa sunt: per quas & intelligit, & subnotiones, & alia operatur, quæ & in vigilia,
 verù confuse admodù & perturbate, vnde & sæpe decipitur. est autem prima dece-
 ptio, q̄ videmur res perinde facere, & videre, & audire: ac si ita omnino fierent, &
 præsentibus essent, qui non sunt. causa autem est, q̄ species per naturã suam operatur.
 natura autẽ earũ est res ipsas representare, & cõiuncta, loca scilicet, formas, figuras,
 actiones, & alia. quare similiter & in somno representat, vti in vigilia. eõdem enim
 sunt species. in vigilia autem non accidit, ut decipiamur, quia sensus rem monstrat,
 aut ratio facta. in somno autẽ sensus ligati sunt, nec possunt corrigere oblata, nec ra-
 tio in cõtrariũ fit. quare relinquit speciem ita res offerre, ac si fieret, & p̄sentes essent.

Specierum autem, quæ animam mouent, illas prius mouere censendum est, quæ
 actu sunt magis. diximus autem actu magis esse illas, quæ recetes sunt, & quæ habi-
 tum fecerunt. qua de causa maxime ea somniamus, quæ per diem egimus, & de no-
 bis, & de maximè notis, & de ijs, quibus maximè intenti sumus. porrò dispositiones
 quædam corporis nõ parum facere videntur ad excitãda quædam somnia. ut sangui-
 nis exuberantia rubentia videri facit, ignesq̄, ac ustiones, & eiusmodi. pituitæ vero
 redundantia, aquas, lotiones, innationes, potus, nauigationes, & id genus. cholæræ
 vero rixas, iurgia, inimicitias, bella, & similia. melancholiæ vero tristitia, obscura, vt
 funera, & alia eiusmodi. propter qđ & medici solent de somnijs interrogare. Quibus
 autem de causis istæc contingant, & quid faciant dispositiones illæ corporis, nõ in-
 gratũ fortasse arbitror, si perquiramus. In primis igitur videtur mihi exuberãtibz
 hisce humoribus occultam quãdam speciem in somno ad phantasiã ferri, ex qua
 memoria excitatur quorundam coniunctorum: quemadmodum & in quibusdam

B alijs videmus fieri. ut dulci pituita ad linguam descendente dulcia somniamus. simi-
 liter & ventositate aliqua circa dentium radices se commonete somniamus dentem
 cadere. quæ certenõ alia de causa fiũt, nisi q̄ ex his occulta quẽdam sensatio in phan-
 tasia fit, cuius species memoriã similitum excitat coniunctorum: in dulci quidem
 pituita memoriã dulcium: in ventositate autem circa dentes casus dentis, quoniam
 oblatis coniunctis semper illud magis mouet, quod maximum est. talis autem est
 casus dentis. fit autem in phantasia latens illa sensatio, quoniam non ita omnino so-
 pitos esse sensus censendum est, vt nihil prorsus sentiant. eodem pacto & cholera
 exuberante accidit per corpus talia ferri, qualia & in ira: ut exarsio circa cor, aut ta-
 le aliquid, cuius species occulte lata ad phantasiã, memoriã consimiliũ facit. ita et
 melancholia redundans tristitiã quandã membr̄is ingerit, cuius memoriã exci-
 tatur ad similia. quod & pituita facere solet. in sanguine autem quomodo fiat, dubi-
 tationem quandã habet. quoniam colorum species non videtur ad phantasiã fer-
 ri nisi per sensus: quibus sopitis quomodo rubra videri accidat, non satis apparet,
 quanquam sanguis exuberet. dicendum autem fortasse, quòd, sicut oculus suffusus
 felle alia facit videri eiusdem coloris, ita & dominante sanguine particula illa, quæ
 phãtasiã exercet, & qui in ea sunt spiritus, ceu suffusi rubro, memoriã rubentium
 excitare possunt: inter quæ ea, quæ actu sunt magis, sese magis offerunt, ignis, vestes,
 & similia. Præter has autem corporis dispositiones sunt & aliæ quædam, quæ solent
 nõnulla somnia frequẽter inducere: vt ijs, qui in paupertate sunt, q̄ semper vident
 sibi deesse aliquid, sepissime etiam somniant de se ipsis, ut carentibz quibusdam: &
 in p̄sentia aliorũ esse aut sine vestibus, aut sine calceis, aut ijsdem mutilatis, & simili-

*De Dece-
 ptionibus in
 somno con-
 tingentibus,
 sine in som-
 nijs, qđ sint,
 & quibz ex
 causis fiat.
 & de som-
 niorum di-
 uinatione.*

*Somnium
 quid sit.*

*Somniorum
 generalis,
 seu commu-
 nis causa.*

*Familiaria
 nobis, & no-
 tiora, et qđ
 diem gessi-
 mus, ppter
 quid facile
 somniamus.*

*Varia homi-
 num cor-
 poris disposi-
 tiones varia
 in ipsis som-
 niã indu-
 cunt.*

*Pituita exu-
 berãtes cur
 aquas, lotio-
 nes, innatã-
 tiones, et dul-
 cia nonnun-
 quam som-
 niant.*

*Cholera a-
 bũdãtes cur
 iurgia, vi-
 xas, inimici-
 tias, & bel-
 la somniant.*

*Melanchol-
 icis cur tristitia
 obscura, &
 funera som-
 niant.*

*Sanguineis
 in somnijs ru-
 bra, & i-
 gnes cur vi-
 deant.*

Diuerſa ho- bus. Contra uero, qb. multa ſuperabundant, ſomniāt aliis dare, geminatas habere ve **C**
m nū affe- ſtes, & eiufmodi. Qui uero ualde ancipites, & pplexi ſunt uel conſillorū, uel inquis
ſiones, va- tionū circa ſcientias, ij ſepe ſomniare ſolent circuitu longo de domo in domum, de
riquo for- uia in uia progredi, ac demū in anguſtijs quibuſdā ſeſe inuenire. Formidoloſis cer-
tura caſus ta ſiunt ſomnia maximè ſibi familiaria: certa auaris, certa amātibus: & nemo ferè ho
diuerſa ſom- minū eſt, q̄ peculiaria quædā nō faciat ſomnia pp̄ peculiare corporis diſpoſitionē.
naro ſa-
ciunt.

Sed iam illud inquiramus, cur in ſomno tam extranea, tam noua uideat aīa, ut om
Recta intel- nibus manifeſtum eſt. in primis igitur ſupponēdum eſt nobis, q̄, ſi recta fieri intel-
lectionem q̄ lectio debet, ſanam primum oportet eſſe partem illam, quæ intelligit: deinde & de-
habere ap- bitam eſſe applicationem, & intētionem animæ. tum oportet & medium ipſum, per
pareas. quod ſpecies ueniunt, & mouent, purū eſſe, & ſyncerū, nō inquinatū, non pertur-
 batum. dico autem medium ſpiritus ipſos, qui circa ſedem animæ ſunt, maximè in
 uocatis uentriculis cerebri: in quibus ſpecies ſunt, & per quos mouent. porrò &
 ſpecies ipſas, quæ animam mouent, neceſſe eſt quietas eſſe, non tumultuarie agitas.
 poſtremo & eaſdem eſſe temperatas. ſi. n. excedāt, perturbant animam. His ergo re-
 cte ſe habentibus recta etiam fieri intellectio poteſt rerum, & coniuñtorum. ubi
 uero hæc, aut omnia, aut quædam contrario modo ſe habent, tunc accidit & intelle-
 ctionem varie impediri. quod maximè in ſomno euenit. primum enim applicatio
 animæ non ſatis firma, & conſtans eſt, tum quòd anima in ſomno quaſi ocium agēs,
 & quiete congaudens omnem intētionem negligit, tum q̄ partes, quæ applicari at-
 que intēdi debent, male diſpoſitæ ſunt. in intentione enim requiritur ſpiritus mul-
 torum vnio, & neruorum & membranarum tenſio, in ſomno autem ſpiritus pigri
 ſunt, & graues: nerui laxi, & languidi: ſimiliter & membranæ. quibus de cauſis ani-
 ma non multam applicationem facit ad res, & rerum coniuñcta, & ordines. præ- **D**
 terea & medium ipſum, hoc eſt ſpiritus, impurum eſt, & permixtum alienis uapori-
 bus, nec non & inquietum, & tumultuoſe agitatum, quæ res facit, ut & ſpecies ip-
 ſæ, quæ in ſpiritus ſunt, ſimul etiā tumultuarie agātur, & inordinate. ex quibus ac-
 cidit & intellectiones, quæ in ſomno ſiūt, inordinate plurimum eſſe, & ualde extra-
 nea cōponi: qualia uolare nos, ſaltu lōgo librari repēte, & nos & alios uidere muta-
 tos in varias formas, & modo aues factos, modo equos, modo alia. ſimul quoq; ac-
 cidit rerum ordines, loca, ſitus, genera multipliciter uariari: maiora uideri plurima
 ex paruis & leuibus occaſionibus: quorūdā reminifci, quæ nunquā in uigilia occur-
 riſſent, & ita de alijs multis. Permixtio igitur uaporū poteſt in primis colores (ut di-
 ctū eſt) euariare: tum poteſt & ſpecies mutare, hebetare, craſſas reddere: maiora fa-
 cere, ut repræſentent: ſubnotiones cōfundere: tū & figuras quaſdā abſcōdere, quaſ-
 dā mutare: motus uero & agitatio ſpiritus, & cum ijs ſpecierū poteſt loca diuer-
 ſa offerre, applicationem tollere, coniuñtorum multa intercipere, ordines puerte-
 re, ſitus diuerſos offerre. uariatis aut locis, formis, figuris, ſimilitudinibus, ordine, nu-
 mero, & alijs neceſſe eſt extranea multa componi. uolare. n. nos accidit, ut appareat
Quomodo ſpecie n̄ri cōtinēter locum mutante cū ſpiritus, in qb. ſunt ſpecies, ac nos repente
uolare nos continenter moueri ex memoria ſubita aut uolādi, aut ſaliendi, aut qd̄ talium aliqd̄
apparet in faciendi. porrò accidit modo ſubiecta, modo prædicata rerū cōplexarū repente mu-
ſomnis. tari: ut appareat nobis repente nos uel aues factos, uel equos, uel alia, ſi ſubiecta mu-
 tentur remanentibus prædicatis. q̄ ſi remanentibus ſubiectis uideantur prædica-
 ta mutari, uidemur, aut de uelitis nudos fieri, aut dealbis nigros, de ſedentib. cur-
 rentes:

A rentes: de vno loco & societate in alijs esse. Ex paruis autē occasionib. magna quæ-
 dā videri accidit: ut tonitrua ex paruo circa aures sono, & in ephialte dæmones, &
 è parua ventositate circa dētes, ipsos cadere, & eiusmodi alia. quia facta recordatio
 ne coniuñtorū semper id primo occurrit, q̄ maximū est in vnoquoq; genere. por-
 rò obliuio multorū coniuñtorū sæpe fit in somno, tū propter momentaneā appli-
 cationē animę, tum quod ordines accidit variari. propter quod & ipsorū somniorū
 sapissime non recordamur. euolant. n. ex anima, nisi deijs fuerint, quæ fortē atten-
 tionem ad se trahunt: qualia sunt, quæ per timorē, & admirationē, & uoluptatē ma-
 gnā peruidemus in somno. Occurrūt autē reminiscentiæ quorundā, quæ nunquā
 in vigilia forte occurrissent, qm̄ in ijs extraneis, & nouis offeruntur & nouæ quædā
 similitudines, quæ memoriā excitent quorundā penē obliuorū. atq; hæc pro tem-
 pore satis sint, cur in somnis tam mira, tã extranea videantur. Nunc consequens esse
 vī, ut & illud queramus, vtrū ulla sint somnia, per q̄ diuinare contingat (ut sæpe ui-
 demus accidere) & quæ facta sunt, & quæ futura, pernoscī, quorum nullā cognitionē
 tenemus, è quib. ego nunc duo cōmemorabo, quæ duobus nostris amicissimis con-
 tigere, mira quidē, & quæ quo pacto facta fuerint, non ingrātū arbitror uobis futu-
 rū, si perquiramus. Noscimus oēs M. ANTONIVM FLAMINIUM sanctissi-
 mū qdē virum, & vtriusq; linguæ doctissimū Rēginaldi Poli Angli nobilissimi iuue-
 nis familiarem, & quod in prima laude ponēdum est; Poetā nostri sęculi eximium.
 is cum aliqñ Genuæ esset apud Saulios magnificos, nec satis commoda vteretur va-
 letudine, animi gratia mutuo acceperat librū quendā maternæ linguæ: quē cū dies
 aliquot legisset, non adhibita multa cura reliquit super lectulo quodā. mox, cum re-
 peteretur liber ab eo, qui mutuo dederat, quæsitus mulumt fuit, nunquā autem
B inuentus. quod cū satis moleste Flaminius ferret amici causa, cui mutuū non po-
 terat reddere, per somnium tãdē inuenit hoc pacto. Videbatur sibi quædam è dome-
 sticis ancillis librum tollere è lectulo illo, in quo ipse librum reliquerat. quem cum
 vellet puella in mensam quandā transferre, cecidisse aiebat vidisse librū fracta altera
 è duab. tabulis, quibus contegebatur. quod perspiciens ancilla trepide librum abscō-
 disse occulto quodam in loco videbatur. somnio habito, cum ipsum mane Flaminius
 vulgasset, placuit librum inquirere: qui illic inuentus fuit, ubi in somno puellam ui-
 derat abscondisse illum, fracta è tabula, uti viderat. ergo interrogata puella, vnde li-
 brum sustulisset, & quō fracta fuisset tabula, & cur abscondisset, omnia eodem or-
 dine narravit, quo Flaminius in somnis uiderat. Alterum somnium memini recita-
 se sæpius PETRVM BEMBV M, quem noscimus, & ipsum virum probum, & vtri-
 usque linguæ eruditissimum, quem ob insignes virtutes, & patriciæ gentis nobilita-
 tem, in Cardinalium Collegium à Pontifice maximo, si uita suppetet, breui coopta-
 tum iri speramus. Is admodum iuuenis forte litem habebat cum nescio, quo. cū
 vero dies instaret, quo à iudice sententia promulgari debebat, pridie illius diei dice-
 bat Helenam matrem enixe ipsum rogasse, ne sequenti die in forum ad iudicium a-
 scenderet: somniasse enim se illum uidisse vulneratum à reo in digito minimo sini-
 stræ manus, de quo somnio cum ipse consolatus matrem fuisset, dixissetque falla-
 cia esse somnia, in iudicium processit. ubi post multam altercationem ambo cum
 à iudice etiam tum altercantes recessissent, reum dicebat educto gladio percussisse
 ipsum eodem in digito minimo, qui à matre fuerat demonstratus. mira profecto
 sunt eiusmodi somnia: qualia etiam multa alia tum legimus, tum & audiuius à fide
 dignis.

*Somniorum
 cur in vigi-
 lia non faci-
 le recorde-
 mur.*

*Diuinare p
 somnia nō
 nunquā ra-
 tione fieri
 his exemplis
 noscas.*

*Remerdis
 simi Carli
 nalis Petri
 Bēbi in som-
 nium.*

T V R R I V S S I V E

ignis. quam autem causam habere possint, non satis facile est assignare. nam, q̄ ca C
 fu (vt quidā putant) hęc fiant, supra verisimilitudinem v̄r. nam certe quędam mi-
 ra etiam fieri casu quodam nec nos negamus: immo necessarium putamus tot homi-
 nibus tot, & tanta somniantibus, cōuenire quędam cum rebus: sed, quę adeo miran-
 da sunt, tanto ordine facta, tot concurrentibus, q̄ casu fiant, nō possum existimare.
 Verum, si casu non fiunt, quam nam causam habere per se possunt? oportet enim,
 si casu non sunt, per se fieri. at intellectiones, quę in nobis habentur, rebus cōuenien-
 tes illę tantum sunt, quę à sensibus originem, uel à discursu hominis ducunt: ad sen-
 sum autem reduci non possunt, quę dicta sunt, ad discursum autē difficile est vide-
 re, quō possint. Verum enim uero, nisi fallor, nihil fortasse prohibet, si dicamus hęc
 somnia ad discursum reduci posse. nam HELENA BEMBI mater & prudens, &
 anxia potuit in somno præ timore somniasse, quę timenda sunt: inter quę cōiuncta
 cum litibus sunt iurgia, & altercationes: cū his autē rixę, & cum his arma, & vulnera.
 quare omnia hęc in filio timenda oblata sunt perinde, ac si fierent: ut diximus natu-
 ram specierū esse. quare & vulnerari ipsum vidit. magis autē in sinistra manu, qm̄ na-
 turale est cuique brachium præcipue sinistrum ad defensam gladio offerre. Somnia
 uit igitur, quod rationaliter poterat euenire, & quod i vigilis ēt præuidere facillime
 potuisset. Similiter autem & FLAMINI somnium ad discursum quendam redu-
 ci posse v̄r. anxius. n. de libro potuit in somno perquirere, quisnam sustulisset è le-
 ctulo: inter quos occurrit, domestica illa puella. rursus uero quęrente illo, cur non
 manifestauerit, occurrit, q̄ forte sinistri aliquid cōtigisset libro, porrō & ad hęc in-
 quirenti, quid sinistri potuit accidisse, occurrit casus libri, & fractio tabulę. coniun-
 cta. n. hęc sunt. at q̄ coniunctum & consequens fuit occultatio libri, & demum & lo-
 cus, in quo occultauit, hic ergo discu. sus & per se, & rationalis fuit: q̄ uero ita acci-
 dit, quod cum re conuenerit somnium, casu certe fuit. quare partim ad discursum,
 partim ad casum reduci potest: & talia profecto multa sunt eorum somniorum, quę
 nobis tam mira videntur. si qua uero sunt, quę ad cōsimiles causas nullo pacto redu-
 ci possint, vt certe plurima sunt sū præteritorū, tū & futurorū, & eorū, quę longin-
 qua sunt à cognitione nostra, hęc certe, aut ad casum, aut ad Deū, vel ēt ad dæmones
 sunt referenda. quapropter, ut tandē in vniuersum dicamus, oīa ea somnia, q̄ mirāda
 v̄r, & habere significationis aliquid, omnia vel casu fiunt, uel ad certos occultos di-
 scursus reducuntur, vel ad corporis dispositiones, vel ad intellectū aliquē separatum
 à materia, qui & præterita, & futura cognoscens nobis quędā immittat somnia. ac de
 deceptionibus quas sibi anima in somnis facit, ita per transcursum determinatū sit.
 Non est autem longe dissimilis causa ea, quę in somno deceptiones facit, & quę
 in vino, & febribus, & phrenesi, & epotis quibusdam alijs. omnia enim hęc tū per-
 turbatam, & inquietam, tum inquinatam facere solent animę sedem. vinum liqui-
 dem, sicuti oculos, & uisum facere obliquum potest, & perturbare, ita potest & phā-
 tasiā, & intellectum spiritu inordinate commoto. spirituosum enim vinum, & mul-
 tam exhalationem excitat, quam regere vis cognoscitiua non potest. propter quod
 ebrij & multa dicunt, & in composita, propter agitationem spiritus, in quo sunt spe-
 cies. in febribus quoque, & phrenesi eadem solēt accidere, & eadem de causa. quan-
 quam in his dubitationem quandam habet, quomodo fiat, ut uigilantes ipsi, & viden-
 tes, quędā tamen se uidere dicāt, q̄ non sunt, clamētq; sæpe & lupos, & canes auferri
 debere, quos coram habere autumant. cum igitur ita non sit, quomodo species eo-
 rum,

*Somnia v̄r
 aliqua, qua
 mira videntur,
 ad oc-
 cultos quos-
 dam huma-
 na mentis dis-
 cursus redu-
 cere possunt:
 alia ad Deū
 vel dæmo-
 nes, vel ad
 casum.*

*De deceptio-
 nibus, & er-
 roribus, qui
 contingere
 hominib. so-
 lent, vino,
 seu alio ali-
 quo humo-
 re epotis, ac
 febre, phre-
 nesi, et essta-
 si laboranti-
 bus.
 Vini sicut
 oculos, & vi-
 sum pertur-
 bare potest,
 ita & phan-
 tasiā.*

Arum, quæ nō sunt, mouere illos potest? est autem & dubitatio eadem circa timorem, & ecstasim. multi enim præ timore sese quædam videre existimant, quæ nullo pacto vident, sani alioquin & mente, & uidentis facultate, nisi quantum illos perturbat timor. similiter & ecstatici se habent.

Ergo in febribus, & phrenesi duo sunt, quæ principium fallendi præbent: alterum est corrupta ratio, alterum est occasio aliqua: dico autem occasionem, ut aulæ depictæ ante oculos, & parietes depictos, aut varie figuratos: vapores item in oculis existentes, aut circa phantasiæ sedem, & alia eiusmodi, quæ apparentiam aliquam possint offerre. facit igitur corrupta ratio, ut cōtra falsam apparentiam ratio nulla opponatur. ex quo fit, ut occasio, quæ apparentiam facit aut canum, aut luporum, facillime decipiat, quā ita videre sese existimant, similitudinem præbente figura aliqua, aut vaporibus, qui in oculis sunt. Quod autem, qui circa oculos vapores sunt, figuras varias offerre consueuerint, manifestum est in nocte, non potentibus nobis dormire. nam inuitis nobis, & scientibus aliter esse, variæ nihilominus figuræ ob oculos obuersantur. quæ vero, & qui circa phantasiam vapores sunt, possint figuras extraneas offerre, dictum est in deceptionibus somni. signum autem, quod ex eiusmodi occasionibus, & apparentiis hæc cōtingant, illud monstrat, quod sæpe admoniti, & aduertētes nō amplius credunt multi. In timore autem admiranda etiam magis est causa, quia & sani mente, & visu, videre tamen putant, quæ non sunt: alij simulachra mortuorum, alij demones, alij inimicos, alij alia. Principium autem horum omnium est species rei formidabilis: qualis imago noctis, & solitudinis, & sepulchrorum, quæ qualibet uel leui occasione illata phantasiam tam intente mouet, ut apparentiam aliquam faciat adeo actu, ut ueluti præsens accipiatur. fixa enim omnis imaginatio speciem ita intendit, & diffundit, ut in oculis etiā sit. quam ob rem ita repræsentat, ac si extrorsum in oculos peruenisset. ad apparentiam enim faciendam nihil refert, utrum species extrinsecus ueniat ad oculos, an intrinsecus. omnino enim pro natura repræsentat. quare ea videre sese putant, quorum imaginationem fecere.

Febrem, & phrenesim patientes propter quas causas decipiuntur, & mira quædam faciunt, & dicant.

B Idem patiuntur & ecstatici. nam & ipsi facta fixa imaginatione sese videre existimant & Deos, & Angelorum choros, & similia. fixam autem imaginationem facit uel melancholia, uel fides multa & sanctitas. est autem à amici incredibilis specierum vis in mouendo animam, animæ uero in mouendo corpus per ipsas species. ut qualis audeam dicere, posse hominem super aquis incedere, si ingenti quadam phantasia, & specie agigaretur. cuius rei tenue quoddam signum præbet uoluntas, quæ hominem à terra tollit saltu, & librat per certum tempus, nullo alio tantum pondus ferente, quàm specie. longe autem maior est vis earum specierum, quæ à natura sunt, quàm quæ à uoluntate. Eorum uero, quæ epota delirare solent nos facere, ut Hyoscyamus, & Solanum, quod Maniacum uocant, & Lolium, & alia multa, eadem causa est, quæ & uini, & febrium. omnia enim vaporosa sunt, atque insuper potentia frigida, & crassorum vaporum. quare ad animæ sedem perlata medium crassissimum reddunt, tum & impurum, ac torpidum. unde & rationi multipliciter possunt obesse. res enim maiores primum faciunt, quàm sint, uideri: interdum & duplices. propter quod non sine risu est videre quosdam, qui Hyoscyamum hausere. Paleam enim iacentes, lanceam sibi iacere uidentur, & si passum pedalem fecerint, perticam æquasse existimant. sicuti igitur per aquam, & crysallum maiora uidentur omnia, idem fit, & si introrsum medium & species crassiores reddantur.

Ecstasim patientes uel propter melancholiam, uel propter nimiam illorum fidem sanctorum uel cur deos, & angelorum choros se a specie reputant.

Diuersos periculis quæ ex eâ delirare nos faciunt.

De infania, et amentia, & melacho-lico humore, varijsque infamoru spaciibus: quo item modo certo humore melancholico sapientes, et excellētes viri fiāt.

Ad hæc aut & de infania, & amentia, & vocata melancholia morbo, quo tñ delira-
 mus, nunc est agendū. primum autem determinandum, quot modis insanum consue-
 uimus appellare. non. n. dñ vno modo: ne forte lateat nos, quo pacto sapiētem & in-
 sapientem, atq; insanum appellemus. Ergo de his fortasse eadem dicēda sunt, quæ de
 sanitate reliqua, & opposita illi egritudine dici consueuere. nam & infania ægritudo
 quædā est circa intellectum. sapientia vero sanitas vñ. igitur sapientia potentia quæ-
 dā bene operandi circa intellectum, infania uero impotentia. at uero pueros, quan-
 quam non possint recte operari, insanos tamen non vocamus: nec similiter val-
 de senes, quoniam vtriusque ætas indebita est. his quidem enim præterijt, illis non-
 dum accessit. porro neq; dormientes, quanquam falsa concipiant, insanos appella-
 mus, qm̄ tps indebitum est. similiter neq; ebrios, neq;, qui ebiberunt Hyoscyamū,
 insanos nuncupamus, ob id, qd vitium per se non est in intellectu, neq; causa cōfirma-
 ta est, sed momentanea, & ueluti oculus uelo impeditus, quod paulo post amouebitur.
 quam ob rem sanus mente is erit, qui ætate debita, & tempore debito, per se, nō mo-
 mentaneam & fugacem potentiam habeat bene operandi circa intellectum: insanus
 vero, qui ætate debita, & tempore debito, per se, non momentaneam & fugacem, sed
 confirmatam impotentiam habeat bene operandi circa intellectum. Qm̄ autem be-
 ne operari contingit aut in omnibus, aut in pluribus: & his vel manifestissimis, & fa-
 cillimis, vel medijs: & hoc, uel semper, uel ut plurimum, uel vt nunc, manifestum, qd
 simpliciter sanus mente ille erit, qui in omnibus, uel pluribus, & difficilibus, semper,
 vel vt plurimum bene operari potest circa intellectum. si uero nō vt plurimum pos-
 sit, sed aut raro, aut medio tempore, non simpliciter talis dñ, sed uel ut nunc talis, uel
 neuter. similiter nec, qui aut semper aut ut plurimum bene operatur, sed in facilibus
 tñ & manifestis, uel medijs potest, simpliciter talis erit, sed secundum quid tñ, aut
 neuter. simpliciter vero insanus is dicatur, qui aut in omnibus, aut pluribus: & his, vel
 etiam leuibus, & facillimis male operatur semper, aut vt plurimum. Qui uero ita se
 habet, sed raro, aut medio tempore, is insanus vt nunc dicatur, aut neuter.

Insanus sim- pliciter quis dicatur, & quando.

De ijs igitur, qui secundum quid sunt insani, & de somnijs, & vino, & phrenesi, & epotis dictū iam est: de stolidis autem, & fatuis, & qui à natiuitate sunt tales propter defectum organi, nihil nobis dicendum est. De melancholicis autem, bene erit, vt prosequamur, de qb, valde mirādū est, quo pacto ab eo humore adeo insani fiāt, alij semper, alij vt plurimum, alij certo tempore. Melancholicos autem vocamus, quos exuberantia, vel prauitas melancholiæ ita male habet, vt inde insaniant vel in omni- bus, uel in pluribus, & ijs facillimis, & manifestis: siue ad rectam voluntatem, & elec- tionē pertineant, siue ad intellectus operationes. quippe omnes, quos male habet hic humor, & tristes in primis sunt, & solitarij: & horum alij formidolosi omnium, alij quorundam: alij inuerecundi, & pertinaces: alij phātasias sibi quasdam faciunt, quæ neque sunt, neq; esse possunt: hi quidē putantes se habere cornua, illi vitreum na- sum, aut manus: alij se esse mortuos, alij aues factos, & infinita eiusmodi. quorū om- nium causæ sunt inquirendæ, quantum datur. Ergo tristes in primis sunt, qm̄ dispo- sitionem habent omnino lætitiæ contrariam. nam, quæ ad lætitiā maxime inclināt dispositio, illa est, quæ maximè sensus bene afficit, & qua maximè bene habēt, & gau- dent. tales aut sunt, cum finem adipisci suum possunt, qui est delectari, & bene pos- se operari. operat autem anima per calidū, & in calido bene habet. per ipsum enim consistit, & conseruatur, & potest. Igitur, qui calidi natura sunt, ij dispositi sunt ad lætitiā.

Melancholi- ci, quimam vocantur, & illorum va- ria species.

A lætitiā. verum cum calore illo nihil acre, nihil austerū oportet esse coniunctū. quae de causa humidum maximè conuenit cum eo calore, qui ad lætitiā inclināt: qualis in summa est natura sanguinis: qui uero multum habet aut cholerae, aut melancholice, indispositus est ad lætitiā. cholera quidem, etsi calida est, acris tamē est, & indignationis plena: melancholia uero tum austerā est, tum & frigida. quare maximè contraria est lætitiæ. propter quod melācholicorum pars maximè tristes sunt, & omnia ferè per displicentiā recipiunt. eadem de causa & solitarij sunt, & consortia fugiunt. in his. n. & ridere oportet, & loqui, & respondere, & aduertere. ipsi autem merorem nutrire amant, & tacere, & certa quædam cogitare. quare solitariam vitam quærunt. formidolosi præterea sunt, non propter causam, quam medicorum quidam adducere solent, quod tenebras introrsum habent. propter quod, sicuti timor in exterioribus tenebris fit, ita & in interioribus accidit. causa quidem hæc adduci nō potest. primum, quia melancholici non decipiuntur in coloribus, sed alba iudicant alba, rubra rubra, deinde quia non est simile, quod adducunt in exemplū de exterioribus tenebris. in ijs enim timor fit, ut in nocte, quia species illa & in se, & in coniunctis omnino, ut ignota, offertur. terreri autem solet anima, quoties aliquid, ut omnino ignotum, offertur: præsertim cum in cōiunctis imaginatio fit aliqua esse posse contraria, ut accidit in specienoctis. melācholici uero propter hanc causam non possunt terreri, quia nihil propter hoc recipiunt, ut omnino ignotum. cuius signum est, quod melancholicorum multi per solitudines, & per noctem libentissime pergunt. causa igitur, ut mihi uideatur, inde potius credenda est accidere, quod melancholici frigidi sunt magna ex parte, & hi præcipue formidolosi sunt. nam, qui furētes sunt, etiam omnium audacissimi uidentur. quod etiam signum esse potest interiores tenebras non esse causam formidinis eius: nam & furentēstales quoque essent. nō omnes igitur melancholici timidi sunt, sed solum, quibus frigida accessit melancholia. Quod uero frigiditas timorem pariat, indicant senes, & mulieres, & eunuchi, & complexionēs. Nunc uero dicamus, cur etiam adeo delirant. Fortasse igitur & in melancholia eadem censenda est esse causa, quæ & in uino, & in febribus. quoniam enim maximè spirituosā est melancholia, sicut & uinum, inde fit, ut eadem possit efficere, quæ & uinum: propter quod aptissime illam uino Aristoteles comparauit. utrunque enim in quantacunque quantitate multum habet crassæ corpulentia. propter quod euaporatio, quæ inde fit, semper habet, unde perseveret nō superata. & hac de causa uinū maximè inebriat, aqua autē, & lac non, quia, quod exijs euaporat, aereū est, & superabile. igitur & melancholia, ubi euaporans sedem mentis occupauit, siquidem multa repente irruat, nec quam calor naturalis regere possit, tum quidem funditus iudicium tollit, & casus fit, & uocata epilepsia. si uero non repente multa incidat, sed tamen tanta, quæ perturbare spiritus possit, & inquietos facere, atque inquinare, tum multipliciter offendere rationem potest. nam & applicatio animæ in multis impeditur, & coniunctorum plurima deperduntur: figuræ mutantur, & similitudines, & loca, & ordines (ut dictum est) propter quod nec recte iudicant melancholici, nec recte interrogant, nec interrogati recte rident, sed de uno genere in aliud trāseunt: inquieti præterea non mente solū sunt, sed & corpore, propter continuam nouorum oblationem. omnia enim ferè sub displicentiā recipiunt, & loca, & personas, & actiones. quare ad noua uertuntur. componunt autem, & quæ non sunt, quoniam propter celeritatem motionum, apparentiam omnē recipiunt. apparent autē multa extranea uariatis similitudinibus,

Cur melancholici sint formidolosi, quidā causam nouam adducunt.

Melancholici non omnes timidi sunt, sed quibus frigida melancholia accessit.

Propter quod aqua, et lac non inebriat sicut uinum.

Cur melancholici sint inquieti.

dinibus, & figuris, & rerum ordine, & coniunctis. suspiciosi præterea sunt propter timiditatem, & obliquum discursum. unde semper imaginantur sibi cædi insidias: maxime vero circa electionem, faciendam; & non faciendam falluntur, quoniam duobus concurrentibus ad rectam electionem faciendam, altero quidem vniuersali propositione, in qua consistit iustum, honestum, & utile, altero vero re oblata, fit quidem, ut aut obliuiscantur vniuersalis propositionis, aut, etsi non sint obliti, non tamen pareant, sensu, & corrupta phantasia aliter dictante. quare nullo habito loci, tæporis, & personarum respectu inuerecundi aut in templis clamant, aut nudi incedunt, aut suppellectiles proijciunt, & id genus. Resert præterea plurimum, qua quisque melancholia teneatur. hunc enim feruens & accensa agit, illum tristis, & frigans occupat. quare hi tristes, solitarij, timidi, sine spe incedunt: illi furentes minantur, feriunt. exardet enim in ijs cor, & cerebrum: & omnia sub specie iniuriæ recipiunt.

Melancholici suspiciosi s. no.

Non unus est generis melancholico.

Thelamonius Ajax

Arma rapit, superosq; furens in prælia poscit.

Iamq; hominum hos nunc insequitur, nunc percutit illos.

At tacitus mærensq; hominum consortia vitans

Bellerophon solos errat male sanus in agros:

Bellerophon, quem Martis honos, quem gloria currum

Per deserta fugit, nec amor comitatur equorum.

Quas ob causas melancholici cædio vilitate se penam vero affecti mortem sibi cœsciuerint.

Quas ob causas & nonnulli sibi sæpe mortem cœsciuerint cædio vitæ affecti, alij propter furorem, alij propter tristitiã & timorẽ oia disperantes. est autem misera atq; infœlix oib. vita, qm̄ in primis dormire non possunt propter siccitatẽ humoris eius, à quo & cerebrũ exiccatur, & nerui, & membranæ ita, ut ne lætescere possint, & laxari, quæ necessaria sunt in somno. adde, qd̄ & propter timorem continuum aut furorem semper præsentẽ corã anima habent certã speciẽ, in quã vel inuiti semper intẽti sunt, nec obliuisci possunt. unde, etsi cupiat dormire anima, non tñ potest. atq; ita exiccatio cõtinenter maior, & maior fit. ergo die noctuq; ea perpetua molestia, & miseria affecti vitam odere: qua tandẽ carituri sese aut præcipitant, aut interficiunt, aut aliud quid

Melancholici sensu etiã aliter dicente cur adeo falsa recipiant: ut se habere cornua, vitæ: i. nasum, esse mortuos, aues, & similia.

tale committunt. Sed illud dignũ inquisitione vñ, quo pacto fiat, ut sensu aliter etiam dictate, adeo aperte falsa recipiãt: vt habere cornua, nasum vitreum, esse mortuos, esse aues, & similia. Horum igitur in vniuersum tres causæ sunt, vna est obliquus discursus, alia est corporis dispositio, tertia est occasio aliqua ita imaginandi. voco autem occasionem, sibilare aures, pondus aliquod percipere, obtuse videre, & vniuersaliter apparẽtias sensuum. Dispositionem vero corporis voco irã, timorẽ, tristitiam, desperationem, & eiusmodi affectus. ergo sæpe ex occasione aliqua uelleui accidit ijs apparentia aliqua, quam corporis dispositio adauget, ratio vero obliqua aut non dissuadet, aut magis confirmat. quare apparentia illa recipitur uti uera. uera enim diximus ea videri, quibus nec sensus nec ratio cõtrarium offert. percepto igitur, uerbi gratia, pondere aliquo supra caput, quæret melancholicus, quidnã sit. si igitur forte somniauit se habere cornua, aut aliqua ratio ita persuaserit, tũ pertinaciter censebit se habere cornua: & sibilantibus auribus conceptum faciet de tibicinibus in scena, & ita credet: adeo refert nõ constare mentẽ. maxime autem in omnibus dispositio corporis facit, vt diximus de timore. qualis aut in vnoquoq; sit & dispositio, & occasio, & obliquitas rationis, & quõ apparentias recipiat, quæ ita videri faciãt, sigillatim quidẽ impossibile est scire, & parum prudentis inquirere. atque hoc pacto de melancholia, quõ deceptiones,

A deceptiones, & insaniam faciat, satis pro tempore dictum sit.

De eadem vero, quō & sapientes & excellentes viros facere consueverit, nūc est perquirendum. Constat. n. quotquot summos fuisse viros accepimus siue in artib. siue disciplinis, siue circa imperatoriam, siue circa Reip. administrationem, omnes ferē melancholicos ēt fuisse: non quidem eo morbo affectos, sed humore illo præditos. indicant hoc & pueri, & nationes. puerorum. n. quicumque hac natura tenentur, omnes maximē vegetam mentem habent. ē nationibus maximē tales sunt Græci, & Itali, & Hispani. atque hi quidem & scientijs, & artibus, & imperatoria, & reipublicæ administratione reliquis præstitisse magna ex parte videntur. cur autē ita eueniat, considerandum. Quoniam igitur ad hæc bene obeunda perspicaces in primis oportet eos esse, qui ad hæc sint nati, at uero & robore quodam corporearū virtutum pollere, ne in obeundis muneribus dissoluantur, & deficient, manifestum, & si perspicaces ingenio esse debent, operationes illas intellectus obire posse excellenter necesse est. dico autem & simplicia primum, ac sensibilia recte apprehendere, & seruare: tum & in subnotionibus prompte atque ordinate se habere, cōiuncta perpendere, & distinguere: deinde & recte componere non publica solum, sed & abditata magis: imaginariq; optime, & iudicare: tum vero & abstrahere, & vniuersalia facere, & memorari: ad hæc autē & probe, & subtiliter ratiocinari, & distinguere, qd verum, quid falsum, quid probabile, quid necessarium, quid per se: tum & altissimas causas posse perquirere, & obseruare. ad hæc vero recte & magnifice obeunda & organum in primis, ubi sedes est intellectus, bene dispositum esse oportet, & particulam ipsam, qua intelligit, necnō & medium ipsum, per quod feruntur species, & in quo sunt. organū igitur erit amplum, & bene capax, & potēs. paruum enim, & angustum condensos spiritus habet, & inquietos: particula vero, quę intelligit, calorem habebit multum, sed naturalem, non extraneum, tum & sincera erit, bene purgata, tenuis, non pinguis & oppleta. spiritus vero, qui medium dicuntur, multos esse oportet, sed naturales, non turbidos, non agitados. præter hæc autē requiritur & applicatio naturaliter prompta, & intēta, non distracta. atque hæc ferē sunt, quę habere illū oportet, q̄ a natura perspicax ingenio esse debet. nā, quę a fortuna dantur, ut educationes, præceptores, & alia cōmoda, cōia esse possunt. Hæc autem omnia, si recte cōsideremus, natura melancholiæ maximē præstare potest. nā, quibus vocati phlegmatis abūdat plurimum, ijs friget mēs, ac torpet: medium ipsum inquinatū est, particula vero cognoscitiua pinguis, quare pinguis est illis (vt dī) Minerua. Qui uero calidi sunt & humidi, ut quibus abundat sanguis, hi quidem ad societates, & vitæ tranquillitatē valde idonei sunt, & amabiles, & grati: neq; certe hebetes, vt prædicti, verum ad ingenij excellentias non magnopere apti sunt. partim ergo distrahuntur a sensibus, ad quorum voluptates sunt nati, & propēsi: partim studiij, & eius persistentiæ, quę ad cogitationes requiritur, patientes non sunt: fortasse autem & ijs cerebrū subpingue est propter humiditatē. Qui uero cholericici dicuntur, calidi quidem & sicci, ipsi quidem propter siccitatē aptiores ingenio sunt, sed & hi plurimum sunt impatientes contēplationū, quippe qui celeres motib. sunt, & ad multa statim feruntur, multorum ardeliones. quapropter & horum ingenia fallacia sæpissime sunt. adde, quod & facile resolubiles sunt virtutibus corporis propter subtilitatem sanguinis, & spirituum. at uero melancholici prædicta omnia melius præstare possunt, non autem omnes. non. n. eadem est in omnibus mensura

Melancholiam quomodo sapienter & excellentes viros reddere soleat.

Excellentes viros, & ingenio perspicaces, ad scientias, et ad honores idoneos qualis dispositio esse oportet.

Particula, qua intelligit, qualis esse debeat.

Rudes homines cuius dispositionis sint.

Affabiles viros cuius sint dispositionis.

Cholericici pollent ingenio, sed impatientes.

Melancho- & conditio melancholiz, neq; vno etiã modo melancholicos dicimus, quandoque C
lia varie af- enim melancholicos appellamus, quibus membra ipsa talia sunt, hoc est frigida, &
fecta ad di- sicca, quandoq; vero, quibus sanguis multus est, crassus autem & ficcus. qui igitur
versa sunt membris melancholici sunt, ij ad nihil penè vtilis sunt, neque ad ea, quæ sunt cor-
inclinati. poris, neque, quæ sunt ingenij munia; sed timidi, & segnes, & ingenio duri, qui ve-
 ro abundantia crassioris sanguinis melancholici dicunt, hi & ad animi, & corporis
 excellentias sunt nati. sed neq; hi etiam omnes, quoniam non omnibus inest ea na-
 tura melãcholiz, quæ solet excellentes facere. siquidem humor hic & calidissimus,
 & frigidissimus potest accidere: potest & temperatior. refert etiam non parvũ, mul-
 tusnè, an parvus accesserit, & magis, & minus crassus. Quibus igitur plurimus ille
 accessit, si & crassus etiam fuerit, atque ardens, & accensus, hi furentes euadunt:
 tristes uero, solitarij, formidolosi, segnes, amentesq;, quibus plurimus, & sæculen-
 tus, & frigans aduenit. at, quos temperatior in omnibus habet melancholia, hi & ad
 animi excellentias & corporis bene nati sunt. in primis enim multum caloris ha-
 bent, & spiritus, quoniam spirituosissima est, (vt diximus) melancholia: tum vero
 & fortes sunt, & cõstantes, & non resolubiles propter densitatem. at vero organum
 habere amplum intellectus possunt, qm̄ calor est ipsis multus. multus autem calor
 amplum sibi locum facit. porrò particula ipsa cognoscituta, ac medium ipsum pur-
 gata sunt, non pingua, non lutulenta, quoniam siccitas lentorem tollit. multus item
 calor bene concoquit, & superflua expellit. quare omnia bene purgata sunt. multus
 item potens etiam est. vnde omnem euaporationè regit, nec quicquam sinit tumul-
 tuarie agi. vnde constant omnia, ut par est. applicatio quoq; animæ tum ad multa
 esse potest, tum & valde intenta, quoniam potens est obire, & in ijs, quæ consequi
 possumus, delectari etiam solemus. ad hæc & perdurare possunt isti, quoniã robur D
 in materia densiore est. segnes porrò non sunt propter caliditatem: neque à sensi-
 bus distrahũtur, aut longe minus, quã sanguinei, quoniam ad sensuum oblectamen-
 ta minus dispositi sunt, magis autem ad intellectum. accedit quoque, qd & corporis
 viribus etiam pollent, tum & apimi magnitudine quadam. vnde & magnorum glo-
 ria accensi magna etiam audent, qd se posse obire cognoscunt. quæ omnia vbi in ali-
 quo coniuncta fuerint, quis dubitet, siue ille artes calluerit, siue disciplinas; siue im-
 peratoriam gesserit, aut Remp. administrauerit, longe alijs præstantiorem fore?

Habent autem, quæ dicta sunt, dubitationem quandam propter ea, quæ Aristot-
 teles reliquit in ijs, quæ de animalibus. sanguinem enim dicit alium subtilem esse,
 alium crassum: vtrunque autem aut calidum, aut frigidum. ad vires igitur corporis,
 valere sanguinem crassum, & calidũ, ad ingenium autem subtilem: è subtile vero, qd
 etiam calidus est, tum ingenio, tum & corporis viribus conducere. quæ ijs viden-
 tur aduersari, quæ dicta sunt: crassus enim, & non subtilis videtur melancholico-
 rum sanguis. ad quod dicendum (vt arbitror) comparare illic Aristotelè animalia
 inter se, non homines inter animalia. siquidè homo proprie sanguinè subtilem habet
 & calidum. quare & ingenio, & viribus corporis valet. aliorum vero quædam
 crassum habent, & calidum: vt tauri, qui uè corporis viribus pollent: alia subtilem
 & frigidum. Inter homines vero eadem ratio non est, vt, quibus sanguis subtilis
 est, & calidus, ingenio, & viribus præstent. possunt quidem præstare ingenio, viri-
 bus autem non. Melancholici uero, qui temperatam habent melancholiam, ad
 vtrunque sunt nati.

Vtrum

*Temperata
melancholia
valet pluri-
mum ad vi-
res corporis.
& ingenij.*

*Sanguis cali-
dus, & cras-
sus ad cor-
poris vires,
subtilis ve-
ro ad vires
ingenij quo
modo vale-
re dicuntur.*

A Vtrum autem & Sibyllas, & Prophetas hæc eadem melancholia efficere possit, ut multi dixerunt, fortasse quæsieritis & vos. quia in re eadē mihi dicenda uidentur, quæ supra de diuinationibus somniorum diximus. naturaliter enim, & per ea, quæ sunt in nobis, neque melancholia, neque vlla dispositio alia facere potest, ut per nos futura, & longē sita diuinemus, nisi casu fortasse, & fortuna quadam. quæ si diuinare quædam eiusmodi contingit, & non casu, necesse est separatū aliquem intellectum, aut Deum, aut Angelum, aut dæmonem eam diuinationem nobis immittere. quotūque autem modo contingat hominem prophetam fieri, aut casu, aut susceptio-
Prophetam fieri humore quodam melancholico non inco-
nem.

ne separati intellectus, aptissima mihi videtur melancholia ad id præstandum. si. n. furor est quidam hæc diuinitio, apta nimirum est melancholia ad hunc furorem. Quid si Deus, aut Angelus se admiscet nobis, rationabile est ijs maxime se miscere, qui ingenij magnitudine, & excellentia quadam actionum præstant. si vero, & Dæmon est, qui hæc operatur, in ijs operari præcipue censendum est, qui facillime & in furorem, & in omnem insaniam verti possunt, & phanatici fieri: quales dicuntur omnes fuisse, qui uaticinari solebant, ut Pythiæ, & Sybillæ.

B De tota igitur intellectione, quid sit, & per quæ fiat, & quomodo: & quot sint, et quæ intellectus omnes operationes, & à quibus potentijs fiant: amplius & de figmentis, & deceptionibus, & somnijs, & postremo de melancholia hæcenus dictū est pro tempore satis. reliquū est determinare, qua cerebri parte singula hæc fiant: & vtrum omnia in vna parte, an hæc quidem in vna, illa in alia: & quomodo distinguantur potentia, quæ istæ faciunt, vtrum ratione tantum, an & locis: & quæ particula in animali ijs potentijs donata sit, vtrum spiritus, an nerui, & membranæ, an cerebri ipsius substantia. hæc enim è toto negotio superesse videntur.

Supponendum aut, quod in dissectionibus corporum animalium apparet, tres in cerebro esse sinus, quos alij ventriculos, alij cellulas vocant. primū, medium, & postremū. item & adiacentes his ventriculis partes, coriformem progressum, conoidem, glutia, & uermiformem processum. primum autem, & medium ventriculū membranis uelatos esse, postremum autem non, sed duritia sua constare. consentaneū igitur est circa hos uentriculos, uel in ipsis, uel adiacentibus partibus. fieri omnē intellectiōnē. cū vero & in hisce locis sit cerebrū ipsum, tū & nerui, & membranæ, necnō & uocati spiritus, dubium in primis est, quodnam horum donatum sit intelligendi functione: vtrum substantia cerebri, an uel membranæ, quæ ipsum uelant, an nerui, qui ad ipsum terminantur, an spiritus, an adiacentiū partium aliqua. si igitur, quod cognoscit, aīa ipsum est, aut aīatū, oportet quod & particulā, quæ primo & p se cognoscit, aīatam ipsam esse. at spiritus animati quidē non sunt, quia nec alūtur, nec sentiunt, sed magis instrumenta sunt animæ: porrò cerebrum, quanquā alatur, non sentit tñ per se. quare nec per se intelligere posse uir. Videtur igitur nerui natura talis esse potissimū, cui è toto animali donata à Deo maximo sit facultas tum sentiendi, tum & intelligendi. eadem autem natura est nerui, & membranæ. quare particula primo cognoscens, & intelligens erit aut membranæ, quæ uentriculos uelant, aut aliæ adiacentes partes, aut nerui, qui ad cerebri sinus pertingūt. at certe nerui hi, qui pertinent ad sinus cerebri, facti magis uidentur ad deferendas species à sensibus uenientes, quā ad cognoscendum. neque enim cōuenit, ut, quæ speciem defert pars, eadem etiam primo intelligat. quare maxime conuenire membranæ hæc facultas intelligendi uidetur, membranæ autem maxime illis, quæ uocatos uentriculos uelant.

In qua nam parte corporis, seu cerebri fiant tū intelligendi, tum sentiendi actus: & an anima ipsa sempiternalis sit, an alia quando cesset ab intelligendo.

Oportet particulā, quæ cognoscit, animatā esse.

Aliam esse partem, quæ species defert, ab ea quæ intelligit.

Nervis ipse data est virtus, ut facultas tum sentiendi, tum intelligendi, secundum rationem exigentiam obiecti. quobiam in medio earum sinus illi pleni spiritibus sunt, in quibus, & per quos species mouent, & sedem habent. ad illas igitur reflecti species, & cognitionem causare, non ad partes alias censendum est. Naturæ igitur nervi data est facultas omnis tum sentiendi, tum etiam intelligendi: verum non unum organum datum fuit, sed diuersum, ad lucem siquidem, & colores percipiendos necessaria fuit oculorum forma, quæ speciem temperaret, & particulam cognoscitiuam muniret. mox per tenuem illam membranam, quæ vocatam crystalloideam regit, sensationem colorum anima executæ est: soni uero per aures ea pellicula, quæ in fine illarum subest: odoris uero per nares ea membrana, quæ vocatam carunculam tegit: saporis autem ea, quæ per linguam disseminatur: aliarum uero qualitatum nervo omni. similiter autem & interioris animæ facultates membranis datæ sunt, illis quidem, quæ plenos spiritibus, & speciebus circumtegent sinus. qua autem in parte sensus communis fiat: qua phantasia: qua intellectus, qui & ideas facit, & ratiocinatur: & qua reseruatio specierum, nunc est querendum. Videtur autem fortasse alicui operationes facultatum dictarum omnes una in parte debere fieri, ubi. scilicet intellectus fit: ea causa, quod posteriores potentie semper priores includunt, & continent. Si igitur intellectus omnia potest, quæ phantasia, & communis sensus, non uero necessarium earum operationes alio in loco fieri, quam ubi intellectus, prius tamen natura una, quam alia. at uero ita fieri has operationes oportet existimare, ut quodammodo sit vnus locus omnium, quodammodo non vnus. Vnus quidem, quia continuus est locus, ubi principium earum fit, & medium, & finis. Vnus autem non est, quia alibi fit principium, alibi medium, alibi finis. quippe eius operationis, quæ est sensus communis, initium est, ubi A: quæ illic non finit, sed ultra progreditur ad B medium, ubi phantasia est, ac finit ad C, ubi intellectus. vna igitur est actio, & continua, & locus vnus, & continuus, diuisa tamen per principium, medium, & finem. ubi autem principium fit, simplex est actio, & vna tantum: at ubi medium est, quodammodo duæ sunt, aut vna priorem et continens: ubi uero finis, tres quodammodo sunt, aut vna priores duas includens. superflue autem non sunt prima, & secunda actio, nec loca earum superflua. ita enim instituisse natura uidetur, ut, quæcunque facultates in alijs inueniuntur animalibus, omnes in homine reperiantur. nam, quoniam animalium quædam solum tactum habent, uoluit natura, ut & in homine aliquæ essent, quæ solo tactu essent præditæ. quia uero & ultra tactum alia animalia habebant alios sensus, uel plures, uel omnes, factum est, ut in homine similiter inueniantur. Ad hæc autem, quantum ad interiores potentias spectat, quia quædam animalia tantum sensum communem habent, alia & ultra hoc etiam phantasia, ita fuit & in homine, ut pars aliqua tantum communem sensum haberet, aliqua præter hoc & phantasia. peculiare uero fuit homini soli intellectu uigere. fecit ergo intellectum, qui & eanoster, quæ & phantasia, & ea, quæ communis sensus. atque ita semper natura ab imperfectioribus ad perfectiora, & demum ad perfectissima procedit. quare potentie hæc non solum ratione, sed & locis differunt per se. utrum autem eodem momento fiant omnia, hoc est, cum actu fit communis sensus, tum simul & phantasia, & intellectus actu fiant, si quis querat, dicendum nihil prohibere omnia momento eodem simul actu fieri, quoniam species momento sese propagant. quare, cum in sensu cognitio fit, tum in alijs simul fit. si uero queratis, qua parte fiat communis sensus per se, qua phantasia, & qua intellectus, consentaneum esse dicimus in primo uentriculo communem sensum fieri: ut & omnes serè existimant ea ratione, quod inde nervi,

Sensus communis in qua corporis parte fit.

B
A — **C**

Facultates omnes in alijs animalibus reperiuntur, hominibus etiam data sunt, & quomodo.

In primo uentriculo cerebri fit sensus communis.

A nerui illi procedunt, qui visui seruiunt nobilissimo, & præcipuo sensui. tū vero & il-
 luc multi alij relationem habēt. vnde illic vñ esse initium cognitionū. De phantasia
 vero, & intellectu dubiū esse potest, qua in parte fiant. vñ tñ phantasia non longe à
 cōi sensu fieri, ceu coniuncta potentia. quare aut in fine primi ventriculi sedem ha-
 bet phantasia, aut in initio secundi. omnino enim versari vñ circa priorem cerebri
 partem. cuius signum est, q̄, qui promptè, & fortiter imaginantur, hi sunt, qui par-
 tem eam cerebri anteriorem calidam habent: item, & si quando bene volumus ima-
 ginari, natura ita docente videmur frontem cōtrahere, & partem illam acuerè. por-
 rò læsa ea parte videmus & imaginationem lædi. Qua vero in parte consistat ipse
 intellectus, dubitationem maiorem habet. videretur. n. fortasse alicui, oportere illū
 in posteriori ventriculo fieri, quoniam intellectus omnes continet operationes, &
 exequitur. quare illic maximè locari, vbi omnia maximè vnum fiunt. talis autem
 est conij figura, in qua omnia maximè vniuntur. constat autem figuram postremi
 sinus in conij terminari. sicut igitur & oculus, & auris ea de causa ex amplo in acu-
 tum finiunt, vt melius sentiāt, ita & intellectū vñ esse constitutum à natura. at vero
 in medio magis ventriculo locatum fuisse ex his possumus existimare. primum co-
 quidem signo, q̄ læsa ea parte, quæ mediū respicit capitis, vbi bregma vocatum est,
 constat rationem deficere: postrema vero læsa non rationem, sed memoriam. am-
 plius, si cognitio omnis ad membranā fit (vt supra diximus) manifestum est in po-
 stremo sinu non fieri intellectionem, in quo membrana non est, sed duritia sua cō-
 stat. præterea, vbi reseruatio specierū futura est, illic nō conuenienter statui debet
 intellectio. hæc. n. motu fit, illa quiete. in postremo autē fieri reseruationem specie-
 rū manifestum est ex multis. primū, quia læsa ea parte videmus memoriam lædi: tū
 & posita illic medicamina quædā memoriam augent. at vero & duritia illa postre-
 mi sinus nō ob aliud facta videtur, nisi ut tenacius cōseruentur species. similiter &
 figura conij data, vt magis vniātur species, & fortius reflectantur ad medium sinum.
 ac demū, cum volumus memorari, natura nos docēte scalpimus posteriorem partē.
 quæ omnia manifeste mōstrant non intellectum, sed reseruationem specierū in po-
 stremo ventriculo fieri. Existimandū igitur est intellectū in medio sinu fieri. quod
 iure à natura institutū videtur. primum, q̄ principalis potentia maxime collocari
 debebat, vbi maxime tuta foret. talis autē locus mediij sinus. aptissimus præterea est
 locus ille, & maxime commodus tam ad eas species, quæ in primo sunt sinu, q̄ ad
 eas, quæ in postremo. adde, q̄ ad eum locum nerui penè omnes attinentiam habēt:
 quod à natura prudentissime factum est, vt inde officia demandentur, & imperen-
 tur, vbi rex est. est autem intellectus, ceu rex, in humano corpore. Non dubium po-
 stremo signum est illic intellectionem, & rationem exerceri, quod videmus læsa
 parte media capitis rationem offendi statim. Quæsiueritis autem fortasse, vtrum
 quemadmodum sinus postremus reseruat species, ita & alij etiam reseruent, an nō.
 ad quod dicimus consentaneum esse reseruare & ipsos, sed recentes magis, & excel-
 lentes: in ijs autem semper species esse, maximè in medio, non q̄ reseruent ipsi per
 se, sed magis, quod ad illos reflectantur species cognitionem facturæ. Illud postre-
 mo videretur quærendum nobis, vtrum semper intelligat anima, an & cesset quan-
 doq̄: ut videtur in ijs, qui profunde dormiūt, & in apoplexijs fortibus: quinimmo
 sunt, qui putent cessare quandoque animam ab omni intellectione, non in his solū,
 sed etiam ex fatigatione multa. esse enim in confinio mediij sinus vermiformes

*Phantasia
actus i qua
cerebri par-
te fit.*

*Imaginari
volentes si-
tem cur con-
trahunt.*

*Intelligedi
actus i qua
parte fit.*

*Memorari
volentes cur
scalpimus
posteriorem
cerebri par-
tem.*

*Intellectua
fit in medio
sinu.*

*Nū anima
semper in-
telligat, an
quandoque
cesset ab o-
pere intelli-
gendi.*

adiectiones vocatas, quæ sese & contrahere solent, & protendere: quoties autem C
 contrahuntur ipse, laxari, apeririq; sinum ultimū, ac tum reflecti species ad mediū,
 & fieri intellectionem: quoties vero protenduntur, constringi concludiq; sinum
 illum postremum, viamq; speciebus claudi, & intellectionem cessare. Sed de his cer
 ti nihil dici potest. nam vermiformes illæ carunculae possunt quidem factæ esse, vt
 constringentes sese laxent sinum postremum, quo lucecant magis species, & me
 liorem intellectionem faciant, non tamen, vt producentes sese, claudant viam illā,
 & intellectionem tollant. hoc enim incertum est. similiter & incertum, vtrum pro
 funde dormientes, & apoplectici nihil omnino intelligant, ob id, quòd dicere non
 possunt, quid fiat, quoniam non recordantur.

Verum enimvero ò amici, nolim equidem propter ea, quæ dicta sunt, quenquam
 male affectū fuisse erga animam, & intellectū nostrū, ut male forte sibi persuadeat
 de ipso: quandoquidem nos de intellectu agentes ita illum commiscuimus corpo
 ri, vt non aliud habere esse videatur, q̄ quod & phantasia habet, & communis sen
 sus. quippe male sentire de ipso propter hanc causam haud certe equum est, quo
 niam nos eas intellectus operationes impræsentiarum sumus prosecuti, quas exer
 cet in composito corpore, toti communes. vtrum autem præter prædictas propriā
 ipse operationem habeat, & quæ sit, nostra quidem existimauimus non interesse
 nunc quarere. Operæ precium tamen arbitror, si & hoc quandoque inquiratur à
 nobis: verum nō hodie nec à me, qui sat oneris sustinui hætenus, sed negociū hoc
 pertinere ad hunc Fracastorium censeo, aut die crastina, aut in CAPHIJS suis. hæ
 tetenus. n. auditor tātum fuit. æquum autem videtur, vt & ipse quandoq; loquatur.

Quæ cum dixisset, oēs in me conuersi ore vno quasi lata sententia eū esse me de
 clarauere, ad quem negocium hoc de anima, & intellectu spectaret: ageretur autē D
 in Caphijs meis. quibus ego quum multa in mei excusationem adduxissem de tanta
 re, à nullo tamen auditus dixi me in Caphijs cōsulturum Genium meum, qui me
 cum illic esse solet: & nisi ipse retraheret, negocium prosecuturū me fore. quibus
 dictis in solem cōuersus Turrius, qui iam inclinare videbatur, satis, inquit, ò magni
 amici hodierna die factum arbitror, & prouinciam de intellectione, quæ mihi de
 mandata fuerat, satis pro tempore expeditam esse, & opus omne nostrum peractū,
 si vnum prædictis addiderimus, quod superesse videtur. est autem hoc, vt Bardulo
 nis problemati satisfaciamus, vnde primo enata sermonum tantorum occasio fuit.
 quapropter, si placet, iam & poetæ, & philosophi naturam constituamus, ut videamus,
 quo pacto contigerit, ut locus vnus alium poetam, alium philosophum effecis
 se potuerit. obiter autem, & aliorum quorundam naturas & Genios referemus: &
 & cur alij mathematici, alij oratores, alij musici, alij pictores, & sculptores, alij
 scurræ euadant, & id genus. Ergo, sicuti inter animalia omnia, quæ membris, &
 figuris, & qualitatibus diuersa sunt, diuersa quoque & illa sunt, quæ vnumquod
 que potest, & ad quæ est natum: ita & inter homines, quòd & ipsi inter se diuersi
 figuris, formis, qualitatibus sint, diuersa quoq; & ea sint, ad quæ vnusquisq; est na
 tus, & præstat. quæ inclinationes naturales dicunt. vnde alij natura philosophi sunt,
 alij poetæ, alij mathematici, alij oratores, alij musici, & sic de alijs. quo uero sigilla
 tim nature istorum consistant, difficile quidem est exacte dicere, & nosse. si tamē in
 vniuersum quædam dicatur, non ab re fore arbitror. ergo philosophi natura sunt,
 qui apte possunt & vniuersalia facere, & obseruare, nō publica tantū, sed & abdita
 quoque

De diuersis
 hominum ge
 nijs, studijs
 & inclinatio
 nibus quib. ca
 piuntur, &
 delectantur.

Philosophi
 natura, &
 dispositio.

A quoque atque in ijs maxime gaudet. qua de causa & admirabundi maxime sunt. admirari. h. solemus valde noua, & magna. in abditis autem semper magnitudo quædam est, maior autem in ijs, quæ nobilia per se sunt. vnde, & ijs quum potissimum gaudeat, causas etiam illorum solent inquirere, qui philosophi sunt, atque in hoc præcipue naturam philosophi est, quod abditorum causas maxime amat perquirere, propter quod & natura cogitabundi sunt, & taciturni, in quibus non nihil potest melancholia. ijs autem sedes illa, in qua præcipue intellectus viget, in sinu medio quam optime disposita est, & capax, & vicens. Poetæ vero his valde proximi sunt, & non dissimili tenentur genio: nam & ipsi valde admirari solent, siquidem magnitudinibus, & pulchritudinibus rerum capi consuevere: ut Naugerius monstrauit. in magnis autem & pulchris admiratio semper quædam est. quapropter & ipsi causas rerum libenter discunt & in ijs delectantur. vnde & poetarum multi philosophi etiam magni fuerunt, sicuti & philosophorum multi simul poetæ fuerunt. differunt autem in hoc, quod, qui magis philosophi natura sunt quam poetæ, in inquisitionibus causarum plus insistant, & magis gaudent: qui vero magis poetæ sunt, quam philosophi, in pulchritudinibus rerum capti magis, amant imitari illas, & explicare, nec pati possunt quicquam pulchri, & decoris deesse rebus. propter quod, si forte desint, illa addunt ipsi, & fingunt, & quodammodo res perfectas gignunt. vnde poetæ quasi parere gaudent, philosophi intra tenere factum. vnde philosophi ad sciendum magis nati sunt, minus ad imitandum: poetæ vero ad imitandum magis. si qui vero æqualiter ad utrumque sint apti, hi & philosophi simul & poetæ sunt. Inter philosophos uero alij causas, & substantias rerum querere amant, qui proprie philosophi sunt: alij rationes quorundam accidentium querentes in ijs maxime versantur, quales sunt numeri, & figuræ, & in vniuersum quantitates. atque hi imaginatione plurimum pollent, & ea parte, quæ in interiori cerebro est. quare & calidam illam habent, & capacem, & bene conseruatiuam. vnde & optime imaginantur, ut sese res habent in totis suis, & inter se. diximus autem vnumquemque in ijs gaudere, quæ apte potest obire. quare hi maxime gaudent ea cognitione, quæ in imaginatione consistit, ac mathematici appellantur. Musici vero sunt, qui ea pollent imaginatione. quæ circa sonos versatur, quemadmodum mathematici ea, quæ circa quantitates. vnde, & quia pollent imaginatione sonorum, ideo et gaudent plurimum sonis. habent autem purgatissimas aures, & vocis instrumenta idonea. At oratores natura sunt, qui sermone plurimum valent. dico autem sermonem, non, qua vox est, & sonus, sed qua in alios potest per significationes rerum. habent autem hanc facultatem, quibus & memoria est dicendorum tenax, & instrumenta illi memoriæ seruiencia comoda: amplius & copia uerborum, & delectus, & gloria quædam popularis. Scurræ autem & faceti in eo conueniunt, quod utrique argutijs gaudent, & obseruant similitudines rerum, & adducunt: è quibus maxime illæ delectantur, quæ apte, & concinnæ sunt. utriusque igitur finis est delectare, & risum mouere per arguta, sed hoc interest, quod scurræ ex vilibus, & inuerecundis id assequuntur tum gestibus, tum dictis, faceti vero ex decoris. Videte, quod diuersæ sunt hominum inclinationes, & quam uaria sunt ea, quibus capimur, & delectamur, quæ penè infinita sunt. Vt ergo ad tuum problema Bardulo reuertamur, ego quidem, cum hæc in loca primum venissem, quod philosophus quodammodo vel à natura, uel ab educatione talis factus à philosopho patre & fratre, quasi natus in gremio philosophiæ, simulac & vastos hosce montes miratus fuisset, & quam varia hæc terra esset, quam

*Poetarum
genius. &
natura non
multum di
uersa est
à natura
philosophi.*

*Mathemati
ci cuius
sunt disposi
tionis.*

*Musici qua
les nam uiri
sunt.*

*Scurræ, &
faceti qui di
cantur.*

TURRIVS SIVE DE INTEL. LIB. II

habitu, cepi statim ab ea admiratione perquirere, quæ causæ has tantas terrarum moles istuc sustulissent. cumque vidissem quandoque istuc mare ipsum fuisse, & primum montes hosce aggerasse, rursus in alias admirationes, & alias inquisitiones incurri. quarum illa prima, & maxima fuit, quo pacto recessisset istinc mare, tum & ex hac rursus in alia correptus, tandem in eam taciturnitatem incidi, ex qua tu primum excitasti me. Naugerius autem, quod poeta is est, quem noscimus, paucis quidem, aut nullis ex antiquioribus cedens, ubi has solitudines inspexit, ubi tantum silentium, ubi nemora, & luci, loca Dijs sylvestribus habitata, tunc orientem solem omnia collustrantem vidisset, tum mugitus quosdam resonos boum audisset, recordatus & pastorum Arcadiæ, in quandam & ipse admirationem incidit, sed dulciorē, & quæ contineri non potuit. primum cepit paulisper occinere: mox excitato genio poetarum ex pugillari Maronis incum furorem incidit, qui sæpe solet poetas vexare. Sed nos iam multum fuimus euagati: & multa diximus de intellectione, & ijs, quæ animos nostros impellunt. tempus est diem claudere. & Dijs rogandi, ut partem hanc, quæ intelligit, si non optimam, at saltem incolumem præstent.

HIERONYMI FRACASTORII

FRACASTORIVS, SIVE DE

ANIMA, DIALOGVS.

Ad Ioannem Baptistam Rhamnusium.

ERACTIS de intellectu sermonibus RHAMNUSI De anima humane qua-
ditate, immortalitate, ac excellen-
tia sup omnia à primo opifice Deo creata.
Optime è Baldo discessimus, ac sub vespérâ in CAPHIOS
nostros peruenimus, qui mons non procul ab radicibus Baldi
inter Athesim, & Benacum iacet. Illum autem Naugerius dul-
ci quadam memoria salutauit, quòd Caphios in Arcadia recor-
daretur à Theophrasto similiter appellatos fuisse. Ergo illic
trāsacta nocte, serenissima dies cum illuxisset, placuit vicinum

in castanetum secedere, vnde prospectus placidissimus in subiacentem Benacum
late patebat. Hic ergo, vbi & lacum ipsum, & beatam Catulli peninsulam salutau-
mus, sub alta castanea cōsedimus. At Naugerius in me cōuersus, Num, inquit, Fra-
castori cōsuluisti genium tuū, quid te ille iubet facere exijs, quæ in Baldi recessi-
bus promisisti? Cui ego, Consului equidē, sed ille neq; retrahere, neq; multum im-
pellere me videtur. Prosequar tamen mandatū mihi negotium de anima, vt mo-
rem vobis, vt par est, geram. sed ipse optarim, si ita & vobis videtur, vt Lyricen no-
ster non ad recreandum fessos, vt superioribus diebus est factum, sed ad incitū dum
B segnes præcineret aliquid. De anima enim nostra cum simus habituri sermonem, in
quam videtur musicalatentem, nescio, quam vim & consensum habere, apte qui-
dem fiet, si aliquantisper nunc excitetur in nobis. Igitur, puero cū significasset Nau-
gerius, vt caneret, ille accepta temperataq; suauiter cythara, vocem in istæc soluit.

Netimeas Troiane puer, quòd in arduatantum

Tolleris à terra: quòd rostro, atque unguibus uncis

Te complexa ferox volucris per inania portat.

Audistine vnquam sublimis nomen Olympi?

Audisti ne Iouis, tonitru qui fulmina torquet,

Qui pluit in terras, cui templa arasq; dicatis

Vos homines, taurosq; tua mactatis in Ida,

Quiq; etiam vestri est, si nescis, sanguinis author?

Ille ego sum. non te hac volucris, sed Iuppiter est, qui

Haudprada captus, chari sed amore nepotis

In summum amplexu innocuo te portat Olympum:

Astra vbi tot spectare soles, vbi pulcher obit Sol

Ortusq; occasusq; suos, vbi candida noctes

Currit Luna nitens, auroram Lucifer anteit.

Hic ego te in numero superum, domibusq; Deorum,

Per vbi perpetuum, sèlix vbi degitur atas,

Aeterna & semper viridis florensq; iuuenta,

Consistam: æqualemq; annis pubentibus Heben

Officioq;

Officioq; dabo comitem, qui pocula nobis
Lata ministretis. reliquum cœlestibus una
Astragalis choreisq; diem exercere licabit.

Pone metum dilectæ Ioui, melioraq; longe
Prospiciens, charam puer obliuiscere Troiam:
Ne ve Deum te iam, & Diuorum regna petentem
Vlla canum, aut Idæ nemorosa cura sequatur.

Qui de ani-
ma dignum
aliquid me
ditari volue-
rit, humilis
non durus,
cum ad di-
uina eleua-
tus sit, oportet.

Hæc cū cecinisset puer, laudatusq; à nobis fuisset, Quàm bene auspicato, inquã,
ò amici videor negocium hoc nostrum aggredi. Nã certe è pueri huius catmine mihi
hi sum visus raptum illum audire, quem sæpe solet Deus optimus animorū nostro
rum facere. quod faustum fœlixq; auspiciū sit nobis. Verum de animo nostro cū
futurus sit hodie sermo, præparandus prius ille est, vt de seipso verba audiens bene
recteq; audiat, atq; ijs assentiat, quæ de dignitate illius enarrabūtur. præparatio au-
tem hæc in primis effectalis debet. vt humilitatem quandam induamur, ne forte per-
suadeamus nobis de diuinis posse iudicium exactū facere. Deinde, vt & duritiem se-
ueritatēq; illam vel stoicam, vel etiam Peripateticam exuamus, vt nihil velimus ad-
mittere, nisi, quod ijs rationibus assertum comprobatumq; fuerit, quas demonstra-
tiuas cōsueuimus appellare. In omnibus enim illas expetere iniustum profecto est.
Præterea, qui de humana Anima, & illius natura recte audire volet, ad eas animas,
oportet, vt animaduertat, q̄ cœlestes orbis agitat, & tāta moderatione conuoluunt.
His si pparati hodie erimus, & ego bono animo, ita meo genio mihi persuadente,
mãdatã prouinciã aggrediar, & vos iucundissime audietis, assentietisq; nobis. Verū
hac in inquisitione nostra ego comitē mihi dari velim: & si pro desiderio eligi pōt,
equidē Rhamūdū hūc Turriū opto, ac deligo. Nã & ipse hæctenus semper auditor
fuit, & his in inquisitionibus vim illi non paruã esse, & ingenium quasi dæmonicū
noui. Laudauere oēs opinionē, & ipse etiam Rhamundus à cūctis rogatus assensit.

De anime
quid sit, an
secundū phi-
losophorum
placita.

F. De anima igitur nostra ò amici inquisituri, qualis nã sit, vtrum æterna, & im-
mortalis, an nō, videmur quidē nō recte id posse exequi, nisi prius de ipsa q̄ramus,
quid sit. nō quidē, q̄ nouã aliquã de ipsa rationē assignare putemus, sed magis cum
multa, & valde diuersa à patribus nostris tradita de illa sint, nūc inter nos cōstet, qd
potissimum recipiendum sit nobis. Videntur autem, quicunq; audiūt nomen Ani-
mæ, principium quoddam vitæ intelligere in his corporibus, quæ viuere dici solēt.
Nam & viuere illa dicimus, cum animam habent, nō viuere autem, cum illa carent.
At vero viuere solū illa videntur corpora, quæ organica appellantur: & illa quidem
nō omnia, sed solū, quæ à natura sunt talia. Nam, quæ ab arte sunt, vt cytharæ, & do-
mus, & alia id genus, nō dicuntur viuere. Sunt autem organica corpora, quæ, cum è
dissimilaribus cōstent partibus, tanto tamen & tam miro consensu, atque artificio
cōstituta sunt pro certo fine, & operationibus obeūdis, vt viuere illa dicamus, cum
obire illas possunt operationes: quales plātē sunt, & animalia. Simplicia vero corpo-
ra, vt elementa, tametsi operationes suas faciunt, nō viuere tñ dicimus. similiter nec
ex mixtis illa, quæ nullam habēt organizationem: aut, si quam habere videntur, ca-
sū quodam acquisitam habent, non per se, & à natura intentam ad certum finem.

At a princi-
pio vitæ est
in his, qua
uiuere dici
sunt.

Tria sunt
organicorū
genera.

Tria autem corporum organicorum videntur genera. primū est vniuersum ipsum,
quem mundum dicimus: aliud vero cœlestes orbis: tertium plantæ, & animalia.
Quòd enim mundus ipse organicum quoddã corpus existat, manifestū est ex eius
partibus,

A partibus, quæ cū dissimilares sint, tum tanto artificio, tanto inter se consensu constant, ut nihil sit, quod maiorem admirationem præbeat, si officia earum, si famulatum, si nexum, & ordinem conspiciamus. Quare & hoc vniuersum, tanquam animal quoddam perfectissimum, viuere, & anima sua regi, atque agitari maiores nostri omnes ferè dixere: ac multa quidem de mundi anima theologizantes academici tradidere. Quam rem elegantissime poeta noster notauit: cum scripsit.

Principio cœlum, ac terras, camposq; liquentes,
Lucentemq; globum Lunæ, titaniaq; astra
Spiritus intus alit, totamq; infusa per artus
Mens agitât molem, & magno se corpore miscet.

*Anima m^o
di.*

Theologi vero nostri de his exactius, & diligētius scripserunt. Quæ uero & cœlestes orbis organica quoq; sint corpora, manifestū est, qm̄ id ipsa dissimilaribus cōstāt partibus, alijs qdē dērioribus, alijs rarioribus, & magnitudine, & ordine, & sic differentibus: uerū cōsensu tāto, tā mira uirtute ad certos fines, & operationes cōstitutis, ut omnia, q̄ in uniuerso sunt, corpora inde gubernentur. Quæ uero eos orbis agitât, & regit, Anima ipsorum est, quā Philosophi intelligentiā & mentē uocant. non est aut hęc mens, mundi anima, sed particularis quædā natura, quæ & esse, & uirtutem recipit à mūdi anima, operatur aut secundū illā, quam recipit, uirtutem.

B Tertium uero organicorum corporū genus sunt plantæ, & animalia, in quibus similiter animæ suæ principium sunt uitæ. uerum, multa in his cum concurrant ad operationes eorū, dubitatio maxima semper fuit, quodnā sit hoc uitæ principium. concurrunt autem ad operationes eorum, compositio in primis tam mira: deinde temperatura seu complexio delicatissima: tum & harmonia quædam siue consensus partium, & ipsius compositionis, ac cōplexionis: nec non & uirtus quædā, & facultas, quæ ex utrisq; resultat. porro adsunt & uocati spiritus, seu naturalis calor, qui ubiq; diffusus omnia uidetur facere. ac postremo est forma ipsa, & substātia totius corporis, à qua prima, ceu à fonte, dependēt omnia alia, quæ in his corporibus sunt. Horum igitur aliquid oportet esse principium illud uitæ, quod uocamus animam. At fuere nonnulli, qui putarint miram illam compositionem & organizationem, non sine tamen complexione, animam esse. Alij complexionem ipsam existimarunt principalius esse animam, sed non sine cōpositione: qualis Andronicus fuit, quem Galenus commendat. Sed certum neutrū horum uidetur mihi anima esse posse, sed animæ magis instrumenta, & causæ, sine quibus anima non operetur. Siquidem de ratione animæ uidetur, ut in primis esse, quod habet corpus, ab anima recipiat sua: ut de anima mundi, & cœlestium orbium diximus. deinde, ut agitatio tota, & uis, q̄ in corporibus uiget, ab illo principio pendeat, & emanet: ac demum, ut ab eo conseruetur corpus in esse suo, & regatur. quæ certe nec compositio, nec cōplexio habent. nam, tametsi uidentur formam tempore quodāmodo præcedere, utpote dispositiones, simpliciter tamen non præcedunt, sed in hoc tantū, & semper uirtute formæ agūt, quicquid agūt, aut huius quæ fit, aut alterius. Porro nec esse dāt rebus, nec per se conseruāt, nec regunt: nisi quis putet qualitates esse formas rerū substantiales, quod dici non potest. Similiter nec earum harmonia & consensus esse anima potest. siquidem relatio quædam est harmonia, nec principium agēdi per se est, nisi forte, ut causa, sine qua non. uirtus uero, quæ ex ijs resultat, aut accidens quoddā est consequēs alia, aut idem re cū subiecto, in quo est. quare nec ipsa anima dici potest.

*Complexio,
& partium
organicarū
dispositio, nō
anima, sed
anima po-
tius instru-
mēta ad ei⁹
opera obeū-
da sunt.*

*ipsi spiritus
anima pro-
fus nō sunt.*

Relinquitur,

Relinquitur ergo animā esse aut spiritus ipsos, seu calorem naturalē, aut formā, quæ substantia est corporū. sed certe spiritus & ipsi instrumentū magis animæ sunt q̄ anima. primū quidē, quia, iisdem spiritus, qui in semine sunt, remanent & in organico facto corpore. at in semine nō erant anima, qm̄ non uiuit semen nisi potentia. neq; ergo anima sunt in facto corpore organico, sed aliud quid uidetur accessisse, quod anima sit, & à quo animatum iā dicatur corpus. Præterea vel spiritus partes sunt animati corporis, vel illi tm̄ adiacent. at partes per se esse nō possunt, quia animati non sunt: nec nutriūtur proprie, nec crescūt, sed solū per pabulū multiplicātur: nec itē sentiunt, nec intelligunt. quare in his nec vegetatiua cōsistit anima, nec, q̄ sentit, & intelligit. si igitur partes per se nō sunt animati corporis, sed adiacent solum, anima certe nō erunt, sed animæ instrumenta magis: cuius signum quoq; est, q̄ factis sensationibus, & imaginationibus in partibus, q̄ animate sunt, & sentiunt, & imaginantur, mouentur statim & ipsi modo huc, modo illuc, quod expedit, & bene est, ceu instrumenta alteri famulātia. Si igitur neq; cōpositio, neq; cōplexio, neq; harmonia, nec virtus, q̄ ex his resultat, nec spiritus anima sunt, relinquitur formā ipsam, q̄ est substantia corporis, esse animam. Quapropter maxime laudādus est Aristoteles, qui animā dixit esse actum corporis physici, organici, potētis uiuere. Verū, cū duplex sit formæ ratio, altera, per quā corpus distinguitur ab omni alio, altera, per quā vis quædam, & agitatio in totū emanat, & pendet, quæ propria est animæ ratio, Aristoteles quidem volēs animæ naturā, & rationem explicare, entelechiam uocauit: quā alij agitationem continuam, alij actum transtulere. est enim anima propria forma corporis organici, naturalis, uiuētis, sed quatenus influit vim, & agitationem in totum. primum enim tuta esse dat, tum cōseruationem continuam. per ipsam deinde fiunt attractiones similium, aggenerationes. & alimenta qualitates in virtute illius alterāt, miscēt, collocāt, formāt, figurāt, vt bene est. cōtrahuntur mēbra, distenduntur, sentiunt: spiritus varia exercent. & tādē progressiones animalium, generationes seminum, & demū similium organizationes, q̄ omnia fiunt in virtute animæ & forme per eam vim, quam à mūdi anima, & à Deo certā & nunquam errātem recipit.

Sed habet à amici dubitationē non paruam, quod diximus, animam esse actum, & formam organici corporis, naturalis, uiuentis. Videntur enim organica hæc corpora nō esse vnum quid, sed ex diuersis constare, ex quibus non possit fieri vnū per formam vnā. Nam os quidem, & caro, & neruus, & alia videntur formis distare: & magis conuenire os hominis cum osse bouis, & equi, q̄ cum carne hominis & neruo. Si igitur non est una forma in organico corpore, quomodo anima erit actus, & forma eius? Ad quam difficultatem aliqui dicunt formam esse unam quidem, sed unā genere. Nam, quāquā caro, & os, & neruus forma ultima, & specie differant, genere tamen conueniunt è mixtione quadam communi elementorum, per quam omnes hæc partes & nutriuntur, & trahunt, & expellunt: sicuti equus, & bos, & homo genere quidem unum sunt, speciebus uero differunt. Alij dicunt in omni organico corpore semper esse partem, quæ principalis est, propter quam aliæ factæ sunt, & quæ illas regit. ut in animali neruus, & membrana, q̄ per se sentiunt, primæ & principales sunt partes, ut declarauit Turrius frater: aliæ uero, etsi nō sentiāt, factæ tñ sunt propter sensitiuas, & illis ministrant, ac ab ijs reguntur, & uiuunt. quinimmo & quedā sunt partes in organicis corporibus, q̄ non solum non sentiunt, sed nec nutriuntur etiā, ut unguis & dentes, seruiunt tñ, & per alias permanentiam habent. Eandē igitur

Anima, substantia corporis organici est.

De unitate corporis organici, & eius forma.

Atur animam, & formā non necesse est esse in toto organico corpore, sed satis est esse in principali parte vnam, dum illa vitā det toti. quare animę definitionē ita esse accipiendā, vt anima sit prima, & principalis entelechia & actus corporis organici, naturalis, per ipsam viuētis. Veruntamen, nisi nos fallimur, nihil prohibere opinamur, si dicamus vnā & eādem formā esse in organico corpore, nō quidē in omnibus partibus, sed in p̄cipuis, & q̄ pro vita sunt necessarię, nō quę ad bene esse sunt à natura datę. Principales si quidem partes, quanquā plures sint, sunt per cōtinationē vnū. omne enim cōtinuum est vnū. Continuatio vero illarū, etsi per apparentiā non videatur, est tñ per existentiā natura mirando quodā artificio continuante partes secundū extrema, quibus sese cōtingunt. Neq; .n. neruū, aut carnē immediate ossi cōiungit, sed cartilagine mediāte, q̄ sensim in os trāsit ab vna parte, sensim in neruum ab alia: ita & in alijs fit. quod maxime in primo natis est videre, quibus omnia adeo mollia, & tenera sunt, vt possim cōtinua fieri refractis extremis, q̄ sese cōtingunt. atq; hoc pacto de parte in partē cōtinuatio fit, licet vltima & valde distātia videant plurimū distare. Conuenientiā igit ossis hominis cū osse bouis, & equi nō est maior secundū rē, & essentiā, q̄ cum neruo hominis, & carne, sed solum secundū apparentiam. Sic enim & os cadaueris magis conuenire cū osse viuētis videtur. Siue igitur vere cōtinuę sunt partes dissimilares in organicis corporibus, siue non vere, sed à principalibus ratio animę sumēda est, ita quidē videtur existimādū esse de anima.

De qua iam quærendum, qualis sit, non quidem ea, quę vegetat tantū, & sentit, constat enim has ex mixtione elementorum consurgere, & cōditionem eorū sequi, sed de illa, quę intelligit, & sapit, quærendum est, vtrum & ipsa eodē consurgat modo, & intereat: an aliam, & diuiniorē originem habeat, & incorruptibilis sit, atq; æterna. Quoniam vero in his sermonibus, qui in Baldi recessibus habiti sunt, triplicem Turrius intellectum faciebat: vnum, qui nec intellectus dicitur, nisi potentia: alium, qui passius dicebatur, & singularium erat: tertiū vero, qui agens appellabatur, & erat vniuersalium factius, & circa illū, qui passius dicitur, negociabatur: & hic solus æternus ponebatur propter vniuersalia, cū quibus vnū fit, nos quidē nūc hęc æternitatē non quærimus, nec an anima intellectiua sit hoc pacto immortalis. æternitas enim hęc sophistica quodāmodo videtur mihi, & extrinsecus, ac per accidēs facta. sed quærimus magis, an secundum se forma illa, quę est anima, & primo in potentia est ad intellectionem, mox actū intelligit, & vniuersalia recipit, æterna ipsa per se sit, non per vniuersalia, quę recipit. Atq; ego quidem, quando non solum ea pietate, quam debemus erga Deum, & erga nos ipsos, ita semper fui persuasus, vt diuinus, & immortalis sit intellectus in nobis, sed ijs etiā rationibus, quas humanitus habere possumus, nunc quoque, quantum in me erit, partē hanc tueri, & comprobare conabor. Qua de causa tibi Turri, tuoq; Dæmoni libertatem omnem do, non solum interrogandi me, sed respondendi, & opponendi, quęcunq; videbuntur tibi. R.H. Generose quidē Fracastori. verum de me ita te & alios accipere velim, vt nulla in primis sim taciturus eorum, quę ad tantę rei inquisitionē conducāt, siue interrogare, siue respondere, siue opponere contingat. sed ea omnia ita esse accipiēda volo, vt nōn tanquam astruentia, quid ipse sentiam, dicta sint, sed magis vt posita quędā, ex quibus videri possit, quid consequatur. Sed tu rem Fracastori, quādo lubet, aggredere. F. Aggrediar igitur, atq; initium inquisitionum nostrarum à fine hominis, gratia cuius est factus, auspiciabor. Qua de causa, si & altius paulisper exordiamur,

*De anima
immortalitate.*

*Anima immortalitas
sophistica.*

*Angeli, &
hoīs vnus et
idē finis est.
felicitas ipsa,
ad quam
creati sunt.*

duntaxat, nō ab re tamen, nec iniucunde, haud ingratis feres. R. H. Minime quidem, C
 immo q̄ gratissime. F. Illud igitur Turri mihi in primis edicito. Cum magnus rerū
 cunctarum pater, atq; opifex Deus vniuersum hoc, quem mundum dicimus, artifi-
 cio tanto esset ab æterno sabrefactorus, nōne putas cōueniens fuisse, vt in eo naturā
 aliquā faceret, quę & artificium tanti operis, & ipsum etiā artificem atq; authorem
 cognosceret? R. H. Cōueniens quidem videtur. F. Duæ igitur naturæ cum essent
 in vniuerso futuræ, altera eorum, quæ incorporea dicitur, altera eorum, quæ cor-
 poreæ, nonne putas & illud Deum maximum voluisse, vt in vtriusq; ea esset natura, q̄
 authorem tanti operis posset dignoscere? R. H. Et hoc quoq; existimandum est.
 F. in ea igitur natura, quæ incorporea est, fuere illæ mentes, quas alij intelligentias,
 alij angelos vocant: in ea vero, quæ corporea est, fuit homo solus. Nonne ita tibi vi-
 derur? R. H. Maxime quidem. F. Cum igitur vtriusq; naturę dedisset Deus, vt ipsum
 possent agnoscere, putandum ne est ob id eam cognitionem dedisse, vt ab ijs lauda-
 retur, aut esset admirationi: aut magis, vt naturę illę Deum cognoscēdo ipsum con-
 tēplarentur, amarent, colerent, atq; imitarētur? R. H. Hoc certe magis putandum
 est. neq; n. egebat Deus, ut à quoq̄ laudaretur, aut esset admirationi: sed magis illius
 bonitatis intererat, ut omnia faceret bona, & præsertim, quæ ipsum erāt cognitura.
 F. Ita certe. sed & illud dic mihi, in ea cognitione, quæ de Deo habetur, esse ne pōt
 felicitas ulla, & beatitudo? R. H. Immo maxima, si perfecta habeatur cognitio. F.
 Hęc aut felicitas, & beatitudo talis ne est, vt cōmunicari à Deo possit? R. H. Quid
 ni, si ipsi placeat? F. At placere debet, si bonus est. est autem non solū bonus, sed &
 optimus, & liberalis etiam eorū, quæ possunt communicari. quam ob rem & beati-
 tudinē, quę in ipsius cognitione cōsistit, cōmunicandam fuisse statuendū est nobis.
 R. H. Videtur. F. At, si ita statuamus, dicendū nobis erit illi naturæ cōmunicandā D
 fuisse, quæ cognoscitiua facta fuerit. R. H. Vtique. F. Igitur, cū talis factus fuisset
 angelus, atq; homo, dicamus primo quedā pauca de angelo: mox & de homine dice-
 mus. Si igitur à te petā, nūquid, felicitas illa angelo fuerit à Deo cōmunicanda, quid
 dices? R. H. Quo pacto dices cōmunicandam fuisse? nonne illam communicauerat
 Deus angelo, ubi incorporeum, & intelligentē fecerat? quid illi deerat, ut beatus es-
 set in ea cognitione, quæ de Deo habetur? F. Multum profecto deerat Turri, qm̄
 omnis natura, quę aliud à Deo est, infinita quadam imperfectione à Deo distat.
 Quare omnis cognitio illius, si ad Deum cōparetur, imperfectissima est: in qua bea-
 titudo esse non potest, nisi maiori quadam donetur. R. H. Durum quidē Fracastori
 videtur, quod dicit. Nam, etsi angelus rursus maiori aliqua perfectione, & cognitio-
 ne alia donatus fuisset, illa tamen adhuc Deo cōparata imperfectissima erit. Quare
 aut in infinitum eundem erit, aut & in prima cognitione stare poterimus, quæ suf-
 ficiat pro beatitudine. F. Apposite quidem Turri addubitas, verum nec prima co-
 gnitio talis est ad consequendam felicitatem, nec in infinitum est abire: quam rē ita
 oportet accipere. Omnes quippe naturas, quas in co: ditura vniuersi fecit sapien-
 tissimus Deus, tales quidem fecit, & eatenus perfectas, quatenus cōueniens erat, &
 decens ipsi vniuerso. Igitur natura angeli, cum perfecta quidem esset, quantum ad
 vniuersi rationem pertinebat, ad Deum uero cōparata, & quantum ad consequen-
 dam felicitatem opus fuerat, imperfecta, & non capax eius beatitudinis, gratia qua-
 dā indiguit: illa scilicet, quam Deus optimus ex infinito suo esse, cui vult, & quando
 vult, largiri potest, & solet. Quare natura angeli, cum longe abesset ab ea perfectio-
 ne, &

De Angelo
 rum beati-
 tudinis.

Ane, & cognitione, quæ requiritur ad beatitudinē, qua parte nō attingebat ad Deum errare plurimū, & falli poterat, nisi gratia quadā, & Dei manu adiutus fuisset. quam ob causam nec in infinitū est abire, sed standum in certa perfectione: siue illa, quæ ab initio data fuerat, siue alia. Verum, quæcunq; illa sit, gratia adiutam oportet esse, si peccare nō debet, & falli, sed beatitudinem consequi. Placet ne igitur, vt constituamus naturæ angeli non satis fuisse perfectionē illam, qua per se factus fuerat ad consequendam felicitatem, sed gratia indiguisset? R. H. Nihil quidem prohibet, ne ita constituamus. F. Vide igitur Turri. duo hæcenus posita sunt à nobis, primo felicitatem fuisse cōmunicandam angelo, deinde & gratiam elargiendā. Iam igitur & de homine dicamus, qui similiter à Deo fuerat factus, vt ipsum cognosceret, cognoscēdo autē, vt de angelo dictū est, amaret, coleret, atq; imitaretur. Si igitur & de ipso à te petam, nunquid felicitas illa, quæ in Dei cognitione consistit, atq; ab ipso libentissime communicatur, ipsi etiam homini fuerit communicanda, quemadmodum & angelo, quid respondebis? R. H. Quid, si in homine hoc negemus? F. At oportet rationem afferre, cur angelo id concesserit, homini autem non. R. H. Ob id fortasse, q̄ homo caro, & terra est, angelus vero incorporeus, & Deo similis. F. Nonne tamen diximus infinita quadam imperfectione distare à Deo angelum? R. H. Dictum est. F. Si igitur & homo Deo comparatur, nonne & ipse infinita quadam imperfectione à Deo distabit? R. H. Vtique. F. Non ergo magis distat à Deo homo, q̄ angelus, si imperfectionem spectemus. In infinito enim non est magis, aut minus. Si igitur non obstat angelo infinita imperfectio, qua ratione datum est angelo beatum fieri posse, eadem & homini dandum fuit. Idem enim in vtroq; finis, & ratio concedendi. R. H. At quis modus erat in homine? nunquid viuo daretur ea felicitas, an mortuo? F. Et viuo quidem, & mortuo. R. H. Mira dicis Fracastorij. F. Mira quidem, sed statuamus hoc primum, ita homini dandam fuisse felicitatem, sicuti & angelo, si modus esset in homine. Placet ne, vt ita statuamus? R. H. Nihil prohibet. F. Modus ergo, quo dari posset ea felicitas homini, nec ignotus Deo erat neq; difficilis, si hominis animum immortalem, atq; æternum fecisset, & naturæ parte eiusdem cum angelo. Sic enim, vbi separari contigisset à corpore, eodem modo beatus fieri, quo & angelus, & per eandem gratiam poterat. immortalem autem in homine facere animum vel facillimum Deo erat, qui & æternos cælos, & alia multa fecerat, & omnia potest. Hoc ergo pacto alteri parti, de qua dubitabas, satisfactum existimo. quo scilicet modo mortuo homini poterat ea felicitas dari.

*De Homi-
nis duplici
felicitate.*

Nunc de altera dicamus, quō & viuo concessa fuerit. Verum, qui tm̄ gratiæ habiturus esset, vnus tm̄ ex omnibus hominibus fuit, is scilicet, qui perfectissimus omnium futurus esset, quiq; eā obiturus operationē, q̄ potest in ea specie perfectissima esse. talis autē est vita illa, quæ spiritus vita dicitur, in qua nihil caro potest, sed spiritus tm̄ viuit, & Deo similis fit. Eiusmodi autē hominē in humana specie fore oportebat, tū quia in omni specie vbi inueniri necesse est, quod p̄fectissimū in illa sit, & perfectissimā operationē obire possit: tū q̄, si hic nō fuisset, felicitas illa, quā diximus dādā fuisse homini, dari vllō pacto nō potuisset, ne etiam mortuo. Nulli enim mortuo datur, qui viuens, spiritus vitā non vixerit: quod species hæc per se mereri atq; assequi nō poterat sine hoc, de quo loquimur, p̄fectissimo, & diuino homine.

*De Christi
origine, ac
eius beatitudi-
dine.*

De cuius hominis ortu, si me percūcteris, ego nihil aliud habeo, quod dicam, nisi quod quatuor modis imaginari possumus hominem fieri. Vnus est, si sine mare &

foemina

fœmina oriatur ex ijs seminibus, & principijs, quę in sinu, & complexu elementorũ sunt. Alius est ortus à mare tñ sine fœmina, hoc est ex ijs principijs, & seminibus, quę in homine facta sunt: in quo & materia, & gignēs calor adest, nec quicquā deest, quod ad generationē cōducatur. Tertius modus est ille, qui communis est & consuetus, ex mare & fœmina. Quartus vero est à fœmina tñ absq; mare. Tot ergo & non plures imaginari possumus gignēdi hominis modos. At vero tres primi fieri quidem poterant secundum naturā, sed nullo pacto poterant cōuenire perfectissimo illi, in quo caro nihil posset. Omnes enim cū ē facultate elementorũ originē traherent & secundum materiā, & secundū gignentem spiritum, necesse erat, quod factum fuisset, naturā elementarem, & terrenā sapere: quę per se imperfecta est, nec potest illam obire vitā, quę necessaria est ad beatitudinem cōsequendā. Solus igitur quartus supererat modus: sed nec ille conuenire poterat secundum naturā pro gignēdo perfectissimo homine. Nam, quanquā forte ē fœmina poterat materia cōmode suppeditari, agens tñ & gignens nō aderat. In fœmina enim sola nō sunt ea principia, & semina, quę gignere possint. Hunc tñ modum sapientissimus Deus elegit: atq; ē purissima, ac sanctissima virgine materiam assumens, loco genitiui spiritus, qui dēerat, sanctiorem ipse & magis diuinum spiritum indidit: hominemq; cum fēcit, in quo nihil posset caro, nihilq; esset, quod ad terrenos impulsus incitaret. Siquidem oīa in eo perfecta a perfecto parēte fuerant data, pp quę & perfectissime vitā illā exegit, quę spiritus uita dī. Hunc ergo Deus optimus, ut pote filium coessentialē sibi, & cōternum, hoc uero modo hominem factum adeo amauit, ut sese illi cognoscendum perfectissime dederit: cognoscendum autē nō tñ per species, & rerum simulachra, ut ceteri cognoscunt homines, sed per substantiam propriā ipsius Dei, in qua cognitionē beatitudo consistit. Hic ergo (ut ad rem nostram reuertamur) uiuens in Dei maximi cognitione atq; intuitu scelicissimus semper fuit: ac eius uita, quę spiritu fit, & exemplum, & caput, & magister fuit: ē cuius meritis & nos alij promereri potuimus gratiā eius sclicitatis, quam post mortem tñ cōsequi datū est nobis superstite animo, qui ob id immortalis est factus. Si igitur ratio hęc Turri de anima à fine hominis sumpta in suum ordinem redigenda est, ita quidem constituetur, ut primū conueniens fuerit in uniuerso esse naturā aliquam, quę Deū maximū eius operis authorē nosceret: nosceret autem, non ut laudaret, aut ut admiraretur, sed ut amaret, coleret, & imitaretur, fieretq; illi similis. Hoc autē si datum fuisset, decens quoque erat, & Dei optimi bonitati conueniens reliqua etiam dari, quę poterant communicari. Poterat autem perfecta cognitio, perfectus amor, & cultus, atque imitatio, & demum beatitudo. Quare & hęc communicanda fuere. Communicari autem ulli naturę non poterant, nisi æternę & immortalis aut secundum se totam, ut angelo, aut secundum partem sui nobiliorem, ut homini. Pars autem nobilior est animus, & intellectus. hic ergo æternus, & immortalis est factus.

*Ratio facta
da hac à me
in summo.*

Sed nos iam, quia in his multū sumus immorati, ad alia trāseamus, si placet. R. H. Placet quidem, quoniā res hæc bene acta uidetur. F. Pertransuntibus igitur nobis ad alia in primis est statuendū, eorū, quę mouentur, alia moueri, non ut hic sit eorum finis, sed ut quiescāt, quasi motus ijs accidat, & non per se insit: alia uero moueri, ut moueantur, non ut à motu quiescant, quibus moueri per se inest, & (ut dicunt) essentialiter. R. H. Ita prorsus. F. Quę igitur mouentur per accidens, ut scilicet quiescant, nonne omnia corruptibilia sunt? R. H. Omnino. F. Potes ne dicere,

A dicere, cur ita sit? **RH.** Quid ni? qñ omnia hæc, quæ mouentur, vt mox quiescant, omnia vim aliquã passã sunt, & extrinaturam propriã sunt constituta. Vnde & ob id mouentur, vt acquirant id sibi connaturale, quo carent. Talia aut, quæ vim pati possunt, omnia corruptibilia sunt. **F.** Recte dicis omnia, quæ mouentur, vt quiescãt, corruptibilia esse. Si ergo & conuersum proponã, id est, quæ corruptibilia sunt, omnia moueri, vt quiescant, quid respondebis? **RH.** Et hoc concedã, quia corruptibilia omnia aut elementa sunt, aut ex elementis, hæc autem si mouentur, mouentur, vt quiescãt. **F.** Vide igitur **Turri:** ex his sequitur, vt, quæ per se mouentur, hoc est, nõ, vt quiescant, omnia sint incorruptibilia. si enim sint corruptibilia, dictum est corruptibilia omnia moueri, vt quiescant, quare, si aliqua per se mouentur, incorruptibilia esse necesse est. Itẽ & illud sequitur, vt si qua incorruptibilia sint, si mouentur, moueãtur quidẽ per se vt scilicet moueãtur, non, vt quiescant. Si enim, vt quiescãt, dicas moueri, iã corruptibilia erunt per ea, q̄ dicta sunt. **RH.** Sequi quidẽ videtur omnia hæc. Verum cũ moueri multipliciter dicatur, (nã & quod generatur, & locũ mutatũ, & alteratur, & quod intelligit, omnia moueri dicuntur) statuendũ est à te, de quo motu hæc dicas. **F.** In omni quidẽ motu vera esse videntur, q̄ dicta sunt. In primis enim si motũ generationis spectemus, materiã videbimus per se, & semper moueri, & modo hoc, modo illud fieri, & nunquã quiescere. eandẽ & æternã, & incorruptibilem esse. At si & locales motus consideremus, deprehendemus, quæ per se mouentur, & semper moueri, & æterna esse, quales cœlestes orbis visuntur: reliqua vero, quæ per accidens mouentur, vt quiescant, corruptibilia esse. Similiter, q̄ alterantur, se habet. corruptibilia enim sunt, & mouentur, vt quiescãt. **RH.** Enim uero ita est. **F.** At vero & ijs motibus, qui spirituales dicuntur, idẽ est videre in ijs mētibus, quæ se ipsas mouent, & intelligunt, tũ & æternæ quoq; sunt. Quapropter cõstanter possumus in vniuersum statuere, q̄ per se mouentur, & iccirco semper mouentur, incorruptibilia esse, quæ vero per accidens mouentur, vt scilicet quiescant, corruptibilia. Tum & incorruptibilia per se moueri, & semper: corruptibilia vero moueri, vt quiescãt. **RH.** Videtur. **F.** His ergo sic cõstitutis ad animã nostram descendamus, eã dico, quæ intelligit, & vniuersalia speculatur: & videamus in quo genere ponere illã debeamus. cõstat enim & ipsam moueri intelligẽdo. Vtrũ igitur in genere eorũ illã ponemus, quæ per accidens mouentur, vt quiescãt scilicet: an eorũ, quæ mouentur, vt moueãtur, & per se nõ quiescunt? Quid ergo videtur tibi dicendum? **RH.** Ego quidem nullũ horum asseuerare audeo. ponamus autẽ vtrunq; vt videamus, quid sequatur ex vnoquoque. ac primum, si placet, ponamus animã esse in genere eorum, quæ mouentur, vt quiescant. **F.** Ponamus quidem, sed nescio, quomodo recte ponemus. Si enim intellectus est omnia fieri, & nullam habet naturam, nisi quod potentia est, videtur quidem talis esse qualis, & materia se habet in generatione. Quare, sicut illa semper moueri dicta est, & semper perfici, semper perfecta esse, ita & intellectus eorum esse dicetur, quorum natura est, vt semper, & per se moueantur. Nullam enim differentiam habet aliam à materia nisi q̄ hæc omnia sit generatione, ille omnia intellectu, q̄ generatio quædã est. Præterea, si moueretur intellectus, vt quiesceret, oporteret per quietẽ illã acquirere aliquod esse, in quo cum sit, nihil ultra appetat. At nullũ tale esse habere potest intellectus. quolibet enim acquisito, nihilominus inclinatio, & appetitus ad alia nõ esset. Quare talis videtur esse intellectus, qualis & materia, & cœlum, quæ non vno vnquã in esse

Quæque mouetur, vt quiescãt, corruptibilia sunt. & eadẽ uerso.

Intellectus assimilatur materiæ in generatione.

& situ manēt, sed vno habito ad alia parantur, contrario modo, ac illa se habēt, quæ C
mouentur, vt quiescant. quodam enim certo parto non vltra appetunt. Si igitur ita
videtur tibi, nos ad aliam partem ponendam transibimus. R.H. Videtur quidem.
Verum eadem & de sensu, & phantasia dici posse videntur: nam & hæc in potentia
sunt ad sua sensibilia, & ab ijs semper perficiuntur, semper perfecta sunt, nec vnq̄
finem faciunt. F. Minime quidem ita est Turri, sed & sensus, & phantasia mouen-
tur, nō, vt semper in motu sint, sed vt quiescant. Nihil enim, quod fatigatur in mo-
tu, potest habere motum per se & essentialē, vti finem. at sensus, & phantasia ma-
nifestum est fatigari, & amare quietem: si quidē & multa sensibilia per displicen-
tiā recipiunt, vt, quæ excellent, & his receptis inferiora nō possunt vltra recipere.
Cuius causa est, q̄ eorum motus non inest illis per se, vt finis, sed parto vno sensibi-
li in eo quidē ex se quiescerēt, nec vltra appeterent. Quod si ad alia, & alia ferātur,
iccirco fit, quod ordinati sunt in intellectum: qui cum ex se finē non habeat, cogit
& sensus in alia, atq; alia ferri. Propter quod solus ille semper mouetur, & semper
perfici vult, nec vnq̄ fatigatur in eo motu per se, nec displicentiā vnq̄ recipit intel-
ligibiliū, quæ eo etiā magis appetit, quo perfectiora, & excellentia sunt magis. vnde
nec minus iccirco potest inferiora recipere. Quamobrē Turri non possumus partē
hanc ponere, q̄ intellectus moueatur, vt quiescat, si eius natura est omnia fieri, &
parto vno non in eo quiescere, sed perpetua quadā appetitione ad alia, & alia ferri.

*Intellectus
in eorum ge-
nerē esse vi-
detur, quæ
per se mouē-
tur, non vt
quiescat, sed
moueantur.*

Si igitur satisfaciunt hæc, iā ponemus & alteram partem, intellectum scilicet esse
in genere eorū, quæ per se mouentur, vt moueātur. R.H. Ponamus quidē: sed video
te id statim illaturū, vt æternus, & incorruptibilis sit intellectus, propterea q̄ con-
cessimus, q̄ per se mouentur, esse incorruptibilia, & corruptibile omne moueri, vt
quiescat: q̄ rursus cōsiderāda sunt. Fortasse enim nō recte cōcessimus conuersum D
illud, quod fuit, corruptibile omne moueri, vt quiescat. Siquidē nihil forte phibet
aliquid corruptibile moueri in aliquo genere motus, vt quiescat, in aliquo, vt non
quiescat. Nos autē simpliciter cōcessimus, quod in vniuersum cōcedendū nō erat.
Quare potest intellectus motu alterationis moueri, vt quiescat, motu vero intelle-
ctionis, vt nō quiescat. ex quo tñ nō sequitur, vt incorruptibilis sit, nisi simpliciter ta-
lis sit, vt moueatur pp quietem. Nā videmus & cor motu locali moueri semper, cor-
ruptibile tñ esse, q̄ motu alterationis quiescit. Similiter &, quod nutritur, se habet.
Sēper enim mouetur, & tñ corruptibile est, eo q̄ motus alterationis ad quietē sit.
F. Ita ne Turri illudit Dēmon tuus, & nūc negat, quod tu paulo ante cōcessisti, spe-
rās obiectis quibusdā tenebris euadere, velut loligo, & nō euadet tñ? Mōstro enim
simile est, quod dicis, aliquid esse quod in vno genere motus moueāt, vt quiescat, in
alio, vt nō quiescat. Sic enim vnū & idē haberet conditiones corruptibilis, & incor-
ruptibilis: quod esse non potest, p̄sertim si aliorum motus sit eius rei finis per se, & ef-
fentialis. Si. n. huius finis sit moueri, vt quiescat, corruptibile id erit: Si vero vt non
quiescat, erit incorruptibile. Igitur propria intellectus operatio cū sit omnia fieri p
intellectionē, & semp̄ perfici, semper perfectū esse, & nunq̄ quiescere, proculdubio
idē de intellectu dicendū erit, quod de materia, & vtrinq; incorruptibile, & eter-
num esse. Quæ vero de corde, & nutritione dicebas, nihil nos oppugnāt. Cor enim
duos habet motus, & vtrifq; finis est quiescere: ac quiescit etiā quātū datur: sed no-
ua necessitas extrinsecus veniēs facit, vt non diu quiete illa frui possit. quare rursus
mouetur. vnde videtur semper moueri. Non est autē hoc nisi per accidens, nō per
se.

A se. Nutritio vero & ipsa quoque semper aliqua in parte fiat, finem tamen habet
 yaqueq; pars, ad quam fit generatio, & quiescit. Quare in vniuersum Turri verū
 est, omne quod ex natura mouetur vt quiescat, corruptibile esse, & omne corrupti-
 bile moueri, vt quiescat. Itē omne, quod per se mouetur, vt nō quiescat, incorrupti-
 bile esse, & omne incorruptibile, si mouetur, moueri, vt non quiescat. Quibus ita se
 habentibus, si natura intellectus consideretur, videbimus ipsum in genere illorum
 esse, quæ per se mouentur, vt non quiescant in aliquo eorum, quæ acquiruntur. ac-
 quiri enim in omni motu aliquid necesse est. sed vltra appetere cōsueuere, quæ per
 se mouentur, vt moueantur. quare & incorruptibilem ponere intellectum debe-
 mus, & parem habere cum materia conditionē. Hæc ratio Turri ab Aristotele ver-
 bo vno tacta videtur, q̄ forte vulgatissima inter Academicos esset ab Alcmeone in
 ipsos deriuata, verum ab ijs adeo accepta, & approbata, vt semper, vti incōuincibi-
 lis, habita sit. quanq̄ illā aliqui alio modo deducant minus (vt arbitror) efficaciter.

Sed nos iam & peripateticæ quædā referamus, quæ video à vobis fortasse deside-
 rari. R.H. ita sane, F. Potes ne igitur Turri dicere, quā sit naturam materiæ? dico
 autem materiam illam, de qua paulo ante diximus, quæ subiectum generationis est.

R.H. Possum equidem, si verum est, quod aiunt, nullam aliā habere naturā, nisi q̄
 potentia est, F. Ad quæ autem est potentia? R.H. Ad susceptibilia per generatio-
 nem. F. Nullum igitur habebit ipsa susceptibilium per generationem. R.H. Sequi-
 tur. F. At quæ nam susceptibilia sunt per generationem, nonne formæ, quæ ma-
 teriales dicuntur? R.H. Omnino. F. Nullam ergo habebit per se materia mate-
 riales formam. R.H. Nullam prorsus, si addas omnes formas materiales esse susce-
 ptibiles. Si enim non hoc addas, sequitur tantū, vt materia nullam habeat materia-

B lium formarum, quæ susceptibiles sint, F. Recte dicis. Si ergo & de intellectu, pro
 portione quādā petiero, quā nā ipse naturā habeat, quid dices? R.H. Nullā habere
 aliam naturam dicam, nisi q̄ & ipse potentia est ad susceptibilia per intellectionem.
 F. At quæ nā susceptibilia sunt per intellectionem, nonne formæ materiales? R.H.
 Vtiq; F. Sequitur etgo, vt intellectus nullam habeat materialem formam. R.H. Se-
 quitur quidem, si & hic addas, omnes formas materiales esse susceptibiles ab in-
 tellectu; alioquin non sequetur, nisi illas non habere, quæ susceptibiles sunt. F.
 Quid ergo prohibet, ne addamus omnes formas materiales esse susceptibiles? R.H.
 Hoc quidem prohibet, q̄ susceptibiles tantum sunt formæ illæ, q̄ species proprias
 habent: Quæ uero non habent, si intelliguntur, intelliguntur per species alienas.
 Multę igitur sunt materiales formę, quę species non habēt: qualis forte est substan-
 tia, quatenus substantia, vt declaratū à Turrio fratre in recessibus Baldi fuit. Si igi-
 tur ponamus intellectum esse substantiam, & materialem formā, susceptibilis qui-
 dem non erit, eo q̄ speciem propriam non habet, sed intelligitur per alienas. Qua-
 re, si accipias omnem materialem formam susceptibilem esse, male quidem acceptū
 erit, si quidem non tantum intellectus, sed neque vlla substantia susceptibilis est. Si
 uero accipias formam omnem, non sequitur intellectum nullam esse materialiū for-
 marum. Præterea formarum, quæ sunt in materia, aliæ sunt singulares, alię uniuersa-
 les. ad singulares autem nō est in potentia intellectus, sed ad uniuersales tantum,
 contrario modo, ac materia se habet, quę ad singulares quidem potentia est, ad uniuersales
 nō nisi per accidens. Nihil igitur prohibet materialem formam esse intelle-
 ctum, sed singularem. quare nec ipsam suscipere, sed uniuersales tantum formas.

*Peripateti-
corum sen-
tentiā de ani-
mæ immor-
talitate ex
proportione
intellectus ad
materiā ac-
cepto.*

*Intellectus
quidditas.*

*Num pro
intellectione
obeunda me-
lius sit intel-
lectum om-
ni carere for-
ma, an par-
tim habere,
partim non
habere.*

*Anima est
omnia quo-
dammodo, &
non est quo-
dammodo.*

Postremo & illud operepretium est considerare, utrū per intellectionem obeunda melius sit intellectū carere forma omni, & specie, cui tabula (ut abant) erasam, in qua nihil depictū sit: an partim habere, partim nō habere, ut autē potentia ad omnes naturas, & formas, sed qua nō habet, non autē qua habet, quēadmodū & sensus. Si enim tactū consideramus, ille quidem ex calido, & frigido, & humido consistit idē quoq; calidum, & frigidum, & humidum recipit, & dijudicat, sed qua non habet, quo scilicet uel gradu, uel parte nō habet. Oculus porro luce multa, & colore participat, qui nihilominus lucē suscipit, & colores. Lingua quoq; q̄ sapores omnes percipit, saporis expers nō est. Quid ergo prohibet, ne & intellectus quoq; sit talis, & partim formæ materialis sit particeps, partim non: sitq; in potentia ad naturam illius formæ, sed qua non habet, qua uero habet non sit in potentia? quod iure factū à natura uidetur. sic enim maxime potest intellectus cognoscere specie, q̄ extrinsecus est, ueniente ad ipsum, quæ unum facta cum specie, quæ introrsum est, excitat animam, & intellectionem causat. propter quod uidetur Plato facere animam ex omnibus consistentem. Ad propositum igitur reuertentes dicimus quodammodo verum esse omnem materiale formā susceptibile esse, qua scilicet parte nō habetur, quodammodo nō uerum, qua parte habetur: & si intellectus omnia quodammodo fieri potest, quodammodo nō omnia. F. Egregie quidē. Turri fungaris officio tuo. ego itidē conabor, ut meo fungar & ipse. Nā primū nihil officit, quod dicebas, substantiā nō habere speciem propriā: quare nec intellectū esse susceptibile, quāquā forma materialis sit. Nā, quāuis detur hoc, quod nihilominus dubiū est, semper tñ cum forma qualibet materiali coniuncta est sua qualitas propria, & inseparabilis. Scis enim, quantum de qualitatibus inducitur in subiectū aliquod, tñ tñ de elemento proprio induci. Si igitur intellectus sit forma materialis, siue substantia habeat, uel nō habeat speciem propriam, sequetur quidē nō posse fieri omnia, nec in potentia esse ad omnia: siquidē ad eam qualitatem, quæ coniuncta est cum ea forma, & inseparabilis est, non esse potest in potētia, quā iā habet propter quod recte Aristoteles dicebat, si intellectus abstractus non esset, esset utiq; calidus, aut frigidus, inuēs non posse esse in potētia ad qualitatem, quæ inseparabiliter ipsum cōsequeretur. Neq; eadē ratio est sensuū, & intellectus. sensus enim natura nō est, ut omnia fiat, sed certa tñ, quare constare potest ē calido, & frigido, & rursus calidū & frigidū suscipere, quæ nō habet. sat. n. sensui est, si nō suscipiat, qd̄ habet, nec simile, sed hoc iudicet alius sensus. neq; enim unusquisq; sensus habet omnia suscipere, & iudicare, sed sensus in genere. At intellectus nō talis est, sed unusquisq; sigillatim intellectus ex se in potentia ad omnia esse debet, & omnia posse suscipere, quā simpliciter est in potentia intellectus ad omnia, nō ad certa solum. Ex quo etiam sequitur, q̄ pro cognitione obeunda longe melius sit intellectum esse tāquam tabulā rasam, & nihil habere materiale, q̄ partim habere, partim non habere: de quo dubitabas. Si enim partim habeat alicuius formæ, ad illam non esse potest in potentia, neque ad consimile: quod contra naturā intellectus est, cuius est omnia fieri susceptibile. Si igitur susceptibilis per naturam est ea, quæ habetur, pars formæ, cur suscipi non debeat, & possit? Quare, si natura intellectus talis est, ut à principio dixisti, ut in potentia sit ad omnia susceptibilia per intellectionem per se, cōcludendū est nobis per se nullū habere susceptibile: quod quidē nō erit, si calidus, uel frigidus per se sit. Quod uerō dicebas ad singulares formas nō esse in potētia intellectū,

A ex dictis à Turrio fratre cōuincitur nō esse uerum. Siquidē uniuersale abstrahitur a singularibus, quę nota esse oportet. Cōstare autem intellectum ex perfectionibus rerum omnium, ut Timæus uidetur significare, bonum habet sensum, ut talis sit excellentia quadā, & uirtute, non quod conflatur ex mixtione rerū. Quod uero dicebas cōferre ad intellectiōē, ut partim habeat, partim non habeat qualitates rerū, eo quod extrinseca specie, & intrinseca unū fiat, quod excitet animū fortius, nullā habet necessitatem, quin potius impedimentū. Quodenim intus est, prohibet nō solum se recipi, sed & omnē cōsimile: ut in sensibus apparet. Quod si ex ijs duabus speciebus una fieret, quę fortius moueret, & excitaret, oporteret & idē in sensibus fieri, & similia posse apprehendi: quod quidē minime fit. Si igitur omnia fieri debet intellectus, & in potentia esse ad omnia susceptibilia, separatim & abstractum esse necesse est. Atque hæc quidē sunt, quę de peripateticorum penu educi posse uidentur: in quibus siquid addubitas, proferre profecto licet. R. H. Nō pauca certe sunt Fracastori, quę, si cōtentiōsi esse uelimus, possint adhuc in dubium uerti: uerum & hæc, & alia quę dā ego unū, ut dicitur, in fascē collegi, quæ ad postremū reseruabo, ne sermonē tuū tam crebro interrūpā. Quare interea, si qua alia habes, quę ostendant animi æternitatem, illa protequere. F. Bene est Turri, ut ita faciamus. ego autē & alia multa habeo, quę adducā. Verum, ne plus æquo molestus uidear, multa censeo esse præmittēda, quæ dā nō prædictis annectenda. Neque enim nunc referā, quod facultatis materialis nō est posse se supra seipsam, & supra propriā operationē reflecti, ut in sensibus est manifestum. Nec dicā, quæ materia sunt, singulare quidē ipsum apprehēdere, uniuersale autem nō posse. Nec adducam ingenitum illum appetitum animi nostri ad altissimas causas, & ad diuina tū inquirēda, tum & fruēda: indicia quidem manifesta supra elementorū cōditionē esse, quod tanta appetit, quasi propensione quadā in propriam patriam feratur. propter quod nec contemnendum est, quod physiologi dicunt, figuram soli homini fuisse erectam à Deo datā, quod perpetuo uideret, & cognosceret patriam, atque originem suam. Tacebo etiam signum illud, quod Plato solebat dicere indicium animum nostrum per se abstractum esse à corpore, quod tū maxime lætatur, cum maxime separatur à sensibus, atque in seipsum redit. Nec repetā, quę Turrius tuus tam mira de somnijs retulit, de uaticinijs, & præfensionibus alijs: quę quidem neque à nobis inficianda sunt, neque in casum, & fortunā referenda, sed in altiore certē causam: quam si fuerimus recte contemplati, aperte quidem uidebimus affinitatem quandam & cognitionem habere cum diuinis animum nostrum.

*Intellectus
abstractus
est.*

*Immortalitatis animi
ratiō collige
rationes.*

Que uero prædictis annectenda uidentur, & nullo pacto prætereunda, duo sunt. Alteru est, quod, si ostendero operationem quandam in homine esse, in qua nihil communicet corpus, sed propria animi sit, procul dubio confitendum erit naturam animi seiunctam per se, & abstractā esse à corpore. Alterum est, quod, si & illud monstrauero, omnia, quæ sub Luna sunt, corpora, & omnia quæ supra, gratia intellectus humani facta esse, & hunc esse illorum finem, neminem fore arbitror, qui opinari possit tot & tanta gratia rei uilis & caducæ facta esse, sed magis diuinum esse, quod illorum sit finis. Sed iam age istuc demonstremus. Primum autem nō negare te existimo, si ulla erit animi operatio, in qua non communicet corpus, naturam animi per se abstractam esse à corpore. R. H. Minime quidem nego, quādo & hoc philosophi omnes concedunt. Sed quænam erit illa animæ operatio, in qua nō cōicet corpus? F. Illa à Turri, de qua paulo ante dicebamus, uita spiritus, per quā homo rena-

Aristo. sententia de anima sempiternitate ex primo libro de Anima.

Vita spiritus. & sanctorum.

sci, & nouus fieri dicitur, quasi corporeū omne exuerit, ac totus spiritu quasi Deus, C
 uiuat. Vitā autē spiritus dico virtutes ipsas, non quidem illas, quas solemus nobis aut
 propter gloriā quādā, aut vtilitatē parare, satis quidē infirmas ac labiles, sed heroi-
 cas illa cōstantes & incōcussas, propriū virtutū finē habentes: per quas corpus hoc
 Deo maētātes, quasi extra corpus, cū illo viuimus, & semper sumus: cū illo ambu-
 lamus, loquimur, comedimus, & omnia facimus: nobis natos nō arbitramur, sed illi
 soli: nobis nihil tribuimus, sed omnia illi, & glorię eius: in paupertate diuites, in di-
 uitijs pauperes, nobis in tormētis, & cruciatibus, & ignibus exultātes: ppter ipsum
 rerū omniū ac vitę etiā prodigi: nihil amantes, nihil odio habētes, nisi quod ipse
 amarit, aut oderit: in simplicitate prudentes, iustitiā, pietatē, & veritatē colentes:
 propter q̄ multi meruere ab hoībus sancti, & diuini vocari, à Deo autē multipliciter
 donari, abj prophetā di gratia, alij morbos, & dēmones eijciēdi, alij miracula etiā fa-
 ciendi. Talis in primis fuit sanctissimus ille, de quo à principio diximus, Dei filius:
 post ipsum, quicūq; illū secuti, atq; imitati potuere hęc vitā spiritus viuere, in qua
 caro, & corpus nullā Turri societātē habent, immo naturam, & propensionē pror-
 sus contrariam. Reliquum esset alterum etiam illud, quod promisimus, demonstra-
 re, omnia scilicet alia corpora propter humanū animū esse facta: sed hoc ad postre-
 mum relinquemus, vbi de nobilitate animi nostri differemus. Atque hęc sunt, quę
 de animi nostri æternitate dicenda pro tempore mihi visa sunt. Reliqua silētio in-
 uolui miro, nescio quo, desiderio affectus audiēdi illa, quę tu vno in fasce collegisse
 dixisti. Veruntamen, qm̄ pugnādum nobis video, bene erit, vt per pueri nostri mu-
 sicam aliquantisper reassumamus vires, quo alacriores pugnam sustineamus. Igitur,
 cytharam cū accepisset puer, ac suauiter tetigisset, mox in hunc modum cecinit.

P S Y C H E.

D

*Huc Amor ò dilectē, ades ò dilectē Cupido,
 Formosum tua te Psyche formosa requirit,
 Et poscit te Dia Deum, puerumque puella.
 O tibi tam similis si te peramatq; cupitq;,
 Nonne & amabis Amor illam, cupiesq; Cupido?
 Est eadem nobis patria: est cęlestis origo
 Ab Ioue: nos terris pariter, nos æthere in alto
 Versamur pariter, coniunctaq; munera obimus.
 Ipsa bonum pulchrumq; modis in pectora miris
 Insinuo, tu corda feris, tu suggeris ignes,
 Accendisq; ardore nouo: genus vnde animantium
 Concipitur, crescitq;: sua & conubia iungit.
 Me miseram, quod & ipsa meis in me artibus vsa
 Ah nimium tenera, & palebro nimis apta moueri,
 Vt te conspexi, vt noui, pulcherrime rerum,
 Continuo facibusq; tuis, & Amoris amore
 Exarsi. iuuat hoc, paribus si & tu ignibus ardes.
 Tolle puer vittas, atque in me lumina solue,
 Nempe & amabis Amor pulchram, cupiesq; Cupido.
 Ipsa tibi tenuem, qua cingas tempora, vittam
 Intertexam auro, & molli bombyce laboro:*

Pitius

A *Pisces ubi Narcissus hiat, Meander oberrat.
 Hic ego te latas terras, atq; alta volatu
 Nubila tranantem fingo, & maria vda secantem:
 Cuncta tibi imperio subdentem, hominesq; , ferasq; ,
 Et pisces volutres, & , qua nant equore, monstra.
 Dijs quoque nec parca. curru rex Iuppiter aureo
 Inuehitur, cinctus humeros & brachia ferro.
 Quos inter tua Psyche etiam religata cathenis
 It merens, sequiturq; tuos captiva triumphos.*

Hæc cum cecinisset puer, nos rursus sermonē suscepimus. F. Iā ergo Turri tuū est ea proferre, quæ ad postremū vno in fasce seruari dicta sunt. Ego enim iā explicauī ea, per quæ vnusquisq; , vt arbitrōr, bene instituti animi persuaderi possit diuinū immortalemq; esse intellectū in nobis. Superest nūc, vt ad ea respōdeamus, per quæ dissuaderi quis possit. R. H. Hoc quidē superest: verum, q̄ ipse adducā, Dijs te stibus syluæ huius ita adducta esse volo, vt non ostendant, quēadmodū prædixi, qd animo ipse sentiam, sed vt à te ex vmbra quadā educta animi nostri dignitatē valeāt demonstrare. Quæ vero Fracattori, negotiū mihi hac in re faciūt, hæc ferè sunt. In primis enim, si æternus ponatur intellectus in nobis, q̄rendum illud est, vtrum ille assistat nobis, quēadmodū nauta, vt aiunt, nauī, an magis nostri sit ita pars, vt esse illud, quod quisq; habet, ab illo detur. tu ergo quid horum putas? F. Nihil asseueremus Turri, sed more inquiringentium ponamus vtrunq; seorsum, vt videamus, quid inde sequat. quēadmodū sæpe est factū. Quare, si placet, ponamus primū assistere. R. H. Placet quidē. sed illud primo sequetur, vt duo illa distincta sint, quod assistit, & cui assistit, vt Socrates, & , qui Socrati assistit, intellectus. F. Omnino. R. H. Socrates igitur, qua Socrates est, & esse suū per se habet, periturus ne ipse est, an & ipse immortalis? F. Periturū arbitrōr. si enim sit æternus, rursus de intellectu eius proprio quærere habebimus, vtrum assistat, vel non. R. H. Recte dicis. Si igitur periturus ipse est Socrates, in primis spes illa periisse videtur, quam paulo ante dicebas esse hominis finem. Si enim Socrates, qua Socrates est, interiturus ipse est, quid ad ipsum, q̄ intellectus, qui sibi assistebat, sit saluus? quēadmodū ad nauim, quæ in profundum mergitur, nihil facit q̄ superstes sit nauta. F. Videtur. R. H. Præterea assistēs hic intellectus, aut ergo vnus in oībus, & cōis, vt quidā è Peripateticis tradūt, vel suus cuiq; est assistens intellectus. Si igitur est vnus in oībus, monstrū profecto maximū audire mihi videor, quod etiā absq; necessitate inducatur. Quid enim mō strosius dici pōt, q̄ intelligere me per aliquid, quod non sit mei pars? de quo dici fortasse possit quō ipsum intelligat, quo aut pacto intellectionem suam mihi cōmunicet, nec dicere quidem possumus, nec imaginari. Induci præterea absq; necessitate videtur. Si enim Socrates, qua Socrates est, & ipse intelligit. quærere licet, vtrum eadē intelligat, quæ & intellectus ille assistēs, an alia. Si quidem eadem intelligit, superfluus est alius intellectus: si vero alia intelligit, quæ nā ea sunt? Si enim dicis uniuersalia ea esse, hoc certe verū non est, q̄n satis declaratum à fratre Turrio fuit nos posse uniuersalia per nos facere absq; ullo forinsecus assistente intellectu. Quare, qm̄ & per hæc, & per alia monstrum hoc satis explosum fuit à Baldo, nunc quoque explodatur è Caphijs tuis, si placet. F. Placet quidem. R. H. Si vero non vnus est & communis omnibus intellectus ille assistens, sed cuiq; assistens ponatur, eandem

Horum argumentorum solutio, per que aliquid videri posses non esse animos immortales.

Num intellectus cōiungatur corpori, ut nauis nāmi, an sicut forma

FRACASTORIVS

quidē & alias habet difficultates. Nam & hoc monstrum est per hoc extrinsecū nos C
intelligere: tum & dicta prius felicitas perit. Porro & intereuntibus in praello de-
cem millibus hominū querere licet, quid de eorū intellectibus fiat, qui singulis as-
sistebant, num ocientur, an alia expectent corpora, quibus denuo assistāt, an aliud
interea agant: quę certe adeo ridenda sunt, ut uix audiri possint. Quare partē hanc,
quod assistens ullo pacto sit intellectus in nobis, ponere nec possumus nec debe-
mus. F. Ita quidem uidetur. quare, quoniam nec ipse induci unquam potui, ut mon-
stra hæc reciperem, non magnopere curabo, utrum positio defendi possit.

*Intellectus
uidetur cor-
pori, ut for-
ma.*

Ponamus igitur alterā partem, intellectum scilicet, quem immortalē statuimus,
nō assistere ullo pacto nobis, sed esse nostri partem, per quā unusquisq; id est, quod
per se est. R.H. Ponamus quidem, sed illud primum statuamus intellectū hūc sub-
stātiā quandā esse, & non corpus, sed actum simplicem, seu mauius formam appella-
re. F. Ita quidē constituendū est. R.H. Igitur & de hac substātia primo querendū
uidetur, utrum diuisibilis per se sit, an indiuisibilis. dico autē diuisibile, quod partē
habet extra partem, copulatas inuicem per cōem terminum. Quid ergo dicendū ti-
bi uidetur? F. Quid prohibet utrunq; poni, ut cōsueuimus? quare primū ponamus
esse diuisibilē, ne quicquā præmittatur, quod ab aliquo dici possit. R.H. Si ergo
diuisibilis sit hæc forma, ceu lumē quoddā, illud quidem primo q̄remus, an in mate-
ria & subiecto, in quo semel fuit, semper maneat, an de subiecto in subiectū migret.
Si quidē enim semper manet, & Socrates quidē, & Plato, & alij erunt æterni etiam
ipsi. si uero de subiecto in subiectū migret, mortuo Socrate, & separata ab ipso hac
forma, nō uideo, quō moueatur non motis subiectis ipsis. corpus. n. nō est. Tum &
illud est querere, quō se habeat in diuersis illis subiectis, in quæ migrat, utrū ut sub-
stantia eorum, aut ut accidens. At substantia esse nō potest, cū subiecta illa suas ha-
beant formas. Sed nec accidēs. quod enim per se substātia est, accidēs in alio esse nō
potest. Atq; hæc quidē ē multis, quę adduci possunt, satis esse arbitrari ad tollendā

*Intellectus
est indiuisi-
bilis.*

positionē hāc. Quare ponamus alterā partē, substātiā scilicet, quā intellectū dici-
mus, esse formā indiuisibilē. F. Ponamus. R.H. Si ergo indiuisibilis ponatur, illud
primo se offert dubium, quō ex ipsa, & materia, cui aduenit, unum fieri possit:
tum & unū diuisibile. Nā materia, cui aduenit, uel diuisibilis est, uel etiā ipsa indi-
uisibilis. Si quidē diuisibilis dicatur, non uideo, quomodo ex uno indiuisibili, & alio
diuisibili fieri unum possit. Quod enim in alio recipitur, recipi quidem oportet se-
cundum naturā, & cōditionem recipientis: & quod est actu, proportionē habere
cum eo, quod est potentia. diuisibile autem nullā habet proportionem, nullam cum
indiuisibili rationē, nec recipere quicquam potest nisi diuisibiliter & per partes. in-
diuisibile autem partes nō habet. Neque unum igitur fieri potest, nec Socrates diui-
sibilis. Si uero etiam materia indiuisibilis statuatur, minus uideo, quomodo ex duo-
bus indiuisibilibus unū diuisibile fiat, ut Socrates. Deinde & illud est querere, utrū
forma hæc indiuisibilis recipiatur mediante quātitate. per partes igitur recipietur.
si uero non mediante quantitate recipitur, mirū certe uidetur, quo pacto homo di-
uisibilis fiat. Ad hæc autē, si indiuisibilis sit hæc forma, erit etiā incorporea. ex quo
sequitur, q̄ modis omnibus sit immobilis. Dico autem modis omnibus, quod nec
per se nec per accidēs mobilis erit. per se mouentur corpora, per accidēs aut, quę
sunt in corporibus inherētia, & extēta, ut qualitates. hæc autē forma nec corpus
est, nec in corpore extēta. Sicut igitur intelligentia, & orbium formę nullo pacto

mouentur

A mouent in suis orbib. nec per se, nec p accidēs, ita nec anima hęc vllō pacto moueri poterit. Quid igitur de illa fiat moto Socrate de loco ad locum? Sequi. n. non potest immobilis existens, minus aut pōt remanere. Quæ dubitatio maior etiamnum est mortuo Socrate. Si. n. remanet, non video, quid agat: si inde mouetur, nō video, quō. Indiuisibile. n. si moueri debet, oportet per indiuisibilia moueri, & trāsire. hęc aut infinita sunt. Difficile præterea est, aut impossibile imaginari, qđ nam esse habere possit hęc forma indiuisibilis in corpore. Si. n. in qualibet parte est, & in pedib. & manibus, mirū profectō est non intelligere & illa. Aut, si pars aliqua magis intelligit propter dispositionē meliorem, utrū ergo & huius partes omnes intelligāt, & harum partes? aut si nulla demonstrabilis est, quæ per se intelligat, mira res vī totum aliquod intelligere, ut Socratem, cuius pars demōstrabilis nulla intelligat. aut, si aliqua intelligit, cum illa extēta sit, & quantitatis particeps, utiq; & forma ea talis erit. Hęc ergo Fracastori sequi vnr, si ponamus indiuisibilem formam esse animā, & incorpoream. At uero, si & incorruptibilē ponamus, sequitur quidem, ut nec generabilis sit. si. n. sit generabilis, corruptibilis ēt erit. qđ si non generantur animæ, æternæ autem sunt, necesse erit nobis certū & definitum numerū earū statuere, qđ perpetuo quodā circulo abeant ē corporibus, & rursus in illa redeant. Dicemus ne igitur illas in Elysio potare lethen, & post mille annos redire in lucem ad noua corpora, vt fabulantur Poetæ: an brutorū animalīū corpora subire, & statuto tpe in hominem redire, & modo Gallum, modo Megillum fieri? Quæ omnia ut etiam demus, asistere nobis animas fatēdum erit, quod supra improbatum à nobis fuit. Ad hęc ergo responde si primum placet, ego mox & alia adducā, quæ nō minores difficultates apportēt. **F.** Immo Turri totū fascē dissolue, & omnia explica, dū concitatus videris. Ego. n. curabo, vt nihil de memoria decidat mihi. **R.H.** Pergam igitur, & alia in mediū adducam, quæ materialem ostendant eam formam, quæ in nobis intelligit. ē quibus primum & maximum argumentum est, quòd en. ūci illā per materiales dispositiones manifestum est, per illas conseruari, per illas demum immutatas interire. indicia hęc sunt à materia dependere illam, & cognatam habere naturā cum alijs. Tu præterea assumebas. Si anima propriam habet operationem, cū qua non communicet corpus, abstracta est per naturam à corpore. Ego vero oppositū nunc assumam. Si anima nullā habet propriam operationem, cum qua non commu-

*Ratio sua-
diens moria-
litatē ani-
mæ ab ip-
sæ proprij ope-
ris carētia.*

socio corpore fieri videtur: tum quia non dicimus animam iustam, aut prudētem C
& fortem, sed Socratem, & Platonem: tum quia vita illa non aliud tandē est, quā
virtutes ipsa, quas exercemus. Virtus autem per assuetudinem, & opinionem fit.
vtraque autē cum corpore, & in corpore fit. Porro, quas heroicas appellabas virtu
tes, & solum sanctis viris attribuebas, passim fieri & ab alijs manifestum est. qñ qui
dem, cum virtutes faciāt opinio & vsus, multi quidem opinionibus etiam falsis de
cepti, & melancholijs, iustissimi, & continentissimi visi sunt: alij ita longo tempo
re persuasi, quod leges ostendunt etiam barbarorum. Apud Indos legimus mira for
titudinis, & contemnēdæ mortis exempla, ut de Calano, & alijs, qui aut gloriæ spe,
aut immortalitatis, constructis pyris sese proiecerunt in ignes. vnde & illud.

Deus immortalis haberi

Dum cupit Empedocles, ardentem frigidus Aetnam

Insiluit.

Qua de re, & alia multa exempla proferre possem. Sed redeo ad fascem meū dubi
tatorū, quæ multa adhuc supersunt, nisi tu quid habes, quod interponere velis. F. Ni
hil quidem nunc est, quod interponā, sed prosequere. R.H. Prosequar igitur, atque
illud statuā tecum. Si intellectus phantasia quædam est, aut non sine phantasia, ut
Arist. ait, immaterialis esse non potest. Nā & phantasia materialis est forma, & si qd
eodem modo recipit, quo ipsa: quod certe intellectus facere vñ: eadem. n. recipit,
quæ prius phantasia receperat, & eodē modo, hoc est, vt singularia: circa quæ mox
negociatus abstrahere dñ vniuersale. Ad hæc autem quærimus, adueniente intelle
ctu, quid de sensitiuo fiat, qd de phantastico, nunquid remaneant hæc, an corrūpan
tur. Nā, si remanent, substantia esse non potest intellectus, nisi forte assitens, qm
aduenit subiecto iam actu constituto. At, si corrūpi dicantur, quærimus, à quo & D
qñ corrumpuntur: tum & quō, si corrupta sunt, fiat Socrates sensitiuus, & phanta
sticus. dari. n. hæc ab intellectu nō pñt, si immaterialis est, nec à formis, q corrupta
sunt. Illud præterea dubitationem uel maximam facit, q videmus intellectū induci
certo inducto gradu qualitatum, certa temperie elementorū. Quærimus ergo, vtrū
illi gradui, illi temperiei correspondeat sua forma, quæ in sinu, & potentia elemen
torum consistat, an non. Siquidē sua correspondet forma elementaris, illi aut super
ueniat intellectus, utiq; is aut substantia non erit, aut assistet tm. Si uero illi gradui,
illi tēperiei nulla correspondeat elementaris forma, nunquid ergo hoc erit, qa in
tota potentia & natura materiz, & elementorū repugnat esse formā eiusmodi? an
non repugnat quidē, sed suspenditur à Deo? Repugnare autem naturæ materiz, &
elementorū induci formā, cuius dispositiones iam sint inductæ, absurdū certe vñ:
magis uero, si dicamus suspendi à Deo formam genere, & natura conuenientē cum
dispositionibus, ut inducatur forma alieni generis, & naturæ, ad quam ne analogiā
quidem habeant dispositiones præparantes ad formam. Quare, cum videamus
in alijs omnibus eiusdem esse naturæ dispositiones, & finem, ob quem inducun
tur, rationale satis videtur & intellectum eiusmodi etiam esse. Postremo & il
lud quæredum arbitror, quoniam in nobis anima per species rerum intelligit, vtrū
secundum se alium habeat intelligendi modum, dum in nobis est, an non alium ha
beat. Siquidem enim alium habet, puta eum, qui dicitur per essentiam, qui proprius
est abstractorum, mirum profecto est, q intelligens per essentiam suam anima, &
futura etiam imminenti pericula nobis non prouideat, nec indicet illa nobis: non
enim

*Alia ratio
apparet ad
animi mor
talitatem a
struendam.*

A enim videtur esse, quod prohibeat. Si vero hunc solum modum intelligendi habet, qui per species fit, mirū primo videtur abstractam substantiam non intelligere nisi per species rerum. Deinde separata à corpore quomodo intelligit, & reminiscitur? species enim non reseruantur, & non mouent nisi compositum corpus. Atque hæc Fracastori sunt ea dubia, quæ ad postremum reseruare constitui. tuum erit ea dissoluere, ac pro virili eniti, vt ijs discussis illustratisq; possimus nobis, & animo nostro congratulari. F. Enitar quidem Turri. & nisi me fugiet veritas, ita etiam me facturum spero, vt animus noster de seipso pie recteq; audiat, ac gratuletur sibi.

In primis autem, vt diximus, ad eas animas spectare oportet, quæ orbis cælestes mouent, ijsq; esse illud dant, quod quilibet eorū habet. Ita. n. multi philosophorum putant, nec adeo mirantur, quō in ijs vnum fiat quemadmodū video te nunc mirari, quo pacto ex indiuisibili anima, & materia vnum fieri possit. Quod aut in primis quærebas, vtrū materia, cui forma hæc aduenit, diuisibilis sit, an et ipsa indiuisibilis, dico esse, qui putent materiā ipsam per se indiuisibilem esse, fieri aut diuisibilem per cœternam sibi quātitatem, quā interminatam vocant. quod quidem satis durum vñ mihi. Quod. n. per se indiuisibile est, per nullū superadueniens accidens diuisibile fieri posse vñ. Quare arbitror ipse diuisibilem per se esse materiam, vtpote continuum quoddā. continuitas aut nihil aliud est, nisi modus quidā essendi: quam si volumus quantitatem interminatam vocare, nihil quidem prohibet, dūmodo accidens nullum intelligamus, sed modum essendi tm̄, qui idem est cum re. Quare ponemus materiā, cui aduenit intellectus indiuisibilis forma, diuisibilem ipsam esse per se eo pacto, quo intelligentia orbi suo dñ aduenire. At tu dubitabas, quō vnum fieri posset ex indiuisibili actu, & diuisibili materia. Ad quod nos dicimus, vnum fieri, multipliciter dici, sicut & totum. Est. n. totum & vnum, quod per accidens tale dñ: est & totum, quod integrale & continuū vocatur: est etiam totū & vnum, quod essenziale appellatur. ad hoc igitur totum & vnū essenziale constituendum nō aliud certe requiritur, nisi q̄ hoc quidem sit actus, illud potentia. ex ijs. n. vnum in essentia fit, siue actus sit diuisibilis, siue indiuisibilis. Ego autem hoc ualdē animaduertēdum assero, tū maxime & proprie vnum fieri, cum totus actus in toto subiecto est, & totus in qualibet parte: q̄ plane accidit, cū actus indiuisibilis est. sic. n. & totus in toto est, & totus in qualibet parte. quare maximè vnum fit ex intelligentia, & orbe: & ex anima intellectiua, & corpore suo. In alijs autem, quæ vnū faciunt per continuationem, non vere vnum fit, quia totū nō est in toto, & in qualibet parte. quapropter diuisibiles formæ non proprie vnum faciunt cū materia sua, quia nō totus actus est in tota materia, & in qualibet parte eius. Minime igitur mirari debes, si anima indiuisibilis sit, quō vnum fiat cum materia diuisibili. Siquidem maximè vnum fit, & vnio illa maior est, quàm esse possit. Quod vero dicebas, recipi omne secundum naturam & conditionem recipientis. verum est in ijs, in quibus proprie receptio fit, hic autē non proprie fit receptio, sed vnio magis, in qua & analogia sua est, quantū ad essentiā cōstituendā, tametsi nō sit analogia in modo receptionis. Cū uero quærebas, vtrum intellectus adueniat materiæ mediāte quātitate, an non: dico, si tu intelligas mediante quantitate, ut disponēte ad receptionē, sic quidē non aduenit mediante quantitate. hoc enim est formarum materialium, q̄ per partes recipi debent. Si vero intelligas mediante quantitate, id est post ipsam, sic quidem dico aduenire intellectum mediante quātitate: aduenit enim post ipsam, & non solum post quantitatē

Prima quaestio. Num materia, cui aduenit forma, sit indiuisibilis, vel diuisibilis.

Secunda quæstio. Quomodo ex materia, & forma: anima, & corpore vnū fiat.

Recipitur omne secundum naturam recipientis, si fiat receptio, non autē si fiat vnio.

Tertia quæstio. Num intellectus recipiatur in materia aliqua quantitate affecta.

tatem

Quarta q.
Num anima
sit im-
mobilis, &
quo mouea-
tur.

Per diffici-
le est anima
motum per
operari.

tatem materie, sed post quantitatem elementorum. ac sic fuit Socrates & Plato diuisibiles, quorum diuisibilitas ex parte materie & elementorum est, essentia vero actu indiuisibili: quæ maximè vna est propterea, quod totum est in toto, & totum in qualibet parte. Ad id vero, quod assumebas, si indiuisibilis, & incorporea est anima, erit omnino immobilis, hoc est per se, & per accidens, dicimus minime sequi: quoniam & incorporea esse potest, & moueri per accidens. At tu dicebas, quæ per accidens mouentur, ea sunt, quæ inhærentia subiectis, vt qualitates, mouentur ad motum eorum: quod quidem non recte assumitur. Non enim solum hæc mouentur per accidens, sed & alia, vt quæ ad motum producentis mouentur, & quæ ad trahentis motum. Lumen quippe in aere mouetur non per aeris tractum, sed per motum producentis Solis: similiter & ferrum ad motum magnetis. Anima igitur non mouetur ad motum subiecti, à quo portetur, sicut qualitates se habent: sed mouetur à trahente. Si vero quæras, quid sit hoc trahens, meminisse te arbitror aureæ illius catenæ, quæ Homerus scribit è cælo dependere, & cuncta alligare. Hæc autem catena nihil aliud est, quam anima mundi, de qua diximus, aut Fatum aut Dei nutus & voluntas, quæ totum per vniuersum permeat, & cuncta mouet, & alligat: mouet autem, & trahit pro fine illi primo motori cognito. ergo & anima suo corpori, dum viuit, alligata mouetur non ab eo, sed cum eo, quod expedit. ipso vero emortuo relinquit & anima ipsum, non derelicta ab ea, cui alligatur, catena, quæ illam mouet, quod placet motori primo, fines rerum omnium noscendi. Quo autem pacto moueatur ipsa, & loca mutet indiuisibilis existens, difficile tibi vix imaginari: & difficile est propter modum cognoscendi nostrum. quia cognitio omnis nostra per species rerum fit, species autem à corporibus emanant, quæ magnitudinem habent, & finita certis clauduntur terminis. Quam ob rem, quæ corpora non sunt, & magnitudinem non habent, nec species, non possumus per se intelligere, sed solum per species alienas, & aut per similitudinem quorundam, aut per quorundam negationem: sic & Deum, & immaterialia omnia cognoscimus. Quare nec eorum motus attingere valemus. Motum enim non cognoscimus nisi per mutationem locorum, quæ faciunt corpora, quæ in istis mouentur. Abstractorum vero motum, & eorum, quæ magnitudinem non habent, cognoscere quidem non possumus nisi per similitudinem quorundam eorum, quæ loca mutant. Nam sicuti hæc, quæ loca mutant, & proprie mouentur, presentia sunt modo huic, modo illi loco, & modo in hoc operantur, modo in illo: ita & abstracta, & indiuisibilia modo presentia sunt in vno, modo in alio loco, non per loci circumscriptionem, sed per operationem. Igitur, sicut difficile est imaginari ipsa incorporea, ita & eorum motum imaginari difficile est. Nec oportet eorum motum mensurare per spatia correspondentia rei motæ. hoc enim est corporum, non eorum, quæ magnitudine carent, mouentur tamen suo modo, & loca per presentiam, & operationem mutant propter eandem causam. Difficile etiam nunc est imaginatione comprehendere, quod esse anima in corporibus habeat: propter similitudinem tamen aliorum comprehendimus, quæ esse dant. Verum differt animæ esse ab alijs, quia ipsa tota in toto est, & tota in qualibet parte, quare & in pedibus, & manibus eadem est forma, quæ & in intellectiua particula: non operatur tamen in omnibus partibus, quando aliud est essentia, aliud operari. Ad essentiam enim non aliud requiritur, nisi unio forme: ad operationem vero requiritur organum, & dispositio, quæ non est vbiq; sed in certa solum parte, quæ primo intelligit, & eius pars omnis, per quam & totum denominatur intelligens: sicut & sentiens dicitur, quanquam pars omnis non sentiat. Nec inconuenit pro operatione ob-

cunda

A cunda indigere corpore animam, materialem tamen non esse, quando secundum se aliam habet operationem, quæ non indiget corpore.

Ad hæc aut & alias dubitationes apponebas, illud statuens, si incorruptibilis est aia, et ingenerabilis est. recte quidẽ, si intelligas eodẽ modo esse ingenerabilẽ, quo incorruptibilis est per actionem qualitatum contrariarum, eodẽ modo & ingenerabilis est. Neque. n. generatur per hanc actionem, sed per longe nobiliore, & per principiu, qd supra qualitates se habet: siue illud sit Sol, siue idea aliqua, siue ipse magis, q finis hominis noscens Deus ea ordinat, & præstat, quæ ad eum finem faciunt. Quinimmo, vt minus Turri admirere Deum animas procreare, fuere philosophi, & quidem magni, qui putauerunt nedum humanas animas Deum producere, sed & omnem mixtorum formã. Generabilis ergo est hoc pacto anima, & hoc pacto etiã incorruptibilis, si (vt inquit Plato) placeat authori illius. Ac sic quidem euitamus certum illũ numerũ animarum, ac ridiculum earũ ingressum, & regressum circularem in noua corpora. Si vero durum cuiquam videatur à Deo creari animas, sciat ille & conueniens hoc Deo esse, & decens. Conueniens quidem, qã illius bonitati conuenientissimũ est perpetuo aliquid nouũ in vniuerso producere, quemadmodum & vniuersum ipsum produxit. Decens quoque, tum vt, cum supra naturã sit semper, et ostendat se supra naturam esse: tum & gratiam illã mōstret atq; expleat, qua hominem elegit ad cognitionem, & cultum sui. Ex his & aliam obiectionem tuã tollere non est difficile, qua dicebas ad animæ generationem, & conseruationem requiri dispositiones, & conditiones materię: quibus sublatis interire hominem. Nos. n. dicimus duplex esse habere animam: vnũ simpliciter & secundum se: alterũ in hoc, id est, in corpore. Quantũ igitur ad esse simpliciter eius, nulla indiget dispositione materię: quippe q̄ & sine corpore esse, & absq; eo et fieri possit. Quantum vero ad esse, quod in corpore habet, nihil in conuenit, si dispositiones quasdam corporeas requirat. Propter quæ & aliud tuũ dubiũ cessat, cum dicebas nullam propriã habere operationẽ aliam, in qua non cõicet corpus. siquidem secundum esse simpliciter suũ, quo esse sine corpore potest, intellectiõẽ longe perfectiorẽ habet. Quod si & esse quoq; illud cõsideremus, quod habet vnita corpori, operationes quidem nonnullas inueniemus, quarũ natura nullam habet cum corpore cognationem: quippe cũ earũ tu finis, tu efficiens, tu & effectus supra corpus sit. Siquidẽ eius vitæ, quæ vita spiritus d̄r, finis est Dei maximi fruitio. Illa et fieri perfecta non potest, nisi ipso mediãte & coadiuuante. Porro effectus, qui ab illa fiunt, nihil corporeum sapiunt: vt prophetiæ, miracula, & præsentiones alię. adde, q̄ & ad eandem vitam corpus & caro nihil conferunt, immo repugnant, & contrariam naturam habent. Propter q̄ dicere constanter possumus hanc vitam propriam animæ esse, & nihil in illa corpus communicare. Quod vero virtutes quædam magnæ videantur fieri à quibusdam, qui vel melancholijs decepti sunt, vel specie gloriæ cõcitari, vel alijs de causis, neq; ipse negarim. Sed illæ virtutes non sunt, sed vitia potius, & errores, quarũ nec finis, nec efficiens, neque effectus, qui inde fiunt, diuinum quicquam sapiunt, quẽadmodum illæ, quæ à sanctis viris proficiscuntur. Porro neque illud tacebo, q̄ multæ intellectiõnes, tametsi quantum ad receptionem simplicium corpore indigeant socio, tamen quantum ad compositionem extremorum supra corpus sunt, & diuinũ quiddam habent: vt diuinationes, & miracula. Quapropter & diuinam putandum est esse animã per se, & signa eius diuinitatis etiam in corpore dare. Per hæc & illud

Quinta q̄. Num, si aia sit incorruptibilis, ingenerabile illam esse oporteat. et quomodo.

Animas à Deo creari conueniens, ac decens est.

Anima quoddã proprium opus esse cui non communicet corpus necessarius est.

infrin-

infringitur, quod tu assumebas. Si intellectus phantasia quædã est, aut non sine phantasia, abstractus esse nõ potest. Fateamur. n. & nos intelligere animũ hic per receptio-
Sexta q̃. nõ intelle-
Nũ sic phã nõ phantasmãtũ, & quantũ ad hanc operationẽ uti socio corpore, secundũ se tñ ab-
sistit, nõ nõ stractũ esse, & corpore nullo pacto indigere. Nunc ad alia transeamus. nam cũ quæ-
sens phantasia rebas, in intellectus aduentu quid de sensitiuo, quid de phantastico fiat, Ego quidẽ
sa. corrũpi hæc dico eõ in momento, quo aduenit intellectus, sicut & vegetatiuũ cor-
Septima q̃. rũpitur adueniente sensitiuo. Corruptitur, dico, quantũ ad vltimã formã, quã
Nũ in aduẽ tunc inerat, & vegetatiuum includebat: non corruptitur autem secundum genus,
tu malle- quã potentia inferioris semper remanet in perfectiori, quod sit. Intellectu igitur
ctus in cor adueniente, prior forma, quæ sensitiuum, & phantasticum includebat, corrupti-
pascorruptã tur, remanente tñ sensitui potentia, & phantastici. At tu hic acrius instabas, & rem-
tur forme urgebas. non. n. vñ, quõ remanere possint virtutes sensitui, & phantastici, cum ma-
omnes pra- teriales sint. nõ à quo dari possunt? non quidẽ ab intellectu, qui immaterialis poni-
cedentes. tur: non à forma materiali, quæ iã corrupta est. Ad quod nos dicimus sensitui vir-
 tutes partim remanere posse in elementis, quæ ad perfectiorẽ gradum reducta pos-
 sunt vim sensitiuam præbere, quanquã corrupta sit præcedens vltima forma. rema-
 net. n. forma, & mixtio generica. partim dare posse ab anima nuper inducta, quan-
 quam per se immaterialis sit. potest. n. recipere speciem, in quantum speciem, & iu-
 dicare. quare & sensitui speciem potest apprehendere. eadem. n. anima est, quæ &
 sentit, & imaginatur, & intelligit. His autẽ Dæmon tuus non contentus aliam
 obiecit difficultatem super gradu illo vltimo, qui pro intellectu inducendo dispo-
 sitio est: ac quærit, nunquid gradui illi sit forma vlla in tota natura, in toto elemen-
 torũ cõplexu, quæ corresponderet, & rationẽ proportionemq; habeat. Cui dicimus
 nõ esse formã vllam in tota materia, quæ illi respondeat gradui. si. n. vlla esset, illi
 quidẽ si superueniret intellectus, aut accidẽs quoddã illius esset, aut assisteret tãtũ.
 At tu quærebas, si nulla gradui illi corresponderet forma è tota materia, nunquid
 repugnat naturæ elementorũ habere formã dispositioni suæ respondentem, an sus-
 penditur à Deo forma eiusmodi? Ad quod dicimus non suspendi à Deo formã il-
 læ. sic. n. perpetuo frustrata esset potentia aliqua, sed esse nõ posse in sua materia &
 potentia elementorũ formã, quæ corresponderet & dispositiones autẽ illas inductas
 esse, & ordinari in formã alieni generis, & nobilioris. quod nec mirũ videri debet,
 si eorũ reminiscaris, q̃ à Turrio fratre dicta sunt in recessibus Baldi de ingenio bru-
 torũ, & spiritu genitiuo. Quippe spiritus is, qui genitiuus vocatur, duas habet ratio-
 nes. vnã quidem, quatenus particularis quædã natura vna est, quæ per se nõ aliud
 intendit, q̃ calefacere, miscere, attrahere, & expellere sic, & sic. Quod si formã si-
 mul animatã, & tam artificiosã conficit, ut dentem, oculum, & alia, hæc quidẽ
 per accidẽs quodãmodo facit. Aliã porrõ rationem habet, quatenus pars est tot-
 tius vniuersalis naturæ, in qua Deus anima est, & principium omnium & fines nõ
 scit. ac sic quidem idem ille spiritus per se intẽdit dentem, oculum, & alia, in quẽ or-
 dinatur. ita & in proposito nostro se habet. Gradus. n. ille, q̃ pro intellectu dispo-
 sitio est, si consideretur, vt particularis forma & natura vna, per se quidẽ non inten-
 dit formã immaterialẽ, sed solum talem & tantum calorem inducere, ita & ita mi-
 scere, & similia. Idem ille si cõsideretur, ut pars totius naturæ, quæ à Deo disponit,
 & ordinatur, sic quidem ille in intellectum refertur, & ordinatur in formã supe-
 rioris generis: quam educere materiale nullum potest, sed aut idea sua, aut Deus.

At

A At Deus certe magis, è cuius esse & potètia prodit oè, qđ est, qq; à principio (ut diximus) ad id. hominē fecit, ut tandē beatus fieri posset in Dei ipsius cognitione. qđ nō aliter cōtingere poterat, q̄ intellectū hominis immortalē & æternū cōstituēdo.

Quod vero postremo quærebas, utrum anima per se alium habeat intelligendi modum, quàm per species, & simulachra rerum, dicēdum arbitror cōiunctam corpori animā nō habere aliā per se cognitionem, quàm per species, quanq̄ sint, qui aliter putēt: separatam vero superacquirere aliam nobiliorem per eā gratiā, qua Deū cognoscere posse datum est ipsi, in quo omnia, quę ad beatitudinem satis sunt, intueri valet. Quæ gratia ēt viuenti Dei maximi filio concessa fuit. Verum de his ad plerum loqui posse non est cuiusq; sed eorum tm̄, qui ea donari gratia, quā dicimus, digni habiti sunt. Atq; hæc sunt amice Turri, per quę satisfactū arbitror fuisse toti tuo fasci dubitationū, si postremo & illud ostenderimus, oīa, quæ in vniuerso hoc sunt sub Luna & supra, corpora, propter intellectū facta fuisse. Verū, si placet, hoc ad meridianas horas remitemus. multum enim hactenus locuti sumus, & qđ dicendum superest, suum ēt tēpus exposcit. Si igitur & tu & alij his, quæ dicta sunt, acquiescitis, ego Deo optimo gratias agam, & animo nostro vobiscum, & nobis ipsis, & humano generi gratulabor. R.H. Acquiescere quidē & equū est, & debemus. atq; huic diei maxime me debere fatebor, quæ mei ipsius me & maxime cognoscen- tem, & maxime amātem fecit. Omnia vero bene peracta uidebuntur, si & hoc postremo discutias. Quoniā enim dictum est animas nostras à Deo maximo procreari, videtur quidem sequi, ut omnes illæ æquē perfectæ sint, utpote ab eodē authore perfectissimo factæ. Nunquid igitur omnes tandem beati erimus in D. o ipso? F. Extra promissa me rapis. Turri. neq; enim istuc venimus, ut hæc perquireremus, q̄ magis ad sanctos viros pertinere videntur. Si tamen placet, ut referam & ipse quæ- dā, quæ ab ipsis audiui, equidem neque hunc laborem effugiam. R.H. Placet quidē: ut pro omnibus dicam. F. Certissimū quidem est, qđ absque diuinæ gratiæ auxilio nemini ad scēlicitatem patet accessus. Hoc igitur sicuti liberalissime Deus opti- mus præparat atque largitur, ita nonnulli hoc ipsum neglexerunt, qui peruersa vo- luntatis desideria, & corruptæ impulsus naturæ varios secuti, longe prolapsi sunt, & diuersimode peccauere. propter quod. longe à Deo cōstituti vitam infelicem cum ijs infelicibus angelis degunt, quos dæmones appellamus. Quare pœna non parua ijs est, non æqualiter autem omnibus data. Siquidem alij maiori, alij minori torquē tur, maiori quidem, qui plus scelerum, virtutum autem minus commiserunt: minori vero, qui vitia quidem minora, virtutes autem maiores complexi sunt. Qui vero à Deo electi fuere, eiusq; gratiam non spreuerunt, & Deū ipsum, quantum satis est craturæ pro cōsequenda beatitudine, cognouere, & pie sancteq; coluere, ac vitam illam exegere, sine qua Deo placere nulli est datum, ijs ergo pietissimus pater nō deest tum ad finem consequēdum, qui fructio ipsius est, tum ad ea, quę sunt ad finē, ut media. Hęc autem sunt virtutes, non quæcunque, & quas parare nobis nos per na- turam possumus, sed longe præstantiores. Is enim ornatum esse vnumquenque o- portet, qui cum Deo viuere, atque ipso frui debet. Atque ita de electis existimare debemus, de quorum numero vnusquisq; nō solū optare, ut sit, sed sperare potest, & debet: scire autē, & certū habere nemini hac in uita datū est, nisi cui forte Deus ipse manifestare voluerit. Sed nos iā multa diximus: imponēdus est tādē finis, ac re- liqua in meridiem remitemus. Placuit omnibus ita agendum fore, ac surreximus.

Nona q̄.
Nam ani-
ma sit alius
intelligendi
modus ab
eo, quo per
rerum simu-
lachra &
species in-
telligit.

Decima q̄.
Nunquid a-
nime om-
nium à Deo
creata eter-
nā assequā-
tur scēlicita-
tem.

*De omniū
rerum à pri-
mo princi-
pio natura
li productio-
ne, origine,
numero, &
perfectiōne.*

SOL cum ad celi mediū ascendisset RHAMNVS I iucūdisime, nos ad cōst-
cutū castanetū rediimus, vbi placidissimā vmbra nacti, q̄ in septentrionē pro-
tendebatur, in corona oēs consedimus. atq; ego, cuius alij orationē expectabāt, sic
sermonē suscepi. Nūc ò magni Amici, qđ postremū superest, & p̄missimus, dignita-
tē excellentiāq; animi nostri demonstrare, quoad dabitur, enitemur. quod certe re
& fiet, si nobilitatem pręstantiāq; corporis, in quo ille sedē domiciliumq; possi-
det, ostenderimus, cuius gratia reliqua alia, quę hic sunt, corpora à Deo maximo
facta & ordinata fuere. Quod magnum indicium esse potest animum nostrū pręstā-
torem quidem esse, q̄ fragilia illa, quę ab elementis ortū habent. Ostensuri autem
ordinem, & rationem eorum, quę sub Luna facta à Deo fuere, à primis & imperfe-
ctioribus incipiemus, quę contrario modo se habent ac incorporea. Hęc. n. quāto
simpliciora sunt, tanto perfectiora redduntur: illa vero quāto magis composita.

Igitur vniuersum hoc, quē mundum dicimus, cum esset Deus maximus conditu-
rus, oculos primum in medium iecit, punctumq; illic signauit, vbi cētrū totius fu-
turū esset: tū ab eo puncto lineā rectam ducēs in immensum ualde protraxit, pun-
ctūq; alio terminauit: à quo rursus & aliam lineam ducens, vndiq; à cētro æquē di-
stantē circulum maximum descripsit, in quo spatium oē vniuersi concluderetur.
Hoc cum statuisset, priorē rectam lineam, & spatium totū in duas regiones discre-
uit: quarū superior longe maior altera esset, excessus vero illius homini nō esset no-
tus, in quo cęlestia locū erant habitura: atq; in illa orbes 75 designauit, quorū 8 tm̄
sensu perceptibiles fuere, reliqui vero intellectu magis, quā sensu, noti. Regio
vero alia minor, & mensurabilis ēt homini, data ijs corporib. fuit, quę mutationē
oēm essent susceptura: qñ superiora non nisi eam mutationē, quę secundum locū
fit, erant subitura. Inferioris igitur regionis spatium totum Deus optimus substan-
tia quadam repleuit, quę propter imperfectionē vix entis nomē recipiebat. Ceterum
neq; formā vllā, neq; figurā, neq; colorē, nec motum, neq; vllā actionē habe-
bat, sed tm̄ pati ab alio poterat, & formari, & figurari, & colorari, & moueri, & bre-
uiter oīa fieri, quę esse dicuntur. Per se autē nihil habebat, nisi q̄ continuum quid-
dā erat, quod totū id spatium replebat. quam alij matrē omniū, alij chaos, alij mate-
riā appellauerunt. In forme igitur corpus hoc cū fecisset, spatium totū, in quo erat, in
duas regiones secavit, quarū superior decuplo maior erat inferiore: atq; in his duo
prima pulchra, & formata collocavit. in superiori quidē innominatum illud, quod
nos per cōsuetudinē calorē appellauimus, in inferiori autē, quod algorē, seu frigus
nominare solemus. Atque hęc duo cum informi illo corpore commiscens duo pri-
ma entia confluxit, quę iam & formata erant, & cerni poterant, & se mouere, atque
agitare. Vix autem orta hęc fuerant, cum & amor proprius cōgenitus in ipsis fuit.
Nam & partē materię, quam nacta erāt, tueri, & terminos cōstituere cępere: tum
& cupiditate sese propagandi atque extendendi agi, iamq; & vicini ac fratris sedes,
& partes aggredi. Dederat autē Deus utrique non solum desiderium sese propagādi
per similis generationem, sed & virtutem, ac potentiam agendi, sensimque corrup-
pendi vicini partem, quam tangebant. Ad quam inimicitiam Deus animaduertens,
id cauit, ne sese penitus interimere possent, possent autē gradibus quibusdam misce-
ri. Hoc enim maxime cōducebat ad generationes perfectiores mixtorum. Quapro-
pter actiones eorum æquavit, fecitq; vt, quanto alterum agendi potentia alterū su-
peraret, tanto patiendi, & resistēdi debilitate ab alio vinceretur. Igitur, cum mutuo
vtrunque

A utrunque sese propagaret in partes alterius, misceri inuicem cepere, & in qua materia parte erat frigiditas summa, corrupto gradu vno cepit illic esse & gradus vnus caliditatis: qui nec repelli, aut extinguere poterat ab alijs gradib. frigiditatis, quonia qui erant in eadem materia, non poterat sese propagare, cum iam essent, nec in potestate esset quicquam gignendi, quod erat, sed id tantum, quod non erat. Sed neq; gradus, qui erant in vicina materia, poterant gradum illu caliditatis destruere, quamquam essent ut 8, & summi: quoniam gradus septem nihil poterant in ipsum agere, ob id, quod diximus iam esse in materia eadem. Quare relinquebatur gradus solum vnus, qui agere posset: at illo potentior tota caliditas vicini tangentis erat, q secundum gradus omnes actionem habebat in frigiditatem inducere. Idem & contra eveniebat in gradu frigiditatis primo in caliditate introducto, q pariter repelli non poterat propter easdem causas. Quare utrobique actio continenter procedebat, donec vterque vel ad æquales gradus peruenisset, vel alter alterum superaret. Quare ex hac prima miscella coniugationes tres factæ sunt. vna, in qua vtrinque pares facti essent gradus: vna, in qua calor superaret; vna, in qua frigus. Erat autem commixtio hæc utilitatis non parvæ ad ea mixta producenda, quæ perfectiora futura erant. Quoniam calor raritatem sibi summam exposcebat, frigus vero summam densitatem, propter quæ neutrum poterat nec videri, nec audiri, nec odorari, nec in summa quæquam bene obire, fiebat quidem, ut ex admixtione contrarij & raritas & densitas temperarentur. Ita igitur se habentibus duob. primis contrarijs & alia duo contraria fecit sapientissimus Deus, quorum alterum siccitatem, alterum humiditatem vocauimus. quæ inter se quidem contraria erant, & se destruebant, & propagabant: cum alijs vero duobus nullam habebant inimicitiam. Miscuit igitur & hæc Deus cum prioribus alijs, & siccitatis partem cum calore iunxit, partem cum frigore. similiter & de humido fecit, verum humidum non separauit, sed in medio collocavit ita, ut partim calori, partim frigori admisceretur. siccitatem vero diuisit, & partem vnam dedit calori, aliam frigori ita, ut quatuor fierent coniugationes. vna & suprema, q calida erat, & sicca: alia consequens, quæ calida erat & humida: tertia vero, quæ erat humida & frigida: quarta vero & ima, q erat frigida & sicca: quæ magno quidem nexu totam illam regionem coniungebat. Quod igitur calidum & siccum fuit, nos appellauimus Ignem: quod vero calidum & humidum, Aerem: quod humidum & frigidum, Aquam: quod vero frigidum & siccum, Terram: quæ mox & elementa mixtorum omnium sunt vocitata. Præbebant autem duo hæc contraria noua magnam futuris mixtis utilitatem. Nam, quod humidum erat, bene miscibile, & bene diuisibile, beneq; figurabile etiam erat, tum & bene continuabile cum alijs. Siccum vero propriam consistentiam dabat, & figuras seruabat. Ex his ergo cum prima quatuor corpora fecisset, miscuit etiam ea inter se: primum duo inuicem, mox tria inuicem, mox & omnia quatuor. ac primo quidem ignem & aerem miscens per æquale & inæquale, tres fecit coniugationes: mox ignem cum aqua commiscens similiter æquale & inæquale, tres alias confluxit coniugationes: tum & alias tres commixto igne cum terra. tum aerem & aquam miscuit, & tres alias fecit coniugationes. deinde & aerem cum terra factis alijs tribus coniugationibus. ac postremo aquam & terram miscuit, tresq. alias coniugationes fecit. Quare è duobus commixtis 18 in totum coniugationes formauit, ex quibus diuersa mixta emicuerunt. Mox vero & omnia tria inter se coniunxit: primum quidem ignem, aerem, & aquam: deinde ignem, aerem, & terram: deinde aerem,

FRACASTORIVS SIVE DE ANIMA

rem, aquam, & terram. quæ omnia consimiliter per æquale, & inæquale discrevit: C primū quidē faciens omnia æqualia, è quibus quatuor fiebant coniugationes. Deinde duo æqualia, & aliud inæquale accipiens coniugationes 24 fecit. Postremo ex vno æquali, & duobus inæqualibus coniugationes quadraginta octo conflavit. In totum vero, quæ è tribus fieri poterant, septuaginta sex. quas si singulas referre velim, & morosus fortasse sim, & nobis memoria non suggeret orationem. Erant autem mixta hæc multo perfectiora, quàm prima illa, quæ è duobus facta fuerant.

Gauisus igitur opere suo opifex maximus, iamq; & alia maiora & perfectiora animo agitans miscuit post hæc & omnia quatuor simul,

per æquale & inæquale singula dissecans. Ex quibus coniugationes 99 confectæ sunt: vna quidem ex omnibus æ-

qualibus: 6 vero è trib. æqualib. & vna inæquali:

12 autem è duab. æqualibus & duabus inæ-

qualibus: & ex vna æquali & tribus in-

æqualib. 80: in totum vero 99.

Magna vero vtilitas & per-

fectio ex eius com-

mixtione daba-

tur futuris

rebus.

*Morte præuentus MDLIII. Octavo Idus Augusti, atq; ad ipsam
accitas immortalitatem, quod serò inceperat
absolvere non potuit.*

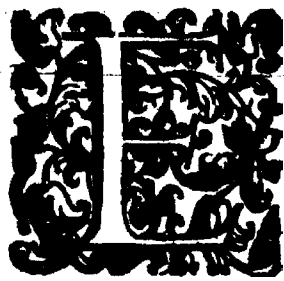
D

HIERONYMI FRACASTORII

DE VINI TEMPERATURA

SENTENTIA Cap. 2.

S I nulla penè alias res nobis æque familiaris habeat, atq; vinu: q; tñ natura eius nō planè in aperto posita sit, sed in abscondito magis, neminem quidem mirari par est. Duæ enim sunt, quæ id efficiunt, causæ. quarū aliq; ex ipso pendent vino, aliq; ex ijs, qui de ipso scripsere. Primum. n. si ea spectemus, quæ à vino in nos fiunt, & varia profecto, & magnopere cōtraria prospiciemus: nā & calefacere, & frigefacere, & siccare, & hume-

ctare nos solet. vnde & aliq; pinguiore, aliqui extenuati magis ex vsu vini reddunt: quosdam porrò furētes fieri, alios torpidos & taciturnos, alios eloquētes & dicaces, nōnullos mites misericordesq;, quosdā feros & immanes & Arif. refert, & quotidie videmus. Qui verò de vini natura scripsere, ex antiquis quidē omnes obscuritatem quandam iniecisse visi sunt. nam aliq; per fabularum velamenta eam naturam significare voluere. quod vetus epigramma demonstrat. Alij breuitate sermonis non sese satis explicauere. Alij alijs contraria tradidere. Nonnulli & sibiipsis nō cōstare vñr: quas ob res in posteros non variæ solū opiniones ppagatæ sunt, sed sæpe & controuersia non parua. quod nuper medicis nostris Antonio FVMANELLO, & Bartholomæo GATONO contigit. quorum hic quum forte vinum calidum atque humidum assereret, ille impugnaret, vtpote siccum facultate existimans, eam excitant quæstionem, quam ad arbitros, & iudices deduci necesse fuerit. Quatuor. n. illi finiendæ dijudicandæq; præpositi sunt: e quibus & ego vnus, quanquā inuitus, fui. Coactus igitur ea in re sententiam dicere: tametsi scio non facile esse certū quæquam in tanta difficultate pferre, quid ipse sentiam, quid iudicandum putem (auditis lectisq;, quibus sese vterq; tuctur, rationibus) per hæc exponere incipiam.

Quid vini nomine audiendum, & quis quæst. sensus. Cap. 2.

I N primis autem Vini nomine nullum eorū recipiemus, quæ nec simpliciter vina dicuntur: quale cœnanthinum è labrusca, omphacinum ex immatura vua, melinū è pomis, oxiacanthinum è uocatis Berberis, & quale mulsū, & sapa, & mustum, & quod lora dicitur, & zitum, & eiusmodi, sed id solum audiemus, quod simpliciter vinum appellatur, è domestica vite sua maturitate & purgatione profectum.

Illud etiam recipiemus in proposita nobis quæstione, de vini natura simpliciter quæri. ita enim & philosophi, & medici intelligere solent, quum de aqua, aut aere, aut homine, aut absinthio, & lactuca, & agarico, qualia sunt, inquirunt. quinimmo & de ipsomet vino non aliter intelligunt, quicumque de ipso quærunt.

In genere autem vinorum quædam consensu omnium calida sunt facultate, ut antiqua, & fuluorum nōnulla: quædam verò aut frigida sunt, aut non manifeste calida, qualia, q; aquosa, vocant à Græcis olygophora, alba, tenuia, aquæ similia. Hæc enim Galenus qñq; nō manifeste calida dixit, quādoq; frigida appellat. Nōnulla porrò exiccatiua sunt, ut antiqua, & q; pontica & austera vocant: quædā postremo

& humida, ut alba, & aquosa, quæ aquæ à natura sunt. Igitur in genere vini quum hæ differentiz visantur, & ytrunq; contrariorum insit, alterum duorum dicere necesse est, aut. s. q. vino accidunt calidum, & frigidum, humidum, & siccum, quemadmodum album, & nigrum: aut q. alterum contrariorum per se inest, alterum autem per accidens. Si ergo hæ differentiz vino accidunt, & ea natura non magis calida est, quam frigida: humida, quam sicca, sed indifferens, tunc de vini natura non possumus querere, qualis sit, nec certe aliud dicere, quam, quod vinorum quædam frigida, quædam humida, quædam calida sunt, quædam sicca. Verum sic Medicus ille, qui dixit vinum calidum & humidum, male protulisset videtur. quoniam ea natura non magis calida est, quam frigida: humida, quam sicca: at verò, si vini natura vnum aliquod contrariorum per se sibi determinat, quanquam per accidens alterum esse possit, tum de vini natura, qualis sit, inquirere satis possumus, calida ne, an frigida, humida ne, an sicca: atque ego quidem sic esse querendum existimo. neque enim has differentias vino accidere arbitror, sed magis certam qualitatem per se inesse, quod & Galenum, & alios existimasse video. Sub hoc igitur sensu de vini natura inquiremus.

Quod vinum nobis proponendum. Cap. 3.

Sed quodnam vinum nobis proponemus, si aliqua calida sunt, aliqua frigida, aliqua verò humida, aliqua sicca? horum enim aliquod per se tale esse necesse est, aliud verò per accidens, siquidem non utrumque contrarium per se inesse potest. illud certe nobis factitandum erit, quod Arist. sæpe præcipit, respiciendum scilicet ad id, quod in eo genere optime constitutum est. In omni enim genere aliquod vnum est, in quo ratio generis optime se habet, quodq; veluti regula est, & mensura omnium aliorum: ac quale hoc est, tale & totum genus per se existimandum est. Videntur autem Græci optime significare, quod vinum proprie vini naturam & rationem sortitum sit per distinctionem, quam faciunt. E vinis enim quoddam œnode vocant, hoc est uinosum, quasi vini naturam proprie habens: nos meracum possumus appellare. quoddam uero uocant hydatode, hoc est aquosum, quasi aquæ potius, quam vini naturam referens: quod nos dilutum solemus dicere. atque hoc neq; simpliciter vinum uocant, in quo aquam superare uinum Galenus dicit, quemadmodum in œnode uinum longe superat aquam. In vini igitur natura perquirenda œnode & meracum uinum nobis erit proponendum. hoc enim solum in eo genere optime constitutum uideatur. quod enim hydatode uocant, ex loco propria uini natura quasi degenerasse certum est. nihil. n. prohibet, quemadmodum ex arte uina frangimus, & à propria natura deponimus superiniecta aqua, ita ex loci conditione uina ad eam immutari, ut ne uini quidem naturam retineant. Alia porro ob uetustatem naturam quodammodo commutauere: alia propter nouitatem non dum perfectionem recepere. quam obrem nec antiqua, nec admodum recentia, nec aquosa appellata, sed quæ uinosa & meraca dicuntur, ætate perfecta, nobis proponemus consideranda, & qualia hæc reperiemus, tale etiam totum genus per se uinorum dicemus. Eiusmodi autem apud antiquos erat Aruisiu in Chio, Methymneu in Lesbo, apud Romanos Falernu, Cecubum, & Sentinum, in agro nostro Rheticum: nostris autem temporibus tale erit, quod nos item Rheticum, apud Tuscos Trebianum: Romæ, quod Corsicum, & Græcū appellant: & in uniuersum, quodcunque & generosum dici meretur, siue Fuluum, siue Ruffum, aut Nigrum fuerit: quod in ætate etiam secundum antiquos media accipiendum foret, nisi ætatum ratio apud nos iam exoleuisset.

Quid

A *Quod calidum, frigidum, humidum, siccum multipliciter dicuntur. Cap. 4.*

Rursus vero, quoniam calidum, frigidum, humidum, siccum multipliciter dicuntur; distinguenda quidem & hæc sunt nobis. non ut nouum quid adducere videamur, sed ut sublatis æquiocationibus conueniat inter nos, quo sensu de his loquamur.

Primum igitur tale dicitur, aliud formaliter, aliud virtualiter. uti. n. his nominibus necesse est. tale formaliter appello, quod qualitatē illam in se habet, aut habere potest, ut ignis caliditatem: virtualiter autem tale, quod ipsum quidem nec habet, nec habere potest, producere tamen in aliud potest æquioca (ut aiunt) generatione, si modo talia aliqua sunt. quo pacto solē, & lumen calida solemus dicere, non quod talia ipsa per se sint, sed quod possunt in aliud caliditatem producere. Porro, quæ formaliter talia sunt, alia simpliciter & absolute talia dicuntur, quædam per comparisonem. absolute quidem calida, frigida, humida, & sicca sunt sola elementa simplicia, calida quidem ignis, & aer: frigida verò aqua, & terra. reliqua omnia per cōparationē sunt talia, & horū quædam dicimus talia comparando cōtraria inter se, à superante & vincente rem denominantes: calidum quidem, quod supra medium habet caliditatem: frigidum, quod supra medium frigiditatem habet: æquale verò & temperatū, in quo contraria æquantur. Quædam verò talia appellamus cōparādo ad humanum corpus, non quidem omne, sed temperatū. est. n. & sua quoque cōparatio in hominum genere, & hūc calidum, hunc frigidū, illū temperatum vocamus cōparādo homines inter se. sunt & aliæ cōparationes, quæ ad propositū nō sunt. Quod verò ad hominem tale dī, aliud actu tale est, aliud potētia, & quod actu tale est, aliud per se tale est, aliud per accidens. Rursus, quæ potentia talia sunt, alia in potentia actiua sunt, alia in potentia passiua. potentia verò actiua, alia accidentalis, alia essentialis: passiua uerò alia propinqua & per se, alia remota & per accidēs. Nemo autem tēdio tot diuisionibus afficiatur, aut eas impertinētes, & ab re inductas putet, quoniā necessariæ sunt omnes, & sine quib. nemo possit exacte planeq; negociū hoc tractare. Quod igitur ad hominem dicitur actu tale, illud est, quod per id, quod existit, tale est, qualitercunq; existat, siue per se, siue per accidens. At verò per se actu tale est, quod proprijs principijs, & in quantum ipsum, tale est (& si hic actus, & potētia nō distinguūtur, sed esse actu, & potētia) & semper tale est, & per se, & simpliciter: ut lactuca, & portulaca tum actu, tum potētia, & semper frigida sunt. at quod per accidens actu tale est, hoc quidem nec est simpliciter & per se tale, & cum actu vno modo sit, alio in potentia se habet, & simpliciter tale est, quale est in potentia. ut aqua calefacta actu quidem calida est, & dicitur, sed per accidēs, potētia verò, & per se frigefactiua est. quæ vero potentia talia sunt, ea sunt, quæ in actu quidem non sunt, possunt autē esse, sed diuersimode. alia. n. actum in se, & in quantum ipsa, habēt, sed impeditū: alia verò non habēt, possunt tñ ab alio recipere. Quæ igitur in se actū habent, impedita autē sunt, ea in potentia accidentali esse dicuntur, quoniā per se quidē actu forent, & agerent, quoniā ex se habēt actū, sed per accidēs impedita sunt, & ob id facta in potentia: quod. n. in potentia sint, per accidens habent. vnde & potentia illa accidentalis vocatur. ut ignis per se quidē sursum est, nisi impediatur, impeditus autem potentia fit: sed igni accidit sursum esse potētia, siquidem per se sursum est. ita & aqua per se frigida est, & actu, per accidens autem impedita in potentia fit: eodem modo & Piper, & Euphorbium potentia calida dicuntur accidentaliter.

Fracastorij.

X 3

per

per se. & ex proprijs principijs, ex qb. constant, calida sunt: & actu foret, nisi per accidens impedirent: impedita vero potentia fiunt. cum autem dico calidum potentia per accidens, verbum illud per accidens determinat potentiam, & non calidum. neque enim Piper, & Euphorbium calida sunt per accidens, sed in potentia per accidens: omnia autem haec indigent aliquo, quod remoueat accidens illud, impediens. amoto autem statim actu fiunt, & agunt, quoniam per se talia erant. In aqua quidem calefacta aut exhalant vapores calidi, aut alterantur a continente, aut a partibus aquae nihil passis: in Pipere autem, & Euphorbio remouet accidens a calore nostro. constant enim haec per se ex particulis calidis multis. verum illae in illa mixtione adeo diuisae sunt, & ad minima redactae, sepultaeque in frigidis, ut non agant, & actu non sint. insunt tamen, & si accidens remoueat, actu statim fiunt. remouet autem calor noster, qui soluit mixtionem, & partes separat. Unde, quae calidae erant, separatae a frigidis, atque unitae, & nequaquam minime, actu fiunt, & agunt. Non solum autem calor noster potest res actu facere, sed & multa alia. nam & humiditas relaxans potest separare mixtionem, ut saliuam in Pipere, & Euphorbio. amota enim haec linguae statim actu fiunt, & non quod calefiant a calore nostro solum, sed quod humentur magis. unde calidae partes superficiales sese ad actum efferunt solita compagine. Potest & contusio, & fractio, & friatio actu res facere, ut in Iride, & cetera, quae aut contusa, aut fracta, aut friata lacrymas & sternutamenta mouent non ob aliud quam quod actu fiunt particulae quaedam calidae, quae prius potentia inerant. Quinimmo & antiparistasis vero actu calorem facere: quod in calce est videre supinfecta aqua. quoniam enim foraminulata est calx. imbibitur quidem aqua in foraminibus omnibus, succedens loco aeris abeuntis: propter contrarietatem vero unit calorem calcis, & humida existens relaxat mixtionem. unde actu fiunt calidae calcis partes, & calorem tamen excitant, quantum videmus. sic & motus, & collisio calefacit, & ignem ex lapide pyrite suscitatur. Hoc ergo pacto se habent, quae talia sunt potentia accidentali. omnia autem haec & per se, & simpliciter talia sunt, quoniam in se ipsis habent actum, quantum impeditur. In potentia vero essentiali sunt, quae cumque in se quidem actum non habent, sed in potentia sunt ad aliquid, quod per se habet. ut Lactuca calida dici potest potentia, non quia per se ipsa calida sit, sed quoniam potentia sanguis est, qui per se calidus est. dicitur autem potentia haec essentialis, quoniam, quae eiusmodi sunt, per se non habent actum illum, sed per se & essentialiter sunt in potentia. quod enim non habet, in potentia est. quare & quod per se non habet, per se in potentia est. Osa autem haec per accidens, & secundum quid talia sunt. si quis enim Lactucam hoc modo calidam dixerit, per accidens erit: si quidem non in quantum ipsa, sed in quantum aliud. scilicet in quantum sanguis. Lactuca enim in quantum Lactuca calida non est, sed si, quatenus fieri potest sanguis, calida dicatur, per accidens est, & non simpliciter. Frigidum enim inquit Aristoteles 8. phys. calidum potentia est, calidum autem factum actu fit, & calefacit. si igitur frigidum calefacturum esse dicamus, per accidens certe dicemus. quinimmo omnia, quae hoc modo talia dicuntur, & haec potentia, actum oppositum per se habent. In potentia vero passiva sunt, quae nec ipsa per se actum habent ex principijs proprijs, & in quantum ipsa, sed prout ab alio recipere alterata, & mutata, ut sulphur in potentia ignis est, cera potentia calida. differt autem potentia haec a potentia essentiali, quoniam & illa per transmutationem actum recipit, sed considerabat, quatenus actiua erat recepto actu, haec vero per se non aliud dicit, nisi passionem: ut cera calida dicitur, quod calefactibilis sit. quod si cera potentia calefactiua dicitur, quod prius calefactibilis sit, mox calefacta actiua sit, & calefacere possit, sic in potentia essentiali dicitur. quare idem res est esse in potentia passiva, & in

potentia

A potentia essentiali, quæ ratione quodammodo differat. calidum igitur potentia passiva idem est, quod calefactibile, quemadmodum potentia actiua calidum erat, quod calefactiuum. calefactibile autem dicitur, & quod potest calefieri, & quod non solum potest, sed aptitudinem habet, & dispositionem, ut prompte calidum fiat. lignum. n. viride calefieri quidem potest, & ignis fieri, aptitudinem autem, & dispositionem ad hoc per se non habet. At siccum lignum, & fomes, & sulphur, & bitumen non solum fieri ignis possunt, sed et per se habent ad hoc aptitudinem quandam, licet non proprie sit aptitudo. nihil enim aptitudinem habet ad sui corruptionem, sed præparatio magis quædam illa est. quæ igitur aptitudinem habent, ut calida fiant, illa solemus per se calefactibilia dicere: quæ vero non habent, calefactibilia quidem dici possunt, per se autem non. Ea porro, quæ per se calefactibilia dicuntur propter eam aptitudinem, & quod potentia propinqua calida sunt, & quasi sub ipsum actum, solemus et calida appellare. nam & ceram, & adipem, & sulphur, & bitumen res calidas dicimus, volentes significare calefactibilitatem, & promptitudinem eorum, ut talia fiant: usurpamusque actum pro aptitudine: sed certe omnes eiusmodi appellationes abusive sunt, & improprie, ac per accidens. Calidum. n. quum quod dicimus, proprie quidem intelligimus, quod caliditatem in se habet: sicut & sanum, quod sanitatem habet. quod si & illud sanum dicamus, quod proximum est, ut sanum fiat: & calidum, quod proximum, ut caliditatem recipiat, improprie quidem dicemus. actus. n. extra est, & ab alio datur, ipsa uero pro se ipsa, & quatenus ipsa, talia non sunt: quippe cum sub opposito actu sint. nec sequitur, hoc calefactibile est, igitur per se & calidum. hoc. n. actum dicit, illud aptitudinem: aptitudo autem in re est, actus uero non. neque. n. si sulphur ignibile sit, sequitur, ut & sit ignis, nisi addatur potentia. sic. n. exprimimus aptitudinem. quam ob rem improprie omnia hæc dicuntur, licet per modum loquendi, & ab usum interdum ita dicamus: quam rem Gal. significauit 3. de temperamentis. quum. n. duos modos enarrasset, quibus aliquid dicitur potentia tale, quorum prior erat de potentia actiua, alter de potentia passiva, quam potentiam materiam vocant, comparans utrumque modum: Ille, inquit, qui est secundum priorem modum, primario & proprie talis est: qui uero secundum alium modum, non primario talis est, sed abusu. Auic. quoque, quum omnes modos distinxisset, quibus calidum, & frigidum dicuntur, loquens de eo, qui est in potentia passiva, ita dicit. Quum uero calefacere dicimus, nolumus istud calefacere, sed illud, quod prouenit ex qualitate rei, specie eius remanente. unde manifestum esse debet, quæ passiva potentia sunt talia, secundum quod & per accidens talia dici: quam nonnunquam per consuetudinem ita ea appellamus, quæ aptitudinem habent, & propinquam potentiam, ut talia fiant. Duo autem sunt, quæ præcipue faciunt, ut unum in aliud promptum sit & aptum verti: alterum est dispositio substantiæ eius, quod patitur, quod liquida sit, bene miscibilis, aut subtilis, aut rara, aut ad paruas partes redacta: alterum est propinquitas gradus, hoc est pauca contrarietas, ubi. n. multa est contrarietas, actio multum tempus exposcit. sunt & aliæ causas, de quibus longum esset dicere. ac de passiva quidem potentia tot dicta sint.

Quis prædictorum modorum dicendi quidpiam aliquale nostre questioni seruiat. Cap. 5.

His igitur modis cum dicatur calidum, frigidum, humidum, siccum, videndum tamen est, quoniam horum modorum quæstio intelligenda sit. ac in primis clarum est illud non queri, an vitum calidum & humidum sit virtualiter eo pacto, quo Solem & Lunam calida dicimus: Item certum est non queri, an absolute & sine vlla

comparatione tale sit vinū. quod de solis elementis dici solet. similiter & illud manifestum esse potest, nō inquiri in hac. q. quæ qualitas in vini mixtione dominetur. primum quidem, qm̄ proposita nobis. q. sub titulo & forma quæstionis eo pacto à nobis accipienda, atq; iudicanda est, quo quæstio est, ac difficultatē, & controuersiam habet, non quo nemini dubia est, & à nullo vnq̄ adducta. At certe, q̄ qualitas in vini mixtione præstet, nemini dubium vnq̄ fuit nullum eā quæstionē facere. qd̄ verò semper dubitatū à plerisq; fuit, quod multi perquisiuere, illud certe fuit, quæ actionem vinum in corpus humanum efficiat, præsertim circa passiuas qualitates, humectet ne, an exiccet: in qua re & multi etiam scripsere. nō. n. nunc primum ea q. tētata est. Præterea inquirere, quæ qualitas dominetur in vino, Philosophi vniuersalis negocium est, Medici autem magis, quid in humanum corpus vinum efficiat. At certe quæstio hæc & inter medicos orta est, & occasione rei medicæ, & medicis definiri commissa. quare & nos, quatenus medici, eam audimus, & diffinimus. q̄ si sub eo sensu diffinire cogamur, ut quæramus, quæ in vino prædominetur qualitas, dicemus medicum illum, qui asserit vinum calidum & humidum, male profecto asserere, qm̄ sic humidū est vinum quidē, calidum aut̄ nequaquā. aqua. n. est, quæ in eo dñatur humiditas, cū qua & frigiditas necessario coniuncta est. Si. n. in uino maior esset caliditas, q̄ frigiditas, & supra medium insisteret, utiq; actu calidum esse vinū. oporteret, quæadmodum & aqua calefacta actu humida est. sed vera quæstio hæc sub illo sensu dijudicanda à nobis non est. Superest igitur, ut calidum, frigidum, humidum, siccum per comparisonem ad hominem audiamus in hac quæstione. sic. n. & ambigua est, & quæsitu digna: & sic semper intellecta, & ab alijs tētata fuit. sub hoc igitur sensu de vino agemus, primū de caliditate & frigiditate inquirētes, mox de humiditate & siccitate. B

An vinum sit calidum, vel frigidum. Cap. 6.

IN primis igitur dicimus vinum, quatenus actu est, frigidum esse, & nos frigescere, quod vel sensu ipso manifestum est. sed ex hoc solo rē non esse denominandā talem secundam naturam supra demonstratum est, quoniam sæpe talis actu per accidens est, & secundum quid. neq; .n. si hæc aqua calefacta calida est, iam & aqua simpliciter calida est, nisi tale actu per se sit. sic. n. & actu, & potentia, & semper tale erit. at vinum, tametsi actu frigidum sit, constat tamen aliter potentia esse. quare actu per se frigidum non est, sed per accidens. In proposita igitur. q. cū de vini natura quærat, qualis sit, actualis quidem operatio abijcienda erit à proposito nostro. nulla enim natura determinari talis potest per ea, quæ sunt per accidens. relinquatur igitur, vt de vino quæramus, quale potentia sit.

Qm̄ autē duplex est potētia, actiua, & passiua, prius de actiua dicamus: q̄ rursus duplex erat, accidentalis, & essentialis. igit potētia accidentali vinū dicimus calidum proculdubio esse. constat. n. per se ex particulis calidis multis, per quas quidem per se actu esset, & calefaceret, nisi impeditum per accidens foret. quare potētia sit, sed per accidens. impedimentū autem inde est, q̄ in vini mixtione particulæ illæ calide diuisæ sunt, reductæq; ad minima, ac in frigidis humidis sepultæ, quemadmodum in Pipere, & Euphorbio diximus. quam ob causam, si actu fieri per eas debet vinum, remoueri necesse est accidens impediens, quod sit à calore nostro, qui soluit vini mixtionem, ac separat calidas partes: quæ separatæ à frigidis, atq; inter se vnitæ nec iam minimæ, actu sunt, & agunt, quod per se erat: humidarum verò partū aliq̄
absu-

Absumuntur, aliæ cū sanguine admiscuntur, & vtcunq; aliqua remaneat, minoris actionis sunt, q̄ calidæ, quā actu fiūt. Quod aut ex multo calido cōstet per se vinū, nemo est, qui dubitet, quum videat vini generationē per tm̄ æstum atq; ebullitionē fieri, videatq; quod ab eo exhalat. Item ostendit, q̄ celeriter vinū in spiritus, & sanguinē vertitur. diximus. n. q̄ talia sunt, oportere non longe gradu distare. Ostendit & illud, q̄ per vetustatē videmus vinū ardens fieri: quod cū extrinseca nulla de causa cōtingat, necesse est euenire ob continuā calidarū partiū actionem, q̄ introrsum fit. neq; n. vnū quid est vinū, quanq̄ vnum videatur, sed diuersis cōstat, quorū hoc agere, illud pati potest. ex quo fit, vt multæ aqueæ partes euaporent, multæ terreæ vratur, multæ igneæ vniatur: vnde tandē quasi ardens fit vinū. Fit præterea è vino aqua illa, q̄ aqua vitę vocatur, notissimę caliditatis, ardetq; more olei. q̄ omnia ostēdunt vinū ex multo calido per se constare. quare & in potentia accidentali calidū esse, remoto autē accidente actu fieri, vt dictū est. Insuper dicimus vinum essentiali potentia, tū & passiua non solū calidum esse, sed eo gradu calidū, quo & spiritus nostri. manifestum est aut hoc, qm̄ ex se quidē tantā caliditatem nō habet, quantā spiritus: trāsmutari autē potest, ac conuerti in spiritus, ac sic calidum fieri: q̄ potentia est passiua: factum autē calidū, vt spiritus, agit iā: quæ erat potentia essentialis. idē n. re sunt passiua potentia, & essentialis. Quoniā autem, quæ passiua potentia erant talia, alia aptitudinē habebant, & per se calefactibilia dicebātur, alia talia erant potentia remota, manifestū, q̄ vinum ex his est, q̄ per se calefactibilia sunt. nam nihil penē est, quod tā prompte in sanguinē mutetur, qm̄ & liquidæ substantiæ est, & totum cum toto bene miscibile, & gradu propinquum satis. Nulla præterea in ipso est spiritualis qualitas, q̄ aut attractionē prohibeat, aut contactum. propter quę q̄ citissime in sanguinē verti natum est. Diximus autē, quæ habent propinquitatē hāc & aptitudinē, talia etiā denominari ab actu. quare & vinum, q̄ celerrime calefactibile fit, calidum etiā dici nonnunq̄ solet. sed hæc appellatio q̄ nō per se fit & proprie, sed per accidens & abusiue, dictum est supra. Nemo aut decipiatur videns Gal. 3. de tēperamentis dicentē vinum calefactū à nobis recalefacere nos, nec calefacere, nisi cōuersum in sanguinē: atq; ēt per caliditatem in nos nō agere, vt medicamentū, quæ non per aliā caliditatem agat in nos vinum, q̄ per acquisitam, & quatenus factum est sanguis, & alimentum. quæ omnia, si superficietenus accipiantur, & falsa quidē erunt, & ijs contraria, quę Gal. alibi de vino scripsit. falsa quidem, quoniam non calefacere vinum per propriā caliditatem, & calidum non esse potentia accidentali, vt dictum est, longe alienū est à veritate. sic. n. frigidum per se vinū foret, calidum verò nō, nisi potentia essentiali, & per accidens, non suapte natura, vt omnes volūt. Contrarium præterea est ijs, quæ Gale. scribit & eodem tertio de temperamentis, & 8. de simplicibus, hic. n. inter medicamēta vinum ponit: illic vinum dicit esse magis alimentum, q̄ medicamentum. esse igitur medicamentum vult. sunt ergo intelligenda, q̄ Gale. hic scribit, vt nil aliud velit, q̄ significare celerem vini alterationem, & cōuersionē. adeo. n. cito alteratur, vt nō sine acquisita caliditate agat: quinimmo & maxime calefacit, vt conuersum in sanguinem, nō ita tm̄, vt calefaciat per sanguinis caliditatem, sed per propriā, quæ in sanguine remāsit. aliqua. n. sunt, quæ, quum conuertuntur in sanguinem, augent solam quantitatem: & hæc calida sunt per accidens, & calefaciunt in quantum sanguis, & per caliditatem sanguinis. aliqua verò simul augent & qualitatem: & hæc sunt per se calida: quæ licet conuersa sint, tamen

eorum caliditas in sanguine permansit; & per illā calefaciunt tale est vinū, quod C
 simul & quantitatem, & qualitatem sanguinis augmētat, & calefacto, quæ inde fit,
 propria vini dicitur. quare vinum plus agit, ut conuersum, q̄ ante, & maxime cale-
 facit, in quantum factum sanguis. sic autem & rationem habet alimenti magis, q̄
 medicamento, nec ex hoc sequitur, ut vinum per se frigidum sit, & q̄ sit calidum in
 potentia essentiali, sed magis in potentia accidentali, ut dictum iam est. Reassumō
 do igitur, q̄ dicta sunt, tripliciter calidam potentia dici potest vinum, potentia ac-
 cidentali, & potentia essentiali, & potentia passiuā. Ex his uero tribus quum pro-
 prius & per se sit solus ille modus, qui est in potentia accidentali, certum est, q̄ vi-
 num non debemus calidum pronuntiare, nec q̄ sit tale potentia essentiali, nec tale
 potentia passiuā, sed solum, quod potentia accidentali tale sit. hoc enim est esse per
 se, & simpliciter tale. Ac de frigiditate, & caliditate vini hactenus dictum sit.

Quot modis dicatur quidplum exiccare, & humectare, & utrum faciat vinum. Cap. 7.

DE humiditate uero, & siccitate nūc dicamus: sed prius, quot modis dicatur ali-
 quid exiccare, & humectare, particularius explicemus. non. p. uno modo dici-
 mus; sed multipliciter; & quod distinguendū sit. Exiccant igitur alia formaliter, ita
 n. uocemus claritatis gratia, quæcūq; per qualitatem ipsam, quæ est siccitas, exiccant:
 alia uero exiccant quidē, sed per aliud, q̄ per siccitatem, inter quæ cōmunissima, &
 efficacissima est caliditas. nā & ipsa exiccet, sed per accidens. per se. n. non nisi cale-
 facere potest. qm̄ uero cum frigido, quod calefit, & euaporat, cōiuncta est & humi-
 ditas, & simul abit, hac de causa caliditas dicitur exiccare. alia uero exiccant per
 imbibitionem. ita. n. uocare possumus. talia aut sunt, quæcūq; foraminulenta exi-
 stentia humidis corporibus coherent. in foraminibus. n. eorum loco aeris abeuntis **D**
 succedit humidū corpus obuacū: siue habeat aer, q̄ dēsetur, siue pellat à cōtrario:
 siue attractio aliqua fiat humidi à re foraminulenta: siue aliter contingat. clarū. n.
 est per huiusmodi imbibitionē exiccationē multorum fieri. ita exiccant, quæcūq;
 puluerulenta, & in farinam redacta sunt. Sal uero omnibus exiccet modis, nam &
 formaliter per siccitatem, & p accidens p caliditatem, & postremo per imbibitio-
 nem exiccet, maxime aut per imbibitionē: cuius signū est, q̄ in eo humidū alienū,
 non uapor, sicut à caliditate fit, sed actu humidum imbibitur, atq; extillat. Nonnul-
 la exiccāt exprimendo humidum, ut frigus. quædam postremo congelando. Ex his
 autē modis oibus solus primus proprie exiccare dicitur, reliqui per accidens sunt:
 quanq̄ exiccationem, quæ à calido fit, solent nōnunq̄ tum Medici, tum Philosophi
 ceu propriam accipere, quoniā in generationibus, & mixtionibus caliditas multum
 operatur exiccando, & maxima pars exiccationū ab ea fit. siccitas. n. formalis par-
 uæ satis actionis est respectu caliditatis. Humectāt uero cōsimiliter alia formaliter
 per humiditatem ipsam, alia per caliditatem: quod fit uel liquādo cōcreta, uel extendē-
 do humidum, & penetrare faciēdo. interdum & per prædictam imbibitionem hu-
 mectatio fit. Sicut. n. id exiccatur, à quo humidū aufert, ita id humectatur, in quod
 imbibit, licet formaliter res humectata nō sit. Aliqua uero humectant prohibētia
 humidū exhalare: ut frigus. Ex his uero omnibus, q̄ formaliter est, humectatio pro-
 pria, & per se est. Verū, qm̄ & hæc parua actionis est in mixtionibus, solent philo-
 sophi & eam humectationem, uti per se, accipere, quæ per imbibitionem fit. His fit
 constitutis dicitur primo unum actu humidum effectū formaliter, tū etiam imbibitio-
 ne:

A tione: quod nemini dubiū est. Verū ex hoc naturā eius accipiendā nō esse dictū est supra, qm̄ potest esse tale per accidēs, uti certe est, quēadmodum nunc ostendemus. Dicemus præterea uinū potentia accidētali, & per se siccū esse eo pacto, quo aquæ thermatū, urina, & lixiuū potentia sunt sicca. omnia. n. hæc ex particulis calidis, & siccis q̄ plurimis cōstant, per quas actu per se forent, nisi per accidens impedirent. impediuntur aut̄ ualde diuisis particulis, & reductis ad minima, ac sepultis in humidis, ut supra de calidis dictū est: remoto aut̄ accidente, & soluta mixtione actu fiūt. q̄ aut̄ ita sit, & authoritates in primis sunt illustriū omnium medicorū, & rationes ad hæc, ut arbitror, demonstratiuæ. Hipp. primū in de uictus ratione, uinū, inquit, calidū quid, & siccū est. Gal. 8. simpl. uinum uetus calidū ex 3. ordine dixit, mediū in 2. nouū in primo, caliditati aut̄ proportionē respondere siccitatē. propter quod & in de uirtutibus naturalibus diuidēs uinum in florē uocatum, & fēcem, cōparæ fēcem melancholiæ, florem uerò cholæræ. Paulus etiā ipse, ubi naturā simpliciura prosequitur, uinū uetus calidum & siccū in 2. nouū calidum & siccum in 1. Oribasius, ubi de siccis in 3. agit, uinū uetus enumerat: ubi de siccis in 2. medium: ubi de siccis in primo, nouū. ita & Aetius eodē penē ordine. ita & Serapio, & Isaac, & Cōstantinus, & Haliabas, & multi alij: quos omnes ut ostēdamus nō temere loquutos, iā rationes ostēdamus: inter quas illa prima, & sola sufficere possit, q̄ supra demonstratū est uinū per se calidum esse. qua igitur ratione calidum est, eadē & siccū esse conuincitur. omnis. n. caliditas aut̄ ignea est, aut̄ aerea. At, si ostēdemus uini caliditatem igneā esse, utiq; manifestū erit & siccitati coniunctā esse. Quare, si potentia calidum est uinū, ita & siccū esse necesse erit. At, q̄ ignea sit, q̄ in uinum accedit caliditas, ostendit primo Gale. in 3. de acutis super textu 20. quū inquit, alteratio uini aquosi, dum uia eius est in uite, parua admodū est: & admiscetur ei parua quantitas & substantia terre, & ignis. Vini aut̄ uinosi dispositio nō est talis. multum. n. abest ab aqua, & quantitas caliditatis, quā acquirat, multa est. unde & odorē habet. Arist. quoq; in probl. eo p̄sertim p̄blemate, quo q̄ritur, cur post fructus aut̄ aqua aut̄ uinū potēs superbibendū est, igneā uocat uini caliditatē. ita & Plato. in ijs, q̄ de legibus, cū uino pueris interdicit. nec alia loca adducā, cū multa alia etiā eiusdē sententiæ sint, qm̄ rationibus agendum est: ijs dico, quæ ex posterioribus sumi possunt. quæ. n. è prioribus sunt, nature ipsi, quæ facit, & gignit, notę sunt. Primum igitur, q̄ ignea sit uini caliditas, id ostendit, q̄ maxime inebriat. Lac autem, & aqua, inquit Arist. nō inebriant, q̄ spirituosas nō sunt. Est autē aliud spiritus, aliud uapor. uapor quidem ille dicitur, qui ab humido exhalat, spiritus, qui à terreo adusto. hic aut̄ solus inebriat, quoniam siccus est, & acris, & multæ materiæ. uapor autem non inebriat, utpote lenis, & raræ materiæ. propter quod uinū inebriat magis spirituosum existens, lac aut̄, & aqua nō, utpote uaporosa magis. Signū quoq; præbet effumatio, quæ à uino ebulliente exhalat. tantæ enim acrimoniæ est, & austeritatis, ut nec ferri possit. Idem mōstrat & aqua illa, quæ aqua uitæ uocatur, è uino statim cōfecta, siccissima omnium liquidorum. monstrat & uini mordacitas, siue in oculum iniectum sit, siue & intra assumptum. omnes. n. hausto uino, si meracū sit, sentimus non solū caliditatem, sed etiam acrimoniā eius: acrimonia autē à sicco igneo est. Vetus præterea uinum idem ostendit. siccissimum. n. creditur, & supra, q̄ nature uini cōueniat. Vnde & amarum fit, & odorē, & saporem uini amittit: quod non alia de causa fit, q̄, ut diximus, ex actione ignearum partium, ex quibus constat. quam naturā &

antiquos philosophos voluisse significare per fabularum velamenta antiquum mō- C
 strat epigramma: vt intelligere liceat non temere ab antiquis fabulatū fuisse Baccum
 ex igne ortū cōbusta Semele matre. Quāobrē, vt ad ppositū reuertamur, si ignea
 est vini caliditas, utiq; & sicca erit. quare, & si actu fit per caliditatē per se, utiq; &
 actu fiet per siccitatem per se. Ad hęc autem, q̄ siccum potentia sit, & alia ratione
 uideri potest, p̄ia. s. illa, quā solā infallacē Gal. dixit, hoc est experientia: tripliciter
 aut experientia hęc de uino fieri potest, tactu, per intra assumptionē, & per extra ap-
 plicationē. at tactus, & intra assumptio fallacia magis sunt, ut Gal. docet: tactus qui
 dē, qm̄ iudicat solum rem actu talē. hoc autē ad demonstrandā naturā fallax est, qm̄
 sępe est talis per accidens. Assumptio uero, quę intra fit, et fallax est, qm̄ per acci-
 dens multa patitur. sępe. n. res assumpta nimis diuiditur, & dissipatur quodāmodo:
 sępe alteri rei admiscetur. Propter quod propriā naturā non mōstrat. vnde nec Si-
 naps, nec Cœpe intra exulcerāt. At applicatio, q̄ extra fit, minime omnium fallit, sed
 maxime propriam naturā ostendit, p̄sertim si diu perseueret applicatio. propter
 quod in dignoscendis naturis in hac potissimū innitendū esse Gal. iubet: & hinc ex-
 perientia sumēda, lauādo, rigādo, fouēdo. At certe, q̄ vinū & oculis applicitū lachry-
 mas exiccet, & toti corpori manifestā inducat siccitatē, demonstrari nō indiget. pro-
 pter quod & vlcibus vtile Gal. dixit. tū & metallica vino lauari docet, q̄ sic mul-
 to sicciora reddātur: q̄ si & eam quoq; experientia, quę per intus assumptionē fit
 quis desideret: nō desunt certe indicia multa, q̄ vinum potentia exiccet. ac primū,
 q̄ meracum vinū, si multum haustum sit, nō solum sitim nō tollit, sed auget magis.
 Itē & ebriorum labia semper exiccata vidētur. quod verò idē maxime ostēdit, illud
 est, q̄ morbos frigidos, & humidos, quos per actualē humiditatē sępe inducit vinū,
 vt spasmū, paraly sim, & id genus, eodē mox innata sua caliditate, siccitateq; poten- D
 tiali tollere solet: quod Gal. super apho. v. quintę particulę probe declarat. Item &
 8. de morbis secundum partes de cura passionum hepatis, optime, inquit, operātur
 ea, q̄ cum hoc, q̄ sanant discrasia, etiā nutrire possunt. propter quod vinū optimū
 est eis, qui absq; phlegmone, aut erysipelate, aut dyscrasia calida laborāt. etenim &
 nutrit, & digerit, & vigorat, & putredini resistit, & si discrasia facta fuerit secundū
 humiditatē, & frigiditatē, instāter, & infallanter eā curat. porrò macilēti quicunq;
 sunt, si nimio vino vtātur, nō modo macriores redduntur, sed & sępe cōsumpti pe-
 reunt. quod & Arist. tradit circa problemata. Ex quibus omnibus manifestum esse
 pōt vinū eo modo, quo potentia calidū est, eodē, atq; eadē de causa & siccum facul-
 tate p se esse. quare, actu quum humidū esset, per accidēs esse tale certū est. Insuper
 & illud dicimus, tametsi vinum potētia hac accidēiali siccū sit, potētia autē essentia-
 li, & passiuā humidū dici posse. per se. n. quū humidū nō sit, sed siccū, potest tñ con-
 uerti in sanguinē, & quātitatē eius augere, qui per se humidus est. sed hoc per acci-
 dens esse supra mōstratū est, si quidem nō in quantum ipsum, sed in quantum aliud,
 tale est. Verū illud intelligēdū est, q̄, q̄ in aliud cōuertuntur, & talia ob id dicuntur,
 alia augent solā quantitātē illius, alia simul quantitātē, & qualitatem. q̄ igitur solam
 augent quātitatē, & ob id dicuntur calida, aut humida, ea proprie sunt talia poten-
 tia essentiali, & per accidens, ac secundum quid, qm̄ per nihil sui sunt talia, sed per
 aliud, in quod conuersa sunt. vt si palea cōbustiua dicatur, q̄ potētia ignis est, qui p
 se comburit, palā, q̄ hoc nō inest paleę per se, sed in quantum ignis fieri potest. q̄ ve-
 rō simul augent quantitātē, & qualitatem, hęc nec sunt in potētia essentiali, nec per
 accidens

A accidens agunt: sed talia sunt per se, licet, cōuersa agant, qm̄ per aliquid sui agunt, per qualitatem, s. quæ reseruatã fuit in conuersione. non. n. quando aliquid conuertitur, necesse est pati secundum omnia. Vinum autē, quando in sanguinem vertitur, in caliditate quidem auget tum quantitatem eius, tum qualitatem, in humiditate autē non auget, nisi quantitatem. qualitatem. n. exiccat, qm̄ per se siccum est, & sanguis, qui ex eo fit, siccior est per se, q̄ prius. dico autem per se, quoniam nihil prohibet, quod exiccatum est in sanguine, à partibus nihil passis reduci ad pristinam humiditatem: sicut aqua calefacta à se ipsa in frigidatur per partes nihil passas. propter hoc igitur, si vinum humidum dicatur potentia, utiq; potentia essentiali & passiuã tale dicetur, q̄ per accidens est, & secundum quid tale. quare simpliciter & per se uinũ calidum & siccum pronuntiandum est, quando tale est potentia accidentali: humidum uerò per accidens, secundum quid, & potentia essentiali, aut actu solum.

Inducuntur duo modi dicendi uinũ siccum, licet sit uere humidum: & refelluntur. Cap. 8.

Sunt quidam amici nostri, & magni ingenij, & magnæ doctrinæ uiri, qui non audentes negare authoritates tantorum hominũ per nos adductas, nec effectus siccitatis, qui in uino apparent, concedunt quidē exiccare uinum, uerum hoc per accidens esse. non. n. in quantum siccum, sed in quantum calidũ id facere: nec aliud uelle authores, qui uinum calidũ, & siccum dicunt. quod quidem si ignoscãt, lōge est à ueritate, & ab eo iudicio, quod in alijs. præ se ferre cōsueti sunt, non solum propter prædicta, q̄ ignea sit, quæ in uino est, caliditas, sed propter alia multa. primum quis Gal. non rideat promittentem de natura simpliciuũ dicere, clamantem uerò, ac protestantem naturas rerum nõ determinandas esse per ea, quæ sunt per accidens, mox statim de uino agentem dicere, quod per accidens sit? quis nõ rideat & Hippo. & Paulum, & Oribasium, & alios de uino loquentes nihil de eo dicere, quod per se est, sed de eo solo, quod est per accidens? q̄ si siccitatem factam à uino, quatenus calido, ueluti per se acceperẽ, non distinguẽtes ab ea, quæ proprie fit, si & hoc sufficit ad denominandam rem siccam, recte quidem à nobis dictum erit uinum potentia siccum esse. Præterea percõtemur, an maior sit siccitas facta per accidens, an humiditas facta per se à uino. si quidem maior est humiditas per se facta, hinc maxime ridendũ, ac cachinnis prosequendi erũt Hipp. & Galen. & alij, dicẽtes uinum siccum non solũ, quia per accidens hoc sit, sed qm̄ sit humectatio uini maior, q̄ exiccatio. at, si maior est siccitas, quanq̄ per accidens facta, q̄ humiditas, quidnam per deos mouet, ac persuadet magni ingenij uiros, ut cessare uelint uinum humidum potentia esse, quum effectus uini uideatur esse siccitas, ratio autem & authoritas omnis clamẽt uinum siccum esse facultate: postremo & illud animaduertant, quod Gal. in decurandi methodo scribit, humidum nullum ulceribus cõuenire, siue p se humidum sit, siue per accidens? Vinum ergo cum ulceribus cõuenire affirmet, sequit, q̄ nec per se, nec p accidens humidum sit, quatenus ulceribus conuenit. conuenit autem non, quia actu tale est, sed quia potestate tale. quare potentia nec per se, nec per accidens humidũ est.

Propter hæc igitur & alia, quæ prolixitati parentes omittimus, nec collega nostri, nec principalis in causa hæc Bartholomæus GAIONVS hæc opinionẽ sequuti sunt, sed ab ea recedentes concedunt uinum potentia, & p se, quãtum ad qualitates, & complexionem attinet, calidum & siccum esse. Scuto autē alio se tegentes confluunt ad nutrimentum. dicunt enim, etsi uinum, quatenus medicamentum, siccum est,

est, tamen, quatenus alimentum, humidum esse: quod falsum est ad verificandam quaestionem propositam. quæ cum indistincte posita sit, si sensu aliquo verificari possit, victoriam sibi promittit. propter hæc igitur quædam pauca de vino dicemus, quatenus alimentum est, cum, quæ dicta hæcenus sunt, de vino secundum se dicta sint.

Dicitur ergo proprie cibus, qui futurus est alimentum: alimentum autem, quod aut restituit aut proximū est, vt restauret, quod deperditū est in membris. differt autem alimentum à medicina, quia alimentum per se non agit, nec alterat, sed patitur solum, & restaurat. Medicinæ autē ratio in eo est, quia alterat, & agit. Verum illud bene aduertendum est, quia licet cibus, & alimentum à medicina differant, cibus tamen calidus aut humidus, & alimentum calidum aut humidum non differunt à medicina calida aut humida, sed eandem rationem habent: quod multi medici non considerant. Id enim, quod alit, quatenus alit, nec calidum est, nec frigidum, quoniam verò cum eo, quia alit, coniunctæ sunt qualitates, volentes nos temperiem & intemperiem significare appellamus calidum cibus, & calidum alimentum, frigidum cibus, & frigidum alimentum, & temperatum cibus, & alimentum. ita & humidum, & siccum. temperatum quidem dicimus, quod corpus nostrum nec calefacit, nec refrigerat: & hoc proprie & solum alimentum est, siquidem non alterat: at calidum cibus dicimus, qui calefacere potest cum hoc, quia nutrit: frigidum, qui frigefacere. quare in hoc non differat cibus à medicina. vtrunque enim considerant, vt alterans. & cibus omnis, qui calidus est, etiam & medicina calida est: omnis quoque medicina, quæ etiam cibus est, si calida est, & cibus calidus est, & nutrimentum ex ea factum est calidum. calidum autem nutrimentum est, quod restaurat, quod deperditum est, calidius, quam prius. quare eadem est consideratio cibi humidi, & calidi, & medicinæ calidæ, & humidæ pro id, quod nomina hæc calidum, frigidum, humidum, sic cum semper qualitatem significant, & complexionem. Simpliciter igitur cibus calidus, vel alimentum calidum, & medicamentum calidum est, vel fuit: & calidum medicamentum, calidus etiam cibus, & alimentum, si cibus, & alimentum sit. Sed illud repetendum est, quia illud, quod conuertitur, & alimentum fit, vel auget quantitatem, solam, vel simul auget quantitatem, & qualitatem. si quidem vtrunque augeat, simpliciter talis cibus, & tale alimentum dicitur. Si verò solam augeat quantitatem, in potentia essentiali tale est, & per accidens tale dicitur. vt lactuca calida potentia essentiali est, & cibus calidus per accidens, & ex ea factus sanguis calidus quidem quantitate est solum, non autem qualitate. Quum igitur dicunt collegæ nostri vinum humidum, vt alimentum, quærimus, quo pacto intelligunt. Verum vinum sit cibus & alimentum humidum per se, & simpliciter, an humidum, quoniam augeat quantitatem sanguinis, qui humidus est. si quidem primo modo dicunt, tunc falsò certe dicunt, quoniam cibus & nutrimentum per se tale, non solum quantitatem, sed etiam qualitatem sanguinis adauget. Quomodo igitur potest vinum qualitatem sanguinis augere, si concedunt per se potentia siccum esse vinum, & complexionem? si verò dicunt idcirco humidum dici, quia quantitatem sanguinis humidi augeat, verum quidem dicunt, sed hoc non per se, & simpliciter tale est, sed per accidens, & secundum quid, vt toties est demonstratum. quam ob causam, siue vt nutrimentum, siue vt agens accipiatur vinum, simpliciter siccum est dicendum, & per se. Quapropter nullæ latebræ, nulla diuerticula relinquuntur dicentibus. vinum calidum & humidum, ad quæ confugiant. superest igitur, aut ipsi arma det, aut nos postremo arma demamus. dememus autem, si tandem adduxerimus tunc authori-

A authoritates quasdam, tum rationes, quibus, vt existimamus, decepti, & male freti
ausi sunt in pugnam prodire. sunt autem ferè hæc.

Quid vinum sit humidum, contra veritatem, & determinata ostenditur. Cap. 9.

In primis igitur, quod humidum & actu, & potentia, & semper sit vinum, ex hoc ali-
quis posset existimare quod in omni prima digestionem, secunda, & tertia mente cõ-
uersionem, & post vinum semper liquidum est. omne autem liquidum est actu humi-
dum: vinum igitur semper humidum erit. præterea aquam dicit Gal. frigiditatem amittere
posse, humiditatem autem non. vinum autem est aquæ species, vt in quarto metho. declara-
tur. quia igitur ratione aqua humiditatem non amittit, eadem nec vinum, quod con-
firmatur. si. n. amittit, quærimus, à quo: non quidem à sanguine, qui humidus est: non
à calore nostro innato, qui & ipse humidus est: à membris autem sic recipit, quum
sicciora sint, humidius igitur erit vinum, quam membra. Ad hæc autem dictum est supra,
quod in aliud facillime vertitur, oportere proximam gradu illi esse. at vinum facillime
omnium in sanguinem vertitur. proximum igitur gradu oportet sanguini esse, non so-
lum caliditate, sed etiam humiditate: alioquin, si altera qualitate longe distet, non ci-
to vertetur in ipsum. igitur, quum sanguis longo interuallo humidior sit, quam membra,
vinum quoque, quod sanguini proximum est, humidius erit, quam membra. Item vinum
autem est humectabile, autem humectatiuum. humectabile autem quomodo sit, quod maxime
humidum est? Igitur erit humectatiuum. Adde, quod sitim tollit, somnum & lætitiã facit,
impinguat, morbos humidos efficit: quæ omnia non nisi ab humido fiunt. Arist. in 1. pb.
de vino scribens, vinum calidum & humidum pronunciat. Gale. porrò in ijs, quæ de
tuenda sanitate, vinum pueris dandum negat, quod calidi sint, & humidi. quare, si vino
B vtantur, plus æquo vtraque qualitate augeatur. hoc enim facere vinum senibus non
concedit, quod frigidi & sicci sint. per contraria. n. curare eos iubet. alia autem sunt, inquit,
vinum, balnea, & ciborum quicumque calefacere similiter, ac humectare possunt. In
ijs quoque, quæ de pulsibus, vinum scribit calidum & humidum. Item in de acutis ait
vinum humectare magis, quam aquam. Auicē. quoque; primo canonum suorum, Vinum,
inquit, fortiter humectat: & in regimine siccarum, & frigidarum complexionum vi-
num conuenire scribit, quod contrarium sit vtrique; qualitati. idem & in capite de melan-
cholia. sunt & alia multa, quæ, quoniam eundem habent intellectum, omittimus.
Atque hæc arma illa sunt, quibus, dum muniti erunt & freti, nunquam manus dent:
nos vero & imbecillia satis esse, & quæ primo congressu cito dissiliant, ostendemus.

Soluntur veritati obiecta.

Cap. 10.

Primum quidem, quod dicit liquidum omne actu humidum est, vinum verò
in omni digestionem liquidum esse, peccat nimirum vtrunque. Liquidum enim om-
ne humidum est non ad hominem facta comparatione. sic. n. & succus nucum, &
vinum omphacinum, & acetum, & aqua ardens uocata humida essent. Sed neque il-
lud recte dicitur. vinum in omni digestionem liquidum esse, quando præter primam
digestionem, quæ in stomacho fit, non existit vinum, sed inexistit. admiscetur. n. sangui-
ni secundum diuersas partes, cæterum calidis & siccis præpotentibus. Aquam verò
nunquam humiditatem amittere verum est, dum aqua remanet, ita & vinum, dum vini
prima mixtio manet. & aquæ species nunquam amittit humiditatem, at, cum actu fit, &
soluitur mixtio, humectatio amittitur. Amittitur autem à calore nostro, non quod d-

erit

exiccet uini humiditatē, sed q̄ separet mixtionē, & eleuet partes calidas, & uniat, ut dictum est. Vinum aut̄ oportere nō longe à sanguine qualitatum gradu distare, & si nō semper necessarium est in eis, q̄ cito transmutantur: sufficit. n. interdū sola possibilitas subiecti, & magna proportio agentis, tamen & nos confiteamur. In illud oportet cōsiderare, q̄ nec uinū, nec sanguis unum qd̄ sunt, nec, ut Gregorius ait, homogeneū, utrunq; è diuersis constat partibus, alijs quidem calidis, alijs humidis. Quare uinum in aliud uertitur, miscentur quidem, ac separatur partes illę: q̄ uerò calidę sunt uini partes, in calidas sanguinis facillime transeunt, humidę uerò in humidas. Quare uerum est nō distare gradu unum ab alio. sed oportet referre sua suis, & cōsimilia cōsimilibus. cū hoc tñ stat plures, & maioris actionis esse in ea miscella calidas & siccas partes, q̄ humidas: quare & sanguinē inde sicciorē reddi, q̄ prius est, nisi partes sanguinis nihil passę cōtra agant, ut dictū est. humectabile uero est uinū, non quatenus actu est, sed quatenus est potentia siccū. quū. n. actu sit per suas partes, agit per illas, & sanguinē exiccat: à quo cum repatiat̄, humectabile quide hoc pacto fit, quatenus quidē siccū est. sitim autē tollit, quanq̄ potentia siccū sit, per eā humiditatem, quā actu habet, quod & aquę thermarū faciunt. sufficit. n. humiditas illa, qm̄ sitis appetitus est humidi ob deperditum superficiale humidum, quod restaurat uinū prius, q̄ actu sit factū siccū. Somnū etiā affert per primam euaporationē, quę è uino fit, in qua partes tum calidę tum humidę euaporat: sursum aut̄ latę, & à cerebro infrigidatę caput grauant, & somnum adducunt. Lætitiā uerò apportat uinū, qm̄ tum sanguinem multum, tū spiritus multos facit, quę animę sunt instrumenta. Vnde & illa dispositio inducitur, cū qua anima optime se habet: hæc autē ad læta bene parata est. de quo plura dicenda essent. Impinguat uerò uel maxime uinū, si moderate sumptum sit. Auget. n. sanguinē, & pabulum caloris, quatenus uinum est: quatenus uerò temperatū, & paucum sumitur, non addit nocumentū in sanguine propter suā siccitatem, qm̄ cito illa remittitur pauca existens, sanguine sese ipso ad pristinam naturam restituēte per partes nihil passę. q̄ si non moderate sumptum fuerit, nō solum non impinguat, sed emaciat magis, & sæpe absumpto pabulo caloris perdit. Humidum uerò dicere per se uinum, q̄ humidus morbos faciat, sic quidem est & frigidum dicere, q̄ morbos adducat frigos. dicemus aut̄ iam, quo pacto in nobis morbos faciat. Quum uerò Arist. uinū calidū & humidū profert, illud intelligi oportet, nihil aliud uelle ipsum, q̄ q̄ uinū ex multo calido, & multo humido constat. Demonstratur us enim causas quorundam effectuum, qui à uino fiunt, quorū alij à calido, alij à frigido contingunt, duas assumit propositiones: quarum altera est, q̄ uinū ex multo calido, & multo humido cōstat: altera, q̄ humidum remanens humidum, aut à quo euaporat calidum, frigidum est, quare & humido tunc utitur per accidens: ut intelligere liceat hic nō tradere complexionē uini. hausto igitur uino, si nō obtineatur, & digeratur à calore nostro, sed remaneat, quale erat, humidū, s. aut alteretur eò solum, quod calidum euaporet, tūc uinū frigidū redditur. Vnde & effectus, qui cōsequuntur frigus, proueniunt. ebriosorum enim multi & frigent, & rigent, & solem amant, & infœcundi sunt semine: quod & Galen. optime 2. de tēperamentis declarauit. & si à calore nostro obtineatur uinum, & in uenas distribuatur, ac demum actu fiat, potens autem, aut multum sit, tunc effectus calidi proueniunt. sic enim & furentes facit, & sitim auget, & emaciat, ac etiam absumit consumpto humido. quare humiditatē actualē uult eo loco

A Philosophus. Quod uero Gal. uinum pueris prohibeat, quod ijs oblit humectatione: se-
nibus uero concedat, quod proferat, & ab eis recte dictum affirmamus. duos. n. in de tem-
peramentis modos. declarauerat, quibus aliquid calidum, frigidum, humidum, sic-
cum dicitur. quod in uenis est. quod augere quantitatem calidi, frigidi, humidi;
siccitatis, quod in uenis est. quod augere qualitatem. Secundum ergo priorem modum
dicitur plus est in ijs, quibus minus est, quod ipsemet declarat in de uinis. quod ijs
uibus, ubi reddit rationem, cur sit, quod Plato uinum pueris negauerit. dicitur quod
uidos esse, nam & multo sanguine abundare in uenis, & si uino utantur, non
uicturos esse sanguinem, & sic calidiores & humidiores futuros, quam par sit. Humi-
diores autem non solum quantitate, sed etiam qualitate, quoniam sanguis plurimus
in pueris, quanquam etiam siccior primo fiat a uino, mox tamen sese ipse ad pri-
mam naturam restituit. Sed certe propter hoc. quod ita Gal. humectatio dicitur ui-
num, quod est in potentia essentiali & per accidens, accipere uinum per se humidum
esse, est profecto, quod per accidens est, accipere pro eo, quod per se est. Quum ue-
ro & Auic. dicit fortiter humectare, & senibus, & melancholicis, & naturae spirituum
conuenire, uentisima omnia sunt bono sensu. nihil. n. est, quod humectet nos magis,
quam uinum: primum enim actuali sua humiditate multum operatur, quae satis lon-
go tempore perdurat. Vinum enim prius actu calidum fit, quam siccum. dupliciter
namque fit exiccatio, & sic siccitas fit a caliditate. quae igitur a siccitate fit, paruae actio-
nis est: quae uero a caliditate, maioris quidem actionis est, sed oportet caliditatem
multum prius agere, quam exiccare possit. Propter quod uinum actu humidum ali-
quanto tempore perdurat. unde & litim tollit, & iuncturas emollit. Mox uero actu
fit tum caliditate, tum siccitate. deinde transmutatum in sanguinem eius quantita-
tem magnopere auget, per quam humectatio etiam fit in toto corpore magna. quo-
nia enim calor innatus continue absorbit humidum, & substantiam membrorum exic-
cat, si quidem sero & parum reapponatur de eo, quod deperditum est, consumptio
quam maxime procedit. At, si cito & large reapponatur, quod est deperditum, prohi-
betur exiccatio procedere. habet enim calor unde pabuletur. & interea sanguis, qui
per se humidus est, qualitate est membra humectat. Propter igitur omnia haec uinum
uel maxime humectare dicitur, sed certe utramque humectationem per accidens ha-
bet. quae enim humectatio actu est, per accidens quidem est, ut praediximus, quae ue-
ro fit augendo sanguinem, etiam per accidens, & secundum quid. quare neque per
hunc, neque per illum modum simpliciter humidum dicendum est uinum, sed sim-
pliciter, & per se siccum eo modo quo dictum est. In ijs uero, quae de pulsibus, hu-
miditatem actualem uini uinum utitur, ut causa per accidens uel materiali
ad mutandum pulsus. si quidem per se causa est uini caliditas, humiditas uero so-
lum facit, ut cito passibile sit per uenas. Vniuersaliter, si qua auctoritas humidum
facit uinum, ea quidem aut de actuali, aut de potenciali passiuam, & essentiali est.

Questionis decisio, iudicisq; sententia.

Cap. II.

Determinantes igitur, diffinientes, ac etiam iudicantes propositam nobis qua-
estione, declaramus, atque pronunciamus medicum illum, qui asserit uinum
calidum & humidum, male proculdubio asserere; eum uero, qui negauit propositio-
nem, atque impugnauit, recte iusteque, negasse, atque impugnasse. quocumque enim mo-
do intelligatur, propositio simpliciter falsa est. Si enim intelligatur per comparatio-

Fracastorij.

Y

nem

HIERONYMI FRACASTORII

SYPHILIDIS, SIVE MORBI

GALLICI LIBRI TRES,

AD PETRUM BEMBVM.

LIBER

VI casus rerum, quae semina morbum
 Insuetum, per longaeuam per secula vixim
 Attulerint: nos, qui tempus per omnem
 Europam, Africa, Libyamq; per orbem
 Seuit: in Latum uera per critica bella
 Gallorum irrupit, namq; a gente recepit:
 Necnon & qua cura, & opis quid temperis usus,

Magnaq; in angustiis hominum solertiarebus,
 Et monstrata Deum auxilia, & data munera caeli
 Hinc canere, & longe secretas querere causas
 Aera per liquidum, & vasti per sidera Olympi
 Inspiam: dulci quando nouitatis amore
 Corruptum, placidi natura suauibus horis
 Floribus inuitant, & amantes mira Campana.

decus clarum Ausonia, si forte uacare
 Consultis, & a magnis paulisper, & alta
 Rerum mole finit, totum qua sustinet orbem
 Et inuat ad dulces paulum secedere Musas
 Ne nostros contemne orsus, medicanaq; laborem.

Quicquid id est, Deus hac quodam dignatus, Apollo est:
 Quis quoq; rebus inest sua saepe uoluptas
 hac tenui rerum sub imagine multum
 Natura, fatiq; subest, & grandis origo.

Tu mihi, qua rerum causas, qua sidera possis,
 Et cali effectus varios, atq; adis, & auras
 Franis, (sic dum puro spatio uisus, & auras
 Metirisq; vagi lucentes aetheris ignes,
 Concentu tibi diuino cita sidera plaudant)
 Ipsa ades, & mecum placidaq; Dea lude per umbras,
 Dum tennes aura, dum myrtea sylua carenti
 Aspirat, resonatq; canis Benacus, ab antris,
 Dic Dea, qua causa nobis post secula uentis
 Insolitam peperere lucem, & nunc ab illo
 Vesta mari occiduo nostrum, & orbem,

EX

II Ex quo laeta manus soluebat de litore Iberi
 Ansa fremunt tentare, vagiq; incognita ponti est
 Aequora, & orbe alio positas perquirere terras?
 Illic namq; serunt aeterna labe per omnes
 Id morbi regnare vrbes, passumq; vagari
 Perpetuo caeli vitio, atq; ignoscere paucis.
 Commerci ne igitur causa accessisse putandum est
 Delatam contagem ad nos, quae parua sub ipsis
 Principijs, mox & vires subula sensim
 Suscipiens, sese in terra exivit omnes?
 Et saepe in stipulas cecidit, & in favilla
 De face, neglectam pastor quam liquit in aruo,
 Illa quidem tenuis primum, similisq; moranti
 Incedit: mox, ut paulatim increvit eundo,
 Tollitur, & vitri, & messem populatur & agros,
 Viciumq; nemus, flammamq; sub aethera caelat.
 Dat sonitum longe crepitans Iovis aula sylvae,
 Et caelum late circum, campiq; relucens.

At vero, si rite fidem observata merentur,
 Non ita censendum: nec certe credere par est.
 Esse peregrinam nobis, transq; aequora veltam
 Contagem: quoniam in primis ostendere multos
 Possumus, attractu qui nullum hanc tamen ipsam
 Sponte sua sensere luem, primiq; tulere.
 Praeterea & tantum terrarum tempore paruo
 Contages non vna simul potuisset obire.
 Aspice per Latij populos, quique herbida Sagra
 Pascua, & Ausonios saltus, & lapidis ora
 Arua colunt: spectata, Pyberis qua labitur, & qua
 Eridanus centum fluijs comitatus in aequor,
 Centum vrbes rigat, & placidus interfluit undis:
 Vno nonne vides ut tempore pestis in omnes
 Sexijt? ut fortem pariter transgessit vnam?
 Quinetiam externos eadem per tempora primum
 Excepisse ferunt: nec eam cognovit Ibera
 Gens prius, ignotum qua scindere puppibus aequor
 Ansa fuit, quam quos disflerminat alta Thule,
 Atque freta, atque Alpes cingunt, & Sicorua?
 Quam reliqui, quos lata tenet gelida ora sub Arcto.
 Tempore non alio Pene sensitis, & omnes
 Qui latam Aegyptum metitis, sacriadaq; Nilus
 Aura, & palmifera sylvas tondetis idumes.
 Quae quum sic habeant sese, nempe alius isti
 Principium labi, rerumq; latentior
 (Ni fallor) grauiora subest, & maior
 Principio quaque portis, quaque, adde

Atque mari in magno Natura educit in auras,
 Cuncta quidem nec sorte una, nec legibus usdem
 Proueniunt, sed enim, quorum primordia constanz
 E paucis, crebro ac passim pars magna creantur:
 Rarius ast alia apparent, & non nisi certis
 Temporibusue, locisue, quibus violentior ortus,
 Et longe sita principia: ac nonnulla prius, quam
 Erumpant tenebris & opaco carcere noctis,
 Mille trahunt annos, spatiosaq; secula poscunt.
 Tanta vi coeunt genitalia semina in unum.
 Ergo & morborum quoniam non omnibus una
 Nascendi est ratio, facilis pars maxima visu est,
 Et faciles ortus habet, & primordia presto.
 Rarius emergunt alij, & post tempore longo
 Difficiles causas, & inextricabile fatum,
 Et serò potuere altas superare tenebras.
 Sic Elephas sacer Ausoniis incognitus oris,
 Sic Lichen latuere diu, quibus incola Nili
 Gens tantum, regioq; omnis vicina laborat.

De genere hoc est dira lues, qua nuper in auras
 Exiit, & tandem sese caligine ab atra
 Exemit, durasq; ortus, & vincula rupit.
 Quam tamen (atetnum quoniam dilabitur aeuum)
 Non semel in terris visam, sed saepe fuisse
 Ducendum est, quamquam nobis nec nomine nota
 Haecenus illa fuit; quoniam longaeua vetustas
 Cuncta situ inuoluens, & res, & nomina delet:
 Nec monumenta patrum seri videre nepotis.

Oceano tamen in magno sub sole cadente,
 Quà misera inuentum nuper gens accolit orbem,
 Passim oritur, nullisq; locis non cognita vulgo est.
 Usque adeo rerum cause, atque exordia prima
 Et caelo variare, & longo tempore possunt.
 Quodq; illic fert sponte aer, & idonea tellus,
 Huc tandem annorum nobis longa attulit atas.
 Cuius sortè suo si cunctas ordine causas
 Nosse cupis, magni primum circumspecie mundi
 Quantum hoc infecit vitium, quot adiuerit urbes.
 Quumq; animaduertas tam vastæ semina labis
 Esse nec in terra gremio, nec in aequore posse,
 Haud dubie tecum statuas reputesq;, necesse est,
 Principium, sedemq; mali consistere in ipso
 Aëre, qui terras circum diffunditur omnes,
 Qui nobis sese insinuat per corpora ubiq;,
 Suetus & has generi viuendum immittere pestes.
 Aër quippe pater rerum est, & originis auctor.

Idem sepe graues morbos mortalibus affert,
 Multimode natus tabescere corpore molli,
 Et facile affectus capere, atque inferre receptos :
 Nunc vero, quonam ille modo contagia traxit,
 Accipe : quid mutare queant labentia sæcla.

In primis tum Sol rutilus, tum sydera cuncta
 Tellurem, liquidasq; auras, atque æquora ponti
 Immutant, agitantq; : utq; ipso sydera cælo
 Mutauere vicem, & sedes liquere priores,
 Sic elementa modis varijs se grandia vertunt.
 Aspice, ut, hybernus rapidos ubi flexit in Austrum
 Phæbus equos, nostrumq; videt depressior orbem,
 Bruma riget, duratq; gelu; spargitq; pruina
 Tellurem, & gelida glacie vaga flumina sistit.
 Idem, ubi nos Cancro propior spectauit ab alto,
 Vrit agros, arent nemora, & sitientia prata,
 Siccaq; puluereis æstas squallescit in aruis.
 Nec dubium, quin & noctis nitor, aurea Luna,
 Cui maria alta, omnis cui verum obtemperat humor :
 Quin & Saturni graue sydus, & æquior orbi
 Stella Iouis : quin pulchra Venusq; & Martius ignis,
 Ac reliqua astra etiam mutant elementa, trahantq;
 Perpetuum, & late magnos dent vndique motus :
 Præcipue sedem si quando plurima in vnam
 Conuenere, suo vel multum deuia cursu
 Longe alias tenuere vias, hæc scilicet annis
 Pluribus, & rapidi post multa volumina cæli
 Eueniunt, Dijs fata modis voluentibus istis.
 Ut vero euenisse datum est, numerumq; diesq;
 Exegere suos, præfixaq; tempora fatis,
 Prehæ quantæ aërios tractus, salsa æquora quantæ,
 Telluremq; manent; alibi quippe omnia late
 Cogentur spatia in nubes, cælum imbribus omne
 Soluetur, summisq; voluti montibus amnes
 Præcipites secum sylvas, secum aspera saxa,
 Secum armenta trahent : medius pater impete magno
 Aut Padus, aut Ganges super & nemora alta, domosq;
 Turbidus, æquabit pelago freta lata sonante.
 Aestates alibi magnæ condentur, & ipsæ
 Flumina speluncis stebunt arentia Nymphæ.
 Aut venti cuncta inuertent, aut obice clausi
 Excutient tellurem imam, & cum turribus vrbes.
 Forsitan & tempus veniet, poscentibus olim
 Natura, fatisq; Deum, cum non modo tellus
 Nunc culta, aut obducta mari, aut deserta iacebit,
 Verum etiam Sol ipse nouum (quis credere possit.)

Curret iter, sua nec per tempora diffluet annus.
 Ast insueti æstus, insuetaq; frigora mundo
 Insurgent, & certa dies animalia terris
 Monstrabit noua, nascentur pecudesq; feraq;
 Sponte sua, primaq; animas ab origine sument.
 Forsitan & maior audens producere tellus
 Cæuniq; Enceladumq; feret; magnumq; Typhoëa,
 Ausuros patrio superos detrudere cælo,
 Conuulsumq; Ossan nemoroso imponere Olympo.
 Quæ cum perspicias, nihil est, cur tempore certo
 Admirere nouis magnum marcescere morbis
 Aera, contagēsq; nouas uiuentibus ægris
 Sydere sub certo fieri, & per secula longa.

Bis centum fluxere anni, cum flammea Marte
 Lumina Saturno tristi immiscente, per omnes
 Auroræ populos, per quæ rigat æquora Ganges,
 Insolita exarsit febris, quæ pectore anhelō
 Sanguineum sputum exagitans (miserabile visu)
 Quarta luce frequens sato perdebat acerbo.
 Illa cadem Assyriæ gentes, & Persidos, & quæ
 Euphratem, Tigrin q; bibunt, post tempore paruo
 Corripuit, ditēsq; Arabas, mollen q; Canopum:
 Inde Phrygas, inde & miserum trans æquora uelata
 Infecit Latium, atque Europa seuijt omni.

Ergo age iam mecum, semper sese æthera circum
 Voluentem, superumq; domos, ardentiaq; astra
 Contemplare, animumq; agitans per cuncta, require,
 Quis status illorum fuerit, quæ signa dedere
 Sydera, quid nostris cælum portenderit annis.
 Hinc etenim tibi sortē nouæ contagis origo
 Omnis, & euentus tanti via prima patefcet.
 Aspice, candentes magni qua Cancer olympi
 Extubat ante fores, & brachia pandit aperta.
 Hinc diræ faces, hinc se diuersa malorum
 Ostendent portenta: una hac sub parte uidebis
 Magna coisse simul radijs ardentibus astra,
 Et coniuatas sparsisse per aëra flammās:
 Flammās, quas longe tumulo Sirenis ab alto
 Prospiciens senior rates, quem dia per omnes
 Cælicolumq; domos duxit, ducuitq; futura
 Franie: miserās, inquit, defendite terras
 O superi, insolitam video per inania ferri
 Illuuiem, & magnos cæli tabescere tractus.
 Bella etiam Europæ miseræ, bella impia, & agros
 Ausonia p. ssim currentes sanguine cerno.
 Dixit, & illa etiam scriptis uentura notauit.

Mos superum est, ubi sacra vagus sol certa peregit;
 Ab Ioue decerni fata, & cuncta ordine pandi,
 Quacunque euentura mouent terrasq;, polumq; .
 Quod tempus quum iam nostris venientibus annis
 Instaret, rerum summus sator, & superum rex
 Iuppiter acciri socios in rebus agendis
 Saturnum, Martemq; iubet: bipotentia Cancer
 Limina portarum referat, dijsq; atria pandit.
 Conueniunt, quibus est fatorum cura gerenda:
 Impiger ante alios flammis ferroq; coruscans
 Bellipotens Mauors, animis cui praelia & arma,
 Vindictaq; manent, & ouantes sanguine cades.
 Post placidus curru inuectus rex Iuppiter aureo
 Insequitur (ni fata obstant) pater omnibus equus.
 Postremus, longaq; via tardatus & annis
 Falcifer accedit senior, qui haud immemor ira
 In natum veteris, nato & parere recusans,
 Sape etiam cessit retro, & vestigia torsit,
 Multa minans, multumq; animo indignatus iniquo.
 Iuppiter at solio ex alto, quo se solet vno
 Tollere, percenset fata, & ventura resoluit,
 Multum infelicitis miserans incommoda terra,
 Bellaq;, fortunamq; virum, casuraq; rerum
 Imperia, & praedas, ad apertaq; limina morti:
 In primis ignota noui contagia morbi:
 Morbi, qui humana nulla mansuescat opis vi.
 Assensere Dei reliqui: concussus Olympus
 Intremuit, tactusq; nouis defluxibus aether.
 Paulatim aerij tractus, & inania lata
 Accepere luem, vacuasq; insuetus in auras
 Marco ut, caelumq; tulit contagia in omne.
 Siue quod ardenti tot concurrentibus astris
 Cum Sole, è pelago multos terraq; vapores
 Traxerit ignea vis, qui missi tenuibus auris
 Correptiq; nouo vitio, contagia visu
 Perrara attulerint: aliud siue aethere ab alto
 Demissum late aeras corruerit oras.

Quanquam animi haud fallor, quid agat, quòue ordine caelum,
 Dicere, & in cunctis certas perquirere causas
 Difficile esse: adeò interdum per tempora longa
 Effectus trahit, interdum (quod fallere possit)
 Miscentur fors, & varij per singula casus.

Nunc age non id te lateat, super omnia miram
 Naturam, & longe variam contagibus esse.
 Solis nam saepe arboribus fit noxius aer,
 Et tenerum germen, florumq; infecit honorem:

Interdum

Interdum segetem, & sata leta, anniq; labores
 Corripuit, scabraq; vssit rubigine culmos,
 Et vitiata parens produxit semina tellus.
 Interdum penas animalia sola dedere,
 Aut multa, aut certa ex ipsis. memini ipse malignam
 Luxuriam vidisse anni, multoq; madentem
 Autumnum perflatum Austro, quo protinus omne
 Caprigenum pecus è cunctis animantibus unum
 Corruit. à stabulis letas ad pabula pastor
 Ducebat: tum fortè, alta securus in umbra
 Dum caneret, tenuiq; gregem mulceret auena,
 Ecce aliquam tussis subito irrequieta tenebat,
 Nec longe uia mortis erat: nanque acta repente
 Circùm præcipiti lapsu, reuomensq; supremam
 Ore animam, socias inter moribunda cadebat.
 Vere autem (dictum mirum) atq; estate sequenti
 Infirmas pecudes, balantumq; horrida vulgus
 Pestis febre mala miserum penè abstulit omne.
 Usque adeo varia affecti sunt semina celi,
 Et variae rerum species, numerusq; vicissim
 Inter mota subest, interq; mouentia certus.
 Nonne vides, quamuis oculi sint pectore anhelò
 Expositi mollesq; magis, non attamen ipsos
 Carpere tabem oculos, sed sese immergere in imum
 Pulmonem? & pomis quanquam sit mollior uua,
 Non tamen ipsi vitiatur, at ipsa liuet ab uua.
 Nempe alibi vires, alibi sua pabula defunt
 Ast alibi mora certa, nec ipsa foramina multum
 Non faciunt, hinc densa nimis, nimis inde soluta.
 Ergo contagum quoniam natura genusq;
 Tam varium est, & multa modis sunt semina miris,
 Contemplator & hanc, cuius celestis origo est:
 Quæ, sicut desueta, ita mira erupit in auras.
 Illa quidem non muta maris, turbamq; natantum,
 Non volucres, non bruta altis errantia syluis,
 Non armenta bouum, pecudè sue, armenta ue equorum
 Infecit, sed mente vigens ex omnibus unum
 Humanum genus, & nostros est pasta sub artus.
 Porro homine è toto, quod in ipso sanguine crassum
 Et sordens lentore foret, scdissima primum
 Corripuit, sese pascens vligine pingui.
 Tali se morbus ratione & sanguis habebant.
 Nunc ego te affectus omnes, & signa docebo
 Contagis miserè: atq; utinam concedere tantum
 Musa queat, tantumq; velit defendere Apollo,
 Tempora qui longa euoluit, cui carmina curè,

SYPHILISIVE

Hęc multas monumenta dies ut nostra supersint .
 Fortè etenim nostros olim legisse nepotes ,
 Et signa , & faciem pestis nouisse iuuabit .
 Namq; iterum , cum fata dabunt , labentibus annis
 Tempus erit , cum nocte atra sopita iacebit
 Interitu data : mox iterum post secula longa
 Illa eadem exurget , cælumq; , aurasq; reuifet .
 Atq; iterum ventura illam mirabitur etas . .
 In primis mirum illud erat , quod labe recepta ,
 Sepe tamen quater ipsa suum compleuerat orbem
 Luna prius , quàm signa satis manifesta darentur .
 Scilicet extemplo non sese prodit aperte ,
 Ut semel est excepta intus , sed tempore certo
 Delitet , & sensim vires per pabula captat .
 Interea tamen insolito torpore grauati ,
 Sponteq; languentes animis & munera obibant
 Aegrius , & toto segnes se corpore agebant .
 Ille etiam suus ex oculis vigor , & suus ore
 Deiectus color haud læta de fronte cadebat .
 Paulatim caries sædis enata pudendis
 Hinc atq; hinc inuicta locos , autinguen edebat .
 Tum manifesta magis vitij se prodere signa .
 Nam , simulac pura fugiens lux alma diei
 Cesserat , & noctis tristes induxerat umbras .
 Innatusq; calor noctu petere intima suetus
 Liquerat extremum corpus , nec membra foiebat
 Obsita mole pigra humarum , tum pellier artus ,
 Brachiaq; , scapuleq; , graui , suraq; dolore .
 Quippe , ubi per cunctas ierant contagia venas ,
 Humoresq; ipsos , & nutrimenta futura
 Polluerant , Naturam aliam secernere sueta
 Infectam partem pellebat corpore ab omni
 Exterius : verum crasso quia corpore tarda
 Hęc erat , & lentore tenax , multa inter eundem
 Hærebat membris exanguibus , atq; lacertis .
 Inde graues dabat articulis extenta dolores .
 Parte tamen leuiore , magisq; erumpere nata ,
 Summa cutis pulsa , & membrorum extrema petebat .
 Protinus informes totum per corpus a:hores
 Rumpebant , faciemq; horrendam , & pectora sede
 Turpabant : species morbi noua : pustula sum ne
 Glandis ad effigiem , & pituita uarcida pingui :
 Tempore quæ multo non post aliper a d h:scis ,
 Mucosa multum sanie , tabiq; stiebat .
 Quinetiam erolens alie , & se funditus a lens
 Corpora pascebat miserè : nam sepius ipsi

Carne sua exutos artus, squallentiaq; ossa
 Vidimus, & fædorosa ora dehiscere hiatus,
 Ora, atq; exiles reddentia guttura voces.
 Ut sepe aut cerasis, aut Phillidis arbore tristi
 Vidisti pinguem ex vdis manare liquorem
 Corticibus, mox in lentum durescere gummi.
 Haud secus hac sub labe solet per corpora mucor
 Diffluere: hinc demum in turpem concreescere callum.
 Unde aliquis ver ætatis, pulchramq; iuventam
 Suspirans, & membra oculis deformia toruis
 Prospiciens, fædosq; artus, turgentiaq; ora,
 Sepe Deos, sepe astra miser crudelia dixit.
 Interea dulces somnos, noctisq; soporem
 Omnia per terras animalia fessa trahebant:
 Illis nulla quies aderat, sopor omnes in auras
 Fugerat: ijs oriens ingrata Aurora rubebat:
 Iis inimica dies, inimicaq; noctis imago.
 Nulla Ceres illos, Bacchi non vlla iuuabant
 Munera: non dulces epula, non copia rerum,
 Non urbis, non ruris opes, non vlla voluptas,
 Quamuis sepe amnes nitidos, iucundaq; tempe,
 Et placidas summis quæsissent montibus auras.
 Dys etiam sparsaq; preces, incensaq; templis
 Thura, & diuitibus decorata altaria donis:
 Djs nullis audire preces, donis ue moueri.
 Ipse ego Cænomanum memini, quæ pinguia diues
 Pascua Sebina præterfluit Olliis vnda,
 Vidisse insignem IUVENEM, quo clarior alter
 Non fuit, Ausonia nec fortunatior omni:
 Vix pubescentis florebat vere iuuentæ,
 Diuitijs, præuisq; potens; & corpore pulchro:
 Cui studia aut pernicious equi compestere cursum,
 Aut galeam induere, & pictis splendescere in armis,
 Aut iuvenile graui corpus durare palastra,
 Venatq; feras agere, & præuerrere ceruos
 Illum omnes Olliq; Deæ, Eridaniq; puellæ
 Optarunt, nemorumq; Deæ, rurisq; puellæ:
 Omnes optatos suspirauere hymeneos.
 Forsan & vltiores superos neglecta vocauit
 Non nequicquam aliqua, & votis pia numina mouit.
 Nam nimium fidem animis, nec tanta timentem
 Inuasit miserum labes, qua seuior vsquam
 Nulla fuit, nulla vnquam alijs spectabitur annis.
 Paulatim ver id nitidum, flos ille iuuentæ
 Disperijt, vis illa animi: tum squallida tabes
 Artus (horrendum) miseros obduxit, & alte

Grandia turgebant fœdis abscessibus ossa.
 Ulcera (proh diuùm pietatem) informia pulchros
 Pascebant oculos, & dia lucis amorem,
 Pascebantq; acri corrosas vulnere nares.
 Quo tandem infelix fato, post tempore paruo
 Aetheris inuisas auras, lucemq; reliquit.
 Illum Alpes vicina, illum vaga flumina sterunt.
 Illum omnes Olliq; Deę, Eridaniq; puellę
 Fleuerunt, nemorumq; Deę, rurisq; puellę:
 Sebinusq; alto gemitum lacus edidit amne.

Ergo hanc per miseris terras Saturnus agebat
 Pestem atrox, nec seua minus crudelis & ipse
 Miscibat Mauors, coniunctaq; fata ferebat.
 Quippe lue hac nascente putem simul omnia diras
 Eumenidas cecinisse fera & crudelia nobis.
 Tartareos etiam baratro dira omnia ab imo
 Excituisse lacus Stygiaq; ab sede laborem,
 Pestemq; horribilamq; famem, belumq;, necemq;.

Dij patrij, quorum Ausonia sub numine, tuq;
 Tu Latij Saturne pater, quid gens tu tantum
 Est merita? an quicquam superest diriq; grauisq;,
 Quod sit inexhaustum nobis? ecquod genus vsquam
 Auersum vsque adeo celum tulit? ipsa labores
 Parthenope dic prima tuos, dic funera regum,
 Et stolia, & prædas, captiuæque colla tuorum.
 An stragem insandam memorem, spæ sumq; cruorem
 Gallorumq;, Italumq; pari discrimine, quum iam
 Sanguineum, & defuncta virum, defunctaq; equorum
 Corpora voluentem, cristasq; atq; arma trabentem
 Eridanus pater acciperet rapido agmine Tarrum?
 Te quoq; spumantem, & nostrorum cede tumentem
 Abdua, non multo post tempore, te pater idem
 Eridanus gremio infelix suscepit, & altum
 Indoluit tecum, & fluuiio solatus amico est.

Ausonia infelix, en quò discordia priscam
 Virtutem, & mundi imperium perduxit auitum.
 Angulus anne tui est aliquis, qui barbara non sit
 Seruitia, & prædas, & tristia funera passus?
 Dicite vos, nullos soliti sentire tumultus,
 Vitiferi colles, quæ flumine pulcher amono
 Erethenus fluit, & plenis lapsurus in æquor
 Cornibus, Euganeis properat se iungere lymphis.

O patria, ò longum fœlix, longumq; quæta
 Ante alias, patria ò diuùm sanctissima tellus,
 Dives opum, fœcunda viris, lætissima campis
 Vberibus, rapidoq; Athesi, & Benacide lymphæ,

Aerumnas memorare tuas, summamq; malorum
 Quis queat, & dictis nostros aquare dolores,
 Et turpes ignominias, & barbara iussa?
 Abde caput Benace, tuo & te conde sub anne,
 Victrices nec iam Deus interlabere Lauros.

En etiam, ceu nos agerent crudelia nulla,
 Nec lachryma, planctusue forent, en dura tot inter,
 Spes Latij: spes & studiorum, & Palladis illa
 Occidit: ereptum Musarum e dulcibus vnis
 Te miserum antediem crudeli funere MARCE
 ANTONI, etatis primo sub flore cadentem
 Vidimus extrema positum Benacide ripa,
 Quam media inter saxa sonans sacra abluit vnda.
 Te ripę fleuere Athesis, te uoce vocare
 Auditæ per noctem vmbre, mane sç; Catulli,
 Et patrios mulcere noua dulcedine lucos.

Tempestate illa Ausoniam Rex Gallus opimam
 Vertebat bello, & Ligurẽm ditione premebat.
 Parte alia, Cęsar ferro superabat & igni
 Euganeos, p' acedumq; Silim, Carnumq; rebellem:
 Et totum luctus Latium, mærorq; tenebat.

LIBER II.

NUNC age, quę uita ratio, quę cura adhibenda
 Perniciem aduersus tantam, quid tempore quoque
 Conueniat (nostri quę pars est altera cępti)
 Expediam, & miranda haminum comperta docebo.
 Quippe noua quum re attoniti, multa irrita primum
 Tentassent, tamen angustis solertia maior
 In rebus, crescensq; vsu experientia longo
 Euicere: datumq; homini protendere longę
 Auxilia, & certis pestem compescere vinculis,
 Victorem & sese claras attollere in auras.
 Credo equidem & quędam nobis diuinitus esse
 Inuenta, ignaros fati ducentibus ipsis.
 Nam, quanquam fera tempestas, & iniqua fuerunt
 Sydera, non tamen omnino presentia diuũ
 Absuit a nobis, placidi & clementia cęli.
 Si morbum insolitum, si dura & tristia bella
 Vidimus, & sparsos dominorum cęde penates,
 Oppidaq; incensasq; urbes, subuersaq; regna,
 Et templa, & raptis temerata altaria sacris:
 Flumina deiectas si perrumpentia ripas
 Euertere sata, & medijs nęquara eruta in vndis,
 Expectora, & domini, correptaq; rursu natarunt:

Obsedit.

Obseditq; inimica ipsas penuria terras :
 Hæc eadem tamen, hæc ~~est~~ (quod fata negarunt
 Antiquis) totum potuit sulcare carinis
 Id pelagi, immensum quod circuit Amphitrite.
 Nec visum satis extremo ex Atlante repostos
 Hesperidum penetrare sinus, Præsumq; sub Arcto
 Inspectare alia, præruptaq; littora Rhæpi,
 Atq; Arabo aduehere, & Carmaniæ ex æquore merces,
 Aurora, sed itum in populis Titanidis usque est
 Supra Indum, Gangemq; supra, quæ terminus olim
 Catygare noti orbis erat: superata Cyambe,
 Et dites ebena, & felices macere sylue.
 Deniq; & à nostro diuersum gentibus orbem,
 Diuersum cælo, & clarum maioribus astris
 Remigio audaci attigimus ducentibus & Dys.
 Vidimus & vatem egregium, cui pulchra canenti
 Parthenope, placidusq; cauo Sebethus ab antro
 Plauserunt, umbraque sacri manesque Maronis,
 Qui magnos stellarum orbis cantauit, & hortos
 Hesperidum, cælique omnes variabilis oras.
 Te vero vt taceam, atque alios, quos fama futura
 Post mutos cineres, quos & venientia sæcla
 Antiquis conferre volent, at BEMBE tacendus
 Inter dona Deum nobis data non erit vnquam
 Magnanimus LEO, quo Latium, quo maxima Roma
 Attollit caput alta, paterque ex aggere Tybris
 Assurgit, Romæque fremens gratatur ouanti.
 Cuius ab auspicijs iam nunc mala sydera mundo
 Cessere, & læto regnat iam Iuppiter orbe,
 Puraque pacatum diffundit lumina cælum.
 Vnus, qui erumnas post tot, longosque labores
 Dulcia iam profugas reuocauit ad ocia Musas,
 Et leges Latio antiquas, rectumque piæque
 Restituit: qui iusta animo iam concipit arma
 Pro re Romana, pro religione Deorum.
 Vnde etiam Euphrates, etiam lætè ostia Nili,
 Et tantum Euxini nomen tremis unda refusa,
 Atque Aegæa suos confugit Doris in Isthmos.
 Ergo, alij dum tanta canent, dumque illius acta
 Incluta component, dum fortè accingeris & tu
 Condere, & æternis victurum intexere chartis,
 Nos, quos fata vocant haud tanta ad munera, lusus
 Inceptos, quantum tenuis fert Musa, sequamur.
 Principio, quoniam affecti non sanguinis vna
 Est ratio, tibi sit morbo spes maior in illo,
 Sanguine qui insedit puro: verum, quibus atra

Bile tument, spissoque resultant sanguine vena,
 Maior in ijs labor est, pestisque tenacius heres.
 Quare operaprecium est validis atque acerbis uti
 Omnibus hos contra, miseris nec parcere membris.
 Quin etiam meliora sibi promittere cuncta
 Ille potest, qui principijs nouisse sub ipsis
 Serpentem tacite valuit per viscera labem.
 Nanque, ubi pasta diu, vires per pabula longa
 Auxerit, & iam se vitium firmauerit intra,
 Heu quanto tibi libertas speranda labore est.
 Ergo omnem impendes operam te opponere paruis
 Principijs, memori que animo hec precepta recondo.

In primis ego non omni te assuescere celo
 Exhorter: fuge perpetuo quod flatur ab Austro,
 Quod ceno, immunda que graue est sudore paludis.
 Protenti potius campi mihi liber & agri
 Tractus, & apricis placeant in collibus aure,
 Et molles Zephyri, pulsusque Aquilonibus aer
 Hic (iubeo) tibi nulla quies, nulla otia sunt.
 Rumpemoras, agita assiduis venatibus apros
 Impiger, assiduis agita venatibus vrsos.
 Ne tibi sit labor aerij cursu ardua montis
 Vincenti, rapidum in valles deflectere ceruicem,
 Et longa lustrare altos indagine saltus.
 Vidi ego sepe malum, qui iam sudoribus omne
 Finisset, syluisque luem liquisset in altis.
 Sed nec turpe puta dextram summittere aratro,
 Et longum trahere incuruo sub vomere sulcum:
 Neue bidente solum, & duras proscindere glebas,
 Et valida aeriam quercum exturbare bipenni,
 Atque imis altam eruere ab radicibus ornum.
 Quin etiam, exercere domi quo te quodque possis,
 Paruam mane pilam versa mihi, vespere versa,
 Et saltu, & dura potes exudare palestra.
 Vince malum: nec te fallat, quod desidis oci
 Assidue desiderium, lectique sequetur.
 Tu lecto ne crede, graui ne crede sopori.
 His alitur vitium, & placida sub imagine pacis
 Decipis, & duplicique trahis fomenta quiete.
 Nec non interea effugito, que tristia mentem
 Sollicitant: procul esse iube curas que, metumque
 Pallentem, ultricesque iras, omnemque Minerua
 Addictum studijs animum, sed carmina, sed te
 Delectent iuuenumque chori, mixteque puella.
 Parce tamen Veneri, mollesque ante omnia uita
 Concutibus, nihil est nocuum magis: odit & ipsa

Pulchra Venus, tenera contagem odere puellę.

Quod sequitur, victus ratio tibi maxima habenda est.

Nec sit cura tibi, nęue obseruantiã maior.

Principio quoscunque amnes, quascunque paludes,

Quosq; lacus liquidi pascunt, quosq; æquora, pisces

Omne genus procul amoueo. sunt, quos tamen vsus

Liberius, quum res cogit, concedere possit.

Omnibus his est alba caro, non dura tenaxq; ,

Quos petra & fluuiorum aduersa marisq; fatigant.

Tales nant pelago phycides, rutilęq; per undas

Aurata, gobijq; , & amantes saxea percę.

Talis dulcifluum fluuiorum scarus ad ora

Solus saxa inter depastus ruminat herbas.

Sed neq; , qua stagnis volucres, quaq; , annibus altis

Degere amant, liquidisq; , cibum perquirere in undis,

Laudarim: tibi pinguis anas, tibi crudior anser

Vitetur, potiusq; , vigil Capitolia seruet:

Viteturq; , graui coturnix tarda sagina.

Tu teneros lactes, in pandę abdomina porcę,

Porcę heu terga fuge, & lumbis ne vescere aprinis,

Venatu quamuis toties conseceris apros.

Quin neq; te crudus cucumis, non tubera captent,

Nęue famem cinara, bulbisue salacibus exple.

Non placeat mihi lactis amor, non vsus aceti,

Non fumosa mero spumantia pocula Bacche,

Qualia Cyrnęi colles, campiq; Falerni,

Et Pucinus ager mittunt: aut qualia nostris

Rhetica dat paruo de collibus una racemo.

Nempe Sabina magis placeant, dilutaq; tellus

Qua tulit, & multo domuerunt Naiades amne.

At, tibi si ex horto victus, mensaq; Deorum

Sunt animo, atq; olerum simplex & inempta voluptas,

Non mentę virides, non læta sisymbria defunt,

Intybaq; , & toto florentes frigore sonchi,

Et sia fontanis semper gaudentia riuus,

Et thymbre suaves, & odoriferę calaminthe:

Lęta meliphylla, & riguo buglossus ab horto

Carpantur, plenisq; ferax erucula palmis,

Atq; olus, atq; rumex, & falsi gramina chritimi.

Ipsa lupum dumeta ferent: hinc collige primos

Asparagos, alba asparagos hinc collige vitis,

Quum nondum explicuit ramos, umbracula nondum

Texuit, & virides iussit pendere corymbos.

Singula sed longum est, nec percensere necesse,

Iamq; aliud vocor ad munus, inuat in noua Musas

Naturę nemora Aonijs deducere ab umbris:

Vnde mihi si non è laurointexere fronti
Serta volent, tantaq; caput cinxiffe corona,
At saltem obseruata hominum tot millia, dignum
Censuerint querna redimiri tempora fronde.

Vere nouo, si quem morbus tenet, aut & in ipso
Autumno, si firma atas, si sanguis abundat,
Regalem, mediamue lacerti incidere venam
Proderit, atque extra sedatum haurire cruorem.
Præterea, quocunque habeat te tempore pestis,
Corruptum humorem, & contagem educere tuipem
Ne pigeat, faciliq; luem deponere ab aluo:
Ante tamen ducenda para: concreta resolue,
Et crassa attenua, & lentore tenacia frange.

Ergo Coryciumq; thymum sit cura, thymumq;
Pamphylum, thymbræ similis qui durior exit,
Prima tibi coxiffe, lupiq; volubile gramen,
Feniculumq; apiumq;, & amari germina capni.
His polyporum hirtos imitata filicula cirros
Additur, & Lymphis tangi renuens adiantus:
His sterile asplenum, his pictam phyllitida iunge:
Quorum ubi decoctum permultis ante diebus
Ebiberis, crudumq; humorem incoxeris omnem,
Tum scilla medicare acri, & colocynthide amara,
Helleboroq; graui, necnon quæ in littore surgens,
Quæ ludit maris vnda, ter euariata colorem,
Ter flores mutata die rem nomine signat,
Herbapotens radice, suum cui zinziber adde:
Adde etiam anguineum cucumin, Nabathæaq; thura,
Myrrhamq; bdelenq;, hammoniâq; liquorem,
Et lachrymam panaceam, & dulci colchica bulbo.

His actis, si fortè tibi frigentia corda
Et molles animi fuerint, nec acerba placebit
In primis tentare, breuiq; extinguere pestem,
Sed placidis agere, & per tempora lenibus uti,
Tum superest tibi cura animum ad fomenta relicta
Vertere, contagi sç; ad tenuia semina caca,
Illa quidem consueta modis inserpere miris.
Profuerint igitur, quæq; exiccantia, quæq;
Marmoris resinosa solent obsistere putri.
Tales sunt myrrha lachrymæ, sunt talia thura,
Cedrusq;, asphaltusq;, immortalisq; cupressus,
Et bene cum calamo spirans redolente cyperus.
Ergo nec desint casia, nec desit anomum,
Macérue, agalocumde tibi, nec cinnama odora.
Est etiam in pratis illud, iuxtaq; paludes
Scordior, omnigenis quod tantum obstare venenis;

Fracastorij

Z

Contagiq;

Contagiq; solet, paruo quarenda labore
 Herba tibi: vires ipsa comis imitata chamadrym,
 Flore rubens, referensq; alli cum voce saporem.
 Aurora nascente huius frondemq; comantem
 Radicesq; coque, atque haustu te proluce largo.
 Sed neque carminibus neglecta silebere nostris
 Hesperidum decus, & Medarum gloria citre
 Sylvarum: si forte sacris cantata poeris
 Parte quoque hac medicam non dedignabere Musam.
 Sic tibi sit semper viridis coma, semper opaca,
 Semper flore nouo redolens: sic semper honesta
 Per viridem pomis sylvam pendentibus aureis.
 Ergo, ubi nitendum est cæcis te opponere morbi
 Seminibus, vi mira arbor cithæria præstat.
 Quippe illam Cithærea, suum dum plorat Adonim,
 Munere donauit multo, & virtutibus auxit.

Quorundam inuentum est, vitrei intra concaua vasis,
 Cui colium oblongum est, venter turgescit in orbem,
 Aut hederae folia, aut Ida mittente manipulos
 Dictamni, Illyricamue irim, Rhamniue nigrantem
 Radicem, aut inulas coquere: in sublime solutus
 Effertur vapor, & tenuis vacua omnia completa
 Ast, ubi frigenti occursum ab aëre vitro,
 Cogitur, & rorem liquidus densatur in vnum,
 Decurritq; vagis per aperta canalia riuis.
 Destillantis aquæ cyathum sub lumina prima
 Luciferi potare iubent, stratisq; parare
 Sudorem: nec certe abre: vis utilis oli est
 Reliquias morbi tenues dissipare in auras.
 In:erea, si membra dolor conuulsa malignus
 Torqueat, æsypo propterea lenire dolorem,
 Mastichinoq; oleo: lentum quibus anseris unguen,
 Emulsumq; potes lini de semine mucum,
 Narcissumq;, inulamq;, liquentiaq; addere mella,
 Coryciumq; crocum & vilem componere amurcam.
 At, fauces atq; ora malus si eroserit herpes,
 Tange nitro, & viridi medicata arugine lymphæ
 Semina inure mala, & serpentem interfice pestem.
 Verum ipsos ope non alia consumere achores,
 Urentum quam vi, poteris, quibus addere debes
 Pingue aliquid, quod secum intus siccantia portet.
 Hæc eadem, & miseros artus si qua vlcera pascunt,
 Tollere, concretosq; valebunt soluere callos.
 Si vero aut hæc nequicquam tentasse videbis,
 Aut vires animiq; ualent ad fortia quæq;
 Nec differre cupis, quinte committere acerbis

*Festines, diramq; breui consumere pestem,
 Hinc alia inuenta expediam, qua tristia quanto
 Sunt magis, hoc tanto citius finire labores
 Aerumnasq; mali poterunt: quippe effera labes
 Inter prima tenax, & multo fomite viuax
 Nedum se haud vinci placidis & mitibus, at nec
 Tractari sinit, & mansuescere dura repugnat.
 Sunt igitur styracem in primis qui, cinnabarimq;
 Et minium, & stymmi agglomerant, & thura minuta,
 Quorum suffitu pertingunt corpus acerbo,
 Absumuntq; luem miseram, & contagia dira.
 At uero & partim durum est medicamen & acre,
 Partim etiam fallax, quo fauibus angit in ipsis
 Spiritus, eluctansq; animam vix continet agram.
 Quo circa totum ad corpus nemo audeat uti
 Iudice me: certis fortasse erit uile membris,
 Quae Papulae informes, Chironiaq; ulcera pascunt.*

*Argento melius persoluunt omnia uiuo
 Pars maior: miranda etenim vis insita in illo est:
 Siue quod id natum est subito frigusq; caloremq;
 Excipere, unde in se nostrum cito contrahit ignem,
 Quodq; est condensum, humores dissoluit, agitq;
 Fortius, ut candens ferrum flamma acrius urit:
 Siue acres, unde id constat compagine mira,
 Particula nexuq; suo vinculisq; soluta
 Introrsum, ut potuere seorsum in corpora ferri,
 Colliquant concreta, & semina pestis inurunt.
 Siue aliam uim fata illi, & natura dedere;
 Cuius & inuentum medicamen munere Diuum
 Digressus referam. quis enim admiranda Deorum
 Munerapraterat? Syriae nam forte sub altis
 Vallibus, umbrosi nemora inter glauca salicti,
 Callirhoë qua fonte sonans decurrit ameno,
 Fama est cultorem Dii sacri agrestibus horti,
 Cultorem nemorum, sectatoremq; ferarum,
 Ilcea labe grauem tanta, dum molle cyperum,
 Et casiam, & sylvam late fragrantis amomi
 Irrigat, hac orasse Deos, & talia fatum.*

*Dij, quos ipse diu colui, tuq; optima tristes
 Callirhoë, quae sancta soles depellere morbos,
 Cui nuper ramosa ferens ego cornuacerui
 Aëria victor fixi capita horrida quercu:
 Dij mihi crudelem misero si tollere pestem
 Hanc dabitis, quae me afflicta noctesq; diesq;
 Ipse ego purpureas, ipse albas veris & horti
 Primitias, uobis uiolas, ego lilia uobis*

Alba legam, primasq; rosas, ~~et~~ primosq; hiacynthos,
 Vestraq; odoratis onerabo altaria fertis.
 Gramen erat iuxta viridans, Sic fatus, ut astu
 Fessus erat, viridi defedit graminis herba.
 Hic Dea, vicino qua sese fonte lauabat,
 Callirhoë liquido ex antro per lubrica musco
 Saxa fluens, iuueni dulci blandita susurro,
 Lethaum immisit somnum, sparsitq; sopore
 Graminea in ripa, & salicum nemus inter opacum:
 Atque illi visa est sacro se flumine tollens
 In somnis coram esse, pia & sic voce locuta.
 Ilceu in extrema Dijs tandem audite labore
 Cura mei, tibi nulla salus, quacunq; videt Sol,
 Speranda est terram magnam super. hoc tibi pœna
 Dat Triuia, & precibus Triuia exoratus Apollo,
 Ob sacrum iaculo percussum ad flumina ceruum,
 Et nostris affixa tibi capita horrida truncis.
 Nam, postquam illa feram exanimem per gramina vidit
 Abscisso capite, & sacro sparsa arua cruore,
 Omnibus ingemuit syluis, dirumq; precata est
 Authori. oranti Latous tanta sorori
 Affuit, & pestem misero immisere nefandam
 Durus uterque tibi: quin & quacunque videt Sol,
 Interdixit opem: quare tellure sub ima,
 Si qua salus superest, caca sub nocte petenda est.
 Est specus arboribus relictum, atque horrore verendum
 Vicina sub rupe, Iouis quæ plurima sylua
 Accubat, & raucum reddit coma cedria murmur.
 Huc, ubi se primis aurora emittet ab undis,
 Ire para, & nigrantem ipsis in faucibus agnam
 Mastato supplex, atque Ops tibi maxima, dic, hanc,
 Dic, serio. nigram tum Noctem, umbrasq; silentes,
 Umbrarumq; Deos, ignotaq; numina Nymphas
 Et Thia venerare, atra & nidore Cupressi.
 Hic tibi narranti causam, auxiliumq; vocanti
 Haud aberit Dea, qua cacæ in penetralia terræ
 Deducat te sancta, & opem tibi sedula præster.
 Surge age, nec vani speciem tibi concipe somni.
 Illa ego sum, que culta vago per pinguia fonte
 Dilabor, Dea vicinis tibi cognita ab undis.
 Sic ait, & se cæruleo cita condidit amne,
 Ille autem, ut placidus cessit sopor, omnia letus
 Accipit, & Nympham precibus veneratur amicam.
 O sequor, o quocunque vocas pulcherrima fontis
 Vicini Dea Callirhoë. Tum, postera primum
 Exurgens aurora, suos ubi protulit ortus,

Monstratum Iouis in sylua sub rupibus altis
 Antrum ingens, petit, & nigrantem tergora primo
 Vestibulo sistit pecudem, magnaq; trementem
 Mactat Opi: tibiq; inquit, ego hanc Ops maxima macta.
 Tum Noctem, Noctisq; Deas, ignota precatur
 Numina. iamq; simul Thian, atramq; Cupressum
 Urebat, quum vox terra reuoluta cauernis
 Longe audita sacras Nympharum perculit aures:
 Nympharum, quibus ara solo sunt condita cura.
 Extemplo commotæ omnes, ac cæpta reponunt,
 Sulphureos forte ut latices, & flumina viui
 Argenti, mox, unde nitens concreveret aurum,
 Tractabant, gelidoq; premente fonte coquebant.
 Centum ignis spissi radios, centum ætheris vsti,
 Biscentum concretorum terraq; marisq;
 Miscuerant, nostros fugientia semina visus.

At Lipare, Lipare, argenti cui semina & auræ
 Cura data, & sacrum flammis adolere bitumen,
 Continuò obscura latebrosa per auia terra
 Ilcea adit, firmansq; animum sic incipit ipsa.

Ilceu (namque tuum nec nomen, nec mihi labes
 Ignota est, nec, quid venias) iam corde timorem
 Exsue, nequidquam non te huc carissima mittit
 Callirhoë: tibi parata salus tellure sub ima est.
 Tolle animos, & me per opaca silentia terra
 Insequere: ipsa adero, & præsentis numine ducam.
 Sic ait, & se antro gradiens præmittit opaco.
 Ille subit, magnos terræ miratus hiatus,
 Squallentesq; situ æterno, & sine lumine vastas
 Speluncas, terramq; meantia flumina subter.
 Tum Lipare: hoc quodcunque patet, quam maxima terra est:
 Hunc totum sine luce globum, loca subdita nocti
 Dii habitant: imas retinet Proserpina sedes,
 Flumina supremas, que sacris concita ab antris
 In mare per latas abeunt resonantia terras.
 In medio dites Nympha, genera vnde metalli,
 Aerisq;, argentiq;, auriq; nitentis origo:
 Quarum ego nunc ad te miserans ipsa una sororum
 Aduenio, illa ego, qua venas per montis hiantes,
 Callirhoë haud ignota tue, fumantia mitto
 Sulphura. sic ibant terra & caligine tecti.
 Iamq; exaudiri crepitantes sulphure flammæ,
 Conclusiq; ignes, stridentiaq; ara caminis.
 Hæc regio est late, varijs ubi facta metallis,
 Virgo ait, est tellus: quorum vos tanta cupido
 Exercet, superas cæli qui cernitis auras.

Fracastorij.

Z 3

Hæc

Hac loca mille Deę cecis habitamus in antris,
 Nocte Deę & Tellure satę, quis munera mille,
 Mille artes. Studium est alijs deducere riuos,
 Scintillas alijs rimari; & sparsa per omnem
 Semina tellurem flammarum, ignisq; corusci.
 Materiam miscent alia, massamq; coęrcens
 Obicibus, multa & gelidarum inspergine aquarum.
 Non procul eruptis fumantia tecta caminis
 Aetnæi Cyclopes habent, versantq; coquuntque
 Vulcano stridente, atque æra sonantia cudunt.
 Laua hac abstrusum per iter via ducit ad illos.
 Dexterâ sed sacri fluuij resistet ad vndam,
 Argento fluitantem vndam, viuoq; metallo,
 Vnde salus speranda. & iam aurea tecta subibant,
 Rotantesq; domos spodijs, fuligineq; atra
 Speluncas varie obductas, & sulphure glauco.
 Iamq; lacus late vndantes, liquidoq; fluentes
 Argento iuxta astabant, ripasq; tenebant.
 Hic tibi tantorum requies inuenta laborum,
 Subsequitur Lipare, postquam ter flumine viuo
 Perfusus, sacra vitium omne reliqueris vnda.
 Sic fatur, simul argenti ter fonte salubri
 Perfundit, ter virgineis dat flumina palmis
 Membra super, inuentum toto ter corpore lustrat
 Mirantem exuias turpes, & labe maligna
 Exutos artus, pestemq; sub amne relictam.

Ergo age, quum primum cęli te purior aer
 Accipiet, nitidamq; diem, Solemq; videbis,
 Sacra para, & castam supplex venerare Dianam,
 Indigenasq; Deos, & numina fontis amici.

Sic virgo, & iuuenem tanto pro munere grates
 Soluentem e nocte ætherias educit in oras,
 Dimitti q; alacrem, atque optata in lumina reddit.

Accepit noua fama fidem, populosq; per omnes
 Prodyt haud fallax medicamen: cęptaq; primum
 Misceri argento fluitanti axungia porca.
 Mox etiam Oricia simul adiuncta est terebinthi,
 Et laricis resina æria. sunt, qui unguen equinum
 Vrsinum ve adhibent, bdela, cedriq; liquorem.
 Nonnulli & myrrha guttas, & mascula thura
 Adijciunt, miniumq; rubens, & sulphura vna.
 Haud vero mihi displiceat, componere si quem
 Trita melampodia, atque arentem iuuerit irim,
 Galbanaq; & lassæ graue olens, oleumq; salubre
 Lentisci, atque oleum haud experti sulphuris ignem.

His igitur totum oblinere, atque obducere corpus

Ne obscenum, ne turpe puta: per talia morbus
 Tollitur, & nihil esse potest obscenius ipso.
 Parce tamen capiti, & prae cordia mollia vita.
 Tum super & vittas astringe, & stuppea nocte
 Vellera; dein stratis tegmento imponere multo,
 Dum sudas, fœdæq; stuant per corpora guttae.
 Hac tibi bis quinis satis est iterasse diebus.
 Durum erit: at, quicquid poscat res ipsa, ferendum est.
 Aude animis. tibi certa salus stans limine in ipso
 Signa dabit: liquefacta mali excrementa videbis
 Assidue sputo immundo fluitare per ora,
 Et largum ante pedes tibi mirabere flumen.
 Ora tamen sœda erodent ulcuscula: quæ tu
 Lacte soue, & cocto citini viridisq; ligustri.
 Tempore non alio generosi pocula Bacchi
 Annuevim sumenda tibi, purumq; Falernum,
 Et Chia, & pateris spumantia Rhetica largis.
 Sed iam age vicina victor gratare saluti:
 Vltima adest tibi cura, eadem & placidissima, corpus
 Abluere, & lustrare artus, ac membra piare
 Stachade, amaracinisq; comis, & rore marino,
 Verbenaq; sacra, & bene olentibus heracleis.

L I B E R I I I.

E D iam me nemora alterius felicia mundi,
 Externiq; vocant saltus: longe affonat aquor
 Herculeas ultrametas, & littora longe
 Applaudunt semota. mihi nunc magna Deorum
 Munera, & ignoto deuicta ex orbe canenda,
 Sancta arbos, qua sola modum requiemq; dolori,
 Et finem dedit arumnis. age diua beatum.

Vrania venerare nemus, crinesq; reuinctam
 Fronde noua, iuuet in medica procedere palla
 Per Latium, & sanctos populis ostendereramos:
 Et iuuet haud vnquam nostrorum atate parentum
 Visa prius, nulliue vnquam memorata referre.
 Vnde aliquis forsan nouitatis imagine mira
 Captus, & heroas, & grandia dicere facta
 Assuetus, canat auspicijs maioribus ausas
 Oceani intacti tentare pericula puppes.
 Nec non & terras varias, & flumina, & vrbes,
 Et varias memoret gentes, & monstra reperta:
 Dimensaque plagas, altoque orientia cælo
 Sydera, & insignem stellis maioribus Arcton.
 Nec taceat noua bella, omnemque illata per orbem

Signanonum, & positas leges, & nomina nostra.
 Et canat (auditum quod vix venientia credant
 Sacula) quodcunque Oceani complectitur aquor
 Ingens, omne, vna obitum mensumq; carina.
 Felix cui tantum dederit Deus. at mihi vires
 Arboris vnus satis est, vsumq; referre:
 Et quo inuenta modo fuerit, nostrasq; sub auras
 Advena per tantum pelagi peruenerit aquor.

Oceano in magno, ardenti sub sydere Cancri,
 Sol vbi se nobis media iam nocte recondit,
 Hac ignota tenus, tractu iacet insula longo:
 Hispanam gens inuentrix cognomine dixit:
 Auri terra ferax: sed longe ditior vna
 Arbore, voce vocant patrij sermonis Hyacum.
 Ipsa teres, ingensq; ingentem vertice ab alto
 Diffundit semper viridem, semperq; comantem
 Arbutis syluam folijs: nux parua, sed acris
 Dependet ramis, & plurima frondibus hæret.
 Materia indomita est, duro & penè amula ferro
 Robora, quæ resinam sudant incensa tenacem.
 Dissecta color haud simplex: in cortice lauri
 Exteriore viret leuor, pars altera pallet
 Buxea: at interior nigro suffusca colore est,
 In glandemq;, ebumq; inter. quod si inde ruberet,
 Iam poterat varijs æquare coloribus irim.
 Hanc gens illa colit, studioq; educere multo
 Nititur: hac late colles campiq; patentes,
 Hac omnis vestitur ager: nec sanctius illis
 Est qui quam, aut potiore vsu: quippe omnis in illa
 Spes iacet hanc contra pestem, quæ cælitus illic
 Perpetua est. validos abiecto cortice ramos
 Multa vi tundunt, aut in segmenta minuta
 Elimant. puroq; scobes in fonte reponunt,
 Dum bibulas noctemq; diemq; emaceret humor.
 Inde coquunt: nec non illos ea cura fatigat,
 Vulcano ne fortè furens erumpat aquæ vis,
 Et superundantem spumam proiectet in ignes.
 Spuma quippe linunt, si quicquam è corpore toto
 Abscedit, si quicquam a gros depascitur artus.
 Dimidia absumpta, superest quodcunque, reponunt,
 Diuini laticis. quin & segmenta relicta
 Rursus, vt ante, coquunt, addentes suauè liquens mel.
 Scilicet hunc unum mensis accedere potum
 Et lex ipsa iubet gentis, mandatq; sacerdos.
 Sernatum at laticem, & decocti pocula primi
 Bina die quaq; assumunt, quum surgit ab ortu

Lucifer, & sero egreditur quum Vesper olympo.
 Nec prius absistunt potu quàm menstrua cursum
 Luna suum, & totum peragrans perfecit orbem,
 Fraternalisq; iterum conuenerit gmulas bigas.
 Interea cecis sese penetralibus abdunt,
 Quod neque vis venti, non halitus aeris ullus
 Insinuet sese, & gelidis afflatibus obsit.
 Quid mirandum equè memorem super omnia victima
 Quàm tenuem, quàm magna sibi ieiunia poscant?
 Quippe solet satis esse, ipsum dum corpus alatur:
 Dum superet vita, & tantum ne membra fatiscant.
 Ne tamen ab ne tanta time, sacer ilicet haustus
 Ille modo ambrosiæ, vires reficitq; fouetq;
 Inq; occulta gerit ieiunis pabula membris.
 Nectare ab epoto binas, non amplius, horas
 Imponunt sese stratis, medicamen ut intro
 Large eat, & calido sudorem è corpore ducat.
 Interea vacuas pestis vanescit in auras:
 Et (dictu mirum) apparet iam pustula nulla:
 Iamq; nomæ cessere omnes, iam fortia liquit
 Membra dolor, primoq; redit cum flore iuuenta:
 Et iam Luna suum remeans noua circuit orbem.
 Quis Deus hos illis populis monstrauerit vsus:
 Qui demum & nobis casus, aut fata tulere
 Hos ipsos: vnde & sacra data copia syluæ,
 Nunc referam. Missa quæsitum abscondita Nerei
 Aequora, in occasum, Solisq; cubilia, pinus
 Littoribus longe patrijs, Calpeq; relictis
 Ibant Oceano in magno, pontumq; secabant,
 Ignaræq; viæ, & longis erroribus actæ.
 Quas circum innumere properantes gurgite ab omni
 Ignoti noua monstra maris Nereides vda
 Adnabant, celsas miratæ currere puppes,
 Salsa super pictis volitantes aquora velis.
 Nox erat, & puro fulgebat ab æthere Luna,
 Lumina diffundens tremuli per marmora ponti,
 Magnanimus quum tanta heros ad munera fatis
 Delectus, dux errantis per cærule classis;
 Luna, ait, è pelagi cui regna hæc humida parent,
 Quæ bis ab aurata curuasti cornua fronte,
 Curua bis explesti, nobis errantibus ex quo
 Non vlla apparet tellus, ad littora tandem
 Aspicere, & dudum speratos tangere portus,
 Noctis honos, cælique decus Latonia virgo.
 Audijt orantem Phæbe, delapsaq; ab alto
 Aethere, se in faciem mutat, Nereia quali

Cymothoe, Clothoquē natant, iuxtaquē carinam
 Astis, & summo pariter nans equore fatu:
 Ne nostra dubitate rates, lux crastina terras
 Ostendet, fidoquē dabit succedere portu.
 Sed vos littoribus primis ne insistite: nanquē
 Ultra fata vocant. medio magna insula ponto
 Est Ophyre, huc iter est vobis, hic debita sedes
 Imperijquē caput. simul hæc effata, carinam
 Impulit: illa leui cita dissecat æquora cursu.
 Aspirant faciles aurę, & iam clausus ab undis
 Surgebat Titan, humiles quum surgere colles
 Umbrosi procul, & propior iam terra videri
 Incipit. acclamant nautę, terramquē salutant,
 Terram exoptat. tum portu & littore amicę
 Excepti, dys vota pijs in littore solvunt.
 Quassatasquē rates, defessaque corpora curant.
 Inde, vbi quarta dies pelago, crepitansquē vocavit
 Vela Notus, remis insurgitur, altaque rursus
 Corripiunt maria, & læti freta cęrula sulcant.
 Linquitur incerto fluitans Anthyllia ponto,
 Atque Hagia, atque alta Ammerie, execrataquē tellus
 Cannibalum, & ripa Gyane nemorosa virenti.
 Protinus innumerę panduntur turribus altis
 Insulę Oceano in vasto, quas inter opacis
 Vndantem syluis vnā, cursuquē sonantem
 Pluminis aspiciunt, magno qui spumeus alueo
 In mare fulgentes auro subuectat arenas.
 Huius in ora placet pronas appellere puppes
 Inuitant nemora, & dulce ę flumine lymphę.
 Iamquē solo viridante alacres, ripaque potiti
 In primis terram ignotam, Nymphasquē salutant
 Indigenas, Geniumquē; loci, dequę aurifer amnis,
 Quisquis in ora maris nitida perlaberis vnda.
 Tum duram Cererem, & patrij carchesia Bacchi
 Aggere in herbofo expediunt: dein querere, si qui
 Mortales habitent: pars fuluam fluminis vndam
 Mirari, mixtamquę auro disquirere arenas.
 Fortę per umbrosos sylvarum plurima ramos
 Assiduę volitabat auis, quę picta nitentes
 Cæruleo pennas, rostro variata rubenti
 Ibat natiuo securo per auia luco.
 Has iuuenum manus vt syluas videre per altas,
 Continuo caua terrificis horrentia bombis
 Aera, & flammiferum tormenta imitantia fulmen
 Corripiunt, Vulcanę tuum, dum Theutonas armas,
 Inuentum, dum tela Iouis mortalibus affers.

*Nec mora, signantes certam sibi quisque volucrum,
Inclusam, salicum cineres, sulphurque, nitrumque,
Materiam accendunt seruata in reſte fauilla.*

*Fomite correpto diſfuſa repente furit vis
Ignea circumſepta, ſimulque cita obice rupto
Intruſam impellit glandem: volat illa per auras
Stridula: & exanimes paſſim per prata iacebant
Deiecta volucres: magno micat ignibus aer
Cum tonitru, quo ſylua omnis, ripaque recurſe,
Et percuisse imo ſonuerunt æquora fundo.*

*Pars auium nemus in denſum conterrita, & altos
Se recipit ſcopulos: quorum de uertice ſummo
Horrendum vna canit (dictu mirabile) & aures
Terrificis implet dictis, ac talibus inſit.*

*Qui Solis violatis aues, ſacrasque volantes,
Heſperij, nunc vos, quæ magnus cantat Apollo,
Accipite, & noſtro vobis que nunciat ore.*

*Vos quanquam ignari, longum quaſita, ſecundis
Tandem parta Ophyre tetigiſtis liſtora ventis.
Sed non ante nouas dabitur ſummittere terras,
Et longa populos in libertate quietos,*

*Moliri que vrbes, ritus que ac ſacra nouare,
Quam vos infandos pelagi terre que labores
Perpeſſi, diuerſa hominum poſt prælia, multi
Mortua in externa tumuletis corpora terra.*

*Nauibus amiſſis pauci patria arua petetis,
Fruſtra alij ſocios quæretis magna remenſi
Æquora: nec noſtro deerunt Cyclopes in orbe.*

*Ipsa inter ſeſe veſtras diſcordia puppes
In rabiem ferrumque trahet: nec ſera manet uos
Illa dies, ſædi ignoto quum corpora morbo*

*Auxilium ſylua miſeri poſcetis ab iſta,
Donec peniteat ſclerum. nec plura loquuta
Horrendum ſtridens denſis ſeſe abdidit umbris:*

*Ollis oſſa rigor ſubitus percurrit, & omnis
Palluit, ac gelida fugit formidine ſanguis.*

*Tum vero ſacras volucres, diuosque precati,
In primis Solem, & ſanctum ſeruantia lucum
Numina ſupplicibus venerantur agreſtia votis:
Pacem orant, ruſſumque Ophyren, fluuiumque ſalutant.*

*Interea è ſyluis nigrum genus ora comasque,
Ad naues noua turba virum concurrit inermis,
Pectora nudi omnes, euincti frondibus omnes
Paciſeris: tanta qui celfas mole carinas
Mirati, veſtesque virum, fulgentiaque arma,
Vix ſatis expleri poſſunt: & ab æthere miſſi*

Siue homines, siue heroes sint, siue Deorum
 Numina, adorantum ritu, precibusque salutant:
 Ante alios ipsum regem, cui munera læta,
 E ripis collectum aurum, & cerealia dona,
 Et patrios fructus, & mella liquentia portant,
 Vestibus ipsi etiam nostris, & munere multo
 Donati, exceptique mero noua gaudia miscent.
 Non aliter, quam si mensis, dapibusque Deorum
 Mortalis quisquam adscitus, felixque futurus
 Hauriat æternum, cælestia pocula, nectar.

Ergo, ubi amicitie securos fœdere & trinque
 Firmauere animos, habita & commercia gentis,
 Ipsi inter sese reges in littore læti
 Complexu iungunt dextras, & fœdera firmant.
 Alter gossipio tenui pectusque femurque
 Præinctus, viridi limbum pingente smaragdo,
 Ora niger: iaculo armatur cui dextera acuto,
 Squamosi spoliū sustent. & læua draconis.
 Alter at in textu lænam circumdatus auro,
 Quam subter rutila arma micant, capiti creta cassis
 Insidet, & pictæ volitant in vertice crista:
 Fulgent ex auro torques cui candida colla
 Cingunt, atque ensis lateri dependet Iberus.
 Et iam commixti populi, hospitioque recepti,
 Hi tectis domibusque, altis in nauibus illi,
 Letitia ludisque dies per pocula ducunt.

Fortè loco lux festæ aderat, Solique parabant
 Vltori facere umbroso sacra annua loco.
 Hesperiaque, Ophyreque manus conuenerat omni.
 Hic conualle caua, ripæ viridantis in herba,
 Selectorum ingens numerus, matresque virique
 Confusi, plebs atque patres, puerique senesque
 Astabant, animis tristes, & corpora sædi,
 Squallentes crustis omnes, taboque fluentes:
 Quos circumfusos albenti in veste sacerdos
 Pura lustrat aqua, & ramo frondentis Hyaci.
 Tum niueum ante aras cedit de more inuencum,
 Et iuxta positum pastorem sanguine cæsi
 Respergit, pateraque rigat: Solique potenti
 Ad numeros pœana canit: nec cetera turba
 Non sequitur, mactantque sues, mactantque bidentes,
 Visceribusque veru tostis epulantur in herba.

Obstupuit gens Europe ritusque sacrorum,
 Contagemque alio non vsquam tempore visam.
 At dux multa animo tacitus secum ipse volutans,
 Hic erat ille, inquit, morbus, (Dij auertite casum.

Ignotum interpres Phœbi quem dira canebat.
 Tum regem indigenam, (ut sermo sandiq; facultas
 iam communis erat) cui sint solennia Diuum,
 Scitatur: quid tanta astet conualle sub alta
 Languentum miseranda manus: quid pastor ad aras
 Sacra inter, cœsi respersus sanguine tauri.
 Quem contra, Hesperiq; ð heros fortissime pubis,
 Rex ait, hi gentis ritus, hæc sacra quotannis
 Vltori de more Deo celebramus: origo
 Antiqua est, veteresq; patrum fecere parentes:
 Quòd si externorum mores, hominumq; labores
 Audiuisse iuuat, primæna ab origine causam
 Sacrorum, & pestis miseræ primordia pandam.
 Forsitan Atlantis vestras peruenit ad aures
 Nomen, & ex illo generis longo ordine ducti.
 Hac & nos, longa serie, de stirpe profecti
 Dicimur, heu quondam felix & chara Deum gens;
 Dum cælum colere, & superis accepta referre
 Maiores sœuere boni: sed, numina postquam
 Contemni cœptum est luxu fastuq; nepotum,
 Ex illo quæ sint miseros, quantæq; secutæ
 Aerumnæ, vix fando vnquam comprehendere possem.
 Insula tum prisca regis de nomine dicta
 Ingenti terræ concussa Atlantia motu
 Corruit, absorpta oceano: quem mille carinis
 Sulcauit toties, terræ regina marisq;,
 Ex illo & pecudes, & grandia quadrupedantum
 Corporanon vllis vnquam reparata diebus
 Aeternum periire: externaq; victima sacris
 Ceditur, externus nostras cruor imbuit aras.
 Tum quoq; & hæc infanda læs, quam nostra videtis
 Corpora depasci, quam nulli aut deniq; pauci
 Vitamus, Diuum offensis, & Apollinis ira
 De cælo demissa omnes grassatur in vrbes.
 Vnde hæc sacra noua primum solennia ritu
 Instituire patres, quorum hæc perhibetur origo.

Syphilus (ut fama est) ipsa hæc ad flumina pastor
 Mille boues, niueis mille hæc per pabula regi
 Alcithoo pascebat oues: & fortè sub ipsum
 Solstitium vrebat sitientes Syrius agros:
 Vrebat nemora: & nullas pastoribus umbras
 Præbebant syluæ: nullum dabat aura leuamen.
 Ille gregem miseratus, & acri concitus astu,
 Sublimem in Solem vultus & lumina tollens,
 Nam quid Sol te, inquit, rerum patremq; Deumq;
 Dicimus, & sacras vulgus rude ponimus aras,

Macta-

SYPHIL. SIVE

*Mactatoq; boue, & pingui veneramur acerra,
 Si nostri nec cura tibi est, nec regia tangunt
 Armenta? an potius superos vos arbitrer vri
 Inuidia? mihi mille niuis candore iuuenta,
 Mille mihi pascuntur oves: vix est tibi Taurus
 Vnus, vix Aries celo (si vera feruntur)
 Vnus, & armenti custos Canis arida tanti.
 Demens quin potius Regi diuina faceſſo,
 Cui tot agri, tot sunt populi, cui lata ministrant
 Aequora, & est superis, ac Sole potentia maior?
 Ille dabit facilesq; auras, frigusq; virentum
 Dulce feret nemorum armentis, æſtumq; leuabit.
 Sic fatus, mora nulla, sacras in montibus aras
 Instituit regi Alcithoo, & diuina faceſſit.
 Hoc manus agreſtum, hoc paſtorum cætera turba
 Exequitur: dant thura focis incensa, litantq;
 Sanguine taurorum, & fumantia viscera torrent.
 Quæ poſtquam rex, in folio dum forte ſederet
 Subiectos inter populos, turbamq; frequentem,
 Agnouit, Diuum exhibitio gauiſus honore
 Non vllum tellure coli ſe vindice numen
 Imperat, eſſe nihil terra ſe maius in ipſa:
 Celo habitare Deos, nec eorum hoc eſſe, quod infra eſt.
 Viderat hæc, qui cuncta videt, qui ſingula luſtrat,
 Sol pater, atque animo ſecum indignatus, iniquos
 Introrſit radios, & lumine fulſit acerbo.
 Aſpectu quo Terra parens, correptaq; ponti
 Aequora, quo tactus viro ſubcanduit aer.
 Protinus illuuias terris ignota profanis
 Exoritur. primus, regi qui ſanguine fuſo
 Inſtituit diuina, ſacrasq; in montibus aras,
 Syphilus, oſtendit turpes per corpus achores.
 Inſomnes primus noctes conuulſaq; membra
 Senſit, & à primo traxit cognomina morbus,
 Syphilidemq; ab eo labem dixere coloni.
 Et mala iam vulgò cunctas diſfuſa per vrbes
 Peſtis erat, regi nec ſeua pepercerat ipſi.
 Itur ad Ammericen ſylua in Cartheſide Nympham,
 Cultricem nemorum Ammericen, quæ maxima luco
 Interpres Diuum reſponſa canebat ab alto.
 Scitantur, quæ cauſa mali, quæ cura ſuperſit.
 Illa reſert: ſpreti vos d, vos numina Solis
 Exercent: nulli ſas eſt ſe æquare Deorum
 Mortalem: date thura Deo, & ſua ducite ſacra,
 Et numen placate, iras non proferet vltra.
 Quam tulit, æterna eſt, nec iam reuocabilis vnquam*

*Pestis erit : quicumque solo nascetur in isto ,
 Sentiet, ille lacus Strygios, fatumque seuerum
 Iurauit, sed enim, si iam medicamina certa
 Expetitis, niueam magna mactate iuencam
 Iunoni, magna nigrantem occidite vaccam
 Telluri : illa dabit felicia semina ab alto :
 Hęc viridem educet felici è semine syluam :
 Vnde salus. simul obticuit, specus intus, & omne
 Excussum nemus, & circum stetit horror ubique.
 Illi obeunt mandata : sua ipsi altaria Soli
 Instituunt : niueam Iuno tibi magna iuencam ;
 Nigrantem Tellus mactant tibi maxima vaccam .
 Mira edam. (at diuos iuro, & monumenta parentum)
 Hęc sacra, quam nemore hoc toto vos cernitis, arbor,
 Ante solo nunquam fuerat que cognita in isto,
 Protinus è terra virides emittere frondes
 Incipit, & magna campis pubescere sylua.
 Annua confestim Soli facienda sacerdos
 Vltori noua sacra canit. deducitur ipse
 Sorte data qui pro cunctis cadat vnus ad aram,
 Syphilus : & iam farre sacro, vittisque piratis
 Purpureo stabat tincturus sanguine cultros :
 Tutatrix vetuit Iuno, & iam mitis Apollo,
 Qui meliorem animam miseri pro morte iuencum
 Supposuere, feroque solum lauere cruore .
 Ergo eius facti eternum vt monumenta manerent,
 Hunc morem antiqui primum statuere quotannis
 Sacrorum, ille tuum testatur Syphile crimen,
 Victima vana, sacras deductus pastor ad aras .
 Illa omnis, quam cernis, inops miserandaque turba
 Tacta Deo est, veterumque luit commissa parentum .
 Cui votis precibusque pijs numerisque sacerdos
 Conciliat vates Diuos, & Apollinis iras .
 Lustrati ingentes ramos, & robora sanctæ
 Arboris aduectant tectis : libamine cuius
 Vi mira infandę labis contagia pellunt .*

*Talibus, atque alijs tempus per multa trahebant
 Diuersis populi commixti è partibus orbis .
 Interea, Europę fuerant que ad cara remissę
 Littora, iam rursus puppes freta lata remensę
 Mira ferunt : latè (proh fata cœculta Deorum)
 Contagem Europę cęlo crebrescere eandem,
 Attonitasque vrbes nullis agitare medelis .
 Quinetiam grauior naues it rumor in omnes,
 Illo eodem classen morbo, iuuenumque teneri
 Haud numerum exiguum, & totis tabescere membris .*

Ergo

SYPHIL. SIVE MORB. GAL. LIB. III.

Ergo haud immemores , diras cecinisse volucres
 Affore, quum sylua auxilium postatur ab illa,
 Continuo faciles Nymphas, Solemq; precati,
 Intacti nemoris ramos, & robora ab alto
 Conuectare parant luco, medicataq; sumunt
 Pocula, pro ritu gentis : quo munere tandem
 Contagem pepulere feram . quin dona Deorum ,
 Haud patrię oblitı, & fœlicem ad littora syluam
 Nostra iubent ferri, cœlo si forsitan isto
 Assimilem pellant labem : nec fata secundos
 Ipsa negant Zephyros, facilisq; aspirat Apollo .
 Munera vos Diuım primi accepistis Iberi,
 Presens mirati auxilium : nunc cognita Gallis,
 Germanisq; , Scythisq; , orbe & gauisa Latino
 Iam nunc Europam vecta est Hyacus in omnem .
 Salue magna Deım manibus sata semine sacro,
 Pulchra comis , spectata nouis virtutibus arbor :
 Spes hominum, externi decus, noua gloria mundi :
 Fortunata nimis , natam si numina tantum
 Orbe sub hoc , bomines inter gentemq; Deorum
 Perpetua sacram voluissent crescere sylua .
 Ipsa tamen , si qua nostro te carmine Musę
 Ferre per ora virum poterunt , hac tu quoq; parte
 Nosceris, cęloq; etiam cantabere nostro .
 Si non te Bactra, & tellus extrema sub Arcto ,
 Non Meroe , Libycisq; Ammon combustus arenis ,
 At Latium, at viridis Benaci ad flumina ripa
 Audiet, & molles Athesi labente recessus .
 Et sat erit, si te Tiberini ad fluminis undam
 Interdum leget , & referet tua nomina BEMBV S.

HIERONYMI FRACASTORII

IOSEPH LIBRI II.

AD ALEXANDRVM FARNESIVM

CARDINALEM AMPLISS.

LIBER PRIMVS.

*V*AE veterum Heroum diuę facta in chyta Musę,
 Et monumenta qui longis obscura tenebris
 Illustrare nouis numeris, & carmine sacro
 Ferre per etates omnes, perq; ora nepotum
 Gaudetis, famamq; virum proferre sub auras,
 Nunc, o, nunc populi illius, quem maximus vnus
 Delegit Deus, & generis longo ordine ducti

Principe ab Abramo, veteres euoluite factos:
 Et iuuenem cantate pium, quem magnus Iacob
 Isacides genuit: dederat cui nosse futura
 Per somnos monstrata Deus. vos dicite, quanta
 Ille tulit, pharijs tandem dum victor in oris
 Imperium gereret magnum, populumq; beatum
 Conderet, vnde salus hominum, spes vnde futura
 Vitę erat, & clausi reserandum limen Olympi.

Nec minus, Italiae iuuenis decus (omnia quando,
 Qua canimus, tua FARNESI sunt maxima iussa)
 Ipse ades: & plenum scopulis dum currimus æquor,
 Da faciles in vela auras, da numine dextro
 (Nanque Deus mihi semper eris) tua grandia vota
 Posse sequi, pelagiq; omnes superare labores.
 En primas sulcantem vndas me littora Ioppes,
 Me iuga Samariae, nemorosaq; pascua Sichen,
 Jordanisq; vocat: curuis en vallibus Hebron
 Applaudit, caeloq; simul tua nomina tollit,
 Responsatq; Tabor voces, & sydera pulsat.

Nouerat infernus Pluton, cui multa futuri est
 Scire datum, in fatis Abrami è sanguine sacram
 Progeniem terris promitti, Tartara per quam
 Euertenda forent. metuenti talia Pastor
 Rexq; idem Sichenus erat suspectus Iacob,
 Inuisusq; nimis: tum quòd nec sanctius alter
 Iustitiam legemq; Dei seruaret, & aris
 Thura daret: tum quòd biffena prole beatus
 Natorum, populum in sanctam concrefcere solus
 Posse videbatur. quare hanc intentus in vnam

Fracastorij.

A a

Proge-

*Vera equidem (an fallam dominos) ait ille , fatebor .
 Tu quodnis pete . & illa . puer te perditte amare
 Audio : si verum est , debent me nulla latere ,
 Nec si ego sim , quam perditte amas , nam (vera fatebor)
 Ipsam etiam te perditte amo . tu nec mihi amanti ,
 Nec tibi ego crudelis ero : da iungere dextram ,
 Qualis eris , quantoq; à me donaberis auro &
 Sic ait , & summis puero dedit oscula labris .
 Ille pudore rubens , & secum mente reuoluens ,
 Qua Diuum interpres puero mandauerat olim
 Dij ne alieni aut praua , aut iniusta libido
 Alliceret , taciteq; Deum sibi adesse precatus
 Hæc tandem responsa dedit . Quod perditte amare
 Audis me domina , illicitum si forsam amorem
 Audis , non ullam fateor me perditte amare :
 Nec sic ipse etiam à quoquam peramarier opto ,
 Præcipue à domina . scis rebus me omnibus unum
 Præfecisse ducem , seclusa coniuge tantum .
 An ne igitur legisq; mea , dominiq; mei sim
 Proditor ? ah stygias potius detrudar ad umbras ,
 Esca vel alitibus , media intumulatus arena ,
 Mittar : & hæc dicens dominam , thalamumq; reliquit :
 Illa autem , ut sese illusam , & spe funditus omni
 Deiectam vidit , tanquam qui fulminis ictu
 Percutitur , primum stupefacta immotaq; paulum
 Constitit , inde imo ducens suspiria corde ,
 Astringensq; manus , sese resupina cubili
 Strauit inops animi , desertaq; sanguine pallens .
 At malus hæc summo tellure culmine demon
 Aspiciens , aue deposita , conuertit animum se
 Rursus in Iphiclen , miseramq; reuisit Iempsar ,
 Atque ait . ò , quinam casus te nata malignus
 Insequitur ? quid cor cecidit ? quid pallor in ore est ?
 Ab ne animis cade , ne te ipsam desere nata .
 En præsto tibi sum matrix tua , pone timorem .
 Respice me . audito nutricis nomine paulum
 Erexit sese in cubitum , tum lumina torquens
 O nutrix , quondam nutrix , nunc dira nouerca
 Occidisti , inquit , miseram me , nec puer ille
 Perditte amat , nec se (quod longe est peius) amari
 Sustinet , aut ullis precibus donisq; mouetur .
 Proieci memet , genus , & decus omne pudore
 Fœdavi amisso , fractæ spes , fœdera rupi
 Coniugij : tu causa mali , tu criminis huius
 Principium . quid restat ad hæc , nisi cætera ferro
 Conficere , & meritam hanc animam demittere ad orcum ?*

Cui dictis falsa Iphicle respondet amaris.
 Heu mulier rerum ignara, & male conscia amorum,
 Quid mirum, puer insuetus plenusq; pudore,
 Ceu virgo intacta, ad primos si expauit amoris
 Aggressus, de te dubius, metuensq; pericli?
 Non ita res tractanda fuit, nec tu tamen omnem
 Spem depone, rudem puerum nam rursus adibo,
 Arguam, & ignarum, quæ sint faciendæ, docebo.
 Tu tantum triduo expecta, lux quarta benignum
 Sydus habet, miseros sydus quod spectat amantes
 Coniungitq; sub hoc Hymeneus sydere primum
 Natus, & ipse puer Venere enitente Cupido.
 His dictis sese paulum solatur Iempsar,
 Erexitq; cadentem animum. meliora ferant Diij.
 Vade (ait) interea sacras venerabimur aras,
 Fundemusq; preces, & amica vocabimus astra.
 Ergo, ubi luce noua rutilum Sol aureus orbem
 Impleuit, visura Deos sese ornat Iempsar,
 Pulchra auro, spectanda ostro, spectanda pyropo,
 Sed forma spectanda magis, proprioq; decore.
 Quam matrum numerosa cohors comitatur euntem,
 Nec non & famulis præses formosus Ioseph
 Lumina deiectus, dominaq; suiq; misertus
 It comes. ipse tamen sanctas procedere ad aras
 Patronam putat, ut commissi criminis oret
 Exposcatq; Deos veniam, & deponat amorem.
 Contra autem illa rogat Diuosq; & sydera cuncta,
 Vt foueant votis, & sit in amore secundi.
 Hæc eadem celebrat demens & luce sequenti,
 Atque alia, donisq; etiam maioribus aras
 Accumulans, pecudum fibras rimatur & exta.
 Verum, ubi quarta dies redijt, Solq; igneus orbi
 Illuxit, lux sancta, inquit, lux optima salue,
 Sydera vos saluete, quibus coniungere amantes
 Est amor, & sobolem mundo seruare perennem.
 Tum puerum acciri charum iubet. ocyus ille
 Nil metuens, & iam domina securus amorum
 Aduenit. illa itidem sperans forte prospera cuncta
 Nutricis decepta dolis, ut vidit amatum
 In manibus puerum, meus es, meus, inquit, & ipsa
 Sum tua: quid prohibet, ne nos iungamur amantes?
 Iste torus communis erit: ne gaudia differ,
 Neu sortem contemne tuam. tum pallia captat,
 Et trahit ad sese puerum. stupet ille pudorem
 In domina amissum, tandemq; his vocibus insit.
 Quis furor, aut quenam mala mens olim inchoyta coniux

*Aduolat in Sichen : sed fratribus & grege nusquam
 Compertis, quid agat, dubius huc spectat & illuc,
 Omnia collustrans oculis : modo nomine fratres
 Magna voce vocat, tantum nemora alta vocanti
 Respondent, vallesq; caue. Forte illicis alta
 Frondator ramorum aderat, qui, ut vidit anhelum
 Ancipitemq; sui puerum, noto obuius illi,
 Quid queris puer? inquit : oves si forte paternas,
 Si fratres, ne quere istis in vallibus illos,
 Quandoquidem audiui dicentes, saltibus ex his
 In Dothain cedamus : ibi fratresq; pecusq;
 Inuenies : dein monstrat iter, qua tramite recto
 Ocyus inueniat letissima pabula, nanque
 Plurima pars exusta aret, nec gramina nutrit.
 Ille datum festinat iter, iamq; ultima Sichen
 Emensus, Dothain letus propiora tenebat.
 Cum specula longe venientem vidit ab alta
 Plena odij fraterna cohors, ac protinus, en Rex
 Noster, ait, quem Sol, quem Luna & sidera adorant,
 Nos famuli viles ad pastoralia nati,
 Per desertam die rabido sub sole vagamur :
 Nocte in speluncis, patulae sub arbore somnos
 Captamus, tecti rude lana & pellibus hirtis,
 Despecti, & vili polenta & flumine pasti.
 Ille patris mensa virgata in veste recumbens
 Lactibus haedorum, & lumbo pinguescit ouili,
 Repleturq; mero : tum stertens impia nobis
 Somniat. hunc ne igitur fratres, atque ista feremus
 Opprobria? an ne adeo ceci expectabimus, ut iam
 Grandior, atque animis fidens & patris amore
 Nos premat, & ditionem omnem & fausta omina patris
 Surripiat, sic vera nimis sua somnia reddens?
 Heu fratrum ignarę mentes, & pectora caca.
 Cur potius, dum testis abest, dumq; omnia nobis
 Dant animos, non hunc capimus? cur protinus istis
 Confossum gladijs, puteo non condimus illo,
 Qui prope contegitur dumis & sentibus atris?
 Dicemusq; fame rabidarum visũe lupiue
 Qui multi deserta habitant hec, dente peremptum.
 Talia iam ctabant inter sese effera fratres
 Consilia. at, cum cras aderat qui maior & annis,
 Et maior pietate Ruben, Dij talia nobis
 Auertant (ait) ab vestras, ne sanguine fratres
 Fraterno maculat manus, ne ve ira Deorum
 Hoc velit, ut scelus ob tantum nos, & domus, & grex
 Vnã omnes pereamus. abest si testis, at ipse*

Est testis Deus, ipse Deus, quem nulla latere
 Facta queunt, quiq; hic & nos nunc spectat, & audit.
 Si tamen est animus vobis secludere prorsus
 Hunc puerum, sine cade eius, sine sanguine in illum
 Trudite vicinum puteum, & dimittite fati.
 Hac vero suadebat, uti iam cade remota
 Mox ipse ad puteum sera iam nocte rediret,
 Extraheretq; illum, & misero sua pignora patri
 Redderet, ac fratrum tandem componeret iras.
 Verba omnes mouere, placet sine cede prehensum
 Projicere in puteum, & miserum dimittere sorti.
 Tum Ruben, à vobis fuerint quecunque peracta,
 Horum me in fontem videat Deus. ac procul inde
 Discessit, syluisq; latens se condidit altis
 Visurus rerum euentum, & iam letus Ioseph
 Festinans aderat: contra fratrum impia turba
 Circumsusa ruit minitans, manibusq; reuinctis
 Nunc (inquit) tua vana tibi quid somnia profint,
 Aspicias: nunquid regi parebimus omnes?
 Ille pauens, stupidusq; rei nouitate precari,
 Taliane in fontem facerent, superosq; vocare
 Nequicquam: quando impatiens magis & magis urget
 Crescens corde furor, facibus furialis Erinny
 Instat atrox, demonq; malus, qui obsistere fati
 Posse putans, cunctorum aciem vertebat in unum.
 At puer, ut nullis precibus, nullisue moueri
 Fratrum corda videt lachrymis, sed iam impete multo
 Compelli in foueam, quod restat, lumina tollens
 In cælum, tales fundebat ad aethera questus.
 Dii Abrahæ, Dii magni Isac, Dii patris Iacob,
 Vos ego si sancte colui, si iussa paterna
 Semper obi, semperq; pie & sine crimine vixi,
 Aspiciate: & si fata mihi nunc vltima dant, ut
 Iam moriar, miserum saltem seruate parentem.
 At vos ò tenere fratres quos semper amaui,
 Maioresq; habui, curate, hæc tristitia ad aures
 Ne patris adueniant, sed me rapuisse latrones
 Dicite, quo saltem spe se soletur inani
 Viuentis nati, Stygias nec tendat ad umbras
 Ante diem: deserta ipse intumulatus arena
 Emoriar. Lachrymę dicenti talia fusa
 Ex oculis cecidere, simul voxq; ipsa repressa est.
 Et iam etiam fratrum sedari petiit & ira
 Cæperat, Isachar cum, ne desistite fratres,
 Dixit, ab inepto, quin vinctum & fune ligatum
 In foueam mittamus: ibi si speratus in imo

Si statur fundo, donec meliora parent Dii
 Consilia, atque cibum interea capiamus in herba,
 Quandoquidem iam Sol inuitat, & altior hora.
 Assensere omnes dictis, puerumq; reuinctum
 Ad puteum flentem ducunt: hic fune ligata
 Arboris ad truncum pendentis desuper atq;
 Demittunt pauitantem intro, fundoq; relinquunt
 Suspensum. atq; ipsi circum per gramina fusi
 Implentur vili cerere, & carotide pingui.

At Deus, ætherio terras qui spectat ab axe,
 Insontem aspiciens, illo & miseratus amore,
 Quo mare, quo terras, quo cælum condidit ætæ,
 Unum ex aligeris, qui circum mille, ministris,
 Expectant mandata, vocat: fidissime, & inquit,
 Vade age, Samariamq; tibi notissima dudum
 Aruapete, & quem scis fatis ad magna vocari
 Isacide puerum, qui cæco poscit ab antro
 Auxilium, & fraterna oçia & facta impia plorat,
 Hunc inopem solare: nec est mandare necesse,
 Qua referas, cui nota mea est & aperta voluntas.
 Sic ait, & nutu placido, quo sidera cursu
 Perpetuo ducit, inuenem dimittit. at ille
 Aetherias humeris accingit tenuibus alas,
 Queis cælum illesum penetrat, queis nubila tranas,
 Præuertitiq; fuga Zephyros. iamq; æthera scindens,
 Acrios tractus, & inania lata secabat.
 Qualis, ubi in liquidis stagnis, aut ardea longe est,
 Aut albus conspectus olor, sacer accipitrum rex
 Post varios gyros sublimis ab æthere lapsus
 Immotis secat alta ruens oculo ocyus alis.
 Impete non alio volucer cælestis adibat
 Sammarie terras: primus quem vertice summo
 Excepit Tabor, insuetum frondescere sylvas
 Miratus, Terramq; noua vestirier herba,
 Et varios præter solitum summittere flores.
 Excepere illam prognatq; monte Napee,
 Et diuina Deo cecinerunt: omnia rupes
 Responstant, ipsa antra Deum, syluæq; salutant.
 At sacer interpretes Diuorum, ut vertice ab alto
 Lumina deflexit terris, ac gramine fusos
 Vescentesq; videt fratres, atq; inde camelos
 Mercatorum. Arabum spectat, Iouis omnia facta
 Imperio, hinc animum ad miserum conuertit Ioseph,
 Descendi: q; celer: puteiq; in margine summo
 Vt, stetit, extemplo noua lux effulsit in antro,
 Miratum & subitus puerum circumstetit horror.

Quem pius interpres placida sub imagine, & ipse
 Ore puer puerum dictis solatur amicis.
 Pone metum Dijs chare, patrum Deus ille tuorum,
 Qui cælum regit, huc alto me ex æthere mittit,
 Qui referam mandata tuos solantia luctus.
 Hinc primum mittere foras, sed venditus auros
 Numine mancipij: tum Nili in regna fereris,
 Atque iterum vendere illic, multosq; per annos
 Seruus eris. tunc ne vetita atque iniusta libido
 Te alliciat, neu Dijs alieni, & falsa, caueo,
 Numina decipiant. vestrum si semper habebis
 Corde Deum, ipse aderit semper tibi, te bona semper,
 Quicquid ages, quocunque ieris, fortuna sequetur.
 Quin, magis ut fidas animis, tibi magna parantur
 Imperia: & tempus veniet, cum vera videbis
 Somnia visa tibi, cum te fratresq; paterq;
 Supplice adorabunt fletu: misereberis illis,
 Nec miseros patiére fames ut perdat iniqua:
 Quin ipsos, natosq; illorum, ipsosq; nepotes
 In partem imperij, atque in tua regna vocabis:
 Ingens ut tandem populus concrescat, arene
 Instar: quem Deus Aegypti de parte superba
 Deducet tandem, & pedibus super æquora siccis
 Pertransisse dabit, mox hæc in regna reducet,
 Lacte nouo quæ regna fluent, & melle perenni.
 Mox (anni properate) diem fælicia secla
 Aspicient, secla illa diem, quam tanta futuram
 Vatum oracula canunt, cum demittatur ab alto
 Magna Dei soboles, vestro de sanguine creta,
 Quæ scelus antiquum tollat, quæ limina cæli
 Clausa diu, magniq; fores præpandat Olympi.
 Nec plura effatus cælum se tollit in altum.

At iuuenis, quanquam stupefactus numine tanto,
 Restitit, & rerum confusus imagine multa,
 Letatur tamen, atque animum per singula versat,
 Speq; futurorum presentem corde dolorem
 Discutit, atque oculos in cælum & sidera tollens
 Sic fatur. Rex terrarum, Rex ætheris alti
 Omnipotens, patrum Deus & tutela meorum,
 Respice nos, & nostra tuo sub numine si spes
 Est omnis, super his primum miserere parentis.
 De me autem quicquid statuet tua recta voluntas,
 Seu latum, seu triste pares, nihil ipse recuso.
 Vnum oro, si parca mihi vidisse negabit
 His oculis fælicem illam, semperq; beatam,
 Optatamq; diem, qua tandem ex æthere summo

Descendet tua progenies, da cernere saltem
 In speculo, at que umbra monstra mihi, speque fideque
 Noscere da, puroque eius de fonte lauari.
 Dixit, & ex imo traxit suspiria corde.

Interea è Madian, stacten, bdelanque ferentes
 Cinnamaq; , & liquidam styracemq; , & pinguiathura
 Transibant Arabes, qua stabant gramine lato
 Vescentes iuvenes simul & diuersa loquentes.
 Qui vt primum videre viros, Deus (inquit Iudas)
 O fratres meliora parat , quam nostra ferebant
 Consilia : his etenim si mercatoribus ipsum
 Vendamus puerum tum lucro, auroque piati
 Fraternali morte immunes reddemur, & ad nos
 Posthac nec fama adueniet, nec nomen Ioseph,
 Sive Arabes isti Aegyptum, seu barbara regna,
 Marmaricam, Libyamue petant ergo vnus ad illos
 Mittatur, qui mancipij sub nomine, merce
 Propositum precium statuatur, responsa reportet.
 Dicta placent, qui pacta ineat, iam mittitur. ipsi
 Interea speluncam adeunt, funemque ligatum
 Arboris ad truncum soluunt, & in aethera sursum
 Suspensum educunt puerum : qui talis in curas,
 Qualis mane rosa, aut riguo Narcissus in borto,
 Prodiit, & formę seruato uera decore
 Signa dedit, certumque Dei presentis amorem.
 Iamque aderat mercator Arabs, & nuncius vna
 Vile satis pacti pretium. proh Iuppiter, ille,
 Quem tanta in satis promissa, & tanta manebant
 Imperia, argenti is deno venditur asse,
 Mancipium infelix. iam curuo terga camelo
 Excipitur, Nili ignotas iam fertur in oras.
 At quadrupes, ceu diuino sub pondere, vector
 Insolitos dedit hinnitus, & signa recentis
 Lętitia : iamque & grato facilisque, lenisque
 Sessori tergum, sellamque accommodat aptam,
 Agglomeransque pedes, retro socia agmina linqvit.
 At fratres, puer vt cessit, mala nuncia patri
 Quis ferat, & quo infanda tegant facta impia pacto,
 Ambigui, tandem statuunt premittere vestem
 A puero ereptam, caprino sanguine tinctam
 Qui ferat, inuentamque inter nemora anxia dicat :
 Danque placet mandata dari. qui instructus abunde
 Omnia, longęuum non hac miseranda parentem
 Expectantem adit, & monstrato sanguine & ipsa
 Veste, ait, hanc nostrę nemora inter diuina prima
 Inuenere canes : cuius sit vestis, & vnde

Hic cruor, ignari, patrem primum esse monendum
 Duximus, ut te (si quid agendum est) consule agatur :
 At pater, ut notam, maculisq; & sanguine vestem
 Conspersam vidit, quiste charissime Ioseph,
 Quis Diuum, ut tecum morerer, spes una senectæ
 Nate mea, quis casus, ait, tam durus ademit ?
 Heu malate syluæ fera sustulit. ite per alta
 Vos nemora, &, siquid misero de corpore restat,
 Omne afferte mihi, saltem ut suprema sepulchri
 Dona feram. vel & ipse, feris laniandus, in altæ
 Proripiar syluas : dabitur natoq; patriq;
 Mors eadem. hæc dicens, sædatos puluere canos
 Vellebat, lacerosq; sinu excindebat amictus.
 Et famuli tandem callapsum in tectâ reportant.
 Parte alia Ruben, ut serum se vesper in orbem
 Intulit, ad caulas pecudes pecudumq; magistri
 Cum redeunt, saltusq; vacant pastoribus omnes,
 Desertum ad puteum solus redit, atq; ibi Ioseph
 Terq; quaterq; vocat. non respondente vocanti
 Vlllo, sollicitus, puerum ne forte necassent,
 Rem spectare parat, casaq; ex ilice conto
 Scalam aptat, solersq; inum se mittit in antrum,
 Omnia collustrans. verum, postquam omnia dudum
 Rimatus, puerum quasitum haud repperit vsquam,
 Ambiguus tandem reliquos perquirere fratres
 Destinât : ac pecoris vestigia nota secutus
 Per noctem, demum inuentos, de fratre quid actum est,
 Inter multa rogat. rem totam ex ordine pandunt.
 At Ruben, ut puerum audiuit superesse, nec vllis
 Affectum damnis, hinc fratres, inquit, eamus
 Ad miserum genitorem, & spe viuentis & auras
 Spirantis gnati saltem (quod nunc datur unum)
 Solemur, rapuisse Arabes de more, relicta
 Veste, leui pueri fugientis vulnere tincta :
 Pastores ita ferre. aliquemq; adducere testem
 Expediet, neque enim deerunt, qui dicere possint
 Se vidisse Arabes. his ergo rite paratis
 Patrem adeunt, & quæ possunt, solatia iungunt.
 Ille autem, quamuis aliqua spe forte leuatur,
 Non tamen æternas lachrymas planctusq; perennes
 Comprimere, aut tristi meditari gaudia mente
 Vlla potest, sed vitam ægram noctesq; diesq;
 In tenebris, hominum fugiens consortia, ducit.
 Interea puerum latus deportat Ioseph
 Mercator, plenis miratus cedere votis
 Omnia. non illis terra exarsere diebus.

Non ventis agitatæ vlla tolluntur arena
 Ex solito: puerum Charites comitantur euntem,
 Et cæli fauor, & faustis spes dextera pennis.
 Iamq; pererratis Iudææ finibus, alta
 Incipiunt turres & mœnia Osyridis vrbis
 Apparere procul, campis vbi fusa iuuentus
 Munera militia exercent: hi vincere cursu
 Contendunt pedibus, hi fuluo in puluere sudant
 Luctantes, alij duro sub pondere cestus.
 Pars volucres exercet equos, cursuq; fatigat,
 Aut inferre hosti versas post terga sagittas
 Discit equo currente, aut hastam tollere campo.
 Ergo Arabes postquam accessere, & pulcher Ioseph,
 Mirati pugnas, placidi & præludia martis,
 Consistunt, oculisq; intenti & pectore toto
 Vix satis expleri possunt. quos forte magister
 Militiæ, Eunuclus regis, cui summa potestas
 Et duri data erant Mauortia munera belli,
 Vt vidit, confestim ad sese accedere iussos
 Compellat. geritis ne vllas, quas vendere, merces,
 Optetis? quædam, dixere, & aromata, & istum
 Gestamus puerum, domino qui si placet, vltro
 Munus habe: aut emptum si maui, pro indole tanta
 Da quoduis: pretium est magnum tua gratia nobis.
 Ille autem, haud vnquam ingratum mercator habebis
 Fetifarum: accipiam puerum, at tu munere largo,
 Speq; tua maiore, mihi donabere multo.
 His dictis recipit puerum, quem veste decora
 Induit, & sagulum donat, quo purpura limbo
 Fulua nitet, tum donat equum: latissimus ille
 Altior it iuuenes inter pulcherrimus omnes.
 Quem custode dato letus præmittit ad urbem
 Fetifer, & chara vxori commendat habendum.
 Interea seras inuexerat Hesperus horas,
 Et iuuenum campis cedens manus omnis apertis
 Ibat ouans comitata ducem, ac iam pulcher Ioseph
 Vt dominam inuisit, thalami & cognouit herilis
 Officia, ipse humilis seruorum se agmine miscens
 Obuius it domino. media se qualis arena
 Monstrat gemma nitens, radijsuè micantibus aurum.
 Talis & ipse puer multis in millibus ibat.
 Quem matres, populusque omnis mirantur, vt ipso
 Incessu, grauis ore, pedes non dimouet vsquam
 A duce, non oculos, sed semper totus in illo est.
 Nec minus, intra ades vt ventum, epulaq; parata,
 Ipse vlli deest officio, seu corpore opus sit,

Seu celeri ingenio . sed enim super omnia mira est
 Grataq; sedulitas , apta & prudentia cana .
 Quo factum est paruo post tempore , Fetifer illum
 Non thalamo ut tantum ipse suo profecerit unum ,
 Sed domui , & rerum ei summam commiserit omnem .
 Scilicet auspicijs & Dijs cuncta ire secundis
 Fetifero sunt visa , agri producere fruges
 Vberius , sobolem armentum , sibi crescere honores .
 Omnia quae , ostento quodam permotus , Ioseph
 Attribuit puero , vatumq; oracula suadent .
 Arbor erat Persæa , Deo sacrata Camesti ,
 Aedibus in medijs , quam vectam è Perside fertur
 Orbe pererrato monumentum insigne futurum
 Ipsa suis manibus plantasse nepotibus Isis .
 Hanc apis externis veniens insedit ab oris ,
 Insignis fulgore & versicoloribus alis
 Pulcher apis : quem mox examen grande secutum
 Pendentem ramo longum traxere racemum .
 Protinus ostentum ad vates defertur . at ipsi
 Venturum externis aliquem portendere ab oris
 Declarant , ingens populus quem deinde sequatur ,
 Ipsum qui fortunæ opibus super athera tollat
 Fetiferum , largosq; simul promittat honores .
 Ergo his augurijs tantis censetur Ioseph
 Monstrari , hinc maiore illum dignatur honore
 Fetifer , hinc omnes adamant : sed maxime Iempsar
 Pulchra ducis coniux præ cunctis diligit unum ,
 Nescia adhuc , quanto iam sit deuota furori ,
 Quis Deus insideat miseram . suspiria nondum
 Emitterit , nondum lachrymas , sunt omnia læta
 Dulciaq; , & nondum quicquam persentit amari ;
 Quæ malus , infernas sedes , Cocytia regna ,
 Qui regit , humani generis turbator & hostis
 Vt vidit Platon , semenq; accrescere felix
 Isacidum , inuisam sobolem , vocat ocys unum
 Seruorum , quibus insidiæ fraudesq; doliq;
 Sunt animo , queis mille artesq; viq; nocendi ,
 Iq; , ait , & pulchram circum insinuat us Iempsar
 Falle dolo , & primas escas , quas sensit amoris ,
 Tu flabris accende , imis illum ossibus ignem ,
 Illam immitte facem , quam nec vis ulla Deorum ,
 Non hominum extinguat : mox ipsum accendere Ioseph
 Si possis , omni arte stude . quod vincere siqua
 Non dabitur , tu perge tamen , pete rursus Iempsar ,
 Acrius ure , furorem adde , inspira q; venenum .
 Queis monstris agitata domum permisceat omnem ,

Inq;

Inq; odium , furiasq; omnem conuertat amorem .
 Iceler , & nihil inde doli scelerisq; relinque .
 Ille hilaris , promptusq; malis sumptam è Styge lympham
 Miscet acidalio latici , tum ex anguibus unum
 Tisiphones capit , atque sinu mala semina condit .
 Fetifari dein tecta petens , nutricis lempsar
 Induit Iphicles formam , dominamq; salutans
 Audi (ait) ò mihi chara , miser quis casus Ioseph
 Torquet ad extremum vitæ : vidi ipsa gementem
 Nuper , & optantem supremæ munera vitæ .
 Quærenti mihi , quæ tanti sit causa doloris ,
 O mater , ne quære (inquit) nam , siue tacebo ,
 Siue edam , omnino moriar : præstatq; tacendo
 Et vitam , & nostri causam finire doloris .
 Cui ego . non sic ò fili , nam vulnera sæpe
 Auxilium patefacta & opem inuenere salubrem .
 Dic audacter , amasne ? hæc si tibi causa doloris ,
 Spera , & fide puer , nanque ipsum vel tibi amorem
 Eripiam magicis , vel tu potiere capito .
 Erubuit : tum dixit , amo . Dij sunt mihi testes ,
 Hunc quantum eluctans cepi , quàm inuitus amorem ,
 Infidum in dominum qui me facit . at mihi sit mors
 Exoptanda magis , fidum perijsse iuuabit .
 Sic ait , & fufis lachrymis pulchra ora rigabat .
 Vt video , puer hic dominam te deperit : & ni
 Opportune adsis , nimio moriturus amore est .
 Cui virgo , ò nutrix quàm dura & tristia narras ,
 Nanque & amo hunc puerum , & vellem succurrere posse .
 Sed me iura Deum , sed vincula iugalia primum
 Obsistunt : tum me tanto male sana periculo
 Obijciam , & duri haud formidem coniugis arma ?
 Et nutrix , ò nata , ipsorum crimina amantum
 Dij ridere solent . soluendi iura mariti
 Causa potens & iustia tibi est depellere mortem
 A puero , qui nec culpam commiserit vnquam ,
 Culpa nisi est , vel amare nimis , vel amore perire .
 Audendum est in amore , pericla nec vlla timenda
 Prudenti , Dij deinde ipsos tutantur amantes ,
 Queis amor , & pietas , est prima & maxima cura .
 Est mihi aqua , in dubijs rebus quæ assumpta v. deve
 Vera facit , dubijq; omnis pars vtra legenda est .
 Hanc dabo , si hac in re ancipiti stat cernere verum .
 Ac stygiam demonstrat aquam , medicatq; fonte
 Pocula acidalio . placet ò charissima nutrix ,
 Virgo (inquit) totumq; manum capit ipsa uenenum
 Intrepida , atque uno craterem exhaurij haustu .

His actis puerum Iphicle se vertit ad ipsum ,
 Et gressu ad thalamum illius contendit anili :
 Qui laudes superum regi & diuina legebat.
 Vt vero in thalami mentitus limine Demon
 Constitit , & puero cęlestem assistere Ioseph
 Custodem vidit minitatem , ensemq; coruscum
 Vibrantem , extemplo subita formidine captus
 Horruiť , & retro gressusq; animumq; reduxit ,
 Ausugitq; celer : nocturnęq; alitis oti
 Effigiem capit , & tecto se sistit in alto .

LIBER II.

A T misera , vt stygios latices desumpsit Iempſar ,
 Solaq; permansit , totis ardere medullis
 Visa sibi eſt , tota in ſubitum conuertit ignem :
 Suspiransq; , gemensq; vnum depoſcit Ioseph .
 Et modo ſe imponit ſtratis , paulumq; morata
 Aſſurgit , modo mutat & hunc , modo mutat & illum ;
 Faſtidit que locum infelix , nec ſe capit vsquam .

Non ſecus ac ſolet ille , acris pęcordia cauſus
 Cui torret , vel quem Dipsas calcata momordit .
 Tandem ait , heu quidnam eſt , quod me tam ſauiter vrit ?
 Eſt ne amor , an ſumpti latices ? nempe eſt amor iſte :
 Quo moriar , niſi formoſus ſuccurrat Ioseph .
 Tu mihi vunc ſuccurre puer , ſuccurrere nanque
 Ipſe etiam tibi conſtituo . moriemur amando
 Inſontes ambo ? Dij tanti criminis haud me
 Authorem videant , non hæc Aegyptia tellus .
 Dum licuit , potuique , thori concordia iura
 Seruari , nunc maior agit me viſque , Deusque ,
 Imperioque premit . ſic ſit mihi Numen amicum ,
 Vt noſco experiorque Deum , quem femina non eſt
 Contra ſtare potens . Deus hic cuſtodiet ambos :
 Quin & , ſuetus amare , terget ſolatia noſtra .
 Dixerat , impatiensque mora vocat ocuus Eſren ,
 Vnam ex ancillis , domina que fida ſolebat
 Ferre vigil mandata , vigil reſponſa referre .
 Vade , ait , & puero dic , buc accedat , Ioseph ,
 Si vacat , & domini ſi nulla negotia noſtri
 Impediunt . abit illa cita , & mandata faceſſit .
 Nec longe poſt iuſſus adeſt formoſus Ioseph .
 Quem ſolum admiſſum virgo mutata colore
 Iuxta aſtare facit : tum corde & voce tremente
 Chare (inquit) puer , atque oculis mihi gratior ipſis ,
 Vera ne tu domina dices , quacunque rogabit ?

Progeniem, dabat omnem operam, quo perdere posset :
 Presertim egregium puerum, cui sydera fausta
 Nascenti, & late felix arripserat ether.
 Qui patre longæuo Rachele è coniuge chara
 Natus, erat patri ante alios dilectus Ioseph.
 Hunc forma insignem Charites studia inter alebant
 Ingenua, & mores, & auita legis amorem.
 Cui mens alta inerat quædam diuina futuri,
 Atq; animus semper summi admirator Olympi,
 Et pia religio, & puero prudentia maior.

Ex his inuidiam Daemon tacitumq; ferebat
 Fratribus in reliquis odium, & mortale venenum.
 Nectantis non ipsa malis Fortuna fouendis
 Affuit, ægendisq; odijs. nam forte per æstuum
 Cum fraterna cohors pecudes ad pabula nota
 Lanigeras una fylvas duxisset in altas,
 Illicæq; umbra residerent, primus Ioseph
 In fratres conuersus ait. mea somnia fratres
 Audite, illa quidem mira, & nisi me mea fallunt
 Auguria, haud vani speciem referentia somni.
 Nanq; sub auroram cum sese sydera condunt
 Casuriam nocte, & solus nunciat ortum
 Lucifer, ipse meas spicas offerre videbar
 Sacras ante aras, pariter vos ponere vestras.
 Sed nostri cæli fascès se tollere in altum,
 Et rutilam insignes late diffundere lacem,
 Vestri autem obscuro, atque humiles summittere sese,
 Vt pote adorantes nostros. Cui grandior annis,
 Atque odio in puerum non paruo accensus Iudas,
 Vane puer, quid mira vocas tua somnia? nunquid
 Forte, inquit, Deus illa aliquis tibi mittit ab alto?
 Credo equidem, nam vna Deum dicuntur habere.
 Augurium quodnam somno tibi fingis ab isto?
 An forsitan Rex noster eris? tibi pone coronam
 E Lauro, noceant regi ne vna futuro.

Talia dicenti fratrum quoque cetera turba
 Adclamant, regemq; nouum dominumq; salutant,
 Et puero illudunt, tum patri hæc somnia narrant.

At senior, cui non aberat Deus, omnia mente
 Euoluit tacita, atque in nato grande futurum
 Nescio quid spectans, alijs tamen omnia vultu
 Dissimulat, puerumq; monet nos ludere somnos.

Ille autem, cui fata Deus maiora parabat,
 Post paulo in somnis aliud quid pondere maius
 Conspexit. nempe in celsa sibi sede locato
 ub pedibus Soleni ac Lunam stellasq; minores

Undique adorantes diuinos reddere honores.
 Quorum ille interpres, (talem nam numina mentem
 Indiderant,) rursus fraternas omnia ad aures
 Detulit : illi autem non celauere parenti
 Somnia, non offensum animum, non pectora amara.
 Obstupuit primum genitor, puerumq; vocatum
 His, velut interpres somni, duro increpat ore.
 Tè ne igitur pater ac mater, fratresq; , ait, & plebs
 Omnis adorabit ? tu sede locabere in alta,
 Nos infra viles humilesq; precabimur ? ab te
 Si malus hic error tenet, & spes impia nutrit,
 Pone animum hunc, leuibusq; istis & inanibus umbris
 Tolle fidem, & te his fallacibus eripe monstris :
 Quæ Diij, si mala sunt & iniqua, immittere nobis
 Non sœuere boni, ac potius mala numina, manes
 Inferni exitium in nostrum ludibria fingunt.
 Sic salsa ex adytis referunt oracula, sic &
 Auguria ex aëibus, dissectis omnia ab extis :
 Antibi non Belus, non est tibi notus Anubis,
 Atq; Ops, atq; Hecate, non cætera turba Deorum,
 Quos miserę gentes aris, templisq; dicatis
 Ob responsa colunt, lex autem nostra prophanat ?
 Vade age, & hæc nobis posthac ne somnia perfer.
 Sic ait, & natos alios per dulcia mulcens
 Dicta pater iubet in Sichen, saltusq; virentes
 Ducere molle pecus, puerum consistere Ioseph
 Se penes. expediunt iuuenes mandata paterna,
 Fœlicesq; Hebron valles, & amœna vireta
 Inuisunt : sed non virides in vallibus herbę.
 Non umbrę nemorum, placidęque è collibus aurę,
 Non volucrum cantus inimica in somnia possunt
 Ex animis delere : eadem per singula versant
 Exacuuntq; odia, atque iris laxantur habentę,
 Iniunguntq; minas : diræ serpentibus atris
 Eumenides instant. atque hæc per talia iam Sol
 Condiderat geminos ortus, cum luce sequente
 Castra mouere parant, Dothainq; in pascua leta
 Ducere oues, quo plus patrijs ab ouilibus absint,
 Producantque magis reditum, quæ inuisa gerebant.
 Ergo aliam atque aliam soluo plus forte morati
 Cum traherent cum nocte diem, miratus abesse
 Hos tantum genitor confestim accersit Ioseph :
 Iquę ait, ò, mihi chare puer, fratresque require
 In Sichen, patrique refer, quæ causa morandi,
 Nam timeo, nequid male faustum euenerit illis,
 Aut pecori. Ille viam, nulla est mora, corripit, & iam

Fetiferi, nunc hac adigit te talia posse
 Moliri? certe Eumenidum nunc te vna sororum
 Exagitat, nam (quam reris) non est tua nutrix
 Iphicle, sed de Stygijs emissa tenebris
 Dirarum vna, dolis qua te detepit & astu.
 Illa eadem me aggressa malis conatibus ausa est,
 Sed vetuit tentare Deus, vidi ipse retrorsam
 Cedentem, & formam mentitam, & fumida noui
 Sulphura, nidoremque atrum post terga relictum.
 Talia distabat puer. at post ostia demon
 Qui stabat, clausos magno conamine postes
 Impulit, intrauitque ferox, & lumine toruus
 Tartaream effudit vocem, qua terruit omnes.
 En ego mentita Iphicle, en sum vna sororum
 Eumenidum, vna e Stygijs emissa tenebris?
 Nunc faxo, experiare. sinuque cita eripit anguem
 Pestiferum, qui secreta sub veste latebat,
 In puerumque iacit. custos celestis at illum
 Reppulit, atque omnes conatus fecit inanes.
 At coluber, sibi ut in puerum sublata potestas,
 In miseram insidias omnes molitur Iempsar,
 Pe- nne solum tacite repens, ventremque retorquens
 Lubricus, in vestem insinuans se illabitur: inde
 Interiora petens viscera cuncta pererrans,
 Tartareum virus iaculatur ad intima cordis.
 His monstis puer interea pauescens, amictus
 Immemor ausugit, seque in sua tecta recepit.
 Quem virgo ut fugisse videt, utque acre venenum
 Sensit, in insanum subito conuersa furorem,
 Clamorem immensum tollit, quo ipsa atria, & omnis
 Intremuit domus, & timuit vicinia tota.
 Non secus, ac si Vulcanus penetralia cuncta
 Inuoluat, caeloque furens incendia iactet.
 Currite io matres, scelus atque audite nefandum
 Mancipij Hebraei, qui nunc pro Iuppiter ausus
 Fetiferi est magni sacrum violare cubile,
 Vimque inferre mihi, nisi nutrix tempore in ipso
 Prompta tulisset opem, & sceleratum veste relictum
 Eiecisset. io fugitiuum apprehendite serui,
 Ite citi, properate, viarum claudite cuncta
 Effugia, & domini scelus hoc afferte sub aures.
 Talia vociferans misera effundebat Iempsar,
 Omnia que falsa Iphicle confirmat, & auget,
 Dignum morte fore, hoc sceleris qui admittere tantum
 Audeat, exacuitque animos; clam deinde recedit
 Nulli visa, & auis similis se immiscuit atris

Nubibus,

Nubibus, & stygias sedes atque impia Ditis
 Regna petit, letoq; refert crudelia facta.
 Interea miser à seruis comprehensus Ioseph
 Ducitur, & nemo est, qui dicere multa volentem
 Auscultare velit miserum, non Fetifer ipse,
 Quem iam res audita acri compleuerat ira:
 Non tamen ut morti damnet, sed turre sub ima,
 Carceris esse locus miseris ubi sueuerat, illum
 Intrudi iubet, & vigili custode teneri,
 Tantum olyra vili, limoso & flumine pasci.

At iuueni cęlestis erat custodia maior
 Aliger ætherius, summo qui missus ab axe
 Carceris intrarat portas, ubi proxima terras
 Nox omnes cęcis tenebris obduxit & umbra:
 Ergo aliàs puero notus, s. latur amico
 Ore illum, firmatq; animum, tollitque timorem
 Luce noua, excussa noctisque & carceris umbra.
 Omnia quę postquam custos Aegyptius alta
 Prospexit de turre, Deus Deus, inquit, in illa
 Luce viget, nosco splendorem & verba notauī:
 Nec Deus est illic, nisi & huius criminis insons
 Est puer. insontem seruabit Iuppiter æquus.
 Ex illo custos iuuenem veneratur Ioseph,
 Et pascit meliore cibo, quàm dura iubebant
 Fetiferi mandata, & duri carceris omne
 Tollit onus, ferrumq; pedum, visitq; frequenter,
 Solaturq;, & sepe in cælum educit apertum.
 Iamq; quater binos Phębe compleuerat orbis,
 Cum duo, quorum alter pincerna Pharaonis, alter
 Pistor erat Regis, præ suspitione veneni
 In Cerere inuenti, conclusi carcere eodem
 Cum puero Isacide fuerant. hi tempore paruo
 Post, utrique vna viderunt somnia nocte,
 Somnia, quę mox mane nouo dum mutua versant,
 Ignari, quid portendant monstrent ve futurum,
 Sollicitis nutant animis. quod pulcher Ioseph
 Conspiciens, Quidnam iuuenes tam pectore tristes
 Vos hoc Sole nouo video? nos somnia facta
 Nocte hac sollicitos reddunt, quę exponere, nemo est,
 Qui sciat hęc, dixere. quibus sic pulcher Ioseph.
 Somnia vos narrate, Deus dignoscere forsan
 Illa dabit. Dicemus (ait) pincerna, priorq;
 Ipse edam. nam Vitis erat pulcherrima ternis
 Lęta propaginibus, gemmas turgescere primum
 Palmitibus, mox & flores exire videbam,
 Post flores grauidis vuas pendere racemis:

Fracastorij:

Bb

Quos

I O S E P H

Quos iam maturos manibus premere ipse videbar,
 Vinaq; diffundens pateris spumantia plenis
 Regi larga dabam, solito Rex more bibebat.
 Cui puer interpret. Quidnam tua somnia monstrant,
 Expediam. vitam illa tuam pulcherrima vitis
 Ostendit: gemma, flores, vnaq; secuta
 Sunt fructus, quos tu peperisti temporis huius
 Curriculo: dabitur merces, & honoribus ipse
 Restituere tuis, & pristina pocula regi
 Consueto de more dabis: terna illa propago
 Tres lucas (quibus hac veniant, tibi prospera monstrant.)
 Tu vero, cum te charum gratumq; Pharaon
 Accipiet, nostri, (si qua huius gratia facti est)
 Sis memor, immeritumq; isto dic carcere claudi.
 Tum pistior simulac vidit dicta omnia recte
 Congruere, ipse etiam, dixit, mea somnia pandam.
 Nam capiti imposita ipse meo tria plena canistra
 Spectabam, duo farinae inferiora, supremum
 Omni opere plenum, omni illo pistoria quod scit
 Ars facere, & nostrum ingenium, sed cuncta volucres
 Exesse & secum latas deferre per auras.
 Cui bonus interpret, Diuum est nouisse futura,
 Falli hominum est, dicam, quid nam tamen augurer ipse
 His super. illa (quibus vidisti plena canistra)
 Sunt opera & vite fructus: duo prima, ubi simplex
 Farina est, vite monstrant duo tempora prima,
 In quibus & simplex vita & sincera peracta est:
 Summum opere infido plenum est, & fraude, dolisq;
 Omnibus, ingenium qua, aut ars pistoris iniqui
 Extudisse valet, qua sunt iam cognita regi.
 At merces horum meritorum & praemia, sedae
 Sunt volucres, corui immundi, miluiq; rapaces.
 Vulturq;, caput qui effossaq; lumina praesent
 In cruce suspensio: tribus hac ventura diebus
 Terna canistra notant: tamen hac me fallere possunt,
 Si tu animo possis mutari, nam & Deus ipse
 Sape solet mutare mala & conuertere fata.
 Talia tractabant iuuenes. & tertia iam lux
 Orbi inuecta aderat, cum custos carcere aperto
 Pincernam insontem, noxa pœnaq; solutum
 Declarat, miserum regis decreta seueri
 Pistorem damnare cruci. de carcere vterque
 Ducitur haud equa sorte, & longe impare fato.
 Hic ad tigna, ille ad regem stipatus quantum
 Et letus clamore virum, & clangore tubarum.
 Vertitur interea ter Solis cursus in alta

Solstitia,

Solstitia , atque nouum mundo portauerat annum
 Forteq; Rex dulcem prona iam nocte quietem
 Ducebat , Deus ex alto cum somnia in illum
 Immisit , miranda adeo , ut cedente sopore
 Attonitus rex magnum aliquid portendere visa
 Crederet . ergo omnes iubet è regione vocari
 Chaldaea , Aegyptoq; , quibus cognoscere cursu s
 Metiriq; vias cæli , & momenta minuta
 Astrorum , casusq; hominum , & prenosse futura est
 Cura audax , nec non magicis qui incumbere sacris
 Consueuere , & qui ex adytis oracula Diuum
 Consulere , & cesarum ouiumq; boumq; per exta
 Rimari secreta solent , qui noscere flammæ ,
 Qui fluitantis aque motus , qui iungere arenæ
 Fatalem numerum , & cognoscere fulminis iras ,
 Quiq; vias seruare auium , & dignoscere cantus ,
 Denique , diuini rerum quicunque vocantur .
 Induti , ast alij spectandi cornibus hirtis ,
 Quorum ingens numerus magni plena atria regis
 Intrarant , alij longis capita alta thyaris
 Auratis alij strophys : longissima mento
 Cunctis pendet barba , ipso stat pallor in ore .
 Quos simulac ad se rex alta à sede vocauit ,
 Somnia visa docet primum , dein munera larga
 Promittit , largosq; illis proponit honores ,
 Somni qui interpretes fuerit : noctemq; diemq;
 Responso tempus statuit . sed noxq; diesq;
 Venerat , & nemo apparet , qui somnia regi
 Enodare queat , nulli sua sydera , nulli
 Ars magica , aut quesita aris oracula profunt :
 Non artes aliæ , non barbæ , altæq; thyaræ .
 Ergo hinc irasci , & tristis merere Pharaon ,
 Nec quenquam audire , ac solo in conclaue latere .
 Hic regis pincerna , memor , quæ in carcere Ioseph
 Fecit , & ipsorum quàm verus somnia vates
 Exposuit , subito regem petit , atque ita fatur .
 Peccaui rex magne tibi , quæ in carcere vidi ,
 Non referens . nam scis , vt mecum pistor iniquus
 Carcere damnatus fuerit sub turre magistri
 Militiæ , eunuchi . forte illo carcere eodem
 Fetiferi puer Hebræus , puto crimine falso
 Missnerat . duo nos (ita suasi) somnia quædam
 Nocte habita à nobis , iuueni narramus . at ille
 Diuino quodam afflatu visa omnia nobis
 Exponens , mihi , te , dixit , lux tertia ab isto
 Carcere deducet , multis & honoribus auctum

Restituet primo officio : te pistor inique
 Lux eadem in cruce constituet , te immunda volucrum
 Agmina depascent , corui , miluique rapaces ,
 Vulturūq; , nisi ipse animum conuertere possis
 In melius , sic nanque Deus mutatur & ipse .
 Omnia que euenisse vides . tua somnia certe
 Hic puer exponet , magnum nam numen in illo est .
 Auditis Rex letus ait , vade ocyus ergo ,
 Duc puerum , & nostro iussu de carcere solue .
 Ille celer mandata facit , puerumq; parumper
 Ornat , detonderq; comas , vestemq; ministrat .
 Tum regi adducit timidum . rex omnia lustrat
 In puero , sibi cuncta placent , sic denique fatur .
 Te puer hi dicunt exponere somnia , nunquid
 Vera ferunt ? ast ille . Deus , rex optime , solus
 Somnia nosse potest , & sicui maximus ille
 Hoc dederit . potero ipse meo pro rege precari
 Atque orare Deum : forsan dabit , omnia quando ,
 Qua regum sunt , ipse solet curare Deum rex
 Atq; hominū . dein paulum animoq; & mente moratus ,
 Nunc , inquit , rex magne mihi tua somnia pande .
 Fluminis ad ripas Nili stare ipse videbar ,
 Rex ait , & septem ecce boues è flumine pulchra
 Exire , & late errantes per littora pasci
 Florentes herbas , lothon , medamq; virentem ,
 Et suauem mynianta , quibus pinguescere , quantum
 Plena solet , sacras qua ducitur hostia ad aras .
 Vix oculos verti , ecce alia per littora septem
 Deformes , agraq; , quibus vix pellis adheret
 Ossibus , apparere boues , que carice summa
 Vix pastæ & dura paliuro & sentibus hirtis
 Corpora macra , suis neruis vix ducta , trahabant .
 Obslupui . nam dira fames atque ardor edendi
 Improbus exegit tantum has , vt pinguia septem
 Corpora prima bouum congressæ tota vorarent .
 Mox iterum dulcis me habuit sopor alter , & ecce
 Rursus septem vno spicæ consurgere culmo ,
 Pulchræq; , grauidæq; & onustæ pondere multo .
 Mox septem prodire aliæ tenucq; & inanes
 Exili è stipula , scabraq; & bigine tostæ ,
 Quæ succum & decus omne aliarum absumere visæ
 Sunt mihi . miratus , postquam sopor ille recessit ,
 Somnia proposui multis , sed dicere nemo
 Scit sensum & portenta horum : te si manet ista
 Gloriz si te vnum è tantis hæc somnia poscunt ,
 Toto animo letare puer , te fama sequetur

Perpetua , & tantis à me ditabere donis ,
 Ut te non videat maiorem Aegyptia tellus.
 Cui iuuenis. Rex magne Deus te diligit , ipse est ,
 Somnia qui immisit , nec , qua illa intelligat , esse ars
 Vlla potest , qua authore Deo non vitur : vnde
 Nec vates potuere tui , quibus omnibus est ars
 Absque Deo. primum septem felicibus annis
 Largius vndantem solito , maioreq; Nilum
 Flumine rumpentem ripas , secumq; trahentem
 Felicem limum , secundaq; aquora arena
 Fortunata nimis tellus Aegyptia cernet .
 His annis tantum messis , tantum uberis illa
 Colliget , vt non sufficiant solita horrea messis.
 Vbertatem istam pingues nimiumq; nitentes
 Monstrauere boues septem , qua è flumine Nili
 Exinere , herbas pingues per littora pasta .
 Hanc etiam & spica septem , quas pondere onustas
 Latasq; plenasq; vno consurgere culmo
 Vidisti , pariter monstrant : nam somnia visa
 Non duore , sed idem ostendunt. nunc porrigementem
 Optime rex , nam septem annos , qui deinde sequentur ,
 Infelix steriles duosq; Aegyptus habebit.
 Ipse intraripas denisso flumine Nilus
 Curret iners , supraq; caput limumq; feracem
 Non tollet : sicca arebunt arua omnia , sicca
 Solstitia , & nulli descendunt montibus amnes
 Consueti pluuiarum amnes sub sydere Cancri
 Aethiopum populis nec hyems aestiua redibit .
 Agricola infelix nullo versabit aratro
 Arua , nec arenti mandabit semina terra ,
 Sed miseros edet annona cogente iuencos.
 Hac septem docuere boues per littora sicca ,
 Deformes , macraeq; , quibus vix ossibus haerens
 Pellis erat. hac septem illa rubigine tosta ,
 Squallentesq; situ spica , & sine pondere turpes
 Ostendunt. duplici exemplo te commonet ipse ,
 Qui nouit ventura , Deus , quo tu quoque solers
 Commouere magis , damnoq; occurrere possis.
 Quod facere vt valeas , si me fortasse requiris ,
 Sic habeas. maiora para primum horrea , & omne ,
 Quod superat segetum his septem felicibus annis ,
 Coge illic , seruaq; vigil : dein multa talenta
 Auriq; , argentiq; in fruges vndique emendas
 Impende , annorum quantum penuria septem
 Exposcet ventura fami , campisq; serendis.
 Talia narrabat iuuenis , qua singula mente

Fracastorij:

Bb 3

Rex

Rex voluit tacita, tandem & sic voce profatu.
 Hoc certe Deus in puero, nec talia dici
 Absque Deo potuere, nec illi Aegyptia tellus
 Aut Chaldea videt similem. tum amplectitur illum
 Latitia illa. hrysans. post me tota ista secundum
 Te aspiciet regio, seruatoremq; vocabit.
 Sic ait, & chlamydem gemmis ostroq; nitentem
 Ferre dat, atque auri torquem circundare collo.
 Mos erat, ut gemma calata, insignis & auro
 Annulus, antiquo regum de more vocatus
 Regius, à nullo, nisi rege Pharaone, posset
 Gestari, aut siquis foret ipso ab rege secundus:
 Hunc sibi rex digito detractum imponit Ioseph,
 Quo populus post regem illum sciat esse secundum.
 Præterea, qua se solennibus ipse diebus
 Inuectum mula populis vrbique; solebat
 Ceu quendam monstrare Deum, sic mandat & ipsum
 Vrbe Vehi, mulaq; eadem procedere Ioseph,
 Præclamante tuba, regi inclinate secundo
 Quisque caput, sanctoq; novos conspergite flores
 Seruatori hominum, solus qui somnia regis
 Exposuit, qui plena Deo præcordia gestat.
 Talibus ornatus donis, & honoribus auctus
 Isacides iuuenis cuncto acclamante senatu
 Præficitur toti Aegypto. Qui sedulus omni
 Ingenio curaq; in primis horrea vbiq;
 Magna parat, mox frugum ingentibus vndique aceruis
 Collectis, partim terra Memphitide natis
 Partim emptis aliunde implet, stipatq;, nec vllum
 Dat rebus spatium: regionem lustrat, equorum
 Imminuit numerum, atque hominum: Dij cuncta secundant.

Vrbs erat Helipolis, Solis de nomine dicta,
 Cuius Rex, idem & templi Phæbiq; sacerdos
 Supremus natam formæ & virtutis habebat
 Insignis, quam sæpe Deus consultus Apollo
 Dixerat haud vlli indigenæ thalamo esse locandam:
 Coniugium externum fato maiore parari,
 Quo genus, & clari tollantur in astra nepotes.
 Ergo istac iuuenem monstrare oracula Ioseph
 Censet & antistes templi, & rex ipse Pharaon.
 Quo circa, cum iam septem felicibus annis
 Aegypto in tota vbertas, atque omnia vbiq;
 Lata forent, placuit regi dignis hymenæis
 Et thalamo Isacidem iuuenem sociare iugali,
 Lætitiâq; augere, diesq; inducere festos.
 Ergo hac per ludos & per conuiuia lata

Dum fiunt septem secundi messibus anni
 Iam finem, ubertasq;, omnis iam copia habebat.
 Iamq; pererratjs Geminis per sydera Cancri
 Sol altos agitabat equos, Aegyptia cum gens
 Miratur Nili nulla incrementa videri,
 Sed purum & nulla permixtum flumen arena
 Ipsum inter ripas tristi procedere cursu.
 Iam tellus secunda prius, nunc aret, hiatq;
 Vsta siti, nec spes Cereris promittitur vlla.
 Semina si qua etiam letis sparguntur in aruis,
 Aut nullos edunt fetus, aut protinus omne
 Enatum seque vitio rubiginis aret,
 Aut abit in lolium infelix, fluidumue papauer.
 Viuitur ex annis lapsis, retroq; coacto
 Fenore, quod primo sterili vix sufficit anno.
 Verum, vbi dira fames homines se vertere ad herbas,
 Et pecus immeritum, atq; immunda animalia adegit,
 Regem vrbes & rura adeunt, subsidia poscunt.
 Rex ad Praefectum cunctos dimittit Ioseph,
 Seruatorem hominum. populis hinc horrea aperta,
 Et iustum indictum pretium: gaza undique & omnes
 Congesta portantur opes: arari: regis
 Complentur: nec adhuc quartus se verterat annus.
 Quid facerent miserae gentes? sola arua supersunt,
 Quae vendant, si emptorem habeant, nam solus Ioseph
 Esse potest pro rege emptor. ergo ille rogatur,
 Arua emat, & miseris det opem, nec pacta recuset.
 Redditum cuiusq; agri quintam dare regi
 Promittunt, sic pacta ineunt, sic federa firmant.
 Interea, externis quoniam penuria terras
 Hac eadem affligit, populos it fama per omnes
 Aegyptum sat frumenti, quod vendat, habere.
 Ergo & Sichenus natos affatur Iacob.
 Cur non Aegyptum nati, cur regna beata
 Non petitis, cur non nobis alimenta paratis?
 Num perimat nos ista fames? mandata capeffunt
 Natorum deni: fratrum natu ultimus ast:it.
 Vt vero Aegyptum petiere, & Osyrida terram
 Frumentis praefectum adeunt, & supplice cultu
 Aere dato frumenta rogant. cognouit Ioseph
 Germanos, statuente Deo, non cognitus illis.
 Praeteritiq; memor, quamuis iniuria multum
 Facta potest, tamen & patris, fratrisq; misertus
 Beniamim, his etiam parcit, tum fatur ad illos.
 Vnde, & quinam hominum ad nostras acceditis oras?
 Illi autem. e terra Canaan, de sanguine Iacob

Venimus huc cogente fame , qua plurima perdit
 Samariam. domus est nobis plenissima , primus
 Est pater , vndeni nati , paruiq; nepotes ,
 Pastorumq; manus , vernarum est plurima turma.
 Venimus ergo ad te , nobis alimenta rogantes ,
 Ne pereat gens tanta , tibi iusta era dabuntur ,
 Nec nos immemores erimus. pater optimus urbem
 Ipse regit Sichen , pastor , cui millia multa
 Sunt pucudum : quouis pretio da vivere tantum .
 His verbis quanquam frater commotus , & agre
 Abstiniuit lachrymis , ficto tamen omnia vultu
 Dissimulans , quid verba mihi datis , inquit ? an ipse
 Eludar ? nisi me os fallit vultusq; loquentum ,
 Exploratores puto. cur mandata paterna
 Non geritis ? cur nec frater huc venit & alter ?
 Ast illi , minime. tales ne rere , precamur .
 Per patrem patrisq; Deum iuramus , adire
 Nos iussit , nos dira fames : natu vltimus vnus
 Cum patre Benjamin adolescens restitit , & spes
 Solamenq; senis : nos , qui sufferre laborem
 Possumus , at quoniam longarum auferre viarum ,
 Venimus orantes vitam , mandata putantes
 Nulla opus esse istic ferri : miserere precantum ,
 Et miserere patris , pueri miserere relictii ,
 Parvulumq; (potest pietas si in te vlla) nepotum.
 Hic lachrymas vix continuit , conuertit & ora ,
 Toto animo & vultu multum commotus Ioseph .
 Inde ait. Est mihi firma viri sententia menti ,
 Frater vt huc alius veniat : vestrum hic erit vnus
 Obses , vos alij ad patrem frumenta feretis
 Interea. haud aliter (per Regem & numina iuro)
 Vlla potest vobis abeundi hinc esse potestas ,
 Neu faciem spectare meam , aut audire loquentem .
 Consulite , & ternis dentur responsa diebus .
 Sic ait , & custode dato victuq; remittit.
 Illi , inter sese postquam diuersa locuti
 Viderunt praefecti animum , praestare putarunt
 Ferri multa domum frumenta , loco obsidis vnum
 Dimitti , properare alios , iterumq; reuerti
 Emptum alias fruges , alium & conducere fratrem .
 Ergo nominibus scriptis fors ducitur , obses
 Extrahitur Symeon . & iam lux tertia mundo
 Clara aderat , responsa petit praefectus , at ipsi
 Enarrant decreta. igitur frumenta parari
 Impetrat accepto pretio : clam deinde ministros
 Admonet , vt summis saccis era omnia ponant .

Quod fuerit cuiusque, datum : custodibus obses
 Traditur : at fratres oneratis tergora a sellis
 Aegyptum, & multo fratrem merore relinquunt,
 Samariamque petunt. quò postquam denique ventum est,
 Atque vnum pater è natis sibi vidit abesse.
 Clamat, ubi Symeon meus est? cur cernere natum
 Non datur? est ne eger? minime pater, inquit Iudas,
 Sed valet, Aegypti est obses tellure relictus,
 Dum rursus redeamus, & hinc ducamus & istum
 Benjamin. nam, qui frumentum vendidit, vt nos
 Vidit vir magnus, & ab ipso rege secundus,
 Quæsiuit multa a nobis, nunquid pater esset,
 An frater nobis alius: quæ cum omnia recte
 Diximus, vos has certe venistis ad oras
 Exploratores, inquit, mandata paterna
 Cur non huc geritis? cur non alium quoque fratrem
 Huc duxistis? ad hæc respondimus omnia. tandem
 Summa fuit frumenta dari, nos deinde reuerti,
 Adduci puerum, interea obses detur, & vnus
 E nobis maneat: per Regem & numina celi
 Iuro (inquit) nec vos aliter frumenta feretis,
 Posthac, nec me audire vnquam aut spectare licebit.
 At pater, hæc postquam audiuit, proh summe Deum rex,
 Est ne adeo infelix alius pater? occidit vnus
 Natorum, obses & est alius, subducitur alter
 Cum reliquis, simul vt cuncti moriantur, & ipse
 Expectem, ferat hæc nostras crudelis ad aures
 Nuncius: o prius hanc miseram Diu demite vitam.
 Talia fundebat lachrymans, circum undique nati
 Solantur, tam aduersa bonos non numina habere.
 Mox, vbi depositis soluerunt vincula saccis,
 In summis es omne datum pretiumque; repostum
 Inueniunt: stupuere omnes, sed tristis Jacob
 Hoc deerat nati, hoc, inquit, quod funditus omnem
 Spem raperet. nam, si vobis Aegyptia ad arua
 Sit reditus, qui vos primum vir maximus ille
 Exploratores dixit, nunc nomina furum
 Imponet, causam inquirens, qua perdere possit.
 Nempe ego Benjamin puerum, spem patris, & vnus
 Solamen, non huic tradam fidamque; periculo.
 Vos alij, si fata vrgent, diuumque; voluntas,
 Ite, rei fidei promissæ: ego, quicquid apud me est
 Aurique; argenti que; dabo, quo vos redimatis
 Et fratrem, & si fors aderit, frumenta feratis:
 Quem contra illachrymans iuuenis sic fatur Iudas.
 Chare pater nos primum audi, dein consule nobis,

Atque;

Atque tibi . nam quo pacto continget adire
 Illum hominem, qui iuravit per regia sceptrā,
 Per superos, nisi Benjamin duxerimus ipsum,
 Ille quidem nec nos, nec, qui est in carcere, fratrem
 Dimittet, faciemue eius spectare licebit?
 Verum, ut de nobis sint dura & tristia quaque,
 Vos miseri quonam pacto viuetis, & vnde
 Tanta domus? capiti, queso, pater optime tandem
 Fide meo, puer iste omnes seruabit, & ipsum
 Te patrem . mihi præterea duo pignora chara
 Sunt, nati, tu illos (concedo) interfice, siquid
 Auersi puero eueniat : depone timorem,
 Atque omnem defende domum . quod pondera saccis
 Sint aris posita in nostris, iussisse ministris
 Id dominum certum est, incertum, fraude dolæ
 An pietate magis . nos certe audiuius illum
 Insignem virtute omni, nos vidimus illum
 Nobiscum fleuisse famem atq; incommoda nostra,
 Dum teq;, & paruum fratrem, paruosq; nepotes
 Commemoramus . age ò genitor, ne tempora differ,
 Ne plures inneſte moras . & talia dicens
 Adiecit lachrymas . victus pater, ibitis ergo,
 Tandem ait, & puerum, & regionis dona feretis,
 Stactenq;, & lachrymas terebinthi, & roscida mella,
 Et gummi, & liquidam Styracem & amygdala amara.
 Insuper & duplex pretium portabitis, & quod
 Inuentum fuit in saccis, & quod data poscent
 Frumenta . interea faciemus sacra parentum
 Nostrorum nostriq; Deo, quò cuncta secundæ
 Dirigat, & seruos cælo prospiciet ab alto .
 Postera Phæbeos currus aurora uehebat,
 Cum pater & nati sacris de more peractis
 Cuncta viæ opportuna parant, & munera & ipsum
 Benjamin : quem iam genitor complexus euntem,
 Et lachymans, I chare puer felicibus, inquit,
 Auspicijs, site rediturum fata, reseruant .
 Vitam oro . lachrymæ vetuerunt dicere plura .
 Tunc simul & reliquos natos complectitur omnes,
 Commendatq; Deo . ast illi bona verba precati
 Durum iter & longum capiunt, camposq; relinquunt
 Samariæ, Solymenq; sacram : iam consita Idumes
 Prætercunt palmeta, Gerar, & Tartara vastâ
 Syrbotis, tandemq; vident Aegyptia regna,
 Optatan . q; petunt Memphim . quos lætus Ioseph
 Suscipit, atque unâ fratrem de carcere soluit .
 Ut vero admissis coram data copia fandi,

Sic Ruben. hinc postquam discessimus optime princeps,
 Venimus ad genitorem, illi tua maxima iussa
 Narramus, fratrem duci te velle minorem
 Benjamin hunc istum: tum saccis ordine apertis,
 Res mira, in summis pretium atque as omne, quod ante
 Exhibitum fuerat, se offert: quis miserit, & cur,
 Ignotum est, Deus est testis. veriam, ut pater istas
 Audiuit, viditq; imo suspiria corde
 Traxit, & heu nati, dixit male numen amicum
 Nos aliquod nunc insequitur, Fortuna recessit
 Illa bona. è bis sex natis amisimus vnum:
 In vinclis alius longinquis exulat oris:
 Nunc spes & miserę solamen dulce senectę,
 Benjamin abduci petitur: vos rursus abitis,
 Nescio quò, & vereor, furum ne nomine eatis,
 Omnes ut tandem fato pereatis ab vno.

Nos contra miserum solari. fide parentum,
 Nostro & fide Deo, genitor: iustissimus ille,
 Ille vir est, regio quem tota Aegyptia dicit
 Seruatorem hominum, sanctumque piūque fatetur,
 Et colit, hinc nihil aduersum durumque timendum est
 His victus cessit tandem. Vos ibitis ergo,
 Et ducetis, ait, puerum, atque hæc parua feretis
 Munera, que regio fert hæc, Stacten, & Terebinthi
 Resinam, & liquidam Styracem, & amygdala ~~amara~~
 Mellaq;: dein duplex pretium portabitis, &, quod
 Impositum fuerat saccis, &, quod data poscent
 Frumenta: & demum iusto natumque patremque
 Commendate illi, pueri miserescat & huius
 Atque senis natos nimium miserescat amantis.

Talia dictabat iuuenis, cum lumina princeps
 Vix lachrymis cohibens tali est sic ore locutus.
 Este bonis animis iuuenes, ego munera grata
 Accipio regionis, & hunc, qui adductus ab omni
 Suspicione puer vos, omni à fraude piabit.
 Ite, & fessa via, feda & sudore lauate
 Membra viri, mox luce bona discumbite mecum.

Hęc princeps. famulorum alij in conclaue lauacrum,
 Vasa alij mensasque parant. hæc inter Ioseph
 Multa super regno & populis disponit alendis.
 Dein redit ad fratres, magnamque educit in aulam,
 Regales ubi monstrat opes, vasa aurea signis
 Celata, argentumque abacis, stratosque tapetas,
 Nec non parietibus circum pendentia longis
 Aulea intextis auro & bombyce figuris,
 Quas dicas spirare. illic diuina secutus

I O S E P H

*Iussa Abraham, puerum in sylvas ducebat Isaac
 Mactandum: puer ilignis onerabat asellum
 Fascibus, ipse pyram genitor vittasq; parabat.
 Ille idem dextram vicina, in parte leuabat,
 Crudelemq; ensem: demissus lumina Isaac
 Et flexis genibus ferituro colla parenti
 Prebebat: caeli demissus ab axe vetabat
 Nuncius, & dextram sublatam ensemq; tenebat.*

*Parte alia fratrem fugiens tendebat Iacob
 In patris antiquas sedes, cognataque regna,
 Euphratem Tygrimque inter: patruelibus inde
 Virginibus hauribat aquas: tum pastor ad undas
 Euphratis dum pascit oues per littora Laban,
 Rachelem vocat, & dulces decantat amores.*

*Talia dum leti spectant Israele nati,
 Spemque aliquam sibi promittunt, tum magnus Ioseph,
 Iam genio libentus, ait, date flumina palmis
 Vos famuli, tum sede altus discumbit eburna.*

*Morte preuentus, hoc item, quod sero inceperat,
 absoluerenon potuit.*

CARMINVM LIBER VNVS.
 IN OBITU M. ANTONII TVRRIANI
 VERONENSIS
 AD IOANNEM BAPTISTAM TVRRIANVM
 FRATREM.

I T S I egomet tanti casu perculsus amici
 Solamen nostri discuperem lacrymis,
 Ne mea perpetuo manarent lumina fletu,
 Pergeret aut tantus vrere corda dolor,
 Attamen, vt mi animi valuit concedere amaror,
 Ist hac mæsta tibi carmina persolui:
 Quo fortasse meis consolarere camenis,
 Si miseros quicquam musa leuare potest:
 Ac ne tu in lacrymas paulatim totus abires,
 Liquitur vt pluuio tacta pruina noto.
 Quandoquidem chari fato te fratris acerbo est
 Rumor in extrema viuere tristitia,
 Nec iam posse quietis habere, aut commoda somni,
 Sed cedente die, sed redeunte queri:
 Merentemq; , vagumq; , & turpem fletibus ora
 Amissum totis quærerelittoribus.
 Fertur vt Eridani ripas errasse per omnes
 Anxia fraterno funere Lampetie.
 Septem quam perhibent somni nisi munere noctes,
 Ieiunam septem continuasse dies.
 Et, quoties longo deserta errore viarum
 Umbrosi in ripa concidit Eridani,
 Reddite vos Phaëthonta mihi, clamabat ad undas,
 O quæcunque sub hoc flumine nympa latet.
 Te tamen, vllius si cuiquam morte dolendum est,
 Iusta quidem tanti causa doloris habet.
 Quandoquidem immatura morte tibi omnia frater
 Commoda, teq; ipsum perdidit atque tuos:
 Perdidit hei misero charus tibi frater ademptus,
 Quo tibi non vllus charior alter erat.
 Ille amor, ille tuæ solamen dulce iuuentæ,
 Ille tuæ fuerat spes columnenq; domus:
 Quicum versari semper, quicum esse solebas,
 Atque animi arcana dicere consilia:
 Vnum mirari, atque vnum preponere cunctis:
 Ambrosiq; è cuius effluere ore lepos.
 O nimium miseri nos, & genus ærumnosum,

C A R M I N U M

Deterius quorum est conditione nihil.
 In nos sevitum est bello, quo durius unquam.
 Vidit nulla etas, nec feret ulla dies.
 Seruitium tulimus crudele, & barbara iussa,
 Parsq; domos charas liquimus, & patriam.
 Reliquias, miserosque absumpsit tabida ciues
 Pestis, & huc illuc sauit Erinnyes adhuc.
 Nec sat erat. miseri crudelia funera C O T T A E
 Fleuimus. ò indigna C O T T A perempte nece.
 O C O T T A infelix qua te fata impia nobis
 Tam subito ante tuos abripuere dies?
 Iam neque finierant gemitus, & lumina siccis
 Non bene cessarant tristia flere genis,
 Quum tu M A R C E cadis. quum nos tot tristibus actos
 Deseris, heu falsos credulitate tui.
 Non hoc viuida nos tua iam sperare iuuenta,
 Hoc tua non virtus, non benefacta dabant,
 Exanimem ut nos te iuuenem, nec iam ulla loquentem
 Externa miseri contegeremus humo:
 Sed fore, quem fama virtus aquaret olympo,
 Vnus qui multos instrueres populos.
 Qualis ab aërio decurrens monte iugi fons
 Communes multis sufficit vnus aquas.
 Nam quid ego aut laudes memorem, aut tua maxima laudum
 Præmia? quæ humano profueris generi,
 Aut quàm saepe animas positas iam sedibus orci
 Ad sua Apollinea membra vocaris ope?
 Vos testes Ticina, & qui inter pascua læta
 Medoace antiquos abluis Euganeos:
 Illo quos fama est naturæ arcana docente.
 Sæpe inter nymphas obstupuisse suas:
 At nunc amisso turbatis flette sub undis,
 Inq; mare assuetas non habuisse vias
 Non tamen aut soli, nec vos magis omnibus amnes
 Indoluitis acerbo illius interitu.
 Illum etiam Graiæ, & nymphæ flere Latina,
 Illum etiam Thuscis Calliopea modis.
 Quin etiam syluæ, & montes gemuisse feruntur,
 Et vos extremi fletis Hyperborei.
 Sed mage Benacus q̄ senex, & Sarca, sepulti
 Qui prope vicinum prætereunt tumulum.
 Sed magis ipse Athesis, olim qui corpus humanum
 Condendum charam perferet in patriam,
 Ne extra cognatos cineres, atque ossa parentum
 Illum perpetuo terra aliena tegat.
 Tunc vos ò patrio prognata Naiades amne

Spargite .

Spargite odoratis plena sepulchra rosis.
 Tempus erit, cum posteritas mirata nepotum,
 Quantum isti, dicent, ab tribuere Dei.
 Atque aliquis monumenta legens, & scripta iacentis
 Deuota ad mutos ferta feret cineres.
 Interea ò vos Benaco centum patre nymphe,
 Sarcaq; ab alpinis edite verticibus,
 Et vos ò Naci rupos, & saxa Briani,
 Et nemora vmbrosis densa cacuminibus,
 Ferte aliqua, ò nunc ferte meo solatia B ATTO,
 Et tantam ex animo demite tristitiam.
 Quem neque sancta potest Sophie complexa leuare,
 Musa nec assuetis sedula carminibus.
 B ATTE tamen vates, longum vt quessisset ademptam,
 Et longum fletet Thracius Euridicen,
 Nullo solatus, blando quàm carmine, curas,
 Nullo, quàm sophia, dicitur esse magis.
 Illi, seu Rhodopes syluis erraret in altis,
 Siue in deserti Strymonis aggeribus,
 Semper Musa comes, semper pendebat eburna
 Ex humero numeris docta sonare lyra.
 Ille orbem immensum semper spectabat, & orbis
 Ornatum, puris sydera luminibus,
 Et maria, & montes vastos, atque irrequieta
 Flumina, tum quicquid deniq; terra parit.
 Quorum animaduertens certa sub lege tenorem,
 Paulatim charam senserat Eurydicen
 Deliri, & tristem mutari in gaudia mentem,
 Tantum animos rerum forma leuare potest.
 Aspice lucentem Lunæ titanidis orbem,
 Et cum Sole suo quæ super astra micant.
 Omnia sunt æterna, & vitæ iuncta perenni.
 Quæ loca felices Diq; animaq; colunt.
 Inferior Lethi regio est, sedesq; malorum,
 In qua est, quod felix intueare, nihil.
 Quippe solum hoc venti q;, imbresq;, & cuncta fatigant,
 Quacunque aëria de regione cadunt.
 Adde æstusq;, hyemesq;, & morborum genus omne.
 Tum natura aliqua est indiga semper ope.
 Nos porro desiderijs mala plurima nostris
 Iunximus, ò præceps in sua damna genus.
 Hinc odia, & timor, & lites, & bella cruenta,
 Et via non vni plurima aperta neci.
 Attamen in tantis ærumnis est animi spes
 Vnica, quem melior vita beare potest.
 Quippe, vbi præfulgens vlla virtute reliquit

C A R M I N V M

Corporeum , sedes aduolat æthereas ,
 Semideumq; domos , & diuùm morte carentum ,
 Hic , ubi non æstas , nec fera sequit hyems :
 Nec dolor , aut desyderia infelicia nostri ,
 Nec fors partem aliquam , nec rude vulgus habet .
 At sancti heroes habitant , gens inclyta bello ,
 Ingenuiq; , nouem qui coluere Deas :
 Quiq; pij , iustiq; , Deùm præcepta secuti ,
 Et sancta insignes qui fuerunt sophia .
 Quos inter tuus ipse recens à funere frater
 Miratur cælum , cælicolumq; domos ,
 Aeternamq; diem , & scelicem ex ordine gentem ,
 Inter quos gaudet , se quoque dinumerans .
 Quem circum illustres animæ , PRO AVI Q. PATER Q.
 Intentos oculos ore nepotis habent ,
 Et pulchram effigiem agnoscunt : miratur & ipse
 Egregiam stirpem , magnanimumq; genus :
 Agnoscitq; suos , & sacra , & nomina discit .
 Tum quantum sit adhuc terra habitanda tibi .
 O fortunatum nimium , tristem ante senectam
 Carpere iter cæli cui potuisse datum est .
 Quas syrtes , quos & scopulos post terga relinquis
 MARCE ? tibi à quanto est salua carina mari ?
 Fortunate iterum , tu non incommoda vitæ
 Passus adhuc , non quæ plurima habet senium ,
 Sed dulces inter musas , & Apollinis artes
 Fortunata nimis vita peracta tibi est .
 I decus Ausonia iuuenis , numeroq; Deorum
 Te immisce , culta est iam tibi terra satis .
 Illa tuum , dum sydera erunt , dum Flumina current ,
 Nomen in astra memor , & benefacta feret .

AD IOANNEM BAPT. TURRIANVM
 VERONENSEM.

BATT E , animos quando tristes , curasque lenare
 Musa potest , ego nunc sortem , casusq; supremos
 Ipse meas tristi solabor carmine tecum .
 Et tecum dulcis natos , quos funus acerbum
 Abstulit , æterna & pariter caligine textit ,
 Conquerar : vt salutem tenebris , & nocte perenni ,
 Quantum opis est nostræ , miserorum nomina demam .
 Qua potui , dum vita illos aureq; fouebant ,
 Exhibui genitorq; , gubernatorq; duorum
 Infelix . primas alter vix fingere voces ,
 Alter adhuc teneris iam tum decerpere ab annis

Prima rudimenta, atque omen præbere parenti.
 Quos ego (sed Zephyri spes portauere paternas)
 Censueram, si fata darent, cum posceret aetas
 Fortior, ad dulcis tecum traducere musas
 Assiduos, cytharamq; humeris suspendere eburnam.
 Inde, ubi iam cælum, ac Solem, fulgentiaq; astra,
 Terramq;, & liquidos ignes, æquorq; profundum
 Mirari inciperent, latisq; animalia campis
 Te monstrante viam, te rerum arcana docente
 Mens fuerat dulcis sophiæ deducere ad hortos,
 Hortos, quos ver perpetuum, quos aqua fauoni auri
 Semper alit, semper celesti nectare pascit.
 Hic tremulo, & longa confecto etate parenti
 Purpureos legerent flores: seniq; leuamen,
 Threicia canerent cythara, quæ plurima quondam
 Audissent te populea meditante sub umbra,
 Diuino mirantem Athesim dum carmine mulces,
 Et rerum canis, & teneri primordia mundi.

Fortunate senex, si natorum ore referri
 Fata sinant, ut nata chæto antiquissima rerum
 Materies visi correpta cupidine pulchri
 Arserit, atque Deum thalamo complexa, iugarit
 Corpora prima: quibus discordia nata hymeneis,
 Et diuisa locis, suprema petiuerit ignis
 Purior, & nitidis vicinus sederit astris:
 Quem iuxta per inane amplum se fuderit aer:
 Ima autem tellus vasto circum obruta ponto
 Constiterit: quam dudum hinc inde agitantibus undis
 Substerni latè campi, deformiaq; arua
 Paulatim apparere supra, & concreescere montes
 Cæperunt, procul & nudas ostendere cautes,
 Mox nemora, & virides undis mirantibus ornos.
 Montanis tum speluncis, & rupibus altis
 Exilure vde formoso corpore nymphe,
 In viridi flauos siccantes littore crines.

O fortunatum nimium, si numina tantum
 Hæc mihi seruassent, si non casura dedissent.
 Verum aliter Lachesi visum est, quo tempore primum
 Natorum cepit producere fila duorum.
 Quippe auram miseris, & dulcem noscere vitam,
 Spemq; sui dederat præbere: alia omnia ventis
 Tradita, nocte atra & tenebris inuoluerat orci.
 Non licuit firmos annis, viridesq; iuuenta
 Inspecere, & charæ ad metam deducere vita.
 Nec potui votis, nec ope adiunxisse paterna
 Clamantes, frustra; patris suprema petentes
 Eracastorij.

Auxilia, & nota nequicquam voce vocantes.
 Heu Mortem inuisam, quis te mihi PAVLE Deorum
 Arripit, & miserum complexibus abstrahit istis?
 Tu prior immitti correptus morte, parentem
 Deseris, & dulcis auras, & lumina linquis.
 Quod te si tali dederant sub lege futurum
 Fata mihi, non iam fuerat mœroris abunde,
 Non gemitus? quid me è tam multis patribus ^{vultum}
 Calicole lacrymisq; nouis, & morte recenti
 Opprimitis, charoq; etiam spoliatis IVLO?
 Heu miserande puer, quanto plena omnia luctu
 Liquisti abscedens, quem non vasa Deorum
 Incusauit inops, cum te comp' exa iacentem
 Aspiceret laniata comas & pectora mater?
 Ah misera, ab male fausta parens, quid numina fletu
 Sollicitas? iacet ille, velut succifus aratro
 Flos te rer, & frustra non audit tanta gementem.
 Ah misera, ab quid sublatum complexa moraris?
 Ille tuus non iam est. Vos illam in funere matres
 Collapsam accipite, exanimemq; reponite testis.

At vos insontes anime, charissima nuper
 Pignora, quod misero superest optare parenti,
 Semper auete, mei, vt licuit, semperq; valete.
 Seu dulce Elysium sanctos, vmbraeq; tenebunt
 Sanctorum nemorum, puro seu sydera celo,
 Ipse ego vos semper lacrymis, vos carmine tristi
 Prosequar, & vestris persoluam iusta sepulchris:
 Donec me vobis tenuem coniunxerit vmbra
 Summa dies, natis aequat quæ sola parentes.

Interea curas, numeris, musaq; leuemus
 B A T T E animos: quando rerum mortalis origo est,
 Quando etiam vitæ norunt vasta equora sinem.
 Scilicet & quondam veniet labentibus annis
 Illa dies, quum iam curuo sub vomere taurus
 Desudet, terramq; grauis profundat arator,
 Nunc vbi carulea rostris spumantibus vnda
 Sulcantur, veruntq; citæ freta longa carinæ.
 Nec vos ò liquidi fontes aterna manebant
 Secula, se tanto quamuis pater efferat amne
 Eridanus, tumidusq; fluat tot cornibus Ister.
 Quin etiam aërii montes, mirabile dictu,
 Taygetus, Syphilusq;, iugo & Cymbotus opaco
 Innumeras post ætates, ac seculia longa,
 Senserunt seniumq; suum, supremaq; fata:
 Ex quo materies thalacro, primosq; hymenæos,
 Atque elementa nouus sensit discordia mundus.

AD DANIELEM RHAINERIVM

VERONAE PRAEFECTVM

Senatorem amplissimum.

RHENERI venerande, vno quo sospite, nondum
 Iustitia, & virtus terris antiqua recessit,
 Multa quidem monumenta tuis sub fascibus Urbis,
 Multa cadunt antiqua piorum & templa Deorum,
 Et Bromij vites, & amica pacis oliuae.
 Verum haec ex urbis re dilabuntur, & ipsi
 Vltro etiam sua tecta volunt procumbere Diui.
 Ab saltcm antiquo medicorum parcere ritu
 Fasq; , & suetus amor pietatis, & inclyta virtus
 Magna tui valeant. valeant hoc more vetusto,
 Quo nostri vixere atavi, vixere parentes,
 Te duce venturi longum superare nepotes.
 Sanctior hic templis, hic Diuum est sanctior aris,
 Quem neque tempus edax potuit, nec secula tot iam,
 Non belli rabies, non ipsum infringere ferrum,
 Tantum est iustitiam violari, & sedera rumpi.
 Scilicet & sacra est medicina, vetusq; Deorum
 Inuentum, & sacri medici, quibus author Apollo:
 Qui reuocare animas iam caligantibus orci
 Faucibus impositas ad chara munera vita,
 Aetheriosq; haustus, & dulcia lumina possunt:
 Qui genus innocuum, vitaeq; ad publica nati
 Commoda, diuinas tantum didicere per artes
 Exercere auum, atque humana praesse saluti.
 Hos aequum est te praecipue longeque; tueri
 Rheneri ante alios, & idem cui cessit Apollo
 Ipse suas artes, & mnera nobilis otii:
 Quemque; domos Diuum docuit, perque; omnia duxit
 Sydera: quem graio insignem latioque; cothurno
 Secretas dedit Aonidum percurrere syluas,
 Et calamos, citharamque; humeris suspendit eburnam.
 Idem te dulces Sophiae deduxit ad hortos,
 Hortos, quos ver perpetuum, quos aura fauoni
 Semper alit, semper celesti nectare pascit.

Salue magne parens, qui tot virtutibus auctus
 Urbem iustitia, & diuis in pace secundis
 Egregiam moderare, Athesis qua flumine pulchro
 Labitur, & placido secat arua virentia cursu.

Tu quoque magna virum genitrix urbs inclyta salue,
 Cura Deum VERONA, tui cessere labores,
 Acrumneque; graues, atque horrida Martis imago,

C A R M I N V M

Sanguinis & vesana sitis, & tristis erinnys.
 Barbara iam cessit rabies, & in alpebus atrox
 Saevitiam miles, gelidumq; exercet ad Albim.
 Iam duros nimium seruitus, & fera iussa
 Desuemus perferre, Vllos non iam urbe Tyrannos
 Conspicimus, sed te RHENERI maxime, sed te
 Magne pater: vno tandem quo sospite, nobis
 Iam bona libertas redijt, pacemq; per agros
 Lata Ceres, Bacchiq; chorus comitantur ouantes.
 Gaudete, o quicumque boni speratis agrestes,
 Quorum amor est sobolis, Studiumq; nepotibus arua
 Incolere, & paruas vlmis attollere Vites.
 Tempus io, nunc tempus adest, quo secula parca,
 Aurea nent, tandem que nunc te praside lata
 Incipiunt: sed erunt nobis tunc maxime, quum te
 Insignem sceptro Venetum sanctaq; ~~Albim~~ ^{Albim}
 Regna salutabunt terris diffusa, tuumq;,
 Quam Sol exoriens visit, quam deserit orbem
 Occiduis, late clarum feret Adria nomen.

AD IOAN. MATTHAEVM GIBBERTVM Episcopum Veronensem.

ILLE tuus GIBBERTE, sacras qui in montibus aras
 Melsincis tibi constituit, qui teq; tuumq;
 Per nemus omne canit, perq; omnia littora nomen,
 Hec enata suis mittit tibi poma sub hortis
 Aurea, que quondam Medorum e sinibus Atlas
 Transtulit, & magno seruatat tuta Dracone:
 Mox victor sacra expoliens pomaria Perseus,
 Dum leuibus nostrum talaribus aera tranat,
 Donavit Charite Benaci ad flumina Nympha
 Insuper hos Gibberte tibi dat munera pisces,
 Qui quondam Hetrusci naut e, nostraq; fuere
 Effigie, nunc Benaci sub gurgite nantes
 Ceryla conuerrunt sinuatis equora caudis.
 Quod si forte iuuat tanti miracula facti,
 Atq; hominum quondam versas audire figuras,
 Ipse edam, Saloi que quondam ad littora BATTVS,
 BATTVS amor Dryadum cecinit, mihi rettulit Aegon.
 Forte senex Creta patrijs Saturnus ab oris
 Ab Ioue depulsus, regnum sedesq; quietas
 Querebat Latio in magno, fataliaq; arua:
 Iamq; diem medio Sol inclinabat ab axe,
 Quum fessus, longaq; via siccatus & aestu,
 Ad vada Benaci viridi prospectat in herba

Vescentes

*Vescentes nautas, & puri grandia Bacchi
 Pocula miscentes: placido quos ore salutans,
 Ecquis, ait, vestrum pueri succurrit egenti,
 Defessoq; seni? quis pocula parua ministrat,
 Extinguitq; sitim? poscenti illudere Nauta,
 Et ridere senem. quis enim presentibus undis
 Possit habere sitim? en flumine largius illo
 Ebiberis, gelidaq; aestum solabere lymphæ.
 Illusus Deus immixtis in flumina palmis
 Haurit aquas, pronusq; bibit: tum versus ad illos
 Quo tamen è pretio pueri ducetis ad illas
 Remigio cautes, quæ fluctibus undiq; circum
 Clauduntur, medijsq; iacet parua insula in undis,
 Ostenditq; locum: pretium gens impia iniquum
 Postulat. at pater senior tamen omnia firmat,
 Adiuratq; Deos testes, scanditq; phaselum.
 Illi autem, dum naue cita liquida æquora sulcant,
 Ignari, quis nam sedeat Deus, Eia age nobis
 Fare senex, quonam latebras pro crimine queris?
 An ne fugam subrepto auro, dominoq; relicto
 In loca tuta paras? Sed te tua fata sequuntur
 Demens, quem nulla poterunt seruare latebræ.
 Nomine Carpus erat, qui tam temeraria verba
 Dixerat, ingeminant comites, aurumq; reposcunt,
 Proferrî subreptum aurum: ni proferat, omne
 Vi rapiant, pulsumq; rate in media æquora turbent.
 Quos placidus dictis senior demulcet amicis.
 Hetrusci nauta, quæ nunc mens impia suadet
 Nec seruare sibi vos, nec meminisse Deorum?
 Dicenti iam vis, iam dextra infertur. At ille,
 Qui tandem agnosci posset Deus, Impia, dixit,
 Gens inimica Deum, dabitur, quod poscitis, aurum,
 Hoc imo sub fonte aurum pascetis auari.
 Dixerat. Ast illis veniam poscentibus, & vox
 Deficit, & iam se cernunt mutescere, & ora
 Inriictum latè patulum producta dehiscunt,
 In pinnas abihere manus, vestisq; rigescit
 In squammas, caudamq; pedes sinuantur in imas:
 Qui fuerat subita obductus formidine, mansit
 Pallidus ore color, quanquam lioris iniqui
 Indicium suffusa nigris sint corpora guttis.
 Carpus aquas primus, numen qui læsit, in amplas
 Se primus dedit, & fundo sub condidit imo.
 Inde alij celeri sese in media æquora saltu
 Precipitant, vacuumq; ratem, & sine remige relinquunt.
 Iamque Deus super vnus erat, subit ipse magistri*

C A R M I N A

Munus, & adductis pelagi petit ultima ripis.
 Expositus ripa placidus conuersus ad undas,
 Ecquid Io Nympha Benacides ista superfit
 Nauis, & hunc annem sacrum male fausta carina,
 Et uestras sulcabit aquas? En certe ita & huius
 Criminis hoc scopulo semper monumenta manebunt.
 Dixit, & in partem rupis conuersa pependit
 Cum remis ratis ipsa suis, ubi cernere conchas
 Nunc etiam licet, externo quas littore Nanta
 Collectas miseri media imposuere carina.
 Ex illo nunc Benaci per littora nantes,
 Atque auri venas fundo pascuntur in imo,
 Nunc etiam à primo retinentes nomina Carpo.

AD MARGARITAM VALESIAM
 NAVARRAE REGINAM

Cæsaris Fregosij nomine.

D V M me Coenomanos inter tenet Italia tellus
 Zefrediq; arces, mens autem nescia claudi
 Libera trans gelidas Alpes Rhodanumq; vagatur,
 Trans Ararim, cælumq; beatum & Gallica semper
 Regna videt, Regemq; suum, tecumq; moratur
 Assidue, versatq; tuas sub pectore laudes,
 Ecce mihi calata auro gemmaq; nitenti
 Armipotens, galeaq; , ferox & Gorgone Pallas
 Oblata est, seu fors tulerit, seu fata dedere.
 Continuo visa ante oculos effulgere Imago
 Magna tui, inq; ipsa micuerunt Pallade, vultus
 Virtutesq; tuæ, moresq; , & facta decusq; .
 Quippe illam è cunctis sic tu mortalibus vna
 Assimilas, sic vna refers, in Pallade vt & tu
 Noscare, & Pallas in te. siue illa Minerva
 Seu dici Bellona velit, consensus utrinque
 Est idem, ora, animi, genius, cognataq; virtus.
 Iure igitur tibi debetur, tibi conuenit vni
 Gemma, aurum, effigiesq; Deæ, siue est Polycleti,
 Siue Myronis opus. placeat tibi munus: imago
 Est tua: sit gratus cum munere, muneris auctor.
 Quod si digressus paulum, & prouectus amore
 Pierio, dum me dulces per grandia Musa
 Facta tua, & dum per monumenta Heroica ducunt,
 Ipse tuas memorem laudes, quibus athera ad altum
 Scandis, & illa simul referam, per qua vna Mineruam
 Vsque adeo assimilas, iuuet auscultare canentem,
 Si vacat, & solita sunt te oblectare canena.

Illa parente Deo Ioue magno, frater superbit
 Gradiuo. cum forte acres in bella phalanges
 Si quando exacuit, late timor occupat vrbes,
 Turbati tremuere hostes, ac terga dedere.
 Ipsa hastam quatit, atque horrenti gorgone sequit.
 Ante Deam dira effigies, terrorq; , minaq;
 Sanguinea, & dans terga pavor, visq; impia, & ira,
 Vinclaq; , vindictaq; astant, & mortis imago.
 At vero positis armis, atque ægide dira,
 Mollius humanas si demittatur ad artes,
 Mansuetosq; vsus, tum dulcia carmina cantat,
 Et facilem exercet musam, aut heroica gesta
 Describit, numerisue orbes metitur & astra.
 Sin autem imperijs & maiestatis honore
 Gaudet, æterna ramis insignis oliua
 Aut iustas sancit leges, aut iura ministrat,
 Aut arces struit, aut medias regina per vrbes
 Incedit, matresq; super longe eminet omnes:
 Condensi agglomerant se altis clamoribus apbri,
 Spectatumq; ruunt, arasq; & publica ponunt
 Templi Deæ, plausu resonat Tritonia ripa.
 Tu pariter magno Gallorum rege, Deoq;
 Ac Ione nata simul, Germano Marte superbis.
 Nam Martem quisnam esse neget, seu fortia nudus
 Brachia, prævalidosq; artus, atque Herculis armos
 Ostendit, taurumq; vno prostrauerit ictu:
 Siue acrem pictisq; armis spectandus & auro
 Pressit equum, struxitue acies, & victor in hostes,
 Ceu torrens, signa atque viros sternitq; fugatq; :
 Fulmineos ve Iouis tonitrus imitatus & arma
 Tormento, muros & magnas diruit vrbes?
 Te quoque tantorum comitem, partemq; secundam
 Bellorum, si quando acies atque arma mouenda
 Perculsa tremuere vrbes, horrorq; , pavorq;
 It campis, Mars Germanam comitatur ouantem:
 Attoniti spectant populi, gaudentq; tueri
 Nunc primum, nunc & medium, nunc agmen obire
 Postremum, nunc pellere equum, nunc tendere in hostem,
 Turbantem cuneos, & abactis agmina signis,
 Assistunt comites circum solertia, & astus,
 Et magna audentes animi, & tolerantia dura,
 Curaq; , sedulitasq; vigil, spesque alta, laborque,
 Et Diuum fauor, & ventis fortuna secundis,
 Pone sequens magno graditur victoria plausu.
 Nec minus horrenti à bello, partisque triumphis
 Si iuuat ingenij, pacisque incumbere in artes,

Nunc lauro redimita comas, imitatae sorores
 Castalias, plectis numeros, & carmina dictas,
 Carmina, nec rerum fato subiecta, nec auro:
 Nunc magnos dimensa orbis in templa Deorum
 Attollis animos, patrioque assuescis olympo:
 Nunc tua describis vel regum gesta tuorum,
 Aut eadem depingis acu. stant curribus altis
 Et pater, & proauus, cunctique ex ordine reges,
 Captiuosque hostes, & victos colla Tyrannos
 Ante rotas longis ducunt in templa triumphis:
 Ipsa opus & textum stupet immortale Minerva.
 Quam vero, o quam te dicam, quum legibus aequis
 Iustitiaeque seros populos frenasque, regisque,
 Et diuina doces iura, & ciuilia ferre:
 Aut arces tollis, aut propugnacula condis:
 Aut matres inter medias, populosque frequentes
 Incedis regina. fauor comitatur euntem,
 Maiestasque, pudorque, tamen qui Pallada possit
 Armatam, & Martis gradientem in bella decere:
 It dextra pax lata manu, & prae tendit oliuam.
 Applaudunt Sequani, floresque & lilia passim
 Effundunt, gaudentque tuas attollere laudes,
 Reginamque Deamque, salutiferamque saluant,
 Et pace insignem, & bello ferroque potentem.
 Fortunata nimis, magnus quam Caesar, & omnis
 Suspicit admirans orbis, cui lumine tellus
 Faelici arridet, totus cui militat aether.
 Dij quanquam visum aspectu tibi debita regna
 Paulisper priuare tuo, seu crimine ciues
 Id meruere aliquo, seu te tua facta reseruant
 Ad maiora, viamque tuis virtutibus amplam
 Expediunt, panduntque. Et enim iam tempora lata
 Illa instant, quum post lacrymas, post publica vota
 Te tandem tua regna nouis decorata trophaeis
 Accipiant, & iusta tibi solennia soluant.
 Iam ludi, festique dies, iam sacra parantur:
 Iam placidus ripa gaudet Meniasus amœna:
 In templis pueri impubes, mixtaeque puellae
 Sacra canent, ortusque tuos ad sidera tollent:
 Ut nascentem vltis primae excepere camœnae,
 Melleque, & Aonio tetigerunt ora liquore:
 Ut charites fouere Deae, & decus omne dedere:
 Ut parua in numerum pedibus cunabula diuina
 Pellentes, manibus nentes fatalia pensa
 Grandiæ concordēs cecinerunt fata sorores.
 Stabunt ingentes sublati molibus arcus

Cœlatis gestisq; tuis, factisq; tuorum.
 Supra omnes humeris extans altaq; corona.
 FRATER erit, senosq; ferox ex hoste triumphos
 Ducet ouans. mox fortuna congressus iniqua,
 Cum dura bellare Dea, & decernere dure
 Cogetur. longe illa euris in bella vocatis
 Obijcere aduersos, & toto nubilacq; glo,
 Et casus, & monstra modis minitantia miris
 Cernetur: Rex contra animis, & fortibus ausis,
 Et virtute noua tandem superare cadentem,
 Tendentemq; manus: tum ferro & compede vinctam
 Protrahere, & campo captiuam ducere aperto:
 Nubila diffugere, & turpi deformia monstra
 Victa fuga, vario bello consumpta fameq;
 In cœcas latebras obscuraq; tartara condi.
 O, mihi si tantum iuuenili in corpore vitæ,
 Et tantum det Parca mihi, hæc ventura superstes
 Vt videam, comiterque tuos regina triumphos:
 Mox etiam spectare queam & maiora parari.
 En erit, en vnquam illa dies, cum Gallica signa
 Attolli, & Sequanos compleri milite campos
 Conspiciam, fremere arma Rhemos, fremere arma Cadurcos,
 Aulercosq;, Heduosq;, & pictis Lingonas hastis?
 In medijs regem secum catafracta trahentem
 Agmina, sublimem sanctas procedere ad aras,
 Per caput & sacram regum de more coronam
 Iurantem, & Solymas repetentem debita sceptris
 Regna suis: te parte alia fortes Ituriscos,
 Andelos, Biturascq; feros in bella mouentem:
 Consilijs, tantoq; operi comitemq; ducemq;
 Ascitum: nec non tanto sub rege coactam
 In ferrum ruere Italiam, & socia arma trahentem
 Signa sequi. mox ò liceat celoq; secundo,
 Et præsentè Deo, tot sese addentibus vna
 Prospicere immensum consterni puppibus equor,
 Carmeliq; procul rupes, & littora Ioppes
 Lata Dei classem, & victricia vela vocare,
 Et trepidum Euphratem, & magni tremere hostia Nili.
 Tunc ego non alium Martem, mihi Pallada poscam
 Non aliam mihi: rex Mauors, tu, maxima Pallas
 Sola eris. ò ego tunc gemino sub numine tutus
 Per medios hostes videor densosq; maniplos
 Victor agi, videorq; mea sub cuspide fractos
 Munera magna tibi captiuos ducere reges:
 Nec non & spolia ampla tuis addenda triumphis
 Iungere, barbaricas vestes, regumq; Tiaras,

C A R M I N U M

Armaque, mygdoniosque arcus, lyciasque pharetras:
 Cernere & exanimem fuso cum milite portas
 Caucasæas atque hircanos inquirere saltus
 Maumethem, & sese extremis occludere bætris,
 Hæc, precor, hæc propere eueniant fœlicibus astris,
 Si qua fata dabunt, votis si Iuppiter adsit.
 Interea, siue hac te cura & gloria tangit,
 Seu pacem Europæ misera moliris, & arma
 In superum seuos hostes auertere tentas,
 Magnanimo assistente tuis conatibus ANNA,
 ANNA spectato meritis; cui summa potestas
 Tradita, quo rerum moles onerosa recumbit,
 Quicquid agis, si quando animum conuertis ad ipsam
 Italiam, neque enim teneat non quoque cura,
 Tunc dicis, cælo ante alios mihi fidus in illo est,
 Qui nisi pro rege inuigilans noctesque diesque
 Illic res Italas, & regia munera tractet,
 Gallica suspiret regna, & tabescat abesse.

Præterea, Dea bellipotens, quæ munera CÆSAR
 FREGOSVS, parua illa quidem, sed congrua mitto,
 Haud ingrata tibi latijs accedat ab oris,
 Vna eadem, faciesque tui, faciesque Minerua.
 Quin etiam, quoties Diuam spectare iuuabit,
 Te toties spectare puta. Sed, me quoque tanti;
 Si facies, si me tali dignabere honore,
 Cum memior ipsa mei fueris, tum nomine nostro
 Longuamque diem, & fœlicia cuncta precata
 Diua tuum saluere iube super omnia Martem.

AD M. ANTONIVM FLAMINIVM,
 & Galcatium Florimontium.

DVM vos fatidicos vates, arcanaque sensa
 Voluitis, atque animum cælesti nectare alentes,
 Alioquijs, magnoque Dei consuescitis ori
 Fœlices Duce GILBERTO, Campense magistro:
 Quid dicam miserum me agere, & quam ducere vitam
 Irrequietum animi, & quærentem indagine vana
 Naturam semper fugientem: quæ se vbi paulum
 Ostendit mihi, mox facies in mille repente,
 Ceu Proteus, conuersa sequentem eludit, & angit
 Mærentem senijque horas, cassumque laborem?
 Nuper enim tenues species, simulachraque rerum
 Quæ fluere ex ipsis dicuntur, perque meare
 Omnia, dum sector meditans, tacitusque requiro
 Ania sylvarum, & secreta silentia solus,

Cognoui tamen his spectris illudier ipsis:
 Vt sensus feriant nostros, semperque laceffant,
 Perque fores, caulasque animę ludantque, meentque,
 Ac remeent, ipsamque nec inter somnia linquant.

Ergo hoc elusum studio, fessumque labore
 Tandem me miserata suos abduxit in hortos
 Musamemor, tetricumque animum somno, atq; quiete
 Curauit, numerisque & blando carmine fouit.
 Tum mihi. Quo tandem ò semper mortalia quærens
 Hanc colere vsq; voles terram? nunquam ne relinques
 Has tenebras, nunquam ne in lucem lumina tolles?
 An nescis, quæcunque hic sunt, quę hac nocte teguntur,
 Omnia res prorsus veras non esse, sed umbras,
 Aut specula, vnde ad nos aliena elucet imago?
 Terra quidem, & maria alta, atque his circumfluit aer,
 Et quę consistunt ex ijs, hæc omnia tenues
 Sunt umbrę, humanos quę tanquam somnia quędam
 Pertingunt animos, fallaci & imagine ludunt,
 Nunquam eadem, fluxu semper variata perenni.
 Sol autem, Lunęque globus, fulgentiaque astra
 Cętera, sint quamuis meliori prædita vita,
 Et donata quo immortalis, hac ipsa tamen sunt
 Aeterni specula: in quę animus, qui est inde profectus,
 Inspiciens, patrię quodam quasi tactus amore,
 Ardescit. sed enim, quoniam hic non perstat, & ultra
 Nescio quid sequitur secum, tacitusque requirit,
 Nosse licet circum hæc ipsum consistere verum
 Non finem: verum esse aliud quid, cuius imago
 Splendet in ijs: quod per se ipsum est, & principium esse
 Omnibus æternum, ante omnem numerumque, diemque.
 In quo alium Solem, atq; aliam splendescere Lunam
 Aspicias, aliosque orbes, alia astra manere,
 Terramque, fluuiosque alios, atque aera, & ignem,
 Et nemora, atque alijs errare animalia Syluis:
 Denique cuncta alia cernas vegetantia Vita.

Ergo, umbras cum iam satis, & specula illa, superque
 Spectaris, longa iam dudum in nocte pererrans,
 Fas tandem lucem, atq; ipsum perquirere verum.
 Quod quoniam longe seinnctum est corpore ab omni,
 Nec nexus habet, aut affinem sensibus ullis
 Naturam, scito esse animum tibi dissociandum
 Corpore, purgandumque omni contagerecepta,
 Terrena labe, & mortalis luminis haustu:
 Quęrendaque alię syluę, callesque tenendi
 Sunt alię, meliorque, Deum quę semita monstrat.
 Hęc musa. ò si te comitem dent rura beata

C A R M I N U M

Bardolena mihi, ò qui nos propter amœnum
 Benacum viridi syluis in littore sistat :
 Atq; olea, lauroque tegat, detque abdita vaturn
 Senſa, & vtranq; Dei præcepta euoluere legem.
 Rura, oro, Gibberte tuo Benacea vati
 Da, viridesque oleas, & multa protege lanro.
 Illetuas laudes primum canet, & tua facta
 Inclyta Mœonijs numeris ad ſydera tollet.
 Vt puerum mirata ſacro cum Tybride Roma
 Ante annos meritistitulis & honoribus auxit.
 Vt res Romana, & ſacrorum tradita iuſſu
 Pontificum tibi ſumma in te vno ſæpe reſedit.
 Ut ſeptem frenuere nouis applauſibus arces.
 Macte animis, macte ingenio, tu traicis æquor
 Barbaricum, & ferro reges in bella ruentes
 Alloquiis frenas, & ceptos ore tumultus,
 & Armaque, & hoſtiles animos, & prælia ſedas :
 Fœdera, amicitiasque feris, pacemque reportas
 Italię, populisque Dei. nec te tamen ingens
 Terra capit. toto iuuenem tot plauſibus orbe
 Exceptum, tua te pietas, tua maxima virtus
 Incælum vehit, & terrę dat ſpernere honores :
 Dat contemnere opes, vniq; incumbere olympo,
 Ac ſolis Diuorum epulis, & nectare paſci.

Hęc vbi perpetuo cantauit carmine, & omnes
 Reſpondent latè rupes : tunc concitus æſtro
 Fatidico, plenusque Deo Dauidica vates
 Ipſe etiam pater interpres oracula ſoluit,
 Dignus, qui ante omnes citharam pertractet eburnam :
 Quam quondam Solym & ſtupere arcesque Sionis.

AD FRANCISCVM TVRRIANVM
 VERONENSEM.

TVRRI, ſi aut mihi villa & lar ſit letior, aut tu
 Ferre domum tenuem poſſis, paruosque penates
 Vrbe procul ruri ſeſe abſcondentis amici,
 Quantum ego te his mecum CAPHIIS in montibus optem
 Montibus his, vbi, ſi querule nemora alta cicadę
 Non rumpant, equidem vix norim eſtatis adeſſe
 Tempora, tam leni miteſcit Iulius aura.
 Sed quid, ſi eſt anguſta domus, dum puluere & omni
 Munda ſitu : dum ſit nullo turbata tumultu,
 Neſcia curarum, nullius conſcia culpę :
 Alta vbi per totum ſit pax, & amica camœnis
 Ocia, & integri per magna ſilentia ſomni ?

Quid

Quid refert, alius mini; laquearia rubra
 Si inspicere, ipse velim fuligine nigra videre?
 Si non deiectum caelo Iouis igne Typhoea
 Terrigenasq; alios, spirantia signa, videbis
 Admirans opus aeterni memorabile IVLI,
 At bona libertas aderit, quae rura beata
 Praecipue insequitur, simplexq; incedit & exlex.
 Hic tibi, si paulo digitus sit inunctior, aut si
 Potanti insonuit cyathus, vel si pede utroq;
 Non steteris. nemo obijciet, nemoq; sedentem
 Arguet, hoc illi si fors super incubuit crus.
 Stare, sedere, esse ex libito, & potare licetbit.
 Forsitan &, mihi quid vitae, quid sit studiorum,
 Nosse optas, quod vel damnes, vel singula laudes.
 Mane venit, iuuat Auroram Solemq; videre
 Nascentem, qui non alio consurgit eoo
 Pulchrior, unde noua letantur singula luce,
 Et Syluae, scopuliq;, & pictis nubibus aer.
 Parte alia Benacum alto de colle saluto,
 Centum cui virides inuergunt flumina nymphae:
 Ipse sinu magno genitor magno excipit amne.
 Tum iuuat aut spectare boues mugitibus alta
 Complentes nemora, aut pulsas in pascua capras.
 Prae caperit, cui barba iubat, cui cornua pendent
 Intorta, & grandes olido de corpore setae.
 Pone gregem reliquum compellit harundine virgo
 Vpilio, multo armantur cui balthaea fuso.
 Interea natos discentes rustica amare
 Numina, vicini nemoris gelidam voco in umbram,
 Qui libros, qui secum horae solatia portent
 Hic legitur viridiq; thoro, saxove sedetur
 Glandifera sub Fago, aut Castanea hirsuta.
 At variae circum syluis, & frondibus altis
 Assuetae ludunt volucres, atq; aethera mulcent.
 Tum densum nemus, atque umbram per gramina leta
 Ieiunans nos inuitant spatiarier horas.
 At fessi haec inter pueri sitiuntq;, dolentq;
 Plus equo retineri, & iam musasq;, librosq;
 Et Pana, & gelidi pinus odere Lycæi.
 Etgo praecurrere, & aquas, & vina pararunt
 Lucenti in vitro, & flores sparsere nitentes.
 Aduenio. primas atro lita mora cruore,
 Aut grossi mensas ineunt, Cors caetera, & hortus
 Sufficit. Interea crebro sonat area pulsu,
 Increpitat seges, & duri sub Sole coloni
 Alternis terram feriunt, & Adorea flagris.

C A R M I N M

Fit clamor, resonat tellus rupesq; propinqua,
 Et paleę sursum strepitu iactantur inanes:
 Lata Ceres alto ridens despectat Olympo.
 Umbra diem reliquum, somnus, libriq; , vicq;
 Producunt, dum siccam estu Canis excoquit urbem.
 Verum, ubi cęruleis serus sese extulit undis
 Vesper, & in Cęlum surgentia sydera vexit,
 Vi ina ę specula, magni admirator olympi,
 Alta rupe sedens natis astra omnia monstro:
 Accendoq; animos patrię cęlestis amore.
 Illi admirari, & cognoscere sydera discunt
 Cępheaq; , Arctonq; , & seruantem plaustra Bootem.
 Hęc ergo pęferre urbi, & contemnere magna
 Si possis, quid te teneat, ne tu ocys ad nos
 Accurras? etiam has sedes, hęc limina magnus
 N. A. V. G. E. R. V. S. subit, nec dedignatus adire est
 B. A. T. T. V. S. amor musarum, ipsum quo tempore primus
 Pania, atq; antiquos cecinit telluris amores.
 Hęc me etiam desucta Deę, medicumq; , senemq;
 Carmina iusserunt canere, & ridere beato
 Illudentem urbem, & male sani murmura vulgi.
 Verum, hęc G. I. B. E. R. T. V. S. ne viderit ipse, caueto:
 Nę forsan Bubulone animum, curasq; relaxans
 Propter aquam viridi lętus consederit herba
 Quę placidus leni descendit Tartarus amne.
 Sillitę hęc numeros non aspernatur, & audit
 Nos etiam, & nostram, quamuis sit rustica, Musam.
 Verum, ubi se sibi restituit, mentemq; recepit
 Illam alto intentam cęlo, seu sacra sacerdos
 Munera obit, totum seu contemplatur olympum,
 Tum supra & musas, & ruris numina supra est,
 Vitam agitans Diuüm, Dijs se cęlestibus equans.

In mortem Aliprandi Madrutij:

Impositum quum te pheretromiserande MADRUTI
 Cerneret illachrymans Cęsar, circumq; videret
 Et spolia, & victis erepta ex hostibus arma,
 Et modo victrices iuxta męrere phalanges,
 Quantum (inquit) tuę Mors nostris inimica triumphis
 Lętitię, decorisq; adimit, spes quanta futuri
 Tecum ALIPRANDE cadit: Sed non tua viuida virtus,
 Vt te hęc aspicerem, tua non promiserat etas:
 Sed forse, qui Solymis mecum atque oriente sub. cęlo,
 Barbaricis regum spolijs & mille trophęis
 Olim magna tui decorares templa Tridenti.
 Inuidit mors tanta tibi. Vos nobile corpus

Ferte Ducis vestri iuuenes, & reddite matri
 Exanimi: sed & hæc misere solatia ferte,
 Tantum ipsam peperisse virum, qui Caesaris vsque
 Et comes, & benegestorum pars maxima rerum,
 Cesaris ex animo nullo delebitur quo.

AD ALEXANDRVM FARNESIVM
 Cardinalem amplissimum.

Prisca virtutis, Romani & sanguinis heres
 FARNESI, quoniam nec Divi munuscula læta
 Despiciunt, hominum spicas, acserta rosarum,
 Libaq; & exigui deuotum thuris honorem:
 Tu quoque (si mores imitari, ac facta Deorum
 Præcipue Heroum est) non dedignabere parua
 FRASTORI que donatui natusq; , paterq; ,
 Perpetui affectus monumenta, ac pignora mittunt,
 Hos tibi pater Lyco, Scilla genitrice gemellos
 Dat natus sua dona canes. Scyllæ inclita origo
 A Nilo est: Lycus à magno descendit Araxe
 Qui quondam Euganeas transmissi munus ad oras
 Prestabant cunctis, siue aprum figere morsu,
 Efficit opus, rapidum cursu seu vincere ceruum.
 Horum igitur sobolem natus tibi ab ubere matris
 Nutriit ablatam, & nostris exercuit aruis
 Venatu assiduo, & vires durante labore,
 Nostrorum saniam nemorum, geminumq; ferarum
 Terrorem, nunc ille tibi quam mittit habendam,
 Romanis eadem in campis si forte sequetur
 Gloria, & ignota fors in regione iuuabit.
 At genitor, nati cum munere, carmina mittit
 Hæc tibi: que, quanquam tristi fugiente senecta
 Letitias cantusq; , tamen volucre canæne
 In te vnum, Dominq; mei, nimiumq; potentes,
 Vt canerem, musaq; canes comitarer amica.
 Ergo tot rerum curis, ac pondere tanto,
 Quo premeris, dum rem Romanam, ac publica curas,
 Si quando defessum animum, mentemq; remittes
 Liber, & ad dulces poteris te vertere musas,
 Hæc quoque nostra leges: ea si dignabere tanti,
 Inter Romanas ut eant spectanda canænas.
 Quod si etiam recreare animum corpusq; iuuabit
 Venatu, & latos saltus ac densa ferarum
 Lustra fatigare, & capreos agitare fugaces,
 Tum canibus miscere tuis, tecumq; vocare
 Ne pigeat nato missos. hirsutior ille

E A R M I N U M

*Cuncta niger, tantum pedibus & gutture canus,
 Non inuitus herum Tyberonis voce sequetur.
 Ast Athiso (nanque hoc alter de flumine nostro
 Nomen habet) nec cursu impar, nec dente minaci
 Segnior, anguineo suffusus terga colore,
 Frontem albo pictus discrimine, pictus, & albo
 Ceruicem, caudamq; imam, pectusq;, pedesq;,
 Addictus lateri nunquam discedet herili:
 Tantus amor domini: nisi forte cupidine prædæ
 Conspectæ impatiens etiam retinacula rumpat.
 Hic tu, vel pulchro Calai, vel Tyndaridi alto
 Polluci similis, sylvas latratibus omnes
 Complebis, rupesque hominum clamoribus altas,
 Vestus equo hemonio, & fulgenti clarus in ostro.
 Attonita visu discent nemora inter amare
 Rusticæ Hamadriades, discetis amare Dianæ
 Insuetæ comites: volucris sed concitus ille
 Fertur equo, vestrosq; aliò deportat amores,
 Insequiturq; seras. ab ne illum accensa cupido
 Venandi, excitos syluis impellat in vrsos:
 Ne in seuos impellat apros: tibi cura, Dione
 Aeneadum genitrix, sit custodire nepotem,
 Et iuuenem ilicea defessum sistere in umbra.
 Sat syluis animoq; datum est: illum sua Roma
 Toscit, & expectat lati res publica mundi.
 I spes magna vrbis, rebusque vocantibus adsis.
 Interea, quando mihi Diuus habebere semper,
 Ipse tibi C A P H I S sacras in montibus aras
 Instituum, qua se summo de vertice collis
 Tollit, & equatum Benaci prospicit æquor,
 Et virides olea ripas, patriamq; Catulli.
 Hic tibi solennemq; diem, & renouanda quotannis
 Sacra, tuo statuam semper de nomine dicta.
 Tunc rosa, tunc violæ, tunc purpurei hyacinthi.
 Verbenæq; senem deceant, tunc texere flores,
 Et viridem cano capiti imposuisse coronam,
 Letitiaq; diem & multo producere Baccho,
 Fallentem senium, & curas de corde fugantem.
 Forsitan & musarum aliqua, & tibi fautor Apollo
 Plectra mihi, citharamq; dabit: Deus ipse canentem
 Perq; tuos annos, perq; acta illustria ducet.
 Infanti vt prima impellens cunabula Pallas
 Accinxit cantu Graio, cantuq; Latino,
 Scilicet & fari lingua assuefecit vtraq;.
 Vt puerum aonio perfusum labraliquore,
 Per dulces musarum hortos & amœna viretæ*

Perduxit,

Perduxit, nunc *Frantie*, nunc *Calliopea*,
 Nunc *Clio* monstrante viam, nullaq; sororum
 Non donante rosas, & ferta virentia lauro.
 Tum mores animamq; dedit, sensumq; senilem,
 Atq; urbem regere, ac sacro splendere galero.
 Nec iam *Roma* capit, sed lata in regna vocatum
 Ad pacem *Europa*, non te maria alta fatigant,
 Non iuga, non toties superatis nubibus *Alpes*.
 Te *Pæniæ* arces, celerem te *Norica* saxa
 Spectarunt rapido montana per ardua cursu,
 Quantum *Sol* cæli, tantum telluris obire
 Matre *Dea* comitante, & iter monstrante nepoti.
 Nec satis hæc: maiora vrgent. *Germania* nuper
 Grata Deo, nunc ingenijs elata superbis
 Detrectare iugum Imperij, & se opponere patrum
 Sanctorum placitis, & sacris legibus audet:
 Nec iam Pontificum, nec iam vllos *Cæsaris* audit
 Infelix monitus, sed leuonumine *Diuum*
 Arma parat: socium *Cæsar* te poscit in hostes,
 Pro sceptro Imperij, pro religione *Deorum*.
 Tunc primum attonitæ gentes videre *Latinæ*
 Te, FRATREM Q tuum patria virtute, animisq;
 Inuictis pariter, res duri & muncra belli
 Tractantes: gemini quales duxisse feruntur
Tyndaridæ pulchri graias in bella cohortes.
 Tunc primum *Romana* acies, antiquaq; virtus
 Visa fuit: Ducibus tantis *Mauortia* pubes
 Magnanimi *Aeneadæ*, memores virtutis auitæ
 Bella cient: *Italo* pleni iam milite campi
 Densantur: iam procedunt longo ordine signa
 Sublata in ventos, lateq; inimica minantur.
 Mec mora, iam summis *Romanus* miles, & arma
 Alpibus apparent: conc. Jæ motibus illæ
 Fuderunt gemitus, longe vergus audiit *Oenus*,
 Obrigitq; gelu: riguerunt flumina *Rheni*,
 Et pavidus fluxit demissis cornibus *Ister*.
Romanum ad nomen planxerunt pectora matres,
 Charaq; in *hercynias* traxerunt pignora sylvas.
 Sed quò me rapitis *musæ*: quid facta reuoluo
 FARNESI? Maiora animo iam concipe, teq;
 Impavidum, inuictumq;, alijs accinge triumphis.

AD IVLIVM III.
Pontificem Maximum.

Maxime *Diuini* pastor gregis inchyte *IVLI*,
 In terris cui summa vni est concessa potestas,
 Fracastorij.

Dd

Sceptra

C A R M I N U M

Sceptra vic esq; Dei gerere, & regna infera Ditis;
 Cælorumq; fores aperire, & claudere posse:
 Si tu, dum magna Italia, dum prospicis omni
 Europæ, & vastamundi sub mole laboras,
 Paulisper potes à tantis secedere curis,
 Et potes agrestes pastorum audire camænas,
 Nunc aures adhibe placidas mihi: Nanq; ego, que Pan,
 Pan magnus cecinit nostros ventura sub annos,
 Nunc referam, tua magne pater pars maxima quorū est,
 Cuius ab auspicijs Parca noua sæcula voluunt.
 Nec te pariteat pastorem audire canentem,
 Quando etiam Admeti tauros formosus Apollo
 Pauit ad Amphrysi ripas, tenuiq; cicuta
 Non puduit cantare Deum sub tegmine acerno:
 Et Veneri dilectus oues ductavit Adonis.
 Scilicet & tu etiam post grandia nomina Pastor
 Diceris, atq; hoc in primis cognomine gaudes,
 Et pecudes curare soles, pecudumq; magistrus.
 Forte ego, dum medio terras Sol excoquit æstu,
 Ipse Sueffani pastor puer incola campi
 Ducebam pastas viridi de valle capellas
 In nemorum secreta, umbras & frigora quærens,
 Qua placidus cursu descendit in æquora Lyris.
 Est lucus, prisce quem sacrauere latini
 Syluano: in cuius medio densa ilice cinctum
 Est prat um, agrestes vbi Dij persæpe videri
 Audiriq; solent: hic Capripedes Satyriscos
 Pastorumq; manum iunctis per mutua palmis
 In girum canere, & letas agitare choreas
 Inuenio admirans. medius Pan magnus ouantem
 Ad calamos, cantusq; regit ducitq; coronam.
 Dumq; Deus canit ipse, silet tum cetera pubes.
 Dum silet ille, alij Thyasos, cantusq; sequentes
 Instaurant, repetuntq; Dei postrema canentis.
 Ingeminat postrema nemus, respondet & Echo.
 Tum me respiciens, mihi sanguine proximus Anthus,
 Anthus Aquinatis pastor gregis, huc puer, inquit,
 Huc ades o Neore, & te his adiunge choreis:
 Aut, spectare magis si te inuat, aggere ab illo
 Prospice, dum satura sua ducunt ocia capra.
 Cui ego, Quin potius iunet hoc de cespite vestros
 Spectantem lusus, molli requiescere in herba.
 Et tum sorte Deus buccas sandice rubentes
 In flans, & picea frontem præcinctus acuta,
 Ad ca amos circumfiliens, hæc carmina cantu
 Fatidico insanus latus fundebat ad auras.

Dicite

Dicite Io Satyrisci, & Io geminate coloni,
Aurea felici nascuntur secula mundo.

Excipiunt Iuuenes, Iterat nemus, affonat Echo,
Aurea felici nascuntur secula mundo.

Tum sequitur Deus. ante tamen rex magnus Olympi
Bellumq; horribilem; famem, diramq; flagellis
Armatam Alecto è tenebris, & faucibus Orci
Immitteret terris; genus ut mortale coercens
Castiget, fraudesq; hominum, fastusq; superbos,
Et luxus, & spes miseræ, & gaudia vana:
Dum tandem sese, atque Deos cognoscere discant.
Mox tantum expectatum illud, quod carmine sacro
Tot vates cecinere p̄j, felicibus astris

Adueniet tempus, quo Mons ille arduus, ille
Mons ingens, sublime caput super omnia tollat
Culmina, sydereum qui vertice tangat Olympum:
Quò neque vis ventorum adeat, non fulminis ignes.

Dicite Io Satyrisci, & io geminate coloni.

Aurea felici nascuntur secula mundo.

Hoc in Monte, Dei pecudes pascentur & Agni,
Graminis æterni pingues, & velleris aurei.
Exilient & aque viue, quibus vbera capræ
Grandia distendant, distendant vbera vaccæ.
Non malus hic serpens, non noxia creuerit herba,
Non sentes, sterilisue filix, non frigida Taxus,
Sed bis lecta seges, sed bis grauis vna racemis:
Corticibusq; caue sudabunt balsama pinus.
Hinc magnis præstantem animis, & fortibus ausis
Fortunata nimis pastorem hæc secula habebunt,
Qui virtute regat populos, & legibus æqui:
Diuinæ qui pascat oues, & pascua late
Extendat, pecudesq; ipsas, & ouilia seruet.
Hic primum diram Alecto, & Cocytia monstra
Caucasea grata religabit rupe catena.
Inde famem miseram è Latio populisq; Deorum
Pellet in hostiles gentes, & barbaræ regna.
Tum læta vbertas, segetumq; onerata manipulis
Alma Ceres Italias spicis venerabitur aras:
Quam circum pueri salient, & rustica pubes,
Ridentesq; iocos, incomptaq; carmina dicent.
At noti musis Damones & Alpheisibœi
Vota patri magno, laudesq; & sacra canentes
Æternis illum numeris ad sydera tollent,
Heroemq;, Deumq;, salutiferumq; vocabunt.
Dicite Io Satyrisci, & Io geminate coloni.
Aurea felici nascuntur secula mundo.

Ille *animus* mox ad pacem, & discordia regum.
 Pectora conuertet, sanctisq; hortatibus iras,
 Atque odia, & cacos regnorum & laudis amores,
 Horrendamq; sitim cadis, fusiq; cruoris
 Sedabit, pelletq; feri mala semina belli.
 Tum Pax alma ferens ramos felicis oliuae,
 Atq; Amor, & iunctis pariter Concordia dextris,
 Et Genius comitum, & generis Hymeneus amator
 Inuisent late populos, Latiq; per arua
 Letitiam, risusq; ferent: tum iusta cupido
 Bellorum, piaq; arma, Dei vertentur in hostes.
 Iam video augustis late plena aquora velis
 Feruere, iam trepidare vagi septem ostia Nili,
 Euphratemq;, Tygrimq; suo sese condere in amne.
 Iam nec Bactra ipsum capiunt, non India tota
 Maumetem fugientem, ipsum non caucasus ingens,
 Non qui tot sylvas, iuga tot comprehendit Imaus.

Dicite Io Satyrisci, & io geminate coloni.

Aurea felici nascuntur secula mundo.

Qua nam, qua properant tante per cerula puppes
 Deuota ad Tyberim, magnaq; ad mœnia Romæ,
 Ceu densæ ad nidos latum per inane columbae?
 Agnosco gentem innocuam, numerumq; beatum,
 Felices animas, satis ab origine prima
 Dilectas, qua cælo olim, Diuisq; fruuntur.
 En iam sanctam urbem, iam septem in collibus aras
 Impositas, summiq; pedes Pastoris adorant.
 Hos inter, video, & nostri longa aquora succant
 Arcades, Italiamq; petunt, sct aliaq; arua
 Arcades. ò Soli quondam cantare periti
 Pastores, quos iustitia è tellure recedens
 Postremos liquit, nunc rursus leta reuifit.
 O sancti properate, vocat Deus æthere ab alto:
 Vos alius iam grex, aliudq; expectat ouile.
 Quin venit illa dies, quum nos quoque Menala nostra,
 Arcadiamq; omnem, qua immani à gente repulsi
 Fugimus in Latium, longo post tempore tandem
 Visamus, dulcemq; auram. ò placidissime Peneu,
 O Ladon, vos o gelidi pineta Lycei
 Quando ego per vestros meditabor carmina lucos,
 Menalios quando recinet mea tibia versus?
 Menalus auritas, dantesq; oracula quercus
 Semper habet, semper doctas ille audit auenas.
 Concipe Menalios mea Tibia, concipe versus.

Talia cantabat memorans Pan magnus, at Anthus
 Hęc referes puer, inquit, & hoc tibi munus habeto

Nunc paruum, ventura dies maiora referuat.
 Tum mihi fiscellam dono dedit optimus Anthus,
 Dicere & occasus astrorum, & dicere & ortus,
 Et quid quæq; ferat tellus, quæ commoda Baccho,
 Quæ Cereri, quid nam ventos, quid nunciet imbres,
 Quæ tempestatum, cæli quæ signa sereni.
 Denique quæ cunctis natura sit indita rebus.
 Virtutem in primis & honestum, quemq; docere,
 Ac vitij ipse expers, aliena notare paratus.
 Et iam tempus erat pastum deducere capras.

BATTVS amor Dryadum defunctum pastor IOLAM
 Flebat eum fontes, Alpinaq; numina circum,
 Sarcaq; , pumiceoq; sedens Benacus ab antro
 Merentem lacrymis consolabantur obortis,
 Ille autem nulla accipiens solamina, tantum
 Deserta sub rupe, in littoribus Benaci,
 Talia nequicquam surdas iactabat ad undas.

Immites Diui, & crudeles vos quoque Parca,
 Crudeles nimium Parce, vos ibitis amnes,
 Aërea stabunt rupes: nusquam amplius ipse
 His terris, nunquam hoc cælo agnossetur Iolas.
 Ut cecidit? semel in pratis ut purpureus flos,
 Quem tetigit vel hyems, vel iniquo Sirius astro.
 Currite iam fluuiorum undæ, & producite vitam,
 Et rupes durate: tamen non alter Iolas
 Hos pecus in montes, non hæc ad flumina ducet.

INCIDENS
 AD IOAN. BAPTISTAM TURRIANVM
 VERONENSEM

ILLE colum exercens saxo confedit aprico,
 Lata tempore nouo, & liquefacta Sole pruina
 At iuxta nemore in magno grex pascitur omnis.

Ad eundem.

FRigidus at syluis Aquilo si increuerit, aut si
 Hyberni pluuijs despendent nubibus imbres,
 Nos habeat domus, & multo lar luceat igne.
 Vpilio ingentem aut fugum, vel scissille robur
 Sufficiat, tum vos, claro quando igne soletis
 Iuniperi suaves circum diffundere odores,
 Et vos Palladiæ flammis imponat oliuæ.
 Ante focum tibi par uis erit, qui ludat, Iulus,
 Blanditias ferat, & nondum constantia verba.
 Ipse legam magni tecum monumenta Maronis.

Fracastorij.

Dd 3

O for-

O fortunatos nimium, si fata, quod aui
Nos manet, hac vna dederint producere vitam.

Ad eundem.

IAM veniet ver purpureum, iuuenisq; re uertens
Annus aget Zephyros, & cęlo desuper alto
Deducet pleno genitalia semina cornu:
Vnde hominum genus, & pecudum, vitaq; natantum,
Et pisce volucres, & amantes roscida planta
In Venerem cęco æterni rapiuntur amore.
Gaudete, ò quicumque bonum speratis agrestes,
Quorum amor est sobolis, studiumq; nepotibus arua
Incolere, & paruas vlmis attollere vites:
Annus Io, nouus annus adest: mutatur & etas,
Et meliora nouo nascuntur secula mundo.
Bella pater procul, & diras Saturnus Erinnes
Arcebit caro è Latio, ac sub tartara mittet.
Tum lethum, & cęcus furor, & vesana cupido
Perpetuis extra terras religata cathenis
Persoluent penas scelerum: at pax alta per omnem
Italiam magno populos sub Casare viset.
Ille autem insignis spolijs, & mille trophęis
Instituet festos altz ad Capitalia ludos.
Stabit onusta ingens, Tarpei ad limina templi
Quercus honore sacra, & prænuncia temporis aurei.
Tum vesca glandes, tum terra sponte ferente
Omnia: comparibus disiunget colla iuuenis
Agricola, & rudibus mirabitur hordea sulcis
Sponte adolere sua, & nullo frumenta colono
Vrdantem latis segetem flauescere campis.
Noctibus in syluas & mollia præta serenis
Aethereo dulcem commixtum nectare rorem
Sudabit cęlum: tenera qui lectus ab herba
Mortales saturat mensa dapibusq; Deorum.
Salue magne Tybri, & vos nata Tybride nympha,
Tuq; senex pater Eridane, & qui flumine Tusco
Benace in nostro placidus perlaberis agro.
Tuq; Athesis, cunctiq; amnes saluete Latini,
Dijq; omnes magna Hesperię, qui secula soli
Atrea Saturni primo meministis ab auo:
Quum sepes vel linies adhuc communibus agris
Non foret, aut vlli variarent iugera sulci,
Sponte sua sed terra ferax daret omnia, & ipsa
Præberent dulci victum de robore glandes.

Incidens ad eundem.

Quarum pars brumę impatiens, & condita terrę
Expectat uer egelidum, flatusq; fauoni:

Pars passura hyemem, læta ab radice virescit,
 Emitteritq; comam, siculumq; atque altera beta,
 Atque ari virides, & odoriferę calaminthę,
 Atque olus, atque rumex, & salsi gramina Crithmi.
 Quas inter suaues mollesq; aspirat odores
 Nunc, decus hortorum, menta; at, si vera loquuntur,
 Nympharum quondam pulcherrima Graiu genarum.
 Tum iuuat & frondes Apij, & sisymbria læta,
 Intubaq; , & toto florentes frigore soncos
 Incolere, atque hortis aquilonem arcere nocentem.

Nox venit, & pastę redeunt ad te cta capellę.
 Prę caperit, cui barba iubat. cornua pendent
 Intorta, & grandes olido de corpore setę.
 Pone gregem reliquum compellit arundine virgo
 Vpilio, multo armantur cui balthæa fuso.
 At mater longęua, igni dum brassica feruet,
 Mulctra effert, grauidoq; recens lac ubere mulget.
 Rusticus interea pinguis collector olię,
 Interea & validus prima de nocte bubulcus
 Aduenere domum: congesta tum focus orno
 Ingenti, aut sago, vel fragmine roboris, ardet.
 Tolluntur letę flammę, lateq; relucet.

Aliud incidens ad eundem.

AT nemorat & liquidis manantia fontibus arua,
 Et placidus myrteta inter, laurosq; virente
 Vicinus nitido Benacus labitur amne.
 At focus, & circum pueri, vernęq; canentes,
 Dum cęna undanti coquitur syluestris abeno,
 Grandiaq; exurunt crepitantes roborá flammę,
 Suspensę è summis pendent laquearibus vuc,
 Malaque, castaneęque, & passo fistula ventre.
 Hyberna de nocte, boum stabula alta petuntur.
 Vnã omnes matresque, virique, omnisq; iuuentus
 Insomnem exercent noctem: pars pensa fatigat:
 Pars textit teneros amerino vimine quallos:
 Atque anus hic aliqua interea, dum velleræ carpit,
 Et teretem tremulo propellit pollice fusum,
 Languentis oculos fabella fallit inani.

Aliud.

MAne domi validos pluuia ut conclusit agrestes,
 Cęditur iliceo distenta sagimine porca.
 Læta domus. tum sollicita in sarcimine mater
 Pingue suis niueum, & dissecti frustra cerebri,
 Et niueum lac purpureo cum sanguine miscet.
 Tum senien marathri, atque arentis gramina thymbre
 Adijcit, & coli insperso sale concaua complet.

In

In natalem Diem Iani Fregosij Cæsaris F.

S Acrorum si plena Deo sunt pectora vatum,
 Si norunt triplices fata futura Deæ:
 Fortunate infans, verus tibi gloria vates
 Grandia concordēs concinnere Dea.
 Ecce tuo felix nasci nouus annus ab ortu
 Incipit, atq; omen nomine habere tuo.
 Cresce cito, magniq; patris mirarier acta
 Incipe, & inuicti C A E S A R I S arma sequi.
 Tempus erit, tibi cum partis iam mille trophæis
 Et fessi rebus compositis Latij,
 Barbaricis captis opibus, Ducibusq; subactis
 Multa tibi circum tempora laurus eat.
 Tum leta ante tuum stabit victoria templum,
 Claudet & aerata lumina abena sera.

De partu Victoriæ Farnesiæ, Guidi Vbaldi Fe-
retrij, Urbini Ducis, coniugis.

L Vicina Iunonis opem V I C T O R I A supplex
 Cum peteret, placido sic ait ore Dea.
 Sis licet Aeneadum & Veneris de sanguine auito
 Nata puella, tamen digna fauore meo es.
 Quam Charites tanto iunctæ comitantur honore,
 Grandia quam Parca fata manere canunt.
 Quippe ubi Iunonis flos & Saturn a quercus
 Iungantur, faustis currere Isaurum aquis,
 Promittiq; tibi sobolem, qua pristina virtus
 Italiæ, & prisca restituantur honos.
 Nascere magne puer, patremq; imitatus Aulosq;
 Magna aude, non Vos Umbria magna capit,
 Et iam infans sanctasq; manus, Diuamq; secutus
 Optati in lumen ætheris exierat.
 Ergo & quod potuit, risu agnouitq; parentem,
 Præsentisq; dedit nuntia signa Dea.

Tumulus Francisci Marij Molsæ Mutinensis.

Quod M O L S A E fuerat mortale, hac conditur vrna,
 Extruxere suis quam Aonides manibus.
 Cætib; at superùm fruitur nitidissimus almīs,
 Itque comes magno spiritus H I P P O L Y T O,
 Quem, M E D I C A de gente satum, pulcherrima virtus

Extulit

*Extulit, & celi templa tenere dedit.
Quemq; unum aut omnes coluit dum fata sinebant,
Atque oculis vates pretulit ipse suis.*

AD IOANNEM LIPOMANVM
ex Veronensi Prætura decedentem.

Adriacum LIPOMANE Athesis dum curret in æquor,
Dum meritis reddetur honos, & gratia, semper
Prætori tibi debet Verona, patrique
Linqventi monumenta annos mensura per omnes.
Illa tibi semper diuinos soluet honores,
Et condet tua perpetuis annalibus acta.
I spes, o, Venetum, & quem iam moderamina parua
Non capiunt, i te maioribus inferre sceptris:
Et lacrymas, & vota quibus comitamur euntem
Accipe, discessusq; tui dona vltima porta.

In mortem Ioannis Baptistæ Montani Medici
Veronensis.

DVM Medica MONTANE doces ope vincere fata,
Et Lachesi inuita viuere posse diu,
Leibæo indignans pressit te parca sopore,
Et secuit vitæ grandia fila tua.
Sic, animas & tu Asclepi dum subtrahis orco,
Te quoque sçuorum perdidit ira Deum.

Ad Ioannem Matthæum Gibbertum Episcopum
Veronensem.

Melsineq; rupes, subiectaq; littora Tusci,
Quæ suprema sonans alluit nuda lacus
Annuit: agrestem dum, votum pauperis, aram
E viuo Thyrsis cespite tollit humo.
Nunc herba struit, atque hederis & floribus ornat:
Et GIBBERTE tibi rustica sacra facit.
Ast olim auratam niueus tibi Taurus ad aram
Cornibus auratis victima magna cadet.

Ad eundem.

Naiades hoc GIBBERTE tibi Eenacides antrum,
Et qui muscoso fons cadit è lapide,
Sacrauere, tibi sit cura & fontis & antri:
Et quandoque Deus ad tua sacra veni.
Et sacer est: & habet spirantes suauiter auras
Hortus: & est nullo gratior umbra loco:

C A R M I N U M

Et nusquam est logeua mage, & felicior arbor,
 Pulcher Adoni tua, pulcher Apollo tua.
 Hic canere, & tenuem posse exercere camenans
 Ille dedit: sanctus qui mihi semper erit.
 Hic herbas, succosq; tuos, artemq; relinquo
 Thebe: soles musas tu quoque amare magis.

Ad eundem.

Ipsa tibi GIBBERTE Deus lego Lychnida Leuce
 Melsineis Leuce cognita littoribus.

Et pulchram Cyanum, & canentia lilia necto,
 Illa colore magis, hac & odore placent.

Roma caput sacro decoret tibi magna galero:
 Non tamen & Leuce, non sua ferta dabit.

Ad eundem.

Et laurum, & Citrum hanc teneram de matre reuulsam
 GIBBERTO sacram Thyrsis utranque ferit.

Hanc Venus, aut illam iuueni, seruabis Apollo,
 Ne noceant estus, ne noceat ve gelu.

Tu quoq; Benaci vicino Nais ab amne
 Clam gelidas teneris frondibus affer aquas:
 Dumq; feres, dic: Sancte humili tibi nunc dea riuo,
 Cum venies, toto seruiet amne tibi.

De Marsango fluuiolo, prope Villam Ioannis Baptistæ
 Rhamnusij, in agro Patauino.

Qui te populea cingit MERSANGE corona,
 Dulce ut in umbrosis cornibus aura sonet:
 Ac ne nunquam inficiat lutulenti sordida plaustri
 Te rota, sub firmo dat tibi ponte viam
 Vicine cultor villæ, RHAMNVSIVS, horti,
 Agrique, & dominus ripæ utriusque rogat
 Lenis vere flue, atque niuali prouidus undæ
 Arida in æstiuu sydera parce canis.
 Sic tibi grata Nape geminabit ferta quotannis,
 Et tua par magnis annibus ibit aqua.

De eodem.

Qui modo fons MERSANGE humilis, modo cornibus ingens
 Per salicum rapido laberis amne nemus.
 Vere nouo MERSANGE mihi flue lenior undis,
 Vberior, sitiens cum loquit arua Canis.
 Frigentes estate tibi RHAMNVSIVS umbras
 Sparget, & ad gelidas ipse sedebit aquas.
 Vererosam uiolasque feret, pictasque corollas
 Pulchra tibi hinc Nais, hinc Galathæa dabit.

F I N I S.

Registrum.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R
S T V X Y Z.

Aa Bb Cc Dd.

*Omnes sunt Quaterniones, præter D d
ternionem.*

Venerijs, apud Iuntas. M D LXXIIII.